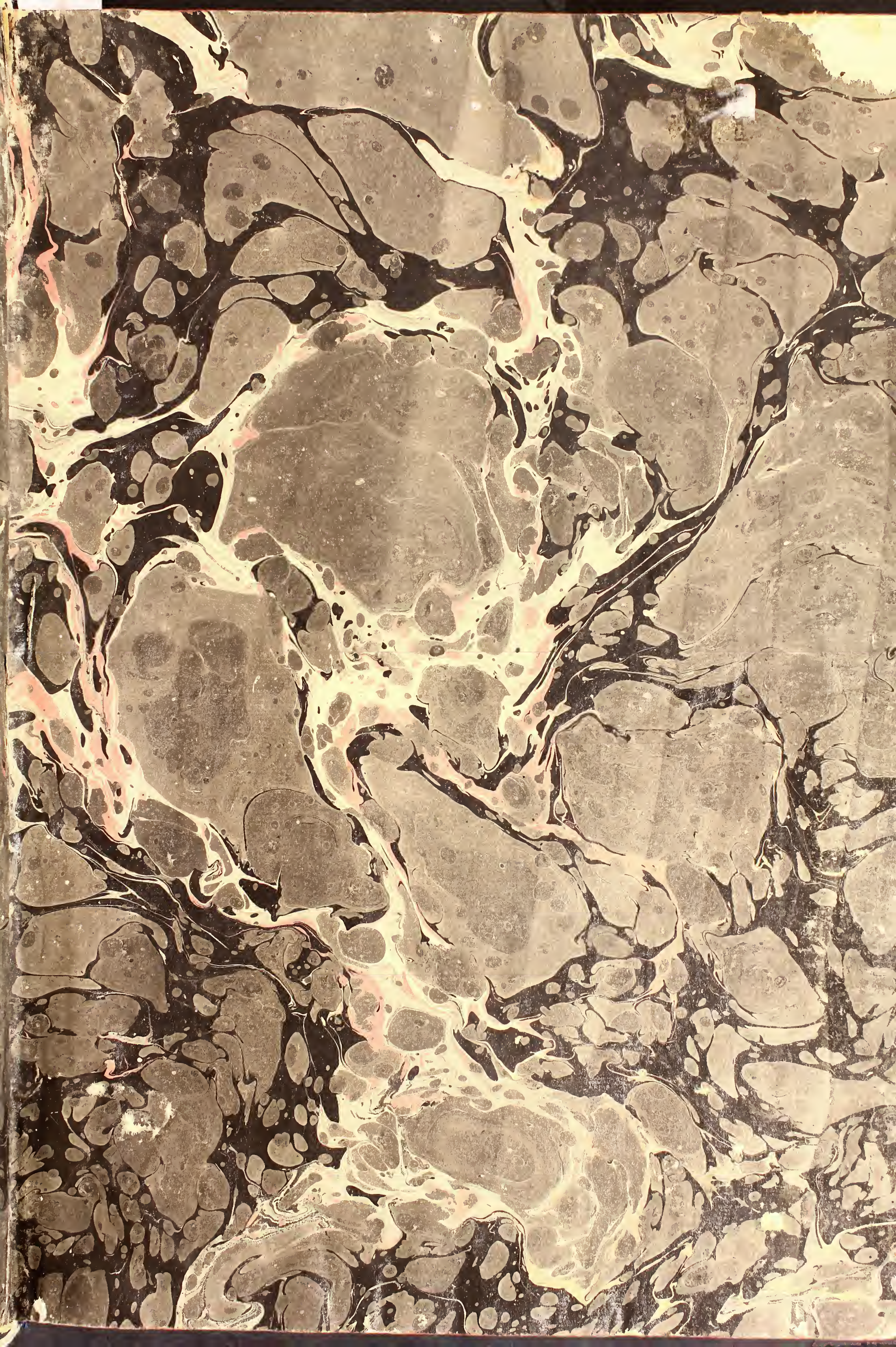

NOTITIA VTRAQVE DIGNITATVM CVM ORIENTIS, TVM OCCIDENTIS VLTRA Arcadij, Honorijque Tempora.

Et in eam

GVIDI PANCIROLI I. V. C. Pręstantiss. ac in Celeberrimo Patauino Gymnasio Interpretis Legum Primarij,

COMMENTARIVM.

In quo Ciuiles Militaresque Magistratus, ac Palatinæ dignitates, cum omnium officijs explicantur: pluriumq; iurium sensus, atq; aliorum Auctorum loca illustrantur.

AD SERENISS. CAROLVM EMANVELEM SABAVDIAE DVCEM.

Item de MAGISTRATIBVS MVNICIPALIBVS eiusdem Auctoris Liber,

AD SEREN. RAINVTIVM FARNESIVM Parmæ &c. Ducem.

Cum duplici Indice, vno capitum, altero insignium rerum copiosissimo.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, M. D. XCIII.

Apud Franciscum de Franciscis Senensem.

SERENISSIMO CAROLO EMANVELI SABAVDIAE DVCI, ET SVBALPINORVM Principi Amplissimo.

MAGNA mihi semper admiratione visa sunt digna in re bellica Romanorum ingenia, Serenissime Princeps, quæ miram in instruendis aciebus artem, eligendis ad castrametandum locis, atque disponendis castris prudentiam, explorandisq; hostium consilijs industriam, ac denique in omnibus superandis difficultatibus animum, atque incredibilem solertiam ostenderunt, in aptandis testudinibus, ac vineis, erigendis turribus, atque arietibus, aliisq; innumeris tormentorum generibus parem diligentiam exhibuerunt, quibus magnam orbis terrarum partem subegerunt. Sed cùm sapientiam intueor, qua tot moribus, & linguis dissonas sub imperio gentes prudenter rexerunt, & partas opes, ac regna contra imminentes, & futuras procellas munierunt, & graui iudicio cuncta disposuerunt, non minorem hinc laudem mihi videntur promereri. Quemadmodum enim feruentes aquæ semper ebulliunt, nec vase queunt contineri, sic tot populorum æstuantia ingenia difficillimum fuit cohibere: sed quæ in domandis, eadem in continendis quoque in officio gentibus, & clarior etiam virtus enituit, quod & Poeta Romanorum proprium esse his versibus significauit.

Tu regere imperio populos Romane memento,
Hæ tibi erunt artes, paciq; imponere morem.

 Singulis

Singulis enim prouinciis ad efferos animos frenandos, iura & magistratus cum armatis militibus præfecerunt, in limitibus imperii Duces cum validis præsidiis locarunt; Alios exigendis vectigalibus, ac tributis præposuerunt, quibus attenuati populi viribus destituebantur, & fiscus adauctus in dies potentior fiebat. His nixum totum stetit, ac creuit imperium, quibus confirmandis, atque adeo ampliandis, omnem diligentiam & studium Romani Principes adhibuerunt. Neque hæc vigilanter exercuisse contenti, ad successorum eruditionem, & omnia in officio facilius continenda, cuncta in libro descripta habuerunt, qui prius Breuiarium, seu ratiocinarium imperii, mox Notitia est appellatus, in quo ciuiles magistratus, & militares, legiones, auxilia, cohortes, vexillationesq; singulæ cum suis symbolis, & insignibus officiisq; positæ comprehendebantur. Pecuniæ etiam publicæ, ac priuatæ Principis exactores, ac cæteræ Palatinæ dignitates quæq; cum scriniis ac codicibus annotabantur, in quibus argentum, vestis, supellex, ac reliqua Principis eo ordine ac diligentia descripta conseruabantur, vt nihil inde posset deperire. Hæc omnia vtriusque Romani imperii tùm in duo diuisi, id est Orientis & Occidentis continet Notitia, sed ita ieiunè posita, vt indicis tantùm vice fungatur. Itaque res vetustæ, altaq; caligine conditæ obscuræ relinquuntur, vt legentes incerti & perturbati discedere cogantur, & vt ait Poeta.

Inconsulti abeunt, sedemq; odere sybillæ.

Opus tamen vt res excelsas, & Romani imperii magnitudinem complectens, ingens cunctis sui desiderium excitat. Id semel Celsitudo tua mihi exhibuit, & vt est rerum antiquarum studiosissima, aliquem eius interpretem postulabat, ac tandem post multos variosq; sermones, mihi ipsius explicandi onus imposuit, quod tanquàm omnium difficillimum, humerisq; meis impar primò recusaui. Hic enim iam antiquati magistratus, & eorum officia, quorum nullum amplius extat vestigium, & vix nomen retinetur, erant declaranda. Elucidanda dignitatum insignia, militum ordines, & symbola explicanda, quæ vt alibi nunquàm visa, ita eorum sensum exprimere, vatis potius esse videbatur quàm Iureconsulti. Vectigalium quoque & tributorum rationes immutatas, & palatina officia penitus extincta & incognita renouare immensi laboris res proponebatur, vetustos imperii limites, & loca cum præsidiis declarari posse animum despondebam. Itaque quà poteram modestia deprecabar, vt in alium me doctiorem hæc prouincia demandaretur. Sed cùm acrius ad hoc onus subeundum vrgerer, nec tanti Principis desiderio resistere auderem, omnem difficultatem

cultatem

cultatem obtemperandi cupido superauit. Ausus itaque sum, quod nunquàm à me fieri posse putabam, & huius Notitiæ incognita & obscurissima è tenebris in lucem educere sum conatus, in quibus vbi defuero, Celsitudini tuæ parendi necessitas me excusabit, cuius imperio non obsequi cùm mihi fas non esset, malui obtemperando culpæ periculum subire, quàm ea vacando contumax videri. Vt iussa igitur exequar, imperatumq; debitum soluam, in Notitiam vtriusque Romani imperii Commentarium ei meum offero; in quo Romanorũ Principum magnitudinem, opulentiam, vires, & insignem in cunctis solertem prudentiam spectabit. Hoc munus Amplitudini tuæ exiguum est, sed animi promptitudinem maiora, si posset, daturi respiciet. Interea hoc etsi Leuidense, & crasso filo contextum opus non aspernabitur. Nam.

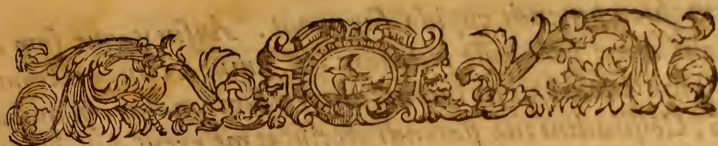
A te principium, tibi desinet, accipe iussis
Ardua cœpta tuis, atque hanc sine tempora circum
Inter victrices hederam tibi serpere lauros.

Ac nobis Celsitudinem tuam Deus Optimus Maximus diu incolumem seruet.

Celsit. Tuæ

Deditiss. Ser.

Guidus Pancirolus.

AD
GVIDVM PANCIROLVM
VIRVM CLARISSIMVM,
Notitiam Imperij vtriusque,

QVO MODO ANTE AB VLLO
nunquàm declarantem.

Franciscus Pola Iureconſ. Veronenſis.

RGO inſperato tandem candore potitam
NOTITIAM GEMINI IMPERII ſpectamus ouantes;
Romulidumque iuuat, nec non Byzantia regna
Partibus è cunctis manifeſta in luce tueri;
Quæ fuerint vrbes olim, quæ caſtra, vel arces,
Quæque Magiſtratus ferrent inſignia, nunquàm
Intellecta prius, nigrisque obducta tenebris.
O nos fœlices, præſens qui degimus æuum,
Queis nouiſſe datum tantæ miracula mentis:
Sed mage fœlicem, potuit qui talia nobis
Pandere, diuino iamnum quæſita labore.
Auſim quinetiam non illum corpore cretum
Dicere mortali, Diuumque accumbere menſis,
Si Cereri, & Baccho ſua quondam antiqua reperta,
Aethereas habitare domos, Cœlumque dedere;
Nam quæ hæc conuincet maieſtas munera rerum?
Pythia non olim tam cæcas ſoluere fertur
Ambages potuiſſe uiris, non augur Apollo:
Ille Deus, Deus ille quidem, qui commoda tanta
Legali tribuit claſſi; nam tempore in omni
Ille Deus mihi erit, Deus ille erit & mihi ſemper.
Te ſequor ò, te, ſancte ſenex; tua numina adoro
PANCIROLE ingens; ne me aſpernare colentem.

Tu

Tu pietate micas, tu relligione Deorum,
Tu solus monumenta situ consumpta uetusto
Restituis; tu das doctis cognoscere chartis
Bissenis quantum libris mandauerit ortus
Iustino, Imperium qui mox, & nomina patris
Rettulit, & miro Pandectas ordine fecit:
Tu legum penitus diuina oracula noscis,
Atque ea facundo per terras ore profaris;
Tu non auditos aperis, clarissime, sensus,
Alciatis melior, Celsis & proximus ipsis:
Intereà pendent homines dicentis ab ore,
Qui ad te diuersis ueniunt regionibus orbis;
Te colit Hesperius, te Teuton, Gallus, & Indus,
Et qui extra solis cursus, atque astra vagantur;
At quas nostra tuas nunc discunt tempora laudes
Posthuma eas duplici præstabunt fœnore sæcla.

INDEX CAPITVM,
QVAE IN HOC VTRIVSQVE
Imperij Notitiæ Commentario continentur.

De

Index dignitatum Occidentis.

FINIS.

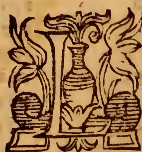

IVRA

IVRA IN HOC OPERE ILLVSTRATA,

Et nouiter declarata,

ll. ff.

.abesse, 32.ff.ex quib. causis maior.in præfatione.& cap.20. de præfecto legionis.
L.vlt.de conueniend.fisci debito.in præfatione.
L. 2.ff. de in ius vocand.cap.6. de cursu publico.
l.vlt.§.hi quoque.ff.de mun. & hon.ibidem.
l.eos.27.§.vlt.de falsis.ibidem.
l.continuus.137.§.cum ita de verbo.obliga.ibidem.
l.illicitas, §.ne tenuis.ff.de offi. præsid.cap.9. de apparitoribus.
l.vlt.ff.de separatio.cap.10. de principe.
l.1.§.1.ff.de offic.proconf. capit.13. de commentariensi.
l.2.ff.ad l.Iul.maiest.cap.14.ab actis.
l.pater.ff.de adim.legat.cap.21. de primipilo.
l.pater.§.Iulius Agrippa.ff.de leg.3.ibidem.
l.pediculis.§.quidam.ff.de aur.& arg.lega.ibidem.
l.vlt.§.patrimonium.ff.de mun.& hon.ibidem.
l.capitalium. §.ad statuas de pœnis.cap.2?.de insignibus.& cap.24.de imaginibus.
l.41.nam & imperator.ff.de donatio. inter vir. & vxor.ibidem de insignibus.
l.5.ff.ad l.Iul.maiest.cap.24.de imaginib.
l.officium.§.vlt.ff.de milita. testa. cap.26. de præfectis legionum.
l.pen.§.vlt.de lega.3.cap.72. de officio quæstoris. & cap.93.de magistr.IIII.scrinior.
l.creditor.§.inter uenditorem.ff.de actio. empt. ibidem.de officio quæsto.
l.3.§.si quid.ff.de minor.ibidem.
l.Lucius Titius.72.ff.de leg.2.ibidem.
l.mortuo boue.§.1.ff.eo.tit.ibidem.
l.fideicommissa.§.si seruo.ff.de leg.3.ibidem.
l.libertis quos.§.ab hæredibus.ff.de alim. & ciba. lega.ibidem.
l.negociatores.de excusat.muner. cap.73. de comite largitionum.
l.6 ff.de custod.reorum ibidem.
l.vlt.§.1.ff.de mun.& hono..ibidem.
l.vlt.in fi.si mens. falsum mod. dixer.cap.77.de scrinio tabular.
l.officium. §.vlt.ff.de re milit. cap.26. de præfectis legionum.
l.antepenult. ff.de annu. legat. capit.93. de magistr. IIII.scrinior.
l.6.§.1.ff.de ducenar.ibidem.
l.4.§.1.ff.de sicarijs. cap.95. de magistro epistolarum.
l.5.§.vlt.ff.de pœnis.ibidem.
l.4.§.ingressum.ff.de offic. proconf. cap.96. de magistro libellorum.
l.3.de appellat.recip.ibidem.
l.Athletæ.§.1.ff.ex quib. caus. infam. irrog. capit. 105.de lyciarchis.
l.37.ff.de iudicijs ibidem.
l.5.ff.ad l.Iul.de ui pub.ibidem.
l.1.§.1.ff.de appellat.ibidem.
l.6.ff.de excusat.tutor.ibidem.
l.8.de vacat.muner.ibidem.
l.17.ff.de muner.& honor.ibidem.
l.non distinguemus.§.sacerdotio. de arbitr.ibidem.
l.1.§.1.ff.ad l.Iul.de ambitu.ibidem.
l.pen.ff.de vacat.muner.ibidem.
l.3.§.si præsidis,& §.vlt.ff.de re milit. cap.117. de præfecto Augustali.
l.omne delictum,6.ff.eo.tit.ibidem.
l.officium,12.ff.de re milit.ibidem.
l.in agris.ff.de acquir.rer. domin. cap.139. de limitaneis comitibus & ducibus.
l.1.§.3.& 4.ff.de flumin.ibidem.
l.Lucius,ff.de euictio.ibidem.
l.si captiuus.ff.de capti.& postlim.reuers.ibidem.
l.relegatorum,7.§.& quoddam de pœnis.ibidem.
l.cum hic status, §.si mulier.ff.de donat.inter uir. & vxor. cap.155. de palestinæ, & aliarum prouinciarum consularibus.
l.præsidis, 34.ff.si cer.peta. cap.158. de differentijs inter officia magistratuum.
l.sed & si 52.§.1.ff.de indi. cap.5.lib.2. de præfecto annonæ.
l.mortuo 49.§.1.ff. de leg.2.ibidem.
l.Titia Seio,87.in princ.ff.eod.de leg.2.ibidem.
l.si maritus,15.§.1.ff.ad l.Iuliam, de adult. cap.6. lib.2.de præfecto uigilum.
l.qui mittuntur,§.1.ff.ex quib.caus.maior.ibidem.
l.verum, §.ex facto.ff.de minor.cap.8. de comite riparum,& cap.14. de curatore operum maximorum lib.2.
l.41.ff.de actio.emptio. cap.13.lib.2. de consulari aquarum.
l.cum quidam,17.§.fiscus,de usur.ibidem.
l.pen.de fugitiuis.cap.18.de centenario portus.lib.2.
l.generaliter, 3.§ spurios.ff.de decurio. cap.2. lib.3. de magistratibus municipalibus.
l.spurij.§.1.ff.de decurio. cap.3. de magistratib. municip.lib.3.
l.5.§.si mulier.ff.de dona.inter uir.& uxor.ibidem.
l.cum quidam,23.ff.de annu.lega.ibidem.

l.vlt.ff.

l.5.7.&

l.si quis 5.C.de natural.lib.de magistratib.municipalibus,cap.1.
l.ciues 7.C.de incolis.lib.de magistra.municipa.capitolo 2.
l.2.C.de decurio.de magistrat.municip.cap.5.
l.iudæorum 17.C.de iudæis eod.lib.cap.6.
l.1.C.de offi.iuridici Alexan.eod.lib.8.
l.3.C.de compensat.eod.lib.cap.12.
l.vlt.C.vt nemini liceat in coempt.specier.se excusar. ibidem.
l.1.C.de irenarchis.eo.lib.cap.18.
l.vniuersi C.de vectigal.ibidem.
l.non iccirco C.de libera.caus.ibidem.
l.hac parte C. de proxim.sacro.scrinio. eod. lib.cap. 20.
l.præcipimus.§.quod si C.de appellatio. de Duce & Præside Arabiæ cap.145.& cap.78.de Duce et præside Mauritaniæ Cæsariensis.
l.si tribunus ff de excus.tuto.in breuiario xiiij.regionum Romæ,ver.Vrbanæ iiij.
l.qui mittuntur §.1.ff.ex quib.ca.maio.ibidem.
l.si maritus §.1.ff.de adult.ibidem.

Iura Authen.siue Nouell.

Nouella 8.vt iudi.sine quoquo suffra.fiant. in Notitia in præfatione.
Nouella 17.§.1.ibidem.
Nouella 25.§.vlt.ibidem.
Nouella 24.§.vlt.cap.22.de insignibus dignitatum.
Nouella 25.ibidem.
Nouella 26.ibidem.
Nouella 27.§.1.ibidem.
Nouella 28.§.vlt.ibidem.
Nouella 29.§.vlt.ibidem.
Nouella 30.§.antep.ibidem.
Nouella 70.§.1.ibidem.
Nouella 105.§.2.seu Aut.de consulibus.ibidem.
Nouella 8.§.1.seu Aut. ut iudi.sine quoquo suffra. fiant.ibidem.
Nouella 22.in fin.cap.31.de magistris militum in præsenti.
§.illud Aut.de tabellio.seu nouella 44.cap.73 de comite largitionum.
Nouella 24.25.in fin.cap.92.de primicerio notarior.
Nouella 26.ibidem.
Nouella 8.in Notitia ibidem.
Nouella 17.ibidem.
Nouella 8.vt iudi.sine quoquo suffra.fiant.cap. 100.de proconsulibus.
Nouella 89.§.vlt.cap.105.de lyciarchis.
Nouella 31.§.pen.cap.139.de limitaneis comitibus & ducibus.
Nouella 31.§.constituimus.cap.157.de Thebaid. alijsque præsidibus.

§.Institutio.

§.cum autem.institu.de adoption.cap.14.ab actis.

AVCTO-

AVCTORVM LOCA DECLARATA.

. *Ambrosii de obitu Valentiniani.cap.91.de comite castrensi.*
Ammiani Marcellini lib. 21.ca. 3.de perfectissimis.
Eiusdem locus lib. 20. cap.6. de cursu publico.
Cassiodori.cap.91.de comite castrensi.
Historia Tripertita cap.6.de cursu publico.
Itinerarij Antonini d.cap.91.in comite castrensi.
Eiusdem cap. 139.de limitaneis comitibus & ducibus.
Iulij Capitolini in Maximino.ibidem.
Eiusdem in M. Antonino. cap.155.de Palestina & aliarum prouinciarum consularibus.
Lampridij in Alexandro duo loca. cap.91 in comite castrensi.
Marcellini locus cap. 26.lib.2.de præposito sacri cubiculi,& lib.21.de cursu publico.
Martyrologij 7. 12.Maij, cap.155.de palestinæ & aliarum prouinciarum consularibus.
16.cal.Martij.item 12.Iunij.ibidem.
Plinij lib.2.cap.14.in comite castrensi cap.91.
Eiusdem ad Traianum. cap. 101. de proconsule Asiæ.
Ptolemai.cap. 139.de limitaneis comitibus & ducibus.
P.Victoris locus in 9.vrbis regione in præfatione.
Spartiani in Pescennio cap.139.de limitan.comitib. & ducibus.
Tertulliani aduersus Valentinianos.in 9.vrbis regione in præfatione.
Taciti in Agricola cap. 155.de palestinæ & aliarum prouinciarum consularibus.
Eiusdem lib.17.ibidem.
Eiusdem lib.18.ibidem.
Eiusdem locus lib.20. cap.47.lib.2.de proconsule Africa.
Tranquilli in Augusto cap.28. & vlt.in præfatione.
Eiusdem cap.9.in comite castrensi cap.91.
Eiusdem locus cap. 88.in Augusto. cap.155. de Palestinæ & aliarum prouinciarum consularibus.
Eiusdem in Tiberio cap.40.ibidem.
Eiusdem in Vespasiano cap. 4. & cap. 8. ibidem, & c. 110.
Vopisci in Aureliano cap.91.de comite castrensi.
Eiusdem in eodem Aureliano, cap.139.de limitaneis comitibus & ducibus.

Laterculum maius.
Laterculum minus.
Breuiarum imperij.
Rationarium imperij.
Breues.
Commentarium Principis.
Notitia.
} *In præfatione.*

Mutationes.
Mansiones.
Stationes.
Catabulum.
Mancipes.
Duploma.
Euectio.
} *De cursu publico cap.6.*

Officium.
Cohortales.
Beneficiarij.
Scriniarij.
Probatoria.
} *cap.9.de apparitoribus.*

Præsentum. } *cap.xxxi.de magistro militum in præsenti.*

Ducianum iudicium.cap.139.de limitaneis comitibus & ducibus.
Probatoria.ibidem.

IMPERIVM
ORIENTALE.

Præfectus urbis Constantinopolitanæ. | Præfectus Prætorio Orientis, | Præfectus Prætorio Illyrici.

Illyrici Orientalis diœceses duæ, Macedonia & Dacia, quæ erant sub dispositione illustris Præfecti Prætorio per Illyricum.

- Macedoniæ erant Prouinciæ sex.
  - ACHAIA *habebat Proconsulem.*
  - MACEDONIA *habebat Consularem.*
  - THESSALIA *habebat Præsidem.*
  - CRETA *habebat Consularem.*
  - EPIRVS *uetus, habebat Præsidem.*
  - EPIRVS *noua & pars Macedoniæ Salutaris habebat Præsidem.*
- Daciæ Prouinciæ quinque.
  - DACIA *mediterranea habebat Consularem.*
  - DACIA *ripensis, habebat Præsidem & ducem limitaneum.*
  - MOESIA *prima & secunda, habebat Præsidem.*
  - DARDANIA *habebat Præsidem.*
  - PRAEVALITANA *& pars Macedoniæ habebat Præsidem.*

IMPERIVM

OCCIDENTALE.

Præfectus urbi Romanæ. | Præfectus prætorio Italiæ. | Præfectus prætorio Galliarum.

Illyrici Occidentalis prouinciæ sex, uidelicet Dalmatiæ, Pannonia prima, Pannonia secunda & Sauia, Valeria, Noricum mediterraneum, & Noricum Ripense, quæ erant sub dispositione illustris Præfecti prętorio Italiæ. Nam de his accipiendum cum legimus illum præter Italiam & Africam, etiam Illyricum sub se habuisse. Proinde uoco Occidentale, respiciendo ad supremam illam administrationem ac sedem Præfecti prætorio Italiæ ad quem prouocabatur.

Illyrici Occidentalis Prouinciæ sex, videlicet
- PANNONIA *prima habebat Consularem.*
- PANNONIA *secunda.*
- SAVIA *siue Pannonia Ripariensis habebat Correctorem.*
- VALERIA *Ripensis habebat Ducem limitaneum.*
- DALMATIAE *habebant Præsidem.*
- NORICVM *mediterraneum.*
- NORICVM *Ripense, habebat Ducem limitaneum.*

Huc pertinet quod Sextus Ruffus V. C. in compendio historiarum ad Valentinianum Aug. de utroque Illyrico intelligens Orientali & Occidentali, decem & septem Illyrici prouincias enumerat, ijs uerbis, Habet, inquit, Illyricum decem & septem prouincias, Noricorum duas, Pannoniorum duas, Valeriam, Sauiam, Dalmatiam, Mœsiam, Dacias duas, Et in ditione Macedoniæ sunt septem, Macedonia, Thessalia, Achaia, Epiri duæ, Præualis, & Creta. Hæc ille. Cæterum nemo mirabitur Pannoniam siue Noricum Illyrico adscribi, qui cogitabit Illyriorum, qui & postea Dalmatæ dicti sunt, nobilitatem uetustatemque. Nam ab interiori insigniorique populo etiam extremas ad Danubium uergentes nationes libuit antiquis Illyriorum uocabulo generatim complecti. Quam rationem secutus Iulius Cæsar scribit Rhenum flumen Sequanos, Mediomatricos, & Treuiros præterlabi, clarissimorum populorum fines tam latè extendens. Ergo prouinciæ istæ Illyrico accensebuntur propter primæuam originem, quam posteriori tempore gubernationis causa facta diuisio consecuta est. Nolo primi Illyricarum gentium conditoris Illyrij illius Polyphemi Galateæque filij genus posteritatemque

ritatemque prolixius recensere, quod ab alijs fieri uideo. In primis meminerimus Dioecesis Episcopales Christianę religionis multis certissimisq; indicijs Romanam antiquitatem nobis repræsentare. Notum autem est prius quam Vienna ac Noua ciuitas proprios episcopos impetrassent, quem antistitem agnouerint. Adeo omnia ad interiores nationes propter originem nobilitatemque referuntur. Quinetiam certum nobis testimonium diligentissimus Geographorum Strabo præbet, cum libro septimo Illyricas prouincias Istro Alpibusque contiguas esse dicit, Italiamque inter & Germaniam sitas. Intelligit autem Germanorum nomine cum scribit Illyricorum loca Italiam & Alpes, Germanos & Dacos ac Getas attingere, Marcomannos pręcipuè infra quos Quadi habitabant, utrique trans Danubium, ubi adhuc est Marcomannorum campus, & Vngaria transdanubiana versus Septentrionem in Quadorum regione. Subditque Strabo descriptis Illyricis Alpibus quas à Vindelicis hoc est Bauaris montanis inchoare dicit, Reliquam, inquiens, plagam Pannonij obtinent, usque ad Segesticam atque Istrium ad Septentrionem atque Orientem. Ad alias autem partes amplius etiam porriguntur. Et post multa addit sui temporis Imperatores Polam usque, oppidi in Istria nomen est, terminos Italiæ extendisse. Quid ergo mirum si istas supra nominatas prouincias Illyrico propter originis & uetustatis nobilitatem, atque Præfecturæ Prætorianæ Italię subiectas legimus? Etenim Prætorij Italici iurisdictio Pannoniam Secundam inter prouincias Occidentalis Imperij ultimam complectabatur cum Sauia atque Valeria, ad cuius finem Orientalis administrationis initium erat. Debet autem pręter omnia ista, autoritas Imperatorum nobis pro lege esse. nec obstat quod huiusmodi siue diuisiones terrarum siue coniunctiones apud autores uetustiores disertè non occurrũt. Multa namque excogitauit posteritas, dum prouincias plerasque rursum per primę & secundę nomenclaturam distinguit. Id quod apud antiquissimos scriptores non reperias. Videre uero licet Illyrici uetustam amplitudinem ex eo quod Appianus Græcus scriptor quicquid prouinciarum citra Alpes est, à Romanis illyrico attribui scribit, etiam Rhetias ipsas, vt de inferioribus istis prouincijs, de quibus nobis disputatio est, minus sit mirandum. Atque hinc multorum auctorum loca melius intelligentur, vt cum Ausonius canit: Illyricis regnator aquis tibi Nile secundus Danubius lętum profero fonte caput, nimirum propter Sauum ex Carnicis alpibus, & Drauum è Noricis atque alios fluuios prouinciarum inferiorum in Danubium exonerantes: Et cum Herodianus tradit, Illyricas gentes solas discrimen facere inter Italiam & Germaniam, vt de Ammiano Marcellino & alijs taceam: Item quod de Occidentali Illyrico accipiendum sit, cũ codicis Theodosiani libro Nono Impp. Grat. Valent. & Theod. A. A. A. ad Flauianum PF. Illyrici & Italię scribunt: vt de Orientali Illyrico, quoties simpliciter Illyricum nominant ad Thalassium & simileis Pręfectos pretorio passim scribentes. Cęterum nihil clarius totam rem indicat quàm antiquum illud uolumen quod Notitias cum Orientis tum Occidentis continet à quo dissentire nephas, unde & pręcedens descriptio desumpta est, pauculis adiectis crassiore, quod aiunt, musa, quo uetustas illustraretur.

CLARISS. IVRECONS. IOANNI PELOARDÆ SENATORI CONSERVATORIQVE Biturig.

Andreas Alciatus S.

CVM primum in hanc urbem ueni, optime conseruator, propiusq; te cœpi cognoscere, nihil antiquius habui quàm ad amicitiã me tuam insinuare. Videbam enim ea te esse doctrina hominem, ijs moribus, vt mihi merito exoptandum esset quàm proxime tecum iungi. Nec tu hac in re ullam moram fecisti, quin aduenientem ultro exciperes, summaque beneuolentia complectereris, in diesque alijs super alia beneficijs sic exornasti, vt paria tecum facere posse desperem. Quod unum supererat, ut amoris erga te mei monumentum aliquod statuerem, nuper mihi pręstita est occasio. Latebat inter scrinia mea hic libellus perpetuis ob frequentes nę uos à me damnatus blattis, quem cum in manus accepissem existimaui operęprecium me facturum si à situ tenebrisque redemptum perpurgarem, & tuo nomini dicatum ederem. Dubitaui (vt uerum fatear) sępius, & parum abfuit, quin supprimerem, quoniam non sat dignus uidebatur, qui doctorum oculos aures ue morari posset. Scripserunt ante me huius argumenti libros cum plerique ueteres, tum & recentiores non pauci, qui proculdubio luminibus nostris possunt obstruere. Verum cum rursus perpenderem ueteris eos Reipublicę magistratus solum explicare, nihil momenti ad legalem nostram professionem conferre: ad hęc, aliud in præsentia mihi non esse, quo animum erga te meum testarer, mutaui sententiam, & quos pręiudicio quodam ferè damnaueram, absolui. Erunt qui debuisse hęc me omnia diffusius tractare existimabunt, & quid de his apud omnes autores annotaueram, hoc libello congerere: sed aliud mihi consilium fuit. Attigeram pleraque cum tres Iustiniani Codicis libros adolescens adhuc castigaui (erantque qui iure amicitię qua τὰ τῶν κοινὰ φίλων in alios suos eiusdem argumenti libros redegerant) attigeram in Dispunctionibus, in libello De singulari certamine, aliisque in locis, quę suo loco moueri non nisi incommode poterant. Verum nec eorum sententiam unquam probaui, qui omnia quę ab alijs ubi ubi dicta sunt, eodem loco collecta parataque habere uolunt, uerbososque hac ratione commentarios fieri nihil curant: cui sententię nostrę si & tu calculum adieceris, non erit quod mei huius consilij me pęniteat. Vale.

ANDREÆ ALCIATI IVRISCONSVLTI, DE MAGISTRATIBVS,

Ciuilibusque & militaribus officijs.

CVM multa sint in iure nostro non satis hactenus intellecta, tum is maxime tractatus expositione indiget, qui ad eos magistratus pertinet, quorum in primo Digestorum libro mentio habetur. Quamuis enim ab interpretibus multa afferantur, ad Imperatorum potestatem, & Proconsulum, præsidum. Procuratorum Cæsaris, Iuridici Alexandriæ, officium spectantia, non tamen rem omnem ita explicant, vt studiosis satisfacere possint. Nam cum ea munera antiquis Iurisconsultis cognitissima essent, non existimauerunt operæpretium se facturos, si longo sermone in eorum explanatione commorarentur. At in præsentia propter Latinarum literarum diutinam calamitatem, cum ex Iurisconsultis plena cognitio haberi nequeat, vix quicquam superest vnde in certiorem semitam deducamur, nisi recentiorum coniecturas, &, vt ipsi vocant, diuinationes, pro exploratis rebus recipere velimus. Itaq; vt huic quoq; parti pro virili opem feramus, quæ ad hunc tractatum pertinentia ex antiquis autoribus collegi, in medium proferre, & cum studiosis communicare constitui. SCIENDVM igitur Rom. Imperij originem à Romulo Regibusque cœpisse: ab his latæ sunt leges, quas Regias uocant. Is Romulus ex antiquioribus ciuitatis centum patres elegit, qui ordo Senatorius dictus est: ad hunc decernendi ius pertinebat, quæ ex toto Regno ad eum deferrentur. Sed & sacra facere, ius dicere, magistratum gerere, soli patricii poterant. Quoties vero vel leges sciscendæ, vel magistratus creandi, vel bella decernenda erant, tum Populus Rom. ipse consulebatur, ad eumque huiusmodi negotiorum ius pertinebat. Idque Dionysius Halicarnasseus diffuse explicat. Exactis deinde Regibus, plebis potestas multum aucta est, cum secessione facta, à Senatoribus extorsisset, vt ex corpore suo Magistratus crearentur, qui Tribuni plebis dicti sunt. Sacrosancti hi erant, summæque autoritatis, ut qui Senatusconsultis intercedere possent. Et quamuis à principio latæ ab his leges, quas plebiscita vocant, Patricios non obligarent, tamen lege Hortensia constitutum deinde est, vt eo iure quod plebs statuisset, omnes Quirites tenerentur. Sic acerrimum telum plebi aduersus nobilitatem datum est. Fuit & de eo controuersum, quod maiores Magistratus ex plebe creari Patricij prohibebant, donec & hoc obtentum fuit, ut alter Consul Plebeius esset. Cœpere deinde C. Sempronij rogationibus iudicia cognoscere. Is enim equestrem ordinem in eorum possessione locauit, unde turbulentæ seditiones ortæ. Constatque C. Marium, & L. Syllam, qui ea Senatui demum reddidit, uel hac de re præcipue cõtendisse, vnde & bellorum ciuilium maxima incendia orta sunt. Cum dein pro Senatu Pompeius arma sumeret, Marianasque partes, quæ plebem tuebantur Cæsar sequeretur: oppressaque per eum, & dein Triumuiros Republica, cum in C. Octauium Cæsarem omnia cessissent, nouum ipse regimen induxit. Nec enim Regem se, aut Romulum, quod odiosus superbusque is titulus esset, appellari est passus: sed Romano ueterique nomine Imperator & Augustus dici uoluit. sumpsitque censuram & Tribunitiæ potestatis ius, & Max. Pontificem se inscripsit, patrisque patriæ titulum a Senatu populoque Romano accepit. SANE eius nominum rationem sic Dion exequitur, ut qui Imperatores appellati sunt, delectum facere, milites conscribere, pecunias colligere, hostibus bellum indicere possint. Iidem & pacem sanciendi, summum supplicium etiam de Senatoribus sumendi, ius habeant. Solitos fuisse priscos Duces sic appellari, Tacitus libro tertio autor est. Illi enim re bene gesta gaudio & impetu uictoris exercitus ea salutatione conclamabantur, eràtque plures simul Imperatores, nec super cæterorum æqualitatem. concessum ad eam similitudinem id uocabulum est quibusdam & ab Augusto & à Tiberio alijsque successoribus. Censores autem uitam moresque nostros examinant, & de eis inquirũt, census rationem ducunt, professionem curant, & pro meritis hos de albo eximunt, illos deligunt, quod & diffusius in Valeriani uita apud Trebellium traditur. Ad Pontifices uero Max. Sacerdotiorum conferendorum ius pertinet, sacris enim omnibus auspicijsque illi præsunt. Tribunitiæ ius potestatis eam ob causam sumpsit, quod sacrosancta ea dignitas neminique uiolabilis esset. Nam & si in re leuissima solo sermone, nedum facto, Tribuni maiestatem quisquam cõtempsisset, tanquam abominabilis, & sacer indicta causa ad mortem adigebatur. Et has quidem dignitates Octauius accepit, in successoresque suos transmisit, quo potentius illustriusque Imperatorium nomen faceret. Concessum præterea & illud fuit, quod ante eum antiquorum nemini, ut legibus solutus esset. Significat hoc (inquit Dion) ab omni legum necessitate liberum, nullique iuri scripto obnoxium: ut qui absque vlla disquisitione omnem Regum potestatem haberet, quamuis nomine abstineret. Patris uero Patriæ cognomentum apud antiquos, obseruationis cuiusdam paternæ significatio erat, quod hoc nomine illustrati Principes, omnes quoscunque sibi subessent, ceu filios amarent, illique eos uicissim tanquam patres uererentur. Quamuis Imperatoribus alia quoque nominis ratio reddi posset: nimirũ quod hi in nos eam potestatem exerceant, quam antiquitus parentes in filios habuerunt, hoc est uitæ & necis. Cogitauit etiam plerunque Augustus de reddenda Republica. Cumque in Senatu sententiam suam exposuisset, rationarium Imperij tanquam illud restituturus Consulibus tradidit. Sed Senatoribus siue per simulationem, siue metu, vel etiam ex composito reclamantibus, uariasque rationes afferentibus, cur Reipublicæ Monarchia præstaret, in Principatu perseuerauit, Deos hominesque testatus intra decennium se omnem administrationem depositurum. Sed cum ea tempora lapsa essent, rursusque eiurare velle Imperium simularet, Senatus alios decem annos, quibus in eodem magistratu esset, decreuit: atque iterum alijs decem annis, quibus ipse dein extinctus est, prorogauit. Quamobrem inde obseruatum est, vt eius successores, quamuis donec uixerint perpetuam administrationem recipiant, tamen singulis decem annis celeberrimos ludos faciant: tanquam principatum renouent. Ea festa decenalia, uicenalia, tricenaliaque appellata sunt. Arelate Constantium tricenalia celebrasse, theatralesque & Circenses ludos ambitioso apparatu edidisse, autor est Amianus. Vouebantur autẽ hi ludi in proximos decem annos. Quapropter in antiquis nomismatis plerunque huiusmodi inscriptio cernitur: VOT.X.VOT.XX. hoc est votis decenalibus, uicenalibusque. Trebellius quoque in vita Gallieni: Conue

caris (inquit) patribus decenalia celebrauit, nouo genere ludorum, noua specie pomparum, exquisito genere voluptatum. Nazarius in Panegyrico: In destinatis, inquit, decennijs iam uota properantia, & spes uolucres constituerunt. Sed & Mamertinus: Reseruo orationem quam quinquennio exacto decenalibus tuis dicam. Extat Romae in Lateranensi Basilica Senatusconsultum aereis inscriptum notis, quo potestas Vespasiano Imperatori data cognosci potest. Licere enim illi foedus quibuscum uolet sancire, Senatum habere, remittere, Senatusconsultum per relationem, discessionemque facere. Si eius iussu uel mandato eòve praesente senatus haberetur, perinde seruari, ac si ex lege Senatus conuocatus esset. Si quos Magistratus Senatui P.Q.R. commendasset suffragationeue sua adiuuisset, eorum comitijs etiam extra ordinem rationem habendam. Fines pomerij cum è Republica censebitur, proferre ei licere. Quicquid ex vsu Reipublicae, diuinarum, humanarum, publicarum, priuatarumque rerum esse existimabit, ei agere facere ius potestatemque esse. Quibus legibus Plebique scitis scriptum esset, ne Augustus Caesar teneretur, eisdem & eũ solutum esse. Acta, gesta, decreta ab eo, etiam ante illud Senatusconsultum, perinde rata haberi, ac si Populi Plebisque iussu acta essent: si eius concessionis causa aliquid aduersus leges factum esset, fraudi nemini esse, neque quicquam ob eam rem Populo dari debere, nec cui de ea re actionem iudicationemque dãdam. Quae tam ampla autoritas Vespasiano praestita, videtur mihi formula esse eius potestatis quam sibi Imperatores attribuebant. Scribunt Iureconsulti, lege Regia, quae de Imperio Augusti lata est, Populum Rom. omne suum imperium & potestatem concessisse. Iccirco autem legem eam Regiam appellari arbitror, quod Romuli constitutione ad Populum ius Regis creãdi pertineret. Vnde a Tarquinijs Seruio Tullo obijciebatur (ut T. Liuius inquit) quòd iniussũ Populi Regnum inuasisset. Cum ergo Augustus a Populo Rom. Imperator creatus est, videtur Regiae legis obseruatio in usum reuocata, quamuis Regiam planè potestatem ille nunquã vsurpauit, sed sua Populo, sua Senatui munia obire permisit. Comitia enim Magistratuum tum quoque celebrabantur, conueniebantque. Tribus omnes, candidatosque Populi arbitrio deligi ille sinebat, si modo eos approbasset: nec enim quicquam ab his fieri permittebat, quod praeter animi sui sententiam esset: curabatque id maxime, ne indigni, aut quibus ius capessendi honoris nõn erat, per ambitum legibus eriperentur. Quod & a Tiberio aliquoties obseruatum, donec id iuris penitus sibi vẽdicauit, tradiditque successoribus, vt necessario in vrbe Roma Lex Iulia de ambitu cessauerit. Senatoribus quoque Augustus non parum detulit, ex his enim XV. sortiri iussit, qui sibi sex mensibus in consilio essent: plerunque & ipse sententiam in Senatu dicere, unà cum amplissimo ordine decernere. Ad haec, iudicia Senatui permisit, cuius iuris causa antea toties armis certatum fuerat: sicque publica negotia & priuatorum maxima tractabantur. Omnium praeterea Prouinciarum quae sub Imperio Rom. erant, formulam ita diuisit, vt aliae Proconsulares, aliae Praetoriae, aliae Praesidales essent. Proconsulares Senatui, Praetorias Populo demandandas tradidit. In Praesidales ipse Legatum suum, qui nunc Praeses, nunc Legatus Cęsaris eam ob causam dicebatur, mittebat. Deinde factum est, vt etiam Praetoriae in Senatu per sortes decernerentur: nimirum sublatis ab Imperatoribus comitijs, quae conuẽtum Populi formidolosum existimabant. Scribit Strabo libro vltimo, omnes Prouincias, alias Caesari, alias Populo attributas: ex his quae ad Populũ pertinebant, Proconsulares & Praetorias constitutas, quod uidelicet uiri consulares, vel pretorij ad eas regendas mittebantur. Erant autem huiusmodi Prouinciae imbelles, & quae militari praesidio non indigebant, neque proximos Barbaros habebant. Quae enim ualidiores, & legionum ope indigentes, sibi conseruauit: eo videlicet praetextu, quod Populo pacatiora quaeq; & pulchriora concederet, ipse difficiliora, periculisque & laboribus exposita retineret. Sed re uera (si Dioni credimus) ut in manu sua res omnis militaris esset, Senatus autem Populusque inermis Rempublicam repetere non auderet. Proconsulares Prouincias fuisse Libyam & Asiam citra Taurum, Strabo autor est. Praetorias uero, in Hispanijs Baeticam, in Gallijs Narbonensem, tum Sardiniam cum Corsica, Siciliam, Illyricum quà in Macedoniam uergit, Cretam, Cyrenaicam, Cyprum, Bithyniam cum Ponto. Commutabantur tamen plerunque arbitratu Principis. Hinc Lampridius in Alexandri vita, Prouinciarum alias Praetorias, Praesidales plurimas fecit, Proconsulares ex Senatus uoluntate ordinauit. Suetonius in Claudio. Prouincias Achaiam & Macedoniam, quas Tiberius ad curam suam transtulerat, Senatui reddidit. Scribit Rufus in eo quem edidit libello De Rom. Imperij accessione, omni ex Aphrica sex prouincias esse factas, quarum Carthago, Numidia, Cyrenensis, Consulares erant: Tripolis & Mauritaniae duae, Sityphensis, & Cęsariensis, Pręsidales. Pari quoque numero diuisas Hispanias, in quibus Bętica & Lusitania Cõsulares: Tarraconensis, Carthaginensis, Gallitia, Insularis, quę & transfretum, Praesidales. Sed & quandoque Imperator Legatos suos seu Pręsides in aliquam Prouinciam missos consulari potestate ornabat, ut uidelicet eius essent autoritatis cuius Proconsules. Sic C. Plinius Caecilius Pręses Prouincię Ponti consulari potestate fuit, vt in antiquis marmoribus annotasse me memini. Maior autem Proconsulum dignitas quàm Legatorum ideo erat, quia non nisi Senatores Consularesq; uiri Prouincias sortiebantur: cum ex Equestri ordine etiam Pręsides eligi possent. Sanè Proconsulum magistratus annuus, Pręsidum certus finis non erat, sed in officio perseuerabant, donec successor a Cęsare mittebatur. Idque in Augusti uita etiam Tranquillus attestatur. Ius autem milites decimandi, ciuicaque corona donandi Proconsulibus fuisse Tacitus libro tertio ostendit. Idem 15. autor est, Qui Senatores filijs carerent, Prouincias Praeturasque inter Patres sortiri non potuisse. Senatusque consulto cautum, ne fictae adoptiones ulla in parte publici muneris orbis prodessent. Grauiorem autem Prouincijs Proconsularem fuisse administrationem quàm Praesidum, idem ostendit; dum libro primo tradit, Achaiam & Macedoniam onera deprecãtes, Proconsulari imperio ad praesens leuatas, Caesarique traditas esse. Cuius rei eam rõne suspicor, quod Proconsularium Prouinciarũ vectigalia & tributa publica Pop. Ro. erant, & ad aerarium pertinebant, neque ea diminuendi Proconsuli ius esset. Quae uero Praesidibus in prouincijs colligebantur, ad Principem eiusque fiscum spectabant, iusque illi remittendi erat. Hoc enim differt aerarium à fisco, quod illud publicum, hoc est Populi Romani: fiscus Principis est. Quod apertissime C. Plinius in Panegyrico ad Traianum Caesarem ostendit: At fortasse non eadem seueritate fiscum qua aerarium cohibes? imò tanto maiore, quanto plus tibi licere de tuo quàm de publico credis. Hinc est quod maxime in Proconsularibus Prouincijs Procuratores Caesaris erant. Qui ea procurabãt quae ad Cęsarem ipsum seu Fiscum pertinerent, his uaria potestas attributa a Principibus fuit. Tiberius ius in seruitia familiaresque pecunias solum dedit, adeo vt Lucillium Capitonem procuratorẽ in Asia suum a Senatu damnari permiserit, quòd pręscripta mandata excessisset, vimque Prętorum usurpasset. Amplius Claudius Cęsar concessit, effecitque ut Senatusc õsulto caueretur, parem uim rerum habendam a Procuratoribus suis iudicatarum, ac si ipse statuisset. Hinc maximam sibi uim Cumanus & Felix, eius in Iudęa Procuratores vsurparunt, de qua merito Iosippus conqueritur. Illud constat, sub Traiano aduersus innitos iurisdictionem nullam Procuratoribus fuisse, vt disceptantibus liberum esset eos non eligere: adhiberi tamen in consilium à Pręsidibus debere, cum de causa fiscali agitur, idem Imperator Cęcilio Plinio rescripsit. At hodie dubium non est, quoties inter fiscum & priuatum quaestio vertitur, eos adeundos esse. Scribit Lampridius,

pridius, Alexandrum Imperatorem eos sæpius mutare solitum fuisse, ne annum excederent, etiam si boni essent, sibi inuisos affirmasse, tanquam necessarium malum. Hosce Procuratores Cęsaris, & Procuratores fisci eosdem fuisse non ambigo, qui & alio nomine Rationales, & Procuratores patrimonij appellantur. Idque in Commodo Lampridius, & in Maximini uita Capitolinus ostendunt. Sed & in Pio, Procuratores, inquit, suos & modestę suscipere tributa iussit, & excedentes modum, rationem factorum suorum reddere pręcepit: nec unquam lætatus est lucro quo Prouincialis opprimeretur. Procurator uero priuatæ rationis, cuius quadam Alexandri constitutione mentio est, ut nō multum a cæteris Rationalibus differebat, ita præcipuum Aegyptij magistratus nomen erat. Deuicto enim apud Actiū Antonio, extinctaque Cleopatra, in formam Prouincię C. Octauius Cęsar Aegyptum redegit. Et quoniam seditiosissimi naturaliter erant Aegyptij, opportunaque tellus alendo bello, noluit eam per Senatores administrari, ne popularibus studijs ducti facile ad Imperium aspirarēt, idque & Dion tradidit. Corn. Tacitus lib. 2. Augustus, inquit, inter alia dominationis arcana uetitis, nisi permissu, ingredi Senatoribus aut Equitibus Romanis illustribus, seposuit Aegyptum, ne fame vrgeret Italiam, quisquis eam Prouinciam claustraque terrę ac maris, quamuis leui præsidio, aduersum ingentes exercitus pręsedisset. Sed & in 12. D. Augustus apud Equestres qui Aegypto præsiderent, lege agi, decretaque eorum perinde haberi iusserat ac si magistratus Romani constituissent. Vopiscus scribit, Aurelianum Imp. Saturnino mandasse ne Aegyptum uideret. Quod præceptū cum ille spreuisset, leuissima gens, rerumque nouarum auida, eum Imperatorem salutauit, quę necis eius causa fuit. Strabo autor est, deuicta Cleopatra in certam administrationem Aegyptum redactam, expurgatamque a Romanis, & ad eam mitti solitos moderatione & prudentia insignes viros sub Prefecti titulo, is est pręfectus Augustalis, qui vicē regis obtinet. Est & δικαιοδότης, id est Iuridicus, in cuius potestate maxima est iudiciorum pars. Est & qui ἴδιος λόγος, quem ego Procuratorem priuatę rationis interpretor. Ad quem indagatio bonorum uacantium pertinet, earumque rerum quę Cęsari debentur. Horum comites sunt Cęsaris Liberti & Actores, quorum fidei maiora minoraq; iudicia creduntur. Ex Patrijs autem magistratibus apud eos est ἐξηγητής, quasi Quęstorem dicas, qui purpuram gestat, omnium alijsque municipalibus honoribus est insignis, omniumque curam habet, quę ciuitati utilia sunt. Est & ὑπομνηματογράφος, id est Commentariensis, seu Scriba. Tum ἀρχιδικαστής, Iudicialem Pręfectum recte appellaueris. τέταρτος δὲ ὁ νυκτερινὸς στρατηγός, id est, Nocturnus Pręτor. Sane Hypomnematographi quoque mentio est Theodosii & Valentiniani Constitutione quadam. Ea enim sancitum est, quoties Hypomnematographus alios qui munera subeant nominat, si sponte illi acciti sunt, Præfecti Augustalis consensum non esse expectandum, sed protinus functionem exequendam. Quā constitutionem ex doctoribus nostris nemo hactenus mihi videtur percepisse. Cęterum erant etiam Procuratores Cęsaris, nō in vniuersum alicui Prouincię dati, sed particulariter alicui negotio: quod ex antiqua inscriptione coniectari pronum est, quę Corinthi in hęc uerba adhuc legitur: Theoprepon Aug. lib. Proc. Domini N. Aur. Seueri Alexandri Pij Fel. Aug. Prouincię Achaię & Epiri & Thessalię, Rationalem purpurarum, Proc. ab ephemeride, Proc. a mandatis, Proc. a pręd. Gallican. Procur. saltus Domitiani, Tricliniarcham, Prępositum a Fiblis, Prępositum a chrystallinis, hominem incomparabilem. Tixander Aug. lib. officialis. Et hi quidem sunt magistratus, qui ab Augusto constituti, diu perseuerauerunt, & tempore quo Iurisconsulti nostri florebant, maxime viguerunt. Nam posteriores deinde Imperatores, quorum princeps Constantinus, qui Romanorum Coloniam Byzantium transtulit, aliam ipsi formam commenti sunt: Tumque cœperunt alij Patritij esse, quàm prius erant, aliaque Pręfectorum pretorio iurisdictio. Hinc magistri militum, Magistri officiorum Comites sacrarum largitionum, Comites rei priuatę, Comites sacri Palatij, Comites sacri patrimonij. Quorum officia quamuis in constitutionibus explicata legantur, ut tamen clarius percipiantur, aliqua adhuc differe ab re non erit. Constantinus igitur Romanorum ciuium Coloniam cum Byzantium transtulisset, sedem quoque eam urbem Orientalis imperij esse uoluit, Prouinciasque certis limitibus designauit, quibus suos Magistratus dedit, Militiamque ordinauit: cuius rei formulam a successoribus quoque obseruatam, ex antiquo, eodemque innominato autore referemus: Is in hunc modum, ut sequitur, scriptum reliquit.

VRBS QVÆ ALIQVANDO DESOLATA, NVNC
Gloriosior, Pijssimo Imperio restaurata.

Descriptio vrbis Romæ.

Regio I.

PORTA Capena, continet ædem Honoris & Virtutis, Camęnas, & Lacum Promethei. Balneum Torquati, & Vespasiani. Thermas Seuerianas, & Commodianas. Aream Apollinis, & Spei, & Galli. Vicum vitriarium. Aream panariam. Mutatorium Cęsaris. Balneum Bolani & Mamertini. Aream Carsuræ. Balneum Abascanti, & Antiochiani. Aedem Martis, & Mineruæ, & Tempestatis. Flumen Almonis. Arcum diui Veri Parthici, & D. Traiani, & Drusi. Vici. X. Aediculæ. X. Vicomagistri XLVIII. Curatores II. Insulæ triamilia. CCL. Horrea. XIII. Balnea LXXXVI. Lacus LXXXIIII. Pistrina XX. Continet pedes duodecim milia. CCXIX.

Regio II.

Cæli montium, continet Templum Claudij. Macellum magnum. Luparios. Antrum Cyclopis. Cohortes vigilum. Castra peregrina. Caput Africæ. Arborem sanctam. Domum Philippi & Vectilianam. Ludum matutinum & Gallicum. Spoliarium. Samarium. Armamentarium. Micam auream. Vici VII. Aediculæ VII. Vicomagistri XLVIII. Curatores duo. Insulæ tria milia DC. Domus CXXIIII. Horrea XIIII. Balnea LXXXII. Lacus LXII. Pistrina XII. Continet pedes duodecim milia. CC.

Regio

Regio III.

Isis & Serapis, continet Monetam. Amphitheatrum, quod capit loca octoginta septem milia. Ludum matutinum & Dacicum. Domum Brytti. Præsentissimum choragium. Lacum pastoris. Scholam Quæstorum & Capulatorum. Thermas Traianas, & Titianas. Porticum Liuij. Castra Misenatium. Vici XII. Aediculæ XII. Magistri XLIX. Curatores duo. Insulæ duo milia septingentę quinquaginta septem. Domus sexaginta. Horrea XIIII. Balnea octoginta. Lacus LXV. Pistrina XVI. Continet pedes duodecim milia trecentos quinquaginta.

Regio IIII.

Templum pacis, continet Porticum absidatā. Aream Vulcani. Aureum bucinum. Apollinem Sandaliarium. Telluris templum. Horrea chartaria. Tigillum sororiū. Colossum altum pedes centum duos semis. Habet in capite radia numero septem, singula pedū uiginti duorum semis. Metam sudantem. Templum Romæ & Veneris. Aedem Iouis Statoris. Viam sacram. Basilicam Cōstantinianam. Templum Faustinæ. Basilicam Pauli. Forum transitorium. Suburram. Balneum Daphnidis. Vici octo. Aediculæ octo. Vicomagistri XLVIII. Curatores duo. Insulæ II. milia, septingentæ quinquaginta septē. Domus octoginta octo. Horrea decem & octo. Balnea LXXV. Lacus LXXXIII. Pistrina XII. Continet pedes tredecim milia.

Regio V.

Esquiliæ, Continet Lacum Orphei. Macellum Liuiani. Nymphæum D. Alexandri. Cohortes duas vigilum. Herculem Syllanum. Hortos Pallantianos. Amphitheatrum castrense. Campum viminalem sub aggere. Mineruam medicam. Isidem patriciam. Vici XV. Aediculæ XV. Vicomagistri quadraginta octo. Curatores duo. Insulæ tria milia octingentæ quinquaginta. Domus CLXXX. Horrea XXIII. Balnea LXXV. Lacus LXXIIII. Pistrina XV. Continet pedes quindecim milia. D C.

Regio VI.

Alta semita, continet Templum Salutis & Serapis. Templum Floræ. Capitolium antiquum. Statuam Mamurij plumbeam. Aedem Quirini. Malum punicum. Hortos Salustianos. Gentem flauiam. Thermas Diocletianas, & Constantianas. X. Tabernas. Gallinas albas. Aream Candidi. Cohortes III. vigilum. Vici XVII. Aediculæ XVII. Vicomagistri XVIII. Curatores duo. Insulætria milia quadringentę tres. Domus centum quadragintasex. Horrea XVII. Balnea LXXXV. Lacus LXXII. Pistrina XVI. Continet pedes quindecim milia. DCC.

Regi VII.

Via lata, cōtinet Lacum Ganymedis. Cohortes VII. vigilum, Arcum nouum. Nympheum Iouis, Aediculam Caprariam. Campum Agrippæ. Templum Solis & Castra. Porticum Gypsiani & Constantini. Templa duo noua, Spei & Fortunæ, Equum Tiridatis regis Armeniorum. Forum suarium. Hortos Largianos. Mansuetas. Lapidem pertusum. Vici XV. Aediculæ XV. Vicomagistri LXVIII. Curatores duo. Insulæ tria milia octingentæ quinq;. Domus CXX. Horrea XXV. Balnea LXXV. Laci LXXVI. Pistrina XV. Continet pedes XV. milia septingentos.

Regio VIII.

Forum Romanum & magnum, continet Rostra. Genium populi Romani aureum, & Equum Constantini. Senatulum. Atrium Mineruæ. Forum Cæsaris, Augusti, Neruæ Traiani. Templum D. Traiani, & Columnam Cochlidem altam pedes CXXVIII. semis. Gradus intus habet CLXXXV. Fenestras XLV. Cohortes VI. vigilum, Basilicam argentariam. Templum Concordię. Vmbilicum Romę. Templum Saturni & Vespasiani. Capitolium. Miliarium aureum Iulię. Templum Castorum, Vestę. Horrea Germaniciana & Agrippina. Aquam cernentem quatuor Scauros sub æde. Atrium Caci. Vicum iugarium vnguentarium. Græcostasim. Porticum margaritariam. Elephantum herbarium. Vici trigintaquatuor. Aediculæ XXIX. Vicomagistri XLVI. Curatores duo. Insulę tria milia octingentæ octoginta. Domos CXXX. Horrea XVIII. Balnea LXXXIII. Lacus CXX. Pistrina XX. Continet pedes tredecim milia LXVII.

Regio IX.

Circus Flaminius, continet Stabula numero IIII. factionum. Aedem Herculis. Porticum Philippi. Minutias II. veterem, & frumentariam. Cryptam Balbi. Theatra quatuor, in primis Balbi quod capit loca triginta milia LXXXV. Campum Martium. Trigarium. Ciconias nixas. Pantheum. Basilicam Matidij, & Martiani. Templum D. Antonini, & columnam Cochlidem, altam pedes CLXXV. semis. gradus intus habet CCIII. fenestras LVI. Hadrianium. Thermas Alexandrinas, & Agrippinas. Porticum Argonautarum, & Meleagri. Ileum & Serapeum. Insulam Feliculæ. Vici XXXV. Aediculæ XXXV. Vicomagistri XLVIII. Curatores II. Insulæ duomilia septingentę LXXIIII. Domus CXL. Horrea XXII. Balnea LXIII. Lacus LXIII. Pistrina XX. Continet pedes triginta duo milia D.

Regio X.

Palatium, continet Casam Romuli. Aedem Matris Deum, & Apollinis Rhamnusij. Pentapylum. Domum Augustanam & Tiberianam. Aedem Iouis Victoris. Domum Dionis. Curiam ueterem. Fortunam respicientem. Septizonium D. Seueri. Victoriam Germanicianam. Lupercal. Vici XX. Aediculæ XX. Vicomagistri XLVIII. Curatores duo. Insulę duo milia DCXLIII. Domus LXXXVIII. Horrea XLVIII. Balnea XIIII. Laci LXXXIX. Pistrina XX. Continet pedes XI. milia sexcentos.

Regio XI.

Circus Maximus, qui capit loca quadringenta octoginta quinque milia, continet XII. portas. Templum Mercurij. Aedem Ditis patris. Cererem. Portam trigeminam. Apollinem cęlispicem. Herculem Oliuarium. Velabrum. Arcum D. Constantini. Vici XVIII. Aediculæ XIX. Vicomagistri XIX. Curatores duo. Insulę duo milia sexcentę. Domus LXXXIX. Horrea XVI. Balnea XV. Laci XX. Pistrina XV. Continet pedes vndecim milia quingentos.

Regio XII.

Piscina publica, continet Aream radicariam. Viam nouam. Fortunam mammosam. Isidem Athenodoriam. Aedem Bonę deæ sub saxanę. Signum delphini. Thermas Antoninianas. Septem domos parthorum. Campum lanatarium. Domum Chilonis. Cohortes IIII. uigilum. Domum cornificij. priuatum Hadriani. Vici XIIII. Aediculę XVII. Vicomagistri XLVIII. Curatores duo. Insulę duo milia, quadringentę octoginta septem. Domus CXIIII. Horrea XVII. Balnea LXIII. Laci LXXXI. Pistrina XX. Continet pedes duodecim milia.

Regio XIII.

Auentinus, continet Templum Dianæ, & Mineruæ, Nymphea tria. Thermas Varianas & Decianas. Doliolum. Mappam auream. Platanones. Horrea Galbę. Porticum fabariam. Scholam Cassij. Forum pistorium. Vici XVII. Aediculæ XVII. Vicomagistri XLVIII. Curatores duo. Insulæ duo milia quadringentæ octoginta septem. Domus CXXX. Horrea XXV. Balnea LXIIII. Lacus LXXXVIII. Pistrina XX. Continet pedes ducenta nouem milia.

Regio XIIII.

Transtyberina, continet Gaianum. Vaticanum. Frygianū. Naumachias V. Hortos Domitios. Balneum Ampelidis & Prisci, & Dianæ molinas. Ianiculum. Statuā Valerianam. Cohortes septem vigilum. Caput Gorgonis. Fortis fortunæ templum, Aream Septimianam. Herculem cubantem. Campum Brytianum & Codetanum. Hortos Getę. Castra lecticariorū. Vici LXXVIII. Aediculæ LXXVIII. Vicomagistri XLVIII. Curatores tres. Insulæ quatuor millia quadringētæ quinque. Domus CL. Horrea XXII. Balnea LXXXVI. Lacus CLXXX. Pistrina XXIII. Continet pedes triginta tria milia. quadringentos octoginta octo.

Bibliotheca XXIX.

Ex ijs præcipuæ duæ, Palatina & Vlpia.

Obelisci V.

In Circo maximo unus, altus pedes LXXXVIII. semis. In Vaticano unus, altus pedes LXXI. In Campo Martio unus, altus pedes LXXXII. semis. In Mausoleo Augusti duo, singuli pedum XLII. semis.

Pontes VII.

Aelius. Aurelius. Moluius. Sublicius. Fabricius. Cestius & Probi.

Montes VII.

Cælius. Auentinus. Tarpeius. Palatinus. Esquilinus. Vaticanus. Ianiculensis.

Campi VIII.

Viminalis. Agrippæ. Martius. Codetanus. Octauius. Pecuarius. Lanatarius, Brytianus.

Fora XI.

Romanum. Magnum. Cæsaris. Augusti. Neruæ Traiani. Aenobarbi. Forum boarium. Suarium. Pistorum. Gallorum, & Rusticorum.

Basilica X.

Iulia. Vlpia. Pauli. Neptuni. Matidij. Marciana. Bascellaria. Floscellaria. Sicinij. Constantiniana.

Thermæ XI.

Traianæ. Titianæ. Agrippinæ. Syræ. Commodianæ. Seuerianæ. Alexandrinæ. Antoninianæ. Decianæ. Diocletianæ. Constantinianæ.

Aqua XIX.

Traiana. Annia. Alsia. Claudia. Martia. Herculea. Iulia. Augustea. Appia. Alsetina. Setina. Ciminia. Aurelia. Damnata. Virgo. Tepula. Seueriana. Antoniana. Alexandrina.

Via XXIX.

Traiana. Appia. Latina. Lauicana. Prænestina. Tiburtina. Nomentana. Salaria. Flaminia. Aemilia. Clodia. Valeria. Aurelia. Campana. Ostiensis. Portuensis. Ianiculensis. Laurentina. Ardeatina. Setina. Quintia. Cassia. Gallica. Cornelia. Triumphalis. Patinaria. Asinaria. Ciminia. Tiberina.

Horum Breuiarium.

Capitolia II. Circi duo. Amphitheatra duo. Colossi duo. Columnæ cochlides duæ. Macella duo. Theatra III. Ludi IIII. Naumachię V. Nymphęa XV. Eq. magni XXIII. Deaurati LXXX. Eburnei LXXXIIII. Arcus marmorei XXXVI. Portæ XXXVII. Vici CCCCXXIIII. Aedes CCCCXXIIII. Vicomagistri DCLXXII. Curatores XXIIII. Insulæ per totam urbem numero quadraginta sex milia sexcentę duo. Domus mille septingentę octoginta. Balnea DCCCLVI. Lacus mille CCCLII. Pistrina CCLIIII. Lupanaria XLV. Latrinę publicę XLIIII. Cohortes prętorię decem. Vrbanę quatuor. Vigilum septem: quarum excubitoria XIIII. Vexilla communia duo. Castra equitum, salgamariorum, peregrinorum.

Descriptionis Romæ Finis.

VRBIS

VRBIS CONSTAN-TINOPOLITANAE

deſcriptio incerto Autore.

Deſcriptio vrbis Conſtantinopolitanæ.

Regio I.

REGIO prima, continet in ſe domum Placidiæ Auguſtæ. Domum nobiliſsimæ Marinæ, Thermas Archadianas. Vicos ſiue Angiportus viginti nouem. Domos centum decem & octo. Porticus perpetuas duas. Balneas priuatas quindecim. Piſtrina publica quatuor. Piſtrina priuata quindecim. Gradus IIII. Curatorem vnum, qui totius regionis ſollicitudinem gerat. Vernaculum unum, uelut ſeruum in omnibus & internuncium regionis. Collegiatos uiginti quinque, qui è diuerſis corporibus ordinati, incendiorum ſolent caſibus ſubuenire. Vicomagiſtros quinque, quibus per noctem tuendæ urbis cura mandata eſt.

Regio II.

Regio ſecunda, ab initio Theatri minoris per æqualitatem ſui latenter molli ſubleuata cliuo, mox ad mare præcipitijs abrupta deſcendit. Continet in ſe, Eccleſiam magnam, Eccleſiam antiquam. Senatum. Tribunal purpureis gradibus extructum. Thermas Zeuxippi. Theatrum. Amphitheatrum. Vicos ſiue Angiportus triginta quatuor. Domos nonaginta & octo. Porticus magnas quatuor. Balneas priuatas tredecim. Piſtrina priuata quatuor. Gradus quatuor. Curatorem unum. Vernaculum unum. Collegiatos XXXV. Vicomagiſtros V.

Regio III.

Regio tertia, plana quidem in ſuperiore parte, utpote in ea Circi ſpatio largius explicato, ſed ab eius extrema parte nimis prono cliuo, mare uſque deſcendit. Continet in ſe eundem Circum maximum. Domum Pulcheriæ Auguſtæ. Portum nouum. Porticum ſemirotundam, quæ ex ſimilitudine fabricæ ſigma græco uocabulo nuncupatur. Tribunal fori Conſtantini. Vicos ſeptem. Domos nonaginta quatuor. Porticus magnas quinque. Balneas priuatas vndecim. Piſtrina priuata nouem. Curatorem vnum. Vernaculum unum. Collegiatos XXI. Vicomagiſtros V.

Regio

Regio IIII.

Regio quarta, à Miliario aureo collibus dextra læua que surgentibus, ad planitiem usque valle ducente perducitur. Continet in se idem Miliarium aureum. Augusteum. Basilicam. Nymphęum. Porticum Fanionis. Liburnam marmoream, naualis uictoriæ monimentum. Ecclesiam siue martyrium sancti Mennæ. Stadium. Scalam Timasij. Vicos XXXII. Domus trecentas septuaginta quinque. Porticus magnas quatuor. Balneas priuatas septem. Pistrina priuata quinque. Gradus septem. Curatorem unum. Vernaculum unum. Collegiatos XL. Vicomagistros quinque.

Regio V.

Regionis quintæ non modica pars, in obliquioribus posita locis, planicie excipiente producitur, in qua necessaria ciuitatis ædificia continentur. Continet in se Thermas Honorianas. Cisternam Theodosianam. Prytaneum. Thermas Eudocianas. Strategium, in quo est Forum Theodosiacũ, & Obeliscus Thebęus quadrus. Horrea holearia. Nymphęum. Horrea Troadensia. Horrea Valentiniana. Horrea Constantiaca. Portum habet prosforianum. Scalam Chalcedonensem. Vicos viginti tres. Domos centum octoginta quatuor. Porticus magnas VII. Balneas priuatas undecim. Pistrina publica septem. Pistrina priuata duo. Gradus nouem. Macellos duos. Curatorem vnum. Vernaculum unum. Collegiatos quadraginta. Vicomagistros quinque.

Regio VI.

Regio sexta, breui peracta planicie, reliqua in deuexo consistit. a foro namque Constantini, Scalam vsque siue traiectum Sycænum, porrigitur spatijs suis. Continet in se, Columnam purpuream Constantini. Senatũ eiusdem loci. Neorium portum. Scalam Sycænam. Vicos viginti duos. Domos quadringentas octoginta quatuor. Porticum magnam vnam. Balneas priuatas nouem. Pistrinum publicum unum. Pistrina priuata decẽ & septem. Gradus decem & septem. Curatorem vnum. Vernaculum unum. Collegiatos quadraginta nouem. Vicomagistros V.

Regio VII.

Regio septima, in comparationẽ superioris planior, quamuis & ipsa circa lateris sui extremitatem habeatur in mare decliuior. Hæc a parte dextera Columnæ Constantini vsque ad Forum Theodosii, continuis extensa porticibus, & de latere alijs quoque pari ratione porrectis, vsque ad mare uelut se ipsam inclinat, & ita deducitur. Habet autem in se Ecclesias tres. hoc est, Irenen, Anastasiam, & Sancti Pauli. Columnam Theodosii, intrinsecus vsque ad summitatem gradibus peruiam. Equites magnos duos. Partem eiusdem fori. Thermas Carosianas. Vicos octoginta quinque. Domus septingentas undecim. Porticus magnas sex. Balneas priuatas XI. Pistrina priuata XII. Gradus sexdecim. Curatorem vnum. Vernaculum unum. Collegiatos octoginta. Vicomagistros quinque.

Regio VIII.

Regio octaua, ex parte Tauri, nulla maris uicinitate contermina, angustior magis quàm lata, spatia sua in longitudinem producta compensat. Continet in se partem Fori Constantini. Porticum sinistram Taurum usque, Basilicam Theodosianam. Capitoliũ. Vicos XXII. Domos centum octo. Porticus maiores quinque. Balneas priuatas decem. Pistrina priuata quinque. Gradus V. Macellos duos. Curatorem unum. Vernaculum vnum. Collegiatos XVII. Vicomagistros quinque.

Regio IX.

Regio nona, prona omnis, & in notum deflexa, extensi maris litoribus terminatur. Continet in se, Ecclesias duas. Cœnopolim: & Omonœam, Horrea Alexandrina. Domum nobilissimæ Arcadiæ. Thermas Anastasianas. Horreum Theodosianum. Vicos XVI. Domos centum sexdecim. Porticus maiores duas. Balneas priuatas XV. Pistrina priuata XV. Pistrina publica IIII. Gradus IIII. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos XXXVIII. Vicomagistros V.

Regio X.

Regio decima, in aliud ciuitatis latus à nona regione platea magna velut fluuio interueniente diuiditur. Est vero tractu planior, nec vsquam præter maritima loca inæqualis, longitudini eius latitudine non cedente. Continet in se Ecclesiam siue Martyrium Sancti Acatij. Thermas Constantinianas. Domum Augustę Placidię. Domum Augustę Eudocię. Domum nobilissimę Arcadię. Nymphęum maius. Vicos viginti. Domus sexcentas XXXVI. Porticus maiores sex. Balneas priuatas. Pistrina publica duo, Pistrina priuata sexdecim. Gradus XII. Curatorem vnum. Vernaculum vnum. Collegiatos nonaginta. Vicomagistros quinque.

Regio XI.

Regio vndecima, spatio diffusa liberior, nulla parte mari sociata est. Verum eius extensio, tam plana, quàm etiam collibus inæqualis. Continet in se Martyrium Apostolorum. Palatium Faccilianum. Domum Augustæ Pulcheriæ. Bouem æreum. Cisternam Arcadiacam. Cisternam Modestiacam. Vicos VIII. Domos quingentas tres. Porticus maiores quatuor. Balneas priuatas quatuordecim. Pistrinum publicum vnum. Pistrina priuata tria. Gradus septem. Curatorem unum. Vernaculum vnum. Collegiatos triginta septem. Vicomagistros V.

Regio XII.

Regio duodecima, Portam à ciuitate petentibus in longum plana omnis consistit, sed latere sinistro mollioribus cliuis deducta maris cõfinio terminatur, quam mœnium sublimior decorat ornatus. Continet in se Portam auream. Porticus Troadenses. Forum Theodosiacum. Columnam itidem intra se gradibus peruiam. Monetam. Portum Theodosiacum. Vicos vndecim. Domos trecentas sexaginta tres, Porticus maiores tres. Balneas priuatas quinque. Pistrina priuata quinque. Gradus IX. Curatorem vnum. Vernaculum unum. Collegiatos decem & septem. Vicomagistros quinque.

Regio XIII.

Tertiadecima regio, Sycæna est, quæ sinu maris angusto diuisa, societatem vrbis nauigijs frequentibus promeretur. tota lateri montis affixa, præter vnius plateæ tractum, quam subiacentium eidem monti litorum tantum præstat æqualitas. Continet in se, Ecclesiam. Thermas Honorianas. Forum Honorianum. Theatrũ. Naualia. Domos quadringentas XXXI. Porticum maiorem vnam. Balneas priuatas quinque. Pistrinum publicum vnum. Pistrina priuata IIII. Gradus octo. Curatorem vnum. Vernaculum unum. Collegiatos XXXIIII. Vicomagistros quinque.

Regio XIIII.

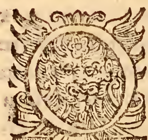
Regio ſanè licet in vrbis quartadecima numeretur
parte , tamen quia ſpacio interiecto diuiſum eſt muro
proprio vallatum, alterius quodammodo ſpeciem ciui
tatis oſtendit. Eſt vero progresſis a porta modicum, ſi-
tu planum, dextero autem latere in cliuum ſurgente vſ
qué ad medium ferè plateę ſpacium, nimis pronum: vn
de mare uſque mediocris, hæcq; ciuitatis continet par
tem explicatur æqualitas. Continet in ſe Eccleſiam, Pa
latium. Nympheum. Thermas. Theatrum luſorium. Pó
tem ſublicium ſiue ligneum. Vicos XI. Domos centum
ſexaginta ſeptem. Porticus maiores duas. Balneas pri-
uatas V. Piſtrinum publicum unum . Piſtrinum priua-
tum unum. Gradus V.

Collectio ciuitatis.

Cognita vrbe per partes, fas eſt etiam ſitum conclu
ſæ iam uniuerſitatis aperire , ut magnificentiæ unicum
decus non ſolum videatur opere & manu confectum,
ſed etiam conſpirantibus elementis , naturæ fælicitate
munitum. Prouidentia ergo diuina tot futurorum ho-
minum domicilijs conſulente longo tractu, in promó-
torij qualitatem ſpatioſior terrá faucibus Póntici ma-
ris oppoſita, ſinuoſis portuoſa lateribus, anguſtior lati
tudine, circumflui maris tutela uallatur . Hoc quoque
ſpacium quod ſolum apertum maris circulus derelin-
quit, duplici muro acies turrium extenſa cuſtodit: intra
quas ſepta ciuitas continet in ſe omnia ſingillatim me-
morata, quæ nunc ad firmioris memoriæ qualitaté ſum
matim collecta referemus. Habet ergo vrbs Conſtanti
nopolitana, Palatia quinque. Eccleſias quatuordecim.
Domos diuinas Auguſtarum VI. Domos nobiliſsimas
III. Thermas VIII. Baſilicas duas. Fora quatuor. Sena-
tus II. Horrea V. Theatra II. Luſoria II. Portus III.
Circum I. Ciſternas IIII. Nymphæa IIII. Vicos trecen
tos XXII. Domus IIII. millia trecentas octoginta octo.
Porticus quinquaginta duas. Balneas priuatas centum
quinquaginta tres. Piſtrina publica XX. Piſtrina priua-
ta centum XX. Gradus centum decem & ſepté. Macel-
los V. Curatores XIII. Vernaculos XIIII. Collegiatos
quingentos ſexaginta , Vicomagiſtros ſexaginta quin-
que. Colúnam purpuream. Columnas intra ſe per uias
duas. Coloſſum unum . Tetrapylum aureum unum
Auguſteum. Capitolium. Monetam . Scalas maritimas
tres . Habet ſané longitudo vrbis, à porta aurea vſque
ad litus maris directa linea , pedum quatuordecim mi-
lia ſeptuagintaquinque. Latitudo autem, pedum ſex mi
lia, centum quinquaginta.

IN NOTITIAM DIGNITATVM VTRIVSQVE ROMANI IMPERII.

PRÆFATIO.

MNIVM, quot multis ab hinc seculis in lucem prodierunt operum, speciosissima & pretiosissima est DIGNITATVM VTRIVSQVE ROMANI IMPERII NOTITIA, in qua illius opes, præsidia, magistratus, ornamenta, vires, ac deniq; tota eius temporis Principum magnitudo continentur. Ipsa autem luculentam quidem in fronte tantarum rerum cognitionem promittens, ingens apud omnes sui desiderium excitat: sed in recessu recondita & obscura paucis se agnoscendam exhibet. Cùm uerò nullus etiam eius certus auctor appareat, sunt qui non minùs de ipsius veritate dubitēt, quàm illius scientiæ habendę animum despondeant. Hic enim ignota ostenduntur insignia, quæ non veræ, sed falsæ imagines, & ad oblectandum ab aliquibus excogitatæ credi possunt: varia prætereà militum symbola, velut ex animi impetu inuenta nihil significare, aut si quem fortè mysticum latentemq; sensum occultant, inexplicabilia infructuosaq; ænigmata existimantur. Idem de notis quorundam codicum tergo inscriptis suspicantur, quæ ob nimiam obscuritatem Oedipos interpretes desiderant. Multa deinde inusitata magistratuum nomina ad libidinem efficta, aut si qua veritate nituntur, tanquam incognita & inania relinquenda putant. Quis enim, inquiunt, consulares nullo consulatu functos pro rectoribus prouinciarum, qui plures hic recensentur, apud Iureconsultos, aliosuè auctores legit? Quis magistros militum in præsenti, comites domesticorum & protectorum, legiones comitatenses & pseudocomitatenses unquam nominari audiuit? Inter magistratuum officia, principes, cornicularios, numerarios, ab actis, singularios, & alia huiusmodi insueta nomina intellexit? Hæc & similia, quæ in hac Notitia occurrunt, non parum eius fidei detrahunt, nec paucos ab eius lectione auertunt. Sed qui Romani Imperij prouincias, ac magistratus, miro ordine hic digestos diligētiùs inspexerit, & cum his, qui in iure Ciuili explicantur, studiosè contulerit, hoc opus non suppositum, aut fictum, sed verum legitimumq; deprehendet, & pro magno antiquitatis monumento, ac pretioso thesauro conseruabit. Nihil enim ferè hic reperitur, cuius ius nostrum non meminerit, in quo non solū dignitates hic recitatę referuntur, [a] Sed & earum insignia à paucis animaduersa ponuntur. [b] Symbola quoq; militum hic repræsentata velut pugnantibus necessaria Vegetius [c] commendat: sed & præsidum officia in Theodosij ac Iustiniani codicibus eodem fermè, quo in Notitia ordine disponuntur, [d] vt non modò de eius veritate non sit hæsitandum, sed pro magno iuris & antiquitatis lumine sit habenda. Multarum enim legum hinc sensus pendent; multorum etiam auctorum, & historiographorum ignotos locos hic latuisse apparebit. Sed quia opus per se obscurum, alia illustrare nequit, ipsum prius elucidandum fuit. quod cùm res cœca altaq; caligine mersas contineat, nullus adhuc facere curauit. Cùm verò Serenissimus Sabaudię Dux de hoc mecum aliquando contulisset, tandem iussit, vt aliquod in id commentarium ederem. Ego ingenio & doctrina me alijs longè inferiorem agnoscens, tanti oneris prouinciā tentare non audebam. Res enim ardua est, inquit Plinius, [e] uetustis nouitatem dare, nouis auctoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem. Tandem Excelsi Principis, cui pro uiribus obtemperare cupiebam, mandatis repugnare non ausus, parendum esse censui. Itaq; Diuino fretus præsidio, profundi huius Fluminis vadis exploratis, verticosis fluctibus me commisi; difficilemque hunc nodum Gordianum non ense recidendum, sed magna arte & industria explicandum, aliqua ratione soluere sum aggressus. in quo si defecero obtemperandi necessitate excusabor, qua coactus A. Albinij exemplo [f] culpam deprecari,

a tit u. C. de offi. præf. præt. Oriēt. vsque ad tit. C. ne rei miilt. corni. & alibi.

b l. §. C. de offic. rect. prouinc. l. 4. C. de iniur. l. 12. C. de dignitatib. §. ultim. Nouella 24. §. ult. Nouella 26. §. 1. Nonella 27. & alijs in locis.

c lib. 2. c. 18.

d in rubr. C. de uumerar. actuar. adiutorib. & exceptor & l. ult. C. de apparitoribus Præf. prætor. Rubri. C. de cohort. principib. cornicular: l. ult. C. de diuers. offic.

e in præfatione natur. histor.

f Gelli. lib. 2. c. 8.

precari, quàm culpa carere malui. certè ardens iurium cupidos iuuandi in me lau dandum erit desiderium. Nam etiam vo tum non assecutis, voluisse abundè pulchrum & magnificum apud graues viros [a] existimatur. Hanc igitur adhuc in accessam & præruptis rupibus asperam viam primus ingredi ausus, non paucis sentibus recisis, saltem alijs ad sequendũ planiùs iter aperiam. Quare cùm in hoc satis laborauerim, ista qualiacunque commentaria in primis legum studiosis non parùm profutura spero. Hinc enim Romani Imperij magistratuum, qui nudi à Notitia recitantur, originem & historiam intelligent, Proconsulum, consularium, Correctorum, præsidumque differentias cognoscent, Palatinorum & cohortalium ordines, non paucas leges, pluraque in his obscura uocabula, & quandoque integros tractatus, anteà ignotos explicatos inuenient. Multi præterea non solum Marcellini, sed & Tranquilli, Tacitique, & aliorum de Legionibus auxiliarijsque militibus, & Palatij dignitatibus, differentium loci illustrabuntur. Deindè plures, vt puto, oblectabit, publicorum veredorũ cursum & ordinem inspicere, præsidum salaria, ministros, insignia, pompam ac maiestatem cernere, varios militum numeros & nomina, eorum digmata seù emblemata explicata inuenire: iucundum erit aurea, argēteaque Principis vasa, pretiosas vestes, gemmas, ac totam denique regiã supellectilem, eo ordine ac diligentia descripta videre, vt singula statim sciri & ad manum haberi possent: iuuabit legum ferendarum solemnitatem, salutandi Principis vsum, exigendorum tributorũ ritum, aulicorum varietates, ministeria, & multa huiusmodi è tenebris in lucem emissa spectasse: certos denique dignitatum titulos, & alia, vetustate recondita, hic explicata intueri. Vt verò non solùm Legum studiosi, sed, & alij, quibus hęc placuerint, nostris qualibus qualibus labori bus commodiùs frui possint, Iura quibus res à Notitia relatæ, vel à me additæ comprobabuntur, non in contextu, sed margine, cum notis ea indicantibus apposui, ne ab occurrẽtibus legibus interrupta lectio cuiquam molestiam afferat. Ceterùm vt plenius cuncta cognoscantur, ac ne quid ad perficiendum hoc opus desit, Magistratus municipales, ac Decurionum ordinẽ, & munera proprio opusculo comprehensa, adieci, quod & ipsum Iurium studiosis aliquid profuturum, atque alijs non ingratum fore existimaui. Vt igitur hanc Notitiam è tenebris in lucem aliquam extrahere, & clarius aspiciendam exhibere incipiam, ante omnia eius originem & auctores, quouè tempore, & ordine scripta fuerit, exponam. Deinde titulum seu inscriptionem cum indice interpretatus, vt tota eius facies vno aspectu videri possit, summam ac totius operis Breuiarium subijciam.

[a] Pli. in d. præfatione.

Id opus Imperio necessariũ, primùm ab Augusto inuẽtum, mox à sequentibus Principibus retentum, & per continuata secula conseruatum fuit; sed pro rerum ac temporum varietate in quibusdam est immutatum. Tacitus loquens de Augusto, ille, inquit, libellum composuit, quo opes publicæ continebantur, quantum ciuium sociorumque in armis, quot classes, regna ,, prouinciæ tributa aut vectigalia, necessitates, ac largitiones, quæ cuncta sua manu ,, perscripserat Augustus. Idem cum Dio ,, ne Tranquillus[b] affirmat, qui eum librum rationarium ac breuiarium totius Imperij appellat, quod Augustum de resignando Imperio cogitantem magistratibus ac Senatoribus domum accitis tradidisse, scribit. Demum in fine complexus est inquit, breuiariũ totius Imperij quãtum mi ,, litũ sub signis vbique esset; quantum pe- ,, cuniæ in ærario; & fisco, & vectigalibus re ,, siduis. Breuiarium autem, quod nũc vul ,, go dicitur, ait Seneca, [c] olim cùm latinè loqueremur, summarium vocabatur. Eũ codicem sequentes Imperatores retinuerunt, sed prout Imperij tempora atque vsus exigebant, sub nomine Notitiæ minuerunt, ampliarunt, & immutarunt.

[b] Cap. 11.

[c] Li. 5. episto. 3[illegible]

Itaque pręsens opus perpetuos certosq; prouinciarum atque alios magistratus, ac militum copias, palatinasque dignitates complectitur, quæ semper in Imperio esse consueuerant. His adduntur officia, idest apparitorum ordines, quorum aliqui ex memoriæ, epistolarum, & libellorum scrinijs prodibant. [d] Vectigalia uerò & tributa, fiscique rationes, ac diuersis faciendæ largitiones, quæ in Augusti breuiario continebantur,

[d] L. ult. C. ult. C. de diu. offi.

tinebantur, in scrinijs canonum, & tabulariorum sub Comitibus largitionum, & rerum priuatarum scribebantur. Quare hæc Notitia alium quàm Augustũ & sequẽtes Principes auctores non habet, in qua Imperij magistratus, aliæque dignitates cum suis insignibus, & officia conseruabantur. Simile opus Constantinus Imp. ex Leone Philosopho genitus Romano filio, & successori reliquit, in quo summã totius Imperij, sociorum omnium fœdera, hostium vires, rationes & consilia explicuit. Id apud se in bibliotheca tanquàm thesaurum seruatum fuisse Egnatius scribit,[a] quod etsi diligenter perquisitum nunquã potuit inueniri. Alius huic fermè similis compositus est codex, in quo viri ad obeundas dignitates in Notitia comprehensas ad tempus electi scribebantur, ac prout magistratu decedebant, in annos successores renouabantur. Hunc Iureconsulti commentarium Principis appellarunt. Modestinus,[b] abesse, inquit, Reip. causa videntur Proconsules, legatique eorum, & qui Prouincijs præsunt, Procuratoresuè Principum, qui in Prouincijs tenentur, & tribuni militũ, & præfecti, & comites legatorum, qui ad ærarium delati, aut in commentarium Principis relati sunt. Non solùm enim in commentarium, quod apud sese Principes habebant, sed & in ærarium magistratuum nomina referri consueuerant, vbi rationes, & tabulæ publicæ, senatusque consulta conseruabantur. Cicero,[c] Rationes in ęrarium retuli continuò. Fuerat hic locus in ęde Saturni, in qua, Regibus exactis, Valerius Publicola ærarium constituit. Auctores Plutarchus,[d] & Macrobius.[e] Hæc est prouinciarum memoria, quã in Antoniniana bibliotheca in 9. vrbis regione conseruatam fuisse P. Victor scribit. Postremò hic liber laterculum est dictus, quòd laterculi formam haberet. Geometrę enim corpus quadrum altius surgens, non tamen ad cubum perueniens πλίνθιον idest, laterculum vocant. Eius forma in insignibus Primicerij notariorum, à quo tractabatur, infra conspicietur: illius Tertullianus aduersus Valentinianos, & iura sæpius meminerunt.[f] Demum Prouincijs in plures diuisis, cùm aucti essent magistratus, nouæque Palatinæ dignitates inuentæ, ac propter hostes vndiq; surgentes, alias veteribus militum copias addi oportuisset, omnes vnum laterculum capere non potuit. Itaque præfecturæ ac tribunatus, castrorumque præposituræ limites Imperij tuentes in alium codicem, laterculum minus nuncupatum sunt translatæ, quod in scrinio memoriæ sub Quæstoris dispositione conseruabatur.[g]

Sub finem verò Principatus Theodosij iunioris hanc Notitiam scriptam fuisse censeo; Sub Duce enim Aegypti meminit Alæ Theodosianæ nuper, idest, illo imperante, constitutæ, & limitis Saxonici per Britanniam, quod nomen eo tempore, scilicet anno salutis 440. inuentum fuit, Saxonibus tùm Britannicum littus inuadentibus,[h] & vt antiquiorem hunc librum non putem, id me etiam mouet, quòd nullus in eo legitur Illyrici Vicarius: ea enim regio tùm ab Hunnis circa annum humanæ salutis 445. sub eodem Theodosio, & Valentiniano III. fuerat deuastata, vt auctor est Zosimus, Iornandes, D. Prosper, Paulus, Diaconus, & alij. Sed & ipsa operis inscriptio hanc Notitiam vltra Arcadij, & Honorij tempora scriptam esse indicat, quod post annum salutis 425. quo Honorius decessit, fuisse oportet. Nec post annum 453. quo Auctore Cassiodoro, & Comite Marcellino, Concordia, & Aquileia ab Attila sunt euersæ, scribi potuit; quia Concordiensis fabricæ, & thesaurorum Aquileiæ tunc extantium, monetæque ibi percussæ meminit. Itaque sub finem Imperij Theodosij iunioris eam scriptam fuisse arbitror, & Alciatus (vbi legerit, nescio) id Breuiarium Theodosij iunioris appellat.[i] Opus sanè aureum, quod dilucidatum magnum iuri nostro lumen, & perspicuam rerum Imperij Rom. cognitionem afferet. Neque enim antea Præfectorum aut Vicariorum, non Magistrorum militum, aut Comitis Orientis, non Proconsulum, vel Consularium, aliorumque iurisdictio, aut officia plenè sciri poterant. Laterculi, ac Magistri officiorum, Comitis Largitionum, aut rerumpriuatarum, Magistrorum scriniorum, aliorumuè plurium ignorabatur auctoritas. Militum etiam copiæ, classes, præsidia, fabricarum loca hinc

a in Constãtino.

b in l. abesse. 32. ex quib. caus. ma io.

c in Pisonem.

d in Publicola & problemat.

e in primo Saturnali.

f l. 1. §. iubemus l. 2. §. ult. C. de offic. præf. præto.

Afri. l. ult. C. de off. magi. off. aut. de mand. Princip. seu Nouell. 17. §. 1. §. ult. Nouell. 25. & in Notitia Nouella 8.

g l. 1. 2. & 3. C. de offi. Quæstor.

h Pau. Diac. lib. 14. ad fin. Beda in 1. eccle. histo. cap. 12. 14. & seq. Polyd. Virgi. 3. Angli. histo.

i lib. 5. parerg. cap. 13.

hinc noſcuntur. Denique nō pauca oppida, in quibus Principum Romano. iura cōdita leguntur, prius incognita, & fortè nunquā audita, hic in ſuis prouincijs collocata reperiūtur, ita vt huic Notitię multarū rerū acceptā ferre cogamur notitiā.

Ante hunc Codicem vtraque Roma vetus, & noua in 14. regiones diuiſæ cū vicis, & ædificijs, operibusq́; inſigniori-bus deſcriptæ inueniuntur; Quæ huius libri partes non ſunt, ſed in officio Præfecti vrbi conſeruatas, & inde extractas fuiſſe arbitror, & pro re inſigni huic operi præpoſitas. Eandem Romæ deſcriptionem ab hac tamen in multis diuerſam P. Victor, & Sext. Rufus fecerunt. Poſt tergum huius voluminis tormenta quædam bellica, & alia ad nummos pertinentia ponuntur, quæ nec ipſa ad rem noſtram faciunt, ſed ex fabricis Magiſtri officiorum & ſcrinijs Comitis largitionum, ad quos pertinebant, excerpta, & huc tranſlata fuiſſe puto. Hæc tamen omnia, ne quid deſideretur, proprijs annotationibus pro uirium tenuitate illuſtrare conabor. Quibuſdam Notitijs etiam Itinerarium Antonini nomine editum eſt adiunctū, quod oppidorum diſtantiam, præſidia, & aliquas manſiones, ſeu ueredorum ſtationes, & loca legionum notat. Quod opus nunc adauctum, ac penè totum eſt immutatum. Conſtantinopolim enim Conſtantiam, Maximianopolim legiones Iouias, & Herculeas à Diocletiano, & Maximiano inuentas, & alia huiuſmodi nominat, quæ diu poſt Antoninum addita fuere. Id in memoriæ aut alio ſcrinio olim conſeruatum, & huic libro additum fuiſſe arbitror. Neque enim rem tam vtilem ac penè neceſſariam neglectam permanſiſſe eſt veriſimile.

Sed vt ad Notitiam noſtram reuertamur, cùm multo tempore latuiſſet, tandē quę à Mariano Scoto Monacho Fuldenſi ſcripta fuerat, in vltimis Britannijs annis ab hinc 36. inuenta, in lucem prodijt: Sed multis mendis ſcatens, & aliquot, vt puto, membris trunca, quam ex collatione duorum exemplarium manuſcriptorum in quibuſdam reſtitui, neque enim impreſſio codice multò meliora inueni. Horum alterū illius eſt exemplar, quod apud Maphæos Romę ſe legiſſe Pierius Valerianus ſcribit, ex eoque aliquot militarium ordinum ſigna recitat, quæ in nonnullis ab alijs differunt. Fuit is liber anno ſalutis 1436. ex vetuſtiſſimo codice Spirēſis bibliothecę a Petro Donato Patauij Epiſcopo extractus, cum ipſe Baſilienſi ſynodo nomine Eugenij IIII. prę ſideret, vt in eius voluminis fine ipſe teſtatur, quod in prouinciarum, vt credo, magiſtratibus, & pictis imaginibus deceptus parum ſcitè Scoti coſmographiā appellat. Ex hoc aliud Fuluij Vrſini viri doctiſſimi exēplar eſt deſcriptum, quod precibus Io. Vincentij Pinelli viri nunquam ſatis laudati ad me tranſmiſit. Alterum apud Illuſtriſs. Fridericum Madrucium tum Romę Cęſareum Legatum fuit, quod mihi pro ſua, qua erga omnes vtebatur, ſingulari humanitate exhibuit. Ex his aliqua emendauimus, plura vt deprauata omiſimus. Sed iam ad huius operis tituli interpretationem accedamus.

DE NOTITIAE INSCRIPTIONE, AC DE IMPERII, EIVSQVE DIGNITATVM DIVISIONE.

LIBRI inscriptio est, NOTITIA DIGNITATVM OMNIVM TAM CIVILIVM QVAM MILITARIVM IN PARTIBVS ORIENTIS ET OCCIDENTIS. Notitiæ verbum summariam cognitionẽ Magistratuum, ac Palatinorum significat: in quo sensu hæc vox à posterioribus legum latoribus accipitur. Constantinus enim Notitiam artificum pro eorum indice ponit, [a] Theodosius [b] pro breui scriptura, quæ continet quantum quæque prouincia ex indicto auro soluere debeat. Leo [c] pro catalogo officiorum, quæ in scrinijs memoriæ epistolarum & libellorum scribenda, & à Principe probanda erant. Iustinianus pro albo, vel, vt alibi nuncupatur, matricula scholarium accipit, [d] quam aliquando notitiã, [e] quandoque catalogum appellat, [f] hæc enim vt synonyma profert; grçcè γνῶσις [g] alio nomine Breuis vocatur; [h] & ideo Tranquillus [i] nostram Notitiam breuiarium, [k] vel rationarium [l] Imperij nominat. DIGNITATVM verò nõ magistratuum dixit, quia nõ tantũ ius dicẽtes, sed & alijs honoribus præditos continet, vt primicerios sacri cubiculi, notariorũ, castrẽsem palatij, & scriniorum magistros, qui iurisdictione carent, & spectabiliũ dignitate honestantur.

a in l. 1. C. de excus. artif.
b in l. vlt. C. de indictio.
c in l. fina. §. & est notitia, C. de diuer. offi.
d in l. vlt. C. de offi. magi. offi.
e l. 1. §. in officijs verò l. 2. §. ad hæc iubemus. C. de offi. præf. præt. Afr.
f §. vlt. nouell. 28.
g post nouell. 8.
h l. vlt. C. de conue. fisc. debito. l. scrinijs. C. de palat. sacr. larg.
i in Augusto cap. 25. in fin.
k in Augusto. ca. vlt.
l in eod. Augu. c. 28.
m Zonaras I Probo.

Separantur autem Orientis & Occidentis dignitates, quia hoc tempore duo in his partibus singuli Principes imperabãt. Hęc diuisio à Probo & Floriano, [m] mox Maximino & Cõstante, Cõstãtino atque Galerio originem habuit, qui primi Romani Imperij prouincias sunt partiti: anteà enim etsi M. Antoninus cum fratre Vero, & Seuerus cum Antonino filio simul imperauerint, nullam tamen orbis diuisionem fecerunt. Constantini quoque Magni filij & ipsi Romanum orbem in tres partes diuiserunt. Sed breui rebus in solum Constantium translatis, totum in vnum coaluit Imperium. Posteà Valẽtinianus cum fratre Valente Orientẽ Occidenteque diuiso, hũc sibi retinuit, illi socio Imperij facto Orientem concessit, & militum etiam copias cum eo est partitus, vt Marcellinus [n] scribit. Sed his cum liberis extinctis, post paucos annos ad solum Theodosium vniuersum redijt Imperium, qui & ipse rursus filijs Arcadio Orientem, Honorio Occidentem reliquit. Itaque Aegypto, & vtraque Libya vsque ad syrtes maiores, & Europa vsque ad Drilonem fluuium Arcadio traditis, ibi vtriusque Imperij fines fecerunt. Reliqua in Occidente cum Africa, Hispanijs, & Britannia Honorius obtinuit: cuncta tamen communi nomine velut vnum esset Imperiũ administrabant. Cõtinuata est hæc diuisio vsque ad Valentinianum III. & Martianum, sub quibus Barbari Britannijs, Hispanijsque prius occupatis, demum Gallias, ac tandem Italiam cum Illyrico & Africa tenuerunt; Occidentisque extinctum est Imperium, solum Orientis etsi multis agitatum fluctibus, aliquot sęculis incolume permansit. Huius tanquã eo tẽpore dignioris & integrioris dignitates Occidẽtalibus præmittuntur. Nũc circa indicẽ Notitiæ præfixum aliqua percurremus.

n lib. 26.

NOTITIA.

PRÆFECTVS *Prętorio Orientis.*

PRÆFECTVS *Prętorio Illyrici.*

PRÆFECTVS *vrbis Constantinopolitanæ.*

MAGISTRI *equitum, & peditum in præsenti. II. Alij III. Equitum, & peditum per Orientem. Equitum, & peditum per Thracias. Equitum, & peditum per Illyricum.*

PRÆPOSITVS *sacri cubiculi.*

MAGISTER *Officiorum.*

QVÆSTOR.

COMES *Sacrarum largitionum.*

COMES *rerum priuatarum.*

COMITES *domesticorum duo. Equitum, & Peditum.*

PRIMICERIVS *sacri cubiculi.*

PRIMICERIVS *Notariorum: Castrensis sacri Palatij.*

MAGISTRI *Scriniorum. Memoriæ, Epistolarum, Libellorum Græcorum.*

PROCONSVLES *duo, Asiæ, Achaię.*

COMES *Orientis.*

PRÆFECTVS *Augustalis.*

VICARII IIII. *Asianæ diœceseos, Ponticæ, Thraciarum, Macedoniæ.*

COMITES *rei militaris II. Aegypti, Isauriæ.*

DVCES *per Aegyptum II.* LIBYÆ. THEBAIDOS.

PER *Orientem VI. Phœnices, Euphratensis Syrię, Palestinę, Osrhoenæ, Mesopotamię, Arabię.*

PER *Ponticam unus, Armeniæ.*

PER *Thracias II. Moesiæ secundæ, Scythiæ.*

PER *Illyricum II. Daciæ ripensis, Moesiæ primę.*

Consulares quindecim.

PER *Orientem V. Palestinæ, Phoenices, Syriæ, Ciliciæ, Cypri.*

PER *Asianam III. Pamphiliæ, Hellesponti, Lydiæ.*

PER *Ponticam II. Galatiæ, Bithyniæ.*

PER *Thracias II. Europæ, Thraciæ.*

PER *Illyricum III. Cretæ, Macedoniæ, Daciæ mediterraneæ. Aegyptus autem consularem non habet.*

Præsides Prouinciarum quadraginta.

PER *Aegyptum quinque, Libyæ superioris, Libyę inferioris, Thebaidos, Aegypti, Arcadiæ.*

PER *Orientem VIII. Palestinæ salutaris. Palestinæ secundæ. Phoenices Libani, Euphratensis, Syrię salutaris. Osrhoenæ. Mesopotamiæ. Ciliciæ secundæ.*

PER *Asianam VII. Pisidię, Lycaoniæ,*

Phrygiæ Pacatianæ, Phrygiæ salutaris, Lyciæ, Cariæ, Insularum.

PER *Ponticam VIII. Honoriados, Cappadociæ primæ, Cappadociæ secundæ, Hellenoponti, Ponti Polemoniaci, Armeniæ primæ, Armeniæ secundæ, Galatiæ salutaris.*

PER *Thracias IIII. Hæmi montis, Rhodopes, Moesiæ secundæ. Scythiæ.*

PER *Illyricum VIII. Thessaliæ, Epiri ueteris, Epiri nouæ, Daciæ Ripensis, Moesiæ primæ, Prævalitanæ, Dardaniæ, Macedoniæ salutaris.*

CORRECTORES *II. Augustanicæ. Paphlagoniæ.*

COMMENTARIVM. CAP. I.

PRAEMITTITVR index Imperij Orientalis dignitatum, quæ cum suis insignibus, & officiis, aliquibus exceptis, infra clarius ostendentur. Orientalis enim & vrbis Constãtinopolitanæ præfecti, primicerijque ac præpositi sacri cubiculi cum Duce Libyæ pretermittũtur, plurium etiam numerorum militum symbola, & aliquorum insignia desunt. Itaque præter mendas, quæ non paucæ reperiuntur, aliquot folia hic desiderari suspicor. Milites uerò palatinosq; ciuilibus magistratibus Notitia commiscens, dignitates confundere uidetur: Sed hoc non temere, nec sine ratione: cùm enim quinque dignitatum gradus inueniantur, Illustrium, Spectabilium, Clarissimorum, Perfectissimorum, & Egregiorum, Illustrium ordines præmittit, mox Spectabiliũ sequuntur, prout sunt digniores, & in Laterculo descripti reperiebantur: quo ordine hinc sumpto, Iustinianus quosq; sub suis titulis digestos, in suo Codice disponit: & eadé fermè serie in quadam constitutione singulos Zeno recitat,[a] vt illos ex hac Notitia hausisse uideatur, quæ Egregios, velut infimos, ac omni ditione carentes omittit. In quocũque verò dignitatis gradu tres classes fiunt, vna Magistratuum ciuilium, alia Militariũ, tertia Palatinorum. Inter Illustres ciuiles præcedunt Præfecti, his Magistri militum succedunt, deinde Palatini, nempè officiorum Magister, Quæstor, Præpositus Cubiculi, Comites largitionum & rerum priuatarum. Vltimum Comites domesticorum equitum & peditum locum tenent, & omnes cum suis insignibus repræsentantur: nec alij præter hos, & Senatores, seu patricios hoc titulo gaudebãt. Spectabilium similes ordinantur Classes: Sed in his primi sunt Palatini, videlicet, Castrensis, Primicerij Cubiculi, & notariorum, qui Laterculo præerant, & Magistri scriniorum. His ciuiles, idest, prouinciarum magistratus sunt proximi, nempe Proconsules, Comes Orientis, Præfectus Augustalis, & Vicarij. Postremi spectabilium sunt Comites, Ducesque rei militaris in limitibus degẽtes. Vltimus est ordo Clarissimorum, inter quos præcipui erant tres prouinciarum ciuiles magistratus, idest, Cõsulares, Correctores, & Præsides, quorum singulas prouincias, sub spectabilibus quidem magistratibus ciuilibus Notitia repræsentat. Ipsorum uerò Rectorum insignia aut officia non ostendit, sed ea in Consulari Palestinæ, & Præside Thebaidis, uelut omnium typis in Oriente demonstrantur. Cæteri, inquit Notitia, Consulares, & Præsides ad similitudinem Consularis Palestinæ & Præsidis Thebaidis officium habẽt. Perfectissimi verò incuria, vt puto, librariorum hic sunt prætermissi.

[a] in l. vlt. scilicet C. vbi Senato. vel clariss.

Idem ordo in Occidente obseruatur, in quo nec P. P. Galliarum, nec Primicerij præpositiuè sacri cubiculi insignia apparent. Aliquid tamen ibi cernitur, quod in Oriente omissum fuerat. Correctoris enim Apuliæ & Calabriæ, item Perfectissimi Præsidis Dalmatiæ, velut aliorum Correctorum, & Perfectissimorum exẽplar, officia, & insignia repræsentantur, quæ in Orientis Notitia prætermittuntur, vbi Præsidem Arabiæ Perfectissimum fuisse constat. Constantino enim imperante Theodorus Præses Arabiæ vir Perfectissimus appellatur.[b] Idem arbitror, & de Isauriæ Præside, qui tempore huius Notitiæ ab earũ Ducibus, & Comitibus Præsidum vices agentibus regebantur. Et ideo hi in catalogo aliorũ Præsidum, qui erant Clarissimi, non reperiũtur. Vbique verò obseruatur, vt semper digniores in quoque ordine præmittantur, idest, vt non modo Illustres spectabilibus, & hi Clarissimis, & rursus hi Perfectissimis præferantur, sed & in quaq; horum Classe præstantiores semper præcedunt. Nam inter Illustres prius Præfecti, deinde militum Magistri, mox Palatini nominantur. Idemque in Spectabilibus obseruatur. Senatores verò Patricij Coss. Prætores, & Aediles omittuntur, nam Patricij administrationem non habebant: Consules præter inane dignitatis nomen nullam ferè auctoritatem retinebant: Prætores tunc temporis, & Aediles, nulli in prouincijs erant, & in vrbe modicum ius habentes, inter eos, qui imperio utebãtur, recensendi non erant, & ideo hic reticentur.

[b] l. 1. C. de pe nis.

NOTITIA.

SVB DISPOSITIONE VIRORVM ILLVSTRIVM PRÆFECTORVM PRÆTORIO PER ORIENTEM DIOECESES INFRASCRIPTÆ.

Oriens, Aegyptus, Asiana, Pontica, Thracia.

Prouinciæ Orientis XV.

Palestina, Phœnice, Syria.
Cilicia, Cyprus, Arabia. ET DVX ET COMES REI MILITARIS.
Isauria. Palestina salutaris: Palestina secunda.
Phœnice Libani, Euphratensis, Syria salutaris.
Osrhoena, Mesopotamia, Cilicia secunda.

Aegypti VI.

Libya superior: Libya inferior.
Thebais: Aegyptus.
Arcadia: Augustanica.

Asianæ X.

Pamphylia, Hellespontus.
Lydia: Pisidia.
Lycaonia: Phrygia Pacatiana.
Phrygia salutaris.
Lycia: Caria: Insulæ.

Ponticæ XI.

Galatia: Bithinia: Honorias.
Cappadocia prima: Cappadocia secunda: Paphlagonia.
Pontus Polemoniacus: Hellenopontus: Armenia prima.
Armenia secunda: Galatia salutaris.

Thraciæ. VI.

EVROPA: Thracia.
Hæmi Montis: Rhodope.
Moesia secunda: Scithya. Officium viri Illustris Præfecti Prætorio Orientis.
Princeps.
Cornicularius.
Adiutor.
Commentariensis.
Abactis.
Numerarii.
Subaudiuuæ.
Cura epistolarum.
Regerendarius.
Exceptores.
Auditores.
Singularii.
Præfect. P. cuectiones annuales non habet, sed ipse emittit.

COMMENTARIVM.

ILLVSTRIVM & spectabiliũ magistratuum præmisso ordine, quo à Notitia sunt repræsentandi Consulares, Præsidales, Correctoriæque prouinciæ sigillatim recitantur; nec enim plures earum hoc tempore reperiebantur differentiæ. Hic uerò duorum Præfectorum Prætorio, Orientis, & Illyrici dioeceses cum cuiusque prouincijs & præcipuis officijs explicantur, quæ ut facilius intelligantur, ego non seruata Illustrium & Spectabilium serie, sed ciuilibus magistratibus à militaribus & palatinis distinctis, alio ordine ita vtriusque Imperij dignitates summatim colligi posse putaui.

Erant in Oriente duo Præfecti Prætorio, alter Orientis, alter Illyrici, quibus LX. prouinciarum magistratus parebant. Præfecto Orientis suberat Proconsul Asiæ cum II. Præsidibus, Comes Orientis cum XV. Præfectus Augustalis cum VI. Tres Vicarij, videlicet Asianæ cum VIII. Ponticæ cũ XI. Thraciæ cum VI. Qui cum Asiæ Proconsule sunt XLIX. prouinciarum rectores. Præfectus verò Prætorio Illyrici Proconsuli Achaiæ imperabat, & duobus Vicarijs Macedoniæ, cum VI. prouincijs, & Daciæ cum alijs V. Itaque omnes Orientis erant prouinciæ LX. Porrò hic est animaduertendũ, cum inter XV. Orientis prouincias scribitur DVX ET COMES REI MILITARIS ISAVRIAE, legendum esse PRAESES ET COMES REI MILITARIS Isauriæ, quemadmodum infrà in eo Comite, & Præside habetur. Nec facile eundem Ducem & Comitẽ appellatum reperiemus, sicut nec Ducis nomen Comiti præpositum. Ideo autem hic ciuilibus magistratibus inseritur, quia cùm Isauria Præsidalis esset prouincia, à Comite tamen rei militaris regebatur, qui idem officio Præsidis fungebatur. Quoniam uerò inter Comites recensetur ea ratione suprà in Indice inter XV. prouinciarum Præsides non connumeratur.

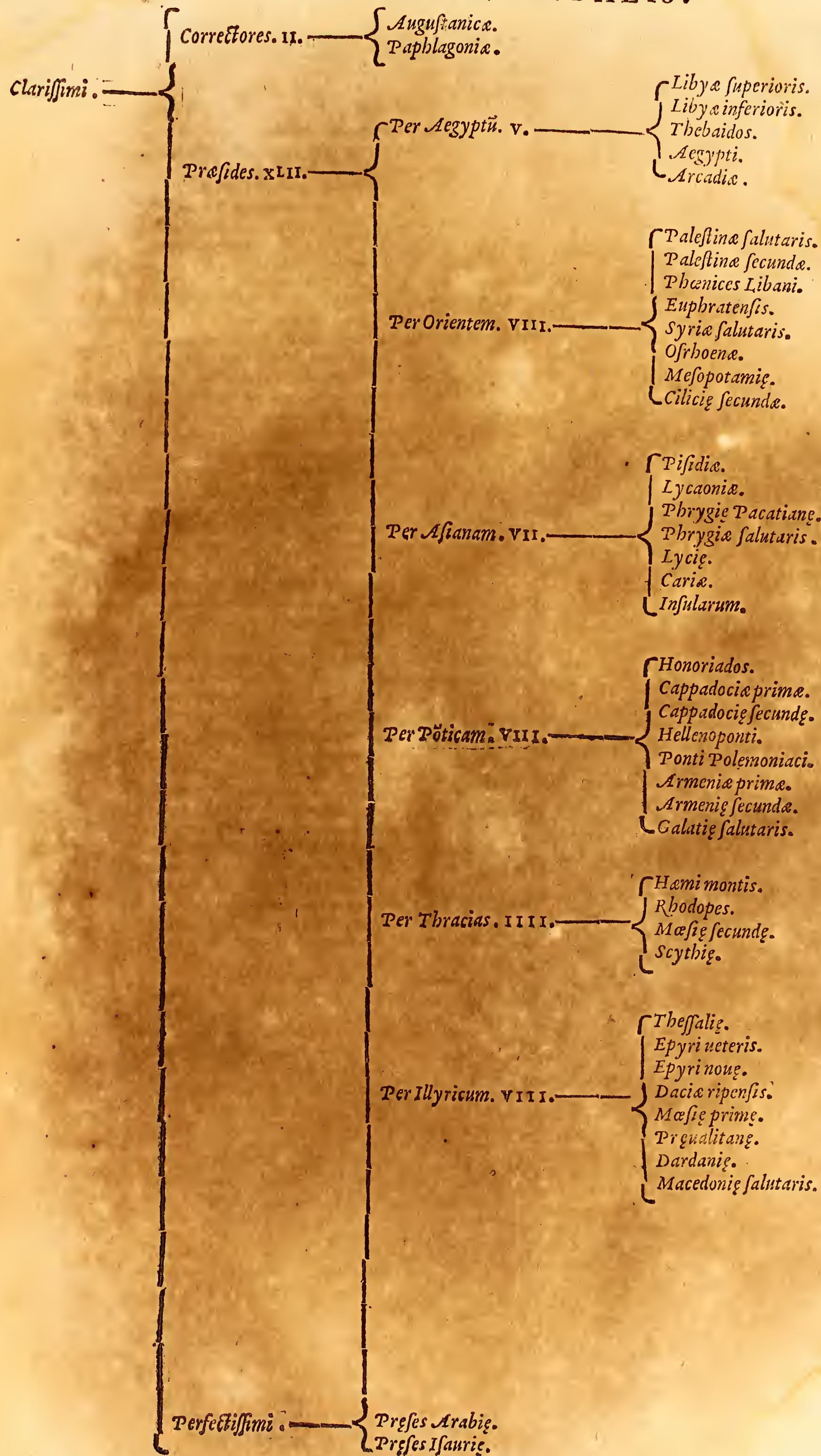
In Occidente quoq; erant duo Præfecti Prætorio alter Italiæ alter Galliarũ; Ille prouincijs XXIX. cũ Proconsule imperabat, scilicet XVII. in Italia. VI. in Africa. VI. in Illyrico. Præfecto Galliarum suberant prouinciæ XXIX. nempè Vicarij III. Hispaniarum cũ Præsidibus VII. Galliarum seu prouinciarum XVII. & Britanniarum cum V. Quæ sunt prouinciæ Occidentis LIII. & iuncta alijs Orientis efficiunt CXVIII. prouincias. Rursus in Oriente V. Magisti equitum peditumque reperiebantur II. Præsentales, alij III. per Orientem, Thracias, & Illyricum, cum uexillationibus equitum XLI. Legionibus peditum XLI. & auxilijs item peditum LXXI. Præterea duo Comites domesticorum, alter scholæ peditum, alter equitum, qui Principem semper comitabantur. In limitibus uerò erant Comites rei militaris duo, & Duces XIII. qui plures equitum peditumquè copias ex his, quæ Magistris militum parebant, & alias secum habebant; in Occidente tres tantùm magistri reperiebantur, duo in præsenti, alter peditum, alter equitum, tertius item equitum per Gallias cum vexillationibus equitum XLII. & auxilijs LXV. Duo quoque ut in Oriente, Comites protectorum equitum & peditum. In limitibus Occidentis Comites. VI. & Duces XII. excubabant. In palatijs verò utriusque imperij Comes officiorũ; largitionũ, rerum priuatarum; Quæstor, Præfectus sacri cubiculi, Castrensis: Primicerius notariorum, & scriniorum magistri morabantur, de quibus suo loco differetur.

Hæ sunt Notitiæ dignitates vtriusque Roma. Imperij, quæ ex maiore laterculo prodeuntes, illius magnitudinem ac uires patefaciunt, quæ cum in Illustres, Spectabiles, Clarissimos & Perfectissimos digerantur, horum origo altius repetenda ac plenius est explicanda. Sed, ut initio totius Notitiæ apertior facies appareat, vniuersũ eius argumẽtum in quosdã ramos seu capita summatim distincta antè præfixi.

DIGNITATES

- Dignitates Orietalis Imperij Romani.
  - Illustres.
    - Præfectus Prætorio Orientis sub quo Prouinciæ. L.
    - Præfectus Prætorio Illyrici sub quo Prouinciæ. x.
    - Præfectus vrbi Constantinopolis.
    - Magistri militum. V.
      - Præsentales. II.
      - Per Orientem.
      - Per Thracias.
      - Per Illyricum.
    - Præpositus sacri cubiculi.
    - Magister officiorum.
    - Quæstor.
    - Comes largitionum.
    - Comes rerum priuatarum.
    - Comes domesticorum equitum.
    - Comes domesticorum peditum.
  - Spectabiles.
    - Primicerius Cubiculi.
    - Castrensis Palatii.
    - Primicerius Notariorum.
    - Magistri Scriniorũ. IIII.
      - Memoriæ.
      - Epistolarum.
      - Libellorum.
      - Epistolarum Græcarum.
    - Proconsules. II.
      - Asiæ.
      - Achaiæ.
    - Comes Orientis.
    - Præfectus Augustalis.
    - Vicarii. V.
      - Asianæ.
      - Ponticæ.
      - Thraciæ.
      - Macedoniæ.
      - Daciæ.
    - Comites rei militaris. II.
      - Aegypti.
      - Isauriæ.
    - Duces. XIII.
      - Per Aegyptum. II.
        - Libyæ.
        - Thebaidis.
      - Per Orientem. VI.
        - Phœnices.
        - Euphratensis & Syriæ.
        - Palestinæ.
        - Osrhoenæ.
        - Mesopotamiæ.
        - Arabiæ.
      - Per Ponticam. I.
        - Armeniæ.
      - Per Thracias. II.
        - Mœsiæ secundæ.
        - Scythiæ.
      - Per Illyricum. II.
        - Daciæ ripensis.
        - Moesiæ primæ.
  - Clarissimi.
    - Consulares. XV.
      - Per Orientem. V.
        - Palestinæ.
        - Phœnices.
        - Syriæ.
        - Ciliciæ.
        - Cypri.
      - Per Asianam. III
        - Pamphiliæ.
        - Hellesponti.
        - Lydiæ.
      - Per Ponticam. II.
        - Galatiæ.
        - Bytiniæ.
      - Per Thracias. II.
        - Europæ.
        - Thraciæ.
      - Per Illyricum. III.
        - Cretæ.
        - Macedoniæ.
        - Daciæ mediterraneæ.

Clarissimi

- Clariſſimi.
  - Correctores. II.
    - Auguſtanicæ.
    - Paphlagoniæ.
  - Præſides. XLII.
    - Per Aegyptũ. V.
      - Libyæ ſuperioris.
      - Libyæ inferioris.
      - Thebaidos.
      - Aegypti.
      - Arcadiæ.
    - Per Orientem. VIII.
      - Paleſtinæ ſalutaris.
      - Paleſtinæ ſecundæ.
      - Phœnices Libani.
      - Euphratenſis.
      - Syriæ ſalutaris.
      - Oſrhoenæ.
      - Meſopotamię.
      - Cilicię ſecundæ.
    - Per Aſianam. VII.
      - Piſidiæ.
      - Lycaoniæ.
      - Phrygię Pacatianę.
      - Phrygiæ ſalutaris.
      - Lycię.
      - Cariæ.
      - Inſularum.
    - Per Pōticam. VIII.
      - Honoriados.
      - Cappadociæ primæ.
      - Cappadocię ſecundę.
      - Hellenoponti.
      - Ponti Polemoniaci.
      - Armeniæ primæ.
      - Armenię ſecundæ.
      - Galatię ſalutaris.
    - Per Thracias. IIII.
      - Hæmi montis.
      - Rhodopes.
      - Mœſię ſecundę.
      - Scythię.
    - Per Illyricum. VIII.
      - Theſſalię.
      - Epyri ueteris.
      - Epyri nouę.
      - Daciæ ripenſis.
      - Mœſię primę.
      - Prępalitanę.
      - Dardanię.
      - Macedonię ſalutaris.
  - Perfectiſſimi.
    - Pręſes Arabię.
    - Pręſes Iſaurię.

DE ILLVSTRIBVS, SPECTABILIBVS, & Clarissimis. Cap. II.

QVINQVE dignitatum gradus sibi proximè succedẽtes sub Principibus Rom. inuenti fuere, Illustris, Spectabilis, Clarissimi, Perfectissimi, & Egregij, cuius tanquam infimi Notitia non meminit. Hi tempore Romanæ Reipublicæ in usu non fuere, sed postea ad distinguendas sublimiores personas sunt instituti. Clarissimi nomen primum senatoribus est attributum, quod iam imperante Tyberio introductũ erat: Siquidem Caius Cassius Longinus, qui eo tempore vixit[a], claras personas senatoris uxores, aut filias uocat. [b] Aelius quoque Marcianus, qui sub Pio floruit, [c] senatores clarissimos uiros dicit, [d] Marcus Antoninus Saluium Iulianũ; [e] Seuerus & Antoninus proconsules & præsides, eodem nomine appellant.[f] Illustris uerò epitheton, quando inuentum sit, non constat: id serius institutum esse uidetur, quia neque Plinius, Plutarchusuè, aut alij illius seculi scriptores, huius tituli meminerunt. Quin Plin. Iun. consules Clariss.[g] appellat: vereor inquit clariss. coss. ne mihi Massa silẽtio suo præuaricationẽ obiecerit. quos inter primos illustres fuisse cõstat. Vnũ vero Vlpiani legis uerba de Illustrib. tractãtia a cõpilatorib. addita non ei' esse credi põt. Patricios primũ illust. denominatos fuisse Isidorus sẽtit; [h] Erat hæc sũma in Imperio dignitas, quæ à Patricijs ab Augusto inuẽtis originẽ habuit. Is iã senex, quindecim senatores singulis mẽsibus elegit, quorum consilio in expediẽdis negotijs utebatur; postea uiginti annuos à senatu accepit, & ab eo obtinuit, ut quicquid cum ijs, & Tiberio, & consulibus nepotibusque & alijs ab eo conuocandis statuisset, ratum esset, ac si à toto senatu decretum fuisset. [i] Hi posteà summi senatores, & patricij fuere, q. arbitrio Principis electi, soli sententiam in senatu dicebant; eos Hadrianus eximios ad hoc munus eligebat. Spartian. [k] optimos, inquit, quosque de senatu in contubernium Imperatoriæ maiestatis adsciuit, quos secum habitare uoluit. Itaque in duas classes Senatus diuidi cœpit, Illustrium & Clarissimorum; propriè senatores erant patricij, qui præcipuus in Imperio gradus habebatur: [l] Vndè patriciatus dignitas à Suida, & legibus summa uocatur. [m] Hi publica negocia tractabant, et de criminibus iudicabant. Tacitus, [n] Iam primum, ait, publica negocia, et priuatorum maxima, apud patres tractabantur, dabaturq; primoribus disserere. Idem, [o] Priores senatus infimas delationes exercebant. Alexander Imp. inquit Lampridius doctissimos, et sapientissimos, iureconsultosque non minus quinquaginta in consilio habuit, quorum sententijs S.C. conficiebantur, et istud consistorium principis uocabatur [p] postea consistoriana dignitas est dicta, [q] et ipsi senatores patritij comites concistoriani, [r] quam dignitatem à Constãtino inuẽtam Zosimus autumat, [s] et lege cautum, ut supra præfectos prætorio sederent. A Principe codicillis creabantur, quod non solũ Iura, [t] sed et Tacitus [u] significant, Loquens enim de Claudio, ait, Iisdem diebus in numerum patriciorum adsciuit Cæsar vetustissimum quenque e senatu, aut quibus clari parentes fuerant, paucis iam reliquis familiarum quas Romulus maiorum, et L. Brutus minorum gentium appellauerat: Hæc ille. Quod uerò Principi in arduis rebus consulerent, et ei uice parentis essent, patricij sunt nuncupati [x]. Quorum loco hodiè Cardinales Romæ successisse uidentur, qui et ipsi Summo Pontifici assistentes, magnis in negocijs consulunt. Cæteri uerò inferiores senatores Clarissimi sunt uocati, Vlpianus, [y] Clarissimarum, inquit, fœminarum nomine, senatorum filias non haberi, nisi clarissimos uiros sortitæ sunt: tam diù enim clarissima fœmina erit, quam diu senatori nupta est, uel clarissimo. Senatorem hic non patricium intelligit, sed alios inferiores in senatu clarissimos. [z] Vndè clarissimatus dignitas pro senatoria accipitur. Valẽtinianus A [a] Equites, ait, Romanos, secundum gradum post clarissimatus dignitatem obtinere iubemus. Sed etsi hi duo tituli, initio Senatum distinxerunt, eiusq; proprij fuerunt, in alios postea transierunt, ac demum decẽ magistratuum, seu dignitatum ordines, quãquã non patricij, Illustris titulo, sunt honestati, nempè Cõsules, Præfecti Prætorio, Vrbi, Magistri militum, et officiorum, Quæstores, Præpositus sacri cubiculi, Comites largitionum, et rerum priuatarum, et domesticorum, quos eodem ferè ordine Notitia et iura [b] recensent, vt ex eodem fonte manare agnoscantur. Hi quanquã non Patricij, in Illustrium tamẽ Senatorum numero censebantur. Vlpianus [c] Senatores, inquit, accipiendos esse eos, qui à Patriciis, et consulibus, vsque ad omnes Illustres uiros descendunt, quia hi soli in Senatu sententiam dicere possunt. Significat incipiendo à Patricijs, qui sunt summi, et consulibus: descendendoq; ad Præfectos, et magistros officiorum omnes esse Illustres, et Senatores, quæ uerba fortè a cõpilatoribus addita fuere. Eas autem dignitates patricijs minores fuisse Zeno significat [d] q. statuit neminẽ creari posse patricium, qui prius Consul, Præf. prætorio vel vrbis aut magister militum non fuisset. Illustres his notis significatur V.I. aut INL. vir illustris, aut inlustris, ut ueteres scribebant.

Cęteri qui à Senatoribus descendebant, aut ob aliam causam Senatum ingrediebantur, omnes erant Clarissimi. Quemadmodum uero Illustris nomen à Patricijs in alios fuit propagatum, ita et de clarissimi titulo euenit, qui cum proprius minorum Senatorũ esset, in prouinciarum magistratus, et alios transiit, in primisque in cõsules, [e] mox Proconsules Clarissimi dici coeperũt, ita.n. eos pius Antoninus [f] & Seuerus appellãt, [g] quod argumentũ est tũ spectabiles inuentos non fuisse, inter quos postea Proconsules primi fuere. In clarissimos quoq; recepti sunt cõsulares.i. præsides consularibus ornamentis decorati, quorum dignitas clarissimatus uocatur.[h] Eodem titulo Correctores prouinciarum, [i] et pręsides [k] sunt honestati. Deniq; et Comites ordinis secundi, ueluti Primicerii scholarum [l] quæ erant numero XI. [m] Silentiarii [n] et alij. Scribebatur autem uir clarissimus his notis V.C. cuius rei multa ex legum subscriptione patet exẽpla. [o] Iidem speciosi uocantur. Vlpianus [p] speciosæ, inquit, personę accipiuntur clarissimæ, uel quę ornamentis senatoriis utuntur; nobiles quoq; appellãtur [q] tanquam notabiles, et honorum luce conspicui. [r] Postremo medius et tertius ordo spectabilium, senatui est insertus, tresq; senatorum ordines, Illustrium spectabilium, et clarissimorũ, facti fuere. Isidorus [s] primi, inquit, senatorum dicuntur Illustres; secũdi spectabiles, tertii clarissimi: Nam inferius quartum aliquod genus non est, scilicet senatorum; sed extra senatum alii gradus Perfectissimi, et Egregii fuere. Porrò sicut Illustrium, ita et spectabilium decẽ aliæ factæ sunt dignitates, ut Primicerius sacri cubiculi, et notariorum, Comes Castrẽsis, magistri scriniorũ, Proconsules, Comes Orientis, Præfectus Augustalis Vicarii, Comites, Ducesq; rei militaris, qui eodem quo à notitia ordine à Zenone [t] recensentur. Notarij quoq; tribuni, qui laterculum maius tractabant, à Zenone [u] spectabiles uocantur. Hisq; notis spectabilis significabatur V.S. quod nomen etiam nunc in q. busdã Germaniæ regionibus est in usu; in Italia sordescit, quo uix uilissimi hodie dignantur. Hos Græci περιβλέπτους appellant [x] Clarissimos uerò λαμπροτάτους, [y] quæ uox Latinè splendidissimum sonat. Spectabiles quandoq; clarissimi uocantur, quod indè euenire arbitror, quia in Senatum recepti duplici titulo gaudebant. Sic Duces clarissimi dicuntur [z] q. sunt spectabiles.[a] & Silentiarii ab Anastasio clarissimi appellantur, [b] qui etiam spectabiles erant, [c] et tribuni notarij laterculum maius tractãtes. [d] Nomen spectabilis semel usurpatur à Paulo Iureconsulto, qui Præfectum vigilum ita uocat. [e] Sed ibi gradus qui est supra

a l.2.§.penul. de origine iuris.
b l.curator.5.de curatorib. furio.
c l.2. de his qui sunt sui uel aliẽ. iur.
d l.deferre. 18. in princ. de iure fisci.
e l.Diui. 17. de iure patro.
f l.3.C. ex quib. caus. infam. irrogat. l. 1. C. si ex fals. instrum.
g Epist. ult. li. 7.
h l.ul. de senat.
i li.9. orig. ca.4.
k Dion. li.55.
l in Hadriano.
m l.3.C. de consulib.
n l.ul.C. de consulib.§. filius familias. Insti. q. b. mod. ius patr. pot. soluit.
o lib.4. annal.
p lib.5.
q l.ul. C.de off. diuer. iudic.
r l.quicumq; C. de procur.
s l.4.C. de aduc. diuer. indi. lib.2.
t d.l. ult. & d.§. filius familias.
u in 11.
x l.ul.C. de cõs.
y l. fœminæ. 8. de senatorib.

z l.2.C.de his q. uen. ætat. impet. l. vlt. C. vbi senat. uel clariss.
a in l. 1.C. de equestri dignit.
b d.l.ult. C. ubi senator. uel clariss. & l. 1. & 2. C.de Præf. Præt. vrb.
c in l. ult. de senatoribus.
d in l.3. c. de consulib.
e Plin. d. 181. 29. lib.7.
f in coll. leg. Ro.
g in l.3.C. de his qui not. infam. l. 1.C. si ex fals. instrum.
h le.2. C. de domest. & protector.
i l. 1. C. ut oẽs tã ciuil. l. si post. 4. C. de iur. & fact. ignor.
k d.l.1.C. ut oẽs tam ciuil. l. præses.5. C. de pign. l. 2. C. de ordine iudicior.
l l.2.C. de priui. leg. scholar.
m l.vl. C. de loc.
n l. ult. C. de silentiar.
o l.6.C. de iur. om. iudic. l. ul. C. de fisc. usuris, & multis aliis in lo eis.
p l. speciosas. 100. de uerbor. significat.
q l. ult. §. fin autẽ testam. C. de cur. fur. l. omniũ. C. de testam.
r l.3.C. de mercatoribus.
s lib.9. etymologi. cap. 4.
t in d.l. 1. C. ut omnes tam ciuil.
u l.2.C. de primi cer.
x Nouella. 23. & seq.
y Nouella 71.
z in l.2.§. ità clarissimo Duci. & seq. C. de offic. præf. præt. Afric.
a l. penult. C. de appellat.
b l. ult. C. de silentiar.
c l. omnimodo, 30.§. fi. C. de off. testamen.
d l.2.C. de primi cer. l. neq; 16. C. de decurionib.
e in l. 3. in princip. de offi. præf. vigil.

prâ clarissimum non significatur. quicquid senserit Accursius; neq;.n.præfectus vigiliũ erat magistrat[a], nec pluris quàm præsens ut spectabilis posset nominari, quod & Placentinus animaduertit. præterea pro consul posteà spectabilis, [b] tùm clarissimus [c] fuit. Itaque constat nondum spectabilis dignitatem tum inuentam fuisse, & illud uerbum vel à compilatoribus additum, uel ad honestandum Præfectum uigilum, non denotandum honoris gradum positum.

Illustres, Spectabiles, & Clarissimi hoc priuilegio fruebantur, ut per se ipsos lites ciuiles, aut criminalem iniuriarum actionem exercere non possent sed per procuratores id agere compellebantur. Indignũ enim uidebatur speciosas personas cum inferioribus causam dicendo ante iudices stare. [d] Posteà spectabilibus & clarissimis concessum est, ut ipsi per se litigare possint. [e] Habebant & Illustres, sed non spectabiles, aut Clarissimi, hoc precipuũ, ut rei criminum facti, à nullo quàm à Principe, uel eo cui Princeps causam delegasset, possent iudicari. Quo tempore etsi præsentes, cum iudicibus tamen in inferiore auditorij parte sedebant, ne litigantium more stare cogerentur. A iudicibus quoque inconsulto Principe condemnari non poterant, sed tantùm absolui: [f] nec nisi ex scripto in iudicium uocari, vocatique se iudicio staturos, aut iudicatum soluturos, satisdare non compellebantur, sed satis erat etiam criminaliter accusatos id iuramento promisisse. [g] Cum Præsidibus prouinciarum honoris gratia in tribunali sedere poterāt etiam qui honorarias has dignitates obtinuissent, nisi ipsi litigassent, nam quo tempore illorũ causæ agitabantur, ab eo loco abstinebant. Valentinianus A. [h] Sciant, inquit, princeps & cornicularij, & primates officiorum, et iudices etiam ternas libras auri à suis facultatibus eruendas, si honoratis uiris, quibus etiam consistorium nostrum ingrediendi facultas præbetur, secretarij iudicum non patuerit ingressus, aut reuerentia non fuerit in salutatione delata, aut sedendi cum iudice societas denegata: Hæc ille. ex cuius uerbis apparet eos etiam reuerenter salutatos fuisse: possunt etiam illustres quas ferunt sententias, per officiales suos recitare; ceteri ex scripto legere tenentur. [i] Alijs præterea perfectissimorum immunitatibus gaudebant, de quibus infra dicetur. Turpibus quoque lucris Illustres abstinere oportebat, nec ultrà trientem usurarum capere; [k] nec uilem uxorem ducere [l] quod ultimũ posteà est sublatũ. [m] Illustres etiam illustrissimi promiscuè uocabantur, [n] alijsque speciosis nominibus honestabantur, ut SVBLIMISSIMI atque EXCELLENTISSIMI. [o] sic nominatur Quæstor Palatij, quem illustrem esse constat. [p] Item EXCELSI GLORIOSISSIMIQ; ET MAGNIFICI [r] dicebantur, quo nomine et ipsi Principes gaudebant. [s] Si quis cum Illustri uiro, et præcipuè Præfecto prætorio, uel urbi loquebatur, uel ad eum etiam Princeps ipse scribebat, his uerbis appellabat, VESTRA MAGNIFICENTIA, [t] uel ILLVSTRIS MAGNIFICENTIA TVA, [u] aut CELSITVDO, [x] quo titulo hodiè Principes paulò Regibus inferiores honestantur, item SVBLIMITAS, [y] et MIRANDA SVBLIMITAS, [z] MAGNITVDO, [a] EMINENTIA, [b] Græcè ὑπεροχὴ, quod uerbum Interpres uertit EXCELLENTIA, [c] EXCELLENS AVCTORITAS TVA scripsit Iulianus. [d] SINCERITAS TVA erga P.V. Valentinianus. [e] et erga P. P. Valens [f].

Sedes quoque Præfecti prætorio AMPLISSIMA uocatur, [g] quandoque MAGNIFICA, [h] nõnunquã EXCELSA [i] et EMINENTISSIMA. [k]

Cum Spectabili loquens, dicebat, VESTRA SPECTABILITAS, [l] cum clarissimo VESTRA CLARITAS. Ità ad Agerochium clarissimum præsidem Aemimontis in Thracia Iustinianus scribit. [m] Aliquando VESTRA SINCERITAS, [n] VESTRA GRAVITAS, ut Valentinianus Honoratum consularem Byzacij appellat. [o] Diocletianus Serapionem, [p] qui ex hoc deprehenditur preses fuisse, ut uoluit Azo, non præfectus prætorio, ut credidit Accursius. Nam et ibi disertè præsidale iudicium nominatur. VESTRA REVERENTIA, et VENERATIO dixit D. Basilius Terentio Comiti scribens; et uestra potestas. [q]

Tantum verò his dignitatibus præditos honorandi studium fuit, vt tribus auri libris multarentur, qui eos suo titulo, vel honorifico nomine non appellassent, aut colloquendo, vel scribendo reuerenter non salutassent. [r] Valentinianus, [s] Ternas, inquit, auri libras pendent, si honoratis viris reuerentia non fuerit in salutatione delata. Sed nec inferiores magistratus maioribus se æquare poterant. Præsidibus enim prouinciarum Illustres uiros fratres appellare non licebat, multa in eum qui hoc ausus esset imposita. [t]

DE PERFECTISSIMIS. Cap. III.

TRES præmissi tituli ad Senatorum ordines honestandos inuenti fuere sequẽtes extra senatum ad alios exornandos sunt excogitati. Constantinus enim vt plures extolleret, inquit Eusebius, [u] multa honorum genera adinuenit. Primi ergò post clarissimos instituti sunt equitibus digniores Perfectissimi. Constantinus; [x] Senatores, ait, veniam ætatis impetrantes apud officium P. V. de suis moribus, et honestate perdoceant, perfectissimi apud vicariam præfecturam: equites Romani apud Præfectum vigilum: Hæc ille. Equites enim secundum post clarissimos locum habebant, [y] eos perfectissimi præcedebant à quibus proprio titulo distinguuntur. Et licet Macrobius; [z] M. Valerium Probum, qui diu eques militauerat, virum perfectissimũ appellet, is non ab equestri militia, sed à Principe hunc honorem obtinuerat, qui codicillis ab Imperatoribus cõcedebatur. [a] Hic est ille Probus, qui marmorum vetustiorum notas interpretatur, et P.P. Illirici fuit, [b] ad quem iura extant, et Ausonij epigrammata. Perfectissimi etiam honore decorabantur, qui minimas prouincias regebant, vt erat Pręses Arabię, [c] et Dalmatię, quem inter perfectissimos Notitia locat. Idem credo de Pręside Isaurię, qui in Præsidum Clarissimorum catalogo non legitur. Rationales etiam perfectissimi dicebantur, ita Bassianum vocat Symmachus. [d] Eodem honore ornabantur capita scriniorum, comitis largitionum, [e] et eius comites per diœceses. Constantinus enim Tertullianum Comitem largitionum diœceseos Asianę virum perfectissimum appellat, [f] et Leo, [g] magistrum census, qui posteà est factus clarissimus. [h] Perfectissimos his verbis appellabant etiam imperatores GRAVITAS TVA l. 1. C. de his qui se defer.

Quãdo inuenti fuerint perfectissimi non constat, sed vetustior eorũ videtur origo. Narrat enim Diocletianus [i] M. Antoninum disposuisse, nè eminentissimorum, et perfectissimorum liberi pœnis plebeiorum afficiantur; Nullibi tamen de his in Pandectis fit mentio. Quemadmodum vero tres Comitum ordines inuenit Constantinus, totidem credendum est ab eo perfectissimorum classes diuisas fuisse. Erant enim primi, secundi, et tertii ordinis perfectissimi: quales multi in scrinijs largitionum nominantur. [k] Hęc dignitas his notis scribebatur V. P. idest vir perfectissimus, cuius rei exemplum, est in inscriptione cuiusdam rescripti Constantini, [l] quę est huiusmodi, Constantinus A. Theodoro V. P. Pręsidi Arabię. perfectissimorum meminit, et Ammianus [m]. Loquens enim de Constantino ait, Nec sub eo Dux quisquam cum clarissimatu prouectus est, erant

enim

a l. 2. §. deinde Cornelius. de orig. iur.
b l. raptores. 54. C. de episc. & cleric.
c l. 3. C. de his q not. in am.
d l. pe. C. de pro curatorib.
e Authen. vt ab illustrib. & qui supra eos sunt.
f l. ult. C. ubi senatores uel clarissimi.
g l. penult. C. de dignitatib.
h in l. ulti. C. de offi. diuers. iudi. & l. 1. C. de offic. ciuil. iudic.
i l. ul. C. de senten. experic. reci.
K l. eos. 26. §. 1. C. de usuris.
l l. 1. C. de naturalib. liber.
m §. ul. in Auth. quib. mod. nat. efficiant. sui. §. qa uero. in Authen. ut liceat matri & auiæ.
n d. l. fin. C. ubi senat. uel clarissimi.
o l. tam demẽtis 28. C. de episcop. audient.
p l. præcipimus. 32. & l. iubemus. 34. C. de appellationib.
q d. l. raptores, 54. C. de episcop. & cleric. in Nouella prima seu Authent. de her. & Falcid. Nouella 2. 4. & multis alijs.
r §. 1. in Auth. vt iusiurandum. d. l. precipimus. 32. l. eo casu. 33. C. de appellat. d. l. ult. C. ubi. senator. vel clarissimi
s l. 1. C. de ueteranis. & in proœmio instit. in princip. c. venerabilẽ; 34. §. 1. de elect.
t l. ult. C. de off. eius qui vic. alter gerit.
u l. 2. C. de offic. magist. milit.
x l. ult. C. de numerar. §. scriptũ in Auth. ut iudices sine quoquo suffragio fiant & in Authen. ut ordinar. præfectur in fine quæ est Nouell. 70.
y l. actuarios, 7. C. de numerarijs
z l. 9. C. Theod. de cursu publico
a l. penult. C. de numerar.
b in Authent. ut ab illustribus.
c in Authent. de trien. & semisse. in fin. & in Auth. ut non fiant pignorat. in fin.
d in l. 26. C. T. de curs. publico.
e in l. 22. C. T. eod. tit.
f in l. 35. C. T. eod. tit.
g l. 3. C. de numerar.

h d. l. fin. C. ubi senator. uel clarissi. l. 19. C. T. de cursu publico.
i Rubr. C. de numer. Sedis excel.
K l. 2. C. de præpos. sacr. cubic.
l l. 2. C. de apoc. publ.
m in Authen. ne quis mutuũ dans agricolæ. quæ est Nouella 32.
n l. vniuer. 9 C. vbi causæ fiscales
o l. 1. C. de. offi. comit. rerum priuatar.
p l. 3. C. de pedã. iudicibus.
q Optat. ad Parmen lib. 1.
r l. 2. C. de offic. diuer. iudi. l. potioris. 5. C. de offic. rector. prouin.
s in l. ult. C. de offic. diuers. iud. & l. 2. C. de prox. sacr. scrinior.
t d. l. 2. C. de off. diuers. iudi. l. potioris. 5. C. de offic. rect. prouinc. C. De perfectissimatus dignitate.
u lib. 4. cap. 4
x l. 1. C. T. de his qui uen. ætat. impetra.
y l. 1. C. de equestr. dignit.
z li. 6. Saturnal:
a l. 1. C. de perfectiss. dignit.
b l. 2. C. de defensorib. ciuitatum.
c l. 18. C. de pœnis.
d epist. 41. li. 1.
e l. scrinijs. 7. C. de palatin. sacr. largit.
f l. 3. C. fin. reg. l. 1. C. T. eod.
g in l. orphanotrophos. 32. C. de episcop. & cler.
h l. ul. A. de iur. emphiteut. l. consulta. 23. C. de testam. l. secundùm 32. C. de donationib.
i l. Diuo. 11. De quæstionib.
K in l. ulti. C. de diuers. offic. d. l. scrinijs. 7. C. de palat. sacr. largit.
l l. cum reis 18. C. de pœnis.
m in lib. 21

enim Perfectissimi. id est neminem copijs militum præfecit, qui esset senator: sed eos tantum, qui essent Perfectissimi. Hodiè eos qui in minoribus oppidis ius dicunt, inter perfectissimos connumerari posse crediderim, cùm nunc, quò ad ius dicendum, quælibet ciuitas sit instar prouinciæ. [a] Sunt enim ut olim Præsides Arabiæ, & Dalmatiæ: Maximis verò ciuitatibus, & metropolitanis præfecti uelut locum proconsulum tenentes, Spectabiles uocari possent: Qui uerò medijs ius dicunt, Clarissimi.

a glo. in l. ult. in uerb. i. una prouincia. C. de lõgi temp. præscript.

Priuilegium habebant V. P. ne ipsi, vel eorum liberi, usque ad pronepotes criminis causa torqueri possent, nec plebeiorum pœnis subijci. [b] quare nec in metallum damnari, nec furcæ affigi, nec uiui exuri consueuerant, [c] nec fustibus cędi. [d] Hodie hic titulus penitus in desuetudinem abijt.

b d. l. Diuo. 11. C de quæstionib.
c .l. moris. 9. §. i-stæ. de pœnis.
d gl. in d. l. Diuo.

DE EGREGIIS. Cap. IIII.

INTER ordinarias dignitates est & Egregiorum, quam, etsi à Notitia omissam, præterire nolui, cũ eius Iura meminerint. Hoc honore infra perfectissimos fungebantur, qui eum codicillis à Principe obtinuissent, quemadmodum in alijs dignitatibus obseruabatur. Constantius, [e] scribens ordini Cæsenatium. Si quis, inquit, clarissimæ meruerit infulas „ dignitatis, nec indulti muneris gratiam codicillorũ „ allegatione perceperit, impetratæ fructum dignitatis „ amittat: Hæc ille. Itaque sicut sine codicillis nemo se clarissimum, ita nec egregium, perfectissimumuè dicere poterat. Hæc dignitas sordidis aut uilibus non dabatur. Constantinus [f] ad Bithynios, Monetarijs, ait, nec dignitas perfectissimatus tribuitur, nec „ ducenæ, uel centenæ, uel egregiatus.

e leg. 42. C. T. de decurionib.
f l. 1. C. T. de mu rileg.

„ Egregij in primis erant Scriniarij Principis, qui postea tribuni notarij palatij creabantur. Cassiodorus, [g] ad senatum urbis loquens de patre Cassio- „ doro, Pater inquit, candidati, sub Valentiniano Prin- „ cipe gẽssit Tribuni & Notarij laudabiliter dignita- „ tem, Honor qui tùm dabatur Egregijs, cum ad Im- „ periale secretum tales constet eligi, in quibus repre- „ hensionis vitium nequeat inueniri; Hæc ille. Qua- „ rundam etiam prouinciarum administratores, egregij dicebantur. Constantinus. [h] enim. Eos, ait, qui- „ bus prouinciæ commissæ sunt, quique merito amplis- „ simarum administrationum, honorem perfectissima- „ tus, uel egregiatus adepti sunt, frui oportet dignita- „ te indulta. Sed & hic titulus hodiè ab usu recessit, ut „ vix infimæ cõditionis, & ex ima plebe homines, hoc nomine dignentur. Cum verò, à veteribus Iureconsultis egregiæ personæ nominantur, [i] speciosas & sublimes, non autem huius gradus homines significari puto. De egregijs & alijs titulis Lactantius, qui Crispi filij Constantini præceptor fuit ità scribit. [k] „ Nemo egregius, nisi qui bonus, & innocens fuerit: „ nemo clarissimus, nisi qui opera misericordiæ largi- „ ter fecerit: nemo perfectissimus, nisi qui omnes gra- „ dus uirtutis impleuerit. Ad has, & alias honestas personas scribẽns D. Basilius, prudentiam vestram, Dilectionem, Honestatem, Grauitatẽ, & similia dixit, cuius obseruationis Græci quàm Latini studiosiores fuerunt.

g lib. 1. variar.
h l. 5. C. T. de decurionib.
i l. personas. 15. de iureiurand.
k Diui. inst. l. 15

Egregiarum personarum, eadem sunt priuilegia, quæ & perfectissimarum, nã in iure æquiparãtur, [l] & ideò sicut illi, neq; hi torqueri, nec plebeiorum supplicijs puniri possunt. Additur vulgò, ut pro dicendo testimonio, vel præstando iuramento, ad iudicem non vocentur: sed ipsi in proprijs ædibus examinentur, & iuramentum præstent. [m] Verùm id nõ de hoc gradu egregiorum, sed de omnibus eminentissimis personis puto intelligi.

l d. l. c. Diuo. 11. C. de quęstionib.
m d. l. ad personas 15. de iureiuran.

Immunitatem etiam præbendi tyrones, & munerum personalium sordidorum egregij habent. [n] Inter egregias personas à nostris interpretibus recensentur sacerdotes, [o] aduocati fisci, uel reipublicæ, [p] auditores sacri palatij Romę, Doctores, & Equites aurati. [q] His addo iuridicos castrorum, qui egregijs mi nimas prouincias regentibus, possunt comparari. [r] Decuriones egregij non sunt, [s] eorum tamen gaudent priuilegijs. [t] Hi sunt ciuitatum curiales, consilij publici causa descripti. in quo Cynus [u] & Salicetus hallucinantur. Decuriones enim Reipub. consulunt, [x] & sunt uelut Romæ senatores, & ideo nec torquentur, nec plebeiorum pœnis subijciuntur; quamuis hoc in Aemilia seu Longobardia seruari Salicetus [y] neget.

n l. 10. C. de palà. sacr. largit.
o glos. Alberi. Aret. Ias. nu. 10. ad d. l. ad personas. 15. Felin. in c. si qui. 8. nu. 3. & 5. de testib.
p Bart. in l. 1. C. de aduoc. diuers. iudic.
q Rota conclus. 88. in nouis. Ias. in d. l. ad egregias 15. in princ. nu. 10. Feli. in d. c. si qui. 8. nu. 6
r l. 5. C. T. de decurionib.
s d. l. 5
t d. l. Diuo. 11. & l. decuriones. 16. C. de quæstion.
u in d. l. diuo. 11
x l. pupillus. 249 §. decuriones. ff. verbor. significat
y in d. l. diuo. 11

Præter supradictos inuentus est, & Nobilissimi titulus omnibus antecellens, & paucis attributus, qui quodammodo imperij participem faciebat, & quasi Cæsarem. Eo honestatus uestem purpuream, aureo limbo circũdatam gestabat, ut [z] auctor est Zosimus. Herodianus Commodum imp. nobilissimum appellat, sed titulum dignitatis non puto apud eum significari.

z in 2.

Primus circa annum salutis 269. Licinius Valerianus in marmore vindebonæ, mox Carinus & Numerianus eius filius in alijs uetustis monumentis nobilissimi Cæsares sunt appellati: Deinde Seuerus, & Maximinus [a] post hos Gratianus & Valentinianus adhuc infantes Nobiles pueri sunt nuncupati. [b] Iustinianus quoque velut imperij successor à Iustino nobilissimus est appellatus, inquit Zonaras, sed & fœminę hoc titulo honestabantur. Nam Marina Arcadij filia, in prima regione Constantinopolis, & Arcadia, in decima regione, vbi earum erant ædes nobilissimæ uocantur. Hunc honorem à Constantio excogitatum Zosimus scribit, lege lata, vt ante præfectos prætorio sederent. Sed hæc dignitas ab eo aucta non inuenta esse potest, quam antea fuisse ostendimus. Verùm Notitia quatuor tantum dignitatum titulũ, Illustri Spectabilium, Clarissimorũ, & Perfectissimorum cum insignibus representat, ab illustribusq; exordiens, præfectos prætorio Orientis, & illyrici præmittit. Sed, ut clarius eorum origo & historia intelligatur, prius generaliter de Præfectis differam; mox sigillatim de eo, qui Orienti, & alio, qui Illyrico præerat, verba faciam.

a l. 1. C. ferijs.
b in l. 2. de magistr. municip. l. 5. C. de ferijs.

DE PRAEFECTIS PRAETORIO. Cap. V.

INTER illustres primum locũ Præfecti prætorio a prætoribus denominati obtinent: olim enim quoscunque militares magistratus prætores uocatos Asconius, Iustinianus, [c] & Festus scribunt. Ab his tentoria exercituum Ducumq; prætoria sunt nuncupata; & prætoria cohors, quæ ante eorum tentorium excubabat. Nauis quoque, qua præfectus classis vehebatur, prætoria est appellata. Qui igitur principis pretorio, seu tentorio, & militibus prætorianis illud custodientibus præerat, Præf. præto. est uocatus: illis tanquàm stipatoribus Scipio Africanus sescuplum stipendij. i. integrum & dimidium eius, quod alij accipiebant, præstitit. Augustus vero Senatusconsulto duplum dedit vt Dion [d] scribit, ijsdemq; quinque Millia dragmarum, cùm annis xvj. militassent: id est fermè cc aureos donauit, alijs tria millia, seu cxx. aureos, cùm annis xx. meruissent. Eorum numerus erat x. milliũ quos in x. partes seu cohortes sub totidem Tribunis diuisos fuisse Dion scribit. [e] Hæ sunt prætorianæ cohortes x. quas in epilogo regionum vrbis P. Victor ponit, singulæ mille continẽtes milites. Erant hi maioris staturæ quàm cæteri, splendidioribusq; armis ac vestibus ornati. Herodianus, [f] A Macrino, inquit, pugnabant corporis custodes, ac stipatores, quos prætorianos uocant, fortiter stantes reliquum omnem exercitum soli sustinebant, videlicet proceri homines, atque ex omni numero delecti. Idẽ [g] loquens

c Noue. 25. & 28
d lib. 55.
e lib. 55.
f lib. 5.
g lib. 2.

quens de prętorianis Didij Iuliani exauctoratis, Breues, ait, illis gladiolos detrahunt, quos auro argentoque ornatos in usum pompæ suspensos habebant: Tùm zonis, vestituque, ac ceteris militiæ insignibus per uim ablatis, nudos ad unum exauctoratosque dimiserunt. His posteà successerunt 3500. præstantissimorum Armeniorum, qui in scholas IX. sunt diuisi, de quibus infra in magistro officiorum dicetur. In hos prætorianos Præfectus Prætorio summũ habebat imperium, cuius consilio cuncta Princeps gubernabat. Erat enim illi, qui Romulo Tribunus celerum, consuli legatus: Quæstor Prætori, Magister militum Dictatori.[a] Tantam denique Præfecti Prætorio auctoritatem obtinuerunt, ut non modo res belli, & arma administrarent, sed & causas appellatione suspensas iudicarent, & cuncta imperij negocia tractarent.

Augustus primus huius magistratus auctor, duos ex equestri ordine Præfectos Prætorio creauit, ut sibi inuicem obstarent, si quid noui alter molíretur.[b] Tiberius verò vnum fecit AElium Seianum, quem etiam consiliarium, atque omnibus in rebus ministrum habuit. Tantum deniq; ipsum extulit, vt ob nimiam potentiam suspectum coactus sit occidere. Is Tiberio suasit, vt per vrbem dispersos milites vnis in castris contineret. Tacitus,[c] vim, inquit, præfecturæ modicam antea intendit, dispersasque per vrbem cohortes vna in castra conducendo, vt simul imperia acciperent, numeroq; & robore, & uisu inter se fiducia ipsis, in ceteros metus crearetur. Prætẽdebat lasciuire militem diductum, si quid subitũ ingruat, maiore auxilio pariter subueniri, & seuerius acturos, si vallum statuatur procul vrbis illecebris. Idem Tranquillus tradit,[d] Romæ, ait, castra constituit, quibus prætorianæ cohortes vagæ ante id tempus, & per hospitia dispersæ continerentur. Hæc castra prætoria pro prætorianis Plinius[e] appellat, quibus Præfecti initio nullas causas tractabant, sed res bellicas tantũ curabant. Augustus enim, inquit Trãquillus,[f] appellationes quotannis vrbanorum litigatorum Prætori delegabat vrbano, at prouincialiũ consularibus viris, quos singulos cuiusq; prouinciæ negocijs præposuisset. Idem refert Neronẽ statuisse, vt appellationes à iudicibus ad Senatum fierent. Spartianus quoq; imperante Hadriano, moris fuisse scribit, vt cum princeps causas cognosceret, & Senatores, & equites Romanos in consilium vocaret, & sententiam ex omnium deliberatione proferret, nulla Præfectorum mentione facta, primus Marcus Antoninus cœpit secum Præfectos habere, quorum auctoritate & periculo iura dictabat, ait Capitolinus.[g] Tandem Commodus, vt ipse delitijs vacaret, Perennio Præfecto omnes curas commisit, ut auctor est Lampridius. itaque demũ iudicia, & appellationes in Præfecturam sunt translatæ.[h] Alij post Tiberium exemplo Augusti duos Prefectos prætorio creauerũt, Commodus tres, ut idem Lampridius scribit. Posteriores uerò inuadentibus fines Romani Imperij Barbaris, certis regionibus Prefectos assignarunt. Sub Decio.n. Vectium Aquilium P.P. Orientis fuisse Metaphrastes, & Martyrologiũ affirmat. Sub Valeriano Q. Vicarium, & Ragonium Clarum P.P. Illyrici, & Galliarum, Spartianus[i] nominat. Sed hi certi non erant, nec perpetui, sed pro temporum ac belli necessitate creati.

Constantinus uerò immensa Præfectorum potestate diuisa ac diminuta pro duobus quatuor constituit, vnumq; Orienti; alium Illyrico: tertium Italię, & Africę: quartum Gallijs, Hispaniisq; & Britãnię prefecit, & ciuilia tantum negocia tractare iussit, ac militibus quibus antea imperabant, magistros militum prępo suit. Zosimus,[k] Cum essent, inquit, duo Prefecti prętorio, qui hoc officium communiter gerebant: nec palatini tantum ordines eorum cura potestateque gubernabantur, sed etiam ij, quibus vrbis erat commissa custodia, & quotquot in omnibus limitibus erant collocati. Hic enim Prefectorum prętorio magistratus, qui post Imperatorem secundus existimabatur, annonas erogabat, & contra militarẽ disciplinam admissa conuenientibus pœnis corrigebat. Constantinus autem hunc magistratum in quatuor imperia discerpsit. Nam uni Præfecto prętorio totum AEgyptum cum Libya, Pentapoli, & Orientem ad Mesopotamiam vsque, & præterea Cilices, Cappadoces, Armenios oramque maritimam totã, à Pamphylia Trapezuntem vsque, & vsque ad Castella propter Phasidem sita, tradidit: eidem & Thracia commissa, & Mysia, AEmi ac Rhodopes ac Doberi oppidi finibus circumscripta: preterea Cyprum adiecit, & Cycladas insulas, Lemno & Imbro, & Samothracia exceptis. Alteri, Macedones attribuit, & Thessalos atque Cretenses, ac Greciam, & circumiacẽtes insulas, Epyrum vtranq;, Illyricos, Dacos, Triballos & Pannonios ad Valeriam vsque, & Mysiam superiorem. Tertio, totam Italiam, & Siciliam, & circumiacentes insulas, Sardiniam, Corsicam, Africam a Syrtibus Cyrenem usque. Quarto, Transalpinos, Celtas & Hispanos cum insula Britannica cõmisit. Hac ratione diuiso Prefectorum imperio, studiosè conatus est alijs quoque modis eorũ potestatem imminuere. Nam cum pręessent ubique locorũ militibus, non modo centurionibus & tribunis, uerum etiam Ducibus, (sic enim appellabantur, qui quolibet in loco prætorum vicem obtinebant) Magistris militum institutis, altero equitum, peditum altero, & in hos translata potestate militum ordinandorum, & coercendi delinquentes, hac etiam in parte Præfectorum auctoritati detraxit; Hæc Zosimus. Sed etsi a Constantino militum cura Præfectis esset adempta, magnam tamen semper auctoritatem retinuerunt: edicta enim perpetuò obseruanda promulgabant, nisi à Principe reuocata fuissent[l] regionum sibi commissarum prẹsidibus imperabant[m] eos delinquentes puniebant, aut inhabiles remouebãt,[n] ipsisque salarium à Fisco debitum soluebant.[o] Qua re illi magistratus codicillos in præfecti actis insinuabant, pro quibus præfecti officio plerunque aureos X L.[p] quandoque minus pendebant.[q] A præsidibus etiam ad præfectos appellabatur.[r] Spectabilium uerò sententias Præfectus prætorio, qui erat in Principis comitatu, & Quæstor palatij cognoscebat;[s] Sed posteà in milites aliquod imperium præfectũ recepisse Cassiodorus[t] scribit, qui ita de eius potestate disserit: Magna quantitate mulctat errantes, fiscum pro sua deliberatione distribuit, euectiones simili potestate largitur, uacantia bona proscribit, delicta prouinciarum iudicum punit, uerbo sententiam dicit, quam ex scripto, ut alij, recitare non tenetur,[u] & paulò post. benè est ut leges possit cõdere[x] quando eius reuerentia potest negocia sine appellatione finire:[y] potestate igitur nulla dignitas illi est æqualis: vice sacra ubiq; iudicat, nullus ei milles de fori sui auctoritate præscribit excepto officiali magistri militũ. curiales etiam uerberat, qui appellati sunt legibus; minor senatus, & licet aliæ dignitates habeant titulos præfinitos, ab ista tamen penè geritur, quicquid in nostro imperio æquabili moderatione tractatur; Hæc ille: quod uero Cassiodorus scribit magna quãtitate Præf. Præt. mulctare, ea est, usq; ad 50. libras auri. Gratianus[z] Illustres, inquit uiros Præfectos Prætorijs, usq; ad 50. librarum auri mulctã cũ peccatũ grauissimũ erit, peruenire finimus. ea erat summa 3600. aureorum nostrorum fere 5500. Commeatum quoque militibus suppeditabat, uias eunti in expeditionem exercitui complanabat, & tentoria disponebat. Constantinus Porphyrogenneta,[a] Præfecti, inquit, prætorio, Principibus expeditionem facientibus commeatum exercitui promptè procurabant, tentoria componebant, & uias purgabant. Suidas[b] Præfectis prætorio summam, & imperium vectigalium fuisse cõmissum scribit. Pro quibus erigẽdis forma obseruabatur, quam Iustinianus præscribit[c] significabat Princeps Præfectis quãta sibi sequente anno pecunia opus esset, illi facta eius

a l.1. de off. pręf. præto.
b Dion. lib. 55.
c in 4. post princ.
d in Tiberio ca. 36.
e lib. 3. c. 5.
f cap. 33.
g in M. Antonino.
h l. præcipimus 32. §. huic, C. de appellat.
i in Ballista.
k libro secundo.

l l. formam. 2. C. de offic. P. P. Orient. & Illirici.
m l. 1. C. de offic. P. P. Africæ.
n l. 3. & 4. C. de offic. P. P. Orient. & Illyrici.
o l. 1. C. de annõ. & capitat.
p Nouella. 8. in Notitia.
q l. 1. §. vlt. l. 2. in princ. C. de offic. P. P. Africæ.
r l. præcipimus 32. C. de appella.
s §. illud, & §. ille in Auth. de appellationib. d. l. præcipimus. 31.
t lib. 6. variar.
u l. pen. & vlt. C. de sent. ex pericul. recit.
x l. 2. C. de offic. P. P. Orient. & Illyrici.
y l. 1. C. de sent. P. P. & l. 1. §. de offic. præf. Prætor.
z in l. 4. C. de modo mult.
a de thematib.
b in ver. ἔπαρχος πραιτορίων.
c Nouella. 128.

eius diuisione inter populos, mense Iulio uel Augusto apud acta scribebant, quantum quæq; prouincia, vel ciuitas, pro indicto à Principe tributo, sequente anno soluere teneretur, quæ adærandæ species, quid in arcam largitionum inferendum; quantum in militès esset insumendum. Hæc descriptio initio cuiusque indictionis. i. mense Septembri ad præsidū prouincias mittebatur. [a] Leo A. [b] Delegatio, inquit, ab amplissima præfectura, in diuersas prouincias ex mo re quotannis emittitur. Hæc delegatio appellabat. [c] quam Præsides in singulis ciuitatibus legendam publicè proponebant: ipsi verò omne damnū fisci, ob non seruatam hanc formam, si quid minus solutum fuisset, ex suo sarciebant. Summa autem soluendorū tributorum hæc fuit; Tenebantur cuiusq; prouinciæ homines quotannis tributum, vestem militarem, & indictum soluere. [d] pro tributo, quinquagesimam tritici, quadragesimam hordei, & vini, laridiq; qd' collegissent vicesimam: foenum præterea ac paleas con ferebant, [e] quæ omnia in horreo publico condebantur, [f] quorū præcipua erat Præfect. prætorio cura. [g] Capitolinus enim [h] scribit, Mesitheū Gordiani P.P. & socerum tam diligentem fuisse, vt in maioribus ciuitatibus tantum frumenti, aceti, hordei, laridi, ac palearum esset, quantum toto anno ad alendum exercitum sufficeret, in minoribus vrbib. XXX. aut XL. dierum, in aliquibus duorum mensium, vbi minimum XV. dierum. Hæc iussu Præfecti in oppida inferebantur: ob id pondera, & mensuras. i. modios æneos, vel lapideos, & sextarios in ciuitatibus publicè propositos habebāt. [i] Seuerus Imp. hæc ipse curabat, q. vt scribit Spartianus, moriens septem annorum canonem ita vt quotidiana LXXV. millia modiorum expēdi possent, reliquit: Olei verò tātum, vt per quinquēnium non solum vrbis vsibus, sed & totius Italiæ, quæ oleo egeret, sufficeret. Hæc ille. Traianus quoque prouiderat, vt VII. annos canon frumentarius semper Romę esset. [k] Aliquæ verò prouinciæ oleum, aliæ diuersas species soluebant, vt Leptitani in Mauritania oleum, quos Cæsar [l] scribit, centū triginta millia pondo olei Romanis pensitasse. Galli, & Hispani equos, [m] Lucani sues, Brutij boues præstabant, pro quibus postea 1200. aureos pensitarūt. [n] Siculi decimam tritici, quæ erat DCCC. millium modiorum, & si opus fuisset, aliam decimā solutis à fisco in singulos modios ternis H.S. & rursus aliam, solutis quaternis H.S. in singulos modios cōferebāt. [o] AEgyptij quintam omnium fructuum. [p] Quare Constantinopolim 800. myriades medimnuorū tritici mittebant. [q] Quæ omnia P. P. procurabant. Exigebant & singulas chlamydes, à prouincialibus in XX. aut XXX. iuga seu iugera pro regionis consuetudine militibus dada, vel pro singulis vestibus aureum. [r] Indictam præter hæc à Principe prouincijs quotannis auri summam exigi curabant. [s] Capitationem quoque. i. didrachmū pro cuiusq; capite ab Augusto impositum [t] arcæ suæ inferebant, [u] quod onus postea ciuibus est remissum. [x] Omnia denique vectigalia, portoria, salinæ, [y] annonæ, ac classes ad species trāsuehendas, sub eorum erant dispositione, [z] soluebant autem negociatores pro rebus importatis, vel exportatis octauam mercium. [a] Iidem veredis currebant, & alijs currendi facultatem concedebant, quod nulli maiorum iudicum præter magistrum officiorum facere licebat. Gratianus A. [b] Ius, inquit, concedēdi euectionem. i. facultatem currendi, soli principi, magistro officiorum, & P. P. competit. Et ita interpretāda est notitia in P. P. Illyrici, dum ait, vterq; P. P. euectiones annuales non habet. i. non impetrat quotannis à Principe, vt vtatur cursu publico, quemadmodum Vicarij, qui denas aut duodenas euectiones obtinebant, & Præsides binas. [c] Sed ipsi PRAEFECTI, inquit, EMITTVNT. i. suo iure currunt, & alijs etiam concedunt currendi facultatem. Legēdum est autem PRAEFECTI non PRAEFECTOS, vt in impresso, quæ vox nihil significat. In Codice Vrsini de P. P. Orientis, legitur PRAEFECTVRA. PRAEFECT. EVECTIONES ANNVALES NON HABET, SED IPSE EMITTIT. in fine officij P. P. Illyrici habet, PRAEFECTVS PRAETORIO ILLYRICI, IPSE EMITTIT. Vnde constat mendosū esse codicem impressum.

a l. vlt. C. de can. largit. tit. l. vl. C. de annō. & trib. l. 1. C. de mili. ueste.
b d. l. vl. C. de ca non. largi. ti.
c in l. 1. & 2. C. de indict. l. nulli 7. l. annonas. 15. C. de erog. milit. annon. l. 1. C. de annō. & capitat.
d l. vlt. C. si propter pub. pensit.
e l. modios. 9. C. de suscep. & arc.
f l. frumenta. 6. cum l. seq. eo. ti. l. fortissimi. 6. C. de ero. mil. ann.
g l. 1. C. de indi. l. 1. C. de superin dic. Nouella 128.
h in Gordiano iuniore.
i d. l. modios. 9. & d. Nouella 128
k Lampri. ī Heliogabalo.
l In S. de bello ciuili, sub finem
m Strabo ī 5. Tacit. in secundo.
n Cassiodorus in li. 11. ad Vitalianum.
o Cicer. in S. actio. in Verrem.
p Orosius lib. 1. cap. 8.
q Vt ī edicto Iustiniani. 13.
r l. 2. & 3. C. de milit. ueste.
s l. 1. C. de indic. l. 1. C. de superin dic. l. 3. C. de annon.
t D. Hieronym' in 17. Matth.
u l. cū antea. 10. C. de agric. & cēsit.
x l. 1. C. de capi. ciui. cēs. eximē.
y l. inter publica. 17. in fi. de ver bo. sign.
z l. 8. l. 10. & seq. C. de vectig. l. 1. C. de classicis. Cassiodo. in pfa. lib. rer. uariar.
a l. vniuersi. z. l. ex præstatione. 7 C. de uectigal. & commissis.
b in l. iudicibus 9. C. de cursu publico.
c l. 12. C. de cursu publico.

Creatum Pręfectum prætorio, primum Princeps parazonio accingebat, (ita ensis Zona alligatus, magistratus insigne uocabatur.) Traianus. n. ut auctor est Dion, suo Præfecto prætorio nudum gladiū porrexit, dicens: accipe hunc ensem, quo si rectè imperauero, pro me uteris, sin minus; contra me uertes. Olim ex equestri tantum ordine eligebantur, Senatores enim esse non poterant, fortè ne nimia potentia extollerentur. Quare Paternum ab administratione præfecturæ per honorem laticlauij à Commodo submotum fuisse, Capitolinus scribit. Condoluit & Marcus Antoninus quòd Pertinacem, qui postea imperauit, Præfectum facere non posset, quia Senator erat. Sed hoc usq; ad Alexandrū permansit, ipse primus suis Præfectis prætorio senatoriam dignitatem addidit, ut clarissimi dicerentur, & ne non Senatores iudicaret. Quare postea Clarissimi, & Illustres sunt appellati, sic Constantinus, [d] Rufinum, Valentianus, [e] Cynegium P. P. vocant: quod uero legitur P. P. à Seuero clarissimos vocatos fuisse, id à cōpilatoribus additum puto. (in l. 1. C. de sent. pass.) Quadriiugo curru & aurato vecti Præfecti in publicum prodibant, faustis præconum uocibus, & acclamationibus excepti. [f] acclamabant uerò, ipsos esse patres imperij, monebanturq;, vt se tales præstarēt. Cassiodor. [g] Pater, inquit, appellatur imperij, ipsūque hodie resonat uox præconis instruens iudicem, ne se patiatur esse dissimilem. Theodosius quoque & Valentinianus Florentium Præfect. P. parentem appellant, [h] Florenti, inquiunt, parens charissime, & amātissime, illustris & magnifica auctoritas tua, quæ cōstituta sunt, edictis publicari præcipiat. Alijs quoq; titulis eos honorabant, ut MAGNITVDO TVA, CVLMEN, AMPLITVDO, [i] PRAECELSA MAGNIFICENTIA, [k] & similibus. Scribentes autem ad eos Principes plerumque ita incipiebant HAVE HYPATI K. N. B. [l] i. charissime nobis. in fine uerò subijciebant: DIVINITAS TE SERVET PER MVLTOS ANNOS PARENS KARISSIME. [m] CELSITVDINIS quoq; titulo honorabantur, [n] & SVBLIMITATIS, [o] Græci ἐνδοξότητα dicūt. [p] Eius sedes, sublimissima & excelsa uocabatur, [q] q̄ à curiæ fortuna liberabat, inuiti enim P. P. patriæ curiales esse non cogebantur. [r] Amplum his à fisco honorarium persoluebatur, siquidē Iustinianus [s] P. P. Africæ centum libras auri assignauit, æquat ea summa undecim millia nostrorum aureorum.

In foro P. P. olim erant CL. aduocati, [t] inter quos LXIV. primates pluribus honestati priuilegijs eminebant, [u] ex his duo singulis annis aut biennio fisci patroni eligebantur, [x] qui LX. auri libras Calend. Octobris pro salario inter se diuidebant. [y] excedit ea summa 6600. nostrorum aureorum. Iisdem, Calend. Ianuarij Præfect. præt. strenam tanquām comitibus consistorij soluebant. Anastasius ad Eustachium P. P. [z] Iubemus, ait, uiros clarissimos fisci pro tempore patronos fori tuæ celsitudinis solemni die festiuitatis Calendarum Ianuariarum ipsius tātummodo anni, per quem tale peragunt officium, inter spectabiles sacri nostri cōsistorij comites diuina nostræ serenitatis manu punctos consequi solatia: Hæc ille. Cum autem dicit punctos, intelligit, notis manu nostra scriptis inter comites consistorij relatos. Vnde Zosimus historiographus exaduocatus fisci comes nuncupatur.

Qui hodie Præfectis prętorio comparentur haud facilè inuenio. Apud Turcas duo Belerbei, alter Thraciæ. i. Romaniæ; alter Asiæ. i. Anatoliæ, præfectis possunt esse similes. Quos autem nos vocamus Præfectos, aut prouinciarum arbiiumuè gubernatores,

d l. 6. c. Theo. de anno. & trib.
e l. 19. C. Theo. de petitio.
f l. 1. C. de quæstorib. §. 1. auth. ut ordinen. pręf. seu nouella 70.
g in formula Præfec. præt.
h ti. 12. 13. & 14 in nouellis.
i l. Nouella Valen. ti. 1.
k tit. seq.
l l. 7. C. de susc. & arcar. l. 2. C. de his q̄ ex pudic. colla.
m Noue. Valen. ti. 1.
n l. vlt. C. de numerar.
o l. actuarios, 7. C. eo. ti. l. vlt. C. de fabricensib. l. 9. C. T. de cursu publico.
p Nouell. 93. §. 1. seu Aut. de appel.
q In rubr. C. de. numerar. act. l. 2. C. de cursu publ.
r Nouel. 60. seu Auth. ut ad præf. præt. Africæ.
s l. 1. §. hoc etiā C. de offi. præfe. præt. Africæ.
t l. 8. 13. & 17. C. de aduo. diuersa. iudicior.
u l. post duos, 15 C. eo. l. per hanc 7. C. tit. seq.
x l. binos, 10. l. sācim', 12. C. eo. ti.
y l. restituendæ, 6. & l. seq. C. de aduoc. diuers. iudicum.
z l. 4. c. eo. ti.

res,minores sunt,quàm ut his possint conferri. Nostri iurium interpretes (quàm apte ipsi uiderint) illis reges æquant,[a] quos Imperatoribus antiquiores,& nemini subditos,ipsis præfectis longè digniores esse nō dubito; & aliàs Bartholi sententia est,[b] potius in suo regno Imperatoribus,quàm Præfectis comparandos.Ceterum,quia sicut monet notitia,P.Pi auctoritas erat, ut non solum ipsi cursu publico,& ueredis uterentur,sed etiam alijs currendi facultatem concederent,[c] hoc loco de cursu publico non omnibus noto differendum esse censui.

a Barto. in l. oēs populi nu. 8. ff. de iust. & iur. in l. 1. in prin. ff. qđ quisq; iur. Ias. in l. 1. nu. 8. de offi. eius cum alijs.
b in l. infemem 7. de publ. iud.
c l. iudic. 9. C. de cursu publico.

Eod. de cursu publico, angarijs & parangariis.

DE CVRSV PVBLICO, ANGARIS, & parangarijs. Cap. VI.

CVrsum publicum primū à Persis inuentum Herodotus [d] memorat, Xenophon [e] a Cyro institutum fuisse scribit; is certas stationes in uia publica dimensis itineribus statuit, ubi equi & homines collocati unius diei iter celerrimè conficiebant. Cum uero ad proximam stationem peruenissent, quæ euenerant, ibi manentibus inunciabant, & illi statim alijs sequentibus,donec celeriter nuncius ad regem perueniret. Id genus currendi angariam Persę uocabant. Horum exemplo Augustus primò iuuenes,qui acta in prouincijs ad se citò perferrent,modicis interuallis per uias militares dispofuit: deinde uehicula,quibus idem semper currens ad se nunciū perferret. Tranquillus.[f] Quo,inquit,celeriùs ac sub manu annunciari cognoscique posisit, quid in prouincia quaque gereretur, iuuenes primo modicis interuallis per militares uias,de hinc vehicula dispofuit, commodius id uisum est, ut qui a loco eidem perferrent litteras interrogari quoq; si res exigeret possent: Hæc ille. Idem ceteri Principes Romani obseruarunt,ut [g] auctor est Plutarchus, singulis enim circiter L. milliarijs ueredos & rhedas ad currendum certis locis disposuerunt, ut iter diei conficerent. in Italia tamen remanserunt,qui pedibus currebant. Tranquillus [h] Classiarios,ait,qui ab Hostia & Puteolis Romam pedibus per uices commeant, petentes constitui aliquid sibi calcearij nomine,quasi parum esset sine responso abegisse, Vespasianus iussit posthæc excalceatos cursitare, & ex eo ita cursitant. Cursum uerò equorum ità instituerunt, ut prouincialium pecunia equi,cum hominibus adcurrendum destinatis alerentur. Quod Seuerus Imperator posteà aboleuit,id fisci onus esse iubens: Spartianus: [i] Posthæc,inquit, cùm se uellet commendare hominibus,uehicularium munus à priuatis ad fiscum traduxit. [k] Stabula tamen, in quibus equi alebantur,prouincialium sumptibus reficiebantur.[l]

De cursu publico Procopius in ἀνεκδότοις mihi à Io. Vincentio Pinello uiro doctissimo exhibitis, ita latinè uersis scribit: Romani Imperat. qui antea fuerunt modum excogitarunt, quo cuncta sibi quā celerrimè possent nunciari,& ut scirent, quæ ubiq; inter hostes agerentur,& si qua in ciuitatibus seditio,uel quid aliud improuisum à Præsidibus, uel aliud quomodocunque oriretur, & ut annua tributa uelociter & tutò transmitterentur: Publicum ergo & celerem quendam ubique cursum hoc modo instituerunt. uiro expedito ad iter diei stationes constituerunt quandoque octo,quandoque pauciores, non tamen minus quinque,quod plurimum eueniebat; quadraginta uerò equi in singula mansione stabulabatur, & ibidem hippocomi ad curandos quot poterant equos erant destinati: succedentibus uerò sibi ad stationes probatissimis equis, qui eos agebāt,decem fermè dierum iter uicissim conficiebant, agentes quo modo significauimus. Hæc ille. Nec solùm equi, sed & vehicula; ac varia animalia ad cursum publicum sunt inuenta. Primò in usu fuere rhedæ; hęc erant vehicula quatuor rotarum, in

d lib. 8.
e lib. 8. Pediæ.
f cap. 49.
g in Gal. c. 8.
h in Vespasiano.
i in Seuero.
k facit l. 2. C. de lucr. aduoca.
l l. in omnibus 7. l. comperimus C. de curs. publ.

hoc à Birotis differentes,nec plus mille pondo ferebant, Birotę ducenta: Hę à tribus mulis trahebantur: illę ęstate ab octo,hyeme à decem,quod Constantinus constituit:[m] Rhedę,inquit, mille pondo tantum modò superponi iubemus, birotę ducenta, ueredo triginta, non enim ampliora onera perpeti uidentur. Octo mulę iungantur ad rhedam videlicet ęstiuo tēpore,hyemali decem, birotis trinas sufficere iudicauimus. Idem Valentinianus confirmauit,[n] qui etiam plures duobus aut tribus in his sedere prohibuit.[o] Sed etsi multæ in eodem loco rhedę essent, singulę tantùm uno die emitti poterant.[p] Hanc opinor esse rhedam currentem à qua res cadentes dominorum permanere apud Iustinianum leguntur.[q] Carpentarij uocabantur qui carpenta seu rhedas agebāt.[r] Pręter has erant & ueredi, uelocissimi cursus equi;[s] à vehēda rheda dicti,ut ait Festus. Procopius,[t] Equis, inquit, publicis uectus quos ueredos vocant. Vnde apud Arcadium Iureconf. in Pandectis Florentinis [u] legitur, VERHEDO, cum aspiratione. Sed & qui sine rheda currunt, veredi uocantur. hinc vereda rij veredis uecti.[x] Qui uerò hos curabant hippocomi dicebantur [y] Veredorum sella cum freno,pondus LX. librarum excedere non poterat, aliàs in frustra concidebatur. Auerta quoque hoc pondus excedere non debet, alioquin fisco vendicatur.[z] Auertam Budæus interpretatur lora per tergum equi excurrētia: sed ueriùs est, peram seu manticam fuisse ad uestes uiatorias,aliaué necessaria condenda.[a] Ita interpretatur antiquus Horatij commentator,[b] Pera, (inquit,mantica, auerta. hoc modo tùm loquebantur. Theodosius quoque auertis nos pro itineris necessitate instrui scribit:[c] Sint ait,duo palatini prosecutores singularum rhedarum, habentes quinquagenarū librarum auertas & saga, quibus par est pro itineris necessitate muniri. Hic notandum eo primùm tempore sellarum equestrium à Theodosio Magno mentionem fieri: anteà enim in vsu fuisse non reperiuntur.

Viceni circiter veredi, in singulis stationibus fuere,[d] quorum non nisi deni singulis diebus emitti poterant,[e] ne publica necessitate superueniente equi deessent. Hi quia turmatim incedebant, agminales vocabantur,[f] nec eos fustibus, sed flagellis tantùm verberare licebat.[g] Hos arbitror esse equos,qui publici ab Vlpiano [h] appellantur; vocari, inquit, in ius non potest, qui equo publico in causa publica transuehitur. etsi Budæus aliter interpretetur.[i]

Muli quoq; & mulæ ad vsum cursus publici destinabantur, quę vulgò carrucis & plaustris adiungebantur.[k] Nero enim, inquit Tranquillus, nunquàm carrucis minùs mille iter fecisse traditur, soleis mularum argēteis; & Sabina Neronis vxor, mulas quibus agebatur, aureis funibus subligabat. Harum custodes muliones appellabantur.[l] Ternis uerò veredis aut mulis, unus hippocomus seu mulio assignabatur,[m] & eorum morbis medētes, mulomedici dicti.[q] annonas idest cibaria,& vestes ex publico accipiebant,nec aliud nomine mercedis,petere poterant.[n]

Boues etiam cursui publico inseruiebāt,[o] plaustra sarcinis onusta vehentes, sicut & asini.[p] Iulianus verò apostata,mulos, boues, & asinos, à vectura publica amouit,solùm equis ad currēdum vsus, ut auctor est Socrates.[q] Sed eos alij Principes ad vsum publicum restituerunt.

Quotannis veredorum quarta pars reparabatur,id est senioribus venditis, totidem iuniores substituebantur,[r] & si pecunia deerat, prouinciales supplebant, vt Pyrrhus,[s] & Antonius Augustinus [t] censent, quòd etiam aliquot iura probare videntur.[u] Pabula quoque,fœnum, paleæ, & hordeum,à prouincialibus pretio accepto ad id exhibebantur.[x]

Cursus publicus aliquando vehicularis vocatur, nonnunquam ambularis,[y] quandoque clabularis [z] à clabulo vehiculo,[a] clauularem Marcellinus [b] appellat; Eos,inquit, ad Orientem proficisci pręcepit clauularis cursus facultate permissa.

Loca animalium cursus publici mutationes dicebantur

m l. 8 C. T. eod.
n l. 17. l. 28. & 30. C. T. eod.
o in l. 20. C. T. eodem.
p l. 35. & 40. C. T. eod.
q §. ult. Instit. de rer. diuisione.
r l. 31. C. T. eod.
s l. in omnibus. 7. & l. seq. C. eod.
t lib. 2. de bello Persico.
u l. ult. §. penult. de muneribus & honor.
x l. 50. C. T. eod.
y l. non patimur 13. C. eod. l. 37. & 50. C. T. eod.
z l. quoniam. 12. C. eod.
a l. 12. 48. C. T. eodem.
b in 6. satyr. Horatij lib 1.
c d. l. 48. C. T. eo.
d l. 3. C. T. eod.
e l. ut agēdi. 8. C. eod.
f l. 3. tit. 6. C. T. eod.
g l. 1. C. eod.
h l. 2. de in ius vocando.
i & Coras. lib. 1. mi cell. c. 11.
k l. si ex plagis. 52. §. in cliuo. ad l. Aquil.
l l. 10. & l. 31. C. T. eod.
m l. 34. C. T. eod.
n d. l. 31. C. T. eo.
o l. 1. 2. & 53. C. T. eod.
p l. 38. & 53. C. T. eod.
q lib. 3. c. 1. ad fi.
r l. omnibus. 7. C. eod.
s in l. 1. C. quemadm. ciuit. mun.
t in l. 6. §. philosophos de excusat. tutor.
u l. si C. T. eodem l. maximarum 12. C. de excusat. muner.
x l. 2. C. de lucris aduocat. l. 23. C. T. eod.
y l. ult. §. 1. de muneribus & honoribus.
z l. pen. C. T. eod.
a l. 23. & 26. C. T. eod.
b lib. 20.

bantur, [a] ab equis qui mutabantur. Cassiodorus [b] scribit Iulianum Sabam cognouisse mortem Iuliani apostatæ, licet, plus quam viginti mutationes ab eo loco vsque ad illius exercitum esse viderentur. Theodoretus [c] illud appellat iter viginti dierum. itaque veredi, & rhedæ, iter diei unius facere consueuerant. Marcellinus [d] ipsos veredos mutationem vocat. Præfectus, inquit, prætorio Taurus maturè discelsit vectus mutatione celeri cursus publici. Quandoque ea loca stationes vocantur. Arcadius A: [e] Per stationes singulas, inquit, idoneos mancipes uolumus collocari Græci Σταθμοὺς appellãt. Suidas, diuersoria sũt, ait currentium de ciuitate ad ciuitatem. Nonnunquam & mansiones dicuntur. Constantinus, [f] Pabula, inquit, ad mutationes mansionesque singulas animalibus cursui publico deputatis, certo & denunciato tẽpore deuehantur. De his intelligit Arcadius Iureconsul. [g] dum dicit, qui ad mansiones destinantur, muneribus personalibus adstringuntur. & Valentinianus; [h] nemo, inquit, possessorum ad instruendas mãsiones, vel conferendas species longius delegetur. Idem [i] Anthemio Præsidi, cùm ad aliquam, ait, vrbẽ, mansionemuè accesseris, protinus horrea te inspicere volumus. In his enim frumenta & pabula inter milites diuidenda seruabantur. Lampridius, [k] Milites, inquit, expeditionis tempore sic disposuit, ut mansionibus annonas acciperent, ne portarent cibaria decem & septem, vt solent, dierum; nisi in Barbarico. ob id modios ad metiendum in mansionibus æneos vel lapideos, cum sextarijs, & ponderibus teneri, ac per singulas etiam ciuitates collocari Valentinianus iussit. [l] Ibi etiam hordeum, & laridum pro vsu militum reponebatur. Constantinus ad Eubulidem Vicarium Africæ, [m] Multa ait, a prouincialibus indignè postulantur, non modo in ciuitatibus, sed etiam mãsionibus, dum animalibus alimoniæ sine pretio ministrantur. A numeris autem prima, secunda, & tertia mansio denominabatur. Tranquillus enim in Tito primam mansionem propè Romam, & Marcellinus [n] quadragesimam Argentorati fuisse scribunt. Vnde fortè quædã hodie castra Tertij, Quarti, Quinti, Sexti, Septi, Noni, Decimi, Vicesimi, Tricesimi, Quadraginta, Nonaginta, Centum, Quadringenta, Millesimi, & alia huiusmodi nomina in Italia retinent. Itinerarium Antonini Imperatoris nomine editum, itinera, & plurium regionum mansiones, tàm maritimas, quàm terrestres dinumerat, & Plinius [o] thuriferam regionẽ per mansiones metitur, quæ plurimum inter se circiter stadijs CL. seu miliarijs XX. Italicis distabant. Herodotus quoque [p] iter à mari Græco ad Susa Persarum regiam per mãsiones CXI. diuidit; Vbique, inquit, sunt regij stathemi. i. mansiones, ac diuersoria pulcherrima, idem vult esse spatium castrametationum. Hoc etiam legitimum tempus visum est prætori diurni itineris faciendi. [q] In has mansiones Imperatores diuertere consueuerant. Tranquillus [r] enim Titum ad primam mansionẽ febri correptum fuisse scribit. Lampridius, [s] Itinerum, ait, dies publicè proponebantur, ita vt edictum penderet ante menses duos, in quo scriptum esset, illa die, illa hora ab vrbe sum exiturus, in prima mansione mansurus: deinde per ordinem mansiones, deinde statiua, deinde vbi annona esset accipienda: Hæc ille. Vopiscus Aurelianum Imperatorem apud Zenophorium mansionem, quæ est inter Heracleam, & Byzantium, occisum fuisse scribit. Id etiam D. Ambrosius de obitu Valentiniani Imperatoris clarius explicat. Ecce, dicit, litteræ de instruendis mansionibus, inuectio ornamentorum regalium, aliaque eiusmodi, quæ ingressurum iter Imperatorem significarent: Hactenus D. Ambrosius. Ex cuius verbis apparet, iter facturum Principem, aulæa, & alia ad instruendas mãsiones ad quas erat diuersurus, præmisisse. Præsides quoque prouincias obeuntes, cum ad priuatos ire non possent, ad mansiones diuertebant. Valentinianus; [t] Quisquis inquit, prouinciæ præsidentem propria possessione

a l. si quis. 15. l. nemo, 17. & seq. C. eod. l. 36. & 60. C.T. eod.
b in 6. tripart. c. 45.
c lib. 3. cap. 19.
d lib. 21.
e in l. pen. C.T. eod.
f in l. 9. C. T. de anno. & tributis.
g l. vl. §. hi quoque. de muneribus & honor.
h l. nemo. 8. C. de ann. & tribut.
i l. 2. C. de cond. in public. horreis.
k in Alexãdro.
l l. modios. 9. C. de susceptorib. & arcar.
m l. 2. C. de lucr. aduocat. & l. 119. C.T. de decur.
n in fi. lib. 16.
o l. 12. c. 14.
p in sexto.
q l. j. §. si quis cautionib.
r in Tito. c. 9.
s in Alexandro.
t in l. 4. C. T. de offic. recto. prouin.

susceperit, ager, quem diuersorium habuerit, prædictus in transitu fisci iuribus vindicetur, ita enim iudices mansiones instruere, & instaurare nitentur. Hæc ille, qui indicat præsides instruendarum, & reparandarum mansionum curam habuisse. Multa ex his loca in Italia, & Gallijs etiam hodie antiquũ nomen retinent: Mansiones enim seu masones vocãtur. Bona mãsio quoq; olim oppidi nomẽ fuit, vbi Valentinianus ad Victorẽ magistrũ militũ scripsit. [u] Cursus publici exercitatio mancipiũ, vel mancipatus dicebatur, [x] & mancipes qui stationibus præficiebantur: [y] Hi ex proconsulis aut alterius p̄sidis officio singuli, singulis cursus publici mãsionibus per quinquennium præponebantur, [z] postea perfectissimatus dignitate honestati abire permittebãtur. Interea 30. tantũ diebus, quoq; anno, a statione seu mutatione poterãt discedere. [a] Horum cura erat euectiones inspicere, an essent legitimæ, ut alimenta animalibus necessaria subministrarentur, nec permitteres; vni rhedæ destinata animalia, alij adiungi. [b] Præter hos ex Schola agentium in rebus, curiosi vocati, crebro ad inspiciendas euectiones mittebantur, ne quis earum modum excederet. [c] Erant & alij, qui animalia publica curabant, & currentia comitabantur, catabulenses vocati, quorum officium catabulũ dicebatur. Damasus de Marcello Papa loquens, Dãnatus est, ait, in catabulum, cumque diebus multis seruiret in catabulo, iussit Maxentius plancas extrahi, vt ibidem animalia catabuli congregata starent, & ipsis Beatus Marcellus deseruiret. Hoc idẽ sensit Martyrologium [d] narrans Marcellum iubente Maxentio ad seruitium animalium, cum custodia publica fuisse deputatum. De his qui hoc onere adstringebantur ita Cassiodorus, [e] Marmora, inquit, ad Rauennatem vrbem per catabulenses dirigantur. Isti cum ad mansionem peruenissent, pecuniam Principis, quam ibi inueniebant, reuertentes ad suam mansionem portabant, vt ad locum thesauri, vel comitẽ largitionum mitteretur: Hæc in sacculis qui tot centenaria capiebant, condebatur. [f] In Codice Theodosiano. [g] Catabulenses aliud sunt.

Vsus cursus publici à Principe, vel Præfecto prætorio codicillis impetrabatur, qui, quod duplicata charta scriberentur, duplomata vocabantur. Vnde Modestinus eum, qui falsò duplomate vias cõmeauit, pro facti qualitate puniri scribit [h] eodẽ duplomate diebus ac noctibus iter continuari dicit Venuleius. [i] Plinius quoque Bythiniæ præses Traiano scripsit, se duplomata nulli commodasse, neq; in rẽ alicuius, præterquam Principis, misisse; se tamen necessitate coactum vxori ad amitam ob mortem aui excurrere volenti, eorum vsum dedisse, quia hoc officij gratia in celeritate consistebat. Capitolinus, [k] a Præside, inquit, Syriæ, quod sine duplomatib. cursum vsurpauerat, pedibus ab Antiochia ad legationẽ suã iter facere coactus est. Has indulgentias posteriores Principes, euectiones nominarunt, quibus euehendi facultas dabatur. [l] Diem certum continebant intra quem veredis vti licebat, eoq; termino elapso irrita erant, vt ad Plinium Traianus scribit. [m] D. Augustinus [n] ad docendam Rhetoricam Mediolanũ conductus euectionem publicam à Symmacho P. V. obtinuit. Dioscorus epist. 55. inter D. Augustini epistolas, Zenobius, inquit, magister memoriæ factus est, & misit mihi euectionem cum annonis. Qui euectionem obtinebat, eam Præsidi prouinciæ, per quã transiturus erat ostendere tenebatur, & ille subnotabat seu subscribebat. [o] Concessa euectione, vna aut duæ angariæ. i. vnus aut alter equus permitti cẽsebatur. [p] Cum verò tertius veredus indulgebatur, parhippus, aut paraueredus dicebatur. [q] Comitibus quattuor veredi cum parhippo; Tribunis militum tres cõcedi consueuerant. [r] Vicarijs asini XXX. veredi X. [s] Sed si præter equos, etiã viaticũ Princeps elargiebat, quod ijs fiebat, quos ipse euocabat, hæc duplomata tractatoria appellabantur, [t] quorum formulam in Marculphi monachi libro inuentam

Cuiacius

u l. 12. C. T. de erogat. militar. annonæ. l. 3. C. e. ti.
x l. 3. & l. 15. C. T. h. t.
y l. 24. 26. 36. & penul. C. T. eod.
z l. 34. 46. C. T. eod.
a 36. 22. c. C. T. e.
b l. 24. C. T. eod.
c l. 2. & seq. C. de curiosis.
d 17. Cal. Febr.
e libro 3. variar. epist. 16. & lib. 4. epist. 47.
f l. quoniam. 12. C. eod.
g lib. 14. tit. 3.
h in l. eos. 27. §. vlt. ad l. Corn. de falsis.
i l. continuus. 137. §. cum ita. de verb. ob.
k in pertinace.
l l. euictiones. 3. C. eod.
m epist. 6.
n D. Aug. lib. 5. confess. c. pen.
o l. 22. C. T. eod.
p l. 45. C. T. eo. & l. vlt. C. eod.
q l. parhippũ. 4. C. eod. & clarius in l. 14. C. T. eod.
r l. 49. C. T. eod.
s l. 38. C. T. eod.
t l. 1. C. de tract.

a in l. 1. C. de tract. & an.

Cuiacius uir doctissimus recitat, [a] & est sequens.

ILLE PRINCEPS OMNIBVS AGENTIBVS IN ILLO LOCO. NOS GAIVM. I. V. PARTIBVS ILLIS LEGATIONIS CAVSA DIREXIMVS, IDEO IVBEMVS VT LOCIS CONVENIENTIBVS EIDEM A VOBIS EVECTIO SIMVL ET HVMANITAS MINISTRETVR, HOC EST VEREDI SIVE PARAVEREDI TOT, PANES TOT, VINI MOD. TOT, CEREVISIAE MOD. TOT, LARDI LIB. TOT, CARNIS TOT, PORCI TOT, PORCELLI TOT, VERVECES TOT, AGNI TOT ANSERES TOT, PHASIANI TOT, PVLLI TOT, OVA TOT, OLEI LIBRAS TOT, GARI LIBRAS TOT, MELLIS TOT, ACETI TOT, CVMINI TOT, PIPERIS TOT, COSTI TOT, CARYOPHYLI TOT, SPICI TOT, CINAMOMI TOT, GRANI MASTICIS TOT, DACTYLAE TOT, PISTACIAE TOT, AMYGDALAE TOT, CERAE LIB. TOT, SALIS TOT, OLERVM, LEGVMINVM CARRA TOT, FACVLAE TOT, PABVLI EQVORVM CARRA TOT, HAEC OMNIA TAM EVNDO, QVAM REDEVNDO EIDEM MINISTRARI IN LOCIS SOLITIS, ET IMPLERI SINE MORA PROCVRATE.

Præsides prouinciarum euntes ad aliquam ciuitatem vnam tantum angariam, & duos parauercdos, & totidem officium petere poterant. [b]

b Nouell. Maiorani tit. 1. de curiali.

c in d. l. eos. 27. §. vlt. de falsis.

d in epist. 34.

Budæus [c] synthema euectionem fuisse putat: locus tamen D. Hieronymi [d] ad Iulianum aliud innuit; Iam demisso, inquit, synthemate equus publicus sternebatur, quæ verba stragulam, equis impositam, nõ diploma significant. Traiano imperante, Præsides prouinciarum euectiones dabant: sed Constantinus omnibus magistratibus eas prohibuit. [e] Vnde post ipsum à solo Principe, vel P. P. aut Magistro officiorum, & non ab alijs impetrabatur. [f] Quibusdam tamen personis dabatur, vt legatis, qui ex diuersis gẽtibus ad Principem mittebantur. [g] Vicarijs Iulianus Apostata duodenas singulis annis euectiones, & Prẹsidibus prouinciarum binas, annuas verò ob publicas functiones permisit. [h] Tributa etiã, & species ex prouincijs exactæ ad aulam Principis, aut exercitum rhedis, & iumentis cursus publici transferebantur. [i] Agentes quoq; in rebus ad negotia publica, & Principis expedienda missi, veredis sed binis vehebantur. [k] Hodie cursus publici ratio aliter se habet: Caupones enim suos equos ad currendum cuicunque volenti locant, & priuatam rem potius, quam publicam curant, solam currendi facultatem à Principibus emunt, vel gratuito obtinent.

e l. 5. C. T. eod.

f l. iudicib. 9. C. eod.

g l. his tantummodo. 16. C. eo.

h l. 12. C. T. eod.

i l. vlt. Ge. l. 13. 18. 20. & 23. C. T. eod.

k l. 7. 9. 14. 49. C. T. cod.

Angarias plerique cursum vehicularem esse existimant, quoniam ita cursum publicum Persæ vocabant, & id etiã Areta tradit, [l] ἵπποις δὲ, inquit, καὶ τοῖς διὰ τούτων ὀχήμασι, ἃ ἡ παλαιὰ μὲν φωνὴ ἀγγάρας, ἡ δὲ τῶν Ἑλλήνων δημοσίους ἱπποσάθμους, ἡ δὲ τῶν Ρωμαίων ῥαίδην, ἀφ᾽ οὗ καὶ ῥαιδάριος, hoc est, Equis autem, & his similibus, quos veteres angarios Græci equos stationarios, Romani verò rhedam appellant, a qua rhedarius deriuatur. Idem tenet Budæus, [m] Anton. Augustinus. [n] Pyrrhus, [o] Cœlius Rhodiginus, [p] & alij. Sed hæc Arcadius Iureconsultus vt diuersa ponit. [q] Cursus, ait, vehicularis solicitudo, item angariarum præbitiõ, personale munus est: & infra. [r] Si immunitas aliquibus concedatur, neque ab annona, neque ab angarijs, neque a veredo excusari possunt. Et titulus de cursu publico, angarijs, & parangarijs hæc differre demonstrat. Iulianus quoque [s] non idem significare innuit; Sardiniæ, inquit, cursus publici necessitas, sed non angariarũ remittitur: & Valentinianus, [t] Lineæ, ait, vestes Principis, non rhedis, sed angarijs ad comitatum dirigantur. Angaria itaque erat transuehendarum rerũ Principis, armorum, vestium militarium, & similium necessitas, ob quas prouinciales, boues, plaustra, Nautæ, naues prẹstare tenebantur, nullusque ab hoc onere, nec Ecclesia excusabatur. [u] Imperabantur enim tot iumenta, & animalia ad trahenda plaustra, quot & ad transuehendas species pro locorum situ, atque itineris qualitate erant necessaria. [x] In primis ergo rhedis publici cursus per vias militares transferebantur, sed cum hæ satis non erant: aut extra cursus publici limites eundum erat, priuatorum plaustris, & iumentis vehebantur, quæ angariæ vocabantur. Hinc naues veteranorũ angariari posse Vlpianus [y] scribit; & in sacris litteris legitur angariatum esse Simonem Cyrenæum, vt Domini crucem tolleret. At Græci angariam, quæ per viam basilicam, & cursum publicum ducitur, appellant. Perangariam quæ per alias vias, vel tramites vehitur, quæ ex Iuliani præcepto ad viam cursus publici temerè agenda non erat. [z] Ob nominis tamen similitudinem quandoque cursus publicus angaria vocatur; sed propriè aliud est. Qui veredis currebant à recta cursus publici via quingentis passibus diuertere non poterant. [a] Plaustris angariarum 1500. pondo imponebantur, equo tantum triginta. [b] Turcæ veredis non vtuntur, sed præcones habent citissimo gradu maximos cursus peragentes: hi quemcunque obuium equitantem habent, descendere iubent, eiusque equum conscendentes quantum possunt impellunt, si alium inuenerint, idem agunt, & illi fatigatum equum tradunt, ut Laonicus Chalcocondilla scribit. [c] Hæc de antiquo cursu publico breuiter percurrere uolui: Nunc ad Præfectum Prætorio Orientis est ueniendum.

l in c. 18. Apoc.

m ad d. l. eos. 27. §. vlt.

n in d. l. 6. §. philosophos. de excusat. tut.

o in d. l. 1. C. quemadmo. ciuita. mun. in lic.

p lib. 18. c. 8.

q in d. l. vlt. §. 1. de muneri. & honorib.

r d. l. vlt. §. pen.

s in l. 16. C. T. e.

t l. 4. C. T. eod.

u l. Nullus. 21. C. eod. l. iubemus. nullam 10. C. de sacrosan. eccl. repetita in l. 2. C. de nauib. nõ excusan. l. vlt. C. de fabri. & l. Maximarum 12. C. de excusat. muner.

x d. l. 16. C. T. eo.

y in l. penul. de veter.

z l. 15. C. T. eod.

a l. 25. C. T. eod.

b l. 28. & 39. C. T. eod.

c lib. 9.

DE PRAEFECTO PRAETORIO Orientis. Cap. VII.

Cod. de officio P. P. Orientis.

De Præfectis generaliter dictũ est: iam uerò de singulis tractandum, & primo de Præfecto prætorio Orientis qui numero prouinciarum & auctoritate eminens primus appellatur. Marcellinus, [d] Inter ordinarios iudices, inquit. Rufinus primus Præfectus prætorio, is autem præerat Orienti, quare plurimum in Principis comitatu residebat. [e] Nulla tamen eius insignia, aut dioeceseon prouinciarum effigies repręsentantur; unde aliquod folium deesse censeo: aut Pręfecti Illyrici insignia ad utriusque ornamenta ostendenda satis esse Notitia credidit, quemadmodum unius Consularis Palestinę, & Præsidis Thebaidis insignia, & officia demonstrantur, vt aliorum consularium, & præsidum sint exemplar. Sed magis est, vt aliqua hic deesse existimem, quia si vnus eorum alterius typus esse debuisset, eũ Pręfectum Prętorio Orientis, tanquã priorem, & digniorem esse oportuit. Nos verò quę legimus de eo exponemus. Is a Cõstantino, Auctore Zosimo, inuentus, Prouincijs Oriẽtis, a me supra memoratis pręposiitus fuit, & quinq; latas dioeceses. i. quinas plurium simul prouinciarum regiones regebat, videlicet, Orientem, Aegyptum, Asiam, Pontum & Thracias, quibus Pręfecti vice totidem maiores præerãt magistratus. [f] Comes enim Orientis Prouincijs XV. imperabat, Præfectus Aegypti alijs VI. Vicarius Asianæ VIII. Asiæ Proconsul alijs III. Vicarius Ponticæ XI. Thraciæ VI. quæ omnes erant Prouinciæ XLIX. & tot à Notitia sub dispositione huius Præfecti recensentur: quemadmodum etiã sub P P. quinq; Oriẽtis dioeceses recitat Leo A. ad Nicostratũ Præfectũ Oriẽtis scribẽs, [g] & Valẽs [h] ad Modestũ Zeno, [i] & alij. Sed hic nõ leue oritur dubiũ, nam in primo indice, i. catalogo sub hoc p̃fecto prouinciarũ XII. consulares nominantur, & XXXII. præsidum, duæ uero correctorum: nam reliquæ adscribuntur Illyrico. ergo non sunt nisi XLVI. prouinciæ: Sed indè error prouenit, quod in eo catalogo Asia particularis ut proconsularis omittitur: Arabia uerò & Isauria & si infra Asianæ attributæ hic non ut arbitror, per obliuionem, sed quia nec consulares, nec clarissimorum Præsidum, aut Correctorum, erant prouinciæ, sed perfectissimorum, qui hic reticentur & ideo in illorum numerum non sunt relatæ. De Arabia enim hoc constat ex inscriptione rescripti Valentiniani A. ad Theodorum V. P. hoc est uirum perfectissimum, Præsidem Arabiæ.

d lib. 16.

e l. raptores. 54. C. de epis. & cle. l. precipimus 32. C. de appellationib.

f l. 1. C. vt nemo ad suũ patrocin. suscip. rustic. l. nulli. 10. C. de numerat.

g in d. l. 1. C. vt nemo ad suũ patrocin.

h in l. 2. C. de militari veste.

i in d. l. nulli 10. C. de numerar.

bitæ. [a] Et idem de Isauria opinor, quod esset exigua, & tum a Barbaris oppressa, ut infra dicetur. Itaque P. P. Orientis XLIX. prouinciæ numerantur. Imperabat ptęrea hic pfe. XII. classib. Orientis, classicorum numerum, vt Valentiniani [b] uerbis utar, ex incensitis, ideſt inopibus, atque accrescentibus, seu filijs remigum complebat. Inter eas insignis erat classis Seleuciæ in flumine Oronte quæ in Comitis Orientis usu erat: [c] alia erat in Ponto Euxino natium quadraginta, ait Hegesippus de excidio vrbis Hyerosolimitanæ. [d] Tacitus. [e] classem, inquit, è Ponto Byzantium adigi iusserat. Tertia a Traiano in mari rubro fuit instituta. [f] Quarta erat Alexandrina. Quinta Carpatia per Carpatium mare excurrens. [g] Alias VI. in Danubio Notitia recenset, & unam Thesaurensium, Leo A. [h] Sed ibi forte ita moltitudo thesauros custodientium appellatur. Iustiniano imperante in eius comitatu hic Præfectus degebat. [i] Numerus aduocatorum fori huius Præfecti erant centum, qui clarissimi & spectabilis titulo gaudebant, immunesqué erant ab onere inspiciendi, perequandi, extruendi operis, & ratiocinandi. [k] PRAEFECTVS PRAETORIO, inquit Notitia in manuscriptis, EVECTIONES ANNVALES NON HABET, SED IPSE EMITTIT, ideſt duplomata currendi non impetrat quotannis à Principe, ut Vicarij qui denas uel duodenas euectiones singulis annis obtinebant,[l] & Præsides binas, SED IPSE EMITTIT, ideſt suo iure currit, & hoc alijs permittit, ut in P. P. Illyrici explicabitur. Euectiones enim esse diximus, duplomata seu codicillos, quibus cursu publico utendi facultas datur. Constantinus ad Taurum P. P. [m] Euectiones, scribit, ab omnibus postulentur, & tam iudices, quam custodes publici cursus minimè transire patiantur, antequam seriem euectionis aspexerint. Iulianus A. [n] Euectionis datæ formam & licentiam non excedat, & alibi [o] sæpè in hoc sensu accipitur. Quòd igitur subijcit, EMITTIT, subauditur scilicet euectiones, quæ emitti dicuntur, cum alicui conceduntur. Valentinianus ad Constantium præsidem, [p] Euectionum, inquit, emittendarum etiam per cæteras prouincias duntaxat in translationem uestium tua sinceritas habeat facultatem.

Aliquãdo P. P. dicit facere euectiones ꝓ emittere.[q]

Notitia impressa officium huius præfecti, quemadmodum & insignia prætermittit, sed manuscripti illud recitant, ideò hic totum est explicandum, at prius aliquid de eius assessoribus est dicendum, quorum & si nulla hic fit mentio, quia extra officium erant, nec à Principe confirmabantur, nec ex laterculis, aut ex scrinijs prodibant, primi tamen apud Præfectum censebantur.

a l. cum reis. 18. C. de pœnis.
b l. vnic. C. de classic.
c d. l. vnica.
d lib. 12. cap. 19.
e lib. 18.
f Sex. Ruffus.
g l. 4. C. de nauicular. seu naucler.
h l. vlt. C. de diuers. offic.
i l. raptores. 54. C. de epis. & cle.
k Nouell. Theo. tit. 16.
l l. 12. C. T. de cursu publico.
m l. 3. C. de cursu publ.
n l. 4. C. eo.
o in l. 6. q. 10. & 11. C. eod. tit.
p l. 33. C. T. d. t.
q l. 56. 57. 61. C. T. eod.

DE ASSESSORIBVS. Cap. VIII.

Omnes prouinciarum magistratus unum aut plures Iureconsultos secum ducebant, [r] quorum consilio secundum iura causas definiebant: Hi assessores & consiliarij uocabantur, quia iudicanti assidebant, & consulebant. [s] Vnde Vlpianus & Paulus, in Papiniani P. P. consilio, ideſt eius assessores fuisse dicuntur. Quandoque iuris studiosi appellantur. [t] Eorum erat officium causas cognoscere, expostulationes audire, libellos supplices legere, & his respondere, circa edicta & epistolas scribendas, ac decreta interpretanda uersari. [u] Criminales uerò causas, audiebant quidem, sed non definiebant, verum Præfectis decidendas remittebant. sententias tamen à Præfecto ferendas dictabant. [x] Denique quæcunque à Præfecto negocijs explicari nequibãt assessores expediebant, [y] his à Præfectis uel Præsidibus olim salarium dabatur. Papinianus, [z] Diem functo, inquit, legato Cæsaris, salarium comitibus a legatis præstitutum debetur. Pescennius uero Niger qui se in Oriente Imperatorem fecerat, & a Seuero occisus est, instituit, ve à fisco salarium assessores acciperent. Spartianus, [a] addidit, consiliarijs salaria, ne eos grauaret quibus assidebant: dicens. Iudicem nec dare debere, nec accipere. Id prius pro annonis & capitationibus in speciebus præstabatur. Theodosius uerò Iunior, & Valentinianus, illud in ære dari iusserunt. [b] Idem obseruari Iustinianus in Nouellis, [c] præcepit. Festinabis, inquit, assessorem assumere uirum optimum, & purum, & his contentum quæ a fisco dantur. Sed diuersa pro assessorum qualitate constituit salaria. [d] Assessori enim P. P. Africæ uiginti libras auri præstitit, [e] efficerent fermè duo millia, & 200. nostros aureos. Alijs plus aut minus elargitus est ut infra dicetur. Pescenius Niger uoluit præterea, ut assessores quibus in prouincijs assedissent, in ijsdem posteà administrarent & præessent. Quod & Seuerus, & alij Principes obseruarũt. Assessores P. P. deposito officio, à nullo magistratu personali munere onerari poterãt.[f]

De officio assessoris. ff. & C. de assessoribus.
r l. 1. de offic. assessor.
s l. penul. & vlt. eod. tit.
t l. 4. de var. & extraord. cognit.
u l. 1. in fi. & §. 1. in auth. de iudicib.
x l. solent. 6. de offi. proconsul.
y d. §. 1. in auth. de iudicib.
z l. diem funct. 4. de offic. assess. l. 4. de varijs, & extraord. cog.
a in Pescennio Nigro.
b l. 1. C. de annon. & capitat.
c §. festinabis. au then. de mandat. princip. seu Nouella 17.
d Nouella 25. & seq
e l. 1. §. hoc etiã. C. de offic. P. P. Africæ.
f l. nemo minus. 11. C. eod.

DE APPARITORIBVS, ET Officio P. P. Domesticis, & Cancellarijs. Cap. IX.

IMPRESSAM Notitiam huius Præfecti officium non habere diximus: sed in manuscriptis reperitur, ideo hoc loco de eo priùs, generaliter differetur: demum singulos eius gradus pro ingenij mei tenuitate explicabo: in re enim tàm obscura, & iam multis annis extincta, non parum laborandum erit, ut luci restituatur. Eadem ferè erant Præsidum & præfectorum officia, idcirco quæ de his dicentur omnibus erunt communia.

In officio P. Prætorio plures militabant, quorum certus numerus sciri non potest. Statuit Iustinianus ut officium P. P. Africæ esset 398. uirorum, qui in X. scrinia, & XI. scholas diuidebantur. [g] Sed aliorum numerus longè amplior fuisse credendus est, cùm Comes Orientis DC. in officio homines haberet. [h] hi officiales seu apparitores dicebantur, & officium apparitio. [i] Hoc nomen etiam tempore Iurisconsultorum fuit: nã & tum pręcepta iudicum, & sententias exequebãtur: Scæuola, [k] Missus inquit, ex officio annonæ centurio, culleos ad annonam sustulit. Hermogenianus, [l] Si iussu, ait, iudicis rei iudicatæ pignus per officium distrahatur post euincatur, ex empto contra eum qui liberatus est, actio datur. Vlpianus (in l. 1. §. siquis ultro de quæst.) potes, inquit, seruum per officium distrahi iubere. Hæc sunt officia, quæ etiam diebus feriatis admoneri posse à præside Vlpianus scripsit. [m] Idem [n] si pignora, ait, ueneant per apparitores prætoris, danda non est in eos actio re euicta. ipsi ab officio officiales, [o] uel apparitores uocabantur. Iidem cohortales dicebantur, [p] quia formam cohortis seu legionis, & priuilegia habebant. [q] Vnde nomina ordinum, & promotionum in militia ad hos sunt translata, ut Asconius monet. [r] Accensus, inquit, nomen est ordinis, & pro motionis in militia, ut nunc dicitur Princeps, uel Cõmentariensis, aut Cornicularius: hæc enim nomina de legionaria militia sunt. Hæc ille. Accẽsus autem propriè scriba fuisse uidetur. Cicero, [s] Non reprehendo, ait, quod adscripsit accensus: cur. n. sibi hoc scribæ soli assumant? cohortem apparitores intelligit etiam Horatius. [t]

Persius exponit causam, ridetur ab omni
Conuentu, laudat Brutum, laudatq; cohortem.

Erat autem Brutus Asiæ prætor, cuius cohortem siue officium Persius laudabat. & Cicero [u] refert Verrem cohortem habuisse, in qua tum erant præfecti

g l. 1. §. item offi cijs. C. de offic. P. P. Africæ
h l. 1. C. de [illegible]
i l. 2. C. de comi. sacr. largit. l. 1. C. de filijs offic. qui in bell. mort. & plurib. in l. ocis.
k in l. vlt. §. vlt. de pign. act.
l l. antepe. tit. de euictionib.
m l. 2. de ferijs.
n l. si pign. pra. se. de euictionib.
o in l. p[illegible] præsidis. 54. de reb. credit.
p in tit. 8. rubr. C. de cohortalib. principib. cornic.
q l. offic[illegible] 4. C. eod. tit.
r in 3. [illegible] tationem contra V[illegible] rem.
s in 5. actione in Verrem.
t Satyra 7. lib. 1.
u in 4. actione.

prà clarissimum non significatur . quicquid senserit Accursius: neq;.n.prefectus vigilũ erat magistrat[o],[a] nec pluris quàm præsens ut spectabilis posset nominari, quod & Placentinus animaduertit. præterea pro consul posteà spectabilis, [b] tùm clarissimus [c] fuit Itaque constat nondum spectabilis dignitatem tum inuentam fuisse, & illud uerbum vel a compilatoribus additum, uel ad honestandum Præfectum uigilum, non denotandum honoris gradum positum.

Illustres, Spectabiles, & Clarissimi hoc priuilegio fruebantur, ut per se ipsos lites ciuiles, aut criminalem iniuriarum actionem exercere non possent sed per procuratores id agere compellebantur. Indignũ enim uidebatur speciosas personas cum inferioribus causam dicendo ante iudices stare. [d] Posteà spectabilibus & clarissimis concessum est, ut ipsi per se litigare possint. [e] Habebant & Illustres, sed non spectabiles, aut Clarissimi, hoc precipuũ, ut rei criminum facti, à nullo quàm à Principe, uel eo cui Princeps causam delegasset, possent iudicari. Quo tempore etsi præsentes, cum iudicibus tamen in inferiore auditorij parte sedebant, ne litigantium more stare cogerentur. A iudicibus quoque inconsulto Principe condemnari non poterant, sed tantùm absolui: [f] nec nisi ex scripto in iudicium uocari, vocatique se iudicio staturos, aut iudicatum soluturos, satisdare non compellebantur, sed satis erat etiam criminaliter accusatos id iuramento promisisse. [g] Cum Præsidibus prouinciarum honoris gratia in tribunali sedere poterāt etiam qui honorarias has dignitates obtinuissent, nisi ipsi litigassent, nam quo tempore illorũ causæ agitabantur, ab eo loco abstinebant. Valentinianus A. [h] Sciant, inquit, princeps & cornicularij, & primates officiorum, et iudices etiam ternas libras auri à suis facultatibus eruendas, si honoratis uiris, quibus etiam consistorium nostrum ingrediendi facultas præbetur, secretarij iudicum non patuerit ingressus, aut reuerentia non fuerit in salutatione delata, aut sedendi cum iudice societas denegata: Hæc ille. ex cuius uerbis apparet eos etiam reuerenter salutatos fuisse: possunt etiam illustres quas ferunt sententias, per officiales suos recitare: ceteri ex scripto legere tenentur. [i] Alijs præterea perfectissimorum immunitatibus gaudebant, de quibus infrà dicetur Turpibus quoque lucris Illustres abstinere oportebat, nec ultrà trientem usurarum capere; [k] nec uilem uxorem ducere [l] quod ultimũ posteà est sublatũ. [m] Illustres etiam illustrissimi promiscuè uocabātur, [n] alijsque speciosis nominibus honestabantur, ut SVBLIMISSIMI atque EXCELLENTISSIMI, [o] sic nominatur Quæstor Palatij, quem illustrem esse constat. [p] Item EXCELSI GLORIOSISSIMIQ. [q] ET MAGNIFICI [r] dicebantur, quo nomine et ipsi Principes gaudebant. [s] Si quis cum Illustri uiro, et præcipuè Præfecto prætorio, uel urbi loquebatur, uel ad eum etiam Princeps ipse scribebat, his uerbis appellabat, VESTRA MAGNIFICENTIA, [t] uel ILLVSTRIS MAGNIFICENTIA TVA, [u] aut CELSITVDO, [x] quo titulo hodiè Principes paulò Regibus inferiores honestantur, item SVBLIMITAS, [y] et MIRANDA SVBLIMITAS, [z] MAGNITVDO, [a] EMINENTIA, [b] Græcè ὑπεροχὴ, quod uerbum Interpres uertit EXCELLENTIA, [c] EXCELLENS AVCTORITAS TVA scripsit Iulianus. [d] SINCERITAS TVA erga P. V. Valentinianus. [e] et erga P. P. Valens [f].

Sedes quoque Præfecti prætorio AMPLISSIMA uocatur, [g] quandoque MAGNIFICA, [h] nõnunquã EXCELSA [i] et EMINENTISSIMA. [k]

Cum Spectabili loquens, dicebat, VESTRA SPECTABILITAS, [l] cum clarissimo VESTRA CLARITAS. Ità ad Agerochium clarissimum præsidem Aemimontis in Thracia Iustinianus scribit. [m] Aliquando VESTRA SINCERITAS, [n] VESTRA GRAVITAS, ut Valentinianus Honoratum consularem Byzacij appellat. [o] Diocletianus Serapionem, [p] qui ex hoc deprehenditur preses fuisse, ut uoluit Azo, non præfectus prætorio, ut credidit Accursius. Nam et ibi disertè præsidale iudicium nominatur. VESTRA REVERENTIA, et VENERATIO dixit D. Basilius Terentio Comiti scribens; et uestra potestas. [q]

Tantum verò his dignitatibus præditos honorandi studium fuit, ut tribus auri libris multarentur, qui eos suo titulo, vel honorifico nomine non appellassent, aut colloquendo, vel scribendo reuerenter non salutassent. [r] Valentinianus, [s] Ternas, inquit, auri libras pendent, si honoratis viris reuerentia non fuerit in salutatione delata. Sed nec inferiores magistratus maioribus se æquare poterant. Præsidibus enim prouinciarum Illustres uiros fratres appellare non licebat, multa in eum qui hoc ausus esset imposita. [t]

DE PERFECTISSIMIS. Cap. III.

TRES præmissi tituli ad Senatorum ordines honestandos inuenti fuere sequētes extra senatum ad alios exornandos sunt excogitati. Constantinus enim vt plures extolleret, inquit Eusebius, [u] multa honorum genera adinuenit. Primi ergò post clarissimos instituti sunt equitibus digniores Perfectissimi. Constantinus; [x] Senatores, ait, veniam ætatis impetrantes apud officium P. V. de suis moribus, et honestate perdoceant, perfectissimi apud vicariam præfecturam: equites Romani apud Præfectum vigilum: Hæc ille. Equites enim secundum post clarissimos locum habebant, [y] eos perfectissimi præcedebant à quibus proprio titulo distinguuntur. Et licet Macrobius; [z] M. Valerium Probum, qui diu eques militauerat, virum perfectissimũ appellet, is non ab equestri militia, sed à Principe hunc honorem obtinuerat, qui codicillis ab Imperatoribus cōcedebatur. [a] Hic est ille Probus, qui marmorum vetustiorum notas interpretatur, et P. P. Illirici fuit, [b] ad quem iura extant, et Ausonij epigrammata. Perfectissimi etiam honore decorabantur, qui minimas prouincias regebant, vt erat Preses Arabię, [c] et Dalmatię, quem inter perfectissimos Notitia locat. Idem credo de Preside Isaurię, qui in Præsidum Clarissimorum catalogo non legitur. Rationales etiam perfectissimi dicebantur, ita Bassianum vocat Symmachus. [d] Eodem honore ornabantur capita scriniorum, comitis largitionum, [e] et eius comites per dioeceses. Constantinus enim Tertullianum Comitem largitionum dioeceseos Asianę virum perfectissimum appellat, [f] et Leo, [g] magistrum census, qui posteà est factus clarissimus. [h] Perfectissimos his verbis appellabant etiam imperatores GRAVITAS TVA l. 1. C. de his qui se defer.

Quādo inuenti fuerint perfectissimi non constat, sed vetustior eorũ videtur origo. Narrat enim Diocletianus [i] M. Antoninum disposuisse, nè eminentissimorum, et perfectissimorum liberi pœnis plebeiorum afficiantur; Nullibi tamen de his in Pandectis fit mentio. Quemadmodum vero tres Comitum ordines inuenit Constantinus, totidem credendum est ab eo perfectissimorum classes diuisas fuisse. Erant enim primi, secundi, et tertii ordinis perfectissimi: quales multi in scrinijs largitionum nominantur. [k] Hęc dignitas his notis scribebatur V. P. idest vir perfectissimus, cuius rei exemplum, est in inscriptione cuiusdam rescripti Constantini, [l] quę est huiusmodi, Constantinus A. Theodoro V. P. Pręsidi Arabię. perfectissimorum meminit, et Ammianus [m]. Loquens enim de Constantino ait, Nec sub eo Dux quisquam cum clarissimatu prouectus est, erant enim

a l. 2. §. deindè Cornelius. de orig. iur.
b l. raptores. 54. C. de episc. & cleric.
c l. 3. C. de his q. not. in am.
d l. pe. C. de procuratorib.
e Authen. vt ab illustrib. & qui supra eos sunt.
f l. ult. C. ubi senatores uel clarissimi.
g l. penult. C. de dignitatib.
h in l. ulti. C. de offi. diuers. iudi. & l. 1. C. de offic. ciuil. iudic.
i l. ul. C. de sen ten. experic. reci.
K l. eos. 26. §. 1. C. de usuris.
l l. 1. C. de natu ralib. liber.
m §. ul. in Auth. quib. mod. nat. efficiant. sui. §. qa uero. in Authen. ut liceat matri & auiæ.
n d. l. fin. C. ubi senat. uel clarissimi.
o l. tam demētis 28. C. de episcop. audient.
p l. præcipimus. 32. & l. iubemus. 34. C. de appellationib.
q d. l. raptores, 54. C. de episcop. & cleric. in Nouella prima seu Authent. de her. & Falcid. Nouella 2. 4. & multis alijs.
r §. 1. in Auth. vt iusiurandum. d. l. precipimus. 32. l. eo casu. 33. C. de appellat. d. l. ult. C. ubi senator. vel clarissimi
s l. 1. C. de ueteranis. & in procmio instit. in prīcip. c. venerabile, 34. §. 1. de elect.
t l. ult. C. de off. eius qui vic. alter gerit.
u l. 2. C. de offic. mag. milit.
x l. ult. C. denumerar. §. fertptū in Auth. ut iudi. finè quoquo suffragio fiant & in Authen. ut ordinar. præfectur in fine quæ est Nouell. 70.
y l. actuarios. 7. C. de numerarijs
z l. 9. C. Theod. de cursu publico
a l. penult. C. de numerar.
b in Authent. ut ab illustribus.
c in Authent. de trien. & semisse, in fin. & in Auth. ut non fiant pignorat. in fin.
d in l. 26. C. T. de curs. publico.
e in l. 22. C. T. eod. tit.
f in l. 35. C. T. eod. tit.
g l. 3. C. de numerar.

h d. l. fin. C. ubi senator. uel clariss. l. 19. C. T. de cursu publico.
i Rubr. C. de numer. Sedis excel.
K l. 2. C. de præpos. sacr. cubic.
l l. 2. C. de apoc. publ.
m in Authen. ne quis mutuū dans agricolæ. quæ est Nouella 32.
n l. vniuer. 9 C. vbi causę fiscales o l. 1. C. de. offi. comit. rerum priuatar.
p l. 3. C. de pedā. iudicibus.
q Optat. ad Par. men lib. 1.
r l. 2. C. de offic. diuer. iudi. l. potioris. 5. C. de offic. rector. prouin.
s in l. ult. C. de offic. diuers. iud. & l. 2. C. de prox. sacr. scrinior.
t d. l. 2. C. de off. diuers. iudi. l. potioris. 5. C. de offic. rect. prouinc. C. De perfectissimatus dignitate.
u lib. 4. cap. 4
x l. 1. C. T. de his qui uen. ætat. impetra.
y l. 1. C. de equestr. dignit.
z li. 6. Saturnal:
a l. 1. C. de perfectiss. dignit.
b l. 2. C. de defensorib. ciuitatum.
c l. 18. C. de pœnis.
d epist. 41. li. 1.
e l. scrinijs. 7. C. de palatin. sacr. largit.
f l. 3. C. fin. reg. l. 1. C. T. eod.
g in l. orphanotrophos. 32. C. de episcop. & cler.
h l. ul. A. de iur. emphiteut. l. consulta. 23. C. de testam. l. secundum 32. C. de donationib.
i l. Diuo. 11. De quæstionib.
K in l. ulti. C. de diuers. offic. d. l. scriniis. 7. C. de palat. sacr. largit.
l l. cum reis 18. C. de pœnis.
m lib. 21

bant: Ab aliarum uerò ciuitatum, præfectis aureorum circiter 2000. Quælibet enim prouincia minimum 13. ciuitates, sed sæpe plures cõtinebat: [a] annonam præterea à fisco sicut & alij officiales habebant. Et cum officium P. P. Africæ aureorum 4253. à fisco perciperet, nec minus his Præfecti Orientis officium consecutum fuisse est credendum. Nummi quoque & anuli eorum, qui vltimo supplicio affecti fuerant, quinque aureorum precium excedentes in chartam officialibus emendam impendebantur. [b]

a Nouel. 18. & c. scitote, 6. q. 3.

Cohortales extra ædes Præfecti aut Præsidum habitabant. Alij erant ipsi conuiuentes domestici appellati, [c] qui priuata iudicum negotia obibant, ac rationes tractabant. Ex his quidam erant Cancellarij dicti, qui ad priuatos homines Præfecti seu Præsidum nomine Epistolas scribebant, à cancellis, intra quos degebant, nominati, Cassiodorus [d] Ioanni Cancellario, latere, inquit, non potest, quod intra cancellos egeris. Tenes lucidas fores, claustra patentia fenestrata, ianuas, & quàmuis studiosè claudas, necesse est, vt te cunctis aperias; vndique conspiceris, qui in illa claritate versaris. Ad nostra monita aures animumque conuerte, Fige menti omnia, quæ iubemus. Hactenus Cassiodorus. Procopius [e] Domesticum, inquit, Romani arcanorum socium appellant, is hodie secretarius vocatur. Hi actibus publicis officialium aut cohortalium se immiscere non poterant, quod si fecissent, à maiori iudice puniebantur, [f] Lictoribus tamen, & officialibus Præfecti mandata significabant. Cassiodorus diuersis cancellarijs prouinciarum [g] fasces, inquit, iudicum tibi parent, & dum iussa prætorianæ sedis portare crederis, ipsam quodammodo potestatem reuerendus assumis. Hæc ille. Honorius postea prohibuit cancellarios à Præsidibus in prouincias duci, sed illos ex officijs eligi præcepit, [h] qui deposito à iudice magistratu, quinquaginta diebus, & ipsi in prouincia morari tenebantur, accusationibus responsuri, [i] nec sub alio officium continuare poterant. [k]

b l. diuus, ad fi. ff. de bon. dam. Cod. de assef. domesticis, & cancellarijs.

c C. de offi. asse. & domest. l. 3. l. 1. C. ad l. Iul. repetund.

d lib. 11.

e in 1. de bello Vandalico.

f l. 3. de assef. & domest. & cãcel.

g li. 12. varia. prima formula.

h l. nullus, C. eodem tit.

i l. 3. C. eo. ti.

k l. 5. & 6. C. eo. tit.

Cohortalium officia cum imperio Romano fermè vniuersa sunt extincta, aliqua tantum eorum permanent vestigia; pauci enim hodie relicti sunt nuncij seu viatores, qui olim Principis ministri, litigantes citabant: neque hi hodie semper à magistratibus, sed à Decurionibus ciuitatum plerunque eliguntur. Permanserunt, & satellites, qui delinquentes capiunt, & in carceres detrudunt. Commentariensis quoque carcerum custos est in vsu; sed magnam pristinæ auctoritatis partem amisit. Numerarij cum Singularijs, & Cornicularijs Adiutoribusque, omnino in desuetudinem abiere, Et alij ab actis, hodie inuentis nostris tabularijs, parum frequentantur. Exceptores etiam, qui litigantium acta scribebant, nunc extra magistratuum officia ex collegijs tabulariorum ciuitatum eliguntur, & ipsi inter se hoc munus partiuntur, vnde solum executorum litium, & quorundam apparitorum, & Commentariensis vestigia permanent. Nunc singula officij capita sunt explicanda.

Cod. de cohortalibus, principib.

DE PRINCIPE.
Cap. IX.

N OFFICIO Præfectorum Prætorio hos gradus Notitia recenset, videlicet, Principem, Cornicularium, Adiutorẽ, Commentariensem, Ab actis, Numerarios quatuor, in his auri vnum, operarum alterum, Subadiuuam, Curam Epistolarum, Regendarium, Exceptores, Adiutores, & Singularios, quorum plures sæpe in iure nominantur. [l] Princeps ipse est caput officij, vt ait Suidas, qui omnibus imperat, & quid agendum sit vbique disponit: Hunc Primicerium, in officio Præfectorum esse, Vegetius scribit. [m] Loquens enim de Primipilo primæ cohortis militaris, ait, in prima cohorte ad hanc peruenit palmam, in qua ex omni legione infinita commoda consequitur, sicut Primicerius in officio Præfectorum Prætorio ad honestum, quæstuosumque militiæ peruenit finem. De hoc autem officij Principe intelligit. Marcellinus quoque, [n] Rufinum apparitionis præfecturæ prætorianæ Principem appellat. Quandoque Primiscrinius officij vocatur: cùm enim quisque primas cohortalium proprium scrinium haberet, huius primum dicebatur scrinium. [o] Gratianus [p] Primiscrinijs, inquit, officij tres libras auri persoluet. Idem [q] ad Potitum Vicarium; Exhibitus, ait, ab eo apparitore, cui primum traditus fuit, obseruari eum decernimus, primiscrinio, qui iussa temerauerit, quinque librarum auri condemnatione mulctando; ita vulgò accipitur, sed adiutorem ibi primiscrinium dici puto. Aliàs pro numerario primiscrinius accipitur.

l l. 1. C. ad l. Iul. de ambi. & ti. C. de nume. chartular. Adiutor. scriniar. & excep. in l. 1. & ul. C. de appar. præf. præto. & C. de princip. agen. in reb. lib. 12. & alibi.

m li. 2. cap. 21.

n lib. 15.

o l. 1. §. 1 scrinio primo & seq. C. de off. præf. prætor. Afric.

p l. 3. C. de diu. offi.

q l. 1. C. de sportul.

Princeps vero hic appellatur exemplo Principis primæ cohortis, qui præerat centum quinquaginta militibus; eum Pædianus Accenso legionis comparat. [r] Accensus est, inquit, nomen ordinis, ac promotionis in militia, nunc dicitur Princeps, vel Commentariensis, aut Cornicularius. Hæc enim nomina de legionaria militia sumpta sunt. Hæc ille. Exemplo ergo Principis legionis, propè omnia, quæ in iudicijs ordinanda sunt, ad hunc pertinent. Vegetius [s] ab hoc Princeps, inquit, in officio nomen habuit, quia & ipse omnia, quæ ab officialibus agenda erant, ordinabat; illi enim sine ipso nihil exequebantur; Nullus in carcerem detrudi, nullus aduocatus introduci, ipso inscio, potest. Gratianus. [t] Agentes, inquit, in rebus post palmam laboris emeriti Principatus honore muneramus, atque ideo officiales, tam ad necessitates publicas, quàm priuatas, non nisi Principe mittantur auctore, nullarum sine ipso cuiquam mandetur exhibitio personarum. Hæc ille. Ex agentibus in rebus Principes quorundam officiorum creabantur, vt Vicariorum, [u] Comitis Orientis, Proconsulis Achaiæ, Præfecti Augustalis, & Limitaneorum Ducum. Hic ergo Princeps litigantes ad Præfectum citari iubebat, omniaque iudiciorum acta exequebatur, [x] Symmachus, [y] cum ad eius ædes, inquit, Princeps officij commeasset, & obstinatam hominis contumaciam non posset inflectere, inanem Syngrapham reportauit. & paulò post. Hoc vbi Princeps officij comperit, paucis comitatus excurrit, retinet Felicem celebri vrbis loco, nec tamen eripit: Deinde à Principibus vtriusque officij perducitur. Hæc ille. ex quibus constat reos criminis iussu huius Principis solitos comprehendi. Idem iudicia actori dictabat, & libellum reo edendum componebat. Martianus. [z] Qui inquit, iudicium dictauerint hæredi, separationem, quasi hæreditarij possunt impetrare, quia ex necessitate hoc fecerunt, scilicet cùm essent officiales, vel huius Principis ministri. Sed præcipua exigendorum tributorum illi cura incumbebat, vt Cassiodorus [a] refert. Multa verò consequebatur commoda; Nam præter superius dicta omnium sportularum, quæ à litigantibus soluebantur, particeps erat. [b] Ipse uerò cum litigabat, leuiores sportulas soluebat. [c] Maius etiam stipendium, quàm ceteri officij summates percipiebat. In officio enim P. P. Africæ sex annonas idest alimenta pro totidem personis, & quatuor capita idest pabula pro totidem equis capiebat: Pro singulis verò annonis quinos solidos, pro singulis capitibus quaternos Iustinianus [d] taxauit. Alij cohortales pauciores annonas, & capita consequebantur.

r in iij. contra Verrem.

s lib. 2. c. 8.

t in l. 1. C. de prĩcip. agen. in reb.

u l. eos. C. de prĩcip. agen. in reb.

x l. 1. & 2. C. eo. ti. de prin. agen. in reb. li. 12.

y li. 1. epist. 22.

z in l. ul. de sep.

a in 11. in delegatoria principis

b l. ult. C. de re milit. l. ul. C. de prin. agen. ĩ reb.

c d. l. fi. C. de prĩcip. agen. in reb.

d l. 1. C. de offi. præf. præt. Afric.

quebantur. Proprium hic Princeps scrinium habebat, cui plures seruiebant, qui singulis diebus ab eo acta, vt rerum gestarum veritas appareret, diligenter scribebant. Hi in officio P. P. Africæ erant numero 10. inter quos primicerius, secundo, tertio, & quartocerius præ cæteris annonarum & capitationum numero, auctoritateque eminebant. [a] Domesticum etiam cancellarium Princeps habebat, cui secretiora scribenda committebat, [b] clarissimusque vocabatur, [c] & alijs gaudebat honoribus, de quibus in Principe officiorum Comitis Oriensis dicetur. Hic hodie non est in vsu, solùm quædam eius, vt diximus, ministrorum vestigia extant. Viatores enim seu Nuncij nunc litigantes citant, sententiasque exequuntur.

a l.1.in Notitia C.de offi. præfe. præt.Afric.
b l.4.C.de princ. agent.in reb.
c l.vlt.C.eo.tit.

Cod. de cotur. princ. cornicularijs.

DE CORNICVLARIO. Cap. XI.

PRINCIPEM sequitur Cornicularius, quem Accursius [d] simplicem prætorium apparitorem esse opinatur. Alciatus Principis ministrum. Sed cum inter primates officij tam Notitia quàm iura collocant. Valentinianus [e] Sciant, inquit, Principes, Cornicularij, & primates officiorum, ternas libras auri è suis facultatibus eruendas, si honoratis viris secretarij iudicum non patuerit ingressus. Ego illum fuisse puto, qui iussa, sententias, & decreta Præfecti prætorio, aut Præsidis scribebat & publicabat. Cassiodorus lib. 11. variarum ad Anatolicum loquens de Corniculario; Præfuit, ait, iuribus secretarij prætoriani, ita enim legendum est, pro curribus, vt vulgo habetur. Secretarium verò pro vsu illorum temporum tribunal appellat, in quo sensu & iura posteriorum Principum accipiunt. [f]

Cornicularij nomen est antiquum: Tribuni enim plebis illum apud se habebant, quorum acta, plebiscita, iussaque scribebat, & seruabat. Valerius [g] nanque auctor est, Letorio Tribuno militari à Caninio Trib. plebis diem dictam, quòd Cornicularium suum stupri causa appellasset, diuque hoc nomen permansit. Cornicularius autem quòd pro insigni cornu vteretur, vel fortè ex eo silentium litigantibus indiceret, denominari potuit. Iulius Firmicus [h] eum sententias in delinquentes latas scripsisse innuere videtur. Erunt, inquit, Cornicularij aut Commentarienses, quibus damnatorum cura committebatur, seu Clauicularij vel carcerum custodes, & quibus publicarum catenarum cura mandatur. Hæc ille. Intererant & quæstionibus, quæ de reis criminum habebantur, & fortè torquebant, vt ex actis martyrum constat. [i] Maximus, inquiunt, præses dixit, tangite corpus eius. Anaxius Cornicularius dixit, consenti præsidi Hactenus acta. Maternus quoque [k] eos sententijs damnatorum exequendis præfuisse scribit. Corniculario præconem paruisse puto, per quem statuta iudicum publicabat, & in iudicijs necessarius erat, per ipsum enim absentes vocabantur. Marcellus, [l] si citatus non respondit, confestim autem iudicem pro tribunali sedentem adijt, existimari potest, parùm exaudita voce præconis defuisse. Iustinianus A. [m] iubemus, ait, ordinarios iudices non solùm uoce præconis, sed & propositis edictis absentem vocare in iudicium, quia vox præconis paucis innotescit. Edictum autem citationem appellat, quia secundum edicti ritum fiebat: & ita appellant Iureconsulti. Vlpianus, [n] Ad peremptorium, inquit, edictum hoc ordine peruenitur. Hac ratione & litteræ, quas de aduentu suo Proconsul in prouinciam per præconem mittit, edicta vocantur. Vlpianus, [o] Antequàm, ait, prouinciæ sibi decretæ fines Proconsul ingrediatur, edictum debet de aduentu suo mittere, & post pauca. Rectè & ordine faciet, si edictum decessori suo miserit, significetque qua die fines suos sit ingressurus, quod per præconem quemadmodum & alia multa facta fuisse verisimile est. Asconius [p] in Verrem, apud veteres, inquit, & iudices, & reus, & accusatores, & defensores dicebantur à præcone, idest, alta voce enunciabantur. Officium præconis egregiè Apuleius in Floridis [q] describit. Præco, inquit, cum Proconsule & ipse tribunal ascendit, & togatus illic videtur, & quidem perdiu stat, aut ambulat, aut plerunque attentissime clamitat. Enimuerò ipse proconsul moderata voce rarenter, & sedens loquitur, & plerunque de tabella legit, quippe præconis vox garrula ministerium est proconsulis. Hæc Apuleius. solebat & præco tempore, quo sontes plectebantur, supplicij causam enunciare. Gordianus A. [r] Fustibus, inquit, cæsum, cui per præconem dictum est, ἐσυκοφάντησας idest, calumniatus es, vt calumniatorem videri notatum. Spartianus quoque auctor est Seuerum, cùm Africæ Proconsulis legatus esset, quendam Lepitanum olim suum contubernalem, qui se amplexus fuerat, fustibus iussisse cædi cum hoc præconis elogio. LEGATVM POP. ROM. HOMO PLEBEIVS TEMERE AMPLECTI NOLI. D. Ambrosius sermone XC. iussit, inquit, ad lupanar duci sub voce præconis dicentis Agnem sacrilegam virginem dijs blasphemiam inferentem scortum lupanaribus datum. & istud est superdicere. [s] Vlpia. si quis, inquit, peierauerit, fustibus eum castigandum, & ita ei superdici. προπετῶς μὴ ὄμνυε. Hæc de præcone latius disserui, quia ipsum Cornicularij ministrum fuisse puto.

Sed, vt ad Cornicularios reuertamur, Magistri militum, aut Comites vel Duces eis carebant, quòd paucis decretis, aut sententijs inter milites ferendis non essent necessarij: Sed Princeps officij eo munere facili posset fungi. Anno tantùm Cornicularius vsque ad festum Domini Natiuitatis manebat in officio, tùm pro strena VII. solidis acceptis exibat. Cassiodorus [t] Illi, inquit, qui inculpabiliter Cornicularij est perfunctus officio, VII. solidos longæua consuetudo deputauit. Emeritus etiam Comitis dignitate honestabatur, [u] & immunitatem à iudicum indictionibus habebat? [x] Hic, vt alij apparitores Præfecti Prætorio, proprium habebat scrinium, in quo plures ministrabant, qui iudicum sententias, decreta, iussa, & edicta scribebant & conseruabant. Apud P. P. Africæ. in Cornicularij scrinio erant decem, quibus ex publico annonæ dabantur. Hic ab Imperatore, vt alij huius officij homines in scrinio epistolarum probandus erat. [y]

d in l.2.C.de proxi.sacro.scrinio.
e in d.l.2.& in l. fin.C.de offi. diuer.iudi.
f l.vl.C.vbi sena. vel clariss. l.2.& 5.C.de proxi.sacr.scrin. l.vlt. C. de offi. diuerso. iudic.
g lib.6.c.1.
h lib.1.mathesil. cap.6.
i Cæsar Baro.in anna.290.
k lib.2.
l in l.diuus, in prin.de in integ. rest.minor.
m Nouella 122. seu §.iubemus, in auth.de litigio.
n in l.ad peremptorium cũ seqq. de iudi.
o in l.obseruare, §.2.de offi.proc.
p in tertia oratione in princ.
q lib.1.in fi.
r in l.fustibus. C.ex quib. caus. infa.irrog.
s l.si duo,§.vlt.ff. de iur.iur.
t in 11.variar.
u l.vlt.C.de numerar.& actuar.
x l.Cornicularii, C. de apparito. præf.præto.
y Symmach.episto.42.lib.1.l.vl.

DE ADIVTORE. Cap. XII.

C.de diuer.offi. Cod.de numera. actua.Cart.& adiutoribus.

POST Cornicularium erat Adiutor, is vulgò intelligitur, qui alterius vices seu locum implet. Cassiodorus, [z] Adiutor, inquit, etiam nostris præsentatur obtutibus, vt vicaria sorte beneficij, eligamus eius præsidium, qui nobis præstat fidele solatium: Hæc ille. sic Scæuola [a] Adiutores actoris serui appellat, qui eius vice fungebantur, & illum adiuuabant. Liuius, [b] Marcus Tullius, inquit, Syllanus pro prætor ad res gerendas adiutor datus. Cæsar. [c] Huic, quòd valetudine minus

z lib.6.variar. in magisteriæ digui ta.for.
a l.Sticho.§.item quæro, an ea quæ exacta sunt, ff.de statu lib.
b in 6.3. decadis
c in 3.de bello ciuili.

commoda utebantur. Fuluium Posthumium adjutorem submiserat. erat uelut qui datur coadiutor Episcopo. [a] Id clarius significat Valentinianus. [b] Ad Commentariensem, inquit, receptarum personarum custodia obseruatioque pertineat. Si Commentariensis necessitate aliqua procul ab officio egerit, adiutor eius pari cura inuigilabit: Ibi adiutor aliud quam vices Commentariensis gerentem significare non potest. In hoc sensu accipit, & Paternus, [c] Adiutores, ait Cornicularioruin grauiorum munerum immunitatem habent. Sed etsi negandum non est Cornicularium adiutorem habuisse, hic tamen, ut apud alios magistratus adiutor totius officij intelligitur, cuius capita tantùm in Notitia nominantur. Nec statim post Cornicularium adiutor semper ponitur; sed sæpe post Commentariensem & alios locatur. Hunc Gratianus adiutorem officij uocat, [d] Adiutores, inquit, officiorum libram auri fisci inferibus soluent, nisi statuta fuerint custodita: Theodosio [e] primicerius adiutor officij P. V. tanquam in eo præcipuus uocatur, ita enim, [f] ad Constantinum P. vrbi scribit. Primicerius, adiutor tuæ sedis officij curam personarum suscipiat, idest reorum: sic etiam Constantinus personam pro reo accipit. [g] ne quis, inquit, personam licet pro manifesto crimine apud se habeat in custodia. hic Adiutor delinquentes plerunque capiebat, & carceri demandabat, torquebat, & forte supplicio afficiebat: Non solum enim officij sed & Commentariensis plerunque erat adiutor, [h] olim optio est dictus ab optionibus, qui erant in Legione, Vegetius, [i] optiones, inquit, ab optando appellati, quod antecedentibus ægritudine præpeditis, hi tanquàm adoptati eorum, atque vicarij solent uniuersa curare, hęc ille. Adiungebantur autem centurionibus, & ordinarijs quibus que optiones in legione, ut eorum uicem subirent. Festus, optio, inquit, qui nunc dicitur, antea appellabatur accensus. his adiutor dabatur centurioni à Tribuno militum, qui ex eo tempore, quem uelint, permissum est centurionibus optare, & nomen ex facto sortitus est. Translatis uerò in officia magistratuum nominibus præcipuorum legionis, etiam commentariensis & officii adiutor, optio est nuncupatus: Vlpianus, [k] loquens de nummis & anulis, quos habent damnati ad ultimum supplicium. Nec spiculatores, inquit, ultro sibi uendicent, nec optiones ea desiderent, quibus spoliatur, quo momento quis punitus est. Hanc rationem non in compendium suum debent Præsides uertere, sed nec pati optiones, seu Commentarienses ea pecunia abuti, optiones hic Commentariensium adiutores appellat. sic optiones auxiliares milites quasi exercitus adiutores uocantur. [l] Hi à Gratiano, [m] & Theodosio, [n] adiutores primiscrinij in officiis magistro rum militum nominantur: cum uerò in torquendis reis eorum opera uerfaretur, non abs re fuerit quædam circa hoc breuiter percurrere; Non enim antiquitus, ut nunc, rei olim quæstionis habendæ gratia torquebantur, cùm prohibiti essent cruciatus, quibus articuli, aut membra dissoluntur, [o] sed unguibus ferarum reorum latera persecabant, aut laminas ferreas, ignitasque carni admouebant, [p] Quandoque neruo, fustibusuè, [q] aut plumbatis [r] cædebant: sunt autem plumbatæ uirgæ pilis plumbeis, aut Martiobarbulis, ut appellat Vegetius. [s] infixę. Zosimus, [t] plumbeis, inquit, pilis in ceruicem uerbera dari iubet. Metaphrastes. [u] iussit eum uerberari globis plumbeis: Alibi has virgas plumbeas uocat. Fidiculis quoque membra constringebant, [x] ex neruis hæ fiebant, quibus citharæ ad pulsandum instruuntur. Tranquillus in Tiberio, [y] ueretris, inquit, deligatis reos fidicularum, simul urinæque tormento distenderet; Eculeo etiam rei cruciabantur. [z] Id erat lignum in summo acutum, quo nudi insidentes distendebantur: Diuus Augustinus ad Marcellianum Comitem. [a] Tantorum, inquit, scelerum confessionem, non extento eculeo, non sulcantibus ungulis, non urentibus flammis, sed uirgarum verberibus eruisti. Hæc sunt tormenta in iure nominata. Iosephus uerò de Machabæis recitat rotas, radios, ungulas, rotabula, catapultas, lebetes, catastas, frixoria digitaria, pugillaria, manus ferreas, subulas, succensoria, ollas æneas & sartagines. sed hæc rarò in usu fuisse censeo. Quæ uero suprà ex iure recensuimus, plurimum usitata fuisse puto. Succensorium autem Iosephus appellat quoddam ad flammam excitandam ferrum. Quandoque etiam plumbum liquefactum axillis infundebant, quod ad intestina usque perueniebat, ut in Samona Metaphrastes tradit. Impuberes uerò ad eruendam ueritatem habena uel ferula cædebantur. [b] Eodem modo in Clericos, & Doctores quæstio exercetur. [c]

Inter homines Adiutoris speculatorem fuisse existimo, qui carnificis officio fungebatur, ut ex Diuo Mattheo constat. [d] Misso, ait, speculatore, iussit afferri caput ipsius, & ille abijt, & decollauit eum in carcere. Diuus Chrysostomus ibi speculator, inquit, miles est carnifex deputatus ad hoc, ut occidat, & hic gradus erat in officio. Valentinianus, [e] ordinariorum, inquit, iudicum apparitores, qui uel speculatorum, vel ordinariorum attigerint gradum, nullo annorum numero laxentur, priusquam primipili pactum compleuerint. Hæc ille. Dictus autem uidetur speculator, quia armis speculatorum utebatur, hi erant milites legionis I. & II. hastis utentes. Tranquillus in Claudio. Neque conuiuia inire ausus est, nisi & speculatores cum lanceis circumstarent. & in Galba, Descendentem Galbam speculator impulsa turbæ lancea propè uulnerauit, & Tacit. [f] loquens de Othone, tres & uiginti speculatores consalutatum imperatorem sellæ festinanter impositum, strictis mucronibus rapiunt. & in marmore antiquo legitur SCHOLA SPECVLATORVM LEGIONVM. I. & II. ADIVTRICVM PIARVM FIDELIVM.

Hic Adiutor suum habebat scrinium, in quo decem homines apud Præfectum Prætorio Africæ militabant. [g] qui delinquentium nomina, statum, exitumque notabant, & in scrinio seruabant. Alibi Adiutores pro Quæstoris ministris accipiuntur, [h] quos ille ex diuersis scrinijs sumebat, [i] Horum exemplo inductum, ut infirmis episcopis coadiutores uocati dentur. [k]

DE COMMENTARIENSI. Cap. XIII.

SEQVITVR in officio Commentariensis, qui carceribus præerat. [l] Vlpianus [m] de pannicularia, & vestibus damnatorum ad mortem loquens. Hanc, inquit, rationem non in compendium suum, debent Præsides uertere, sed nec pati optiones, siue Commentarienses ea pecuniâ buit. Id clarius explicat Valentinianus, [n] Ad commentariensem, inquit, receptarum personarum custodia obseruatioque pertineat. Iulius Firmicus [o] erunt, inquit, Cornicularij, aut Commentarienses, quibus damnatorum cura committitur. Hi verò, quos cōmentariensis carceri includebat, si criminis qualitas vincula exigebat, latioribus catenis vt cruciatio deesset, vinciebantur. Nec manicis ferreis ossibus inhærentibus constringebantur. [p] Neruo etiam, id est vinculo ferreo, ut Festus interpretatur, pedes, & quandoque ceruicem impediebant

---

[a] can. scribit. 7. q. 1.
[b] l. ad commentariensem, C. de custo. reor.
[c] l. fin. ad fin. ff. de iur. immunit.
[d] in l. 3. in fi. C. de diuer. off.
[e] l. ul. C. de off. Præf. urb.
[f] in d. l. ult.
[g] in l. 1. C. de cohortalib.
[h] d. l. ad commentariensem.
[i] li. 2. ca. 7.
[k] in l. diuus §. 1. ff. de bon. damnatorum.
[l] in l. ult. C. locatio. Nou. 116. ad medium in nomocan. tit. 13. c. 3
[m] in d. l. 1. C. de sportul.
[n] in le. 31. C. de appari. præf. præ.
[o] §. quia ueritas, Aut. ut nulli iud. seu Nouel. 134.
[p] l. 2. C. de emē. dat. seruor. l. 7. C. de malefic.
[q] l. nullam, C. ex quib. caus. infam. ir rog.
[r] l. quilibet 40. C. de decurio. l. 2. C. de ex acto. tributo.
[s] li. 1. ca. 17.
[t] in S. post prin.
[u] in d. cæcilia,
[x] l. 4. c. ad l. Iuli. Maiest.
[z] cap. 62.
[y] l. 1. C. de num.

[a] C. 2. 23 q. 5.
[b] l. 1. §. impuberi. ff. de sena. cō. Sillania.
[c] c. 1. §. pen. 23. q. 5. Abb. in c. in contemplatione q. 5. de reg. iur.
[d] cap. 7.
[e] in l. 7. C. de cohortal.
[f] li. 17.
[g] l. 1. C. de offi. P. P. Afr. in Noti.
[h] in l. comperimus, C. de prox. sacr. scrinior.
[i] in l. nulli C. de numer. lib. 12
[k] c. 1. cum seq. 7. q. 1. Cod. de numara. actua. & chartul.
[l] l. carceri C. de custo. reor.
[m] in l. Diuus. §. 1. ff. de bon. damnator.
[n] in l. ad commentarien. C. de cust. reor.
[o] l. 3. matheseos cap. 6.
[p] l. 1. C. de cust. reor.

diebant: Sed verius est hunc Neruum bubulum fuisse; siquidem Metaphrastes auctor est Diuum Chrysanthum a militibus, neruis madefactis vinctum fuisse, vt illis arescentibus, & ad ossa vsque penetrantibus angeretur. Ii vsque ad septem foramina habuisse dicuntur, & quem maximè torqueri volebant, vsque ad septimum punctum arctabant.[a] Carceri inclusis, Commentariensis, si erant inopes duas, aut tres diurnas libellas pro alimentis dabat, ex annona, quo pauperes alebantur: [b] libella verò est argenteus nummus fermè assem æquans, & decima denarij, inquit Varro. [c] Prospicere etiam commentariensem oportebat, ne in carceribus viri cum fœminis permiscerentur; [d] Item tricesimo quoque die numerum personarum carceri inclusarum, varietatem delictorum, clausorum ordines, ætatemque vinctorum Præfecto aut iudici suggerere tenebatur, ne rei diu in carcere macerarentur, [e] Plures verò ministros sub se habebat Stratores nuncupatos, qui carceribus mancipatos custodiebant, illisque necessaria præbebant. Vlpianus, [f] In eadem causa sunt, inquit, vt restituantur, qui à militibus, stratoribusque adseruantur.

a Euseb. li. 5. histo. eccl. c. 1. & in Vita S. Vectii pagati secundæ chariæ presbyteri, & Diaconi martyris
b l. iudices, 9. C. de episc. audien.
c lib. 5. de ling. latin. de qua Cice. in 3. in Verrem. Bud. in 1. & 2. de asse.
d l. 3. C. de cust. reor.
e l. de his, S. C. de custo. reor.
f in l. 10. ex quibus cau. maio.

In actis quoque D. Cypriani legitur eum à Stratore, & equistratore ex custodijs officij currui impositum, & ad proconsulem Africæ Galerium Maximum perductum. Hi ex domesticis proconsulis esse non poterant, vt Vlpianus scribit. [g] Nemo, inquit, proconsulum stratores suos habere potest, id est ex suis, seu domesticos, vt ego interpretor; & hoc, ne corrupti pecunia eos dimittendi occasionem quærant, aut aliam ob causam pecuniam extorqueant. His ad comprehendendos delinquentes vtebatur; nam & quandoque hoc fuit Commentariensis officium; Iustinianus enim [h] præcipit Præfecto Augustali, ut Commentariensem ad comprehendendos delinquentes mittat, idem Metaphrastes testatur, [i] cum cognouisset, inquit, proconsul, quæ facta erant in ciuitate, mittit Commentariensem cum magno auxilio, & conijcit eos in custodiam, qui gerebant res publicas, & adducit Cæsaream ad P. P. Africæ.

g in l. 4. §. 1. de off. proconsl.
h Edicto 13. cap. 12. 17. & 23.
i 26. Februa. in S. Porphyrio.

Cum autem examinandi erant criminum rei, Commentariensis eos ad Tribunal Præfecti, uel præsidis ducebat, vt ex actis D. Claudij Asterij, & Neonis martyrum sub Diocletiano Imperat. apparet. [k] Lysias, inquiunt, Achaiæ proconsul sedens pro tribunali dixit, adducantur examini meo Christiani, qui huius vrbis AEgeæ magistratibus traditi sunt ab officio. Eulalius Commentariensis dixit, iuxta præceptum tuum domine, quos huius Vrbis magistratus comprehendere potuit Christianos, offert tres pueros fratres, & duas fœminas atque infantulum: ex his vnus astat in conspectu claritatis tuæ, postea sequitur: cum D. Claudius interrogatus, & tortus esset, Lysias dixit, deponite, & in carcerem ducite, & alium adhibete. Eulalius Commentariensis dixit, quemadmodum præcepit potestas tua, Asterius adstat frater secundus. Et infra, perducta est à Commentariensi Domina. dixitque Eulalius Commentariensis. Adstat Domina. & paulò post. Eulalius Commentariensis ait, Theonilla adest. Acta etiam delinquentium, & eorum sponsiones scribebat, in Commentariaque referebat, & ob id Commentariensis vocabatur; Id ex epistola Asterij Amaseæ Episcopi, [l] liquet; loquens enim de D. Euphemiæ martyrio, ait, Adsunt & Commentarienses tabulas, & stilos gestantes manibus, quorum alter abducta à cera manu serio admodum Virginem aspicit, faciem ad illam inclinans, quasi iuberet, vt altius loquatur, ne auscultatione impeditus vitiosè scribat, falsaue aut dubia. Hæc ille. Hesychius Græcus iuris interpres, Commentariensis, inquit, est, qui inscriptiones seu titulos criminum recipit, & ideo Paulus, [m] Quoties, ait apud fiscum agitur, actorum potestatem petendam esse, vt his vti liceat, eaque manu Commentariensis adnotanda esse. Quòd si aliter proferantur, is qui ita protulit, causa cadat. Commentarium verò liber est, in quo res summatim, & quasi per capita describuntur. Cicero in Bruto, Non est oratio, sed quasi rerum & orationis Commentarium. paulò plenius Seneca, [n] Nunquam sine Commentario dixit Seuerus Cassius, nec hoc contentus erat, in quo res nudæ ponuntur. Quintilianus vix displicet mihi quæ scripserimus in summas, siue commentaria, & capita referre. Torquebat & quandoque ipse Commentariensis sontes, vt ex actis D. Guriæ, & Sonnonæ martyrum apud Metaphrastem constat. [o] damnatos quoque puniri curabat, nam astans spiculatori, iubebat, vt iudicis sententiam exequeretur, vt superiora acta ostendunt. [p] Lysias, inquiunt, introgressus obduxit velum, & post exiens ex tabella recitauit sententiam dicens, Claudius, Asterius, Neon fratres Christiani Deos blasphemãtes, & sacrificare renuentes ante atrium cruci affigantur, & corpora eorum auibus laceranda relinquantur. & subijcit. curent hæc Claudius Commentariensis, & Archelaus spiculator. Is verò erat, qui criminales sententias exequebatur, & condemnatos puniebat, vt aliàs diximus. Adiutorem Commentariensis habebat, qui eius absentis officium implebat. Valentinianus, [q] si Commentariensis, inquit, procul ab officio egerit, adiutorem eius pari iubemus vigilare cura. Idem scrinium habebat, in quo erant xij. homines, qui singulas ex publico annonas percipiebant. Exceptores peracto tempore officij sui, Commentarienses fiebant. [r] Hi hodie ab aula recesserunt, solus permansit minister carcerem custodiens. Acta criminalia recitat Simeon Metaphrastes. [s]

k Sur. 23. Augu. Cæs. Baro. in anna. 285.
l in 7. Synodo actio. 4.
m in l. fraudem, §. quoties, ff. de iure. fisc.
n li. 3. declamatio.
o 15. Noueb. & Surium.
p 23. Augu. apud Surium.
q in l. ad Commentariēsem. C. de custo. reor.
r l. 2. C. Theo. de numerar.
s primo Apri. Cod. de nume. actua.

AB ACTIS. Cap. XIIII.

PRAECIPVVS ac necessarius in Præfecti aliorumq; magistratuum officijs erat actuarius, uel ab actis dictus, [t] qui non litigãtium acta in iudicio scribebat, illa enim ab exceptoribus notabãtur, [u] sed diuersa contrahentiũ, & aliorum negocia coram iudice fidẽ apud oẽs factura chartis mandabat. Necessarius autem fuit antiquitus horum vsus, quia & si tabelliones rerum periti contractus scribebant, [x] nondum tamen eam auctoritatem, quam nunc habent, obtinuerant, ut testibus non interrogatis, ipsorum instrumentis crederetur, quod ex nostris legum interpretibus aliqui, vt Bal. & Iason rectè senserunt, [y] id etiam a Iustiniano [z] apertè declaratur, qui testes instrumentis à forensibus cõditis subscriptos vult de illorũ veritate interrogari, & si mortui sint, scripturã carere fide, & alios qui haberi poterũt, examinari; ac comperta veritate, rem actis insinuari, quæ perpetuam fidem facient. Inuenti ergo sunt actuarij, vt eorum scripturis publica, i. iudicis præsentia munitis, [a] firma, indubitataq; fides adhiberetur, [b] vnius enim hominis scripturæ extra iudicium factæ fidem adhibere minus tutum videbatur; Constantinus [c] denũciari, inquit, apud prouinciarũ rectores, uel apud eos, quibus conficiendorum actorũ ius est, decernimus, ne priuata testatio mortuorum, aut in diuersis terris absentium, aut eorum, qui nusquam gentiũ sint, scripta nominibus falsam fidem rebus non gestis affigant. Hæc ille. Itaq; testamenta, contractus, aliaque actus, & instrumẽta ab actuariis publicè conscripta, etiam mortuo iudice ubiq; plenam, & indubitatã fidem faciebant: [d] Honorius [e] gesta, inquit, quæ sunt trãslata in publica monumẽta, habere volumus ppe tuã firmitatem, neq;. n. morte cognitoris perire dẽt publica fides. Hinc legimus donationes actis insertas etiam

t l. per hãc. §. quorum, C. de aduo. diuer. iud.
u l. in sacris scriniis militantes, C. de prox. sacro. scrinio.
x Auth. de tabel. §. 1. seu nouel. 44.
y in l. prætor in prin. ff. de eden.
z in §. si verò nullus, aut. de instr. caut. & fid. siue nouel. 73.
a l. 2. C. de custo. reor. l. in hac. C. de don. gl. in. hac. sta. C de re iud.
b l. vl. C. de re iudica.
c in l. 2. C. Theo. de denuncia.
d l. testamẽta 28 C. de testa. l. i hac in fi. C. de don. l. vl. C. de re iud.
e l. ul. C. de re iudic.

etiam ſi amplæ ſint, & quingentos aureos excedāt, non poſſe amplius, vt fictas & ſimulatas argui, cum firmum robur ex publicis geſtis acceperint, [a] ſic multi de iniuria ſibi illata, vel dolo apud acta conteſtabantur, [b] iudicem ſuſpectum recuſabant, [c] ſe falſa ſpe pecuniam ſibi numeratam cōfeſſos querebantur, [d] vt perpetuum, & inconcuſſum rei teſtimoniū permaneret. Nautæ etiam Romam frumentum vehentes, ſe id incorruptum accepiſſe in actis Præſidum teſtabantur, vt perpetuum facti monumentum ſemper appareret. [e] Epiſcopus quoque qui pecuniam ad redimendos captiuos relictā exigebat, id in actis manifeſtabat. Leo A. [f] cum Epiſcopus, inquit, pecunias fuerit conſecutus, ſtatim geſtis interuenientibus, earum quantitatem, & tempus, quo ſuſcepit, apud Rectorem prouinciæ publicare debebit, ſimiliter nomina cuiuſque fori aduocatorum, quorum certus erat numerus, in actis ſcribebantur, [g] teſtamenta reuocabantur, [h] leges inſinuabantur, [i] & alia plurima ad æternam memoriam conſeruandam in eis fiebant, quæ paſſim in iure occurrunt.

Hæc acta aliquando geſta, [k] quandoque publica monumenta, [l] nonnunquam inſtrumenta forenſia, vel ſimpliciter publica, [m] aut publica teſtificatio, [n] vel publicæ chartæ tabulæue appellantur, [o] quoniam coram magiſtratibus, quæ publicæ erant perſonæ, conficiebantur: vnde & acta publicè fieri dicebantur, [p] & ob id qui acta ſcribebant, perſonæ publicæ nuncupabantur, [q] Hinc publicare erat acta ſcribere. Leo A. [r] Donator, inquit, habeat facultatem donationes rerum ſuarū vbicunque poſitarum apud magiſtratus publicare, ideſt inſinuare; & ſubdit, hæ donationes, quæ fuerint publicatæ, obtineant inconcuſſam, & perpetuam firmitatem: idem Nicoſtrato P. P. [s] ſcribit Epiſcopum pecunias pro redimendis captiuis exactas apud rectorem prouinciæ publicare, ideſt actis inſerere teneri. In eodem ſenſu Arcadius [t] accipit ad Africanum P. V. teſtamenta, inquit, ac cetera, quæ apud officium cenſuale publicari ſolent, in eodem loco reſeruentur; vnde in acta relata dicuntur publicata: Alexander A. [u] Publicati, inquit, ſemel teſtamenti fides, quamuis ipſa materia interdicit, nihilominus valet; Leo [x] quoque donationes apud magiſtratus publicatas incōcuſſam, & perpetuam firmitatem obtinere ſcribit, ita in actis inſertas appellans. [y] Huius ſcripturæ ſolemnitas vocabatur etiam inſinuatio, [z] inſinuare enim eſt in acta referre; Leo A. [a] donationes, inquit, apud magiſtrum cenſus inſinuentur, id eſt, actis inſerantur, quod & ſæpe alibi reperitur, [b] idem dicebatur intimari, Leo A. Conſtantino P. P. [c] donanti, liceat donationem ſuam apud quemcunque voluerit magiſtratum intimare. Iuſtinianus, [d] & ipſe ſcribit donationes pijs cauſis factas, licèt non fuerint intimatę, tamen valere. Idem [e] contractus, ait, donationum, quas intimari non eſt neceſſe, vires non habeant, niſi in mundum recepti; & alibi, [f] in eodem ſenſu accipit; Hinc intimatio vocatur ipſa inſinuatio. [g] Acta gręcę ὑπομνήματα vocantur, [h] & actuarius Hypomnimatarius.

Forma verò in ſcribēdis actis hęc obſeruabatur; in primis neceſſaria erat ſcriptura, [i] in qua nomen contrahentis, vel teſtantis, ſiue aliud agentis ponendum erat, tempuſque actus geſti, denique ipſe actus totus, vel contractus ordine deſcribēdus, [k] Hęc omnia coram iudice agenda erant, aut ſaltem legenda: Cōſtantinopoli apud magiſtrum cenſus, [l] in prouincijs apud earum pręſides, vel magiſtratus municipales; [m] cum enim Pręfecti Prætorio, aut Pręſides, eorumque actuarij omnibus, quę in prouincia gerebantur, intereſſe non poſſent, nec facilè eſſet longè degentibus eos adire, data eſt duū viris, ac ciuitatum defenſoribus actorum conficiendorum poteſtas, [n] quorum forma tum obſeruata à Venuleio traditur, [o] curent, inquit, magiſtratus

a l.donatio in fi. l. lata, l. in hac in fi. C. de donat.
b l.iubemus, C. de defenſo. ciui. l.honores, §. vlt. ff.de decurio. l.4 C. de numerat.
c l.vlt.C.de iud.
d l. in contractibus, §.vl. C.de nō num. pec.
e l.1.C.de cano. frum. vrb. Rom.
f in l.nulli, C.de epiſ. & cler.
g l.per hāc §.quorum, C.de aduo. diuer. iud.
h l.ſancimus, C. de teſta.
i l.4.in fi.C.fini. regun. l.23.C. de procu.
k l.27.31.pen.C. de don. l. pen.C. de don.int.vir.& vxo.
l l.vl. C.de re iudi. l.31.C.de do. l.cenſus, ff.de ꝓbat.
m l.10.C.de fid. inſtrum.
n l.3. C.de bon. vacan.
o l.3. C. de tab. l. 2. ff. ad l. Iul. maieſt.
p l. 2. in fi. ff.de ſer.fug.l.1. C.de his qui per met. iud. non appel. l. ſcripturas cū auth.ſubſeq. C.qui potior, in pign. hab.
q l.31.C.de epi. & cle. l.vlt.C.de dona. ca. mor.§. cùm autem.Inſt. de adopt.
r l.30. in hac, C. de dona.
ſ l. 28.nulli, C. de epi. & cler.
l.18. teſtamēta C. de teſtam.
u in l.2. C.de teſtam.
x in l. 30.in hac, C. de dona.
y ita ēt in l.nulli C.de epi. & cler.
z l.32.l. pe.in fi. C.de don.§. perficiuntur, inſt. eo.
a d.l. 30. in hac.
b l.32. C.de do.
c in d.l.30.
d in l. 19. illud, C.de ſac. ſan.ec.
e in l.cōtractus, C.de fid. inſtru.
f in l.cōſulta 23. C.de teſt.
g d.l. conſulta.
h §.ſi uerò null', auth.de inſt.cau. nouel.73.
i c. quoniam cōtra de prob.l.cōparationes, C.de fid. inſtr.

cuiuſque loci teſtari volentibus, & ſe ipſos, & alios teſtes, & ſignatores prębere, quo facilius negocia explicentur, & probatio rerum ſalua ſit. Hęc uerba innuunt, in actis teſtes, & ſignatores tum adhiberi ſolitos fuiſſe, quod poſtea Zeno ſuſtulit, [p] ſtatuens teſtes actis non eſſe neceſſarios, cum publica monumenta ſufficiant: ob magiſtratuum itaq; pręſentiam hęc acta quaſi in forma iudicij ſcribi dicebantur; [q] Non tamen requiritur, ut in loco iudicij, vel pro tribunali legantur, ſed quocunque in loco id fieri poteſt; quia hic non eſt actus contradictorij iudicij, qui cauſę cognitionē deſiderat, ut apud iurium interpretes eſt receptum, [r] qui nullum etiam in hoc iudicis decretum requiri exiſtimant, [s] conſuetudineque obſeruari aſſerunt, vt actus inſinuandus in ſcripta redigatur: tum coram iudice palam legatur; demum tota illa ſcriptura rurſus deſcribatur, & alijs actis annectatur; quanquam hoc vltimum nolunt eſſe neceſſarium, ſed ſolam primā ſcripturam ſufficere; idque dicunt longo vſu ſeruatum, & vulgò receptum eſſe: [t] Verius tamen eſſe videtur, authenticam et originalem vt vocant, contractuum ſcripturam monumentis eſſe deſcribendam, [u] vbi uerò nulla apparet, ſatis eſt res geſtas in publica geſta retuliſſe, ſed ut hoc clarius pateat, formulam teſtamenti actis inſerti ſubijciā, quā ex Marchulphi monachi libro de formulis publicorum priuatorumq; negociorum Cuiacius [x] recitat, & eſt ſequens. Anno illo, ſub die illa, ciuitate illa, adſtante defenſore, & omni curia illius ciuitatis, TITIVS proſecutor dixit, Peto optime defenſor, voſq; laudabiles curiales atq; municipes, vt mihi codices publicos patere iubeatis. Quędam enim in manibus habeo, quæ geſtorum cupio allegatione roborari. DEFENSOR & curiales dixerunt, patet tibi codices publici, proſequere quæ optas. PROSECVTOR dixit, Caius uir illuſtris mihi mandauit, teſtamentum, vt mos eſt, geſtis municipalibus inſinuarē. DEFENSOR dixit, Amanuenſis mandatum accipiat, & recitet. POST recitationem mandati, Defenſor dixit, Mandatum quidem recitatū eſt, ſed teſtamentum, quod prę manibus te habere dicis, etiā nobis pręſentibus recitetur, &, ut poſtulas, geſtis publicis firmetur. POST recitationē teſtamenti, Defenſor, & curiales dixerunt, Teſtamentum, qđ recitatum eſt, geſtis publicis inſeratur. PROSECVTOR dixit, Hoc amplius peto, optime defenſor, vt mihi geſta publicè edantur. Defenſor, & ordo curię dixerunt; Quia teſtamentum & mandatum ritè condita, & bonorum virorum ſubſcriptionib. firmata cognouimus, ęquum eſt, vt geſta cum à nobis fuerint ſubſcripta, & ab Amanuenſi edita, tibi ex more tradantur, eademque in archijs publicis conſeruentur. Hęc ille: pariq; modo acta in donationū inſinuatione conficiebantur. cum uerò hęc geſta omnium probationem habeant, atque apud omnes fidem faciant, teſtificationes appellantur; [y] & ideo qui res aliter atq; geſtę ſunt, conſcripſerit, vel falſum recitando ſcribi fecerit, lęſæ maieſtatis crimen incurrit. Vlpianus [z] qui ſciens, inquit, falſum conſcripſit, vel recitauerit in tabulis publicis, capite primo lęſę maieſtatis enumeratur. Accurſius vim publicarum tabularum non percipiens, de notario illud dici putat, qui in inſtrumento aliquid contra Rempublicam ſcripſerit; quod à vero alienum eſſe arbitror, maius enim delictum eſt circa acta publica, quàm tabulariorū inſtrumenta. Cum uero ſcribēdis actis ſoli ſufficere actuarii non poſſent, adiutores habebant, [a] quibus merces pro labore ſoluebatur, exceptis quibuſdam pijs cauſis: [b] quibus operam gratuito pręſtabant: inter has erant teſtamenta de hęreditatibus, quę centum aureorum ſummam non excedebant, [c] aut alia leuiora negocia [d] Iuſtinianus, Ne inquit, in hęreditate, cuius ſumma centum aureorum pretium non excedit, mercedis quicquam aut ſumptuum cenſum adminiſtrantes, aut cenſualis apparitio ſuper inſinuandis elogijs audeat adſequi.

k l.nulli, C. de epi.& cle. l.donatio.C. de dona.
l l.teſtamēta, C. de teſta.l. in hac, & l.ſecundū, C. de dona.
m d. l. nulli, C. de epiſ. & cler.l. donatio, d. l. in hac l.vlt. C.de adop.§.ſed & ſi in ſtit. qb.mod.ius pat.pot. ſoluit.
n l.vl. C.de mag. municip. l. 1. C. de offi. iurid. Ale. l.iubemus, C. de defen.ciuit.
o in l.curent. ff. de teſtib.
p in l.in donationib.C. de dona.
q l. 1.§. ſimiliq; modo, 2. C.de latin. libe.toll.
r Io. And. in addi. ad ſpec.de donat. §. porrò ſub nu.4.in fi. Imo.ī c. cum contingat ſub nu. 93.de iu. iur. Clar.in §.donatio, q. 15.verſ. vlterius.
ſ Bar.in l. Modeſtinus ſub nu. 3. ff.de don. Corn. cōſ.36.ī 3. Clar. in loco ſupracitato.
t Io.And. in addi. ad ſpec. de dona.d.§.porro, ſub nu.4. Guid. Pap. conſ.23. ſub nu. 11. Imol.in c. cū contingat nu. 9. de iur.iur.Corn. conſ.36.in 3.Anto.Canai de inſinuatio. in 1. par. nu.4. clarus in d. §.donatio, q. 15. uer. quæro etiā.
u l.3.C. de diu. reſcri.
x in li.4. ſenten. Pauli ti.6.
y l.lata. C.de donat.
z in l.2. ad l.Iuli. maieſta.
a d.l. per hanc §. pen.C.de adu.d. uer. iudi.
b d.l.nulli, §.poſt unius. C.de epiſ. & cler.
c l. conſulta.23. C. de teſtam.
d in d.l.cōſulta. C.de teſta.

Magiſtri

Magistri militum, aut Comites Ducesuè, quia iurisdictionem in populos non habebant, actuariis carebant: & ideò in eorum officiis non leguntur. Ceterum inuentis nostris tabularijs, quorum instrumentis coram duobus testibus scriptis fides adhibetur, hęc acta frequentari desierunt, & loco actuariorum illi successerunt, quorum instrumenta eàdem fidem obtinent, quæ olim actis habebatur. Hi contractus quidem semper scripserunt, qui negociorum periti stationes in foro habebant, & suam postulantibus operam præstabant, sed scripturas ab illis factas uiua testiū uoce confirmari oportebat, ex se.n. nihil probabant. [a] Actuarii P. P. Africę scrinium habebant decē hominū, quibus à fisco annonæ præstabātur. [b]

Alibi Actuarius accipitur pro eo, qui excipit, quæ ab alio proferuntur, uel dictatur. Trāquillus in Caio Iul. Cęsare, Orōnes, inquit aliquot reliqt, inter quas temerè quędam fertur pro Q. Metello, quem non immeritò Augustus extenuabat, magis ab actuarijs exceptam, male subsequentibus uerba dictantis, quàm ab ipso editam. Seneca multum, inquit, uiua uox facit, non quidem quæ alienis uerbis commendatur, & actuarij uice fungitur; Erant & alij actuarij, qui nomina militum in pyctatio describebāt quantum cuique annonę, quodque præmium esset, ut Vegetius scribit; [c] qui ad hunc locum non pertinent.

a Auth. de tabellio, seu Nou. 44. §. 1. & 2. de inst. caut. & fid. seu Nouel. 73
b l. 1. C. de offic. P. P. Afr. in Not.
c li. 2. ca. 19

Cod. de numera.

DE NVMERARIIS, Cap. XV.

PROXIMI actuarijs sunt Numerarij, qui in Præfecti officio quatuor reperiebantur, in prouincijs bini, tabularij uocati, [d] qui cum his easdem rationes tractabāt. Eorum unus bonorum, quæ ex delictis uel successionibus, alijsque huiusmodi causis ad fiscum deferebantur, & ad Comitem rerum priuatarum spectabant, rationes tractabat. Alius res tributorum notabat quæ ad largitiones pertinebāt[e] Duas enim Princeps arcas habebat, quibus duo Illustres Comites erant præfecti, scilicet Comes largitionum, & alter rerum priuatarū Romæ antea Pręfecti ærarij uocati. [f] Largitionibus assignata erat ex tributis & uectigalibus certa auri, argentiq; quantitas, & alię species, quę canones largitionum dicebantur. [g] Eas rationes in primis Numerarij apud Præsides in prouincijs tractabant. Orientis uerò Præfecti numerarius ad se transmissas recognoscebat, & ne quid debitę summæ deesset, prospiciebat, aurique ad thesauros prouinciarum delati partem ad arcam pretorianam spectātem, reliquam ad Comitem Largitionum transmitti curabat. Alter Comes priuato Principis patrimonio. i. prædijs & domibus pręerat, & aliqua etiam pauca tributa sibi assignata exigebat, & quicquid ex causis fiscalibus & bonis publicatis percipiebatur, & si qua alio modo ad fiscum cadebant, quorum rationes alteri in prouincijs Numerarij conficiebant, scribebantque bonorum genera, & quantitates publicatas, quantū ex prædijs Principis exactum esset, quæ oīa Oriētis Præf. Numerarius diligēter colligebat. Gratianus [h] In prouincijs, inquit, singulis duo numerarij, qui & tabularij, collocentur; quò ad unum fiscalis arcæ ratiocinium, ad alterum largitionales pertinere tituli iubeantur. Numerarij uerò sunt appellati, quia numeros supputabāt, ut in secūdo de libero arbitrio [i] D. Augustinus significat, Multos, inquit, noui Numerarios, aut numeratores, aut si quo alio nomine, uocandi erant, qui summas mirabiliter computant: eorum enim officium erat publicas rationes scribere. [k] Isidorus uerò uult [l] Numerarios dictos, quia publicum nummum ærario inferunt. Hi duo præfecti Numerarij quemadmodum & alii prouinciarū rationes tantum & scripturas tractabant. Tertius numerarius auri nuncupatus. [m] aurum ex prouinciis exactum, & ad largitionum arcam destinatum suscipiebat. [n] uel monetam argenteam in aurum permutari curabat; item auri fodinarum rationes tractabat, à singulisque aurilegulis septenos scrupulos auri exigebat, [o] colligit hæc summa plus minus tertiā unciæ auri siquidem 24. scrupuli unciā æquāt. Legebatur uerò i Asiana, à uolētib. aurū ex Pactolo flumine, & in Pontica sub hoc Præfecto. [p] Vltimus Numerarius erat operū publicorum, inter quæ [q] prætoria, domus publicæ, [q] portus, aquæductus moenia, [r] thermæ [s] recensentur, ad quę extruenda tertia pars redditτum ciuitatum erat destinata, [t] si ea non sufficiebat, ciues pro modo iugerum ad opus conferebant. [u] Hæc opera ædificari, aut instaurari Pręf. Prætorio iubebat, [x] quorum impensas & rationes hic numerarius scribebat, & ita interpretatur Iustinianus [y] scriniarios operum huius P. P, uelut inquit, aquæductus. Legendum est ante Numerarius operum, ut appellat hunc scriniārium Anastasius, [z] non operarum, ut habet Notitia in officio P.P. Illyrici, quia opera est diurnum operantis officium. [a] Posset etiam intelligi de operibus, quæ terra effossa fiebant, nam & id opus publicum uocabatur, ad quod delinquentes damnabantur: [b] diuersimodeque fiebat, Quandoque enim metalla effodiebant, & id opus metalli uocabatur, [c] & si aliqua sit inter eos, qui in metallum, & opus metalli damnātur differentia. Aliquando saxa ad coquendam calcem cædebantur, quod calcarium opus dicebatur. [d] Nō nunquam sulphur extrahebatur, quod erat sulphurarium opus. [e] Lapides etiam cædebantur, uel creta, aut arena fodiebatur. [f] Erat & opus salinarum, seu salis conficiendi, ad quod mulieres damnari consueuerant. [g] Qui marmora in priuato alterius solo cædebant, & ipsi decimam fisco soluebant, [h] quæ in huius numerarii rationes referebatur. Opus quoq; publicum erat, cum quis fabricis inseruire cogebatur, ut dendrophori, carbonarii, & similes. Valentinianus. [i] Qui, inquit, publicorum seruorum fabricis, aliisnè operibus publicis deputati, Hæc sunt opera, quorum rationes hic Numerarius scribere poterat. [k] In scrinio operum Præfecti Prætorio Aphricæ erant homines XX. qui salarium ex publico percipiebant. [l] Cum uerò magnus esset numerariorum labor, nec possent tanto oneri sufficere, poterant ex aliis scriniis eiusdem officii adiutores accipere, modo ex numero XXX. primorum eos extraherent. In Asiana ex primis L. accipiebant, alibi ex toto corpore, nec nisi quaternis uicibus, in singulis intermisso biennio, adiutores esse poterant, ne longior apud numerarios mora fraudis occasionem daret. [m] Numerarii peracta militia à functionibus personalibus erant immunes. [n] & Comitum primi ordinis dignitate honestabantur, ita Præfecto prætorio pronūciante. [o] Neque hi hodie apud nostros magistratus frequentantur.

d l. 2. C. de num. li. 12. l. 1. C. Theod. eo.
e l. 1 prouin. eo. tit. & l. duos C. de suscepto. & arcar.
f l. 1. C. de quæst.
g l. 1. C. de cano. largit. tit.
h l. in prouin. C. de numer.
i cap. 12
k l. numerar. C. Theo. cod. tit. de numerar.
l in 9. orig.
m l. duos C. de suscepto. & arca.
n l. ult. C. de numerar.
o leg. per annos c. de metallis
p d. l. per annos
q l. 3. c. de oper. publ.
r l. 6. c. eo. tit.
s l. 10. c. eo.
t d. l. 10
u l. 11. C. eo. ti.
x toto tit. C. de oper. pub. & tit. seq. in inscript.
y Noue. 128. seu auth. decollatio. §. ac cum de urbibus. §. Ad hæc.
z in l. ult. C. de numerar.
a in l. 1. ff. de oper. liber.
b l. annonam in fin. ff. de extrao. crimin. & l. ult. de estract orib. l. in seruorum. §. 1. de poenis.
c l. quidam sunt serui l. aut damnum, §. inter eos de poenis.
d d. l. aut damnum, §. in calcariam, l. cæsar. de publican.
e d. §. in calcariā
f l. si cuius, alias incipit, si usufru. §. inde quæsitum est, ff. de usufru.
g l. si quis uxori. §. si sulphurariæ, de furtis.
h d. §. inde quæsitum est.
i l. mulier. de capti. & post lim. reuer. d. l. aut dānum, §. in ministerium.
h l. 3. C. de met.
i l. ult. C. de ser. fugit.
k d. l. ult. C. eo. & memini, No. 128. πρὸς τ ὅτ.
l l. 1. §. in scrinio operū C. de offic. præf. præt. Afr.
m le. nulli c. de numerar.
n l. 3. c. de appar. P. P. li. 12.
o l. ult. c. eod.

DE SVBADIVVA, Cap. XVI.

ET si Numerariis adiungatur Subadiuua, non tamen illorum, in rationibus pertractandis minister erat, sed Adiutoris officii adiutor, & ob id Subadiuua est appellatus, quasi adiutorem adiuuas: in officiis magistrorum militum à Notitia primiscrinius uocatur & à Gratiano, [p] & Theodosio [q] in cuius scrinio sub adiuuam Iustinianus de officio P. P. Africæ tractās, statuit, [r] sic in officio Magistri officiorum adiutor de schola Agentiū in rebus Subadiuuas duos habebat. In singulis quoque fabricarum scriniis, quaterni Subadiuuæ reperiebantur, adiutoris Magistri officiorum locum obtinentes. Synesius etiam, [s] sub adiuuam

p in leg. 1. C. de Sportulis.
q in l. 3. C. de appar. P. P.
r l. 1. §. in scrinio primi scrinii C. de off. P. P. Afr.
s Epistol. 145.

adiuuam exponit pro eo, qui adiutori opitulatur. Harpocration, inquit, quidam est, ex Heracliani satellitibus, ordinem habens, vt adiutori opituletur; Nam dictio, subadiuua, hoc interpretari creditur. Hæc ille. Sed in Notitia credo legẽdum, subadiuuæ, in plurali, vt habent codices manu scripti, quia cum adiutor criminosos custodiret, pluribus subadiuuis indigebat, & in Occidẽte in officio P.P. Italiæ, & Galliarum, & Præfecti Vrbi legitur, subadiuuæ, & eodẽ modo in Ducibus tàm Orientis, quã Occidentis. Ad iutores adiutorũ vocãtur à Suida in verbo σουβαϊου βος quæ dictio est corruptè scripta pro σουβαδιούβα. Sic subcurator appellatur curatoris adiutor.[a] Post numerarios adiutoris subadiuuæ ponuntur, quia illi, vt puto, dignitate præcedebant. In officio P.P. Africæ subadiuua seu primi scrinius decem ministros habebat, quibus annonæ à fisco soluebantur.[b]

a in l. ex facto ff. de nego. gest.

b d.l.1.§. in scrinio primi scrinij C. de offic. præf. prær. Afri.

DE CVRA EPISTOLARVM. Cap. XVII.

ALIVS post hos erat, cui cura epistolarum demandabatur: sæpe enim ob occurrẽtes necessitates, epistolas Principi, vel alijs scribere Præfecti cogebantur, aut causa euectionum, vbi alicui equis publicis currendi facultatem dabant, vel vbi quis munere officij functus cũ honorarijs epistolis mittebatur, quæ testimoniales vocabantur,[c] vel vbi ad annonam, tributave publica spectantia, aut alia ad Rempublicam pertinentia ordinabant, Cassiodorus[d] epistolas canonicas nominat ad canonem tributorũ pertinentes. Qui harum curam habebant, epistolares sunt vocati: Hi introducta ad Præfectum causarum appellatione, gesta coram priore iudice accipiebant, & sequentia acta scribebant.[e] Horum loco successere apud Venetos magistratuum cancellarij, qui quandoque etiam exceptoris officio funguntur.

c l.2.C. de defensorib. l.vlt. C. de professor. & me. lib. 12.

d in 11. variar.

e l.vlt.§. in his. C. de tẽp. appel.

DE REGENDARIO. Cap. XVIII.

REGERENDARIVS quoque in Præfecti officio reperiebatur, quem dubitandum non est à libellis fuisse, vt sæpe Notitia indicat, quem in officio Ducum Orientis subscribendariũ appellat. Libellis enim supplicibus Præfecto porrectis subscribebant. Regerendarius dicebatur, quòd ea scripta regereret, seu in codicem referret: à regerere, quod est loco subtracti aliud reponere. Iabolenus:[f] Nec, si summa terra, inquit, sublata ex meo fundo, & alia regesta esset, idcirco meum solum esse desinit: Vnde registrum vocatur codex, in quẽm scripta referuntur; vt registrum D. Gregorij. Regerendarius etiam à Cassiodoro[g] appellatur, fortè legendum Referendarius, quem Procopius[h] eum esse ait, qui supplicãtium preces Principi explicat, & eius responsionibus præest. Ita etiam interpretatur Iustinianus.[i] Nouella XI. de referendarijs tractans.

Idem apud Magistrum militum Orientis scriniarius vocatur, A Theodosio Libellensis,[k] ab alijs, à libellis: libellus verò inde dictus videtur, quia in pagellas, & parui libri formam complicabatur: Suetonius in C. Iulio Cæsare: Epistolæ, inquit, eius ad Senatum extant, quas primus videtur ad paginas, & formam materialis libelli conuertisse, cum antea Consules, & Duces, non nisi transuersa charta mitterent scriptas. Per libellum autem supplicem lites expediebantur, quæ de plano, i. extra tribunal causæ cognitionem non desiderabant, & vbi aduersarius non contendebat. Vlpianus:[l] vbi decretũ, inquit, necessarium est, per libellum id Proconsul expedire non poterit, quæcunque enim causæ cognitionẽ desiderant, per libellum non possunt expediri: Multa verò per libellum expediebantur, vt excusatio tutoris dati: Modestinus,[m] oportet, inquit, excusari tutorem, vel ante tribunal, vel apud acta: potest autem, & libellos dare. Hæc ille. Similis excusatio ex numero liberorum in libello facta est apud Callistratum.[n] Et hæc per assessores plerunque expediebantur. Papinianus. Quoniam, inquit,[o] de plano quoque libellus dari potest: In his perpendendis studium assessorum versabatur.[p] Scrinium libellorũ P.P. Africæ sex scribas habebat, quib. ex publico annonæ soluebantur.[q] His carebant Præfectus Augustalis, Vicarij, Correctores, & Præsides, qui per se libellis subscribere tenebantur. Constantinus,[r] Præsides, inquit, non per assessores, sed per se subscribant libellis: & licet Præsidis vocabulo vtatur, illud latius intelligitur, & ad alios magistratus extenditur, Consulares tamen Orientis ministros à libellis habebant, vt aliquid ex consulum imagine haberent, etsi aliud in Occidente obseruabatur, vbi his non vtebantur.

f in l. cum vsumfructum in fi. ff. quib. mod. vsusfruct. amitt.

g in 11. variar.

h lib. 2. de bello Persico.

i Nouell. 11. de referendarijs.

k in l. præcipimus. §. vlt. C. de appellat.

l in l. nec quicquam. §. 1. C. de offic. procons.

m in l. scire etiã oportet. §. oportet. de excusat. tutor.

n in l. semper. §. 2. de iure immunita.

o in l. miles. §. sexaginta, de adulter.

p l. 1. ff. de offi. assessor.

q l. 1. C. de offi. P.P. Afri.

r in l. 2. C. de assessor.

DE EXCEPTORIBVS, ET EORUM ADIUTORIBUS. Cap. XVIX.

Cod. de numera. actu. chart. & exceptoribus.

ERANT, & exceptores in P. P. officio, qui acta iudiciorum coram eo in causis appellationũ scribebant. Anastasius,[s] Iubemus, inquit, pro editione actorum exceptoribus dimidiam soli partem dari: Loquitur de scriniarijs Palatinis, quos vult exceptoribus, qui acta scripserunt, tenues sportulas soluere. Alij pinguiores dabant: Nam pro actis, vel scribendis, aut edendis, recitandove instrumento sæpe solidum, quandoq; plus, aut minus pro hominum conditione, & vsu locorum[t] soluebant.

Actorum formam sæpe recitant Iureconsulti, vt Scæuola,[u] inter curatorem minoris, inquit, & creditorem acta facta sunt apud procuratorem Cæsaris infrascripta. Priscus Procurator Cæsaris dixit, Facias iudicata, Nouellus curator dixit, abstineo pupillum: Priscus Procurator Cæsaris dixit, responsum habes, scis quid facere debeas. Aliaque plura huiusmodi in iure breuiter recitata reperiuntur,[x] quorum hodie immensa, & verbosa scribuntur volumina. Nec sententijs solùm acta iudiciorum coarctabantur, sed vt celerius expedirentur, notis scribebãtur. Modestinus,[y] eos, inquit, qui notis scribunt acta præsidum, Reip. causa non abesse certum est. Metaphrast.[z] Cornelius, ait, Diaconus sciens notis scribere, quibus vtuntur in iudicio, notabat omnia, quæ dicebantur, & opponebantur. Cum verò causa examinabatur, exceptores acta, quæ scripserant, præfectis aut præsidibus recitabant, vt ex actis cuiusdam iudicij relatis à D. Augustino[a] apparet. Constancio Maximo Augusto, ait, & Constantino iuniore nobilissimo Cæsare Consulibus, Idibus Decembris, ex tota Meciacensi inducto, & applicito Victore grammatico, astante etiam Nundinario Diacono, Zenophilus consularis dixit. Quis vocaris? Respondit, Victor, & Paulò post alio loco respondit, Nundinarius, legantur acta, zenophilus consularis dixit, legantur; & legit N. exceptor ea, quæ Diocletiano imperante, acta fuerant, quæ longum nimis esset referre. Hæc acta exceptores conseruabant, & tunc dicebantur in memoriam redigi, vt apparet ex actis recitatis à Surio,[b] & Cæsare Barone his verbis, Proconsul parce, eiusq; confessionem in memoriam cum cæteris confessionibus rediges, i. seruabis. Sic P. Victor memoriam prouinciarum in Basilica Antoniana in X. vrbis regione fuisse scribit. Alij volunt memoriã locum esse, vbi acta conseruabantur: Solebant & Principum edicta exceptores describere. Hi neque apud præsides erant cohortales, neque illorum cõditioni obstricti nullasq; à fisco annonas capiebãt.

s in l. sacris. 12. §. modum insuper sportularum C. de prox. sacro. scrini. lib. 12.

t d.l. in sacris. l. vlt. C. de Castrensianis. l. vlt. C. de priuil. schola.

u in l. penul. de aucto. tuto.

x in l. 1. ff. de his quæ in testa. de len. in l. 1. C. de veteran. in l. ex tat. ff. de eo quod met. cau. in l. creditores. ff. ad l. iul. de vi. priuat.

y in l. inter eos. §. 1. ex quib. cau. maior.

z 26. Febr. in s. Porphyrio epo.

a contra Cresconium. lib. 5. c. 29.

b 11. Februar.

Gratia

Gratianus [a] exceptores, ait, omnibus prouincialibus obsequentes, qui nec cohortalem militiam sustinere videntur, nec à fisco ullam consequuntur annonam, absque metu coeptis dare operam, etiam si Decuriones sint, minimè prohibemus, dummodo munera propriæ ciuitatis agnoscât; & peracto secundum morem exceptionis officio, ad propriam sibi curiam redeundum esse non nesciant. Verùm Iustiniano imperante, à Principe annonas perceperunt. [b] Dicti autem sunt exceptores quòd acta excipiât. Zeno [c] gestorum, inquit, excipiendorum causa agentes in rebus duos tantùm solidos dabunt. Aliquando ab actis videntur appellari [d] Exceptores vni parebant Primicerio, ita enim Casiodorus [e] appellat, qui adiutores habebat absentis, aut aliàs impediti vices implentes, vel ipsum etiam scribendo adiuuantes [f] græcè βοηθοὶ dicuntur, [g] vnde nomen traxisse Boethium Accursius opinatur. Metaphrastes in Mena martyre, Simmachus, inquit, Boethus actorum Præfectus. Quicquid ex hoc officio filijfamilias acquirebant, castrense erat peculium, perinde ac si in legione prima adiutrice militassent. [h] Quod & in omnibus apparitoribus locum habere legum Interpretes opinantur. Schola exceptorum P. P. Africæ erat hominum sexaginta. Hi hodie ex tabularijs ciuitatum, non ex magistratuum officio eliguntur.

a in l. exceptores. C. de numer.
b l. 1. §. in schola exceptorum. C. de offi. P. P. Afri.
c in l. ulti. C. de pri. agen. in reb. lib. 12.
d l. per hanc. C. de aduocat. diuers. iudic.
e in 11. variar.
f d. l. per hanc.
g l. Boethos. C. de tabular. li. 10.
h l. ult. C. de castre. pecul. milit. lib. 12.

DE SINGVLARIIS, *Ducenarijs, Centenarijs, & Sexagenarijs.* Cap. XX.

HACTENVS de scriniarijs, qui chartas tractabant, & scribebant, est dictum, nunc de cohortalibus est videndũ: qui in prętoriano officio nominantur singularij, vel singulares, vtroque enim modo in Notitia legitur. Hi sunt qui à Iustiniano à scrinarijs distinguuntur [i] his verbis. Hęc statuimus pro officijs, idest, tam scriniarijs amplissimæ præfecturæ, quàm cohortalibus. Casiodorus [k] illos militares excubias peregisse scribit: vnde milites, ac stipatores P. P. aliorumque magistratuum fuisse videntur, & fortè Præfectos ambulantes præcedebant, erantque velut milites, & illos fuisse puto, qui tribuni prætoriani partis militaris à Theodosio appellantur [l] & alio nomine frumentarij vocabantur, exemplo enim frumentariorum Principis, mandata Præfecti per prouincias nunciabant, & delinquentes inquirebant, inuentosque in carcerem ducebant. Eusebius [m] enim epistolam Dionysij Alexandriæ Episcopi recitat, qua ille narrat sub Decio Imp. à Sabino Præfecto Augustali frumentarium ad se perquirendum missum. D. quoque Cyprianus [n] scribit à Proconsule Africæ frumentarios missos, qui eum Vticam perducerent. Nomen habuerunt à frumentarijs militibus frumenta procurantibus, quorum crebra in antiquis monumentis est mentio; nam quemadmodum illi frumenta perquirebant, ita isti sontes quærebant, eosque ad carcerem comitabantur, quos Macer prosecutores vocat [o] solent, inquit, præsides prouinciarum, in quibus delictum est, scribere ad collegas suos, vbi factores agere dicuntur, vt cum prosecutoribus ad se remittantur. ita etiam Tertullianus appellat. [p] Nullus in Oriente, præter Præfectos singularios habebat. In Occidente verò omnes prouinciarum magistratus spectabiles siue ciuiles siue militares, sed non clarissimi. Ordo singulariorum Præfecti prætorio Africæ Schola vocabatur, qui erant homines L. à Principe annonas percipientes. [q] Horum caput erat Primicerius [r] eum gradu sequebatur secundo, pòst tertio, ac quarto cerius [s] qui duo Ducenarij vocabantur [t] pòst hos erant & centenarij, deinde sexagenarij. [u]

i l. 1. in fin. C. de offi. P. P. Afr.
k lib. 11.
l l. pen. C. de apparitor. magistr. milit.
m lib. 6. cap. 33.
n episto. 83.
o in l. solent, de custod. reor.
p de virginibus velandis.
q l. 1. §. in schola singulariorũ. C. de offi. P. P. Afr.
r Cassiodor. in ult. uariar.
s d. §. in schola singulariorum.
t l. scrinijs. §. 1. C. de palati. sacr. larg.
u l. 1. C. de exacto. tributo.

Hi etiam tributa exegisse videntur, quod munus erat Ducenariorum & Centenariorum [x] Singulares verò fortè ab ala equitum singularium appellata sunt dicti. Tacitus [y] accessit, inquit, Ala Singularium excita olim à Vitellio, deinde in partes Vespasiani transgressa. hæc ille. Aliqui volunt hos singulis, seu singlis, idest, singulis literis scripsisse, ueluti R. P. de quo Gellius, quod mihi non placet, quia non uideo, quem vsum genus hoc scribendi efficere posset, vt hi pars officij P. P. esse debuerint. Sed cùm non tantùm in hac schola, sed, & alijs Ducenarij, Centenarijque continerentur, de his aliquid est dicendum. Præfectorum aliorumque magistratuum officia, imaginem militaris cohortis, & nomina habuere, cuius exemplo ad gradus promouebantur. Ascon. in 3. contra Verrem. Accensus, inquit, nomen est ordinis & promotionis in militia, ut nunc dicitur Princeps vel Commentariensis, aut Cornicularius, hæc enim nomina de legionaria militia sumpta sunt. Hęc ille. Erant autem in quaque legione X. cohortes quarum prima M C V. pedites continebat, C X X X I I. loricatos equites. Aliæ D L V. pedites, equites loricatos L X V I. Vt Vegetius [z] scribit. Hinc cohortes, magistratuum officia dicta esse arbitror, quòd ad exemplum primæ cohortis, quæ in legione militabat, eosdemque habebat Præfectos, essent instituta. Illa à quinque ordinarijs regebatur. Ita appellabantur qui in prælio primos ordines ducebant. Vegetius, [a] ordinarij, inquit, dicuntur, qui in prælio præsunt, & primos ordines ducunt, & postea primus erat, qui Centurio Primipili uocabatur, is non solum Aquilę pręerat, verum etiam quatuor centurias, hoc est, quadringentos milites gubernabat in prima acie. Hic tanquàm caput totius legionis merita consequebatur, & commoda. Secundus erat primus hastatus, qui duas centurias idest ducentos homines ducebat in acie secunda; quem nunc Ducenarium vocant. Tertius erat Princeps centuriam, & semis, hoc est, centum quinquaginta homines gubernans, ad quem in legione propè omnia, quę ordinanda sunt, pertinent. Post hunc secundus hastatus centuriam & semis, hoc est, centum quinquaginta homines gubernabat. Vltimus centum homines. Sic decem centuriæ cohortis primę à quinque ordinarijs regebantur, quibus magnæ vtilitates, & magnus honor est à ueteribus constitutus, ut ceteri milites ex tota legione, omni labore & deuotione contenderent ad tanta præmia peruenire; Erant & Centuriones, qui singulas curabant centurias, qui nunc centenarij nominantur. Erant Decani, qui decem militibus prępositi, nunc caput conturbenij vocantur. Hęc Vegetius. Horum instar erant pręfectorũ aut Pręsidum cohortes, in quibus sua capita, alij gradus sequebantur, ueluti Ducenarius, mox Centenarius, & Sexagenarius. Constantinus [b] Ducenarij, inquit, & Centenarij siue Sexagenarij non prius debent aliquem ex debitoribus conuenire, quàm à Tabulario ciuitatis nominatim breues accipiant debitorum. Ab eo, qui CC. militibus in prima cohorte pręerat, ducenarius est appellatus; sic exemplo Centurionis cẽtenarius. Hunc Scæuola [c] in officio Pręfecti annonę Centurionem vocat, missus, inquit, ex officio annonæ Centurio culleos ad annonam sustulit. Sexagenarius illum imitatur, qui sexaginta milites regebat, & hi in P. P. aut Pręsidis cohorte suis cohortalibus imperabant. Ducenarii, & Centenarij in omnibus officijs Palatinorum, & alijs reperiebantur, ut & ipsi milites viderentur. A Iustiniano secundo, [d] tertio, & quarto cerij vocantur. Gratianus [e] quoque Ducenarios esse tertio cerium, & quarto cerium in officio largitionum interpretatur, nec plures tribus, aut quatuor erant, Centenarii quandoque sex vel octo. Sed plures [f] in officio Ducum Africæ. Ad primos uero gradus promoti ordinarii nuncupabantur, [g] sicut & in cohorte militari eueniebat. Vegetius [h] sic decem, inquit, centuriæ cohortis primæ

x d. l. 1. C. de exacto. tributo.
y lib. 20.
z in lib. 2. de re milita. cap. 7.
a eo. lib. c. 7.
b l. 1. C. de exactoribus tribu. libro 10.
c in l. ult. §. vlt. de pignor. actio.
d in lege secũda in Notitia C. de off. P. P. Afric.
e l. scrinijs omnibus C. de palati. sacr. largit.
f d. l. 2. in Notitia C. de off. P. P. Afr.
g l. ordinariorum C. de cohortal. libro 12.
h cap. 8.

primæ à quinque ordinarijs regebantur. Hi erant, Primipilus, Primus hastatus, Princeps, secundus hastatus, & qui magnus Prior dicebatur, eodem modo primates officiorum ordinarij nuncupabantur, à Valentiniano [a] ordinariorum, ait, iudicum apparitores, qui uel speculatorum, vel ordinariorum gradum attigerint, idest officij hominibus prefuerint, nullo annorum numero laxentur, priusquam primipili pastum digesta ratione compleuerint, quia non possunt antè ab officio liberari. Speculatores autem videntur dicti, quasi in specula ante alios positi, vel quòd aliorum gesta, tanquam Prefecti speculentur, nisi malimus legere spiculatorum, qui ad mortem damnatos occidentes carnificis officio fungebatur [b] spiculatorque à spiculo, qꝫ gerebat, est dictus. Id fuit hastile pedum quinque & semis, cum ferro triangulo vnciarum 9. Quod pilum ueteres appellabant, ut ait Vegetius. [c]

a l. ordinariorum C. de cohorta. li. 12.

b l. diuus. §. 1. ff. de bon. damnat.

c lib. 2. c. 15.

D E P R I M I P I L O. Cap. XXI.

Eod. de primipilo. C. de cohor. princip. corni. & primipilaribus.

NTER cohortales Notitia Primipilum nullibi nominat, nec Iustinianus in Africę officijs ordinandis, [d] quia apparitor non erat, sed in prouincijs præcipuã annonę militaris curam habebat. Pręsidum apparitores, etiam omnibus officij gradibus completis, à cohortalium necessitate, qua adstringebantur, liberari non poterant, nisi Primipili officium peregissent; Præfectorum uerò, aut maiorum iudicum apparitores hoc onus subire non compellebantur. [e] Primipilum pręfecti pretorio pręceptis & publicis utilitatibus perpetuò obnoxium esse oportebat [f] is ab armatę legionis primipilo nomen habet, qui primę cohorti idest milliarię pręerat, & à pilo, idest hasta, quam manu gerebat, est dictus, id postea spiculum est vocatum: [g] Quemadmodum ergo Primipilus annonam inter milites diuidebat, ita huius erat munus, annonam ad exercitum ferre, & inter milites diuidere, Modestinus, [h] Qui Primipilum, inquit, expleuit; si cum tutelam suscepisset vnius filij, rursus in militares necessitates assumptus erit, deponet solicitudinem tutelę; Sed clarius id explicat Constantius. [i] Primipilaribus, inquit, qui ad pascendos milites ad limitem destinantur, grauia sustinentibus detrimenta credidimus esse consulendum, ita ut species à Primipilaribus præstentur, nec in nummum aureum redigantur, actis apud Rectorem prouincię conficiendis, per quę designabitur, quatenus specierum modus in usum alimoniæ militaris à Primipilaribus præbeatur, & qui ob munera Ducibus mittenda, sportulamuè, cuius habet notitiam, officium Præsidale. Hactenus Constantius. Sportulæ autem, de quibus loquitur, erant argenti libræ quinquaginta, quas Ducibus dari nomine doni Iulianus Apostata permiserat, [k] aut quaternos aureos pro singula libra [l] argenti, quæ summa colligit aureos CC. Species uerò, quæ militimus exhibebantur, erant duobus diebus, bucellatus, tertio panis, alternis vinum, & acetum, uno die laridum, biduo ueruecina, sal, & oleum. [m] Hæc ex horreis publicis militibus comitatẽsibus in speciebus dabantur. Limitaneis in auro, nempe pro octogenis libris laridi, & olei, & duodenis modijs salis, singuli aurei. [n] Hæc annona quandoque primipilus, aliquando pastus primipili vocabatur. [o] Cùm verò omnium grauissima esset hæc causa; statutum est, vt etiam dotes coniugum primipilorum pro ea in subsidium sint obnoxię. [p] causa enim publica priuatę præfertur. Debitores quoque primipili in diem ob hanc causam, eius deficientibus facultatibus statim soluere compellebantur. [q] Plures annonæ & capitationes Primipilo, & alia commoda tribuebantur. [r] Vnde Licinius Rufinus [s] proponit quendam ex commodis Primipili CCC. aureos filiæ reliquisse, quæ erat portio eius, quod ex primipilaris officij administratione debebatur. Quantum uerò id esset, sciri non potest. Primipilaris verò dicitur, primipili officio functus, sic Iulius Agrippa patruus maior Iulię Mannee Augustæ à Scęuola primipilaris nominatur, [t] & alij plures. [u] Officio Pręfecti pretorio Orientis explicito, nunc ad eius insignia est veniendum: sed prius generaliter de insignibus differendum.

d in l. 1. C. de off. P. P. Afric.

e l. ordinariorũ, l. si cohortalis, l. pen. & ult. C. de cohortal. lib. 12. l. 6. C. Theo. de diuers. offic.

f l. quisquis. C. de epis. & cleric.

g Veget. li. 2. c. 15

h in l. non solum §. qui primipilũ, de excusa. tutor.

i in l. 6. C. Theo. de cohortal.

k l. secundum. C. Theodo. cod. de cohortal.

l l. pro singulis. C. Theo. eod. de cohortal.

m l. 1. C. de erogat. milita. anno.

n l. 17. C. Theo. eod. de cohortal.

o in l. 3. l. ordinariorum, cũ seqq. C. eo. de cohort.

p in l. 3. & 4. C. de primipil. l. 4. C. in quib. cau. pign. uel hypo. tacite contrahatur.

q l. 1. C. de condict. ex lege.

r l. 1. C. de primi pil.

s in l. pater, de adim. legat.

t in l. pater. §. Iulius Agrippa, de leg. 3.

u in l. pediculis. §. quidam. ff. de aur. & arg. leg. l. ult. §. patrimoniorum. ff. de mun. & honor.

D E I N S I G N I B V S Dignitatum & Præfecti Pretorio Orientis. Cap. XXII.

RAECIPVA Notitiæ intentio est, non solum distinctas dignitates recensere, sed & cuiusque insignia graphicè repræsentare, & ideo antequàm ad eorum interpretationem accedam de his quædam generaliter sunt percurrenda. Insignia sunt propria alicuius ornamenta, quibus ab aliis distinguitur, quemadmodum definit Accursius in hoc non contemnẽdus: [x] consularia, inquit, insignia sunt, quibus Consul ab aliis discernitur: ideò autem inuenta sunt, ut his honestatus, cæteris spectabilior videatur. Quare qui aliis excellit ab insignibus insignis dicitur [y] insignia Greci σύμβολα, & σημεῖα dixerũt [z] Apian[9] in Syriaca παράσημα Dion ἐπίσημα καὶ κοσμήματα Valerianus A. [a] ornamenta. Insignia verò magistratuũ in primis fuere toga prætexta idest purpura circumtexta, & cũ securibus fasces prelati, & sella curulis; Cicero in L. Pisonem: Tum Lictoribus in toga & pretexta consulatum esse putas, quæ ornamenta in Sex. Clodio te consule esse voluisti. Huius tu Clodiani canis insignibus consulatum declarari putas? Id & Virgil. [b] significauit, dùm dixit: Et sellam regni, trabeamque insignia nostri. De his intellexit Vlpianus [c] scribens, Luminibus orbatum à postulando pretor repellit, quòd insignia magistratus uidere, & reuereri non possit. Et alibi [d] Proconsul, inquit, vbique proconsularia insignia habet; Sed de his Notitia non agit: verum de illis, quę depicta in codicillis dignitatis à Primicerio notariorum magistratibus exhibebantur. Iustinianus enim [e] Loquens de Prætore Pisidiæ, ait, vt autem cognoscant, quomodo prouincias gubernare conueniat, uisum est nobis non tantum symbola præbere administrationis in codicillis, sed modum præscribere, quo prouincias administrent, scilicet in libro mandatorum; symbola administrationis in codicillis magistratus delineata insignia appellat. [f] Idẽ [g] instituens Lycaoniæ Prætorẽ; Nobis, inquit, studium fuit, non tantum administrationis symbola ex codicillis, & mandata Principum exhiberi. Item de Prætore Thraciæ [h] tractans symbola, ait, magistratus erunt codicilli à nobis prodeũtes more spectabiliũ magistratuũ. Et alibi [i] vult nouum Comitem Isauriæ ciuili ac militari potestate præditũ duplicis magistratus symbolis uti, ut habeat ciuilis magistratus appellationem; sumat uerò, inquit, militaris potestatis signa: quæ ibi appellauerat symbola, mox uocat σημεῖα. itaque minus rectè vertit, qui pro symbolis codicillos, & probatorias interpretatur. De his etiam insignibus Iustinianus [k] intelligit loquens de Proconsule Cappadociæ; Dedimus inquit, illi symbola magistratus; & alibi, [l] Sancimus, ut iudices modicum dent pro symbolis, & chartis, subiecimus etiam descriptionem declarantem, quid dandum sit in sacro nostro laterculo causa codicillorum, uel symbolorum, uel mandatorum; ex quibus verbis apparet codicillos à symbolis distingui. Idem alibi, [m] Si dentur, inquit, symbola magistratus Præfectis, liberantur à curia; secus

x in l. 2. in princ. in versi. insignib. ff. de his qui not. infam.

y l. quicunque. C. de procura.

z Nouell. 24. & seq.

a in l. 4. C. de iniurijs.

b in 11.

c in l. 1. §. casum de postulan.

d in l. 1. ff. de off. proconf.

e Nouell. 24. §. ult.

f Nouell. 25.

g in d. Nouel. 25

h §. 2. Nouell. 26.

i in Nouell. 27. §. 1.

k §. ulti. duarum Nouell. seqq. & §. antepen. seu c. 9. Nouell. 30.

l in Nouell. 70. §. primo, & Nouell. octauo §. primo, seu Auth. ut iudic. sine quoquo suffragio fiant.

m in Nouell. 70.

si nudi præbeantur codicilli honoris tantum gratia sine administratione. Nudos appellat codicillos, qui his insignibus carent; & idem ex alijs Nouellis constat. Quæ uero in codicillis depingebantur, a Gratiano [a] codicillorum insignia appellantur, Iudices, inquit, qui se furtis, & sceleribus maculasse fuerint condicti, ablatis codicillorum insignibus, & honore exuti inter pessimos quosque plebeios habeantur. De his etiam Valentinianus intelligit, [b] quicunque ait Prætorianæ uel vrbanæ præfecturę sublime fastigium, vel magisterium militare, uel consistorianæ comitiuæ insignia meruerit dignitatis, si quod ab eo infertur iurgium, uel refertur, procuratoris personam substituat. & alter Valentinianus, [c] qui insignia dignitatis ad hoc exercet, ut iniurijs adficiat eos, qui officia cum potestate moderantur, nõ declinabit nostræ indignationis aculeos. Tria uerò ut plurimum hæc insignia continebant. Nam si erãt maiores magistratus prouinciarum ut præfecti, proconsules, & uicarij, mulierũ imagines habebant, quæ prouincias ipsis subiectas insinuabãt: alij oppidorũ. præterea Codices, qui librum mandatorum repræsentabant, & uultus Principum auratæ pilæ præfixos præferebant. Alij signa rerum tenebant quas tractabant, puta magistros officiorum scuta, lanceas, gladios, & thoraces, quæ illum fabricis in quibus arma fabricabantur, præesse significabant. Magistri largitionum, & rerum priuatarum, aureos, arcas, & similia. Comes castrensis mensas, & abacos, vasis vinarijs, & panibus onustos. Primicerius Notariorum & Magistri scriniorum laterculum, codices, & codicillos, quos tractabant, pro insignibus gestabant. In codicibus uerò mandatorum, viri illustres in hoc ab alijs differebant, quod ipsi in libri dorso vultus Principum sculptos tenebant, quibus alij carebant. Eorundem codicum terga manuscriptæ Notitiæ in illustribus argento tecta aureisque fascijs cincta, aut in angulis auro ornata repræsentant; Spectabilium uero tota aurata ostendunt, exceptis Proconsulibus, Comite Orientis, & Augustali, in quibus argentata, ut Illustrium apparenti. Alia, præsertim in Ducibus, sunt varia. Clarissimi plurimum auro tecta habent; Comites rei militaris, & Duces, Primicerius notariorum, Vicarius Ponticæ, & Thebaidis Præses, quasdã notas his inscriptas habent, quæ infra explicabuntur

Magistris militum, non tantum ipsorum magistratuum insignia tradebantur, sed & legionum, cohortium, & uexillationum equitum symbola, quæ ipsi in clypeis aut uexillis depicta gerebãt, nec mutare, aut deserere poterant. A Principe enim inuenta ex laterculo mittebantur: Hæc Vegetius. [d] Δείγματα uocat, quæ diuersis imaginibus descripta, uelut ænigmata mysticum sensum continent: Hæc pro tesseris Honorius usurpat, clandestinum, inquit, ad collegas digma mittat: [e] Ab his insignibus Itali militum uexilla hodie insignia appellant. Hæc uero in codicillis magistratus depicta illos esse legitimos faciunt, ac uere a Principe prodire, probant, quemadmodum hodie plumbo, aut cera impressa signa chartis auctoritatem tribuunt.

Vultus Principum magistratibus in publicum prodeuntibus præferebantur. quemadmodum sacerdotibus prouinciarum, eorum dignitatis ornamenta prælata fuisse Valerianus A [f] scribit, & illos alijs, ut à potentum iniuria se tuerentur, præmittebant. [g] Cassiodorus, [h] vultus etiam, inquit, regnantium genia ta obsequij pompa præmittit. Codices etiam mandatorum Magistratibus prælatos fuisse credendum est, certè in auditorijs iudicantium semper adstabãt, pro ut in Palestinæ & Campanię consularium tribunalibus cernuntur. Martyrologium [i] hęc insignia uexilla presidalia appellat, quę cum D. Fabius ante presidem gestare noluisset, tanquam christianus capite punitus fuit: illi fortè religio fuit uultus principũ consecratos, qui adorabantur, aut alias idolorum effigies gestare.

Quando inuenta fuerint hęc insignia, nõn constat: nullibi enim eorum, quod sciam, in Pandectis fit mẽtio. Primus Gratianus illorum meminit, [k] & Vegetius, [l] symbolorum, quę in scutis depicta milites gestabant. Quare prope est, vt sub Valentiniani, & fortè Cõstantini tempora illa introducta fuisse existimem. Pręter hęc fasces cũ securibus argẽto cęlatis præfectis pręferebantur, quibus ẽt Proconsules, & Prætores ipsis inferiores vtebãtur: [m] Sidonius Apollinaris; [n] Confestim, inquit, priuilegij geminę pręfecturę, quam per quinquennium repetitis fascibus rexerat, exauctoratus. Claudianus quoque [o] Prefectos securib. vsos fuisse memorat, de quibus in prouinciarum magistratibus latius differetur. Trabeas etiam Præfecti gerebant, Sidonius, [p] elaboratas, inquit, curules, & gestatorias trabeas, & fastos recolis purpurissatos. Ausonius in Protreptico ad Hesperium filium.

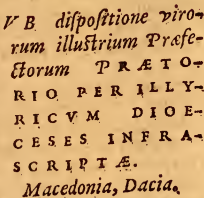
Vt præfecturam duplicem, sellamque curulem,
Vt trabeam, pictamque togam, mea præmia consul
Indueret

Erat autem trabea toga auro purpuraque intexta, Ausonius in Panegyrico ad Gratianum, a quo Præfectus Illyrici creatus fuerat, in eius persona ita loquitur. Vt sellam, ait, curulem cuius sedem frequenter ornabis, vt prætextam meam purpuræ tuæ luce fucatam, vt trabeam non magis auro suo, quàm munere tuo splendidam præstes. Hæc ille; Scipionem quoque eburneum pro sceptro, quemadmodum alij magistratus, Præfecti Prætorio gerebant. Nam consulares, & Duces apud maiores cũ sceptris curiã ingrediebãt, vt auctor est Seruius. [q] Hæc insignia Tarquinius Priscus à Tuscis sumpsit. Iornand. de regno. & tẽpor. successio; Tarquini[9], inquit, XII. Tusciæ populos frequentib. armis subegit: Indè fasces, trabeę, curules, annuli, faleræ, paludamenta, prætextæ: Indè quòd aureo curru quatuor equis triumphator, togæ pictæ, tunicæque palmatæ, omnia denique decora, & insignia, quibus imperij dignitas eminet, sumpta sunt. Hæc Iornandes. Sed & aureo torque collũ circundati, & cingulo purpureo, aureis bullis distincto Præfecti conspicui incedebant, quemadmodum in prouinciarum rectoribus dicetur. Verum hæc insignia, vt vetusta, Notitia prætermittit, sed ea tantum repræsentat, quæ in codicillis depicta, à laterculo proueniebant.

Pręfecti Prætorio Orientis apud Notitiam nulla apparent insignia; sed dubitandum non est fere eadem fuisse quæ & Præfecti Illyrici, nempe librum mandatorum, inter quatuor ardentes cereos, super abaco mappa instracto erectum, vultus Principum, & sellam curulem a quatuor albis equis tractam; Ab altera parte quinque mulierum imagines, uasa aureis plena tenentes, quæ totidem diœcesis eius nomine administratas referebant, scilicet Orientem, AEgyptũ, Asianam, Ponticam, & Thraciarum. Ipse in publico quadriga insigni, & aurato uehebatur, fausta præconibus acclamantibus, [r] Cętera magistratus insignia in eius auditorio conspiciebantur, & illi prodeunti præmittebantur. egrediens cum insignibus in publicum Præfectus dicebatur procedere, sicut & Imperator, quando prelato igne cum pompa exibat, nam in actis Antonini legitur, cum ipse salutatus esset, & processisset, oblatus est ei Iulianus Licinius. Hinc Licinius, Ruffinus, ad processus, inquit, [s] viri vxor ei donare potest, idest ad parandam pompam in procedendo. Hę magistratuum & consulum processiones [t] etiam à Iustiniano, & Grecis πρόοδοι appellantur. [u] Alia vero ad pręfectorũ insignia pertinentia in sequente Præfecto cum Notitia ostendentur, De his enim, quę non apparent, hoc loco diffusius disserere nolui. Nunc igitur ad Pręfectum Prętorio illyrici est veniendum.

[a] le. iudices 12. C. de digni. li. 12
[b] in l. quicunque C. de procur.
[c] in l. 5. C. de off. rector. prouin.
[d] lib. 2. ca. 18.
[e] in l. 9. C. Theo. de suarijs.
[f] in l. 4. C. de iniur.
[g] l. capitulũ. §. ad statuas. ff. de pœn.
[h] li. 6. uar. in formul. cõsularitatis
[i] prid. cal. Aug.
[k] in d. l. iudices. 12. C. de decur.
[l] lib. 2. ca. 18.
[m] l. antep. ff. de off. procons.
[n] lib. 8. ad viuentium.
[o] lib. 2
[p] lib. 8. ad Syagrium, qui Præfectus fuerat.
[q] in 11. æneid. Et primis sceptis aut lęta.
[r] Auth. ut ordo Præf. Nou. 60.
[s] in l. 1. C. de sẽten. pass. & rest.
[t] l. 41. nam & imperator de dona. inter vir. & uxo.
[u] in l. de his 41. §. fin autem, C. de epis. & cler. & nouel. 105. §. 1. seu aut. de consulib.

NOTITIA.

VB dispositione virorum illustrium Præfectorum PRÆTORIO PER ILLYRICVM DIOECESES INFRASCRIPTÆ.
Macedonia, Dacia.

Prouinciæ Macedoniæ. VI.

Achaia, Macedonia, Creta.
Thessalia, Epyrus uetus. Epyrus noua, et pars Macedoniæ salutaris.

Prouinciæ Daciæ. V.

Dacia Mediterranea. Dacia ripensis. Moesia prima.
Dardania. Præualitana; et pars Macedoniæ salutaris.

DE PRAEFECTO PRAETORIO *Illyrici, & Iustiniana prima.* *Cap. XXIII.*

C. de præfecto prætorio ori. & Illyrici.

COMMENTARIVM.

SECVNDVM in Septentrionali regione Præfectum Prætorio Constantinus instituit, Illyrici dictum. Id olim erat, quicquid est à Danubio ad Italiam, vsque ad oram Istri, nunc Sclauonia vocatur. Zonaras scribit Illyrici nomen prius alijs locis attributum post in superiorem continentem supra Macedoniam, & Thracias, intra Hemum & Rhodopen transijsse. Deinde situm fuit Illyricum inter dictos montes citra Hemum atque Istrum, vsque ad Pontum Euxinum; Tempore verò Claudij secundi, vt in eo Pollio scribit, Illyricũ, Thracias, Mysos, Dalmatas, Pannonios, & Dacos continebat. Huic Præfecto, inquit Zosimus libro secundo, Constantinus eius institutor Macedones attribuit, Thessalos, Cretenses, Græciam, & circumiacentes insulas, Epirum vtranque, Illyricos, Dacos, Triballos, & Pannonios, Valeriam vsque & Mysiam superiorem: Itaque Illyrici factæ sunt octodecim prouinciæ, ait Iornandes de regnor. & temp. successio. Norici duę, Pannonię, duę, Valeriæ, duæ, Sueuia, Dalmatia, Moesia superior, Dardania, Daciæ duæ, Macedonia, Thessalia, Achaia, Epyrus, Præualis, Creta. Sext. verò Rufus vniuersam Illyricum in septemdecim prouincias diuidit. Habet, inquit, Illyricus XVII. prouincias, Noricorum duas, Pannoniorum duas, Valeriam, Sauiam, Dalmatiam, Moesias, Daciæ duas. In ditione verò Macedoniæ sunt septem, Macedonia, Thessalia, Achaia, & Epyri duæ, Præualis, & Creta. Cęterùm diuiso inter posteriores Principes Imperio, duplex factum est Illyricum, Orientale, quod Macedoniam, & Daciam in XI. prouincias diuisas continebat, & Occidentale, quod Italiæ Pręfecto attributum Dalmatiam, duas Pannonias, Noricum ripense, Sauiamque complectebatur. Adrius mons, mediam Illyricum diuidit, quemadmodum Apéninus Italiam; qui tamen pro varietate regionum mutat nomina, vt ait Strabo.

Illyricum inter alia pro tributo vinum in vsum militum pręstabat, & equos quos præstantissimos generabat, quòd significat Claudianus in secũdo Panegyrico in laudem Stiliconis.

Restituit teneras, & opacum vitibus Istrum
Confert, & patrium vectigal soluere gaudet.

Et in laudem Serenę vxoris Stiliconis.

Illyricis sudant & equitibus alæ.

Soluebant præterea Illyrij, pro singulis triginta iugeribus agri, solidum, ob vestem, seu clamydem militibus debitam. [a]

Sub hoc Præfecto duæ erant dioeceses, seu binæ plurium prouincialium administrationes, quibus duo præerant Vicarij, Macedoniæ alter, alter Daciæ, ille V I. prouincias regebat, Achaiam, Macedoniam, Cretam, Thessaliã, Epyrum ueterem, Epyrum nouam, & partem Macedoniæ salutaris. Sub Vicario Dacię erant: Dacia mediterranea, Dacia ripensis, Moesia prima, Dardania, Præualitana, & pars Macedoniæ salutaris, quæ inter ipsum, & alium Vicarium diuisa erat. Itaque hic Pręfectus, prouincias XI. regebat, & si duas partes Macedonię salutaris inter duos Vicarios diuisas coniungamus, erunt prouincię. XII. quę iunctę prouincijs Pręfecti Oriẽtis, constituent prouincias imperij Orientalis LXI. sed ob numeri ęqualitatem, eas L X. posuimus. Cęterum Achaia, etsi Macedonię sub Illyrico attribuitur, eius tamen Proconsulem Notitia, Asię Proconsuli coniungit, non vt eam regionem Orienti adscribat, sed vt spectabilium & Proconsulum ordinem contineret. Certum enim est Achaiam ad Præfectum Illyrici, & non Orientis pertinuisse, sicut nec Creta, quæ non longè ab ea distat. Nec poterat ea Europæ pars ab Asia distans, & à mari Mediterraneo diuisa, Orienti applicari.

Dacię & Macedonię Vicarij, insignia, aut officia à Notitia non ponuntur, sed tantum prouincię recitantur, quòd tum à Barbaris essent deuastatę, vt Illyrici Pręfectus coactus esset retrocedere. Is habebat anteà sedem Firmi vel, vt ego lego, Sirmij. Verùm cum Attila Gotthus ex Gepidarum gente Numidij filius Illyricum fœdè incendisset, Pennius tum eius regionis Pręfectus Thessalonicam se recepit, quę vrbs est Mygdonię partis Macedonię, inter Echedoram & Dhabrium fluuios, non longè a mari, vulgò Seloniche vocatur. Ea tum caput prouincię facta fuit; [b] prius Halis dicta, inquit Stephanus, & à Cassandro condita: Aliqui volunt a Philippo Amynthę filio ędificatam: Gręca inscriptio indicat Pennium fuisse tum Pręfectum prętorio; sed fortè legendum Aetium, qui fuit P.P. Honorio & Theodosio iuniore imperantibus, [c] quo tempore hęc clades est accepta. Multa itaque Thessalonicensi Ecclesię, tanquàm omnium eius regionis Metropoli indulta fuerunt priuilegia & immunitates; [d] Prædictam Illyrici cladem D. Ambrosius deplorat, [e] Nota sunt, inquit, hæc nimis Illyrici vastitate & Thraciæ, quanti vbique venales erant toto captiui orbe, quos si reuoces, totius prouinciæ numerum explere non possint. Cùm verò Iustinianus Sclauis in Illyrico deuictis, vtranque Daciam & Pannoniam recuperasset, [f] patriam suam Metropolim totius regionis fecit, ac Iustinam primam ad alterius, quam propè extruxit, differentiam appellauit, nunc Acreda dictam, ac mirificè exornatam auxit, forma quadrangulari, mœnibus extructis, munitissimisque turribus in augulis cingens, & eam Præfecti Illyrici sedem esse voluit, ut ait Procopius. [g] Eidem Archiepiscopum dedit primatem Episcoporum Daciæ Mediterraneæ Ripensis, Præualitanæ, Dardaniæ, Myfiæ superioris, & Pannoniæ; quarum Antistites ab ipso, illum verò à proprio prouinciarum concilio ordinari iussit, ac locũ Romanæ Sedis apud illos tenere. [h] Multi verò contendunt, quęnam esset patria Iustiniani, Bartholomæus Brixiensis, [i] eam esse Sclauonicam

a l. 3. C. de milit. ueste. lib. 12. iuncta, l. 2.

b Nouella 11.

c l. pen. C. de cõmer. & mercat. Niceph. lib. eccle. hist. 12. c. 17. & alij.

d l. id ab vnaquaque. C. de anno. & tribut. lib. 10. l. sacrosancto. C. de sacr. san. eccle.

e li. 2. de officijs.

f Nouella. 11.

g lib. 4. de ædificijs Iustiniani, & Nouella 11.

h §. 1. in aut. de ecclesi. tit. quæ est Nouel. a 131.

i in can. scripsit 7. q. 1. in glo. 1.

nicam affirmat, quæ eſt vrbs Dalmatiæ prope Daciam, & Pannoniam ſecundam quæ Bulgaria vocatur, & id audio ex pluribus marmoribus ibi adhuc extantibus deprehendi. Verùm Agathius [a] eam Bederinam Illyrici vrbem fuiſſe aſſerit, Nicephorus autem [b] Achrido: Patriæ quoque ſuæ, inquit, Achrido præcipuum honorem habens Iuſtinianus, Archiepiſcopali dignitate eam decorauit, eccleſiam que ibi liberam, quę ipſa ſibi caput eſſet, cum plena poteſtate conſtituit, & primam Iuſtinianam vocauit, quemadmodum & in inſula Cypro poſtea ſecundam Iuſtinianam, eandemque Archiepiſcopalem, parem ei cum Achrido honorem tribuens fecit, in cöiugis ſuæ Theodoræ Auguſtę inde ortę fauorem. Porrò Achrido vrbs eſt in excelſo tumulo conſtructa, prope lacum maximum, qui Lychnedus appellatur; Antiquitus autem Baſſaritis vocatus eſt. Hæc ille. Locus, quem Nicephorus deſcribit, Salonianę conuenit, quam varijs nominibus appellatam fuiſſe arbitror. Eſt enim prope Drinum circa Liburniam, & Dalmatiam, vbi poſtremò P. P. ſedes fuit. Eadem Cedrenus in Baſilio Romani filio, vbi hanc Bulgarię regiam vocat. Verum ipſe Iuſtinianus [c] dicit eam eſſe in Pannonia ſecunda ſeu inferiore. Sed fortè ita appellat Dalmatiam. Nicephorus uerò Gregora lib. ſecundo ſcribit Iuſtiniani patriam fuiſſe Bulgariam à flumine Bulga, quod totam regionem interſecat, dictam, & prouincię Bulgariæ caput conſtitutam. Guilielmus etiam Tyri Archiepiſcopus [d] teſtatur eam ſuo tempore Acredam vocatam, & tum erat annus ſalutis 1167. Sophotatus quoque curo palata de officialibus palatij in patriarchæ deſignatione Archiepiſcopum Iuſtinianæ primæ, ideſt Achridos, & totius Bulgariæ vocat, nam Iuſtiniana ſecunda, inquit, eſt Cyprus, & tertia Calcedon. Achridon Regiam Bulgarorum Zonaras in Baſilio Porphyrogenneto appellat. Verùm Procopius [e] & Ioannes Langus interpres ad finem lib. 17. Iuſtinianam primam in Dardania Europea ponit; Apud Dardanos, inquit, Europeos, qui ad Epidamni fines accolunt, regio Tauresia dicta fuit, vbi Iuſtiniani, qui orbem terræ edificijs exornauit, patria: locum eum breui muro circumdedit, in quadranguli formam ſtructura redacta, atque in angulo quoque turri excitata τετραπυργίαν. hoc eſt quatuor turres habentem effecit, & à ſe nominari curauit, atque hanc præclariſsimam condidit, quam Iuſtinianeam primam vocauit, Nutritia hæc præmia altrici ſuæ tribuens, Ibi verò & aquæductum, vt ciuitas lymphis affatim abundaret, fieri fecit. Addidit alia inſuper egregia opera, Dei templa, plurima domicilia, Principum virorum magnifica, porticus amplas, Iudicum curias pulchras, pontes, plateas, vicos, balnea, rerum uenalium fora; vrbs ipſa ingens & frequens, & tractus eius totius metropolis; ut quæ Illyrici vniuerſi Archiepiſcopum ſit ſortita, cuique oppida eius gentis, reliqua omnia pro magnitudine ſua debitum exhibuerint honorem; Et auxit illa Imperatori ei gloriam, quę alumno tanto celebretur, atque ipſe ambitione, & liberalitate quadam illi, qui eam ita ędificijs excoluiſſet, gratiam referre contendit. Erat Præterea in Dardania oppidum vetus Vlpianum nomine. Huius mœnia, quòd nulli uſui eſſent, demolitus ad eam, quæ nunc ſpectatur, pulchritudinem perduxit. Vrbem hanc ſecundam Iuſtinianam appellauit, non longè ab hac urbe aliam, ubi nulla antea fuerat, condidit; quam de auunculi nomine Iuſtinopolim uocauit. Hactenus Procopius. Hęc de poſtrema Metropoli Illyrici, & ſede eius Pręfecti. Nunc reliqua Pręfecti Pręt orio Illyrici proſequamur.

[a] lib. 5.

[b] lib. 16. c. 37. & lib. 17. cap. 28.

[c] in d. Nouel. 11.

[d] lib. ſacr. belli 20. c. 4.

[e] lib. 4. de ædif. Iuſtin.

NOTITIA.

OFFICIVM uirorum Illuſtrium, Præfectorum PRÆTORIO PER ILLYRICVM.

PRINCEPS.

Cornicularius.

Adiutor.

Commentarienſis.

Ab actis.

Numerarij quatuor. In his auri unus, Operarum alter.

Subadiuua. Cura Epiſtolarum.

Regerendarius.

Exceptores.

Adiutores.

Singularij.

VTERQVE Præfectus Prætorio euectiones annuales non habet; ſed ipſi præfecti emittunt.

COMMENTARIVM.

OFFICIVM habet P.P. Illyrici, Principem, Cornicularium, Adiutorem, Commentarienſem, Abactis, Numerarios quatuor, Exceptores, Adiutores, Singularios, quorum ſeptem finito officio ſunt Comites ordinis primi ex Anaſtaſij reſcripto, [f] nempe Cornicularius, chartularius ſiue Adiutor, Primiſcrinius, ſeu ſubadiuua, & quatuor Numerarij, vnus ſcrinij Macedonię, alter ſcrinij Dacię, tertius ſcrinij operarum, quartus ſcrinij auri. Illud verò reſcriptum ad P.P. Illyrici miſſum explicat, quid ſentiat Notitia, dum nominat Numerarios quatuor; inter quos auri vnum, operarum alterum: Alios uerò duos reticet, quos Anaſtaſius aperit eſſe duorum Numerarios ſcriniorum Macedonię, & Dacię: & loco operarum legit operum, & rectius, ita enim nouella 128. [g] appellat ſcriniarios operum pręfecti pretorio, veluti aquæductus, aliorum operum publicorum: Qui verò hi eſſent, in P.P. Orientis expoſui, ſicut & ſequentia etiam verba Notitię, quę ſunt. VTERQVE P. P. EVECTIONES ANNVALES NON HABET SED IPSI PRAEFECTI EMITTVNT. quæ ſignificant P.P. quotannis non impetrare à Principe facultatem currendi, ut ipſorum Vicarij, qui duodenas annuas euectiones habent, [h] & præſides qui binas, ſed ipſi currunt, & alijs currendi facultatem concedunt. Legendum eſt enim Præfecti non Præfectos Prætorio, ut antea in impreſſo habebatur. in mannuſcripto codice Vrſini, poſt enumeratos officiales legitur Præfectus Prætorio Illyrici ipſe emittit. Eius inſignia ſequuntur.

[f] in l. ult. C. de Numer. actuar. & chartular. lib. 12.

[g] ſeu auth. de collatoribus. §. ciuitatum, & §. ad hoc iubemus.

[h] l. 12. C. Theo. de curſ. public.

NOTITIA.

NOTITIA

INSIGNIA VIRORVM ILLVSTRIVM PRAEFECTORVM

Prætorio per Illyricum.

COMMENTARIVM.

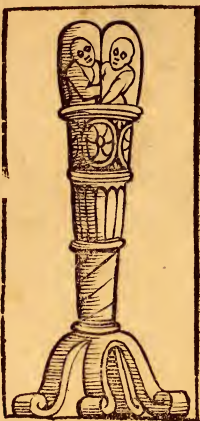
VIVS Prefecti precipuum insigne fuit eburnea sella curulis & deaurata, atque in Hemycilum incurua, quæ quadriroto currui imposita a quatuor equis albis trahebatur: pedes Auriga rubētes ocreas altè indutus, coccineoq; pallio supra prassinum sagum, in sinistrũ humerum reiecto, flagello equos agebat. Quemadmodũ in mea Notitia impressa spectatur, in manuscriptis auriga deest. sed in his ab anteriori parte summi currus, latum lorum in dextrum equi latus descendit, & fasciæ pectus cingenti cõiungitur. Aliæ purpureæ tęniæ dorsa, ac pectora, collaque equorum cõplectuntur. In impresso pro fascijs aureæ phaleræ cernuntur; hæ sunt ouales orbiculi, & auro distincta lora. A pectore aureus nodus dẽsis filis demissis pendet. Proprium aũt hoc insigne Præfectorum fuit, vt curru aurato vterentur. Alijs.n.magistratib. intra vrbem quidem carrucis vti concedebatur, sed argentatis, [a] vt Pisidiæ Prætori, qui curru argento cęlato vehebatur. [b]

Præfecti vultus ẽt Imperatorũ auratos præmittebant, sub quib. mulieris cornu copię sinistra gerentis imago sculpta erat. Ea est Imperij felicitas, q̃ hac forma describebatur. Cassiodorus, [c] vultus ẽt, inquit, regnantium geniata obsequij põpa præmittit, vt nõ solũ summi Iudicis, sed & dñorum reuerentia cumulatus orneris, Hæc ille. spectatur ẽt abacus, alba mappa, aureo limbo circumdata instratus, qui librũ erectũ sustinet, cuius in medio Augusti imago cernitur, cum binis vtrinq; ardentib. cereis auratis cãdelabris infixis. Is est mãdatorum liber, quem Princeps magistratib. dare consueuerat. Ea ab Augusto inuenta fuisse Dion [d] scribit, quæ intermissa Iustinianus [e] renouauit; & sex capitibus explicata Græcè & Latinè scribi, ac laterculo inseri iussit, inde descriptus Prefectis tradebatur, vt ab ipsis instruerentur, quid sibi in administrando officio agẽdũ esset, [f] Iustinianus, [g] ut aũt sciant, inquit magistratus, quomodo oporteat eos prouincias gerere, uisũ est nobis nõ solũ illis tradere symbola, i. insignia magistratus in codicillis, ut uocant, sed ẽt præscribere, quomodo magistratũ administrare deberẽt. Hæc anteriores legũ latores mandata Principis appellabãt, ut ipsi ad hæc respicientes rectè suũ administrarẽt magistratũ, & undiq; nostris subditis prosint. Igitur hæc sacra mãdataiussimus in sacro nostro Laterculo reponi, ut vnà cũ codicillis, Præsidibus exhiberẽtur. Idẽ in alijs Nouellis [h] repetit. Pars mãdatorũ ab Vlpiano, [i] & alijs recitatur. sed fermè uniuersa in Nouellis à Iustiniano explicãtur [k] Pierius, [l] hãc aram ex ære nõ abacum fuisse credidit, quo liber hic sustinetur. Pro cereis quatuor lampades suo ære idem Iustinianus Vicarijs Præfectorum & alijs exhibebat, [m] quæpro eius insignibus recensentur, & in auditorio tempore, quo causas audiebant, ad augendam Principis & magistratuum maiestatem accendebantur. Notitia enim in consula

a l. ult. C. de honorator. uehic. l. 1. C. de quæstor.
b Nouell. 24.
c in 6. uar. de formula consularit.
d lib. 53.
e in Nouell. 17. seu auth. de mandat. princip.
f d. aut. de mãd. Princ. §. pen. & l. ult. C. eo.
g Nou. 24. §. 1. & Nou. 26. §. 2.
h Nou. 25. §. ult. & Nou. 26. §. 2. & 27. §. 1.
i in l. solẽt, ln fi. de off. proconf.
k in Nou. 24. seu aut. de mãd. Prin. & d. l. ult. C. eod.
l lib. 46. de igne Augustali.
m ut in edicto 8. Iustin. de Vicario Ponticæ Nou. 41. Iullianus nou. 38

ri Palestinę & Campanię prope eorum tribunal codicem mandatorum alto tapeto subnixum, sed sine cereis, quibus minores magistratus carebant, repręsentat. Simile est, quod iussit Iustinianus, vt ante sedem iudicialem sacrosancta deponerentur euangelia, & ibi ab initio litis in omnibus cognitionibus vsque ad terminum & definitionem sententię permanerent. [a] Duarum pręterea mulierum effigies P. P. Illyrici habebat, quę vasa aureis plena in manibus, & in capite coronam seu tutulum prominētibus pinnis gerebant: earum capitibus inscriptum est, alteri MACEDONIA, alteri DACIA: illa nudis pedibus, hæc cum calceis more veterum, ligulis pedibus allegatis incedit, vtraque tunicam, illa albam, hæc purpuream aureo limbo circumtextam, & infra crura demissam, coccineo, breuique super iniecto palliolo gestat. Vrsini codex vtranque rubentibus calceis altè indutam, cum talaribus tunicis longisq; pallijs repræsentat. Sed quia omnium præcipuum insigne Principum vultus fuerunt, proprium his caput dicandum esse censuimus.

a l. rem non nouam. in fi. princ. C. de iudic.

DE IMAGINIBVS PRINCIPVM. Cap. XXIIII.

Cod. de statuis & imaginibus.

AVRATI quoque Principum vultus auratæ pilæ impositi, quemadmodum prouinciarum magistratibus, ita & P.P. pro insignibus præferebantur. Hi in foro vel alio loco publico, ac priuatis ædib. aliàs locabantur, quod ab Augusto initium habuit; Hūc enim honorem antea in vsu positum in principio sui principatus Tiberius sibi fieri vetuit: Tranquillus, [b] prohibuit, inquit, etiam statuas, atque imagines nisi permittente se poni, permisitque ea sola conditione, nè intra simulachra Deorum, sed intra ornamentum ędium ponerentur. Iosephus [c] scribit Pilatum, cum in Iudęā venisset, circa annum nati Domini XXVII. nocte intempesta opertas Hierosolymam intulisse imagines Cęsaris, quæ res post triduum ingentem inter Iudæos excitauit tumultum; & si Philo de legatione ad Caium illos aureos clypeos nulla imagine insignes fuisse tradit. Principum imagines postea per totum imperium circumferri solenne fuit, cum quis Augustus creabatur. Zosimus, [d] Maxētius, inquit, se iam constabilitum putans hr̄e imperium, mittebat in Africam & Carthaginem, qui eius imaginē circumferrent: & libro 4. Theodosius dat in mādatis Cynegio, vt imaginē Maximi conspiciendā Alexandrinis exhiberet, publiceq; reponeret, & populo indicaret consortem Imperij hunc factum. Idē scribit Constātini imagines Romæ pro more exhibitas: Herodianus 8. Aquilięsium, ait, Duces proponunt Maximi & Balbini, ac Gordiani Cæs. imagines coronis & lauro redimitas, quibus ipsi acclamātes ēt hortabantur exercitum, vt agnoscerēt, salutarentq;, & lætis exciperent vocib. quos S.P.Q.R. Imperatores elegisset. Idē 7. ciuitates pleræq; imagines Gordiani statuasq; posuere. Similiter Capitolinus Maximini statuas atq; imagines depositas fuisse scribit. Deinde milites, inquit, recepti sunt ab oppidanis, ita vt ante imagines Maximi, Balbini, & Gordiani adorarēt. Blondus [e] quoq; auctor est, cū Imperator creatus esset Focas in Oriēte, eius & vxoris Leontiæ imagines in oratorio S. Cæsarei inter alios Augustos Romę locatas fuisse, quod signū erat ipsum pro Principe recipi. Quęlibet legio easdē cum aquila pro insigni hēbat, & signo militari p̄fixas venerabatur. Herodianus [f] loquens de Maximino de signis militaribus, inquit, illius imagines detraxerunt, & in primo loquens de Didio Iuliano creato Imperatore signis, ait sublatis, impositisq; illis imaginib. deducere hoīem tendunt. Modestus de vocabulis rei militaris, Totius, inquit, legionis in signe sunt imagines Imperatorū, quas tanq̄ diuina & præsentia signa singuli venerantur. Vegetius in [g] secunda acie, inquit, post aquilam & imagines cohors sexta cōsistit, & subijcit, imaginarij, vel imaginiferi sunt, qui imagines Imperatoris portant. Tranquillus in Tiberio, largitus est, ait, quædā munera syriacis legionib. ꝙ solæ nullā Seiani imaginem inter signa coluissent; Seianus enim pro Imperatore hr̄i voluerat. Idem in Caligula [h] Artabanus, ait, aquilas & signa Romana Cæsarumq; imagines adorauit. è diuerso, qui à Principe deficiebant, primū eius imagines deijciebant, & cōminuebant. Tacitus, [i] primani, inquit, quintaniq; turbidi adeo, vt quidam saxa in Galbæ imagines iecerint. & paulò post. Quarta & duodeuicesima legiones ijsdem hybernis tendentes ipso cal. Ianuarij die dirūpūt imagines Galbæ. Herodianus, [k] statuæ, inquit, atq; imagines Maximini, cęterique honores statim conuulsi: vt vero honestius colerētur, velut idola alijs dicata conceptis verbis cōsecrabantur, nec eas amplius cuique vēdere licebat, qui læsæ maiestatis crimen incurrere nolebat, cū aliàs a statuarijs publicè venire possent. Martianus. [l] Non videtur, inquit, contra maiestatem fieri, ob imagines Cęsaris nondum consecratas venditas.

Illas aūt imagines his similes fuisse credendū est, q̄ à Notitia repræsentantur, & magistratib. p̄mittebantur, non secus ac hodie Archipræsules & Patriarchæ crucē aureā vel argenteam præferunt. Solebāt & priuati has imagines secum ferre, aut ad eas cōfugere, vt se ab alicuius potentis vi tuerentur, qđ in alicuius inuidiā, vel ad aliquem sugillandū fieri prohibetur. Callistratus. [m] Ad statuas, inquit, cōfugere, vel imagines Principū in iniuriā alterius prohibitū est; eumque qui imaginē Cęsaris in inuidiā alterius prætulisset, in vincula publica coerceri. Nec de alijs imaginibus quā hic à Notitia rep̄sentatis intelligit, de quib. multa Imperatorum extāt rescripta. [n] Ex ære inaurato, vt Notitia ostēdit, & q̄nque auro & argento cōflari solebant. D. Ambrosius, [o] sola, inquit, ære sua Principū capita, & ducti vultus de ære adorātur. Lāpridius in Diadumeno, fecitq; Bassiani simulachra ex auro & argento. Hæc ille. Q̄nque ēt ex cera fingebantur, Nazarius in Panegyrico Constātini loquens de eius imaginibus, à Maxentio tyranno deiectis, Aboleri, inq̄t, hic vultus nō p̄t, vniuersorū pectorib. infixus est, nec cōmendatione cerę, aut pigmentorū fucis renitet. Prędictę effigies ꝓpria fisci pecunia, nō prouincialiū fundebātur. [p] Dieb. vero festis, & Pręside p̄nte erigebātur, ita t̄n, vt adorationis fastus abesset, quā Theodosius A. [q] ad Aetium P.P. ꝓhibuit: Quando, inquit, nostræ statuæ, vel imagines erigun-tur, siue dieb. (vt adsolet) festis, siue cōibus, adsit iudex, sine adorationis ambitioso fastidio. Lego fastu. Hoc aūt statuitur, quia Iulianus Apostata eas adorari iussit, vt ait Cedrenus, & ethnici adorabāt. In Notitia ostēdūtur duorū Principū aurati vultus, se respiciētes vsq; ad Lūbos formati, quos P. P. alijq; ciuiles prouin-

b cap. 26.

c lib. 2. de bello Iudaic. cap. 8.

d lib. 2.

e lib. 9. deca. 1.

f in 8.

g lib. 2. c. 6.

h cap. 14.

i lib. 17.

k in 7.

l in l. 5. ad leg. Iuliam maiesta.

m in l. capitaliū. §. ad statuas. ff. de pœnis.

n toto tit. C. de statuis & imaginibus.

o lib. 6. cap. 9. in examero.

p l. pen. C. de statuis & imaginib.

q in l. 2. C. eo. ti.

prouinciarum magistratus præferebant, non militares, ut Magistri militum, Comites, Duces, & Palatini iudices, qui pro illis capita Principum dorso libri insculpta tantum habebant, columella imagines Principum sustinebat: in imo erat tripus ut solo posset consistere. Sed & porticibus aut aliis ædificiis publicis atque adeo priuatis eædem imagines affigi cō sueuerant. Arcadius A. [a] ad Aemilianum P. P. si quando inquit, usus exegerit, uel porticus, uel quaslibet ædes ætatis senio, seu fortuitis concussas casibus reparari, liceat, etiam inconsulta clementia nostra, cum reuerentia sui imaginem deponere uel nostram, uel retro Principum, reportatamque post refecta ædificia, loco proprio denuo collocare. Has imagines transeuntes uenerabantur, honoremque exhibebant. D. Gregorius Nazianzenus in prima in Iulianum oratione. Parum, ait Imperatores sibi habent adorari, nisi idem quoque in imaginibus, picturisque præstetur, quo cumulatior & perfectior, ipsis sit ueneratio.

a in l. si quando C. de oper. pub.

Plinius minor ad Traianum scribens, cum imagini tuæ, inquit, quam propter hoc iusseram cum simulachris numinum afferri, thure ac uino supplicarent, & infra. Omnes & imaginem tuam Deorum simulachra uenerati sunt. Vndè honorem ijs exhibitum fuisse constat. Hodie loco imaginum arma Principū solent affigi. Paleologis imperantibus, magistratus, imaginem Principis in tunica ante pectus, & à tergo auro depictam gestabant, aliquando statis, quandoq; throno aut equo insidentis. Ac tum capitijs, auro, gēmisq; ornatis, ac uariè pro dignitatum diuersitate uti cœperunt, ac sceptrum ligneum nodis aureis, & quandoq; nigris, coccineisuè exornatum gerere, ut Suphotatus Curopalata in officijs palatinis recitat.

Nobiles priuati & ipsi quandoq; suas, aut aliorū imagines publice ponebant. Pomponius [b] cū quis ait, iussit in municipio imagines poni, si non honoris municipij gratia id fecisset sed sua, actio eo nomine nulli competit. certe maiorum imagines muris ædium affixas nobiles habebant. Constantinus ad populum, [c] ne uero domum inquit uendere liceat, in qua pater deficit, minor creuit, in qua maiorum imagines aut non uidere fixas, aut reuulsas uidere satis lugubre est. Marcellus [d] hæredem meum uolo in patria faciat porticum publicam, in qua poni uolo imagines argenteas: item marmoreas: Plinius, [e] placuit lugere filium, luget vt nemo: Placuit statuas eius & imagines quàm plurimas facere: Hoc omnibus officinis agit, illum coloribus, illum cera, illum ære, illum argento, auro, ebore, marmore effingit. Viris illustribus, & bene de Republica meritis in publico imagines poni solebant & domi priuatim conseruari. Plinius, [f] apud maiores, inquit, hæc erant, quæ spectarentur, non signa externorum artificium, nec ærea aut marmorea. expresi cera vultus singulis disponebantur armarijs, ut essent imagines, quæ comitarentur gentilicia funera, semperque defuncto aliquo aderat totus. familiæ eius, qui unquam fuerat, populus. Aliæ in foribus, & circa limina animorum ingentium imagines erāt, affixis hostium spoliis quæ nec emptori refringere liceret, quæ etiam domi nis mutatis domus ornamenta erant. Has in publico viuentibus Caligula poni prohibuit. Tranquillus, [g] uetuit posthac, inquit uiuentium cuique usquam statuam, aut imaginem nisi se consulto & auctore poni.

b in l. 7. Quintus de annu. legat.
c in l. lex quæ tutores. §. ne autem & §. ne uero C. de admin. tutor.
d in l. seia §. ult. de aur. & arg. leg.
e epist. 7. li. 4.
f li. 35. ca. 2.
g ca. 34. in Caligula.

Alia præterea P. P. habebat ornamenta, quibus & Proconsules, & Præsides utebantur. Annonas, ut alij magistratus, ex publico, Sed longè pinguiores, qualē in Claudio Trebellius Pollio olim fuisse scribit, uide licet frumētū, uinū, oleū, laridū, acetū, olera, hordeū fœnum, ligna, paleas, cerā, aurū, argentū factū uestes mulos, equos, & alia, quæ ibi referuntur. Sed pecunia postea pro his dari iussa. Iustinianus P. P. Africæ centum libras auri præstitit. [h] Nūc ad aliū illustrē .i. Præfectū urbi secundū Notitiæ, & Codicis Iustiniani ordinem, qui eum P. P. subnectunt, est ueniendum.

h in l. 1. C. de offic. P. P. Afric.

DE PRAEFECTO VRBIS *Constantinopolis.* Cap. XXV.

CONSTANTINOPOLIS antea Bysantium dicta, quod Pesennio Nigro [i] fuisset, à Seuero Imp. planè diruta, ac theatro, thermisque, ac omni cultu atq; honore detracto, in vici formā redacta fuerat, & Perinthijs adiudicata. Postea vero imperij sede eò trāslata, in antiquū splendorē restituta, & noua Roma à Cōstantino est appellata, [k] omnibusque Romæ veteris priuilegijs est potita. [l] Id constituit secunda Synodus Constantinopolitana, [m] imperante Theodosio magno, & Chalcedonensis [n] confirmauit, quod & Suidas, Eustachiusque memorant. In omnibus igitur Romam æmulata, quemadmodum illa, & ipsa in regiones XIIII est diuisa. [o] Aureum quoque miliarium pro vrbis vmbilico habuit Capitolium, pōtem sublicium, obeliscum, theatra, circum maximum, horrea, amphitheatra, pistrina, thermas, columnas intus peruias, duas Basilicas, porticus, & multa alia, quæ Romæ insignia reperiebantur. Itaque & vrbi Præfectum exemplo Romæ obtinuit, qui ciuiles, & criminales causas in vrbe, & extra intra aliquot stadia etiam Senatorum iudicaret, [p] ex prouincijs etiam ad eum prouocabatur, quemadmodum a Præsidibus, & Proconsulibus ad Præfectum vrbis Romę appellari ex Mœcenatis sententia Augustus induxit, vt auctor est Dion, [q] & Cassiodorus: Vopiscus in Floriano, omnis prouocatio, inquit, Præfecti vrbis erit; quæ tamen à Proconsulibus, & ordinarijs iudicibus emerserit: Idem paulò post. Præfecturæ vrbanæ appellatio vniuersa decreta est: & rursus. Redierunt ad præfectum vrbis appellàtiones omnium potestatū & dignitatum. Verum pluribus Præfectis prætorio inuentis, ad ipsos prouinciarum causæ sunt deuolutæ, [r] eas tantum, quæ Romæ à Prætoribus cognitæ fuerant, vrbi Pręfectus retinuit. [s] At Cōstātinopoli, quo maiorem eius Præfecto auctoritatem adderet, Constantius statuit, vt à duobus Ponticæ diœceseos rectoribus, id est, Bithyniæ, & Paphlagoniæ, & totidem Asianæ, i. Lydiæ, & Phrygiæ salutaris, & duobus Procōsulib. Asiæ, Hellesponti, & insularum, & à tribus Thraciarum diœceseos, Europæ, Rhodope, & Hæmimonti, quę sunt nouē prouinciæ, ad ipsum appellaretur. [t] Exemplo etiam Præfecti Romæ idem paucos milites in vrbis stationibus ad sedandos tumultus dispo nebat. [u] Ad eundem disciplina & editio spectaculorum pertinebat, & ideo mulctæ sępe arcæ theatrali Præf. vrbi applicabantur. [x] Ad ipsum & cura carnis, vt iusto pretio venderetur, & fori aīalium specta bat. [y] Imo totius annonæ prouidentia ipsi, & Præfecto annonę erat commissa. [z] Liberalium quoque studiorum disciplinam Constantinopoli exerceri cū rabat, vbi tres Rhetores, decē vtriusque linguę Grāmatici, quinq; sophistę, vnus philosophus, & duo legum interpretes quemadmodum Romę à Pręfecto conducti docebant. [a] Procurabat etiam, vt mille centum tabernę ecclesię magnę a Constantino & Anastasio donatæ sarcirentur. [b]

i Herodianus in 3.
k l. 5. C. de operib. publ. l. generaliter. in fi. C. de episc. & cler.
l l. 6. C. de sacrosan. eccle. l. 2. C. de priuileg. vrb. Constant.
m can. 3.
n can. 28.
o §. antep. nouel. 43.
p l. 1. in princ. ff. de off. præfe. vrb. l. 4. C. Theod. de iurisd.
q lib. 52.
r l. à Proconsulibus. l. addictos. l. præcipimus. C. de appellatio.
s l. si apud. C. de appellatio.
t l. cum appellat. C. de appellat. l. 23. C. Theo. eo. l. vlt. C. de his, qui per met. iud. non appella.
u l. 1. §. vlt. ff. de off. præfe. vrb. & Dion.
x l. nouel. 63. in fine.
y d. l. 1. §. cum carnis.
z d. l. 1.
a d. l. 1. C. de stud. lib. vrb. Roma. & Constant.
b nouel. 59. §. 1.

Primus Honoratus ex Pręfecto Galliarū Constantinopoli Pręfectus est, Anno salutis 362. & penultimo Cōstantij imperij, vt D. Hieronymus in chronicis, Cassiodorus, Socrates, & Sozom. tradunt. Is consularis Byzantij est appellatus, qd nomē aliquot annis, vsq; ad Valentiniani, & Valētis imperiū permansit. [c] scribit. n. Gregorius Presbyter D. Gregoriū Nāzianzenū, dū ecclesię Constantinopolitanæ præesset per calūniā accusatū, ad consularē vrbis perductū, absolutūq; fuisse: Itaq; cōstat eū magistratū, tū cōsularē vocatū, quare inscriptio rescripti Valētiniani [d] ad Honoratū rectè hēt Consularē Bysantij, vt olim legebatur, non Byzatij, vt postea est mutatum, quæ vrbs Byzazenę prouincię erat caput, cuius vniuersę cōsularis nō vnius Byzatij vrbis fuisset appellādus.

c l. 1. C. de offic. comit. rer. priua.
d in d. l. 1.

Vterque Pręfectus vrbi, P. P. dignitate æqualis

 cense-

censebatur, [a] & illustris erat, [b] In senatu tamen supra illos sedebat, [c] & in vrbe omnibus antecellebat: [d] deposito vero officio ex Præfectis prior magistratu functus præcedebat. [e] Præerat senatui, in quo etiam primus sententiam dicebat iura à principe condita ibidem legi curabat. (l.1.C.de bon.mater.) Sedebat autem Constantinopoli Senatus plerunque [f] eo in loco, qui septimus vocabatur. Niceph. enim conscribit Pulcheriam Theodosio fratre defuncto, conuocatis ad septimum Senatoribus Martianum Imperatorem creasse. Vnde plura in septimi consistorio, iura recitata dicuntur. [g] Sed vitio librariorum, sæpe scriptum est septies, pro septimi. In eo vero Præfectus vrbi Præfecto Prætorio erat inferior, quod ab [h] eo, non à prætorianis sententiis appellabatur. [i] Insignia eadem quæ Romæ Præfectus habebat, nempè vultus Principum, librum mandatorum inter quatuor ardentes cereos abaco impositum, quadriiugũ currum auratum, quo per vrbem vehebatur, præconibus eum imperij patrem acclamantibus. [k] Cassiodor. [l] de præf. vrbi loquens Carpento, inquit, veheris per nobilem plebem, publica te vota comitãtur; fauores gratissimi, consona tecum voce præcedũt: Hæc ille. Non tantum enim præcones, sed & plebs eum faustis manibus excipiebat. Alij quoque maiores magistratus, vt Magistri militum, Magister officiorum, & alij Illustres curru intra vrbem vehebantur. Gratianus, [m] Omnes, inquit, honorati, siue ciuilium seu militarium vehiculis dignitatis suę, & carrucis intra vrbem sacratissimi nominis semper vtantur. Appellat autem vehicula dignitatis, quia ob dignitatem ita in publicum prodibant, qui mos hodie ab aula recessit; Cetera huius magistratus insignia, in Præfecto Romæ explicabuntur. Alexander A. [n] P. V. vrbi amicum vocat. Alii Imperatores hac appellatione ad eum scribebant TVA MAGNITVDO, [o] SINCERITAS, [p] ILLVSTRIS AVCTORITAS TVA, [q] SVBLIMITAS, [r] & similia quibus erga Præfectum prætorio vtebantur: Eius etiam sedes AMPLISSIMA vocabatur, quemadmodum, & Prætoriana, & ipse GLORIOSISSIMVS [s] est dictus. Eius fori aduocatorum numerus octuaginta fuisse videtur, ita enim Iustinus diffiniuit ad Theodorum P. V. scribens [t] quem alij P.P. fuisse volunt quorum. XV. eminebant, & Primates vocabantur, istorum primus fisci aduocatus cum salario publico fiebat, & hi omnes iisdem priuilegijs, quibus Fisci patroni gaudebant. [u] Clarissimique vocabantur.

Nulla huius Præfecti extant insignia, cum tamen vsq; ad tẽpora Notitię, & Iustiniani & vltra hic magistratus continuauerit, Theodosius enim minor, & Valentinianus circa annũ salut. ccccxxvij. Theophilo P.V. Constãtinop. scribit, [x] & Iustinianus sępe eũdem Præfectum nominat, [y] forte existimauerũt ea, quæ in Occidente in Præfecto Romæ representãtur, pro hoc sufficere. Aut aliquod folium deest. Eiusdem officium omittitur. Idem tamẽ fuisse arbitror, quod erat Præfecti vrb. Romæ, nempe habuisse Principem, Cornicularium, Adiutorem, Commentariensem, & alios. Adiutor primicerij titulo honestabat, & priuilegium habebat, ut captarũ personarũ delinquentiũ curã susciperet, biennioq; tantum in officio permanebat. Theodosius. [z] Primicerius, inquit, adiutor tuæ sedis officij curã, insuper personarũ suscipiat. De aliis non põt intelligi, q̃ de custodię traditis, & erat adiutor totius officij, & Cõmentariensis, delinquentesq; capiebat. Vult aũt Theodosius, ut non tantum sontes capiat Adiutor, sed & eorum curã habeat, ex cõsuetudine Constãtinopolis, cum aliàs hęc cura esset Commentariensis. Præter officiũ alios sub se hic Præfectus habebat, qui in Præfecto vrbi Romę a Notitia recensiti commodius explicabuntur. Duos tamen Præfectos, videlicet annonæ, & vigilum, non ociosè hic repetemus, quorum vsus ab Occidentalibus diuersus reperiebatur. Vicarium urbis Constantinopolis, q̃ Romę erat, Notitia nullũ nominat. Quòd vero Valentinianus, & Valens ad Volusianum. V.C. Vicarium scripsisse leguntur, [a] suspectum est: ijs enim imperantibus Præf. vrb. nõ Vicarius fuit. [b] Aut certe de vrbis Romæ Vicario est intelligendum, vbi illud [c] rescriptum est conditum, [d] quod cum Taracinenses, & Tuscos calcem in vrbe vehere iubeat ad Constantinopolim longe ab eis populis distantem non potest referri.

a l. 1. C. de P. P. siue urb. lib. 12.
b l. vl. C. de apparitorib. præf. vrb.
c l. 1. & 2. C. de P. P. siue vrb.
d l. 1. C. de offi. præf. vrb.
e d. l. 1. & 2.
f li. 14. cap. 58.
g vt l. pen. C. de sacrosan. ecclesi. l. 19. C. de iure delib. l. sancim', C. de donat. l. 30. C. de fideicom.
h l. 1. C. de sent. Præf. Præto. l. 17. præfecti, ff. de minor. l. 1. ff. de off. præf. præt.
i Aemilius 38. ff. de minor. l. vl. C. de his qui p mẽti iud. non appel.
k l. 1. C. de quæstorib. nouel. 70.
l in formula præfecturæ vrbanæ.
m l. 1. C. de honora. vehic.
n in l. 1. C. si mãcip.
o l. ad similitudinem. C. de aduo. diuer. iudicio.
p l. 2. C. de offic. præf. urb.
q l. 3. C. de spect. & scenic. & lenonib.
r l. 1. C. de stud. liber. urb. Romę.
s l. 1. C. de rapto. virgin.
t in l. antepe. C. de aduoc. diuer. iud. l. 13. C. de nõ num. pecu.
u d. l. ad similitudinem.
x in l. 1. C. de p fecto. qui in urbe const.
y in l. 1. C. de rapto. virg.
z in l. vl. C. de off. præf. urb.

a l. 3. C. Theo. de calcis coctorib.
b l. 28. C. de decurionib.
c l. 2. C. Theo. de incest. nup.
d d. l. 3. C. Th. de calcis cocto.

DE PRAEFECTO ANNONAE. Cap. XXVI.

C. de offi. Præfecti annonæ Græca constitutio.

PRAECIPVA cura P.V. erat annonæ, qui cum pluribus negocijs occupatus, huic cõmode intẽtus esse non posset, proprius eius rei gratia creatus est magistratus, Præfectus annonæ vocatus. Is inter alia, q̃ in Præfecto Romę dicẽtur, panes inter pauperes diuidebat. Constantinus enim, diuersis hoĩum generib. eos est elargitus. [e] Primo illis qui domos Constantinopoli habuissent, [f] & hi panes palatini dicebantur. [g] Suidas uero, [h] quemcunq; panem ex Principis palatio exeuntem, palatinum vocatum fuisse autumat. De his interpretandum est Theodosij rescriptum [i] ad Proculum P. V. Annonas, inquit, publicas, non tam titulis dignitatum, quàm singulorum meritis attributas Constãtini liberalitate claruit, ideoq; nihil ex his scholarum nomine vendicetur, sed pro cuiusq; merito concessa seruentur. Merita autem eorũ intelligit, qui ædificassent, & ob id ciuicæ annonæ appellant, [k] uel publicæ. Hæc enim uocabula confunduntur. [l] Alios panes Constantinus assignauit militibus, qui & ipsi vrbem ædificijs exornassent. [m] Hi in pane cocto exhibiti domibus assignabantur. [n] & panes ædificiorum dicebantur, [o] Alios præterea panes quo anno Consul fuit Constantinus, singulis diebus inter plebem diuisit, quibus ẽt uinum, carnem, & oleũ addidit, vt ait Suidas, [p] & id per multos annos obseruatum fuit. Octuaginta millia panum, eũ quotidie pauperib. elargitũ Metaphrastes [q] scribit: Socrates octuaginta millia modiorũ frumẽti. [r] Sordidus erat hic panis, duas vncias, & semis pẽdẽs. Valentinianus uero buccellas mundas sex vnciarũ dedit. [s] His alios addidit Theodosius Magnus, [t] & alios Martianus, [u] Tribunalibus aũt varijs in locis ciuitatis erectis illos per gradus ascendentes pauperes accipiebãt. Cum enim vnus locus ad diuidendos inter tantam plebẽ panes, non sufficere, centum & decem septem per xiiii. Cõstantinopolis regiones, marmorei gradus sunt cõstructi, ut in antiqua Constantinopolis descriptione ante Notitiam legitur. vnde hic panis gradilis appellabat, quem aliunde q̃ à gradibus cuiq; assignatis populus accipere nõ poterat. [x] Valentinianus: ne qd, inquit, super gradili pane fraudis oriatur, iussimus omne illud, qđ populo penditur, palam in gradibus, non clã a pistorib. ministrari. Erant igitur sui cuiq; tribui gradus destinati, quos mutare nõ licebat, nec alter ad alterius gradũ transire poterat, idq; officiales Præfecti annonæ prohibebãt. Idem Valentin. [y] Panis, ait, gradilis in aliũ gradũ translatio inhibetur, & cognoscat officiũ Præfecti annonæ, seuerissima sibi imminere supplicia, si vlterius translationẽ per gradus permiserit commutari. Ciuiles ẽt hi panes vocantur, [z] q̃ ciuibus dabantur, ad palatinorũ differentiã, & aliorum, qui quibusdã scholarum hoĩbus præstabantur. [a] Hę populares ẽt annonæ, & ciuicæ sunt dictæ. [b] Eãdẽ olim Romę liberalitatẽ, sed nõ tanta largitate Traianus exercuerat, [c] quinq; millib. n. puerorũ, & puellarũ inopũ alimenta decreuerat. [d] Eorũ numerũ Aurelianus auxit, vt ait Vopiscus. Quare in pluribus numismatis Traiani, & Hadriani hi gradus visuntur, per quos populus ascendit panẽ accepturus. In summo est scriba, & alius cũ tessera, q̃ panes diuidit. Hi olim neq; alienari, neq; in aliũ transferri poterant. [e] Sed illis a multis alienatis, Theodosius eos contractus confirmauit,

e l. 8. & 9. C. Th. de anno. ciuil.
f l. 12. & 13. C. Theo. eo.
g l. 7. C. Theo. d. tit.
h in uerb. παλατῖνοι.
i in l. 1. C. de annon. ciuil. li. 12.
k l. 1. & seq. C. T. de anno. ciuil.
l in l. 1. C. eo. ti. & l. 10. C. eo.
m l. 2. C. T. eo. ti.
n l. 1. C. de cano. frum. urb. Constant. li. 11. ti. in l. 5. C. T. d.
o de anno. ciuil.
p in d. uerb. παλατῖνοι.
q 6. Nouemb. in Paulo Patriarcha Constantinopolitano.
r li. 2. c. 3.
s l. 5. C. Th. d. ti.
t l. pe. C. Th. eo.
u l. ul. C. eo. ti.
x l. 3. & 4. C. Th. eo. ti.
y l. 2. C. The. eo. ti.
z d. l. ul. §. præterea, C. de iu. dot. l. ul. §. & nemo, C. de quadrien. præscrip.
a l. 2. C. de annõ. ciuil.
b d. l. 2.
c Plin. in panegyrico.
d Dion & capitoli. in pertinace.
e l. 6. & 7. C. Th. eod. tit.

confirmauit, & distrahi permisit. [a] Quare postea
a in l. vl. C. de an non. ciuilib. alienari, & in dotem dari potuerunt. [b] Nunc alios
b d. l. vl. §. præterea, C. de iur. do. sub hoc Præfecto magistratus prosequemur, qui etsi sub Romæ Præfecto erunt explicãdi, diuersam tamẽ Constantinopoli formam habebant; & ideo hic de ipsis necessariò est dicendum.

ff. & C. de officio Præfecti vigilum

DE PRAEFECTO VIGILVM. Cap. XXVII.

QVEMADMODVM sub Romæ Præfecto erat Præfectus vigilum, septem cohortibus imperans, quæ incendia in vrbe orta arcerent, ita & sub Constantinopoli Præfecto, alter vigilũ, quingentis sexaginta tribus collegiatis nuncupatis imperabat. Erant hi ex diuersis artificum corporibus delecti, per xiiij. vrbis regiones, ad arcenda incendia dispositi, in quibus plures, vel pauciores locabantur; prout amplæ, angustæuè regiones erãt, vt docet antiqua vrbis Cõstantinopolitanæ descriptio, quæ collegiatos in quaque vrbis regione 25. 80. aut 90. pro cuiusq; latitudine recenset. In vltima regione errore librarij desunt 38. qui aliarum regionum collegiatis aggregati, numerum 563. constituunt, quot ab Honorio, &
c l. pen. C. de cõmer. & mercato. Theodosio in rescripto ad Aetium. [c] P.V. recẽsentur. De his in prima Constãtinopolis regione, ita legitur. Prima regio continet collegiatos XXV. qui è diuersis corporibus ordinari incendiorum solent casibus subuenire. Secunda regio continebat collegiatos XXXV. Aliæ plures uel pauciores alios. His ergo imperabat Præfectus vigilum, quorum opera arcebantur incendia, & in defuncti locum præsentibus corporatis, alium subrogabat, nec his alij addi, nec ipsi
d in d. l. pen. mutari poterant. Honorius, & Theodosius, [d] Cessante, inquiunt, omni ambitione, omni licentia, quin gentorum sexaginta trium collegiatorum numerus maneat, nullisq; his addendi, mutandi, vel in defuncti locũ substituendi pateat copia, ita, vt iudicio tuæ sedis, sub ipsorum præsentia corporatorum in eorũ locum, quos humani subtraxerint casus, ex eodem, quo illi fuerant corpore, subrogentur, nulli alij corporatorum præter dictum numerum per patrocinia immunitate concessa. Ad Aetium P. P. est illud rescriptum, sed legendum est P.V. vt habent emendati Codices, nam ipse functus est hoc magistratu Con
e l. ul. C. The. de calcis coctorib. stantinopoli. [e] Deligebantur uero hi collegiati, ex
f in l. 1. C. de excus. artifi. XXXV. corporibus artificum, qui à Constantino in rescripto ad Maximum [f] recensentur, eosque ab alijs muneribus personalibus, præterquam ab arcẽdo
g l. 1. C. de priu. corp. & l. 1. C. de collig. li. 11. incendio immunes facit. [g] Corporati autem artifices sunt, architecti, [h] medici, pictores, statuarij,
h l. 1. C. de excu. artif. marmorarij, lectarij, seu arcarij, id est, qui lectos siue fulcra lectorum, & arcas fabricant, clauicarij, qui claues, quadrigarij, qui currus, uel quadratarii, quos græco vocabulo πήκτους appellant, vermiculatum opus facientes, structores, idest ædificatores, sculptores ligni, musarij, deauratores, albini, quos Græci κονιατὰς appellant, id est parietum dealbatores, argentarij, barbaricarij, qui ex filis auro elaboratis
i in 11. Aeneid. hominum, brutorumuè imagines effingunt, ait Donatus, [i] Diatretarii, margaritas perforantes, uel cali-
k l. si seruus, §. si calicem, ff. ad leg. Aquil. ces torno polientes, aut cęlantes, [k] ærarij, fusores, signarij, fabri, bracarii, aquæ libratores, figuli, qui græcè κεραμεῖς aurifices, vitriarij, plumbarii, specularij, pelliones, fullones, carpentarii, i. sculptores, dealbatores, cusores, linarii, qui linum curant, tignarij, bractearii, græcè πεταλουργοί. His omnibus P.V. imperabat, ex eorumq; corporibus 563. ad arcenda Constantinopoli incendia eligebat. Symmachus P.
l li. 1. epist. V. [l] Valentinianum A. rogat, ne noua equorum collatione ad vsum exercitus, plebem Romanam oneret. Hi sunt, inquit, qui fabriles manus Augustis operibus accommodant, per alios fortuita arcentur incendia: quibus verbis motus Imperator indictum onus remisit. [m] Sed quod ad Præfectum Vi- m l. 1. C. The. de priuil. corporato.
gilum pertinet, is magistratus vilioribus dari cœptus, conspirantibus etiam cum eo furibus, paulatim despectus est. Quare Iustinianus eius loco Prætorem plebis creauit, cui etiam in eos, qui nocte mœchando, uel furando, uel alio modo deliquissent, n in nouel. 13.
gladii ius dedit. [n] Imperabat hic Præfectus, & Vicomagistris, quos ab Augusto inuentos Tranquil- o in Augu. c. 30.
lus [o] scribit, spacium vrbis, inquit, in regiones, vicosque diuisit, instituitque, vt illas annui magistratus sortito tuerentur, hos magistri è plebe cuiusque viciniæ electi. Hi Cõstantinopoli numero LXX. instituti per noctem quini xiiij. vrbis regiones custodiebant, quemadmodum in descriptione urbis Constantinopolitanæ legitur.

DE DECANIS SEV LECTICARIIS. Cap. XXVIII.

DEcanorum etiam, seu Lecticariorum, p nouel. 59. c. 4.
qui lectis [p] impositos mortuos efferebant, curam Præfectus vrbi habebat. Hi a ferendis lectis nomẽ traxerũt. Alio nomine Decani sunt dicti, forte quòd in decades essent diuisi. A Constantino Pio Principe sunt inuẽti, ut gratuitã exportandis defunctis operã præstarent, eamque ob causam maiori Ecclesiæ Cõstantinopolis 950. ergasteria donauit, alia 150. Anastasius cum quibusdam aliis reditibus addidit, quæ numerum MC. ergasteriorum efficiebant, ex quorum pensionibus sumptus funerum fiebant. [q] Ita- q nouel. 59. §. 1. Leonis nouel. 12
que Iustinianus mandauit Præfecto vrbi, ut præfata ergasteria ab aliquibus vsurpata Ecclesiæ memoratæ restitueret, octingentaque eius defensoribus, trecenta Oeconomis assignaret, qui ex eorum reditibus aureos CCCC. singulis mensibus religiosis darent, videlicet decanis 182. ascetriis, idest, monialibus VIII. quæ psallentes lectum sequebantur, aureos XCI. Acoluthis lumina præferentibus, aureos XCI. canonicis mulieribus, quæ seruiebant Xenodochio, & ipsæ, quoq; psallebant, aureos 36. ascendit annua hæc sũma ad quatuor millia, & octingentos aureos; Qui vero volebat plures lectos, & speciosiores, pluraq; ascetria, pecuniam in Nouella Iustiniani definitã soluebat: Asceterium autem vult constare ex octo monialibus, & tribus acolythis.

Lecticarii uero seu decani à defensore Ecclesiæ ex 800. ergasteriorum pẽsione alebantur. Horum numerus cum in immensum excreuisset; statutũ est à Theo
dosio iuniore [r] ne 950. excederent, postea ad MC. r l. 4. C. de sacro. san. eccl.
excreuerunt: & Iustinianus [s] 800. pauciores nõ esse statuit. Hi ferebant caducer, sepulchrum extrue- s nouel. 43. in principio d. nouel. 59.
bãt, & in alijs huiusmodi laborabãt, vnde κοπιαταί. idest laborantes vocantur, [t] a Præfecto vrbi creabã- t in d. nouel. 59. cap. 2.
tur. Nullum tamen ipsis certum locum Constantinopoli destinatum fuisse inuenio, sed ut facilè inueniri possent, credendũ eos in certo loco congregatos mãsisse, quemadmodum Romæ; ubi in unis castris degebant in xiiij. urbis regione, quæ castra lecticariorum appellabantur, sed illorum numerus non apparet.

DE CVRATORIBVS OPERVM Constantinopolis. Cap. XXIX.

QVemadmodum Romæ, ita & Constantinopoli credendum est curatorem operum fuisse, quæ ante Notitiam in Constãtinopolis descriptione in xiiij. regiones diuisæ incerto auctore recitatur, vt Fora IIII. Theatra II. Circus I. Thermæ VIII. Basilicæ II. Horrea V. Lusoria II. Cisternę IIII. Nymphęa IIII. Porticus LII. Pistrina publica xx. Gradus CXVII. de qbus supra. Colũna purpurea I. Aliæ intus peruię II. Colossus I. & plura alia, q̃ pprio opusculo me interpretaturũ spero. eorumq; oĩum solicitudo apud hũc curatorẽ fuit. Alios quoq; magistratus, q̃ nume. xv. Præfecto urbi Romæ parebãt, sub hoc Cõstantinop. Præfecto fuisse credẽdũ est, vt magistrũ census, q̃ ibi

 acta

acta scribi iubebat: [a] sed & agitatores, ac scenici, omnia; & ludos spectantia sub hoc Praefecto fuere: [b] Denique lenones, [c] & tota ciuitatis politia ei committebatur, vt in praef. Romae dicetur. [d] Verum quoniam aliquod ius in Pretores Constantinopolitanos eius vrbis Praefectus habebat, & eorum iura meminerunt, de his est videndum.

a l. testamenta, l. consulta, C. de testa. l. in hac sacratissima, l. secundũ C. de dona.
b l. 1. 4. & seq. C. Theo. de scenic. l. vlt. C. Theo. de expen. lud. l. 1. & 2 C. Theo. de equis curul.
c l. 1. C. Theo. de lenon.
d l. 1. C. The. de vsu. Cod. de officio p̃toris, de praetoribus li. 12.
e l. si apud. C. de app.

DE PRAETORIBVS CONSTANtinopolis. Cap. XXIX.

ROMAE Constantino Imperante duo tantum Praetores erant, a quibus ad Praefectum vrbi appellabatur. [e] Byzantium vero sede Imperij translata, Constantinus nullum illi vrbi Praefectũ, sed tres praetores dedit, primum a se Flauium nuncupatum, quem in ludos, & theatra vigintiquinque millia Follium, & libras argenti quinquaginta ad oblectandum populum impendere voluit: quae summa est plus minus nostrorum 500. Aureorum. Follis autem secundum Suidam equat fermè dimidium nostrum quadrantem. Secundum Praetorem etiam à se Constantinianum appellauit, quem viginti millia follium, & quadraginta argenti libras insumere iussit. [f] hic est Pretor Constantinianus, qui alienantibus praedia minorib. decretum interponebat. [g] Tertium Pretorem vocauit triumphalem à victorijs, quas saepius obtinuerat: & hunc xv. millia follium, & triginta argenti libras erogare praecepit. [h] Nec nisi Senatores, & à Senatoribus eligebantur, [i] Postmodum sub Constantio quinque facti sunt praetores, quorũ primus fuit Constantinianus, qui in honorem magistratus libras argẽti mille in aquaeductus seu fabricas publicas impendebat. Alter erat Flauialis, qui & ipse in easdem fabricas libras 500. erogabat. [k] Alij ludos edebant. Haec autem officium Praefecti vrbi exequebatur. [l] Deinde sub Valentiniano ad numerum quatuor redacti sunt Praetores, qui kal. Ianuarij magistratum inibant. [m] Gratianus alios quatuor addidit. Demum Valentinianus III. & Martianus tres tantum ex Senatoribus Constantinopoli habitantibus creari mandarunt, [n] qui causas liberales, & liberorum cognoscebant, ac decreta minoribus praedia alienantibus interponebant, [o] minoresq; captos in integrum restituebant: eos fortè tum intermissos Notitia praetermittit. Imperante Iustiniano vnus Cõstantinopoli Praetor plebis nuncupatus fuisse videtur quem ipse magnificentissimum appellat, & apparitorem habuisse dicit. [p] His, quae ad Praefectum vrbis Constantinopolis pertinent, explicatis, cum huic ordini illustrium continuato tam Notitia, quam Codex Iustiniani magistros militum subnectant, de his est videndum.

f l. 5. C. Theo. de praeto.
g l. vl. C. de prae. minor.
h lib. 5.
i l. vlt. C. de offi. praet. l. 12. C. Th. de praeto.
k l. 13. C. Theo. de praeto.
l d. l. 13. & 20.
m l. 20. C. Theo. de praetor.
n l. vl. C. de offi. praeto.
o l. 1. C. eo. ti. in prin. ff. de ventre inspiciendo.
p l. nouel. 89. §. 2 seu auth. de testibus.

C. de offic. magistrorum militũ.

DE MAGISTRIS MILITVM. Cap. XXX.

PRIMA pars Breuiarij imperij, quod Augusti manu scriptũ fuisse Tacitus, Tranquillusq; scribũt, continebat, res militum, & quot sub signis vbiq; essẽt, quotq; classes reperirentur. Haec postmodũ per latercula diuisa rursus in Notitia sunt transcripta. cum de his igitur atq; eorum Praefectis sit dicendum illorum origo hic altius est repetẽda. Ante inuentos magistros militum, consulares vocati tanquã Imperatoris legati, ad regendum exercitum mittebantur, quibus milites tam pacis, q̃ belli tempore obtemperabant. Tranquillus in Tiberio, [q] corripuit, inquit, consulares exercitibus praepositos, quod non de rebus gestis Senatui scriberent: & in Domitiano [r] Oppium Sabinum consularem à Dacis oppressum scribit. Consularem appellatum Vlpianus tradit, [s] quia consularibus insignibus vtebatur: et is, ait, qui exercitui praeest, licet consularibus insignibus vtatur, ignominiae cã ab Imperatore missus, hac nota laborat. Vegetius uerò, qa ex cõsularibus viris exercitibus praefici solebant, cõsulares appellatos fuisse innuit. [t] Legati nomen adhuc Alexandro imperante erat in vsu, Lampridius, [u] Apparitores, inquit, nullos esse passus, iussit, vt ante tribunum milites quatuor ambularent, ante Ducem sex, ante Legatũ decem: legatis Magistri militum successerunt. Vegetius. [x] Legati, ait, Imperatoris, ex cõsularibus ad exercitum mittebãtur, quibus legiones, & auxilia vniuersa obtemperabant in ordinatione pacis, vel necessitate bellorum, quorum loco nunc illustres viros constat Magistros militum substitutos, à quibus non binae tantũ legiones, sed & plures gubernabantur. Haec ille. A quo vero Magistri militũ inuenti fuerint, non constat. Certum est, post Alexandrum à posterioribus Principibus introductos. Metaphrastes Theophilum Magistrum equitum sub Decio, & Veturium sub Diocletiano nominat Magistrum peditum. Aurelianũ quoq;, qui mox imperauit, Magistrũ militum p̃ Thracias Fl. Claudij fuisse Vopiscus scribit. Et Eusebius Caesariensis Saturninũ vnum ex xxx. tyrannis Carino imperante. Magistri autẽ dicti sunt, quibus alicuius negocij cura praecipuè demandabatur, [y] Indeq; magisteria haec potestas est appellata. [z] Ita et Paulus Diaconus vocat. Caeterum cum Praefecti praetorio ubiq; ordinandi, & puniendi milites potestatem haberent, Constantinus militari imperio ipsis adempto, duos magistros militum instituit, alterũ equitum alterum peditũ, qui omne ius in milites haberent, vt auctor est Zosimus, [a] quod in Occidente semper est obseruatum. Magnus uerò Theodosius, vt oĩbus ex partibus hostibus occurreret, plures Magistros militum creauit, ut in 4. Zosimus scribit, q mox ad numerum quinq; in Oriente sunt redacti. In Occidente duo permanserunt, alter equitum, peditum alter; qui in Principis comitatu degebant, & tanq̃ apud eum manentes, in Praesenti sunt vocati, [b] His Iustinianus in Polemoniaco Ponto, Armenijs, alijsq; adiacentibus regionibus, Zetam magistrum militũ addidit. [c] Horum fermè eadem potestas erat in milites quae Praefectorũ Praetorio remansit in prouinciales, [d] Ciuiles enim criminalesq; illorũ causas audiebant, [e] & terminabant, [f] Ab ipsis tamẽ prouocare licebat. [g] Qui verò eorũ uice exercitibus imperabant, in caligatos tantũ, seu gregarios milites, non tribunos aut Centuriones, ius gladij exercebant. Hanc secundam post Principem dignitatem fuisse D. Hieron. [h] scribit. Tristatae, inquit, apud Graecos nomen est, secundi gradus post regiam dignitatẽ, quos nos Magistratus vtriusq; militiae, & Praefectos annonarij tituli vocamus. inter alia comitibus, & magistris militum indultum erat priuilegium, ut gratis in balneis publicis ciuitatum lauarẽtur, C. l. 1. c. in rei mili. cani. vel trib. laua. pref. Ad Magistrum militum scribẽs Imperator hoc titulo eum alloquebatur. INSIGNIS AVCTORITAS TVA, [i] vel PRAECLARA, vel ILLVSTRIS MAGNIFICENTIA TVA, [k] aut MAGNITVDO TVA, [l] vel GLORIA TVA, [m] vel simili appellatione.

Milites antea a Magistris Ducibusq; eligebãtur, & probabantur. Postea Zeno hoc sibi reseruauit, atque oẽ militum genus a se probari uoluit, [n] Magistris suc cessere, qui hodie Generales exercitus vocantur: magistrorum enim nomen hodie ab vsu recessit, & ad publice docentes est translatũ, qui vulgò a Summis Pontificibus, magistri vocant, [o] sicut & Doctores. [p] Eodẽ noĩe, equitum religiosorũ Praefecti appellant.

Notitia quinq; Magistros militũ in Oriente recenset, qui mixtim equitibus, peditibusq; imperabant; & si secus esset in Occidente, vt dixi. Horũ duo erãt in p̃senti, vnus p̃ Orientẽ: Quartus p̃ Thracias; Quintus p̃ Illyricum. Sed iuxta Notitiae ordinem, prius de p̃sentalib. est differendũ. Vt vero Oriẽtis collectae uires appareãt, in fronte prius totius Oriẽtalis militiae, numeros hoc compendio descriptos repraesentabo.

q cap. 32.
r cap. 6.
s in l. 2. in princ. de his qui not. in fam.
t li. 2. c. 9.
u in eod.
x li. 2. de re mili. ca. cap. 9.
y l. quibus, ff. de ver. sign.
z l. 3. C. de appa. mag. mili. l. 3. C. de offi. magi. mi. lit.
a li. 2.
b l. pen. C. de apparitor. mag. mi. lit.
c in l. ult. C. de offi. mag. mili.
d l. pen. C. de of. P. P. Orien. d. l. 1. & 2. C. de offic. mag. mili.
e l. 1. & 2. & toto tit. C. eo.
f l. de militib. C. de custodia, & exhib. reor.
g l. vlt. C. de his qui per metum iud. non appe.
h in 23. Ezech.
i l. 56. C. Theod. de cursu pub.
k nouel. Theo. ti. 14. l. 2. G. de offi. mag. mili.
l l. ul. C. de offi. mag. mil. l. 2. §. 1. C. de offic. praef. prae. Africae.
m d. l. 2. in fi.
n l. pen. C. de re milit.
o eo. ti. de magistris, c. literis, de constitutionibus c. pen. & ul. de iu dic.
p c. olim de resc.

IN ORIENTE.

Magister militum præsentalis. I.
- *Legiones Palatinæ.* *VI.*
- *Vexillationes Palatinæ equitum.* *V.*
- *Vexillationes comitatenses equitum.* *VII.*
- *Auxilia Palatina.* *XVIII.*

Magister militum in præsenti. 2.
- *Legiones Palatinæ.* *VI.*
- *Vexillationes Palatinæ, equitum.* *VI.*
- *Vexillationes Comitatenses equitum.* *VI.*
- *Auxilia Palatina.* *XVII.*

Magister militum per Orientem.
- *Legiones Comitatenses.* *IX.*
- *Legiones Pseudo comitatenses.* *X.*
- *Vexillatiotiones comitatenses equitum.* *X.*
- *Classes.* *VI.*
  - *Seleucia hæc sub Comite Orientis.*
  - *In ponto Euxino nauium. 40.*
  - *In mari rubro.*
  - *Syriaca.*
  - *Alexandrina*
  - *Carpatia.*

Magister militum per Thracias.
- *Legiones Comitatenses.* *XXI.*
- *Vexillationes Palatinæ equitum.* *III.*
- *Vexillationes comitatenses equitum* *IIII.*

Magister militum per Illyricum.
- *Legiones comitatenses.* *VIII.*
- *Legiones Pseudo comitatenses.* *IX.*
- *Legio Palatina.* *I.*
- *Auxilia Palatina.* *VI.*
- *Classes.* *VI.*
  - *In Schytia. I. nauium 125.*
  - *In Moesia prima. II.*
  - *In Moesia secunda. I. nauium 100.*
  - *In Dacia. II.*

Sunt omnes legiones.	70.
Vexillationes equitum.	41.
Auxilia.	41.
Classes.	12.

DE PRIMO MAGISTRO militum in præsenti. Cap. XXXI.

EXEMPLO duorum P. P. initio duo magistri militum in præsenti creati sunt, vt si vnus noua moliretur, alter obstaret. Hi non simul, sed diuisis inter se copijs, militibus imperabant. [a] Hâc vtrâque militiam in præsenti Leo A. vocat, [b] quia in comitatu Principis degebant. Sic magistratus qui sunt in vrbe, Arcadius Iureconsultus, in præsenti esse dixit. [c] Non tantum, inquit, priuati, sed & magistratus, si sunt in præsenti testimonium dicunt. Vocabantur & præsentes. [d] Arcadius & Honorius: Nemo, inquiunt miles ex his, qui præsentes diuino obsequio nostræ clementiæ deputati sunt, & qui in hac esse vrbe, præsente comitatu sunt concessi, ad aliena obsequia sine nutu principali accedere audeat. De his intelligere Tacitus potest, cum ait [e] Lupercus, legionarios è præsentibus, Vbios è proximis Treuirorum equites haud longè agentes, raptim transmisit. Aliquando præsentes numeri nuncupantur. [f] Hinc prætorium in quo hi Magistri militum controuersias, aut delicta cognoscebant, præsentum Iustinianus vocat. [g] Ex his domestici, qui semper Principem comitabâtur, quandoq; præsentales nominabantur, [h] Hos maximos ordines appellat Nicephorus, [i] olim stipatores seu prætoriani nuncupabantur. Herodianus, [k] A Macrino, inquit, corporis custodes, ac stipatores, quos prætorianos vocant, fortiter stantes, reliquum omnem exercitum soli sustinebant, videlicet proceri homines, atque ex omni numero delecti. His duplum stipendium eius, quod alijs dabatur, â Senatu olim fuit decretum. [l] Binos enim denarios diurnos accipiebant, cum alij nec vnum quidem haberēt, vt Tacitus [m] refert. Hos Augustus X. millium cō stitutos in x. cohortes sub totidem Tribunis diuisit, vt [n] Dion refert, quibus postea 3500. electorum Armeniorum successere, qui in scholas IX. sub totidē Præfectis diuisi palatium Principis custodiebant, & ob id magistrum officiorum illi præfectum iudicem habebant, in ceteris Magistris parebant, qui præter hos, plures copias infrascriptas præsentales nuncupatas habebant. Cum verò magistris præsentalibus rei bellicæ onus incumberet, ad alios magistros, &

a l. nemo. C. de re mili.
b in l. vl. C. de diuer. offi. li. 12.
c in l. ob carmē de testib.
d in d. l. nemo, C. de re milit.
e li. 2.
f in l. vl. C. co. ti. l. 4. C. de apparitorib. mag. milit.
g Nouel. 22. in fin.
h l. restituendæ, C. de aduo. diue. iud. l. vlt. C. de dom. & protect.
i l. 2. C. de curiosis li. 17. cap. 1.
k li. 5.
l Dion. li. 55.
m lib. 1.
n lib. 55.

Duces limitaneos aliquem ex suis apparitoribus mittebant, qui a se missa mandata impleri curarent. Hęc responsa vocabantur, [a] & qui mittit, Ad responsum, vel responsalis; sic Prætores Pisidiæ, [b] Lycaoniæ, [c] Thraciæ, [d] Moderator Hellenoponti, [e] & alij copiarum duces [f] inter milites responsalem tenebant, qui à se iussa exequeretur, quæ & mandata vocabantur. [g] Hi erant, vt sunt nunc apud Principes Nuncij Summi Pontificis, Apocrisarij à Græcis dicti, [h] sic D. Gregorius Constantinopoli apud Tiberium Imper. pro Pelagio Responsalis fuit. D. Gregorius, [i] Tempore, inquit, quo pro explédis responsis ad Principem ipse transmissus; & in dialogis, [k] dum ait, iussione Pontificis mei in Cõstantinopolitanæ vrbis palatio responsis ecclesiasticis deseruirem. Idem [l] Anatolium, quem ad facienda responsa ecclesiæ in vrbem regiam transmisi, charitas vestra visitet, vt labores, quos in caussis secularibus patitur, nobiscum requiem inueniãt. Hæc ille. Hi quandoque Vicarij Summi Pontificis sunt appellati. Innocentius enim III. Constantinopoli Vicarium habuit apud Balduinum, qui Romam nunciabat, quæ ibi agebantur. [m] Præsentalibus militibus Anastasius [n] priuilegium indulsit, vt litigantes pro sportulis executoribus solum aureum soluerent. Hos, vt supra diximus, per cohortes antea in vrbe diuisos Seianus Præfectus prætorio Tiberij seorsum muro inclusit. [o] Hæc castra prætoriana vocat Plinius. [p] Ad extrema, inquit, tectorum in castris prætorianis ab eodem milliario per vicos omnium viarum mensura colligit paulò plus septuaginta millia passuum.

a l. vl. C. de re milit.
b Nouel. 24. c. 4.
c Nouel. 25. §. 1.
d Nouel. 26. c. 2.
e Nouel. 28. c. 3.
f edicto 8. Iusti. §. pen.
g Procop. in 3. de de bello Vãdalic. Zosimus in 1.
h c. cauẽdum. §. 1 prima. q. 7.
i li. 14. moral. c. 31. & li. 3. dialo. 32.
k cap. 35.
l episto. 191.
m c. 4. de cõsuet.
n in d. l. vl. C. de re mil.
o Dion in li. 57. Tranq. in Tibe.
p li. 3. cap. 5.

N O T I T I A

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS MAGISTRI

Militum Præsentalis.

Mattiaci ſeniores. *Conſtantiani.* *Salij.*

Tertij Sagittarij Valentis. *Sagit. ſen. Gallica.* *Sagit. iuniores Gall.*

Angleuarij. *Retobarij.* *Defenſores.*

Felices Honoriani iuniores. *Vrſi.* *Hiberi.*

Tertij Theodoſiani. *Felices Theodoſ.* *Iſauri.* *Primi Theodoſiani.* *Victores.*

NOTITIA.

SVb diſpoſitione viri illuſtris Magiſtri militum PRÆSENTALIS VEXILLATIONES.

Palatinæ. V.

EQVITES, *promoti ſeniores.*
COMITES *Clibanarij.*
COMITES *Sagittarij iuniores.*
COMITES *Taifali.*
EQVITES *Arcades.*

Vexillationes Comitatenſes. VII.

EQVITES *Cataphractarij Biturigenſes.*
EQVITES *Armigeri ſeniores Gallicani.*
EQVITES *quinto Dalmatę.*
EQVITES *nono Dalmatæ.*
EQVITES *primi ſcutarii.*
EQVITES *promoti iuniores.*
EQVITES *primi clibanarij Parthi.*

Legiones Palatinæ. VI.

LANCEARII *ſeniores.*
IOVIANI *iuniores.*
HERCVLIANI *ſeniores.*
FORTENSES.
NERVII.
MARTIARII *iuniores.*

Auxilia Palatina. XVIII.

BATAVI *ſeniores.*
BRACCATI *iuniores,*
SALII.
CONSTANTIANI.
MATTIACI *ſeniores.*
SAGITTARII *ſeniores Gallicani.*
SAGITTARII *iuniores Gallicani.*
Tertij SAGITTARII *Valentis.*
DEFENSORES.
RETOBARII.
ANGLEVARII.
HIBERI.
VRSI.

FELICES

Felices Honoriani iuniores.
Victores.
Primi Theodosiani.
Tertii Theodosiani.
Felices Theodosiani Isauri.
Officium autem suprascriptæ Magisteriæ in Præsenti potestatis, in numeris militat, & in officio deputatur.

COMMENTARIVM.

INSIGNE huius magistri fuit liber supra abacum, albo tapeto instratum erectus, cuius tegumentum ferrugineum eiusdem coloris, fascijs in capitibus, & medio cingitur, in umbilico aurea tabella, aureos duorum Principum vultus sculptos tenet. In manu scriptis longus codex, cum argenteo tegumẽto, & fascijs aureis cincto, super abaco coeruleo tapeto instrato uisitur: in Medio Principum imagines includuntur, quibus Vrsini exemplar caret. Hic Magister vexillationes quinque equitum palatinas habebat, Comitatenses VII. Legiones uerò palatinas VI. Auxilia palatina XVIII. quæ ut planius intelligantur, aliqua de uexillationibus sunt præmittẽda.

DE VEXILLATIONIBVS Magistri militum in præsenti. Cap. XXXII.

VEXILLA tàm peditum, quàm equitum fuere. [a] his enim Romani, & signis in legionibus utebantur. Romulus pro signis manipulos fœni in summitate, hastæ legatos habuit, posteà pro his Aquilam, Lupum, minotaurum, & aprum gestarunt, [b] qui in acie simul ordines præibant: Sed Marius in secundo consulatu, Aquilam uniuersæ legioni præfecit, ut Plinius, [c] & Vegetius [d] referunt. Cętera animalia cohortium signa fuere, quibus additus est Draco manus, & pila ab Augusto inuenta, ut orbem Romano imperio hoc typo subesse indicaret. [e] Aquila primò argentea, & sacello inclusa, longæ hastę est præfixa. [f] posteà aurea facta, [g] fulmen aureum pedibus, tanquam Iouis armiger tulit: Demum facta est imperij insigne. Vexillum uerò tàm centuriæ peditum, quàm equitum turmæ fuit, ait Vegetius. [h] Hic tamen uexillatio pro equitum tantũ turma, aut cuneo sub uno uexillo militante accipitur. Vexillum diminutiuum est, à uelo quasi paruum uelum, ut ait Festus. Id erat quadratum, auro & purpura contextum, quod longo conto suspensum, circa Principem ferebatur. Georgius Cedrenus, Vexillationes, inquit Romani equites appellantur, & vexilla, uela purpura & auro quadrata forma facta. Hæc longis hastis suspendentes, circum Principem gestant, & eum protegunt. Simile habebat Imperator exercitus, quod bandum uocabant. Procopius. [i] Bellisarius, inquit, insigne, quod Romani bandum uocant, Ioanni Armenio commisit, & si fuerit occasio, iaculari mandauit; id infra uexillum appellat. Flammulæ etiam uocantur, Vegetius, [k] Equitum inquit, Alæ dicuntur ab eo, quod similitudinem alarum utraque parte protegant acies, quæ nunc uexillationes dicuntur, à uelo, quia uelis, hoc est, flammulis utuntur. Hæc ille. [l] Flammulæ autem dicuntur quia erant flammei, idest violacei coloris, ait Festus In his vexillis scribebatur, quæ turma, ex qua cohorte, & quota esset centuria. [m] Principis etiam nomen, & fortè imago depicta spectabatur, ut auctor est Dion. [n] Tacitus [o] Laceratis, inquit, uexillis nomen Vitelli prçferentibus. Tranquillus in Vespasiano. Cum Vespasianum, ait laudibus ferrent, assensere cuncti, nomenque eius uexillis omnibus sine mora inscripserunt. Lampridius in Diadumeno, Vexilla fieri Antonina iussit, fecitque Bassiani simulacra, ex auro atque argento. stante verò Repub. in vexillis animalia pingenbantur, Appianus [p] enim scribit V. Legionem Cæsaris uexillo elephantem depinxisse, quod his animantibus in prælio occisis, uictoriam retulisset. Constantinus verò signum crucis, quod in cœlo uiderat, in militaria uexilla transtulit, ut ait Eutropius. Inde Ecclesia postea uenerando crucis signo uexillum appendit, duobus signis militaribns seu ceroferarijs cum ardentibus cereis mediam comitantibus. Hæc sunt signa quæ militantem ecclesiam repræsentant. Vexillatio in legione 32. equites continebat. Vegetius, [q] Quemadmodum, inquit inter pedites centuria uel manipulus appellatur, ita inter equites turma dicitur, habet equites 32. Huic qui præest, Decurio nominatur. Centum. n. pedites sub uno Centurione. seu uno uexillo gubernantur, similiter 32. equites sub uno Decurione, seu uexillo reguntur: sed Vegetius de legionarijs turmis loquitur. Vexillatio uerò extra legionem uix 300. continuisse potest: Cum enim Magister militum in præsenti 24. Legiones regeret, & 12. uexillationes, proportione peditũ pauciores quatuor millibus vix credendum est habuisse, secundum quam rationem, vexillatio circiter 300. continuisset. certum tamen earum numerum non fuisse puto. Ala propriè erat in legione, quam uelut ala tuebatur, Vnde in Germania 2. itinerarium VI. VII. VIII. IX & X. legionum alas fuisse dicit; extra legionem etiam & cohortes sæpè reperiuntur. [r] Nam quæ de minore laterculo emittuntur, omnes sunt alæ sine legione, [s] sed tum plures equites cõtinebat, Liuius enim [t] alam CCC. equitum fuisse scribit. Alibi, [u] CLXXX. Zosimus. [x] Iulianum contra Germanos alam DC. equitum duxisse refert. Vnde patet eas certum numerum non habuisse.

Alã in turmas diuisam fuisse Tacitus [y] significat. Vniuersam enim Treuirorum Alam cum Iulio Classico præfecto, in Coloniarum auxilium missam fuisse scribit, & paulò post. Treuirorum, inquit, turmæ obtulere se hosti incaute. Hæc quandoq; CCCL. equites continebat. Marcelli. [z] Duarum, inquit, turmarum equites circiter. 700. ad subsidium Mesopotamiæ recens ex Illirico missi. Vexillationem cuneum Constantius appellare videtur. [a] Vexillationibus ait, comitatensibus, seu cuneis insinuare debebis: Sed ibi pro equitum numeris vtrosque promiscuè accipit. Ego tamen vexillationem in cuneos diuisam fuisse puto. Vexillatio enim Stablasianorũ sub magistro militum per Orientem, in cuneos diuisa reperitur, quorum duo Ducis Scythiæ obtemperabant, & alij comiti Aegypti. Vegetius alam vexillationem suo tẽpore appellatam scribit: [b] coitio in vnum cuneus nominatus est, quasi couneus, inquit Diuus Augustinus. [c]

Equitum porrò alij Cataphracti, alij leuis armaturæ dicebantur. [d] Cataphracti erant, qui seipsos, & totos equos loricis, & squammis ferreis contegebãt. Leuis armaturæ, aut hastati, aut ferentarij, vel scutati vocabantur. Hastati seu contati sunt dicti, qui aduersis hastis cominus pugnabant, qui verò præter lanceas scuta ferebant, scutati appellabãtur. Ferentarij, qui procul iaculis, sagittisue hostes feriebant. [e] Horum alij Scythiæ, uel Sagittarij, alij Tarentini, nonnulli iaculatores nuncupabantur: Sagittarij vel Scythæ erãt, qui sagittis feriebant, hos Italicum vulgus Arcerios nominat; Tarentini verò qui iaculis procul dimicabant, Qui bis terue iaculati, mox cominus pugnabant, Iaculatores dicebantur. Vniuersæ Alæ præerat Tribunus, quandoque Seuir dictus. Capito in M. Antonino, Pius, inquit, Marcũ Seuirum turmis equitum Romanorum creauit. Hunc sequebatur senator, mox Ducenarius, dein Centenarius, Biarcha

Circitor,

a Veget. lib. 2. c. 23. & seq.
b Plin. lib. 10. c. 14. & Isidorus, lib. 13 cap. 3.
c lib. 10. c. 4.
d lib. 12. c. 6.
e Isidor. lib. 17. c. 3. orig.
f Sallustius i Catilina.
g Dion. lib.
h lib. 2. cap. 4.
i in 2. de libello Vandalico post princip.
k lib. 2.
l Idem li. 2. c. 1.
m Veget. lib. 2. cap. 13.
n lib. 40.
o lib. 18.
p in 2. de bello ciuili.
q lib. 2. c. 14.
r l. 2. in princip. ff. de his qui not. infam.
s Veget. lib. 2. c. 1. l. pen. C. quando prouocare nõ est neces.
t lib. 39.
u lib. 8.
x lib. 2.
y lib. 18.
z lib. 18.
a in l. 2. C. de hæredit. Decurio. ne ui. cohor. milita.
b lib. 2. cap. 1.
c lib. 2. de ordine cap. 18.
d Aelianus de instruen. actibus.
e Varro in 6. de lingua latina.

Circitor, Eques, Tiro, vt ait D. Hieronymus, [a] quæ nomina ad gradus officiorum Ducum militariũ sunt translata; de quibus infra dicetur.

a epist.61. ad Pammachium.

DE VEXILLATIONIBVS Palatinis. Cap. XXXIII.

INVENTIS à Cõstantino Magno Comitibus quorum tres ordines sunt facti, vt Eusebius Cæsariensis memorat, [b] tres etiam militum ordines sunt instituti, & nouis titulis insigniti. Omnes enim, tam equitum, quàm peditum numeri aut palatini, aut comitatenses, vel pseudo comitatenses vocati. [c] Sed hoc nomen tantum in legionibus reperitur. Palatini sunt dicti, tanquàm custodiendi palatij Principis honorem consecuti, & ideo cæteris digniores habiti. Comitatenses à comitatu.i.aula Principis, in qua degunt, sunt appellati, & in prætorianorũ, quibus successerũt, numero habiti, vt infra dicetur. Vltimi sunt pseudo Comitatenses.i.falsi comitatenses, quos imitantur. eosdem enim præfectos, ordines, & Symbola, vt illi, habebant. Sed non ijsdem honoribus aut priuilegijs gaudebant. Palatini enim & Comitatenses, maius his stipendium percipiebant. Nam & eorum actuarij sex annonas.i.sex hominum cibaria, & totidem capita seu equorum pabula, a Principe consequebantur. [d] Pseudo Comitatensium uerò actuarij, quaternas tantum annonas capitationesq; capiebant. Comitatensi quoq;, sine legitimo hærede, intestato defuncto, sua uexillatio, nõ fiscus succedebat; [e] quod in pseudo comitatensibus non obseruabatur. Et ne fraus committeretur, nulli ab uno ordine ad alium sine principis iussu licebat transire. [f]

b li.4.de vit. Cõstantinop. c. 1.
c l.10. C. Th. de numer.
d in d.l.10.C.T. de numer.
e l.2. C. de hær. decurion.
f l.14.C.de re milit.

In Notitia auxilia tantum Palatina reperiuntur. Equitum vero vexillationes tam Palatinæ, quàm comitatenses, legiones, palatinæ, comitatẽses, & pseudo comitatenses recensentur.

In Oriente vexillationes Palatinæ erant XIV. in Occidente IX. comitatenses Orientis XXIX. Occidentis XXXII. pluresque vtrobique suum nomen conseruasse reperiuntur. Quandoque tamen quæ in Oriente vocantur palatinæ, in Occidente inter Comitatenses sunt commixtæ. Causam vero, quòd eadem copiarum nomina in vtroque imperio inueniantur, hanc esse puto: Cum Valentinianus Valentem fratrem collegam Imperij fecisset, atque illi Orientẽ concessisset, cum ipso etiam numeros militum diuisit, vt auctor est Marcellinus. [g] In eaque partitione euenit, ut plura vexillationum corpora, & legionum separata, vtrobique pristinum nomen retinuerint: vnde equitum Symbola, quæ in Oriente desunt, ab Occidentis socijs sumi possunt. itaque plures eiusdem nominis vexillationes diuisæ, in duo imperia cũ suis nominibus transiere. Veluti comites, quorum senioribus sub secũdo magistro præsentali in Orientẽ abductis, iuniores in Occidente permanserunt. Idem Iouianis legionibus Palatinis euenit, iuniores enim Occidentis, seniores Orientis partes tenuerunt. Sic equites armigeri seniores sub primo magistro militum p̃sentali in Orientem transierunt, armigeris iuniorib. in Occidẽte relictis, idem in Herculianis, Braccarijs, Ascarijs alijsq; legionibus, & auxilijs euenit.

g li.26.

Habebat hic Magister quinq; vexillationes Palatinas, & VII. comitatenses. A palatio, quod tuebãtur dictæ sunt Palatinæ; palatium autem primum vocata est domus Augusti, a monte Palatino, in quo habitabat, idq; nomen postea inditum est cuicunq; loco, in quo Princeps habitasset, ut auctor est Dion. [h] Vexillationes aũt Palatinæ sub hoc Magistro erãt istæ.

h li.13.

EQVITES PROMOTI SENIORES.
COMITES CLIBANARII.
COMITES SAGITTARII IVNIORES.
COMITES TAIFALI.
EQVITES ARCADES.

Hi & legionarij, aut ab honore in eos collato nomen habuere, ut promoti, & comites fœlices: aut ab armorum genere quo vtebantur, vt Clibanarij, sagittarij, Cataphractarij, Armigeri, Scutarij, Balistarij, Funditores, & similes, uel à loco vnde sunt desumpti; seu quem tuebantur, vt Arcades, Batauí, Armeni, Persæ, Neruij, Isauri, Transtigritani, & alij huiusmodi: uel ab ordine temporis, quo sunt electi, vt primi seu primani, Secundi, Quarti, Vndecimani; Tertio Dalmatæ, Quinto, Sexto, & Nono Dalmatæ, Tertiodecimani, Quartodecimani, seniores, iuniores, & similes. Aut ab eorum auctore, vt Augustenses, Constantini, Valentinianenses, Theodosiani, Arcadiani, Honoriani, Iouiani, Herculiani, Gratianenses & huiusmodi. Vel à virtute, vt Victores, Inuicti, Rapaces à rapiendis hostium signis, Martiarij, Vindices. Aut ab officio, ut Defensores, Propugnatores, Præuentores, Superuentores. Quandoque a moribus, ut petulantes, Legio pia, fidelis.

Promoti forte dicti, quia ad hanc vexillationem, non nisi per quosdam alios gradus promoti ascendebant, quod in alijs non semper ita obseruabatur: ipsi vero inter se sibi gradatim succedebant. Vegetius [i] Legionum, inquit, nomen in exercitu manet hodie, sed per negligentiam superiorum temporum robur infractum est, cum uirtutis pręmia occupet ambitio, & per gratiam promoueantur milites, qui promoueri consueuerant per laborem. [k] Quasi enim in orbẽ quendam per diuersas cohortes, & diuersas scholas promouentur milites, ita vt ex prima cohorte ad gradum quempiam promotus, vadat ad decimam cohortem, & rursus ab ea crescentibus stipendijs, cum maiore gradu per alias recurrit ad primam. Ideoq; Primipili Centurio postquam in orbẽ omnes cohortes per diuersas administrauerit scholas; in prima cohorte ad hanc peruenit palmam, in quã ex omni legione infinita commoda cõsequitur; inde ad equestrem militiam transibat: & subijcit, Ita legionarii equites cohortes suas contubernali affectione venerãtur. Hæc ille. Promotos eos, qui aliquem gradum obtinuerunt vocat Arcadius. [l] Suidas promotum & p̃cedentem apud Romanos idem esse scribit: sed forte a FL. Promoto. P.P. & Magistro equitum Theodosij Magni, eorum auctore, nomen habuere: Is fuit consul Anno salutis CCCXCI. Promotorum Marcellinus, [m] meminit.

i li.2.c.3.
k & cap.21.
l in l.1.C.ad l.Iuliam de ambitu.
m li. 31.

Seniores verò hi appellantur, quia prior hæc uexillatio, alia iuniore instituta fuit; quæ una est ex VII. Comitatensibus sequentibus. Ad altiorem gradum promotis augebatur stipendium, Lampridius, [n] Habere, inquit, commilitones, p̃ imperio aureos ternos, pro Antonini nomine aureos quinos, & solitas promotiones, sed geminatas: De Promotis ita Marcellinus. [o] Inter hos etiam Promotorum tribunus Potentius cecidit, in primæuo ætatis flore, bono cuiq; spectatis meritis Vrsicinij patris Magistri quondam ac morum, suisq; commendabilis. Hi sub Ducibus Palestinæ, & Moesiæ primæ, in limitibus earum regionum excubabant. Nulla uero huius aut sequẽtium uexillationum Symbola hic apparent; Sed in Occidente apud eos, qui ibi huius nominis sunt reperiuntur.

n in Diadumeno
o li. 31.

CLIBANARII apud Persas, a Latinis Cataphracti dicuntur. Hi se, & equos undique ferro tegebant, grauisq; armaturæ milites erant. Lampridius. [p] Centum viginti millia equitum fudimus, Cataphractarios quos illi, scilicet Persæ, Clibanarios vocant. Marcellinus. [q] Sparsique Cataphracti equites, quos Clibanarios dictitant Persæ; Thoracum muniti tegminibus, & lumbis ferreis cincti, vt Praxitelis manu polita crederem simulachra, non uiros, quos laminarum circuli tenues, apti corporis flexu ambiebant, p̃ omnia membra deducti, vt quocunque arcus necessitas commouisset, uestibus congrueret, iunctura cohærenter aptata. Hæc ille. Vegetius. [r] Bini, inquit, Cataphracti equi iungebantur ad currum, quibus insidentes clibanarij, Sarissas. i. longissimos contos in

p in Alex.
q li.16.
r li. 3. c. 24.

elephantos

elephantos dirigebant. Clibanus uero Latinis est uas æneum, sub quo flamma ardet. D. Hieronymus. [a] Clibanus, ait est coquendis panibus ænei uasculi de ducta rotunditas, quæ sub urentibus flammis ardet intrinsecus. Comitis autem titulo tertij, ut credo, ordinis hi honestabantur. Constantinum enim Comites primi, secundi & tertij ordinis, ad plures honestandos homines inuenisse, ex Eusebio Cæsariensi. [b] diximus.

a in oratione Hierem.

b lib. 3. de uita Constantini c. 1.

COMITES SAGITTARII IVNIORES, itâ nuncupati, quia post alios seniores sagittarios inuenti. Hi sunt Schytæ, ex genere Ferentariorum, sagittis utentes: Marcellinus, [c] Aderat, inquit, comitum sagittariorum pars maior, equestres uidelicet turmę ita cognominatæ, ubi merent omnes ingenui Barbari, armorum, uiriumque firmitudine inter alios eminentes. Idem. [d] Pedestres inquit, lentis incessibus educuntur, earumque lateri equestres coniunctæ sunt turmæ, inter quas cataphracti erant, & sagittarij: formidabile genus armorum, Hypotoxotæ Græcè appellantur a Cæsare. [e] Nunc sagittarij, inquit Procopius, [f] in bellum thoracati procedunt, tibialia usque ad genu, induti. Ab uno latere pharetra, ab altero ense adcincti. sunt & qui hastam ferât & paruum supra humerum scutum: ut ora ceruicem que tueantur. Equitant insuper peritissimè, ut uel equo currente obiter hostem & persequendo possint & fugiendo ferire. Arcum ipsum longè ualidiorem usque in dextram tendunt aurem. Hæc ille. Hi sub Ducibus in limitibus excubabant. A Cereali Magistro militum Honorij, hos equites pedites factos fuisse Synesius [g] affirmat. Reperiuntur etiam alij sagittarij sub alijs Magistris militum. Et sagittarij Parthi iuniores in Occidente.

c li. 16. & 18. sub finem.

d lib. 16.

e in 3. de bello Ciuili. & alibi.
f in 1. de bello Persico.

g epistol. 130. & 133.

TAIFALI Septentrionales populi sub Fernobio Duce Thracias populati, cum Frigiderno Gotho rum Principe conserta manu sunt magna ex parte trucidati, reliqui in hostis potestatem uiui peruenere: captos Valens circa Mutinam, Regiumque, & Parmam, Italica oppida, rura culturos exterminauit; quemadmodum Marcellinus, [h] scribit. Id fuit circiter anno CCCLXXIX. & subdit; Hanc Taifalorum gentem, turpem, obscoenæ vitæ, flagitijs ita accepimus mersam, ut apud eos nefandi concubitus fœdere, copulentur maribus puberes ætatis uiriditatem in eorum usibus consumpturi: porrò si quis iam adultus aprũ exceperit solus, uel interemerit ursum immanem, colluuione liberatur incesti. Hæc ille. Ex his postea equites Comites factos Gratianus stipendio aluit, & Comites Taifalos uocauit. Inter uexillationes comitatenses in Occidente sunt Taifali iuniores: Hodie extare audio in Germania nobilem Taifalorum familiam, quæ etiam quibusdam in castris iurisdictionem exercet.

h lib. 31.

ARCADES, a loco unde conducti, nomen obtinuerunt: Est autem Arcadia Peloponesi regio, ex qua hi equites sunt electi, & ipsi Comites dicti, ut honestiores apparerent. Est & Arcadia Aegypti prouincia unde hi contrahi potuerunt: sub Duce Schytię in oppido Telamonij degebant. comitatenses uexillationes sequuntur.

DE VEXILLATIONIBVS VII. Comitatensibus. Cap. XXXIIII.

HAE Vexillationes a Principis comitatu, ubi degebant, & unde euocabantur dictæ sunt Comitatenses, sicut & alij milites, [i] Arcadius & Honorius [k] Comitatenses, inquiunt, ac palatini numeri, ad alios numeros transferri non possunt. Palatinos uocat, qui palatium custodiunt, Comitatenses qui in comitatu Principis, & urbe degunt: Iidem Principes. [l] Nemo, aiunt, miles ex his, qui præsentes diuino obsequio deputati sunt, & qui esse in urbe præsente comitatu concessi sunt, quiuè de alijs numeris, uel legionibus sunt, sibi uacet, uel aliena obsequia peragere audeat. Petrus quoque Alexandrinus apud Theodoretum [m] & Nicephorum [n] Magnum Comitem largitionum ex comitatensibus fuisse dicit idest ex Principis comitatu. Comitatus autem est aula Principis, uel ubi ipse est. AEmilius Macer. [o] Qui inquit, ignominia missus est, neque Romæ, neque in sacro comitatu agere potest. [p] Græcus interpres quem citat Alciatus. [q] Palatini inquit, communi nomine dicuntur omnes habitantes in palatio, Alij semper in domo Augusti perseuerantes, comitatenses. comitatum autem locum appellant, in quo uitam ducebat Imperator Hæc ille. Sic & Argentarij comitatenses dicti sunt, qui stant in Principis comitatu. [r] Vexillationum comitatensium meminit Constantius. [s] quæ sub magistro militum præsentali erant, VII. sequentes.

i l. 2. §. pro limitaneis. C. de offi. P.P. Africæ.
k l. contra. C. de re militari. li. 12.

l in l. nemo. C. eod. tit.

m li. 4. ca. 20.
n li. 11. cap. 28.

o in l. milites. §. ignominiosa. ff. de re militar.
p & l. 2. C. quib. non obst. long. temp. præscript.
q C. de palat. sacra. largit.

r l. scrinijs. in fi. C. de palat. sacra. largit.
s in l. 2. de hære. decurion. seu l. 1. li. 5. ti. 4. C. Theodosiani.

EQVITES CATAPHRACTARII, Biturigenses, qui sunt populi Galliæ in Aquitania, non longe à Ligeri fluuio, nunc Burdegalenses appellati. Quemadmodum hodie conducuntur Heluetij pedites, Albani equites, & qui Vallones appellantur, ita & Biturigenses equites alebantur ab Imperatoribus Roma. Cataphractarij uerò sunt dicti, idest totis armis tecti cum equis, ut supra dictum fuit: Quot essent, sciri non potest. Legitur apud Vopiscum in Aureliano ei Valerianum dedisse equites Cataphractarios 800.

EQVITES ARMIGERI GALLICANI seniores quos ab armis quibus utebantur, armigeros dictos fuisse arbitror, quemadmodum enim grauis armatura dicebatur peditum, qui rotundo Clypeo, Galea, & Sarissa, idest longa hasta more Macedonũ pugnabant, sit auctor est Suidas, [t] ita hos equites, qui capite & Thorace ipsi, sed non equi armati essent; armigeros uocatos fuisse censeo. Gallicani uero a gallica, quod genus est calceamenti, uel a Gallijs sunt nuncupati, seniores dicti, quia ante iuniores sunt instituti. Horum aliquot cunei sub Duce Scythiæ, & Mœsiæ secundæ militabant. In Occidente reperiuntur inter uexillationes Comitatenses equites armigeri seniores. Schola armaturarum iuniorum sub est Magistro officiorum, & una est ex XI. scholis, quæ ab his differt.

t in uer. ὁπλίτας.

EQVITES QVINTO DALMATAE, & EQVITES NONO DALMATAE. Primus ex Dalmatia Marcus Antoninus milites delegit. Capitol. Dalmatiæ, inquit, atque Dardaniæ milites fecit, quos natura feroces fuisse ex Sallustij sententia Tertullianus [u] scribit. Hi uero quinto Dalmatæ sunt appellati, quia cum ex Dalmatia multoties equitum cunei essent extracti, qui tertio loco, quinto sexto, & nono collecti erant, Tertio, quinto, sexto, & nono Dalmatæ uocabantur: uel potius IX. eorum scholæ fuerunt; quæ a numero nomen habuerunt; Nam qui secundi scutarij iuniores sub magistro equitum præsentali Occidentis appellantur, apud comitem Africæ, sub quo merebant scutarij secundæ scholæ uocantur, sub Magistro militum per Orientẽ merebant tertio Dalmatæ, & sub alio Magistro præsentali sexto Dalmatæ, & equites octauo Dalmatæ, sub magistro equitum præsentali Occidentis.

u in li. de anima

EQVITES PRIMI SCVTATI, ordine præcedunt secundos scutatos, qui alij Magistro militum præsentali parebât, aut quod essent primæ scholæ ut dixi. scutati autè uocantur, quod scutis grâdioribus uterentur. Sicut enim scutati nuncupabantur pedites, qui scutis tecti, plumbatis, vel gladijs & missilibus accincti pugnabant, vt [x] Vegetius memorat. Sic equites, qui thorace, ocreis, galea hastaq; armati, [y] etiam scuto se muniebant; scutati nominabantur. Scuta autem sunt oblonga, sicut clypei rotundi Virgilius. [z]

Scutis protecti corpora longis. Ouidius. [a]
Tacta super galeas, longasq́; scuta sonant.

x li. 2. ca. 13.

y Suida in uerb. ὁπλίτας.

z in 8.
a in 6. fastor.

Hi

Hi equites etiam sub magistro militũ per Orientem reperiuntur,& in Occidente inter vexillationes comitatenses. Scutatorum schola sub magistro officiorum est ab his diuersa.

EQVITES PROMOTI IVNIORES, post promotos seniores ad militiam lecti, quos vidimus esse vnam ex V. vexillationibus palatinis. Reperiuntur equites promoti iuniores & in Occidente, cum suis insignibus.

EQVITES PRIMI CLIBANARII PARTHI, è Parthis acciti. Primi & ipsi sunt dicti, quia equites secundos clibanarios Parthos, tempore præcedebant, qui sub alio Magistro militum Præsentali merebant. Hæ sunt vexillationes V. Palatinæ, & VII. Comitatenses, quarum nulla nec in impressa, nec in manuscripta Notitia apparet insignia, quod fortè equitibus minus essent necessaria, qui facilius conspici, & ad signa post conflictum reuerti poterant. Legiones verò & Auxilia quæ sequuntur, illis vt sibi necessarijs vtebantur, de quibus priusquàm dicatur, de legionibus aliquid est disserẽdum.

DE LEGIONIBVS. Cap. XXXV.

LEGIONEM ex sex millibus peditum, & DCCXXXVI. equitibus cõstare Vegetius [a] refert, & si maiorem aliquando numerum, quandoque minorem reciperet. In X. autem cohortes diuidebatur, quarũ prima Milliaria vocabatur, quæ cẽsu, genere, literis, & virtute præstabat. Huic Aquila, quod præcipuum erat in exercitu signum, & Romanorum Principum vultus committebantur: pedites mille centũ quinque; equites verò loricatos centum & triginta sex continebat. Reliquæ, pedites qningenos L V. & equites loricatos L X V I. habebant. Vnde quingenariæ cohortes dicebantur, præter quartam & septimam quæ 600. pedites continebant, quod & Accursius nouit. [b] Ita legionem C. Marius disposuisse dicitur: ante ipsum enim erat quatuor millium, vnde quadrata vocabatur. Verum Constantinus porphyregenneta de thematibus legionem vel exercitum circa hæc tempora in præfecturas diuisum fuisse scribit, quarum singulæ ex mille, aut 500. capitibus constabant. Legio autem dicta est, quod viritim milites, & tantum ciues Romani, & Classici legerentur, vt Varro, & Nonius scribunt. Capite enim censi à militia immunes erant Cohors à cohorte villæ est dicta, sicut enim illa ex pluribus tectis coniungitur, sic cohors ex pluribus manipulis copulatur, inquit Varro. Solebant autem Coss. vt plurimum, cum binis legionibus militare, quibus vbi opus erat, auxiliares copias addebãt. A Caio vero Iulio Cęsare legionum numerus & nomina originem traxere: Is enim functus consulatu, cum Illyricum & Galliam Cisalpinam, cum tribus legionibus, & Transalpinam cum vna in quinquennium obtinuisset, alias addidit. Auctores Dion, Appia. [c] & Plutarch. Tranquillus. Qua fiducia, inquit, ad Legiones, quas à Republica acceperat, alias priuato, alias publico sumptu addidit. Hæc ille. Sex. Ruffus cęsarem cum X. legionibus quaternorum millium italicorum Gallias, perannos IX. subegisse scribit & decimo fecisse tributarias. pro temporis verò quo legebantur ordine secundam, tertiam, & quartam legiones appellauit. Nam & Decimanos uocauit, quos post nonam legionem elegit, & cæteris semper chariores habuit, Dion, [d] præcipuam uero, inquit, Decimanam legionem fecit, quia beneuolè erga ipsum Cæsarem se habebant, ita enim ciuiles legiones, secundum delectum ordinem nominabantur. Vnde quæ nunc sunt legiones denominationem habent: Hæc Dion, Decumani non tantum apud Cæsarem, sed & alios Principes semper in præcipuo honore fuere, Vopisc. in Probo, Vt scias, inquit, quanti te faciam, Decumanos meos sume, quos Claudius mihi credidit; Isti sunt, qui quadam fœlicitatis prærogatiua præsules, nisi futuros Principes habere non norunt. Hactenus ipse. Sed & alia legionibus cognomina addita fuerunt, vt MARTIA, quam & quartam legionem à Pompei partibus ad Cęsarem transijsse Dion [e] scribit. Hæc autem, quod bellicosa videretur a Marte cognomentum tulit. Appia. [f] Duas legiones, dicit, Martias ob audaciam dictas quæ Cęsarem sunt sequutę. Hæ, etsi magna ex parte consumptæ, postea renouatæ, antiquum nomen retinuerunt. Cęsar alij legioni, quam in Gallia Transalpina conflauit, ALAVDAE, nomen imposuit, quod galeam instar capitis illius auis erectam haberet, quam etiam olim Galeritam appellauere. Hæc enim auis in capite plumam eleuatã cristæ, galeæ similem tenet: Galli Alaudam nominant: Plinius, [g] Galerita, inquit, appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam Legioni nomen dederat Alauda. Tranquil. Addidit ait, vnam ex Transalpinis cõscriptam vocabulo quoque Gallico, Alauda enim appellabatur, quam disciplina cultuque Romano institutam & ornatam, postea vniuersam ciuitate donauit. Cicero ad Atticum. Antonius cum legione Alaudarum ad vrbem pergit: & iterum huc accedũt Alaudæ, cęterique veterani. Et in Philippicis accusat M. Antonium, quod iudicum Decuriam ex legione Alaudarum fecisset. Antonini verò nomine emissum itinerarium, tres legiones Alaudarum recenset, videlicet, quintam, nonam & decimam; sed decima Pannonica & Germanica, Pia, Fidelis, Alauda, Prætoria & Fabiana est nominata. Sunt qui volunt Alaudam legionem vocatam fuisse, quia signum Alaudæ auis gestabat, quod non recipio. Nam Aquilam semper generale signum legionum fuisse Vegetius tradit. Cicero vero in Antonium, ab auspicio auis, eam legionẽ vocatam sentit.

Erat & Gemella legio, ita à Pompeio Magno nominata, quod ex duabus facta esset; auctor Cæsar. [h] Aliæ legiones, alia habuere nomina, de quibus infra dicetur.

Augustus vero rerum potitus XXIII. ciuiles legiones, vel vt alij malunt XXV. aluit: quarum nomina Dion [i] ponit. Et nunc, inquit, solæ nouendecim ex illis permanent. Earum secunda Augustalis nominata, hybernans in superiore Britannia tertia triparti ta; Pars enim Gallica dicta in Phœnicia, Cyrenaica in Arabia, Augustalis in Numidia. Quarta Scythica in Syria, V. Macedonica in Dacia: VI. in duas diuiditur, quarum altera Victrix appellata est in inferiore Britannia, altera Ferrea in Iudæa. VII. in Mysia superiore: Huic Claudiana nomẽ est, quæ Claudium Cęsarem à coniuratione Camilli defendit. VIII. Augustalis in Germania superiore. X. in superiore Pannonia, ea Gemina appellata, quæ constat ex duobus exercitibus permixtis inter se, & confusis. XI. Claudiana in Mysia inferiore. (Habuere enim duæ legiones nomen à Claudio, propterea quod, vt dixi, illi in coniuratione Camilli affuerunt) XII. Fulminatrix in Cappadocia. (Hæc legio à Vespasiano instituta, postea Christiana facta, Fulminatrix imperante M. Antonio est cognominata. Cum enim à Quadis obsessus esset, & siti cum exercitu conficeretur, precibus à Christo pluuiam impetrauit, & viginti millibus hostium fulmine extinctis, Fulminatrix est appellata, vt auctor est Eusebius, Nicephorus, & ipsius Antonini epistola. Inde Christianos Marcus persequi desijt.) XIII. in Dacia. Gemina XIV. in superiori Pannonia. XV. Apollonia in Cappadocia. Postrema est vicesima, quæ & Valeriana, Victrixq; appellabatur. Hæ restant ex Augusti legionibus, cęteræ dispersæ, aut omnino sublatæ, aut cum alijs, tum ab Augusto, tum alijs Principibus permixtæ sunt; quæ ob hãc causam dicuntur duplices: Hæc ille: qui XVI. tantum nominat legiones. Postea Nero primã Italicam legit: in inferiore Mysia hybernantem. & Galba primam Adiutricem in Pannonia inferiore, & secundam in

[a] lib. 2. c. 6. gl. in l. 2. in pri. iu ver. cohortis. ff. de his qui no. infam.

[b] in l. 2. in prin. ff. de his qui nót. infam.

[c] in 2. de bello ciuili.

[d] lib. 38.

[e] lib. 43.

[f] lib. 4. de bello ciuili.

[g] lib. 11. cap. 36.

[h] in tertio, de bello ciuili, paulò post principium.

[i] lib. 55.

in Iberia. Vespasianus secundam adiutricem in Pannonia inferiore, & quartam Flauiam in Syria. Domitianus primam Mineruiam in Germania inferiore. Traianus secundam Aegyptiam Traianam, & Tricesimam Germanicam Vlpiam. M. Antoninus secundam in Norico, & tertiam in Rhetia, quæ Italicę cognominantur. Seuerus primam secundam & tertiam Parthicam in Mesopotamia. Hæ sunt legiones præter ciuicas & stipatrices, quæ erant cohortes Prætorianæ X. Millium. Vrbanæ III I. sexmillium, & Vigilum VII. quæ simul excedebant numerum 20000. militũ. Præter legiones 23. aut 25. quas Augustus alebat, & auxiliares copias peditum, & equitum, ac nauium, quæ præcise dici non possunt: delecti etiam erant equites externi Bataui dicti à Batauia, quæ insula est ad exitum Rheni fluminis: nunc Hollandia vocata; hi sunt equites optimi. Hæc Dion. [a] Primæ legionis adiutricis meminit Theodosius. [b] Tacitus quoque de his latè disserit. [c]

a li. 55
b in l. ulti. C. de Castrensi pec. & l. ul. C. de apparitorib. P. P.
c lib. 4.

Præter supradictos Iulius Capitolinus in M. Antonino, Bucolicos milites in Aegypto nominat, quos ingruente peste seruos armauit, quemadmodum inquit, bello punico factum fuerat, quos voluntarios exemplo Volonum appellauit. Armauit etiam gladiatores, quos obsequentes vocauit, & latrones. Dalmatiæ atque Dardaniæ Diocmitas emit, & Germanorũ auxilia contra Germanos. Erat & XXII. legio in Germania Primigenia appellata, cui præfuit Didius Iulianus antequam imperaret. Quartanæ etiam, & Primanæ legioni præfuit Clodius Albinus, ut Spartianus & Capitolinus referunt. Erant quoque Ostensionales milites, qui speciosis uestibus induti olim Imperatorem comitabantur. Lampridius in Alexandro, Milites inquit, quos Ostensionales uocant, non preciosis, sed speciosis clarisque uestibus ornabat: nec multum insignibus, aut apparatum regium auri & serici deputabat, dicens Imperium in uirtute esse, non in decore. Osroenorum item sagittariorum meminit Capitolinus in Maximino: & Voccuntiorum Pollio in Posthumio Tyranno. Degebant & duæ legiones senum millium in Illyrico, Martiobarbuli uocati, quod plumbatis, quos Martiobarbulos appellabunt, scienter & ferociter uterentur, auctor Vegetius, [d] Erant & Herculeani seniores, & iuniores.

d lib. 1. cap. 17.

Tertiam Legionem Felicem nuncupatam fuisse, in Probo Vopiscus tradit. Aliæ erant legiones Solenses, Cornutæ, Prætextatæ, Fortenses, alijsque nominibus appellatæ, de quibus infra dicetur. Sed hic satis est, insigniores, uetustioresque indicasse, quæ nõ omnes permansere, sed plures ex his esse desiere.

Peditum uerò alij grauis armaturæ dicti, Macedonum more Clypeos rotundos, & sarissas, seu longiores lanceas gerebant. Hi erant in legione numero D. C. grandiores natu Triarij uocati. qui in ultima acie, & tertio ordine locabantur, & inde Triarij dicti. [e] Alij erant velites iuniores numero M. C. qui nec thoraces, nec arcus, nec scuta habentes, procul iaculabantur, aut lapides funda uel manu contorquebant. Hi in Legione Pilani, extra legionem Auxilia dicebantur, alias nudi, & inermes, & ob id expediti, in prima acie collocabantur; Infimæque conditionis homines primi cædebantur, ut ait Suidas. [f] Hos, inquit, Auxilia Romani uocant, a socijs & foederatis gentibus contracta, de quibus & Vegetius. [g] Eos Poeta [h] graphicè describit.

e lib. 4. de lingua latina.
f in uerb. ψιλός.
g li. 2. ca. 1.
h in 7.

Non illis omnibus arma,
Non clypei, currusue sonant, pars maxima glandes
Lucentis plumbi spargit, pars spicula gestat
Bina manu, fuluosque lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti, vestigia nuda sinistri
Instituere pedis, crudus tegit altera pero.

Alij erant in legione Peltati, & ipsi numero circiter M. D. C C C. adultiores, Erulos, Batauosque, & Moexicos uelites fuisse Ammianus refert, qui pelta, idest parua leuique parma, & contis, idest sarisis breuioribus pugnabant, prout tradit Aelianus, [i] & Suidas. [k] Romani hastatos uocabant. Posteriores lancearios dixerunt, de quibus infra tractabitur. Alij uocabantur Principes ætate ac robore præstantes, & ipsi numero ferè M DCCC. Horum primus Princeps, sequens secundus Princeps, & deinceps tertius & quartus nominabantur, sicut primus, secundus, & tertius hastatus. Sic centurio primi pili, & centurio primi hastati dicebatur, & in Triariis primum pilum secundum & tertium appellabant. Ab his principibus capita officiorum Præsidum, qui militum imaginem referebant, Principes sunt uocati. Hic non omittendum olim, neminem in militem potuisse eligi, cuius statura quinque pedum, & septem unciarum non fuisset. [l] Valentinianus, in quinque, inquit, pedibus, & septem unciis, delectus habeatur, quod ab Vrbe condita obseruatum fuisse fertur. Vegetius, [m] dixit, X vncias. Hinc colligitur, quid sibi uelit Lãpridius scribens Alexandrum Imper. militaris staturę fuisse, intelligit enim eum quinque pedum & unciarum VII. altitudinis fuisse. Vt uero facilius legionum numerus, & nomina cognoscantur ex uetusto marmore, earum catalogum Romę inuentum subieci cui aliam ego tabulam apposui, ut quo tẽpore singulæ, & a quibus inuetæ fuerint clarius appareat.

i de instruendis aciebus in princ.
k in uerb. ὁπλῖται.
l l. 3. C. T. de Tironib.
m in li. 1. ca. 5.

ROMAE IN AREA CAPITOLII IN MARMOREA columna legionum nomina leguntur post Diocletianum.

NOMINA LEGION.

II. AVGVSTA.
II. ADIVTRIX.
IIII. SCYTHICA.
VI. VICTRIX.
IIII. FLAVIA.
XVI. FLAVIA.
XX. VICTRIX.
VII. CLAVDIA.
VI. FERRATENSIS.
VIII. AVGVSTA.
I. ITALICA.
X. FRETENSIS.
XXII. PRIMIGENIA.
V. MACEDONICA.
III. CYRENSIS.
I. MINERVIA.
II. ITALICA.
PRIMANA.
MATTIOBARBVLI.

VI. CLAVDIA.
II. TRAIANA.
XXX. VLPIA.
XIII. GEMINA.
III. AVGVSTA.
I. ADIVTRIX.
XII. FVLMINATRIX.
VII. GEMINA.
X. GEMINA.
XV. APOLLINEA.
III. ITALICA.
XIIII. GEMINA.
III. GALLICANA.
III. PARTHICA.
I. PARTHICA.
II. PARTHICA.
CLAVDIA PIA FELIX FIDELIS.
III. FELIX.

LEGIONES XXV. A CAESARE Augusto per Romanum orbem constitutæ.

N Hispania legiones III.
Legio III. Gallica.
Legio VI. FERRATA.
Legio X. Fretensis,
In Germania inferiore legiones IIII.
Legio prima Iulia.
Legio V. Macedonica.
Legio XIX.
Legio XX. Valeria victrix.
IN GERMANIA SVPERIORE LEGIONES IIII.
Legio II. Augusta.
Legio XIII. Gemina, Pia, Fidelis.
Legio XIIII. Gemina, Martia. Victrix.
Legio XVI.
IN DALMATIA LEGIONES II.
Legio II. Adiutrix, Pia. Fidelis.
Legio VII. Gemina, Pia. Felix.
IN PANNONIA LEGIONES III.
Legio VIII. Augusta.
Legio IX. Hispaniensis.
Legio XV. Apollinaris.
IN MOESIA LEGIONES II.
Legio VII.
Legio XI. Claudia posteà dicta.
In Syria Legiones IIII.
Legio IIII. Scythica.
Legio VI. victrix.
Legio X. Gemina, Pia. Fidelis.
Legio XII. Fulminatrix.
IN ÆGIPTO LEGIONES II.
Legio III. Cyreneica.
Legio XXII. Primigenia. Pia. Fidelis.
IN AFRICA LEGIO I.
Legio III. Augusta.

MARI SVPERO.

Classis Rauennas.

MARI INFERO.

Classis Misenas.
Classis Actiaca in Gallia Narbonensi apud forum Iulij.

ROMÆ,

Cohortes Vrbanæ IIII.
Cohortes vigilum VII.
Cohortes prætoriæ X.

Legiones IIII. additæ à Claudio. { *Legio Claudia in Moesia.* *Legio XV. .... in Germania.* *Legio XIX. Victrix in Germania superiore. Tacit.* *Legio. XXI. Rapax in Germania superiore. Tacit.*

Legiones III. additæ à Nerone. Tacit. { *Legio I. Italica in Lugdunensi Dion.* *Legio. I. Classica in Gallia Narbonensi. Tacit. 17. quoq. ex remigibus iustos milites Nero fecit. Tranq. in Galba, c. 12.* *Legio. Hispanica Romæ, a Galba exauctorata. Tacit. 17.*

Legiones II. à Galba institutę. { *Legio. I. Adiutrix, Victrix. Pia, Fidelis, Romæ. Tacit. Dion.* *Legio. VII. Galbiana in Pannonia. Tacit. in 17. 18. & 19.*

Legiones V. à Fla. Vespasiano additę { *Legio. XII. Fulminatrix.* *Legio. XV. Appollinaris Cappadocia. Tranquil. Dion.* *Legio. II. in Germania. Tacit. 20. & 21.* *Legio. IIII. Flauia Felix Fidelis in Syria.* *Legio. XVI. Flauia Fidelis in Syria.*

Legio. I. addita à Domitiano. { *Legio. I. Mineruia, Pia, Fidelis in Germania. Spar. in Hadriano.*

Legiones II. à Traiano additæ. { *Legio. II. Traiana Fortis in Aegypto. Dion. lib. 55.* *Legio. XXX. Vlpia, Victrix, in Germania. Dion. 55. Marcell. 18.*

Legiones II. à M. Antonino additæ. { *Legio. II. Italica Diuit. in Norico. Dion. 55.* *Legio. III. Italica in Rhetia. Dion.*

Legiones III. additæ à Seuero. { *Legio. I. Parthica in Mesopotamia Dion. 55. Marcell. 20.* *Legio. II. Parthica in Italia Dion. 55.* *Legio. III. Parthica in Mesopotamia. Dion. 55.*

Legio.

Legio. I. ab Alexādro addita.	Iulia Alexandria, ex Comitatenſibus XXI. ſub Magiſtro militum per Thracias — Cohortes vigilum VII. Prætorianæ. XII. Vrbanæ. XIIII.
Legiones V. additæ à Diocletiano, & Maximiano.	Iouiani ſeniores in Occidente ex XII. legionibus palatinis. III. Diocletiana Thebæorum ex XXI. Comitatenſibus ſub magiſtro militum per Thracias in Oriente. Maximiana Thebeorum ex XXI. Comitatenſibus ſub magiſtro militum per Thracias. Herculiani ſeniores ex XII. palatinis in Occidente. III. Herculea ex XXXII. Comitatenſibus in Occidente.
Legiones X. additæ à Conſtantino.	Conſtantini ſeniores ex XXI. comitatenſibus ſub magiſtro militum per Thracias in Oriente. Conſtantini Daphnenſes ex XXI. comitatenſibus ſub magiſtro militum per Thracias in Oriente. I. Flauia Gemina ex XXI. comitatenſibus ſub magiſtro militum per Thracias in Oriente. II. Flauia Gemina ex XXI. comitatenſibus ſub eodem magiſtro in Oriente. Flauiæ victricis Conſtantinæ, id eſt Conſtantiniani ex XXXII. comitatenſibus in Occidente. II. Flauiæ Conſtantinianæ tertio, ex XXXII. comitatenſibus in Occidente. I. Flauia pacis ex XXXII. comitatenſibus in Occidente. II. Flauia virtutis, ex iiſdem in Occidente. III. Flauia ſalutis, ex iiſdem in Occidente. I. Flauia Mitis ex iiſdem in Occidente.
Legiones V. additæ à Conſtante.	I. Flauia conſtantia ex IX. comitatenſibus ſub magiſtro militum per Orientem. II. Flauia Thebæorum ex iiſdem, ſub eodem. Martiarij Conſtantes ex VIII. Comitatenſibus ſub magiſtro militum per Illyricum in Oriente. I. Flauia Gallicana conſtantia ex XVIII. pſeudo comitatenſibus in Occidente. Conſtantiaci ex iiſdem in Occidente.
Legio. I. addita à Valentiniano.	Valentinianenſes ex XXI. comitatenſibus ſub magiſtro militum per Thracias in Oriente.
Legio. I. addita à Valente.	II. Felix Valentis Thebæorum ex IX. Comitatenſibus ſub magiſtro militum per Orientem.
Legio. I. addita à Gratiano.	Gratianenſis ex XXI. Comitatenſibus ſub magiſtro militum per Thracias in Oriente.
Legiones V. additæ à Theodoſio.	I. Flauia Theodoſiana ex IX. Comitatenſibus ſub magiſtro militum per Orientem. Baliſtarij Theodoſiani ex X. pſeudocomitatenſibus ſub eodem magiſtro. II. Theodoſiani ex IX. pſeudocomitatenſibus ſub magiſtro militum per Illyricum in Oriente. Felices Theodoſiani iuniores, ex iiſdem, ſub eodem magiſtro in Oriente. Baliſtarij Theodoſiani iuniores ex iiſdem, ſub eodem in Oriente.
Legiones II. additæ ab Honorio.	Lancearii, Gallicani, Honoriani ex XXXII. comitatenſibus in Occidente. Honoriani, Felices, Gallicani ex iiſdem in Occidente.

DE

DE PRAEFECTIS LEGIONVM. Cap. XXXVI.

LEGIONVM numero, ac nominibus expositis, de earum Præfectis, est dicendum, qui plures in Limitaneis Ducibus a Notitia referuntur.

Vniuersæ Legioni olim Tribunus præfuit. Alis equitum Præfectus. Augustus adolescentibus senatoribus, cum uirilem togam induerent, non modo legionum tribunatus, sed & alarum præfecturas dedit. Tranquillus, [a] liberis, inquit, Senatorum, quo celerius Reipublicæ assuescerent, protinus virilem togam, latum clauum induere, & curiæ interesse permisit: militiamque uspicantibus non tribunatum modo Legionum, sed & præfecturas alarum dedit. Ac ne quis expers castrorum esset, binos plerunque laticlauios proposuit singulis alis. Hactenus Tranquillus. Hi sunt, qui tribuni lati clauij in iure appellantur, [b] & in hoc marmore Tiburi ædi Sancti Pauli affixo C. POPILIO TR. LATICLAVIO LEG. III. CYRENAICAE. ita uocabantur, quia tribuni Senatores gerebant latum clauum, idest tunicam purpuream quæ erat insigne senatoriæ dignitatis, [c] Tribunos Legionum uocat, & Marcellus, [d] Titius, inquit, priusquam Tribunus Legionis factus esset testamentum fecit. Et Vlpianus [e] Dimissum, ait accipere debemus tribunum, siue cohortis, siue Legionis. Papinianus, [f] Præfectus, inquit, cohortis, uel equitum, aut tribunus si contra interdictum eius prouinciæ, in qua officium gerebat, duxit vxorem, matrimonium non erit. Postea is Præfectus est dictus: Notitia enim in Ducibus limitaneis Legionum, & alarum equitum, uel earum partium, & classium præfectos appellat: Tribunos uero cohortium. Iustinianus & ipse Præfectos legionum uocat, [g] Hi ciuiles militum causas diffiniebant, & crimina etiam leuiter castigebant, flagellisque cædi iubebant. Nam Tribunus D. Paulum flagellari iussit. [h] capitaliter uero non puniebant. Absente tamen Magistro militum, uel generaliter exercitus Præfecto, si comites primi ordinis erant, in milites animaduertebant. Vegetius. [i] Proprius autem, inquit, iudex militum erat Præfectus legionis, habens comitiuæ primi ordinis dignitatem, qui absente legato tanquam Vicarius ipsius potestatem maximam retinebat. Centuriones, ceterique milites eius præcepta seruabant. Vigiliarum seu profectionis tesseræ ab eodem petebantur, similes crimen aliquod admisisset, auctoritate Præfecti exercitus, à Tribuno deputabatur ad poenam. Arma militum, uestes, equi, annona, ad curam eius pertinebant. Disciplinæ ius, & seueritas, exercitus non solum peditum, sed etiam equitum legionariorum præcepto eius quotidie curabatur, ipse autem custos diligens, & sobrius legionem sibi creditam, assiduis operibus, ad omnem deuotionem reformabat, & industriam, sciens ad Præfecti laudem subiectorum redundare virtutem: Hæc ille. Quia ergo uices Magistri militum gerebant Tribuni, Vicarij appellantur, ab Arcadio. [k] Constantino & Constante. [l] Præfecti itaque limitum, quia comites primi ordinis erant, ius animaduertendi in milites habebant: eo enim titulo supremam in milites potestatem nanciscebantur. Hi sunt qui Comites rei militaris appellantur, [m] uel comites militum. [n] Ceteri uero Tribuni, qui primi ordinis comites non fuissent, causas quidem ciuiles militum terminabant, & modice coercebant, sed in eorum caput ius animaduertendi non habebant. Alia præterea militiæ necessaria curabant, quæ ab AEmilio Macro [o] referuntur, officium, inquit, tribunorum est, uel eorum qui exercitui præsunt milites in castris continere, ad exercitationem perducere, claues portarum suscipere, uigilias interdum circumire, frumentationibus commilitonum interesse, frumentum probare, mensuræ fraudem coercere, delicta secundum suæ auctoritatis modum castigare, principiis frequenter interesse, querelas commilitonum audire, ualetudinarios inspicere. Hactenus ille. Quod autem dicit, principijs interesse, significat eos qui sunt in legione præcipui. Principia enim principales appellantur. Vegetius, [p] Principalium, inquit, militum, & ut proprio uerbo utar, principiorum nomina, ac dignitates secundum præsentes matriculas indicabo. Sub quibus fermè viginti quattuor militum gradus comprehendit, nempè Tribunos, Maiorem & Minorem ordinarios, qui primos ordines ducunt, Augustales, & Flauiales his adiunctos, Aquiliferos, Imaginiferos, qui imaginem Imperatoris portant, optiones, Prædictorum adiutores, Signiferos, & alios quos sub Principijs comprehendit. Ita & Principia Anastasius intelligit. [q]

a in Aug.ca.38.
b in l.si Rufinus C.de milit.testa.
c l. 42. nuper.ff. de donat.int. ui. & uxor.
d in l. Titius.ff. de milit.test.
e iu l.2 princ.ff. de his qui not.in fam.
f in l. præf. ff.de ritu.nuptiar.
g in l.ulti. C. de inoff.testa.d.l.1. C de off.quæst.
h 22.act. apost.
i li.22.cap.9.
k in l.in crim.C. de iuris.om. iud.
l in l.1.C.de cõmeatu li.12. & l. ult. Græca const. C. de erogat. milit.anno.
m in l.1.C.de comit.rei.mili.
n i l.1.C. de off. uicar.l. nemo C. de assesso.

Et quia de Signiferis incidit sermo, non abs re fuerit monere, eos torque ornatos solitos fuisse incidere. Marcellinus, [r] Maurus, inquit, nomine quidam, postea comes, tunc hastatus abstractum sibi torquem, quo vt draconarius vtebatur, capiti Iuliani imposuit. Hi etiam a muneribus militiæ erant immunes. Tribuni auctoritatem dimittendi ad tempus milites habebant, [s] præterquam expeditionis tempore imminente, [t] tunc enim capitis periculum subibant, si militem abire permisissent. Sed nec nisi triginta militibus, commeatum dare poterant, quibus interim stipendium debebatur. [u]

Tribuni maiores legionum præfecti vocabantur, ad minorum qui cohorti legionis idest peditibus 500. præerant differentiam; & per gradus promouebantur. Hi à scrinio epistolarum codicillos magistratus accipiebant. Vegetius, [x] Tribunus, Maior, inquit, per epistolam sacram Imperatoris iudicio destinatur. Tribunus autem vocatur à tribu, tribuendoque iure; præest enim militibus, quos ex tribu primus Romulus legit. Hæc ille. Itaque Tribuni maioris nomen, in Principis commentario, seu scrinio epistolarum scribebatur, & conseruabatur. Vlpianus, [y] Abesse, inquit, Reipublica causa intelligimus, & tribunos militum, & Præfectos, qui ad ærarium, aut in Commentarium Principis delati sunt. Tribuni verò minores gradum non à Principe, sed ex labore & ordine proximis succedendo acquirebant. Nam vt Vegetius [z] scribit in orbem quendam per diuersas cohortes promouentur milites, ita vt ex prima cohorte, ad gradum quempiam promotus, vadat ad decimam cohortem, & rursus, ab ea, crescentibus stipendijs, cum maiore gradu per alias recurrit ad primam, atque hoc modo per labores peruenitur ad hunc tribunatum. Decem itaque in qualibet legione erant minores Tribuni, quot erant cohortes; Vnus primæ Milliariæ, inquit Vegetius, [a] Tribunus præerat, armorum scientia, virtute corporis, morum honestate præcipuus: Reliquæ cohortes prout Principi placuisset, à Tribunis vel Præpositis regebantur. Præcipua vero eorum cura erat, vt sibi creditos milites exercerent, & sub oculis suis iuberent quotidie meditari, Sed & ipsi armorum arte perfecti, ceteros ad dimicationem, proprio cohortabantur exemplo. Tribuni autem sollicitudo per hanc laudatur industriam, cum miles ueste nitidus, armis bene munitus ac fulgens, exercitij vsu, ac disciplina eruditus incedit. Hæc ille. Præ-

o in l.offic.§.ult. de re milit.
p li.1.ca.9.
q in l. iubemus, 2. C. de erogat. milit. anno.
r lib.20.
s le.nemo.C. de re milit.
t l.1. C. de commeatu.
u le.iubemus. 2. C.de erog. milit. anno.
x d.cap.9.
y l. abesse. ff. ex quibus cauf. ma. maior.
z li.2.ca.21.
a lib. 2. cap. 12.

erant autē plurimum 500. militibus ex quot cohors constabat, itaque Zosimus [a] mille quingentos exploratores, tres tribunos habuisse scribit. Sed Theodosius Magnus, inquit, [b] præfectos alarum, turmarumque duces & legionum tribunos ita adduxit, vt duplo plures quam prius essent, post se reliquerit. Eo vero defuncto præfecturæ mille & quandoque 500. militum fuere, vt author est Constantinus Porphyrogenneta, [c] agmen, inquit, militum diuidebatur in præfecturas, quarum aliæ mille, aliæ 500. capitibus constabant, & de Arcadij tempore loqui videtur. Quantum Tribunis legionum olim solueretur, Valeriani epistola apud Vopiscum declarat, [d] Miraris, inquit, quòd imberbem tribunum fecerim contra constitutum D. Hadriani; sed non miraberis, si Probum cogitas adolescentem verè probum, huic igitur dabis.

lib. 3.
Zosimus li. 4.
de themath.
d in probo.

Tunicas rufulas. 2.
Pallia Gallica fibulata. 2.
Interulas paragaudas. 2.
Patinam argenteam
Specellatam librarum 10.
Aureos Antonianos. 100.
Argenteos Aurelianos 1000.
Aereos Philippeos 10. *Millia.*
Carnis bubulæ diurnæ pondo 1.
Porcinæ pondo 6.
Caprinę pondo 10.
Olei per biduum sextarium 1.
Vini ueteris sextarios diurnos 10.
Laridi bubalini, salis, holerum.
Lignorum quantum satis est.
Hospitia præterea eidem ut
Tribunis legionum præberi ei
Iubebis. Hæc ille.

Horum exemplo decem Notarij, qui sub Primicerio laterculum maius tractabant, tribuni sunt uocati, [e] alijs enim sub se scriniariis quemadmodum cohortium præfecti præerant; vnde hæc litterata militia uocatur, quia armatam imitatur. [f] Hæc de legionum Præfectiss. Cum uerò infrascriptorum numerorum peditum obscura symbola Notitia repræsentet, ut faciliora appareant, aliqua de his generaliter præmisi, cætera suo loco infra opportunius exponentur.

e l.pen. C. de metal. li. 12.
f l. 1. C. de primi.

DE NVMERORVM MILITVM symbolis, & eorum coloribus. Cap. XXXVII.

LEGIONIBVS cohortibusque peditum, & auxilijs à Principibus Romanis sua quibusque data sunt symbola, ut prælio turbatis aciebus, se inuicem agnoscentes, facilius unirentur uniuersaque legio aut cohors, eodem symbolo, & ab alijs numeris diuerso clypeum pingebat. In his primo ueteres, præclara a se, uel parentibus gesta præsentarunt, quod Virgilius [g] significat. parmaque inglorius alba. Et, [h] Clypeoque insigne paternum Centum anguens, cinctamque gerit serpentibus hydram.

g in nono.
h in settimo.

Hinc descendit, familiarum insignia, in scutis depingendi usus. Postremo Romani Principes quædam militibus symbola hic repræsentata tradiderunt. Vegetius. [i] Sed ne milites, inquit, aliunde in prælij tumultu à suis contubernalibus aberrarent, diuersis cohortibus, diuersa in scutis signa pingebant, quæ ipsi nominant Διγματα, sicut etiam nunc moris est fieri: Præterea in aduerso scuto uniuscuiusque militis erat litteris nomen adscriptum, addito, & ex qua essent cohorte, & ex qua centuria. Hæc ille. Claudianus. [k] Nomenque probantur inuicti; Clypeoque animosi teste Leonis.

li. 2. c. 18.
k in bello Gild.

In Notitia tota legio clypeum eodem modo pictum habebat. Aliæ quoque extra legiones cohortes, & peditum Auxilia idem obseruarunt, & fortè etiam in uexillis depinxerunt. Fabricenses, qui clypeos & scuta fabricabant, hæc pingebant quæ in insignibus Magistri officiorum fabricas referentibus, cum suis symbolis spectantur. Itaque hæc à Principe, non ex se milites accipiebant, quæ magna conseruata diligentia, ex laterculis emittebantur, [l] & latentem sensum continebant. Id enim apud ueteres non modo Aegyptios, sed omnes alios populos & Principes obseruatum fuisse uidemus, ut, animali, fructu, uase, alioue signo, depicto occultum aliquid significarent. Sic Bizantij uuæ racemum nummis imprimebant. Ilienses suem, Thebani testudinem, Chij, & Africani spicam, his se abundare indicantes. Augustus gubernaculum pilam sustinens, aut capricornum cudebat, cuius beneficio orbis Rom. administrationem sibi creditam esse insinuabat; aliaque huiusmodi sexcenta extant exempla, ex quibus mystica esse symbola, potest intelligi. Notitia uerò ea diligenter exprimens, firma ac perpetua Numerorum symbola fuisse significat, quæ nec mutari, nec in alia transferri poterant. Vnde temere aut sine ratione, excogitata dici non possunt, tanquam enim tacita ænigmata instar Aegyptiorum hieroglyphicorum, mysticum sensum occultant, multisque emblemata, confingendi argumentum possunt suggerere. Hæc mihi tenuis ingenij homini interpretari difficile est, pro uiribus tamen eorum sensus ostendere tentabo, aut saltem alijs aptiora dicendi uiam aperiam. In primis igitur generaliter quibusdam præmissis uelut prima quædam delineamenta ducam, ex quibus plurium, quæ sæpe occurrunt, facies & sensus cognosci poterit, postmodum singula, & Numerorum propria suo loco interpretabor.

l §. ult. Nou. 24. 25. & §. penult. Nou. 26.

Præcipua Principum in his symbolis intentio est, vt Romani imperij perpetuitatem, ac firmum aduersus hostes robur, arctamque Orientalis, atque Occidentalis Imperatorum concordiam, eorumque in Orbem prouidentiam insinuent; quæ multis formis ac typis repræsentant, veluti cippis seu Columellis quæ globum præfixum tenent, sæpe cum circulis & animalibus hisque interdum dimidiatis orbem regentibus, sed quia pila omnium symbolorum est frequentissima, ab ea exordiemur; Hæc orbem Romani imperij significat: quod ab Augusto inuentum fuisse Isidorus [m] scribit; Vt nationes, inquit, sibi in toto Orbe subiectas figura orbis ostenderet. Globus plerunque, vno aut altero circulo includitur, qui duo vnius Orbis Romani connexa imperia declarant. Idem insinuant sub Magistro militum per Illyricum, Ascarij seniores duos purpureos hemyciclos coniunctos pro insigni gestantes, qui haud dubiè duo dimidia, sed ea coiuncta demonstrant imperia. Vallo acutisque cuspidibus, Rom. Orbis septus, vndique ab hoste tutus esse indicatur: Plerunque cippo, seu columellæ præfixus, firmus, inconcussusque ostenditur. Stipes enim firmum solidumque insinuat. Diuisus aut decussatus, inter duos quidem Principes scissum videri imperium, sed concordibus animis administratum, vnum esse denotatur. Idem inter duo gubernacula positus, aut duobus funibus constrictus portendit. Dimidiati serpentes, aut in cippo iuncti, globum includentes, Duo dimidiati equi, gemini accipitres feles, aut cornua orbiculum circumdantia, & similia, eundem sensum occultant. Duæ stellæ Orbi imminentes, duorum Principum genios indicant. Huc perti-

m li. 18. etymol. cap. 3.

pertinent & dimidiatæ lunæ, quæ ad complendum orbem tendunt, & huiusmodi multa alia, quæ suo loco explicabuntur. Circuli vero clypeorum, marginem complexi, & ipsi perpetuitatem, unitatemque Imperij denotant. Iidem duplicati, arctam duorum Principum connexitatem, Triplicati arctissimam, ob ternarium numerum, coniunctionem insinuant. Vultus cippis præfixi, eorundem in orbem prouidentiam, quemadmodum interpretatum inuenitur in armarijs in medio Notitiæ, inter utrunque Imperium depictis. Animantia uero, ferè ubique Principes Romanos repræsentant, sicut & apud Danielem Prophetam. Sed nè præcoce diligentia, quæ suis locis erunt dicenda, præuertere uidear, hæc frequentiora adumbrasse, & rudius delineasse sufficiet. ut aliquo præuio lumine sequentia clarius illustrentur. Nunc de coloribus quibus depinguntur aliqua sunt proponenda, nam etsi ad distinguenda inter se symbola adhibiti possunt uideri, id tamen non semper nec temerè, sed proprie ad aliquid significandum appositi fuisse apparebunt.

Apelles, alijque insignes pictores, ut auctor est Plinius, [a] antiquitus quatuor tantum coloribus, albo, siliceo, rubro, & nigro, nobilissima quæque opera pinxerunt, posteà inuenta purpura, cinnabaro, alijsque coloribus, ars latius euagari cœpit. In hoc opere militum scuta, decem coloribus depictis reperiuntur, qui sunt aureus, argenteus seu albus, luteus, puniceus, uiridis, coeruleus, niger, purpureus; rubeus, ferrugineus; In his aurum & argentum, inter metalla potius, quàm colores numerantur.

a li.35.ca.7.

A V R E V S fœlix seculum, aureumque repræsentat. Virgilius. [b]

b in eeglo. 4.

Toto surget gens aurea mundo. [c] &
Aurea condet Secula.

c & in 6. Aenei.

Aurum Soli assimilatur, & gemmis Topatio & Chrysolito. Ex signis Leoni, & Iulio mensi respondet, roburque & adolescentiam denotat.

A L B V S seu argenteus, animi candorem puritatemque, uel ut alij, fidem insinuat. Virgilius enim ait cana fides. Ex planetis Lunam, ex signis Cancrũ, ex lapillis margaritam, berillumque, ex elementis aquam flegma, infantiamque refert.

L V T E V S lætum seculum significat: est enim color uelut croceus, qui in rosarum medio micat, de quo Plinius. [d] Hic color oculorum aciem lędit ut & croceus: unde peritiores Architecti, inquit Isidorus, [e] neque aurea lacunaria ponenda in bibliothecis putant, neque pauimenta alio, quam Carystio marmore, quod auri fulgor hebetet, & carysti uiriditas reficiat oculos.

d in 20.cap.
e li.6.orig.

P V N I C E V S honorem indicat, & uictoriam, quod & Virgilius [f] innuit.

f in 5. Aeneid.

Iamque adeò donati omnes opibusq; superbi
Ibant puniceis euincti tempora tœnis. [g]

g ubi Seruius.
h Plat. in Timeo

V I R I D I S qui ex fului nigrique temperie nascitur, [h] Spem, uel, ut alij uolunt, robur & uigorem portendit. Virgilius, [i] Sed cruda deo uiridisque senectus.

i in 6. Aeneid.

Quod tractum est ab herbis, quæ dum uirent, uigent. Planetam Mercurium, signa Geminos, & Virginem refert, ac uer, iuuentutemque, & smaragdum qui plus cæteris oculorum aciem recreat, & argentũ uiuum, ex quo hic color producitur.

C O E R V L E V S ex splendido, albo, nigroque creatus [k] iustitiæ, & claritatis, famæque est symbolum, planetæ Veneris respondet, & signis cœlestibus Tauro & Libræ, & elemento Aeris, item sanguini, pueritiæ, æstati, & æri, ac sapphyro, qui post smaragdum mirificè aciem oculorum recreat, & clarificat, eumque gerentem castum, fortem, mitemque efficit; & ad obtinendam ab aliquo gratiam efficax est.

k Pla. in Timęo.

N I G E R est prudentiæ firmitatisque signum, quod is color in alios amplius non uertatur: planetæ Saturno respondet, signis coelestibus, Arieti, & Aquario, & Gemmis, item Adamanti, Agathę & Chelidoniæ, Elemento terræ, hyemi, melancholiæ, ætatique decrepitæ, & plumbo, ex quo fit color niger.

P V R P V R E V S ex rubro, albo, nigroque commixtis generatus [l] uim Imperij ob purpuram, quæ Principis, est propria, significat: Refert hic color Iouis planetam, Sagittarium, & Pisces, stannum, gemmam, opalum, irim florem, senectutem, & fulgur.

l Pla. in Timęo.

FERRVGINEVS roboris duritiem portendit.

R V B E V S magnanimitatem, & Marti, Arieti, & Scorpio, carbunculo & coralio, igni, autumno, bili, ætati uirili, rubentibus rosis, & ferro respondet. In symbolis amoris ardorem plerunque indicat, aliquando sanguinem, ut in Cruce rubea, Christi sanguine tincta.

Generaliter obseruandum est, animantia quæ ferè omnia Principes referunt, cum suis coloribus non repræsentantur, uel purpureo, uel aureo, luteouè, uel candido depingi. priora regium Principis habitum indicant: ultimus animi candorem. Vbi alio colore exprimuntur, quod raro euenit, aliud insinuant. Eodem modo inanimata Imperium referentia, ueluti duo funes Orbem constringentes, trabes eum munientes, aut peltæ tuentes, purpureo colore tinguntur. idem in alijs similibus plerunque accidit; Clypei, orbes, & circuli, coloribus pro arbitrio uarijs pinguntur, & fortè ut alij ab alijs differant: quandoque tamen non sine ratione, ponuntur circuli & orbes rubei sæpe connexi, ob purpureum colorem Principis proprium, utrunque Imperium perpetuò coniungi significant: Virides, illud semper uigere: Albi singulari animorum candore gubernari; Nigri stabile ac firmũ fore insinuant. Ceteri colores suam significationem retinent.

Hinc armorum, seu familiarium insignium colores, & ex metallis aureus, argenteusque emanarunt. Neque enim uera insignia pluribus depinguntur. Hinc etiam prodijt ut in scutis coeruleis, aut albis luteisuè, prout Rom. milites habebant, hodie serpent aquila, equus, uel aliud animal signumuè depingatur; fortè etiam aliqui ex his militibus descendunt, qui adhuc ijsdem insignibus, & nominibus utuntur. Nunc Legiones. V I. Palatinas Magistri militum Præsentalis cum earum insignibus, pro exigui ingenij mei uiribus exponam; Deinde XVIII. eius auxilia item palatina explicabo.

DE VI. LEGIONIBVS PALATInis Magistri militum præsentalis. Cap. XXXVIII.

ANCEARII, seniores primi sub Magistro militum Præsentali in Luteo Clypeo, Luteum item globum, luteo circulo inclusum tenent: quod orbem Romanum uno Imperio cõtineri significat. Idem ubique color eiusdem imperij unitatem denotat. Manuscripti duos globos circulo cinctos tenent, & coloribus uariant. Circulum X. purpurei stipites circumfixi firmant, quod tutum esse à ui hostium Roman. orbem indicat. Purpureus color in trabibus ad Imperium, & eius robur refertur. Marginem duplex circulus cingit, quorum interior XXIIII. circum, densas tesserulas ordine dispositas continet quę plumbatas seu Martiobarbulos referre possunt, quibus hæc legio pugnabat, & de his in Iouianis subsequentibus, & Scythis subaltero Magistro in pręsenti dicam.

in manu scriptis plumbatæ desunt. Duorum quoque circulorum connexitas, utriusque Principis, arctam, æternamque coniunctionem indicat. Simile emblema gerunt Lancearij iuniores, & Solenses Gallicani. Lancearij dicti sunt, quia sarissis idest hastis more Macedonum longis, iisque leuioribus utebantur: De quibus Marcellinus [a] loquens de Valente cum Gotthis pugnante; Ad lancearios, inquit confugit & Martiarios. Erant in legione Lancearij circiter M. D. CCC. quos peltatos, uel hastatos uocatos fuisse diximus, ut ait Suidas. Appianus, [b] Numidas, ait, equites, ad uiginti millia, Lancearios quodque multos, elephantes 60. alios etiam habebat. item Marcellinus: [c] Iter suum inquit lancearijs, & Mattiarijs, & caterius expeditorum præcepit. Alij sunt Lancearij iuniores in Thracijs.

a lib. 31.
b in 2. de l. ciui.
c li. 31.

IOVIANI iuniores post seniores qui degebant in Illyrico Occidentali, lecti à Diocletiano; qui se Iouem cognominabat, sunt appellati, Sozomenus [d] enim scribit, Iouianos & Herculianos, duas fuisse cohortes, ex primarijs militibus constitutas, à Ioue, & Hercule nominatas, quæ Imperatorem proxime à tergo, presidij causa sequebantur. Idem & Nicephorus, [e] Vetus inquit, consuetudo erat, ut qui Iouianæ, atque Herculianæ, ita ab Ioue, & Hercule dictis Legionibus præessent, Principem à tergo sequerentur. Zosimus & ipse, [f] de Iouianis & Herculianis hæc scribit, Sunt, inquit, à Diocletiano & Maximiano profectæ legionum appellationes, habentium cognomina Principum illorum, quorum alter Iouis, alter Herculis cognomentum usurpauit. His sub Iuliano Apostata præfuit Valentinianus, qui postea imperauit; Vegetius [g] quoque scribit, hos cunctis prælatos Martiobarbulosque uocatos, quòd plumbatis dictis Martiobarbulis telis scitè uterentur. Plumbatarum quoque, inquit, exercitatio, quos Martiobarbulos uocant, est tradenda iunioribus: Nam in Illyrico dudum duæ Legiones fuerunt, quæ sena millia militum habuerunt, & quod his telis scienter uterentur, & fortiter, Martiobarbuli uocabantur. His longo tempore per legiones seuisſime constat omnia bella confecta, usque adeo, ut Diocletianus & Maximianus cum ad imperium peruenissent, pro merito uirtutis hos Martiobarbulos Iouiarios, atque Herculianos censuerint appellandos, eosque cunctis legionibus prætulisse dicuntur. Quinos autem Martiobarbulos scutis insertos portare consueuerant, quos si opportunè milites iacerent, propè sagittariorum scutati mutuari uidentur officium. Nam hostes, equosque consauciant, priusquam non modo manu ad manum, sed ad ictum missilium potuerit perueniri. Hæc ille: apud quem pro Iouiarios, legendum Iouianos, quod nomen fuit uni legioni ex duabus, quæ in hoc genere pugnæ strenuè se gesserunt.

d li. 6. ca. 6.
e li. 11. ca. 1.
f lib. 5.
g li. 1. c. 18.

Horum insigne erat Aquilæ apotheosis redimiculo supra caput imposito. Ales ipsa natiui coloris, alij dicunt aurei, Alciatus Flaui. [h] In parma lutea, quæ rubro primum circulo claudebatur; Inde alter sapphirei coloris totam marginem complectebatur, è pectore autem aquilæ aureus extabat, umbilicus; Hæc Pierius ex Maffeorum codice, qui parùm ab impresso differt. Aquila Principem, qui orbem tuetur, denotat, ob id auro exornatur. Duo Circuli duplicis imperij coniunctionem, perpetuitatemque demonstrant. colorum significationes exposuimus, quos aliquando pro arbitrio, & ad symbola distinguenda positos fuisse non inficior, sæpè tamen apposité adhibiti, aliquid insinuant. Aurum in umbilico, aureum eius temporis seculum in orbe demonstrat. Iouianorum seniorum legio, & ipsa palatina erat in Occidentis imperio, cuius Marcellinus meminit.

h Alc. li. 5. parer. cap. 13.

HERCVLIANI iuniores à Maximiano uocati; qui se Herculem ab eius cultu nominabat. Sex. Aurelius Victor loquens de Maximiniano: Huic inquit, postea cultu numinis Herculei cognomentum accessit, uti Valerio Iouij. Vnde etiam, militaribus auxilijs longè in exercitu præstantibus nomen impositum. Hæc Victor, de Cæsaribus. Herculiani luteam Aquilam, luteo item trunco insidentem gestabant in parma lutei sapphirei, cuius marginem eodem colore, sed admodum dilutiore, circulus ambibat, ita [i] Pierius: Truncus firmitatem Aquilæ, idest, imperij significat. In aliis Codicibus parma rubet, in alijs intercurrentibus lineis uiret. In meo impresso Aquila, luteo baculo pedibus nititur. Iouiani, & Herculiani sub magistro peditum in Occidente, eadem gestant Aquilæ insignia. Hi in Illyrico Occidentali prius residebant, quorum sæpè Marcellinus meminit.

i li. Hieroglyph.

FORTENSES à Fortia oppido Sarmatiæ asiaticæ denominati, alias FRETENSES sunt dicti; Quidam Comagenos Eufratenses esse putant: & prima dempta syllaba Fratenses, seu Fretenses appellatos. Sed Marcellinus Fortenses uocat, [k] Tricesimani, inquit, Decimanique Fortenses.

k li. 18. sub fin.

Fortensis etiam, est limes Mauritaniæ. ab his fortè denominatus. In coerulei clypei umbone, rubrum globum uinculo luteo cinctum gestabant, qui octo acutos mucrones coeruleos emittit. In codice impresso, subtus, plures aquæ glomerantur in orbem. Marginem luteus & uiridis circuli cingunt. Hostes in Romanum orbem duplici, unicoque imperio munitum irruentes confodiendos esse indicat. idque terra ac mari euenturum. Duo coniuncti circulli, ferè ubique, duplicis imperii perpetuam connexitatem ostendunt. Alciatus mucrones rotam interpretatur, [l] quod symbolo impressi exemplaris, & aliorum, quę uidi, non conuenit.

l li. 5. parer. c. 13

NERVII, propè Scythas sunt. Marcellinus [m] eos ad Tanaim locat. Inter hos, inquit, Neruii Mediterranea incolunt loca, vicini uerticibus, celsis, quos præruptos, geluque torpentes Aquilones astringunt.

m lib. 31.

Sed hic Galliæ Belgicæ populos Neruios intelligi arbitror, ex quibus delecta est hæc legio. Depictum ferè ut Fortenses habent clypeum, exceptis quibusdam coloribus, qui alterutros distinguunt; Hi enim paruum luteum umbilicum, rubro latoque circulo inclusum, quem alius luteus cingit, in coerulea parma, uel, ut apud alios, uiridi gestant. Marginem luteus circulus ambit. In impressio, sub mucronibus mare uidetur. Portendunt duo circuli duo in unum orbem Romanum imperia, quæ in terras, & mare extenduntur. Luteus color in exteriore circulo, luteo umbilico respondet. Duplex circulus luteus & uiridis, qui clypeum ambiunt, duplicis Imperii connexitatis sunt typus.

MARTIARII, iuniores, uel potius Mattiarii sequũtur quorũ etiam infra inter auxiliares fit mentio. Zosimus, [n] Mattiarios cohortem sub Iuliano Apostata fuisse scribit. Erant ex Mattio oppido, Metropoli Cattorum, ubi hodiè est Magdeburgum, olim Hassia paucis litteris mutatis, antiquum seruans nomen. Tacitus. [o] Cattis, inquit improuisus aduenit Cæsar incenso Mattio (id gentis caput est,) aperte populatus uertit ad Rhenũ. Ita etiam Marcellinus, [p] appellat, loquens de Valente, Ad lanceareos, inquit confugit & Mattiarios. Si legamus Martiarios à Martia legione, de qua supra dixi, deriuabuntur. Sed teneo legendum MATTIARII.

n lib. 5.
o li. 1.
p li. 31.

In horum luteo clypeo rubrum pedamentum orbem coeruleum & decussatum, rubroque circulo cinctum sustinent, in cuius summo, duæ dimidiæ, luteæque lunæ cornibus sursum uersis, crucē amplectuntur: duo utrinque ad dexteram, & sinistram erecti canes terga orbi uertunt, inuersisque capitibus se inuicem respiciunt. Hi referunt duos Principes imperium orbis tuentes, & se respiciendo mutuum sibi auxilium promittentes. Orbis cruce diuisus, & rubro

rubro circulo circumductus, terrarum, marisque imperium insinuat, quod etsi diuisum, unum tamen est, & unitum, quod globum ambiens circulus rubeus innuit. Dimidiæ Lunæ, & ipsæ symbolum sunt duplicis imperij, quod etsi dimidium uidetur, integrum tamen est permansurum, quemadmodum luna primo uisa deficere in orbem completur. Crux superior, id Christi ope futurum pollicetur: Romani uero imperij stabilitatem columna significat, Alias luna cruci iuncta, Ecclesiæ Christi sponsæ est typus. Simile emblema gerunt Martij seniores. Sequuntur XVIII. auxilia Palatina.

DE XVIII. AVXILIIS PALATINIS. Cap. XXXIX.

INTER legiones & auxilia, olim hoc interfuisse Veget. [a] scribit quod legiones ex Romanis ipsis scriberentur; Auxilia uero à socijs, & fœderatis gentibus mittebantur, legionibusq; tanquam leues armaturæ adiungebantur. Sed rebus in Principem translatis, etiam extraneis ex gentibus Legiones fieri coeperunt, aliquando adiutrices nuncupatæ tanquam ex auxilijs complatæ. Quid autem, inquit Vegetius, [b] inter legiones & auxilia uideatur interesse expediam Auxiliares conducuntur ad prælium ex diuersis locis, ex diuersis moribus uenientes, nec disciplina inter se, nec no[illegible]a, nec affectione cõsentiunt. Suidas [c] uult, auxilia esse expeditos milites, qui nudi & inermes in prima acie collocabantur, primique cædebantur. Erat enim gregaria & ignobilis manus. Legiones uero ex X. cohortibus constabant, quæ in centurias diuisæ, singulæ sua, cum suis centurionibus, habebant uexilla. cohortes enim singulæ Dracones, uel aliud animal cum suis Tribunis præferebant; Vniuersa uero legio Aquilam, quæ à Præfecto, uel Comite regebatur. At Auxiliorum una erat multitudo, quę soli Tribuno parebat, puta mille, uel plures. Alias inter hos differentias Plinius, [d] tradit. Sunt adhuc inquit, aliquæ in auro non omittendæ differentiæ; Auxiliares quippe & externos torquibus aureis donauere, ciues non nisi argenteis; præterquam quod armillas ciuibus dedere, quas non habent externi. Iidem, quod magis miremur, coronas ex auro dedere ciuibus: Cicero cum Ciliciæ præesset, de Auxilijs ad Atticum ita scribit. Exercitum infirmum habebam, Auxilia sane bona, sed ea Gallatarum, Pisidarum, Lyciorum. Hæc enim sunt nostra robora. Probus Imperator, sexdecim millia Tyronum Germanorum, per diuersas prouincias sparsit, ita ut Numeris uel Limitaneis, sexagenos, aut quinquagenos interferceret, quæ Auxilia Barbara esse appellata, Vopiscus refert. Auxilia uidentur à Iustiniano [e] nominari optiones, a quo iubentur foederati in priuatorum prædijs degentes, ad suas redire optiones, idest ordines seu auxilia. Ab obtionibusque militibus denominata uidentur, quos tribuni sibi adiutores & Vicarios eligebãt, ut Vegetius (lib. 1. c. 7.) & Festus tradũt. Horũ Præfectus quandoq; Tribunus, quandoque Phylarcha appellatur. [f] Procopius: [g] Nullus autem, inquit, Romanorum militum Præfectus, quos Duces uocant, nullusque Saraceni, qui Romanis foederati sunt Præpositus, qui Phylarchi uocantur. Quot milites singula continerent Auxilia non constat; Vopiscus quandoque quinquagenis, aut sexagenis, quos Probus Numeris Limitaneis inserebat, Auxilia constasse scribit. Sub Magistro in prensenti hęc merebant Auxilia.

BATAVI seniores, ex Batauia, quã nunc Hollandiam uocãt acciti, equites Batauos præstãtissimos inde sumpsisse Augustũ Diõ scribit sed hæ fuere VIII. Cohortes, aut Auxilia legionis XIIII. quæ discordia tẽporũ à legione digressa, cõtra Vitellianos infœliciter pugnarunt. Posteà missa in Britãniã in itinere Augustæ Taurinorũ, ob odiũ antiquũ rixati sunt. Legio in Britãniam est missa, Batauos agmini suo Vitellius iunxit, mox in Germaniam ire iussit. [h] Velitaria auxilia Herulos, & Batauos Marcellinus [i] uocat.

In parma coerulea, globum rubrũ gerunt, pedamẽto eiusdem coloris coniunctum, quem coeruleus limbus densis orbiculis circundatus complectitur. In umbone luteus globulus, acutam cuspidem emittit ut manuscripti clarius ostendunt. Supra duplex dimidia, & lutea Luna; cornibus sursum uersis crucẽ lutei coloris amplectitur: Orientis Occidentisq; imperium crucis ope, instar Lunæ in plenum orbẽ qui dimidius uidetur, compleri insinuat: ex medio globi exiens cuspis telum principis Rom. refert, quo tãtã hostibus cladem minatur, ut orbem sanguis sit inundaturus, quod forte rubeus color quo tingitur, portẽdit. Coeruleum lymbum orbiculi stipantes, sunt milites undiq; orbem Rom. aduersus Barbaros defendẽtes; uel forte plumbatæ, quibus hæc auxilia hostes erant feritura, de his supra in lancearijs, & infra in scythis sub altero magistro præsentali dicetur. In Madruciano uidetur agger globum sepiens. Vrsini codex pro dimidijs Lunis, duos dimidios orbes luteos habet alterum alteri inclusum; Typus est duplicis, sed coniuncti & in unum coeuntis imperij: De dimidia luna in præcedenti dictum fuit.

BRACCATI iuniores. Notissimum est, olim Galliam Narbonensam Braccatam uocatam, ut auctor est Plinius, [k] quod braccis uteretur, unde Braccata hæc auxilia uidentur denominata. Braccas inter militares uestes Lampridius [l] recenset. Donauit inquit, & ocreas & braccas & calceamenta, inter militaria uestimenta, sed & ipsum Alexandrum scribit, fascijs semper usum fuisse, & braccis albis, non coccineis, ut prius solebant. Pomponius Mela Sarmatas totum corpus braccatos esse memorat. Milites Braccati vt fluxæ fidei & mercede uersabiles à Marcellino [m] notantur. Braccati inquit sollicitantur atque cornuti fluxioris fidei, & ubertate mercedis ad momentum omne uersabiles.

Clypeum coeruleum gestant, in quo duplex rubra, & lutea columella, globum luteum in summo, manu retentum sustinet; utrinque duo purpurei corui, ad crucem supra globo infixam, & nigris lineis decussatam clamare uidentur, qualem Constantino ostensam fuisse ferunt: coeruleus circulus clypei marginem circundat. Hi duo sunt Principes, qui à Christo pro Romano orbe opem implorant. Crucem autem littera X. intersecans, Christum in ea passum significat. cuius nominis Græcè scripti, prima est littera X. Plerunque aũt superiorem eius crucis partẽ in litterã P. flectebãt, ut apertius χριστον exprimerẽt, ita ut X. P. & ☧ innecterẽtur. Purpureæ cornices, duos Prĩcipes denotãt ob purpurã, & sunt cõcordiæ symbolum. Duo enim oua cornix parit, unde mas, & foemina excluduntur, quorum alter si moriatur, superstes semper cęlibem uitã agit: quare hæc auis typus est concordiæ in Faustinæ nummis, in quibus huic aliti inscriptum est, CONCORDIA.

Manus autem orbem retinens, firmitatem imperij Romani portendit. At Pierius [n] loquens de spica, diuersum hoc insigne ponit: Gestamen, ait, ceruleo colore, subobscuro depictum fuisse circulo, nigro iuxta marginem circumducto, in cuius summa parte, stella depicta est, octo radijs prædita, in medio orbiculus est, cum umbilico, uterque coloris aurei, ab eo orbiculo usque ad circulum, qui iuxta marginem est, columella submissa coloris rubei: à lateribus columellæ, spicæ duæ utrinque surgunt, quas auiculæ totidem, uolatu suspensæ petunt, quæ affluentiam annonæ significant; At in manuscripto Vrsini, in summo, est crux purpurea, orbem purpureum in medio continens, quem tueri uidetur: ipsa uero, & orbis propter Christi sanguinem, ob mundum effusum rubent; corui purpurei, idest, Principes,

a li.2.ca.2.
b d..a.2.
c in ucs.
d li.33.ca.2.
e in l.ul. C.loc. & in Nou.116.
f ut in Nou.103
g lib.1. de bello Persico.
h Tacit.16.
i lib. 20. Paulo post princip.
k li.3.ca.4.
l in Alexand.
m lib. 15.
n lib.56.

vtrinque ad crucem clamant, quod symbolum mihi maximè placet. In Madruciano, ex globo acuta cuspis, ut in præcedente symbolo, exit, & pedamentum eum sustinens, aggere vtrinque, munitum uidetur. Alciatus uero pro globo glandem exponit, [a] quod ab omnibus his symbolis longe distat.

a li. 5. parer. c. 13

SALII sunt Germaniæ populi, ex quibus hæc Auxilia sunt contracta. Marcellinus [b] de Constantio loquens, Petit inquit, primos omnium Francos eos uidelicet, quos consuetudo Salios appellauit. Zosimus [c] Saliorum, ait nationem à Francis profectam vi Saxonum suis sedibus expulsam, in Batauiam uenisse, quæ insula cum prius Romanis in uniuersum pareret, à Salijs est possessa: Sed inde eiecti, postmodum Romanis sunt adiuncti: Iulianus enim Apostata eos legionibus Romanis adscripsit. Alij auxiliares sunt facti. Sunt, & Salij Ligurum populi, teste Plinio.

b lib. 17.

c li. 3.

In horum parma coerulea, orbem luteum circulo rubro circundatum, luteus cippus sustinet, marginem clypei rubeus limbus claudit, unum esse orbis Romani Imperium denotat. Rubeum enim uinculum, globum cingens, purpuramque referens, imperium insinuat. Idem exterior rubeus circulus portendit. In manuscripto Vrsini, duo dimidij equi lutei hinc inde globum sustinent, qui referunt duos dimidiati imperij Principes orbem regentes. Equū uerò esse bellicæ uirtutis typum notum est Virgil. [d]

d in 1.

Monstrarat caput acris equi, sic nam fore bello
Egregiam, & facilem uictu per secula gentem.

& alibi [e]

e & in 3.

Bello armantur equi,

Hi milites & in Occidente reperiuntur, cum symbolo huic simili.

CONSTANTIANI à Constantio Magni Constantini filio denominati. Marcellinus, [f] constantiacos uocat Legionarios ab eodem inuentos; Duas, inquit Constantiacas legiones, addita una sagittariorum cohorte, quas inuenerat apud Syrmium, ut spectatæ ad hac fidei per speciem necessitatum urgentium misit in Gallias.

f lib. 21.

In parma album globum gestant, supra quem coeruleus globulus fascia rubra clauditur. Is est regij diadematis typus, Orientemque, & Occidentem vno Rom. cingi imperio portendit. In manuscriptis octo ni aut noueni parui orbiculi à quatuor mundi regionibus in unum glomerati exercitus, referunt a quatuor partibus orbem Romanum aduersus Barbaros ruentes, uel potius plumbeę glandes, quibus hoc auxilium pugnabat.

MATTIACI seniores ex Mattio Metropoli Cattorum ueniebant, ubi nunc est Magdeburgum Hassię, ut supra dixi de quibus Tacitus. [g] Coeruleum clypeum gestant, lutea cruce usque ad marginem diuisum, quæ coeruleum globum in medio continet, ipsa apside lutea, & alia exteriore rubra cingitur. Hinc inde supra utrunque crucis brachium, duæ auiculæ nigræ, seu corui coelum suspicientes clamare uidentur: Aliæ duæ similes infra pascuntur. Symbolum est duorum Principū, qui à Domino ob merita Christi crucifixi pro Orbe Romano opem implorant: & quasi illud inuenerint, infra per ocium pascuntur. Simile est apud Psalmistam. [h] Dat escam pullis coruorum inuocantibus eum. Per septem enim dies à matre destituti rore pascuntur, donec plumis uestiti & ab ea agniti postmodum aluntur. Coruos autem esse concordiæ typum supra exposui. S. Paulinus epist. 12. scribit olim supra crucem rubentem duas columbas in templis depingi cōsueuisse, quo symbolo significabatur simplicibus coelum patere, ut Epigramma cruci inscriptum aperit.

g in 1.

h Psal. 147.

Ardua florifera crux cingitur orbe corona
Et domini fuso tincta cruore rubet.
Quæq; super signum resident coeleste columbæ,
Simplicibus produnt signa patere Dei.

Qui hic pinguntur nigri sunt corui non columbæ.

In Occidente hi milites simplicem crucem gestant.

SAGITTARII Iuniores Gallicani. Sagittariorū tres hic ordines referuntur. Primi sunt sagittarij iuniores Gallicani, cassidibus, cataphractis, gladijs, sagittis, arcubusque armati, de quibus Vegetius. [i] Ex Gallijs lecti Gallicani sunt dicti, idē sunt quod Galli, Vlpianus. [k] Institutus in rebus Gallicanis in Gallicis hęres erit. In Illyrico quandoque Gallicani resederunt. Marcellinus. [l] Ad tutelam, inquit, Illyrici Gallicani militis ualidum accesserat robur.

i li. 2. ca. 15

k l. si quis in fun di. §. ul. ff. de le. 1.

l lib. 29.

In clypeo coeruleo rubrum globum circulo albo contentum habent, quem vtrinq; aquilæ regunt, supra duo Imperatores visuntur: Marginem duo circuli, interior luteus, & exterior rubeus cingunt. Hęc Romanum orbem à duobus Principibus concorditer defendi monet. Aquila imperij symbolū est, circuli cū coloribus supra sunt expositi. In manu scripto Vrsini tabella est sine Principibus, à quibus leges orbi dari portenditur.

SAGITTARII quoq; seniores Gallicani eodem ferè modo pictum scutū gerūt. In hoc differunt, quod hi globulum luteum albo, & rubro circulis inclusum gestant, quod orbem Romanum duplici imperio regi denotat. Vtrinq; duæ aquilæ eundē a duobus Principibus gubernari demonstrant. supra tabella rubro limbo cincta in medio album nigris notis interpunctum continens, Lex est utriq; orbi à duobus Principibus concorditer data. Madrucianus duos Principes includit. In Vrsini exemplari alba est parma, aquilis carēs. Duplex circulus margini circumductus, duplicis coniuncti imperij est symbolum. In Occidente sub Magistro peditū, Gallicani tres orbes distinctos gestant, quorum medius, alijs est maior, quod idem argumentum insinuat.

TERTII SAGITTARII Valentis, ab eo inuenti, & ipsi in parma coerulea luteum orbē duplici uinculo rubro & luteo cinctum tenent: supra suspensus est alius dimidius orbis albus, rubro circulo clausus significat orbem, qui ob diuisum imperium dimidius uidetur, unum esse, duplici imperio compressum.

DEFENSORES ad oppida defendenda præcipui, ita defensores moenium Marcellinus appellat. [m] Quibus, inquit adire propius ausis, defensores moenium properarunt. Item; Defensores nisi uigilassent in audaciam, ruere præcipitem. & sæpe alibi. Constātinus uero porphyrio gēneta [n] dicit defensores eos esse, qui currentes post hostes sequuntur, ipsi nō currunt, sed ordine simul progredientes, eos, qui hostes sequebantur, excipiunt, & defendūt, si forte in fugā uertantur, & inde nomen habuerunt. Hi duos angues luteos, in caducei speciem complicatos, capitibus ad osculum coeuntibus, in parma coerulea gestabant, quam ruber ambitus late circuibat; Iuxta marginem in medio est globus rubeus, columellæ luteæ præfixus, unde & ipsi angues exire uidentur, ita Pierius [o] describit. Id duorum orbis Principum concordiam significat, pro serpente enim poni imperium, idem Pierius refert, & uetus numisma duos habens similes serpētes caudis complicatis, est typus, unius duorum C o s s. potestatis unicique imperii, inscriptum est ΔΥΝΑΡΧ ΕΧΥΠΑΤ: B. idest δυναρχία ἐξ ὑπάτορ δυῶ idest duplex potestas ex duobus consulibus; quasi hoc duplicatum imperium sit fortius.

m lib. 20.

n de themat.

o li. 55. Hierog.

RETOBARII, in coeruleo clypeo rubrum globū luteo uinculo constrictum ferunt. Marginem duo circuli, luteus, & exterior rubeus cingunt: Orbem Romanū unico & utriusq; principis cōiūcto imperio cōtineri denotāt. RVTVBARIOS legēdū cēseo à Rutuba fluuio Ligurū, ppe Albiū, ut auctor est Plinius. [p]

p li. 3. c. 5.

ANGLEVARII Defensorū symbolo simile insigne gerebant, nēpe rubrū caduceū, in cuius baculi sūmitate, alba pila erat, unde angues prorumpebant, & ad osculum iuxta parmę medium deflectebantur. Parma erat sapphirei coloris, & dilutioris, quā purpureus ambitus circumibat, ut Pierius describit. Erāt Angleuarii Germaniæ populi prope Rhenum, nō lōgè à Batauia, quos Tacitus [q] Angrinarios nominat.

q li. 20.

Metanti,

Metanti, inquit, castra Cæsari, Angriuariorum defectio à tergo nunciatur; missus ilicò Stertinius cum equite, & armatura leui, igne & cędibus perfidiam vltus est: Degebant vltra Albim confines Cheniscis. Idem [a] Latus vnum Angriuarij, lato aggere extulerunt, quo à cheniscis dirimerentur; & postea, mox bellum in Angriuarios Stertinio mandat. Et alibi, [b] iuxta Tencteros, inquit, Bructeri olim occurrebāt, nunc Chamanos, & Angriuarios immigrasse traditur, pulsis Bructeris.

a eodem lib.

b in lib. de moribus Germanorū.

HIBERI, Armeniæ populi, nunc Georgiani vocantur; Leonem luteum in parma item lutea, dextram altè tollentem, cauda in caput sublata gestant; quem rubeus circulus ambit. Id fortitudinis est insigne, Principem hostes feriturum innuit. In manuscriptis leo duplicem luteum orbiculum dorso infixum habet, quale Thraces sub sequenti Magistro præsentali, & inuicti, robur Principum, duos orbes. i. Orientem Occidentemque sustinere vel tueri indicat, Claudianus. Nomenque probantes Inuicti clypeoque animosi teste leonis. Sunt etiam Iberi Hispaniæ populi, de quibus posset intelligi.

VRSI ab Vrsa Picenorum oppido vocati, hoc habebant insigne: In parma lutea rubrum pedamentum pilam luteam sustinet, vnde duo dimidiati canes lutei auersi, & latrantes committuntur, supra est luteum caput fęminæ. Hi sunt duo Principes, qui concordi prudentia per muliebre caput demonstrata, orbem Romanum regunt, Barbarisque eum impetentibus allatrant. In armarijs inter vtranque Notitiam positis, muliebre caput, pro prouidentia depingitur. Idē plane insigne in coerulea parma gestant TERVINGI sub sequente Magistro militum, in quibus Pierius, [c] pro canibus lepores nominat.

c lib. 33.

FELICES HONORIANI iuniores, ab Honorio vocati. Felicis titulo aliqua auxilia & legiones sunt honestatæ, vt tertia quæ Felix nuncupata, in Norico Ripensi degebat, prout in Itinerario Antonini nomine edito legitur. Vopiscus, [d] Recipe, inquit, in fidem tuam legionem tertiam felicem. Claudianus. [e] Neruius insequitur meritus vocabula felix. Ita appellata est ab Augusto hæc legio. Sed hi ab Honorio denominati, ab illa sunt diuersi. Auctor est Orosius [f] quosdam barbaros ab Honorio in foedus receptos & in militiam allectos Honoriacos fuisse vocatos, credo legendum, Honorianos.

d in Probo.

e in bello Gildonico.

f lib. 7. c. 40. Aeneas sylut. in epit. Dolondi li. j.

In horum rubro scuto, vir alatus, duas dimidias lunas lutei coloris, vtrasque manu supra caput sustinet: Victoria est Rom. imperium extollens, quod etsi propter duos Principes dimidiatum videtur, ob eorum concordiam in vnum, plerumque coalescit imperium, cuius typus est Dimidia luna quæ in orbem completur. In manuscriptis, pro viro, est mulier alata.

VICTORES, à Victoria, vt credo, oppido in Britannia appellati. Alia est in Hispania, alia in Mauritania Cęsariensi. Victrices quæ erant in Britannia legiones vocabantur, videlicet VI. XIII. XXIII. Dion, [g] etiam Victricem in Britannia legionem nominat; At hæ non sunt legiones, sed auxilia, de quibus Marcellinus: [h] agmina duo præcedebant, quibus nomina fuere Iouij atque Victores. [i] Hos alibi [k] Niceterios græce appellat.

g in lib. 55.

h lib. 26.
i & lib. 27.
k lib. 15.

In alba parma, orbem luteum, duplici vinculo, item luteo, circundatum gestāt, quem vallum in summo prominentibus orbiculis interlunatum sepit, supra rubra crux velut sanguine Christi tincta eminet; cuius ope, Orbem Romanum vndique tutum esse significatur: prominentes enim orbiculi munitiones, orbem tuentes referunt. In Madruciano, vallum vndique acutas cuspides emittit; Feriendi hostis argumentum. Globus est mundus Rom. duplici coniunctoq; imperio rectus, qui ope Crucis sanguine Christi aspersæ, munitur. Madrucianus, duos implicitos globos coeruleo circulo, & alio maiore luteo iūctos habet, quod idē argumentum est, Orientem & Occidentem duplici, sed vno imperio contineri.

PRIMI THEODOSIANI, hi & sequentes à Theodosio eorum auctore, nomen habuere: quemadmodum & Felices Theodosiani ab eodem inuenti, qui sub alio Magistro militum Præsentali merebant.

In parma lutea, orbem luteum, duobus vinculis luteo & rubro constrictum ferunt, quem currens & latrans canis, dorso sustinet, superne rubens Aquila alas expandit. Hi duo sunt Principes orbem Roma. tenentes, quorum alter orbem sustinens hostibus allatrat; Aquila, Romani imperij symbolum, alterum refert, qui orbem tueri videtur. In manuscriptis pro aquila est alata victoria, & bos pro cane, robur imperij portendens.

FELICES THEODOSIANI ISAVRI, ex Isauria lecti. Horum in parma coerulea insigne fuit Taurus, ad coerulei collis radices incedens, cui altus lutei coloris mons imminet; In eius summo nigra aquila alas expandit. Hoc symbolum Isauros milites, radices Tauri montis, per Taurum animal significati, incolere indicat. Collis autem ab alto monte, qui Taurus est, distinguitur. Aquila typus est Romani imperij orbem protegentis. Pierius verò [l] ita hoc emblema describit; Luteus taurus, ad viridantis monticuli radices pictus; summo verò collis vertice dimidius insidet æthiops, dextra manu lorum, læua pileum prætendebat, passis hinc & indè manibus, indicabat in sua manu esse, captiuos facere, & libertatem indulgere. Hęc Pierius Ego illum non Aethiopem sed vnum ex Principibus esse puto, qui ob dimidium imperium, & ipse dimidius apparet, dextra flagellum ostendit, quo se Barbaros verberaturum minatur; Lęua pileum tenet, populos se liberaturum ab eorum tyrannide promittens.

l li. 40. in pileo.

Isauri ad montis Tauri radices, Ciliciæ finitimi, latrocinari consueuerant, vt ait Leo, [m] qui de militibus loqui potest, etsi Accursius & alij, latrones esse arbitrentur. Nam Isauros latrocinijs infames fuisse Strabo [n] scribit; Vnde etiam diebus Paschæ supplicio affici possunt. [o] Isauros, ait Zosimus, [p] alij Pisidas, alii Solymos, alii Cilices montanos vocant, qui oppida Lyciæ Pamphyliæque, vno duce sibi constituto vastabant. Probus Imp. Isauris latronibus domitis, iuniores militię adscripsit, qui postea inter auxilia palatina à Theodosio sunt relati, indeque felices Theodosiani Isauri appellati. [q]

m in l. vlti. C. ad leg. Iuliam. de vi publ.
n lib. 12.
o l. pe. C. de fer.
p lib. 4.

q Vopiscus in Probo.

TERTII THEODOSIANI, in rubro clypeo duos dimidios, luteosque globos, duplici alboque cippo præfixos gestant, qui alium coeruleum luteo circulo vinctum sustinent. Marginem luteus ambit circulus: id, vt sæpe, terrę marisque in Oriente & Occidente, duplex denotat imperium, quod etsi dimidium videtur, ex typo dimidiorum globorum, vnum tamen manet. Cęterum Pierius, [r] aliud ipsis symbolum tradit. In parma, inquit, est margo hyacinthini coloris circulo aliquantulum lato circumductus, sub quo alter contiguus angustioris spacij, inde facies media rubra: Ab ima eius parte albus erigebatur cippus, in angustum superne desinens, qui lunæ speciem cornibus sursum versis sustentabat. In medio parmæ insidebat lunæ albus identidem circulus, cuius centrū latè fusum, nigri coloris erat; supra circulum hunc album ostentabatur, à medio sursum Aethiops eodē modo quo superior manib. exporrectis, eadem dextra loro, sinistra pileo munitis. Sed in impresso, hæc imago nō visitur, nec in manuscripto Vrsini. Madrucianus, nigrā victoriā alatam ostendit.

r li. 40. loquens de pileo.

Hi sunt milites, qui sub primo Magistro pręsentali merebāt, in quib. eadē symbola quinquies repetuntur; Aquila. n. apud Iouianos & Herculianos vtrosq; iuniores reperitur. Globus cuspidib. munitus penes Neruios & Fortenses. Lutei globi rubeis circulis inclusi, penes Cōstantianos & alios. Sagittarij seniores & iuniores, idem, & ipsi fere symbolū gestāt. Octo præterea apud hunc Magistrū symbola sub alio Præsentali repetuntur. Lancearij enim seniores sub hoc, & iuniores sub sequente eodem insigni vtuntur, &

Britones seniores sub magistro per Illyricum; Mattiaci seniores sub hoc, & Constantiniani sub sequente, Martiarij iuniores sub hoc, & seniores sub sequente. Hiberi sub hoc & Thraces sub sequenti eodem symbolo ornantur. Idem in ursis Teruingis, Angleuarijs, Defensoribus, & Vindicibus Primis, & secundis Theodosianis spectatur, quorum illi sub hoc hi sub sequenti idem insigne habent. Sed & Tertia Decimani, & Diuitenses Gallicani sub Magistro militum per Thracias, Primorum, secundorum que Theodosianorum symbola ferunt. Victores sub hoc, & Felices Arcadiani iuniores sub sequenti idem insigne gerunt, quod & Martiarij, Constantes, & Arecotti per Illyricum sumpserunt. Nunc de huius Magistri Præsentalis officio est dicendum.

NOTITIA.

ABET autem dignitates infrascriptas. Principem. Numerarios duos. Commentariensem. Primiscrinios qui numerarii fiunt. Scriniarios. Exceptores, & cæteros apparitores Magistri militum in Præsenti quindecim.

Cod. de apparitoribus magistrorū militum.

DE OFFICIO MAGISTRI MILItum in præsenti. Cap. XL.

COMMENTARIVM.

FFICIVM habet hic Magister Principem, Numerarios duos, Commentariensem, Primiscrinios, qui Numerarij fiunt. Hi in officio Magistri per Orientem, & Magistrorum peditum, equitum que Occidentis; & Comitum, ac Ducum tam Orientis quam Occidentis adiutores uocantur. Habet & scriniarios, idest epistolarum & libellorum scriptores, & custodes, [a] qui subadiuuæ in officijs Comitum & Ducū Occidentis appellantur. In eodem officio erant & Exceptores, qui acta militum litigantium scribebant & officiales cæteri quindecim. In officio Ducum Africæ Iustinianus homines XI. statuit, [b] qui nullum gradum tenentes, erant simplices apparitores, forte antebulones Magistrorum, de quibus supra diximus.

a l. in scrinijs & l. sequen. C. de de prox. sacr. scrini. li. 12.

b l. 2. in Notitia. C. de off. P.P. Af.

PRINCEPS eo officio fungitur, quo alius eiusdem nominis apud Præfectos Prætorio, causas enim militum coram magistro motas instruit, & exequitur. Numerarij notabant in libro, qui singulis diebus excubassent, nocte uigilias egissent, uel alia munera obijssent, ut sciri posset, qui in muneribus debebant succedere: Vegetius. [c] in quibusdam, inquit, militibus notarū peritia, calculandi cōputādiq; usus exigitur. Totius enim legionis ratio siue obsequiorū, siue militarium munerum, siue pecuniæ, quotidie adscribitur actis, maiore propè diligentia, quam res annonaria uel ciuilis libris annotatur. Quotidianas enim in pace uigilias, item excubitorum, siue angarias de omnibus centurijs, & contubernijs, quæ uicissim milites faciunt, & ne quis iniustè prægrauetur, aut alicui præstetur immunitas. Nomina eorum, qui uices suas fecerunt, breuibus inferuntur. Quando quis commeatum accepit uel quot dierum, annotatur in breuibus, tunc enim difficile commeatus dabatur, nisi iustisfimus causis approbatis; Hæc ille, stipendia etiam militibus soluta notabant; quemadmodum Præfectorum numerarij, uectigalium, & tributorum rationes. Rationarii à Marcellino, [d] appellantur ob prædictas rationes, quas scribebant. Interrogato, inquit Remigio etiam tum rationario apparitionis armorum Magistri: Et [e] alibi, Numerarii, ait apparitionis magistri equitum. Eorum officium idem plenius, [f] alibi describit. Antoninus quidam, inquit, ratiocinarius apparitor circa ratiocinia uersabatur, qui uel quarum uirium milites, ubi agant, uel procinctus tempore, quos intuentur, describens, itidem armorum, & comeatuum copiæ, aliaque usus bello futura, an abunde suppetant, indefessa scitatione percunctas. Hæc ille. Numerarios comitum rei militaris actuarios Gratianus [g] uocat, Numerarii, inquit, comitum illustrium uirorum, siue actuarii libram auri fisci uiribus soluant, nisi statuta fuerint custodita.

c li. 2. cap. 19.

d lib. 15.

e lib. 19.

f li. 18.

g in l. 3. in fin. C. de diuer. off.

Eos numeri seu ordinis militaris ratiocinia tractare, & illi annonam erogare Valentinianus ad Probum P. P. scribit [h] Actuarii, ait, nisi ex pleto triginta dierum spacio pyntatia auctentica confestim tradiderint, species, quas ex fiscalibus conditis dissimulauerunt excludere, uel numero militum, cuius ratiocinia pertractant, supersederint erogare, de propriis facultatibus uel militibus ipsis, uel fiscalibus horreis adigantur inferre. In publicis enim ciuitatum horreis species annonariæ, [i] militibus exhibendæ conseruabantur. [k] Duobus diebus bucellatus, ut supradiximus, tertio panis. Alternis diebus uinum, & acetum, uno laridum, duobus caro ueruecina militibus dabatur. [l] Bucellatus autem erat, quem vulgò biscoctum appellant. Marcellinus. [m] Firmato, inquit consilio uiginti dierum, frumentum ex eo, quod erat in ædibus cōditum ad usus diuturnitatem excoctum bucellatum uocant, humeris militum imposuit. Hæc ille. Horum numerarii seu actuarii rationes scribebant, & capitum, idest, pabulorum quæ pro alimentis equorum exhibebantur. [n] sed quia annonam, & stipendia, quæ tempore Romanæ Reipublicæ militibus dabantur, & à numerarijs annotabantur, egregiè Polybius explicat, eius uerba latinè subieci. [o] obsonium pedites duos obolos accipiunt singulis diebus. Ductores ordinum duplum. Equites drachmam. Triticum datur peditibus Attici medimni. ex tribus duæ fermè partes. Equitibus hordei septem medimni singulis mensibus; Tritici duo, socijs pediti æqua portio, Equiti tritici medimnus & tertia pars. Hordei medimni quinque, daturque id socijs muneri. Romanis tam frumenti quam uestis, armorumque, siquis huiusmodi rerum indiguerit, horum omnium quæstor certum ordinatum precium eorum obsonijs subtrahit. Hæc ille.

h in l. actuarij C. de eroga. mil. an.

i l. 1. 2. & pe. C. de nauic. seu nau cl. pub. species transpor.

k l. nulli. C. de off. ract. prouin. l. fortissimi. C. de erog. milit. anno. l. 1. C. ,eo. ti.

m li. 17.

n d. l. fortissimi.

o li. 6. de castrametatione Romā.

Medimnus autem atticus, inquit Suidas. pendet libras CVIII. obolus fermè VIII. nostros quadrantes. Actuarijs duplex annona, & una capitatio dabatur. [p] erat autem annona quantum homini ad uictum sufficit. capitatio pabulum pro uno equo: Ammianus enim scribit [q] tonsorem Constantij Imperatoris uicenas diurnas annonas, & totidem iumentorum pabula habuisse, quæ uulgo, inquit, capita dicuntur. Præter hos erant & actuarij ciuitatum, qui eandem annonam ad milites transferendam ab horreis publicis accipiebant, [r] & hæc quoad numerarios magistri militum præsentalis, nūc Commentariensi, de quo supra dictum est, prætermisso, ad alios, idest primiscrinios est ueniendum.

p l. 3. C. T. de numer. li. 8. tit. 1.

q li. 22.

r l. actuarios. C. de numer.

PRIMISCRINIOS supradictis addit Notitia, qui numerarij fiunt; Hos adiutorē & subadiuuas Cōmentariēsis & officij esse puto, qui delinquentes carceri mancipatos obseruabant, vt supra in adiutore P.P. orientis diximus, qui enim hic, & in aliorum magistrorum officijs primiscrinij dicūtur, in magistri militum per orientem officio adiutores vocātur, & ita

etiam

etiam in iure nominari videntur. [a] Adiutoris quoque subadiuuas Iustinianus officium Præf. Prætor. explicans, Primiscrinios appellat. [b] In scrinio, inquit, Primiscrinij, quod est subadiuuæ, hominibus x. annonæ xiij. capitationes xij. ita etiam intelligi censeo rescriptum Gratiani ad Potitum Vicariũ,[c] quod iubet reum ab eo apparitore vsque ad finem negocij obseruari, cui primum exhibitus fuit, quod si secus factũ fuerit, primiscrinius in quinque libris auri mulctabitur. ita adiutorem appellat, cuius onus erat carceri traditos custodire, itaq; [d] Gratiani rescriptum de criminosis custodiendis, non autem vt vulgo, de ciuiliter litigantibus intelligo, proprie enim delinquentes exhibentur, [e] & custodiæ traditi obseruantur. [f] Primiscrinios verò dictos puto, qa præcipuo officij scrinio præerant. Quandoque tamen Primiscrinius officij princeps nuncupatur, [g] sed hic ab eo distinguuntur, vt nequeant commisceri. Aliquando & numerarij primiscrinij vocantur apud Notitiã in officio Præf. vrbis, in Occidente, ac Comitum rerum priuatarum, penes quem præter primicerios officiorum, alij omnes primiscrinij appellantur, quia erant numerarij varias rationes priuatas scribentes, HI PRIMISCRINII NVMERARII FIVNT. inquit Notitia, quoniam numerum delinquentium, varietatem delictorum, clausorum ordines, ætatem, sexum, & nomina condemnatorum, & absolutorum scribebant: quod & si onus esset commentariensis, [h] etiam adiutori incumbebat, quod præsertim Notitiæ tempore obseruari potuit. Non ergo intelligo primiscrinios numerarios factos fuisse, quia si aderant numerarij, ipsi frustra eum locum tenuissent, sed interpretor eos in delinquentium & criminum rationibus, & alijs huiusmodi annotandis numerarij officio functos fuisse.

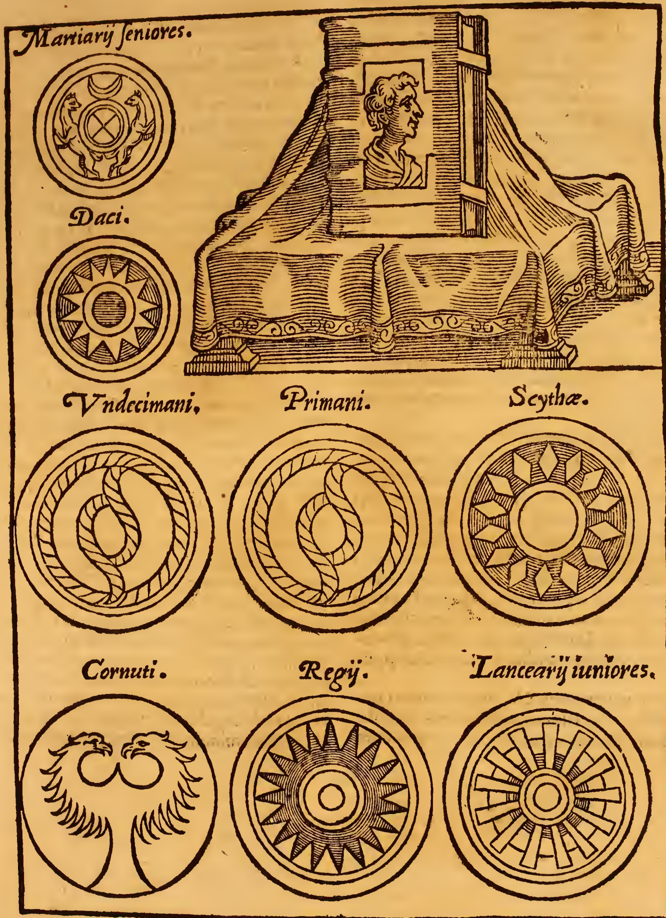
SCRINIARII sequuntur, qui Regerendarij in officijs magistrorum peditum, & equitum Occidentis, ac Ducum vocantur. Eos Notitia in officio Ducis Arabiæ libellenses interpretatur, quos in alijs Ducibus subscribendarios appellat. Hic ergo scriniarij pro libellensibus atque etiam epistolaribus accipiuntur, vt quandoque in hoc sensu iura vsurpãt, [i] in officio quoque Proconsulis Asiæ eos Notitia pro epistolaribus sumit & à libellensib. separat. Alibi scriniarios generaliter omnes magistrorum militum apparitores Anastasius Impe. appellat, quos & si militum matriculis inscriptos militari iure testari posse negat. [k]

Ceteros vero apparitores XV. huius magistri militum singularios esse existimo, quos omnes magistri militũ habebant: Scribis vero, Ab actis, quemadmodũ comites, & Duces rei militaris carent, quia apud eos instrumẽta aut probationes rerũ actarũ robur nõ accipiebant, sed ab illis, qui populis ius dicebãt: Magistri militũ apparitores erant veri milites, nullis officiorũ cõditionibus obnoxij; [l] Quibusdam ẽt priuilegijs, qui intra statutum numerum erant, potiebantur. [m] Inter alia expletis militiæ stipendijs Tribuni prætoriani fiebant, & ab omnium iudicum indictionibus erant immunes. [n] Principis quoque huius officij munere functus Tribunus vigilum militaris [o] creabatur. Eius Primates nomina ex militia equestri mutuabãtur, quæ D. Hieronymus [p] ordine recenset: Finge, inquit, aliquem Tribunitiæ potestatis suo vitio regradatum, per singula militię equestris officia, ad tyronis vocabulum deuolutum: Nunquid ex Tribuno statim fit tyro? Non, sed ante Primicerius, deinde Senator, Ducenarius, Biarchus, Circitor, eques postea tyro. Hæc D. Hieronymus. His etiam nominibus vocantur à Iustiniano, [q] qui Primicerium pro Principe seu officij capite põnit. Is erat vt Tribunus in ala equitum. item pro Senatoribus Numerarios, pro Commẽtariensi Ducenarium, pro Primiscrinijs Centenarios, pro scriniarijs Biarchas, pro Exceptoribus Circitores nominat. Reliquos XI. vel XV. tanquam gradu carentes omittit: Erant enim simplices equites: Hi gradus in omnibus scholis reperiebantur, vt apud Constantinum, [r] & Theodosium, [s] legitur. Senatores erant, qui ceteris auctoritate præstabant, & agenda consulebant. Ducenarij & Centenarij dicti sunt, qui CC. ac C. equitibus in ala seu Cuneo imperabant, quemadmodum & in legione Biarchus annonam custodiebat: Eratque vt signifer in legione, apud quẽ donatiui militum pars seruabatur. Circitor circumibat vigilias. Eques gradum non habebat, tantum tyronem præcedebat, & ideo rarò nominatur. Plus autem erant Senatores, & qui Ducenariorum, Centenariorumque Biarchorum, & Circitorum nomine in officio honestabantur, quãdoque III. V. aut VIII. vt apud Iustinianum [t] legitur. Huius officij Primates codicillis à Scriniario libellorum conscriptis, ac à Principe, & demum Magistro ipso subscriptis, probari oportebat. [u] Omnium enim Magistrorum, Ducum & Comitum militarium officia à Principe pendebant, & codicillis creabantur, quæ probatoriæ vocabantur, & in scrinio libellorum cum eorum nominibus & stipendijs conseruabantur. [x] CCC. apparitores, qui magistri militũ præcepta & sententias exequebantur, coram eo tantum conueniri poterant. Ceteri apud P.P. vel P.V. vel Præsidẽ cogebantur respondere. [y] Nũc ad alium Magistrum militum in præsenti est transeundum.

a in l.3.C.de appa. P.P.
b in l.2. §.in scrinio primiscrinij. C. de offi. Præfe. præto. Afr.
c in l.1. C. de sportul.
d l. vlt.C.de off. Præfe.vrb.l.4.C. de custo.reor.
e l.1. C. de cust. reo.l.1. C.de exhib.reis.
f l.4.C.de custo. reor.
g l.3. C.de appa. P.P. ad fi.l.3. C. de diuer.offic.
h l.pen.vel vl.C. de cust.reor.
i l.3. C.de appa. Præie.præt.ad fi.
k l. scriniarios. C. de milit.testa.

l l.1.&2.C.de appar.mag.milit.
m l.1. & vlti. C. eo.tit.
n in l. pen. C.de appar.mag.milit.
o in d.l.pen.
p in epist. 61. ad Pammachium.
q in l.2.in Notitia.C.de off.P.P. Afric.
r in l.1.C.de of. mag.offic.
s l.3. C.eo.tit.& l.1. C.de priuile. scholar.
t in d.l.2.in Notitia.C.de offi.P. P.Afric.
u l.vlt. C. de diuers. offi. lib.12.
x d.l.vlti. & §.1. Nouel.25.
y l.vlt.ti.14.Nouel.Theod.

NOTITIA
INSIGNIA VIRI
ILLVSTRIS MAGISTRI
militum in præsenti.

Sagittarij seniores Oriẽ. Mattiaci iuniores. Cõstantiniani. Tubantes.

Buccinobantes. Vindices. Sagittarij dominici. Sagittarij iuniores Orient.

Felices Theodosiani. Teruingi. Traces. Falconarij.

Quarti Theodosiani. Secundi Theodosiani. Felices Arcadiani iuniores.

NOTITIA

Vb dispositione viri illustris, Magistri militum PRÆSENTALIS. VEXILLATIONES.

PALATINÆ SEX.

COMITES seniores.
EQVITES Braccati iuniores.
EQVITES Bataui iuniores.
COMITES sagittarij Armeni.
EQVITES Persæ clibanarij.
EQVITES Theodosiani seniores.

Vexillationes Comitatenses VI.

EQVITES cataphractarij.
EQVITES cataphractarij Ambianenses.
EQVITES sexto Dalmatæ.
EQVITES secundi scutarij.
EQVITES scutarij.
EQVITES secundi clibanarij Parthi.

Legiones Palatinæ VI.

MARTIARII seniores.
DACI.
SCYTHÆ.
PRIMANI.
VNDECIMANI.
LANCEARII iuniores.

Auxilia Palatina XVII.

REGII.
CORNVTI.
TYBANTES.
CONSTANTINIANI.
MARTIARII iuniores.
SAGITTARII seniores Orientales.
SAGITTARII iuniores Orientales.
SAGITTARII dominici.
VINDICES.

BVCCINO-

BVCCINOBANTES.
FALCONARII.
THRACES.
TERVINGI.
FELICES Theodosiani.
FELICES Archadiani iuniores.
SECVNDI Theodosiani.
QVARTI Theodosiani.
Item PSEVDO comitatenses Auxiliarij sagittarij.
OFFICIVM autem suprascriptæ Magisteriæ in Præsenti potestatis, cardinale habetur.
Habet autem dignitates infrascriptas.
PRINCIPES duos.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Primiscrinios, qui numerarij fiunt.
Scriniarios.
Exceptores, & ceteros apparitores Magistri militum in Præsenti quindecim.

DE ALIO MAGISTRO MILITVM in præsenti. Cap. XLI.

COMMENTARIVM.

SICVT duo præfecti prætorio initio instituti fuere, ita & duo magistri militum in præsenti, vt alter alteri posset resistere, si quid contra principem ausus esset moliri. Hic, de quo agimus, sex vexillationes Palatinas, totidem Comitatenses, Legiones item sex palatinas, & auxilia palatina XVIII. regebat, quæ palatium, & Principem tutabantur. Eadem habet insignia, quæ alter militum Magister, excepto libro mandatorum, in cuius rubro dorso vnius tantum Principis vultus exprimitur, in alterius duo. In manuscriptis liber longus coeruleo, & surrecto tapeto nixus, argento tegitur; aureis fascijs in capitibus, ac medio cinctus, vt in alio Magistro est visum. Hic superiore aliquanto maior fuisse videtur, cuius officium cardinale. i. principale, & præcipuum dicitur. Sic D. Gregorius [a] Diaconum cardinalem, vocat, qui est primus. Liberatus, inquit, quia diaconi fungi prohibetur officio, si à decessore tuo non est factus cardinalis, ordinatis à te Diaconibus, nulla debet ratione præponi. Et alibi [b] Martinum Salonæ Cardinalem, sacerdotem creat, idest episcopum, vt supra alios sacerdotes vocat. Plinius quoque octo ventos Cardinales appellat, qui sunt principales.

[a] epist. 81. lib. 1.

[b] edict. 77. & 79. eod. lib.

Duos etiam sui officij Principes hic magister habet: Superior vnum tantum, in ceteris conueniunt: Omnes codicillis scriptis a scriniarijs libellorum, & ab Imperatore, ac Magistro subscriptis probabatur. [c]

[c] l. vlt. C. de diuer. offic.

DE VI. VEXILLATIONIBVS Palatinis, alterius magistri militum in præsenti. Cap. XLII.

HAE erant huius Magistri militum in præsenti vexillationes.

COMITES SENIORES eodem titulo honestati, quo & ipsi militum Præfecti, & Legionum. Hi etiã sub Magistro equitum in Occidente intra Italiam militabant, vbi eorum symbola repræsentantur, quæ hic omittuntur. ad differentiam Comitum iuniorum, qui inter Occidentis Comitatenses recensentur, seniores sunt dicti.

BRACCATI IVNIORES. Hi in Occidente non reperiuntur, sed tãtum Braccati seniores.

BATAVI IVNIORES. Hi in Occidente sunt ex ix. palatinis vexillationibus, vbi cũ suis symbolis visuntur. Hi primum sub C. Iulio Cæsare militarunt, postea ab Augusto vocati sub duobus vexillis manserunt. Dion, [d] Delecti sunt, inquit, equites externi nominati Bataui, à Batauia, quæ est insula in Rheno flumine. Hi sunt equites præstãtissimi, quorum certum numerum dicere non possum, quia nõdum status formam habet, sed Augustus cœpit eos censere, & ipsorum rationem habere ab eo tempore, quo cum patre militarunt, illosque cõtra Antonium pugnaturus vocauit & retinuit. Nunc sunt proprius globus seu ordo, virgamque vt Centuriones gestãt. Hæc Dion. Horum puto esse, quæ P. Victor in epilogo regionum vrbis duo vexilla communia appellat, his postea aliæ palatinæ vexillationes sunt adiunctæ.

[d] lib. 55.

COMITES sagittarij Armeni ex Armenia lecti, quorum magnus erat numerus, scribit Vopiscus in Aureliano ei DC. Armenos assignatos fuisse. M. vero Antoninus CCC. Pescennio commisit. [e]

[e] Spartian. in Pescennio.

EQVITES Persæ clibanarij.

THEODOSIANI seniores, de quibus supra dictum fuit.

DE VEXILLATIONIBVS COMItatensibus. Cap. XLIII.

SEX aliæ vexillationes Comitatẽses appellatæ eidem magistro parebant, videlicet.

EQVITES CATAPHRACTARII, quorum 800. Aureliano Valerianũ dedisse apud Vopiscum legimus.

EQVITES CATAPHRACTARII AMBIANENSES, ex Galliæ populis in Belgis prope Morinos lecti. in occidente non sunt.

EQVITES SEXTO DALMATAE. Octauo Dalmatæ in Occidente reperiuntur inter Vexillationes Comitatenses.

SECVNDI SCVTARII. iuniores in Occidente inueniũtur. Hos à scutarijs differre arbitror, qui in scholis Magistro officiorum parebãt, & quos Valentinianus regebat, cum Imperator est creatus, vt Marcellinus [f] refert.

[f] lib. 26.

EQVITES SCVTARII. sunt inter Comitatenses Occidentis. Scutariorum prima & secunda schola Magistro officiorum parebat. Hi forte erant ex prima schola, quæ infra sub Magistro militum per Orientem inuenitur.

EQVITES secundi clibanarij Parthi, de quorum nominibus supra dixi, in Occidente non reperiuntur. Horum symbola neque in impresso neque in manuscriptis codicibus apparẽt, sed multa ex his, quæ sunt in Occidente, apud eiusdem nominis numeros accipi possunt. Nunc ad pedites & Legiones, Auxiliaque est veniendum.

DE VI. LEGIONIBVS PALATInis, sub alio magistro militum in præsenti. Cap. XLIIII.

SVB eodem Magistro erant sex aliæ legiones palatinæ appellatæ, videlicet.

MARTIARII seniores: Hi habebant ferè idem insigne, quod Martiarij iuniores, sub præcedente Magistro præsentali; In hoc tantũ differebant, quod in horum clypeo orbis oblique decussatus duobus conun-

coniunctis circulis cingitur, qui duplici, iunctoque imperio regi insinuatur: colores etiam in aliquo variant, & nulla hic crux apparet: Duplexque luteus circulus clypei marginem ambit; eadem vtrorumq; est significatio.

DACI, ex Dacia adducti; in rubeo clypeo rubrum globum luteo circulo inclusum tenent, quem densæ, viridesque cuspides vndique protegunt; Luteus prassinusque limbi marginem ambiunt. Id perpetuam duplicisque coniuncti imperij munitionem contra hostes & cladem per mucrones indicat, quorum sanguis per rubrum significatus, campos inundat. Simile gestant Regij sub hoc Magistro; Neruij, & Fortenses, sub alio Magistro militum præsentali; nisi quod horum parma rubet, & densiores cuspides apparent.

SCYTHAE ex Scythia nũc Tartania dicta profecti erant sagittarij, (Aelian. de instr. acieb.) In parma coerulea rubrum globum luteo circulo cinctum ferunt, quos 14. acuti rhumbi circumstant, qui acuta ferri acie, hostes Rom. Orbis, vno, seu coniuncto imperio recti iugulandos minantur: ego has plumbatas seu martiobarbulos fuisse existimo, quibus hæc legio pugnabat; de hoc genere telorum late Vegetius differit. [a] Innumeræ apud Esculũ propè Truentum fluuium huiusmodi plumbatæ hac forma oblongę reperiuntur, & quandoque literis incisæ, quas apud me habeo. Extrema duplex circulus luteus & viridis circumdant. In manuscripto Vrsini duplex cuspidata corona: altera coerulea, altera alba duos orbes tuetur.

a lib. 1. c. 7.

PRIMANI. ex prima legione cõtracti, de quibus ita Marcellinus, [b] loquens de Constantio, Iter sibi aperiẽdo ad vsque Primanorum legionem peruenit locatam in medio; Festus ait, Primanum esse primæ legionis Tribunum, qui eius tributum describit. Quinque legiones primę sunt appellatæ, Italica, Mineruia, Adiutrix, & Parthica, ac prima classica à Claudio inuenta; Ex qua harum hi sint contracti, non constat.

b lib. 16.

In eorum luteo clypeo rubeus orbis, duobus contortis, rubẽtibusque funibus arcte confringitur, qui latius extensus alium exteriorem maioremque globum, partim coeruleum, partim luteum complectitur. Orientalis Occidentalisque imperij arctam coniunctionem, & vnitatem indicat, non secus ac si crasso arctoque fune colligata essent. Ex Ecclesiast. [c] id sumptum videtur; Funis, inquit, triplici nexu contextus, haud quaquam facile perfringitur. Primus globus orbem Rom. duplici connexoque imperio, non secus ac pluribus filis funis cõnectitur, regi insinuat. Alius maior orbis, coloribus distinctus & ipse portendit orbem Rom. etsi diuisum, vno arctoque imperio coniungi. Rubeus color in funibus purpuram referens, imperij est proprius. Duobus quoque circulis, luteo & rubro clypeus cinctus; duo orbis diuisa imperia in vnum coire significat.

c Quarto.

VNDECIMANI ex vndecima legione conflati, idem tenent insigne. XI. legio, Claudia, Pia, Felix est cognominata, quia à Claudio, Camillo contra eum conspirante, non defecit. Hæc & veterana legio, pro Othone aduersus Vitellium stetit. [d]

d Tacit. lib. 18.

LANCEARII iuniores ferè idem symbolum quod seniores sub alio Magistro militum præsentali gestabant. Nempe in medio albæ parmæ, globulum luteum, rubro luteoque circulis cinctum præferebant, quem 13. stipites seu trabes rubeæ vndique firmabant: Rom. orbem duplici coniunctoque imperio administratum, aduersus vim hostium munitum esse indicant. Aquæ subtus inundant, quæ eandem in maris imperio coniunctionem esse ostendunt. Marginem cingunt circuli luteus & coeruleus, qui & ipsi, duplicis imperij perpetuitatis sunt symbolum.

DE XVIII. AVXILIIS PALATINIS alterius Magistri militum præsentalis. Cap. XLV.

PRAETER sex Legiones palatinas XVIII. Auxilia hic Magister militum regebat, quæ erant.

REGII Hyperboreorum Sarmatarũ, auctore Ptolomæo, sunt populi, Græcè Basilici dicti. Rubro in clypeo, album orbem, coeruleo, alboque circulis, inclusum gestabant: Hos rubens corona, densis cuspidibus armata, vndas supernatans munit; quemadmodum in Dacis est dictum. In Codice Vrsini cuspides, & medius circulus sunt coerulei.

CORNVTI, ex oppido Illyrici Cornuto contracti. In fabricis enim Illyrici Notitia Cornutensem scutariam nominat, à loco Cornuti dictam. Horum insigne ita Pierius [e] describit: Cornutorum gestamen erat parma lutea, sed nigro circulo aliquãtulum interius circumducto, in cuius medio, angues rubri duo, non è baculo, sed velut è cippo quodam identidem rubro emissi, ad osculum incuruabantur; in cippi medio ancile paruum erat colore perpictum luteo, duabus in medio lineis nigris, à dextra ad læuam in parallelum dissecantibus, in superiore eius parte T. centurionis signum notatum erat; ita Pierius. Ancile cum lineis, & T. in impresso non apparent. In manuscripto Vrsini, quod Pierius ancile esse putat, est typus pene huiusmodi quo orbis Romani, diuisionem sed unum permansisse imperium, indicari puto, vt vbique fere significatur. In Madruciano est albus globus à duobus Principibus rectus. Literam vero T. Centurionis notam esse non arbitror, potius enim Tribunum denotaret, quem Præfectum Cornuti habebant. Marcellinus. [f] Velites, inquit, cum Raynobaudo Cornutorum Tribuno misit: Illud itaque sanctissimę Crucis signum esse censeo, sub cuius præsidio tutum Romanum viuebat imperium, vt in Martiarijs iunioribus, & Batauis senioribus est usum. Per angues ad osculum inflexos, summa duorũ Principum concordia denotatur. Nigra linea quandam quidem diuisionem, sed firmitatem Rom. imperij significat. Colores enim alij, ex vno in aliũ transeunt, obscuriorisque corporis admixtione densiores fiunt, at vbi ad nigriorem peruentũ est, ibi color consistit, vt Pierius [g] etiam monet. Alciatus pro anguibus duo cornua ponit. [h] Cornutorum sæpe Marcellinus meminit, [i] quos fluxioris fidei, & vbertate mercedis, ad momentum omne versabiles fuisse scribit. Idem [k] Cornuti, ait, & Braccati diuturno præliorum vsu firmati, excipiunt eos idest elephantes. In occidente seniores, & iuniores Cornuti, inter Auxilia palatina merent.

e lib. 15.

f lib. 16.

g lib. 5. parerg. cap. 13.

h lib. 22.

i in lib. 15.

k lib. 16.

TVBANTES ex Germania collecti. Cornelius Tacit. [l] Exciuit, inquit, ea cædes Bructeros, Tubantes, Vsipetes; & alibi. [m] Chamanorum quondam, ea arua, mox Tubantum, & post Vsipiorũ fuere, & postea; sola Ansibariorum gens retro ad Vsipios, & Tubantes concessit. Hi etiam in occidente militabant. In rubra parma globum luteum cippo coeruleo pręfixum gestabant, ad stabilitatem Rom. imperij denotandam. In summo vero parmæ, erat coerulea tabella, qua lex à Principe, orbi, velut eius domino data alte spectatur. In manuscriptis, pro tabella est dimidius orbis coeruleus supra luteum, qui alij iunctus, plenum orbem Romanum efficit, qui dimidiatus à duobus principibus regitur.

l lib. 1. annal.

m. lib. 13.

CONSTANTINIANI à Magno Constantino dicti, eadem habent insignia, quæ & Mattiaci seniores, sub alio Magistro præsentali, coloribus tantũ differunt. Hi enim orbem album, duobus rubro luteoque vinculis constrictum tenent, forte vt alterutri distinguerentur, In manuscriptis, globus duobus

nigris lineis est decussatus. In Codice Vrsini, corui sunt lutei; in Madruciano albi;in meo vtrobique nigri apparent.

MATTIACI iuniores in vmbone coerulei clypei album globum, duobus circulis, rubro & albo clausum præferunt, supra sunt duorum Principum imagines, à duobus angelis, seu genijs alte sublatæ; Typi sunt victoriæ eos extollentis, siquidem alæ gloriam, victoriamque altè volantem significant. a In Vrsini codice id deest, sed globulum quinque circuli, niger, albus, coeruleus, rubeus, & luteus, circumplectūtur, Romanum orbem quinquies cōiunctum, munitumque portendit. codex impressus habet, Martiarij. sed alij Mattiaci, de quibus supra.

a Pierius.lib.21.

SAGITTARII seniores Orientales, dicti ad eorum qui sunt in Occidente differētiam: sagittarios ex oriente Herodianus in 8. in prin. appellat. Horum insigne ita describit Pierius. b Equi duo dimidiati coloris lutei in coeruleo clypeo, quem ruber circulus ambibat, auersi prosilientes à centro, quod luteū, in medio rubræ peltæ, pro vmbilico, appositum erat, ita vt ab ipsa pelta, trames coloris eiusdem ad rubrū vsque ambitum protenderetur, eius ordinis erat insigne, qui sagittarij seniores Orientales vocabantur. Hæc ille. Duo dimidij equi, duo sunt Principes dimidium in orbe Romano, imperium tenentes. Hi velut contra diuersos hostes, alter ab Oriente, alter ab occidēte impetum faciunt; Victoriam vero auersi equi significant, vt Pierius censet. c Pelta autem orbem inclusum à Principibus defendi indicat. In impresso à duplici columna rubea, duplex pelta regitur, quod à duobus Principibus orbem Romanum firmo robore defendi insinuat; Marginem fascia rubens cingit.

b lib.49.

c eod.lib.

SAGITTARII iuniores Orientales post supradictos lecti, & in Oriente degentes. In parma alba globum, vt Mattiaci iuniores, luteū, albo luteoq; circulis cinctum tenent. Superne duo viri id est Principes in tabella sunt depicti, qui se respicientes dextras, typū cōcordiæ, eleuant, velut mutuū sibi auxiliū pollicentes. Extrema albus & rubeus circuli ambiūt. Referūt duos animis vinctos Principes orbē duplici cōiunctoq; imperio regētes. In Vrsini codice tabella sine Principib. in parma rubea visitur: Eā albā habet Madrucianus. De Auxilijs sagittariorum, Capitolinus d ita scribit: Orientalia secum trahebat auxilia, quia nulli magis contra Germanos, quam expediti sagittarij valent. Reperiuntur Armeni inter sagittarios militasse, qui & ipsi sunt Orientales, & Iturei, quorum non magnus erat numerus. Vopiscus. e In tua potestate erit, militiæ magisteriū, habes sagittarios. Itureos C C C. Armenios DC. de his supra dictum fuit.

d in Maximino.

e in Aureliano.

SAGITTARII Dominici, credo legendum Domanici, à Domano oppido Armeniæ, vel Arabiæ Felicis. Vtrobiq;.n. huius nominis ciuitas reperitur. In clypeo coeruleo luteum orbem, rubro circulo inclusum gestant; superne duo genij mulieris caput sustinent, quod Principum prouidentiam referre supra dixi, ab eorum genijs rectam. Manuscripti coloribus variant.

VINDICES à C. Iulio Vindice forte dicti, qui in Gallijs Prætor primus à Nerone defecit; Gallus fuit, inquit Dion, ex regia stirpe, & patre senatore descendens, Vir magnis viribus corporis, ac multa præditus prouidentia, peritus rei militaris, & ad omne præclarum facinus audax. Hæc ille. pars eius militum Vindices appellati, diu id nomen retinuisse videntur. Puto tamen à vindicando hos dictos, sicut Defensores à defendendo. Et idem fere vtrique gestant insigne, quod ita Pierius f describit, Ijs proximi erant, & ordine, & præfectura vocati Vindices qui coeruleas, Mori instar, colubres in caducei morem flexas pro insigni habebant; Parma tota lutea, vbi angues pedamento committebantur appliciti, coalitique. Aureus erat vmbilicus. Ad concordiam Principum orbis Romani, & vnitatem firmitatemque pertinet, hoc insigne, simile est Defensorum alterius Magistri militum Præsentalis: Sed horum clypeus limbo caret. In Madruciano supra anguium capita lorum nodo est cōstrictum, Quod arctā vtriusque Principis coniunctionem insinuat; elegans est ænigma, figuraque nodi est huiusmodi. ∞

f lib.15.

BVCCINOBANTES sunt Alemani iuxta Moguntiacum, Ammianus g loquens de Valentiniano; In Macriniani, inquit, locum Buccinobantibus, quæ cōtra Moguntiacum gens est, Alemanorum Fraomarium ordinauit. Horum parma rubra, globū luteum duobus circulis coeruleo & luteo circundatum præfert: Orbem Romanum duplici iunctoque imperio rectum portendit. Duplex item circulus, albus & rutulus marginem cingunt; qui idem significant.

g lib.29.

FALCONARII à Falconara fluuio Siciliæ appellati; Horum, inquit Pierius, h gestamen erat, in parma tota purpurea, angues duo coerulei coloris, tamen dilutioris, binæ vtrinque aures acutæ, longeque surrectæ. Hi non baculo, sed lato cuidam pedamento committebantur, (liceat ita columellam appellare, quæ sustinebat angues, vnde mox in superiorem caducei partem curuabantur) fulcrum illud lato satis spacio binas hinc inde plicas acutis angulis porrigebat. Medium huius spacij vmbilicus aureus occupabat: Qui id præferebant, milites Falconarij vocabantur. Hactenus Pierius. Hoc signum concordiam duorum imperantium denotat, quę per angues repræsentatur: Aureus vmbilicus typus est orbis aurei seculi à Principum coniunctione producti. Meus codex coeruleam parmam ostendit, & inter medias vtriusque anguis, squammas luteus orbis, luteo circulo cinctus clauditur. Idem ferè gestamē erat Cornutorum sub hoc Magistro.

h lib.15.

THRACES in clypeo coeruleo, luteum leonem, elato sinistro pede, & cauda erecta, Principis hostes feriturі argumentum habebant, velut Iberi sub præcedente Magistro. Fortitudinem etiam hoc animal refert. In manuscriptis vtrobique Leo in dorso globum luteum gerit, orbis est, quem suis viribus Romanus Princeps sustinet.

TERVINGI, vel, vt legit Pierius, Toruingi, forte Turungi, aut Trugi, ab his Germaniæ populis collecti, quorum insigne, idem Pierius, i ita describit; obserues alicubi duos dimidios lepores, coloris lutei in punicea parma, cuius medium rubra occupat columella, supra quam pila lutea, faciem insignem humanam coloris identidem lutei sustinet. Lepus significat vigilantiam, siquidem hoc animal est vigilantissimum, quod oculos inter dormiendum apertos tenet, Vnde in prouerbium abijt, Leporinus somnus. Hi ergo duo Orientis, & Occidentis vigilantes Principes referunt. Caput vero humanum, eorum prudentiam cum vigilantia coniunctam. In simili Vrsorum symbolo, canes pro leporibus sunt depicti.

i lib.13.

FELICES THEODOSIANI, in coerulea parma duplicem luteum globum rubro pedamento præfixum habent, quos Sol radijs illustrat; Orientis Occidentisque velut gemini orbis, vnum imperium repræsentatur, quem Imperatorū circumfusa virtus illustrat, per Solem significata, vt Pierius k explicat. Sed melius ad Diuini numinis auxilium refertur. In Vrsini Codice Luna Soli coniuncta orbem respicit; Principis prouidentiam Diuino numini afflatam insinuans. Luna pro Ecclesia solet poni, Sol pro Christo eam illustrante.

k lib.44.

FELICES Arcadiani iuniores, post alios Arcadianos ab Arcadio inuenti, in clypeo purpureo album globum coeruleo & luteo circulis cinctum gestant. Hos vallum coeruleum rostris in summo prominentibus interlinatum vndique munit; Id Roman. orbem duplici imperio rectum, ab omni parte ita munitum esse innuit, vt cladem hostibus minetur. Simile est symbolum Victorum sub præcedenti Magistro, & Martiariorum Constantum, atque

que Attecotorum sub Magistro militum per Illyricum.

SECVNDI THEODOSIANI post primos à Theodosio instituti eo insigni honestantur, quod Pierius [a] ita describit. Luteus equus erat in imo parmæ ferrugineæ coloratioris, cuius vmbilicus albus rubro continebatur circulo, quem alter coloris lutei circumibat. Hactenus ille. Hoc animal Principis ferocitatem ostendit, qui supra dorsum orbem duplici iunctoque imperio vnitum sustinet. In alijs codicibus, non equus, sed felis videtur depictus, in parma Primorum Theodosianorum, qui simili symbolo vtuntur, est canis. Primos autem & alios secundos Theodosianos, Isauros, sub alio Magistro militũ præsens Notitia recensuit.

a lib.44.

QVARTI THEODOSIANI quarto loco ab illo Principe instituti, coeruleum clypeum nigris lineis decussatum gestant, quo typo imperium, etsi ex facie diuisum, vnitum tamen intelligi volunt. Possunt & quarti Theodosiani pro quarta eorũ schola accipi, vt supra de 3. & 4. Dalmatis est dictum.

PSEVDO COMITATENSES auxiliares sagittarij prædictis adiunguntur, quos per errorem his additos fuisse existimo, essent enim XVIII. auxilia, quæ Notitia XVII. tantum proposuit. Deinde hi in manuscriptis non leguntur, nec vlla eorum apparent insignia, quare videntur expungendi. In manuscriptis vero duplicatum insigne Quartorũ Theodosianorum reperitur, quod & Felicibus Arcadianis Iunioribus adscribitur, qui & ipsi hic per errorem bis scribuntur. Porte Felices Theodosiani seniores, & Felices Honoriani seniores, qui sub sequente Magistro per Orientem inter vltimos X. vexillationum Comitatensium, cum suis symbolis recensentur, hic sunt reponendi, ibi enim vltra numerum illorũ equitum abundant, nec equites esse possunt, quorum nulla in Oriente apparent insignia, quæ ibi ipsis solis attribuuntur. Quare loco Pseudo Comitatensium si prædicti hic ponantur, XIX, huius Magistri erunt Auxilia. Pseudo comitatenses autem illos appellatos fuisse censeo, qui non veri sunt Comitatenses, sed ipsos tamen imitantur, de quibus suo loco dicetur. Hæc de Magistris militum in præsenti; Nunc ad alios per prouincias Magistros est veniendum, idest ad alium, qui orientem tuebatur.

DE MAGISTRO MILITVM PER Orientem. Cap. XLVI.

AD comprimendos hostium impetus, & subditorum tumultus, in tribus Orientalis imperij tractibus totidem cum pluribus copijs Magistri militũ locati erant, quos nunc generales exercitus vocant Vnus per Orientem, alius per Illyricum, tertius per Thracias, sed Limitaneis Ducibus, aut Comitibus castrorum etsi eorum copijs vtebantur, non imperabant. Leo, & Zeno ad Ioannem Magistrum officiorum; [b] Duces, inquiunt, eorum apparitores, nec non limitaneos, castrorumque præpositos tantummodo ex sublimis iudicij tui sententia conueniri, nec alijs subiacere iudicibus præcipimus: Noster autem Magister per Orientem in quatuor eius diœcesibus dispositas copias habebat, nempe Oriente, Asiana, Pontica & Aegypto: Nam etsi Præfectus prætorio Orientis etiam Thracijs præesset: hæ propter ingruentem hostium multitudinem proprium magistrum obtinuerunt, & pro duobus Orientalis imperij præfectis, tres in Orientis prouincijs præfati magistri sunt instituti. inter alios Magistrum militum per Orientem, tanquam ceteris digniorem Notitia præmittit. Huic alium postea Iustinianus addidit. Victo enim per Belisarium Ducem Rege Persarum, ac pace cum illo inita, in vtraque Armenia, & Ponto Polemoniaco Zetam Magistrum militum cum legionibus & auxilijs constituit, [c] quem Armeniam magnam interiorem nuncupatam, vltra Euphratem inter Taurum & Antitaurũ tueri iussit, videlicet Anzatenos, Astianeos, Amitenos, Pontum Polemoniacum, Zophauenos, seu Sophenos, Balabitenos, vt traditur. [d] In reformatione quatuor Præsidum Armeniæ, quæ erant loca propè limites, in quibus Magister excubabat.

b l.viros.C.de diuer.offic.lib.12.

c l.vlt.C.de offi.mag.milit.

d in Nouel.31.

NOTITIA

INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS MAGISTRI militum per Orientem.

Felices Archadiani Sen.

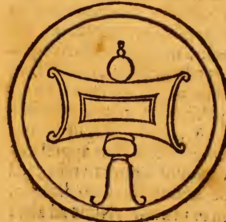

Quinta Macedonica.

Felices Honoriani Seniores.

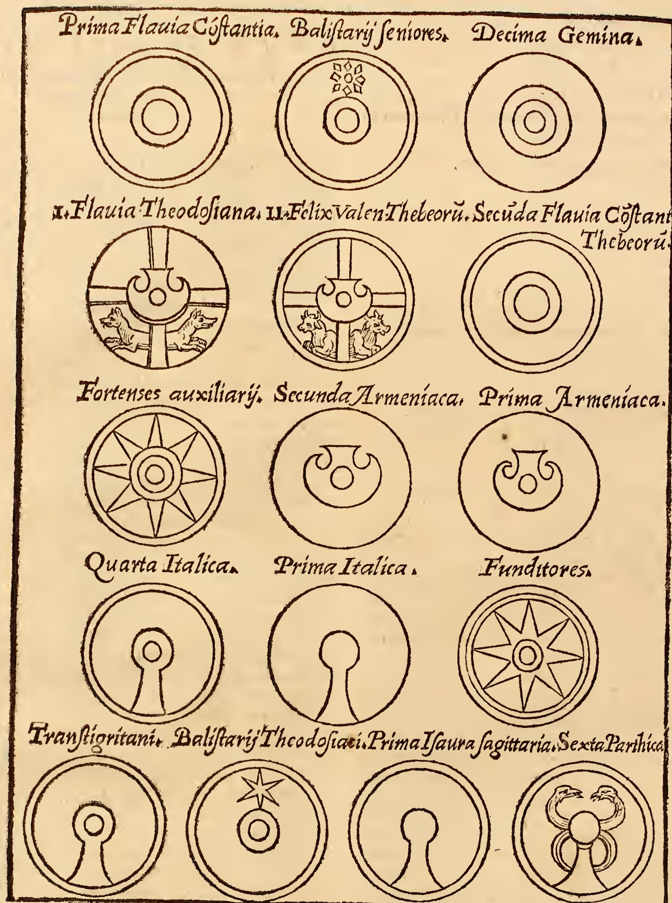

Septima Gemina.

Martenses Seniores.

NOTITIA.

SVB dispositione uiri illustris Magistri MILITVM PER ORIENTEM.

Vexillationes Comitatenses. X.

COMITES cataphractarij.
BVCCELLARII iuniores.
EQVITES armigeri seniores Orientales.
EQVITES tertio Dalmatæ.
EQVITES primi scutarij Orientales.
EQVITES secundi stablesiani.
EQVITES tertij stablesiani.
EQVITES promoti clibanarij.
EQVITES quarti clibanarij Parthi.
EQVITES primi sagittarij.
CVNEVS equitum secundorum clibanariorum Palmirenorum.
FELICES Archadiani seniores.
FELICES Honoriani seniores.

Legiones Comitatenses IX.

QVINTA Macedonica.
MARTENSES seniores.
SEPTIMA Gemina.
DECIMA Gemina.
BALISTARII seniores.
PRIMA Flauia Constantia.
SECVNDA Flauia Constantia Thebæorum.
SECVNDA Felix Valentis Thebæorum.
PRIMA Flauia Theodosiana.

Pseudo Comitatenses X.

PRIMA Armeniaca.
SECVNDA Armeniaca.
FORTENSES auxiliarij.
FVNDITORES.
PRIMA Italica.
QVARTA Italica.

SEXTA Parthica.
PRIMA Isaura sagittaria.
BALISTARII Theodosiaci.
TRANSTIGRITANI.
OFFICIVM autem Magisteriæ per Orientem potestatis cardinale habetur.
Habet autem dignitates infrascriptas.
PRINCIPEM.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Adiutorem.
Scriniarios.
Mensores.
Exceptores, & ceteros apparitores (postea sequitur)

Magistri militum per Orientem. XXV.

COMMENTARIVM.

MAGISTER militum per Orientem insignia habet, vt secundus Magister Præsentalis, & fere idē officium, quod & ipsum Cardinale, idest præcipuum vocatur, videlicet, Principem, Numerarios duos, Commentariensem. Adiutorem, Scriniarios, Mensores, Exceptores, & ceteros apparitores XXV. Mensores seu Metatores, inquit, Vegetius [a] in castris ad Podisimum dimetiuntur loca, in quibus tentoria milites figant, vel hospitia in ciuitatibus præstant, venientem enim exercitum præcedebāt, & in vrbibus, oppidis, ac villis domos notabant, in quibus quique milites hospitarentur: Vulgus Italicum Forerios appellat. Valentinianus, [b] siquis inquit, metatorum nostrorum manum, qua deputatas singulis domos notant, & postibus hospitaturi nomen adscribunt, delere non dubitauerit, ad instar falsi reus tenetur. Hactenus ille. Tertia verò ædium pars militibus dabatur, duas sibi dominus retinebat. Sed illustribus personis, veluti ipsi Magistro dimidia assignabatur. Arcadius & Honorius, [c] In tres, inquiunt, domo diuisa partes, primam eligendi dominus habeat facultatem, secundam hospes, qua voluerit, exequatur, tertia domino relinquenda. Ergasteria ab hoc onere erant immunia: [d] Nihil vero ipsis præter solum hospitium quicquam aliud præstabatur: [e] Vegetius [f] tamen à mensoribus metatores separat, sunt, ait metatores, qui præcedentes locum eligunt in castris. Hi sub alijs militum Magistris neque in Oriente neque in Occidente reperiuntur. Habebat Magister militum per Orientem & alios apparitores XXV. Alij vero XV. forte stipatores, aut ad diuersa munera obeunda paratos: In Notitia legitur exceptores, & alios apparitores, Magistri militum XXV. sed hæc verba præcedentibus sunt coniungenda hoc modo: & alios Apparitores Magistri militum XXV. Principatus munere in hoc officio functi, Tribuni militum fiebāt. Numerarij & ipsi inter Tribunos Prętorianos, seu Principis stipatores recipiebantur: [g] Nullusque eorum ad personalia munera a magistratu adstringi poterat. Omnes codicillis a scriniarijs libellorum scriptis, & ab ipso Principe, & Magistro subscriptis probari oportebat. [h] sub hoc Magistro militum erant Vexillationes Comitatenses X. Legiones Comitatenses I X. Pseudo Comitatenses X.

a lib.2.cap.7.
b in l.1.C.de metat.lib.12.
c in l.2.C.eo.tit.
d d.l.2.3.& 4.C. eo.tit.
e l.deuotum. C. eod.tit.
f lib.2.c.3.
g l.pen.C.de aparit.magist.mil.
h l.vlt. C.de diuer.offic. lib.12.

DE VEXILLATIONIBVS Comitatensibus X. sub Magistro militum per Orientem. Cap. XLVII.

VEXILLATIONES Comitatenses sub Magistro militum per Orientem hæ recensentur.

COMITES cataphractarij. Hi equites forte erant tertij ordinis, Comites & perfectissimi.

BVCCELLARII iuniores, idest post seniores creati: Erāt, ait Suidas, Gallogræci siue Galatæ, Buccellarij, inquit, Gallogræci nominantur. & eorum regio Gallogræcia, vnde hi equites erant contracti. Leo & Anthemius [i] præcipiunt, ne quis Buccellarios in suis alat prędijs, neque Isauros, vel ad perterrefaciendos alios, vel ne a militia quemquā auocent;. Quid simile constituit Iustinianus de militibus, [k] ne quis eos in suis teneat prædijs vel ædibus, ex quo a munere militiæ auocetur. Ethymologia Buccellarij data ab Accursio [l] est ridicula, Cedrenus [m] Buccellarium regionem sæpe nominat. Prusianus, inquit, pro monacho traditur, eiusque mater ex Mantinæ monasterio, quod est in Buccellario, in Thraciam transfertur. Idem, [n] Hiatus, ait, in Buccellarijs terræmotum subsecutus est, & quinque integra absorpsit oppidula. & alibi [o] Manem Præfectum in Buccellarium missum ab eo fuisse scribit. Constantinus Porphyrogenneta [p] inter Isauriam & Cappadociam Buccellarium locat; Describens enim Anatoliam, habet, inquit, a sinistra partes quasdam Buccellarij, & initium Cappadociæ: Ad dextram autem Isauriam: vnde vero locus Buccellarium sit vocatus, idem infra aperit, [q] Thema, inquit, Buccellariorum non à loco aliquo appellationem accipit, neque a gente aliqua, quæ ita vocaretur, sed quod militum asseclæ essent, & commeatum eius veherent; Buccellarius enim Latina lingua vocatur is, qui rei panariæ custodiam gerit, vt milites expediti, & ab omni onere liberi ad bellum essent. Buccellus enim vocatur cibarium circularem figuram præ se ferens, cellarius autem custos panis: proprio vero & græcanico nomine hi Maryandeni vocantur, cognominati etiam Galatæ. Hæc ille.

EQVITES ARMIGERI seniores Orientales, ad differentiam Armigerorum seniorum Comitatensium, qui sunt in Occidente: Quemadmodum Ferentarij armaturæ pedites vocantur, vt ait Vegetius, [r] ita hi à grauibus armis armigeri sunt dicti; sub Comite Aegypti & Duce Scythiæ in limitibus excubabant, vt infra dicetur.

EQVITES TERTIO DALMATAE, Iustiniano imperante in Phoenicia Libani degebant, quos ipse eius prouinciæ Moderatori commisit. [s] Dalmatæ etiam sunt in Occidente. de his supra.

EQVITES PRIMI SCVTARII Orientales sub Comite Aegypti, & Duce Moesiæ primę militabant, forte erat vna ex XI. scholis sub Magistro officiorū, & schola prima.

EQVITES SECVNDI STABLESIANI: horum pars Pelusium incolebat, sub Comite rei militaris per Aegyptum, & Duci Moesiæ parebant.

EQVITES TERTII STABLESIANI, stablesiani Africani, & Italiciani in Occidente sub Magistro equitum reperiuntur, qui horum pars esse possent.

EQVITES PROMOTI CLIBANARII.

EQVITES QVARTI CLIBANARII PARTHI.

EQVITES PRIMI SAGITTARII, hi sunt etiam in Occidente.

i in l.vlt. C.de vi publ.
k in Nouel. 116.
l in d.l.vlt.
m in Romano Argyro.
n in Michaele Paphlagone.
o in Cōstantino Copronymo.
p de thematibus.
q themat.6.
r lib.2.cap.15.
s §.1.& 2.edicto 8.

CVNEVS

CVNEVS EQVITVM SECVNDORVM CLIBANARIORVM PALMIRENORVM: Non longè ab Euphrate distat Palmyra, vastasque circum habet solitudines, vt ait Plinius, [a] sed ipsa nobilis situ, & diuitijs sui soli, & aquis amoenis. Fatalis vrbs Romanis, vltra eam enim nunquam imperium proferre potuerunt, Hebraicè Tamor dicta, & à Salomone Rege condita, colonia Romanorum fuit. [b] Ab Hadriano instaurata, & ob id Hadrianopolis vocata, ait Stephanus de Vrbibus. Hic Cuneus extra numerum est Vexillationum Comitatensium, quæ sunt X. & cum hoc essent XI. Sed neque sequentes duo numeri,

[a] lib.5.cap.25.
[b] l.1.ff.de censi.

FELICES ARCADIANI, ET HONORIANI cum his possunt commisceri, quia non X. verum XIII. essent Vexillationes: Deinde habent symbola, quæ in equitum Vexillationibus in Oriente, nulla apparent. Vnde credo eos præcedentis Magistri auxilijs adscribendos, quorum numeros, & digmata turbata fuisse vidimus. Eorum tamen insignia hic interpretabimur, ne à vestigijs huius Notitiæ discedamus. Ergo,

FELICES ARCADIANI Seniores in albo clypeo, globum luteum habent, cippo coeruleo præfixum, quem latus coeruleus circulus claudit, à rubro fune circumflexo arctè constrictus; Extrema rubeus circulus ambit; funis color Principis purpuræ respondens, Orientis, Occidentisque imperia, arctè perpetuoque connexa esse significat. Manuscripti coloribus variant: De hoc symbolo in Vndecimanorum & Primanorum insigni, sub præcedente Magistro præsentali est dictum. Hi ab Arcadio sunt instituti, Cedrenus [c] de eo loquens, Proprium, inquit, numerum Constantinopoli instituit, quos Arcadianos appellauit.

[c] in eod.

FELICES HONORIANI Seniores in albo scuto gestabant luteam tabulam quadratam, lateribus introrsus curuatis, quam supra & infra in medio singuli lutei globi comprimunt: Hos columella inferiori globo suffixa sustinet: Extrema limbus luteus cingit: Orbi Rom. in duos diuiso per tabellam leges à Principibus dari significatur: Equites Felices Honoriani sub Duce Thebaidis militabant. Sed hos, vt dixi, equites non esse puto, qui in Occidente reperiuntur. Hactenus de Vexillationibus Magistri militum per Orientem, atque earum equitibus; Nunc ad eius pedites est veniendum.

DE IX. LEGIONIBVS COMItatensibus per Orientem. Cap. XLVIII.

HABEBAT idem Magister per Orientem IX. legiones Comitatenses per orientis regiones dispositas, & ex Principis Comitatu accitas: Harum prima erat.

QVINTA MACEDONICA, quam Notitia etiam sub Comite rei militaris per Aegyptum in Memphi locat, eius pars sub Duce Daciæ illius limites tuebatur. Hæc enim instituta imperante Augusto degebat in Dacia, [d] In parma alba, album globum luteo circulo inclusum gestabat; Hunc rubra circundat moles, octo acutas cuspides emittens, quæ munitionis typum præ se fert, scilicet Romanum orbem vndique tutum & cladem hostibus minantem. Marginem rubeus circulus cingit: Sãguinis effusionem rubeus color insinuat, aut Principum splendorem. Simile gestamen erat Felicium Arcadianorum iuniorum sub præcedenti Magistro præsentali.

[d] Dion.lib.55.

MARTENSES SENIORES, à Martenis dicti, quos prope Babyloniã in Arabia Felici, Ptolomęus locat; Alij à Martia legione deriuant, qui Martij, non Martenses nuncuparentur. Horũ Marcellinus [e] meminit; Petronius, inquit, ex præposito Martensium militum promotus, repentino saltu patricius. In prima Armenia degebant; Ex his fuit D. Mercurius Martyr, vt ait Metaphrastes. [f] Habent in clypeo partim coeruleo, partim albo, luteum orbem inflexis lignis luteis vtrinque firmatum. Hæc sunt duo vnum orbẽ r gentia imperia, aut duo mundi gubernacula: Diuersi as colorum orbis diuisionem ostendit.

[e] lib.26.
[f] 25. Nouembr. in eo.

SEPTIMA GEMINA; Hanc in Gallijs C. Cæsar habuit, cuius sæpe meminit, & Gemina dicta, quod ex duabus exhaustis, vna legio esset conflata; Alia fuit Septima Claudia Pia Fidelis, cognominata, quia Claudium à Camilli insidijs seruauit. [g]

[g] Tacit. lib. 18. Dion lib.55.

In scuti lutei vmbone album orbem latum, duob. circulis, rubro & coeruleo, cinctum gestant, vnde octo virentes rami querni emanant; qui beneficio duorum coniunctorum Principum Orbis vtriusque ciues seruatos esse denotant. Octonarius numerus apud Notitiam frequens, forte octo orbis partes, vnde octouenti Cardinales spirant, insinuat. Notum vero est apud Plinium & alios Quernam coronam his dari solitam, qui ciues seruassent. Duo circuli duos portendunt connexos Principatus, vni orbi imperantes. Madrucianus Codex, pro ramis radices habet; ita hæc coniuncta imperia radices egisse significans, vt nequeant conuelli. Huius legionis sępe in vetustis monumentis fit mentio. Itinerarium nominat Septimam Gallicam Geminam, quæ in Belgis degebat.

DECIMA GEMINA, Pia, Fidelis dicta, ab Augusto est inuenta. Aliam habuit C. Cæsar Decimam præ ceteris dilectam, cuius supra memini.

Gerunt & hi in parma coerulea, luteum orbem, duobus latis circulis, albo & luteo circundatũ, quod duorum Principum in orbem Romanum connexitatem, vnumque esse imperiũ significat. In manuscriptis octo ramosa cerui cornua, nigri coloris ab exteriore circulo exeunt, huius enim animãtis cornibus singulis annis ramus adijcitur, quib. post sex annos decidentibus, alia reuiuiscũt, id fit per multos annos, vnde diuturnæ viuacitatis sunt symbola; Idem imperio Romano euenturum insinuatur, quod etsi in aliqua parte reciditur, reuiuiscet, diuque viuet: Elegãs ingeniosumque est symbolum. Suffitus etiam Cerui ni cornu, serpentes abigit: sic fugandos Rom. imperij hostes, potest innuere.

BALISTARII SENIORES, ex balistæ tormento tela longe iaculabantur: Balistam ita Marcellinus [h] describit. Ferrum, inquit, inter axiculos duos firmũ compaginatur, & vastum; in modum regulæ maioris extentum, cuius ex volumine tereti, quod in medio ars polita componit, quadratus eminet stylus extensius recto canalis angusti meatu cauatus, & hoc multiplici chorda neruorũ tortilium illigatur, eique cochleæ duæ ligneæ coniunguntur aptissime; quarum prope vnam assistit artifex contemplabilis, & subtiliter apponit in temonis cauamine, sagittam ligneã, spiculo maiore conglutinatam. Hocque facto hinc inde validi iuuenes versant agiliter rotabilem flexũ, cum ad extremitatem neruorũ acumen venerit summum, percita interno pulsu à balista ex oculis auolat, interdum nimio ardore scintillans, & euenit sæpius, vt antequam telum cernatur, dolor lethale vulnus agnoscat. Hæc ille. Machinam quadriroti curru, vehebant duo equi, vndique armis contecti, qualis visitur in fine libri Notitiæ; Vegetius; [i] Balista, inquit, funibus, neruis, chordisque tenditur, quæ quam prolixiora brachia habuerit, hoc est, quanto maior fuerit, tanto spicula longius emittit, quæ si iuxta artem machina temperetur, & ab exercitatis militibus, qui ante mensuram eius collegerint, dirigatur, penetrat quodcunque percusserit. Postea loquens de Onagro, subijcit: His duobus generibus nulla tormentorum species vehementior inuenitur. Describit & manubalistas, & scorpiones, & archubalistas. Hic de Balistarijs intelligitur, qui prædictam machinam tractabant.

[h] lib.23.
[i] in 40.cap.24.

In parma alba, aureũ orbẽ, coeruleo circulo cinctũ gestant, supra quẽ sex tesserulę rubẽtes vmbilicũ circũstant. Marginem clypei circulus itẽ rubeus ambit:

Orbem Romanum vnico cinctum imperio vndique munitum esse insinuat; quod sex tesserulæ pro munitionibus vmbilico adiacentes possunt portendere. Thaanni sub Magistro militum per Thracias sex globulos supra Lunam habent, idem indicantes. Sed possent his plumbatæ significari, quibus hæc legio pugnabat, quemadmodum scythæ sub proxime præcedente Magistro, vbi de his disserui.

PRIMA FLAVIA CONSTANTIA, à Constantio Constantini filio est cognominata; plures autem legiones Flauiæ sunt appellatæ, forte à Constantino, qui hoc prænomen sumpsit, à quo sequentes Principes, & Iustinianus se Flauios dixerunt. De hac legione ita Marcellinus, [a] Constantianorum, inquit, peditum partem Tigauias venire iusserat cum Tribunis, & hanc ante primam legionem vocauerat. & alibi [b] Tuebantur hanc ciuitatem legiones duæ, prima Flauia, primaque Parthica. Globum luteum alio coeruleo contentum ferũt, ad duplicis imperij coniunctionem denotandam. Marginem rubeus circulus ambit; Puniceam parmam Madrucianus ostendit.

a lib.20.

b eo.lib.

SECVNDA FLAVIA CONSTANTIA THEBAEORVM, à Constantio post primã instituta, a quo ad defendendum Bezabden prope Tigrim primo posita fuit. Ammianus [c] de ea vrbe loquens. Ad cuius, inquit, tutelam tres legiones sunt deputatæ: Secunda Flauia, Secunda Armenica, & Parthica item secunda. Hæc ille. postea hoc loco amisso, Cussam, quod oppidum Thebaidis est in limitibus imperij sub Comite Thebaidis defendit, & ob id Thebæorum est nominata: Hęc successit secundæ Thebæorum Christianæ, quæ apud Treuiros à Rictiouario Maximiani Præfecto martyrio est coronata. Idem fermè symbolum, quod præcedens gestat, exceptis coloribus ad alterutros dignoscendos positis. Duas has legiones Constantiacas Marcellinus [d] vocat; Duas, inquit, legiones Constantiacas misit in Gallias.

c in 20.

d lib.21.

SECVNDA FELIX VALENTIS THEBAEORVM, à Valente post primam introducta, quæ Hermunthi in Thebaide degebat, sub Comite illius limitis, vt infra videbitur. Hæc alij successit, quæ & ipsa propter Christum, in subalpinis Italiæ apud Albingaunos à Maximiano est trucidata; quod sacramentum ritu Gentilium sibi præstare noluisset. Ego in villa Chrysolæ Sallutiorum D. Gottifredi huius legionis ordinarij corpus, eiusque purpureum Baltheum auro intextum vidi. Totius legionis Præfectus D.Mauritius fuisse dicitur, Alij Primicerium vocant, signifer Exuperius, Candidus senator; ordinarius D.Secundus. Mittebatur in Gallias ab Imperatoribus, vt Amandum & Aelianum Rocandasque opprimerent, qui seruilibus armis confisi, ibi tumultũ exciuerant. scribit Gulielmus Baldesanus se in Thebæorum historia legisse ipsorum insigne vellus aureum fuisse, quod pro suo symbolo carolus Burgundiæ dux erga eos martyres affectus accepit. Hæc legio in clypeo albo rubram crucem gestabat, in cuius medio pelta item rubea, aureum orbiculũ includit: In imo ab vtraque parte crucis duo dimidij tauri recumbunt. Elegans & pium insigne, crucem sanguine Christi rubentem orbem Romanum pro pila positũ tueri innuit; siquidem pelta hostium ictus repellit, & duo Principes, quorum typus sunt Tauri, sub hac cruce tuti requiescunt. Clypei marginem rubeus circulus cingens, perpetuum ab eiusdem sanguine præsidium promittit. Est autem pelta scutum breuissimũ instar Lunæ dimidiæ, qualem ostendit Pierius, [e] & ego in eodem vetusto monumento Venetijs vidi, quod ipse citat. Vergilius [f]

e lib.42.

f in 1.Aeneid.

Ducit Amanzonidum lunatis agmina peltis,
Pantasilea furens, & ibi Seruius.

PRIMA FLAVIA THEODOSIANA, idem habet insigne cum superiori, nisi quod in ima parte non tauri, sed duo dimidiati canes auersi, & à posterioribus partibus cruci iuncti, cum impetu latrantes ferri videntur. Hi duo sunt Principes dimidium quisque imperium tenentes, qui præsidio crucis tuti, hostes impetunt. Pierius [g] id aliter explicat; sed quam rectè alij viderint. Absque fascia, inquit, canis copula tamen religatus non incongruum est sacramento addicti militis Hieroglyphicum; copula scilicet obedientiæ sacramentum præ se fert. Canis vero ipse militis officium, quod præcipuum est intentum esse Ducis imperio, siue iter arripiendum, siue pugna ineunda sit, siue vbi receptui cani coeptum ad signa redire, quæ quidem obsequia, à canibus obseruari quotidie videmus. Fidelitatem etiã, & in hostes impetum significat. Crux vero Christianam pietatem, & pelta pugnandi officium denotat, ita Pierius. Hæc de nouem legionibus Comitatensibus Magistri militum per Orientem. Nunc ad reliquas est transeundum.

g lib. Hieroglyphicorum.

DE LEGIONIBVS. X. PSEVDO *Comitatensibus, Magistri militum per Orientem.* Cap. XLIX.

PSEVDO Comitatẽses legiones, ad Comitatensium exemplũ sunt institutæ. Præfectus enim symbola quæ vt illæ habent, & in omnibus earum imaginem referunt. cum tamen in Comitatu Principis, nunquam steterint, minus etiam stipendium quam Comitatenses accepisse uidentur: Nam horum actuarij senas annonas & totidem capita accipiebant: illorum quaternas, [h] id erat tertium genus militum sub posterioribus Principibus. Legiones autem Pseudo comitatenses sunt, quæ sequuntur.

h l.10. C.Theo. de Numer.

PRIMA ARMENIACA, ante Secundam eiusdem nominis legionem ex Armenia extracta; In alba parma coeruleam peltam gestabat, cuius incisura erat rectangularis, quale huius & sequentis legionis insigne Pierius [i] describit. In peltæ medio est aureus vmbilicus, qui aureo seculo vnum orbem Rom. ab hostibus defendi insinuat. In meo Codice luteam habet parmam: In Vrsiniano supra pilam rubram in imo clipei positam duæ clauæ rubræ suspensæ cernuntur, quæ duorum Principum robore, Rom. orbem ab hoste defensum iri pollicentur: color rubeus Principum proprius est: Rubra etiam fascia clipeus cingitur.

i eod.lib.42.

SECVNDA ARMENIACA, idem insigne, coloribus tantum à præcedente differens habebat, scilicet in coerulea parma purpuream peltam. Hæc legio erat Constantio imperante, in quo Marcellinus scribens. [k] Ad cuius, inquit oppidi tutelam duæ legiones sunt deputatæ, Secunda Flauia, Secundaque Armeniaca.

k lib.20.

FORTENSES AVXILIARES, dicti, quia ex foederatis populis sunt contracti: Pro insigni habent vt alij Fortenses sub primo Magistro militum in præsenti, Orbem luteum viridi & luteo circulis clausum, qui octo coeruleos acutosque mucrones emittunt, hostes confodiendos minantes. Luteus circulus globo concolor, marginem clypei cingit. Hoc symbolum in alijs Fortensibus latius est explicatum.

FVNDITORES, funda saxa emittebant, Vegetius. [l] Erant Funditores, qui ad fundas, vel fustibulos lapides iaciebant, & tertium locum in acie tenebant. Hæc ille. Exceptis coloribus & circulorum numero, simile superiori symbolum gestant: Nempe in alba parma globum aureum, luteo circulo inclusum, a quo octo cuspides rubræ exeunt. Marginem albus, & alter exterior rubeus circulus ambit. In manuscripto Vrsini, densarum cuspidum est corona, vt habent Regij sub præcedente Magistro militum.

l lib.2.c.15.

PRIMA ITALICA, ex Italica Hispaniæ

oppido

a lib. 18. oppido collecta de qua ita Tacitus. [a] Vicesima, Rapax, & prima Italica, incessere cum Vexillarijs, triũ Britannicarum legionum, & electis auxilijs. Loquitur autem de bello inter Vitellium, & Otthonem. b lib. 19. Et alibi. [b] Inde Cremonam petunt, vt legionibus Primæ Italicæ, & Vndeuicesimæ Rapaci iungerentur. Hanc Ptolomæus imperante Traiano in Moesia inferiore, vbi nunc est Bulgaria ad Durostorum æstiua habuisse memorat Notitia, & ipsa sub Duce Moesiæ secundæ. Nouis fuisse scribit: Sæpe in vetustis monumentis eius fit mentio.
In coeruleo clypeo, luteam pilam, cippo eiusdem coloris præfixam gestat; quæ vnius orbis Romani imperij firmitatem portendit.

QVARTA ITALICA, & ipsa simile præcedenti insigne tenet: In lutea parma coeruleum cippum, vel, vt in Vrsini Codice, rubrum, qui in summo, eiusdem coloris circulum, luteam pilam claudentem sustinet; Coeruleus circulus, vel, vt in Madruciano duplex marginem ambit: In eodẽ Codice, duplex etiã pedamentũ apparet, quod duas pilas regit. Erat & Cohors Italica dicta, degens in Syria, in qua Cornelius centurio, primus, ex Gentilibus Christianus fa- c actu. 10. ctus fuit. D. Lucas, [c] Vir, inquit, quidam erat, in Cęsarea nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica.

SEXTA PARTHICA, ex Parthis contracta in parma lutea geminos orbes luteos, cippo item luteo præfixos gestat, inter quos duo angues lutei, vel, vt in Madruciano albi, caudis in medio connexi, supra ad osculum coire videntur instar caducei. Marginem purpureus circulus cingit. Duorum in Oriente & Occidente Imperatorum conspirantium concordiam ostendit, quod caudæ colligatæ porten- d lib. 15. dunt. Id vero Pierius [d] ita describit. Integer, inquit, caduceus, hoc est, totis ex pressis anguibus, ijsque vna cum baculo luteis, in parma coerulea, cuius marginem purpureus circulus ambibat, insigne erat legionis eius, quæ Sexta Parthica vocabatur: Quid vero significet, non exprimit.

PRIMA ISAVRA SAGITTARIA, à sagittis quibus feriebat hostem, cognominata, luteam pilam eiusdem coloris cippo præfixam, in coerulea parma, quemadmodum Prima Italica præfert. Clypei margo fascia rubra cingitur. De alijs militibus Isauris supra disserui, in auxilijs primi magistri militum præsentalis.

BALISTARII THEODOSIACI, à Theodosio inuenti, Rubrum astrum, sex radios emittens, supra album orbem rubeo circulo inclusum, in albo clypeo habere videntur, sed sunt acutæ cuspides cladem hostibus minantes. Marginem circulus rubeus complectitur. Vrsinianus codex illis caret. Madrucianus supra orbem tesserulas, vt Balistarij seniores sub hoc Magistro, ostendit.

TRANSTIGRITANI, vltra Tigrim degentes, de quibus Marcellinus. [e] Protectores, inquit, post terga vinctis manibus, à Persis ducebantur, Transtigritanis ad vnum omnibus contruncatis. Idem insigne, quod Quarta legio Italica, gestant. Hi sunt milites Magistri militum per Orientem, in quibus VI. symbola duplicantur, videlicet. e lib. 19.

PRIMAE CONSTANTIAE, & SECVNDAE FLAVIAE CONSTANTIAE THEBAEORVM.

PRIMAE & SECVNDAE ARMENIACAE.

PRIMAE FLAVIAE THEODOSIANAE, & SECVNDAE FLAVIAE VALENTIS THEBAEORVM.

PRIMAE ITALICAE, &, SECVNDAE ISAVRAE SAGITTARIAE.

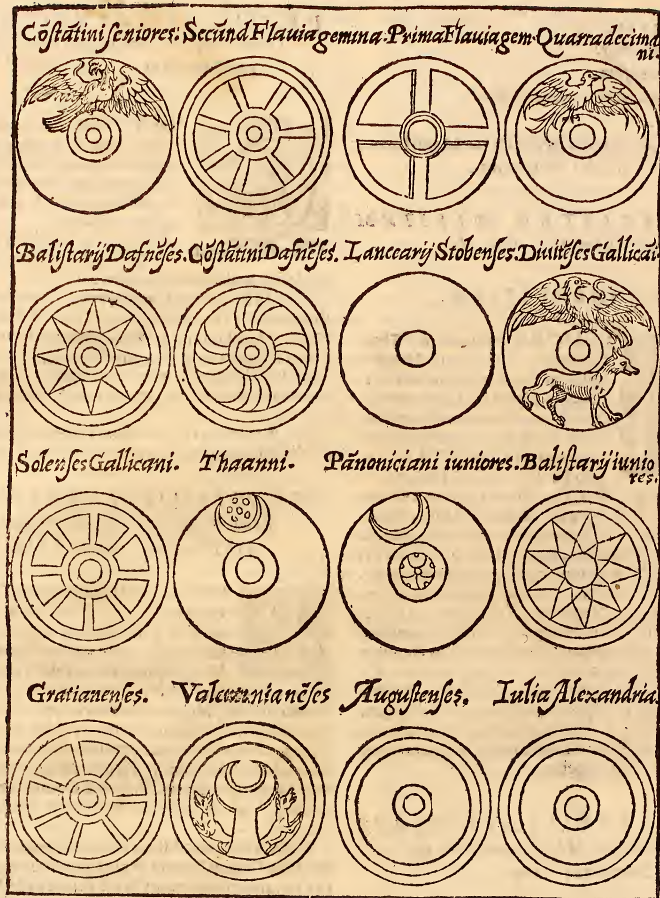
QVARTAE ITALICAE, &, TRANSTIGRITANAE.

FORTENSIVM AVXILIARIVM & FVNDITORVM.

MARTENSES quoque seniores symbolũ habent simile insigni Primæ Maximianæ Thebæorum sub sequente Magistro per Thracias, de quo nunc est dicendum.

NOTITIA INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS MAGISTRI militum per Thracias.

NOTITIA.

VB dispositione viri illustris Magistri militum PER THRACIAS VEXILLATIONES.

PALATINÆ III.

COMITES *Arcadiaci.*
COMITES *Honoriaci.*
EQVITES *Theodosiaci iuniores.*

Vexillationes Comitatenses. IIII.

EQVITES *cataphractarij albigenses.*
EQVITES *sagittarij seniores.*
EQVITES *sagittarij iuniores.*
EQVITES *primi Theodosiani.*

Legiones Comitatenses. XXI.

SOLENSES *seniores.*
MENAPII.
PRIMA *Maximiana Thebæorum.*
TERTIA *Diocletiana Thebæorum.*
TIERTIADECIMANI.
QVARTADECIMANI.
PRIMA *Flauia gemina:*
SECVNDA *Flauia gemina.*
CONSTANTINI *seniores.*
DIVITENSES *Galliani.*
LANCEARII *Stobenses.*
CONSTANTINI *Dafnenses.*
BALISTARII *Dafnenses.*
BALISTARII *iuniores.*
PANNONICIANI *iuniores.*
THANNI.
SOLENSES *Gallicani.*
IVLIA *Alexandria.*
AVGVSTENSES.
VALENTINIANENSES.
GRATIANENSES.
OFFICIVM *autem Magisteriæ per Thracias potestatis, in numeris militum, & in officio deputatur.*
Habet autem dignitates infrascriptas.

PRINCIPEM.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Primiscrinios, qui numerarij fiunt.
Scriniarios.
Exceptores, & ceteros apparitores Magistri militum per Thracias quindecim.

DE MAGISTRO MILITVM per Thracias. Cap. L.

COMMENTARIVM.

AGISTER militum per Thracias eadem insignia, quę Magister militum per Orientem præfert. excepto capite mulieris quod libro super abacum erecto insculptum habet, a cuius dextro latere scriptum est DEA VEXILLATA, quod à Principibus paganis, vt credo, institutum, apud Christianos permansisse miror; nisi forte in D. Virginis illud caput est versum, quæ antesignana in Dei Ecclesia vexillum gerit. In manuscriptis liber albus, & aureis falcijs cinctus, vt in alijs Magistri militum, principis caput includit. Huius officium constat ex numeris militum, quemadmodum in alijs Magistris est dictum, videlicet Principe, Numerarijs duobus. Commentariensi. Primiscrinijs, qui Numerarij fiunt, scriniarijs, Exceptoribus, & ceteris apparitoribus Magistri militum XV. quorum præcipua cura erat vt CCXXV. nauium classes Mysiaca & Scythica per Danubium nauigantes repararentur; [a] Hic Magister tres vexillationes palatinas, & quatuor Comitatenses, Legiones item Comitatenses XXI. regebat.

a l. 1. C. Theo. de lusorijs Danubij.

DE III. VEXILLATIONIBVS Palatinis sub Magistro militum per Thracias. Cap. LI.

ALATINOS milites prætorianos fuisse diximus, qui Principem & eius palatium tuebantur, quorum pars in prouincias missa palatini nomen aut stipendium nō amittebat, priuilegiumque retinebat, ne sub alio quam Magistro præsentali conuenirentur; qui ob id apud alios Magistros vel Duces, Legatos habebat, Responsales vocatos, vt suo nomine illorum causas iudicarent: quales hodie sunt Nuncij Summi Pontificis. [b] Tres vero hic Magister palatinas vexillationes ducebat; Quarum Prima erat Comitum Arcadiacorum ab Arcadio institutorum. Secunda Comitum Honoriacorum, qui ab Honorio eius fratre in Occidente imperante, in foedus accepti non habuere. Paulus Orosius, [c] Constantinus, inquit, Constantem filium cum Barbaris quibusdam, qui quondam in foedus recepti atque in militiam allecti Honoriaci vocabantur, in Hispanias misit, & subdit, eos prodita Pyrenęi custodia Barbaros in Hispanias immisisse, quas postea tenuerunt. Tertia vexillatio erat equitum Theodosiacorum iuniorum, qui à Theodosio iuniore Arcadii filio instituti fuere.

b l. vlti. C. de re milit. lib. 12.

c lib. 7. c. 40.

DE IIII. VEXILLATIONIBVS Comitatensibus sub Magistro militum per Thracias. Cap. LII.

VATVOR aliæ vexillationes eidem Magistro parebant, Comitatēses dictę, videlicet EQVITES cataphractarii Albigenses, ex Albinga sumpti, quod est Liguriæ oppidum.

EQVITES sagittarij seniores.

EQVITES Sagittarii iuniores, qui Duci Arabiæ inseruiebant.

EQVITES Primi Theodosiani, de quibus supra dictum fuit: De equitibus sagittariis ita Synesius, [d] scribit; adsunt milites ordinis Balagritarum; hi prius quam Cerealis magistratum obtineret, erant equites sagittarii. Hoc autem magistro constituto, diuenditis equis facti sunt solum sagittarii; mihi sufficiūt etiam sine equis.

d epist. 131.

Sed hi erant in Occidente. Horum nullum apparet insignę. itaque ad Legiones est transeundum.

DE LEGIONIBVS COMITATENsibus XXI. sub Magistro militum per Thracias. Cap. LIII.

RIMA sub Magistro militū per Thracias erat Legio, SOLENSIVM seniorum, à Soloe Ciliciæ oppido nomen habens. In rubro horum clypeo, coeruleus globus, octo cuspides totum clypeum occupantes emittit, in quatuor æquales partes decussatas, nigris lineis mucrones intersecantibus. Decussatio æqualem quatuor orbis partium diuisionem inter Principes significat. Mucrones hostes feriendos esse minantur. Madrucianus globum tantum habet decussatum. In Vrsini Codice nulla est decussatio. Erant & Solenses equites sub Duce Moesiæ secundæ.

MENAPII populi sunt Germanię, nunc Geldrenses dicti. Canem luteum in alba parma, sub pelta rubra latrantem habebant: Is est Princeps hostibus minitans: Pelta, imperij defensionem portendit. In Pierij vero Codice, canis, pedibus sursum versis, iacet: quemadmodum ipse [e] describit. Portendit Principem Rom. velut ludentem, tutum ab impetu hostiū iacere. Manuscripti concordant impresso, nisi quod Madrucianus puniceum clypeum ostendit.

e lib. 9. Hieroglyphicorum, & titulus 41.

PRIMA MAXIMIANA THEBAEORVM, à Maximiano eius auctore cognominata in Thebaidis munitione Filis dicta, ad Nilum sub Duce Thebaidis excubabat, vt infra videbitur, ob id Thebæorum est appellata. Gestant insigne simile Martensium seniorum sub Magistro militum per Orientem, nempe in alba parma luteum orbem, duobus circulis item luteis cinctum. In Vrsini Codice, alter est rubeus. His vtrinque duo coerulea gubernacula iunguntur, quę duorum Principum in orbem coniunctis animis regimen insinuant. Gubernaculis coeruleus mari concolor conuenit. Marginem tres circuli, duo lutei, & exterior rubeus cingunt, qui ter idest arctissime con iunctos Principes esse portendunt.

TERTIA DIOCLETIANA THEBAEORVM, à Diocletiano tertio loco lecta, Thebis sub Duce Thebaidis merebat, cuius pars inde in Thracias est deducta. In horum albo clypeo, sex orbes purpurei, globulum luteum, circulo luteo inclusum, circumstant, inter hos eminent sex oblongæ, & luteæ cuspides. Hæ plumbatis seu Martiobarbulis similes videntur esse, quibus hęc legio pugnabat, de quibus in scythis sub altero magistro militum in præsenti disserui: superne in tabella duo viri, manib. in altū elatis se respiciūt; Sunt Romani Principes foedere iuncti.

Extrema,

Extrema, duo ambiunt circuli, interior luteus, alter rubeus qui idem indicant. In Madruciano pro cuspidibus, clauæ uisuntur.

TERTIADECIMANI, Vetus codex legit Quartadecimani. à XIII. legione in Dacia olim degente dicti. [a] Hanc, & sequentem Tacitus. [b] Veteranas appellat. Veteranæ, inquit, Vndecima, ac Decimatertia, & præcipui fama Quartadecimani rebellione Britanniæ compressa. Hæc ille. In sex præsidia erat dispertita, una sub comite Aegypti, merebat, aliæ quinque per totidem Daciæ præsidia erant dispertitę. Suetonius Lenis pater Tranquilli legionis XIII. Tribun⁹ Augusti laticlauius fuit. Tranquil. in Othone cap. 10.

a Dion li. 55. b lib. 18.

In alba parma, canem luteum latrantem gerunt, qui dorso sustinere uidetur globum aureum duobus rubro, & luteo circulis cinctum. Canem inuersum Pierius [c] describit. Is est Princeps orbem Rom. sustinens, & hostibus allatrans; sed inuersus deuictis hostibus ocium agens, ludit uelut ab illis tutus. Similem clypeum habent primi, & secundi Theodosiani. Alciatus pro cane leporem interpretatur, [d] quę vigilantiæ est typus.

c li. 5. d l. 5. parer. c. 23.

QVARTADECIMANI, in uetusto codice legitur, Quartodecimani à XIIII. legione cognominati, quæ in Pannonia superiore olim degebat, ut ait Dion, [e] postea rebellione Britanniæ compressa magnam gloriam est adepta, ut dixi.

e lib. 55.

Gestabant in alba parma, Aquilam coerulei coloris aliquantum diluti, orbi item coeruleo, sed densioris lutei insidētē, intra quem alius circulus ruber erat, in cuius medio aureus extabat umbilicus; ita Pierius [f] explicat. Impressus, unum orbem aureum, rubro circulo inclusum tenet, ut meus habet codex. Marginem albus circulus cingit. Romanum orbem, unico imperio contineri insinuat. Aquila coerulei coloris, est Romani imperij symbolum, color rubeus & ipse imperium, aureus, aureum seculum portendit. De quartodecimanis ita Tacitus, [g] Quartodecimani, paululum dubitauerant, pecunia & missio quamuis non flagitantibus oblata est. Idem alibi. [h] Præcipua Quartadecimanorum ferocia, qui se victos abnuebant, quippe Bebriacensi acie Vexillarijs tantum pulsi, uires legionis non affuisse, deinde conclamatum repente Decimamquartam legionem, uerso itinere ad præliu m uenire.

f li. Hieroglyphicorum. 19. g lib. 7. h li. 14. & 18.

PRIMA FLAVIA GEMINA, a Flauio, ut credo Constantino cognominata, & Gemina, quod ex duabus legionibus esset conflata; Flauiales à Vespasiano dictos Vegetius [i] scribit. Rubram crucem, rubeum item limbum, albi clypei extrema pertingentē gerebat, atque utrinque aureum globum, duobus luteis circulis arctioribus cinctum. A cruce sanguine Domini rubente utrunque orbem Rom. duobus imperijs munitum protegi significat: rubeus circulus clypeum ambit.

i li. 2. ca. 2.

SECVNDA FLAVIA GEMINA eiusdem cognominis. In parma lutea aureum umbilicum, duobus circulis, viridi luteoque cinctum habet, quem septem uirides aggeres firmant: orbem Roman. duobus, rectum imperijs, ab hostibus munitum, demonstrat. Manuscripti tredecim ponunt aggeres.

CONSTANTINI SENIORES, ab eodem Constantino ante Iuniores lecti. Idem fere insigne, quod Quartadecimani, tenent: Scilicet aureum globum, duobus circulis rubro & luteo circundatum. Illorū orbis, uno circulo continetur.

DIVITENSES GALLICANI, à Deueto mediterraneo Siciliæ oppido nuncupati, Gallicani uero dicti, quod in Gallia primo excubauerint, sicut infra Dalmatæ Diuitenses appellantur, quia primum in Dalmatiam sunt missi. Horum Marcellinus [k] meminit; Diuitenses, inquit, Tungritanosque iuniores ad procinctum urgentem per Thracias inter alios celerare dispositos solicitauit: & infra. cum Diuitensibus adcelerauit. Et alibi. [l] Seuerianus, ait, apud Chalcidona, Diuitensibus præerat & Tungritanis. In imo parmæ albæ, coeruleum taurum gestant, qui aureum orbem, rubro circulo clausum, tergo sustinet, cui insidet rubeus accipiter, colore tamen dilutiore, ut Pierius [m] describit. Orbem Romanum robore, victoris Principis, regi significat; Accipiter enim victoriæ est typus: sed in impresso pro Accipitre Aquila, & pro Tauro Canis, depictus uidetur. Verum omnes manuscripti Taurum ostendunt. Hoc symbolum est simile præcedenti.

k lib. 26. l lib. 27. m lib. 21.

LANCEARII STOBENSES, à Stobio Macedoniæ oppido appellati; Aureum globum, in medio clypei rubri habent. Id quoque unū esse in orbe Rom. imperium aureo seculo denotat. Lancearij à lancea qua utūtur sunt nominati, est gen⁹ hastili Hispanici.

CONSTANTINI DAPHNENSES, Daphne est Græcię oppidum: Et Syriæ ciuitas Laurens nominata. Sed hos à Daphne, quam Marcellinus [n] munitionem Thraciæ, propè Danubium, esse dicit, vocatos esse credendum est. Idem Marcellinus [o] loquēs de Valente: Quæsito, inquit, in unum exercitu, prope Daphne nomine munimentum est castra metatus ponteque contabulato, supra nauium fores, flumen transgressus est Istrum.

n lib. 27. o lib. 29.

In lutea parma globum aureum, duobus circulis, coeruleo luteoque cinctum gerunt, quem à quatuor partibus, terna coerulea flagella circumstant. Flagellandos hostes indicat, qui Romanum orbem, duobus iunctis imperijs, munitum impetierint. In aureis nummis Iustiniani, & ipse flagellum manu tenens, Barbaris minatur. Marginem duo circuli, alter coeruleus, alter luteus cingunt, perpetuam duorum Principum connexitatem indicantes.

BALISTARII DAPHNENSES, in parma rubra habent, aureum globum, duobus circulis, coeruleo, & luteo cinctum, qui octo acutas cuspides emittunt, quemadmodum Fortenses auxiliarij sub Magistro militum per Orientem. Margo duplici limbo circundatur, luteo & viridi: ob perpetuam duorum Principum coniunctionem.

BALISTARII IVNIORES, in coerulea parma globum aureum, duplici corona, densis cuspidibus armata, munitum gestant: Cuspides aliæ albæ, aliæ rubræ apparent. In manuscriptis, pro cuspidibus octo rhumbi coerulei globum circundant: Quod orbem Rom. aduersus hostes mucronibus feriendos undique armatum esse insinuat. Marginem duo circuli, coeruleus & luteus cingunt.

PANNONICIANI IVNIORES, ex Pannonia, post seniores contracti Pannonios Herodotus uocat in 7. & 8. Pannonicam legionem Marcellinus: [p] obuiam, inquit, legiones motæ sunt duæ, Pannonica & Moesia ualida prælijs manus. Forte à pileis ex pelle, quos pannonicos uocabant, sunt denominati. Vegetius, [q] usque ad præsentem, inquit, prope ætatem consuetudo permansit, ut omnes milites pileis, quos pannonicos uocabant, ex pellibus uterentur, quod propterea seruabatur, ne grauis esset galea in prælio homini, qui gestabat aliquid semper in capite: Quod & Virgilius. [r] expressit, Fuluosque lupi de pelle galeros Tegmen habent capiti. Hi hoc pileo insignes inde nomen habere potuerunt.

p lib. 29. q li. 2. c. 20. r in settimo.

In parma alba gestant orbem aureum nigris & curuis lineis in partes, & dimidios orbes sectum, paruūque umbilicum in medio tenentem. Hos uiride uinculum ambit: supra est duplex, dimidiaq; & coerulea luna, cornibus sursum uersis. Orbis est Romanus, qui uisus scissus unus manet, & plenus. Duplex quoque dimidia luna, duplex dimidiatum imperium portendit, quod in unum instar lunæ complectur. In manuscriptis, in lunam aliquot coeruleæ roris guttæ defluere uidetur. quæ cęlestem gratiam in Orbē Rom. promittunt; Sed forte sunt saxa aut plumbatæ, quibus legio pugnabat.

THAAN-

THAANNI sunt Hispaniæ populi; unde hæc legio nomen sumpsit; in antiquo codice legitur, Tyani: populi sunt in Oriente, quos primum se Romano imperio subiecisse Iustinianus scribit C. in Nouel. 1. in princ. Horum insigne est, in albo clypeo aureus orbis circulo rubro clausus, supra quem dimidia luna, cornibus sursum uersis, sex globulos purpureos complectitur, quorum quinque medium circumstāt qui fortè saxa fundis in hostem iacta referunt.

Balistarij seniores sub Magistro militum per Orientem septem globulos uel tesserulas supra orbem habent: idē significātes Balistarij Theodosiaci sub eo dē acutos mucrones: sed hos martiobarbulos seu plūbatas fuisse dici potest, quibus hæc legio pugnabat quemadmodum Scythæ sub altero magistro militum præsentali, apud quem de his disserui.

SOLENSES GALLICANI, à Sole Ciliciæ urbe oriundi in Gallijs morari soliti. Orbem rubrum limbo coeruleo circundatum gerunt, quos octo quadrilateres, & in obtusum angulum fastigiatæ, rubræque munitiones circumstant. Orbem duobus unitisque imperijs undique munitum esse insinuant. Marginem uiridis circulus circumplectitur. Simile huic est insigne Lanceariorum sub primo Magistro militum præsentali.

IVLIA ALEXANDRIA, forte à C. Iulio Cæsare ex Alexandrinis conflata, aut ab Alexandro Imperatore instituta. In clypeo luteo orbem aureum fascia lutea cinctum tenent. Marginem duo circuli coeruleus & rubeus ambiunt. Vno Rom. orbem imperio cingit innuit. Fascia enim diadema insigne regium refert. In manuscriptis sex lutei trunci, seu stipites, orbem undique firmant, quemadmodum habet Septima Gemina legio, sub Magistro militum per Orientem.

AVGVSTENSES idem insigne coloribus tantum differens præferunt, scilicet in rubræ parmæ umbone coeruleum orbem luteo circulo circundactum. Marginem duo circuli, coeruleus uiridisque ambiūt: Augustenses ab Augusto eorum auctore sunt appellati, quemadmodum Augustales Vegetius. [a] scribit dictos, qui ab Augusto ordinarijs sunt additi.

[a] lib. 2, cap. 2.

VALENTINIANENSES, à Valentiniano Principe, uel, ut ait Pierius, [b] Valentinianenses à Valente sunt nominati. Eorum insignia ita ipse describit; Lutea erat parma, uiridi circulo circumscripta, in cuius medio columella punicea ab imo margine ad centrum usque porrigebatur. Inde duæ lunæ coloris eiusdem sese in aduersum incuruabant, inferiori columellæ parte implicitæ, superiore aliquantulum dissidentes. A medio uero columnæ, lepores duo dimidij colore & ipsi puniceo, sed densiore, in diuersa prosiliebant. Hæc ille. Duorum Principum, dimidiatum imperium tenentium & uigilantium, est typus. Lepus enim uigilantissimum animal etiam apertis oculis dormire dicitur. Duplex dimidia luna, duo dimidiata imperia in orbem complenda demōstrat. Puniceus uero color honorem denotat, est enim rosidus, extrema duo connexi circuli coeruleus & uiridis circundant.

[b] lib. 13.

GRATIANENSES, à Gratiano, uel Gratiana Moesię primæ oppido cognominati, idem plane insigne sumpserunt, quod Solenses Gallicani, nisi quod hic septem tantum munitiones alternatim rubræ uiridesque luteum orbem circumstant: Hæ in Madruciano duplices sunt.

Quinque symbola sub hoc Magistro repetuntur, eadem enim hi ferme gestant.

CONSTANTINI SENIORES, & QVARTADECIMANI.

AVGVSTENSIS, & IVLIA ALEXANDRIA.

SOLENSES GALLICANI, & GRATIANENSES,

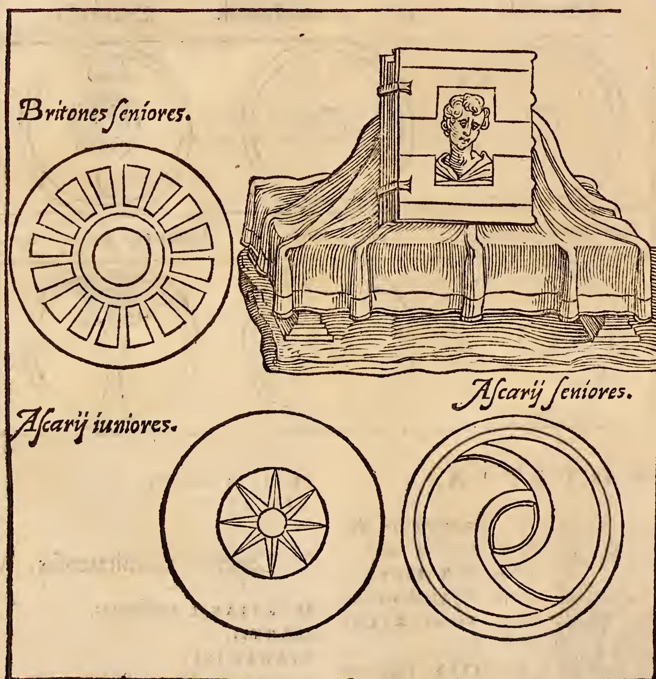
SAGITTARIIQVE, lecti sub Magistro militum per Illyricum.

THAANNI, & PANNONICIANI IVNIORES.

TERTIADECIMANI, & DIVITENSES GALLICANI.

Nunc ad Magistrum militum per Illyricum transeamus.

NOTITIA
INSIGNIA VIRI ILLVSTRIS MAGISTRI
militum per Illyricum.

Inuicti iuniores. *Sagitarij lecti.* *Petulantes iuniores.*

Martij. *Martiarij Costantes.* *Atecotti*

Secundani. *Germaniciani seniores.* *Dianenses.*

Lancearij iuniores. *Mineruij.* *Lancearij Augustenses.*

NOTITIA.

SVB *dispositione uiri illustris Magistri* MILITVM PER ILLYRICVM VEXILLATIONES COMITATENSES *II.*

EQVITES *sagittarij seniores.*
EQVITES *Germaniciani seniores.*

Legio Palatina, I,

BRITONES *seniores.*

Auxilia Palatina. VI,

ASCARII *seniores.*
ASCARII *iuniores.*
PETVLANTES *iuniores.*
SAGITTARII *lecti.*
INVICTI *iuniores.*
ATECOTTI.

Legiones Comitatenses, VIII,

MARTIARII *constantes.*
MARTII.
DIANENSES.
GERMANICIANI *seniores.*
SECVNDANI.
LANCEARII *Augustenses,*
MINERVII.
LANCEARII *iuniores.*

Item Pseudocomitatenses, IX,

Timacenses Auxiliarij,
Felices Theodosiani iuniores,
Bugaracenses.
Scupenses,
Vlpianenses,

Metenses.

Metenſes.

Secundi Theodoſiani.

Baliſtarij Theodoſiani iuniores.

Scampenſes.

OFFICIVM *autem Magiſteriæ per Illyricum poteſtatis, in numeris militat, & in officio deputatur. Habet autem dignitates infraſcriptas.*

PRINCIPEM.

Numerarios duos.

Commentarienſem.

Primiſcrinios, qui Numerarij fiunt.

Scriniarios.

Exceptores, & ceteros apparitores Magiſtri militum per Illyricum.

COMMENTARIVM. Cap. LIIII.

MAGISTER militum per Illyricum eadem habebat inſignia, idēque officium, quod Magiſter militum per Thracias, niſi quod hic vultum Principis, libro inſculptum habet, non Deæ Vexillatæ, ut ille. Eius officium codicillis à Libellenſibus ſcriptis, & a Principe Magiſtroque officiorum ſubſcriptis probandū erat. [a] Duas Vexillationes Comitatenſes regebat; unam legionem palatinam; Auxilia item ſex palatina. Legiones Comitatenſes octo; & Pſeudo comitatenſes nouem.

a l.ul.C. de diu. off.lib.12.

DE II. VEXILLATIONIBVS Comitatenſibus, Magiſtri militum per Illyricum, & Legione Palatina. Cap. LV.

HARVM Vexillationum comitatenſium ſub hoc Magiſtro, altera erat EQVITVM ſagittariorum ſeniorum, qui etiam in Occidente reperiuntur; altera EQVITVM Germanicianorum ſeniorum, ex Germanicia Syriæ oppido contracti. in Occidente Germaniciani iuniores ſūt una ex legionib⁹. XXXII. comitatenſibus Occidentis: ſeniores ſub hoc magiſtro una ex VIII. legionibus commitatenſibus. Alij erant Germanici ex Germania delecti, uel qui limites Germaniæ tuebantur. Legionum enim Germanicarum, ad Germaniæ limites excubantium, meminit Tacitus, [b] Legionum, inquit, Germanicarum, motu audito, trepida ciuitas incuſare Tiberium: & alibi [c] tradit, Germanicum exercitum Vitellio affuiſſe: Hæ à Germanico ex Antonia nepte Octauiæ, ſororis Auguſti, nato, & adoptato à Tiberio rectæ fuerant. Velleius Paterculus, Exercitus, inquit, qui in Germania militabat, præſentis Germanici imperio regebatur. Alij fuere equites Germanici ad Germanici defuncti memoriā inſtituti iuniores nuncupati. Tacitus [d] Equeſter ordo ait cuneum Germanici, appellauit, qui iuniorum dicebatur, inſtituitque uti turmæ idibus iulijs imaginem eius ſequerentur.

b lib.1.

c li.18.

d lib.2.

Legionem uero palatinam unam hic Magiſter habebat, ex Prætorianis in Illyricum accitam, qui erant BRITONES SENIORES, ex Britannia delecti. In parma rubra, album globum, lutea faſcia cinctum geſtabant, quem denſæ trabes coeruleæ fulciebant. Hoc ſymbolo orbem Romanum uno imperio contineri, atque undique aduerſus hoſtes munitum eſſe, inſinuatur. Trabes enim munitionem ſignificant, ſicut in alijs ſimilibus eſt dictum. Faſcia regis diadematis eſt typus.

DE VI. AVXILIIS PALATINIS. Cap. LVI.

SEX auxiliorum palatinorum, primi erant,

SCARII SENIORES, fortè legendum Aſcurij ab Aſcura, Armeniæ maioris oppido, uel, Aſcenij ab Aſcenis, Hiſpaniæ Tarraconēſis ciuitate, nunc Ceruera dicta.

Hi, in parma dimidia alba, & reliqua ferruginea, duos purpureos hemicyclos, in medio cōiunctos geſtant. Duo dimidij circuli, ſi coniungantur, orbē cōplēt; Sic & duo dimidia orbis Rom. imperia cōiūcta unum plenum efficiunt: Arguta ſymboli inuentio. Purpureus color imperij proprius eſt. Extrema clypei, duo circuli, luteus, rubeuſque ambiunt. In Madruciano, duo ſunt gubernacula, orbiculum album in medio arctius claudentia. Hi & ſequentes, inter Auxilia palatina Occidentis reperiuntur.

ASCARII IVNIORES, in luteo clypeo, quem latus limbus rubeus circumſcribit, orbem aureum ferunt: vnde octo luteæ cuſpides acutæ exeunt. In Madruciano, globus, nigris lineis in ſeptem partes diuiditur, quæ fortè ſeptem terræ habitatæ climata referunt, eaque imperio Rom. ſubeſſe.

PETVLANTES IVNIORES, fortè à loco, ut Tubantes, dicti: Sed Pierius, [e] à petulantia uocatos affirmat. In rubra, inquit parma, orbem coloris lutei præferebant, ſuperne, canis item luteus, pedibus quo ad fieri potuit exporrectis. Idque petulantiæ militum eſſe ſymbolum putat. Ego Principem, pro ſuo orbe hoſtes impetentem, indicari arbitror. Petulantes ſeniores in Occidente permanſerunt, diuiſis inter Valentinianum, & Valentem auxilijs. [f] Sed illi diuerſa ab his geſtant inſignia. Hos auxiliares fuiſſe, Idem, [g] affirmat: Decentium, inquit, tribunum, & notarium miſit, auxiliares exinde abſtracturum, Herulos & Batauos, cumque Petulantibus Celtas.

e lib.5.

f Marcel. li.26.

g lib.26.

SAGITTARII LECTI, in ſagittis emittendis præcipui, & ob hanc artem, ità cognominati. Idem inſignie habebant, quod Gratianenſes, ſub Magiſtro militum per Thracias.

INVICTI IVNIORES, idem fere ſymbolum tenent quod Auguſtenſes, & legio Iulia Alexandria ſub eodem Magiſtro militum per Thracias. Hi etiā in Occidente, ſed cum diuerſo inſigni militabant.

ATECOTTI, ab eius nominis oppido uocati, Germaniæ populi. Attacottos Marcellinus appellat. [h] Picti, inquit, Saxones, & Scoti, & Attacotti, Britannos ærumnis uexauere continuis: Et alibi. [i] Attacotti bellicoſa hominum natio. Aliqui Atecottos, ideſt ſeueros dictos putant. In coeruleo ſcuto, uallum rubrum habent, circum prominentibus roſtris coeruleum orbem undique ſepientibus, quæ eum, ab hoſtibus tutum reddunt, & illis cladem minantur. Quid ſimile habent ſub Magiſtro militum præſentali, Felices Arcadiani iuniores. Honoriani Atecotti iuniores ēt inter auxilia palatina Occidētis reperiūtur.

h lib.26.

i lib.27.

De VIII. Legionibus comitatenſibus Magiſtri militum per Illyricum. Cap. LVII.

PRAETER auxilia prædicta, idem Magiſter octo legiones comitatenſes gubernabat, quorum nomina, & inſignia hæc ſunt. Primi erant,

MARTIARII CONSTANTES, à Conſtante, Conſtantini Magni filio uocati, idem ferè inſigne habent, quod ATECOTTI, niſi quod in punicea parma luteum, breuiuſque uallum undecim acutis mucronibus horridum geſtant, & in umbone luteum orbem, luteo item circulo incluſum.

clusum. Simile præferunt Felices Arcadiani iuniores, sub Magistro militum præsentali. Manuscripti coloribus uariant.

MARTII, fortè loco duarum Martiarum legionũ suffecti, quas perijsse,& ob audaciam Martias uocatas fuisse, Appianus [a] scribit, In parma rubra aureum orbem, octo albos mucrones emittentem gestant, Marginem tres circuli, uiridis, luteus,& rubeus cingunt: qui Rom. Principes ter, idest arctissime coniunctos esse significant. Sanguinolentam uerò cladem rubeus clypeus, per cuspides hostibus minatur. Quarta legio Martia nuncupata ad Octauianum defecit. [b]

a lib. 4. de bello ciuili.

b Dion. li. 45.

BIANENSES, ita omnes manuscripti: impressus codex habet Dianenses: sed legendum esset Diniẽses, à Dina oppido, quod in alpibus maritimis Itinerarium ponit. Bianenses uerò à Biana Hispaniæ oppido nuncupantur. In coerulea parma, albi serpentis effigiem præferunt, qua humanum caput supernè arrectum,& in auersum respicit: ipse est unicolor,& spiris duabus circum umbilicum aureum datis, caudam aliquantulum infernè propendẽtem submittit, quemadmodum Pierius [c] describit. Marginem rubeus circulus ambit. Symbolum, Dei aut Principis sapientia orbem Rom. regi denotat. Hominis enim caput diuinitatem, aut Principis prudentiam portendit: Sapientiam serpens; Sed mihi hic non serpens, sed lorum uidetur, ab humano capite ortum, quod duos orbes circumplectitur, eosque ter circumcinctos in summo, & imo arctè constringit: Orientem Occidentemque arctè coniunctos, à Diuina prouidentia gubernari indicat. In manuscriptis, duo orbes clarius, quam in impresso apparent.

c lib. 15.

GERMANICIANI SENIORES, à Germanicia Syriæ urbe denominati, In parma lutea, orbem rubrum gestabant, cum rubro circulo marginem ambiente. Quod orbem Rom. unico imperio arguit cõtineri. Germaniciani iuniores, inter legiones comitatenses Occidentis permanserunt. & supra sub hoc magistro equites Germaniciani seniores.

SECVNDANI, Plinio, Galliæ Narbonensis populi, idem planè insigne habent, nisi quod horum in clypeo coeruleo albus est orbis: originem, ut puto habent a secundæ legionis militibus; sicut sextani, & septimani, qui oppidis, in quæ coloni deducti sunt, nomen dederunt. Plinius. [d] In medio, inquit, Coloniæ Arelatæ Sextanorum, Bliteræ Septimanorum. Arousio Secundanorum. Liuius, [e] Dũ repetunt enixè signum priores Secundani se porta eiecere; & paulò post: Secundani terga hostium cædunt, ceteri castra diripiunt.

d li. 3. ca. 4.

e lib. 4. de bello Maced.

LANCEARII AVGVSTENSES: In parma coerulea, luteo cippo impositum orbem luteum tenent cui rubrum humanum caput insidet; Dei prouidentia, aut Principis à Deo inspirata, orbem prudenter regi indicant. in armarijs enim post Orientis Notitiam humanum caput, pro Diuina prouidentia exponitur, quam etiam de sua quandoque Principes intelligunt. Ab Augusto Augustales nominatos fuisse Vegetius, [f] memorat, eodemque modo dicti sunt Augustenses.

f lib. 2. cap. 7.

MINERVII, à Mineruio prouinciæ oppido dicti. Mineruiam legionem apud Bononiam, propè ca letes Ptolomæus collocat. Spartianus, Adrianum Primæ legioni Mineruiæ in expeditione Dacica, a Traiano præfectum fuisse scribit. Idem gestant insigne, quod secundani, & Germaniciani seniores, nisi quod hi, in parma uiridi rubro circulo circumscripta aureum orbem tenent.

LANCEARII IVNIORES, & ipsi idem habent symbolum, sed horum parma est alba, & orbis rubeus. Madrucianus codex, his coeruleum clypeum tribuit, & Mineruijs luteum. Sub hoc Magistro, ter symbola duplicantur: Eadem enim fermè sunt MARTIARIORVM CONSTANTIVM, & ATECOTTORVM,

SECVNDANORVM, & GERMANICIANORVM, SENIORVM:

LANCEARIORVM IVNIORVM, & MINERVIORVM.

Omnium uero Magistrorum militum, simul sunt centum quatuor symbola. Nunc ad Legiones Pseudo comitatenses est ueniendum, quorum nullum insigne inuenitur, nisi codex est diminutus, & sunt sequentes.

DE IX. LEGIONIBVS PSEVDO Comitatensibus, Magistri militum per Illyricum. Cap. LVIII.

IMACENSES AVXILIARII, ex Timaco Moesiæ superioris oppido delecti, qui, cum ex foederatis Principis essent, Auxiliarij sunt uocati: Sed legionis Romanæ formam habuerunt.

FELICES THEODOSIANI IVNIORES, sub eodem merebant, posterius à Theodosio inuenti, Felicesque cognominati.

BVRGARACENSES, à Burgo Aracę, quæ Ptolomæo est urbs Syriæ, dicti.

SCVPENSES à Scope Marmaricæ Libyę oppido.

VLPIANENSES, ab Vlpiano Moesiæ superioris oppido uocati, id ab Vlpio Traiano est conditum & nominatum.

METENSES, Metis oppidum est Galliæ Belgicæ, olim Diuodunum dictum, unde Metenses populi,& Metensis legio, uidetur deducta. Sed uerius puto, Mediomarices, postea Metenses appellatos, hic intelligi.

SECVNDI THEODOSIANI, inter Auxilia palatina, sub altero Magistro militum præsentali recensentur, haud dubiè à Theodosio delecti, post alios qui primi uocantur. Hæc uerò secunda legio fuit, cui Theodosij nomen inditum.

BALISTARII THEODOSIANI IVNIORES, ab eodem Theodosio instituti, post alios, qui seniores dicebantur, & sub Magistro militum per Orientem inter IX. legiones comitatenses militabant, reponuntur. Alij sub eodem, inter IX. Pseudocomitatenses legiones erant Balistarij Theodosiaci:

SCAMPENSES, à Scampes Macedoniæ oppido denominati, nunc Vdagradum uocant. Hi sunt milites, qui sub Magistri militum, imperij Orientis merebant, quorum summa est colligenda.

EPILOGVS COPIARVM Orientis. Cap. LIX.

ILITABANT sub Magistro militum Orientis legiones palatinæ decima tertia, Comitatenses XXXVIII. Pseudocomitatenses XIX. quæ simul iunctæ efficiunt legiones LXX. quarũ singulis si uiros tribuerim' quot Præfecturas eo tẽpore constitisse Constantinus Porphyrogenneta [g] scribit, septuaginta millia efficient. His accedebant auxilia palatina XLI. quæ arbitror quatuormillia excessisse; tribuendo singulis Auxilijs centum, & si aliquando fuerint L. aut LX. ut Vopiscus [h] scribit. Præter hos ex minore Laterculo emittebantur cohortes LIX. quæ ex prædictis non erant, nec alicui Magistrorum parebant, quæ si habuissent D. pedites, ut singulæ continebant cohortes, effecissent uiginti nouem millia, & D. pedites. omnes simul iuncti essent centum tria millia peditũ, & D. Pedites imperij orientalis CMMM.

g de thematibus

h in Probo.

EQVITVM uero erant uexillationes. XLIII. Alæ minoris laterculi LXVI. quæ uix pauciores quindecim millibus esse poterant, sed plures fuisse existimo

NOTITIA.
CASTRENSIS SACRI PALATII.

NOTITIA.

Sub dispositione uiri spectabilis CASTRENSIS.

PAEDAGOGIA. Ministeriales Dominici. curæ Palatinorum.

OFFICIVM autem, uiri spectabilis Castrensis habet.

TABVLARIVM Dominicum.

TABVLARIVM Dominæ Augustæ.

Adiutorem.

Cartularium, & Scrinium ipsius, & cęteros Palatinos officiorum.

De Primicerio sacri cubiculi, & Castrensi palatij Occidentis. Cap. XLIIII.

COMMENTARIVM.

INTER spectabiles primus est sacri cubiculi Primicerius, qui in impresso exemplari omittitur, in manuscriptis verò hæc leguntur. SVB DISPOSITIONE PRIMICERII VIRI SPECTABILIS SACRI CVBICVLI, nec aliud sequitur, vnde aliqua necesse est desiderari, quemadmodum & in Oriente.

Secundus spectabilium est Castrensis sacri palatij qui mensam Principis, & totum palatium curabat. Notitia impressa eadem huius refert insignia, quæ sunt Castrensis Orientis. Manuscripti codices altũ & cœruleum armarium ostendunt, in summo lagenis plenum, quemadmodum est in impressis. Duas præterea mensas panibus onustas, insuper uero duo repositoria uala cibis plena sustinent, ea Madrucianus tecta ostendit, Vrsini exemplar aperta, & epulis referta. prope astat liber mandatorum auro terga tectus, & super abaco cœruleo, surrectoque tapeto instrato erectus, in cuius dorso inscriptæ sunt notæ, quas habent Comites duces limitanei. Huic alter iunctus est liber, quem rationum de impensis in familiã factis esse puto. Parebant Castrensi palatij pædagogia, ministeriales dominici, & curæ palatij, quemadmodum in Castrensi Orientis est dictum, idemque quod ille habebat officium.

NOTITIA

PRIMICERIVS NOTARIORVM.

NOTITIA.

Sub cura uiri spectabilis Primicerij Notariorum.

NOTITIA *omnium dignitatum, & administrationum tam ciuilium quàm militarium.*
OFFICIVM *autem non habet, sed Adiutores.*

DE PRIMICERIO NOTARIORVM Occidentis. Cap. XLIIII.

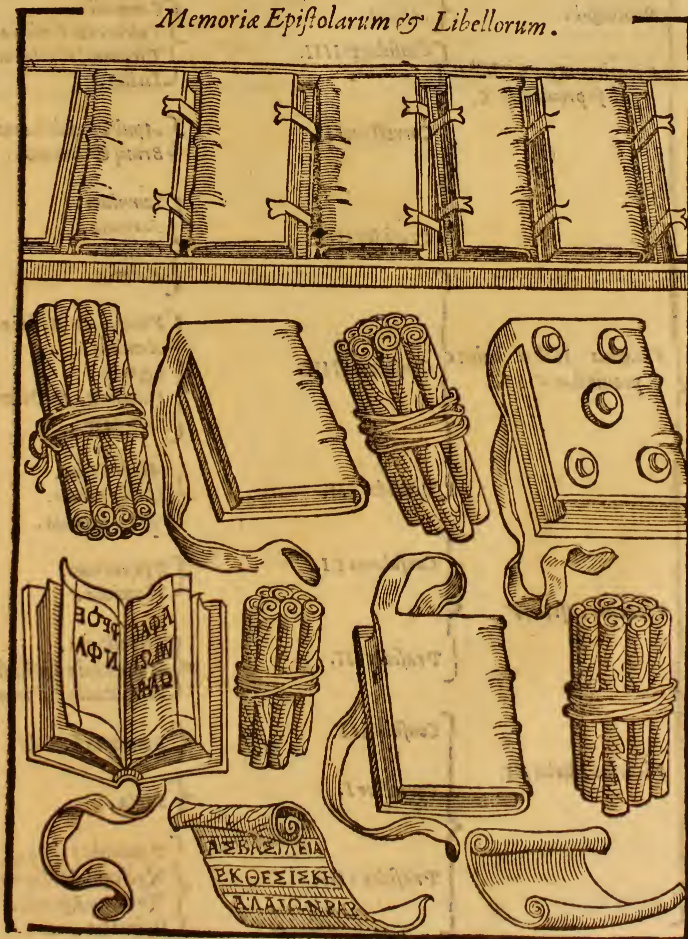
COMMENTARIVM.

INSIGNIA Primicerij Notariorum Occidentis in impressa Notitia in nullo ab Orientalibus differunt. Manuscripti eius librum mandatorum viridi corio tectum, ijsdemque notis inscriptum habent, vt Comites Limitanei & Duces, nempe F. L. IN TALL. COM. OR. PR. Non est autem hic codex mandatorum, qui ipsi detur, sed quem ipse magistratibus tradit, quem ad indicandum præcipuum suum officium præfert. Sequuntur alij spectabiles palatij.

NOTITIA.

MAGISTER SCRINIORVM CVM INSIGNIBVS.

Memoriæ Epistolarum & Libellorum.

NOTITIA.

MAGISTER memoriæ annotationes omnes dictat, & emittit. Respondet tamen & precibus.

MAGISTER Epistolarum legationes ciuitatum, & consultationes, & preces tractat.

MAGISTER Libellorum cognitiones & preces tractat.

DE MAGISTRIS SCRINIORVM Occidentis. Cap. XLV.

COMMENTARIVM.

MAGISTRI quoque scriniorũ Occidentis eodem modo se habent, quo & Orientales: Sed hic Magister epistolarum (Græcarum) deest, quod pro more suo Romanus Princeps omnia latinè scriberet. Quin olim iure cautum erat, vt latine tãtum decreta interponerentur, [a] quæ sicut & sententias Græci Imperatores Græce ferri posse, postmodum sanxerunt. [b] Impressa Notitia eadem in hoc repræsentat insignia, quæ in Oriente posuit. Manuscripti vero codices sex librorum terga, alternatim cœrulea, & lutea ordine disponunt, alternis item notis inscripta. cœruleorum hæ notæ sunt, F. L. IN TALL. COMOR. P. R. Luteorum istæ. F. L. VALE MAG. F. P. IVSSI. D. quas ita interpretor. Fœlix liber veniens a laterculo, Magistri epistolarum iussione diuina. Hæ notæ in Oriente omittuntur. Sunt vero hi codices exempla librorum mandatorum, qui ipsis Magistris Scriniorum, a Primicerio notariorum tradebantur: sed memoriæ & libellorum libris omissis, epistolarum tantum pro exemplo demonstrantur: Infra hos codices alij quatuor cum loris rubro tecti cernuntur, quorum vnus est apertus, alij clausi, quaterni item spectantur colligati chartarum fasciculi, qui libellos supplices, epistolas, probatoriasque referunt, quemadmodum in scrinijs Orientis est dictum. Hęc de spectabilibus Palatinorum dignitatibus: Nunc spectabiles prouinciarum magistratus sequuntur, quos secundum Notitię ordinem explicaturi, a Proconsule Africę incipiemus: Sed prius breuiarium magistratuum, qui Pręfecto Pretorio parebant, pręmittemus, vt omnes simul repręsentati clarius conspiciantur.

a l. decreta. 48. ff. de re iud.

b l. iudices. C. de sent. & interloc. om. iud.

Præfect⁹ Prætorio Italiæ prouincijs 29. Vicarijs 4. imperat. sub quo.

- *Proconsul.*
  - *Africæ.*
- *Vicarius Romæ habet sub se prouincias X.*
  - *Consulares IIII.*
    - *Campania.*
    - *Tuscia, & Vmbria.*
    - *Picenum suburbicarium.*
    - *Sicilia.*
  - *Correctores II.*
    - *Apulia Calabriaque.*
    - *Brutij & Lucania.*
  - *Præsides IIII.*
    - *Samnium.*
    - *Sardinia.*
    - *Corsica.*
    - *Valeria.*
- *Vicarius Italiæ habet prouincias VII.*
  - *Consulares IIII.*
    - *Venetiæ & Histria.*
    - *Aemiliæ.*
    - *Liguriæ.*
    - *Flaminiæ, & Piceni annonarij.*
  - *Præsides III.*
    - *Alpes Cotiæ.*
    - *Rhetia prima.*
    - *Rhetia secunda.*
- *Vicarius Africæ V.*
  - *Consulares II.*
    - *Byzantium.*
    - *Numidia.*
  - *Præsides III.*
    - *Tripolitana.*
    - *Mauritania Sitifensis.*
    - *Mauritania Cæsarea.*
- *Vicarius Illirici VI.*
  - *Consularis I.*
    - *Pannonia secunda.*
  - *Corrector I.*
    - *Sauia.*
  - *Præsides IIII.*
    - *Pannonia prima.*
    - *Noricum Mediterraneũ.*
    - *Noricum Ripense.*
    - *Dalmatia.*

Classis Africana à Commodo instituta. Lamprid.

De

DE PROCONSVLE AFRICAE, & eius insignibus. Cap. XLVII.

APTA a Scipione minore, atque incensa per xvij. dies Carthagine, Decemuiri eo missi, Africam in prouinciæ formam redegerunt, vt Appianus ait: Decretumque est vt eo Prætor quotannis mitteretur, qui postea Proconsul fuit, [a] ac primo ea prouincia facta est proconsularis. auctores Sext. Ruffus, & Iustinianus, [b] statutumque vt Proconsulem semper haberet. Vnde cum Proconsularis prouincia alio non adiecto, vel Proconsul simpliciter nominatur, Africæ intelligitur [c] Primus Marcellus Claudius in Africam missus est Proconsul. Nam Scipio antea non vt magistratus, sed Dux militum ibi bellum gessit, [d] Carthaginem postea Augustus instaurauit, sed submissiorem quã antea fuerat, vt Appianus [e] & Tertullianus [f] memorant. Quare hic Proconsul Carthagini, & tractui, vbi propriè Africa dicitur, imperans, sub se consularem habuit, qui præerat regioni vltra Bagradam fluuium, vbi est Vticensis: & ideo in Notitia impressa legitur, sub dispositione spectabilis Proconsulis Africæ prouinciæ consularis, scilicet est. In manuscriptis legitur, prouincia, & Consularis. Duos hic legatos ducebat propter amplam prouinciam & auctoritatem illi datam. Sed Sext. Ruffus suo tempore totam eam, sub consularibus fuisse refert, qui omnes cum Procõsule Præf. Præt. Italiæ parebant. olim Proconsul Africæ legionem cum auxilijs regebat, sed C. Caligula eum timens, proprium legioni Legatum præfecit; Tacitus [g] Legio, inquit, in Africa auxiliaque tutandis imperij finibus sub D. Augusto, Tiberioque Principibus Proconsuli parebant. Mox C. Cæsar turbidus animo, M. Syllanum obtinentem Africam, metuẽs ablatam Procõsuli legionem, misso in eam rem Legato tradidit: Aequatus inter duos beneficiorum numerus, & mixtis vtriusque mandatis, discordia quæsita auctaque: prauo certamine Legatorum ius adoleuit diuturnitate officij, vel quia minoribus maior æmulandi cura Proconsulum splẽdidissimus quisque securitati magis quam potentiæ consulebant: Hactenus Tacitus. Qui pro mandatis libros mandatorum vtrisque traditos intelligit; quod verò ait æquatum inter eos fuisse beneficiorum numerum, legendum est beneficiariorum, idest cohortalium & apparitorum, vt appellant iura; [h] Verùm Aureliano imperante Proconsul Africæ etiam Dux limitis Africani fuit. Spartianus in Firmo tyranno eo tempore tres Firmos fuisse plerique Græcorum ignorant, vnum Præfectum Aegypti, alterum Ducem limitis Africani, eundemque Proconsulem. Hic P. P. Italiæ tantum parebat, non illius Vicario in Africa, sicut nec Proconsul Asiæ vel Achaiæ Orientis Vicarijs. Africa præter Proconsulem quinque Rectores habuit, duos consulares, & tres præsidiales. Constantinus enim in quinque prouincias Africam diuisit, Numidiam, Byzatium, quæ consulares fuere, Mauritaniam Cæsariensem, & Tripolim præsidales. sed Proconsul Carthagini tantum, & illi prouinciæ, quæ vt dixi speciali nomine Africa dicebatur, imperabat, inquit Sext. Ruffus, fœcundissima vero hominum est Africa ait Herodianus [i] quæ plurimos agrorum cultores habebat.

[a] l. j. §. Deo itaq; C. de offi. P. P. Africæ.
[b] §. 2. Nouella 30. de proconsule Cappadociæ.
[c] vt in l. debitoribus. 31. ff. de re iud.
[d] Liuius. lib. 38.
[e] in fine belli Libici.
[f] de pallio, paulo post princip.
[g] lib. 20.
[h] l. 4. C. de episc. & cler. l. 17. C. T. de cohortalib.
[i] in septimo.

N O T I T I A.

PROCONSVL AFRICÆ CVM INSIGNIBVS.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Proconsulis Africæ.

PROVINCIÆ *Consularis (aliàs Prouincia) & Consularis, & Legati eius duo.*

OFFICIVM *autẽ habet ita.*

PRINCIPEM *de schola Agẽtum in rebus Ducenarium.*

Cornicularium.

Numerarios duos.

Primiscrinium.

Commentariensem.

Adiutorem.

Ab actis.

Subadiuuas.

Exceptores.

Singulares, & reliquum Officium.

COMMENTARIVM.

MVLIERIS Africam simulantis effigies pro insigni Proconsuli præferebatur, quam de spica loquens Pierius, ita describit, [a] Mulier quædam inspicitur pileo in primis cooperta caput, cœrulea palla hinc inde ab vtraque parte reiecta, eaque ad humum vsque fusa: Interiore verò tunica rubra, [a] lib. 56.

bra, imo limbo ad vnius pedis altitudinem albo, cuius superiorem inferioremque aureæ fibræ duæ circumeunt: Brachia nuda vtrinque exporriguntur, binas vtraque manu spicas sustentantia; sub pedibus naues duæ frumento onustæ depictæ sunt, litteræ superne sunt PROC. AFRICAE. Hæc Pierius, qui aliter vestes, earumque colores exprimit, atque in meo, & alijs exemplaribus reperiantur. Vbi mulier purpureum pallium supra dextrum humerum reijcit: subtus prasina, breuioreque tunica, supra auream pallam ad nudos pedes demissam induta. In Madruciano sub albo pallio cœruleam, talaremque tunicam gestat. Vrsini codici Pierij descriptio conuenit, sed quem ipse imum limbum vestis esse credit, est longior palla interior, quæ sub breuiore tunica ad pedes descendit. Alia insignia sunt à sinistra duo Principes in summo auratæ pilæ dextrarum indices simul attollentes, quod mutuæ fidei indicium est. Ad dextram est liber ferrugineo colore tectus, & supra abacum albo tapeto instratū erectus. Item tres naues frumento onustæ velis, remisque actæ, curam significant, quam habet Proconsul frumenti ex Africa Romam mittendi: Nam propter hoc potissimum Carthago restaurata fuit, ad quod alludit Prudentius.[a]

a lib. 2. ad Symmachum.

Respice num Lybicis desistat ruris arator
Frumentis onerare rates, & ad ostia Tibris
Mittere triticeos, in pastum plebis aceruos.

Et titulus est in Codice Theodosiano, de frumento Carthaginensi. Horatius quoque de Africæ fertilitate ait. Quicquid de Lybicis uertitur areis, quod ex Pyndaro desumptum est, qui πυρόφορον λίβυαν in Isthmijs dixit. Propter magnum commodum, quod ex frumento Africæ percipiebatur, grauius[b] ibi messium incensores quàm alibi plectebantur.

b l. aut facta. § vlti. ff. de pœnis.

Proconsul Africæ officium habebat, vt Proconsul Asiæ, & Achaiæ, apparitorū aliqui nomine tantum differunt: Nam qui vocatur Scriniarius Proconsulis Asiæ, & Quæstor Proconsulis Achaiæ, Primiscrinius Proconsulis Africæ dicitur, qui re sunt ijdē, de quo in subadiuua Præfecti Prætorio Orientis est dictum. Nunc ad alios spectabiles prouinciarum magistratus, inter quos Romæ Vicarius primum locum tenet, est transeundum.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Vicarij vrbis Romæ Prouinciæ infrascriptæ.

Consulares.

CAMPANIÆ.
TVSCIÆ, & VMBRIÆ.
PICENI *Suburbicarij.*
Siciliæ.

Correctores.

APVLIÆ, & CALABRIÆ.
BRVTIORVM & LVCANIÆ.

Præsides.

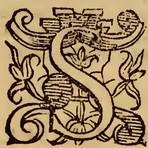
SAMNII.
SARDINIÆ.
CORSICÆ.
VALERIÆ.

OFFICIVM *autem supradictus vir spectabilis Vicarius habet ita.*

PRINCIPEM *de schola Agentum in rebus Ducenarium, aliàs ex Ducenarijs.*
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Curam Epistolarum.
Subadiuuas.
Exceptores.
Singulares & reliquos Officiales.

DE VICARIO VRBIS ROMAE. Cap. XLVIII.

COMMENTARIVM.

SEX in Occidente erant Vicarij, quorum tres P.P. Italiæ vices agebant. Reliqui P.P. Galliarum: Notitia impressa in Indice est mendosa, in qua legitur, Proconsul Africæ, cuius Vicarij sex: delēda est enim dictio, cuius, quæ in codicibus manuscriptis rectè deest: Vicarij enim vices Præfectorum gerebant non Proconsulū, qui in Notitia etiam ante illos recensentur. Tres ergo P. P. Italiæ Vicarij fuere, vnus vrbis, alius Italiæ, tertius Africæ. Primus Romæ Vicarius appellabatur, qui causas in X. Italiæ prouincijs appellatione suspensas audiebat, Principisque iussu iudicabat, & si Præfecti Prætorio Vicarius vocabatur, vt ait Cassiodorus,[c] qui etiam Prætorianos aduocatos coram eo patrocinatos fuisse dicit: Causas itaq; ciuiles & criminales, vice sacra, id est, iussu Principis iudicabat nō tantū in vrbe, sed etiā extra intra quadragesimū lapidē.[d] Quare cū in marmoribus legitur, vice sacra iudicans, Vicarius fuisse significatur. Idē Senatoria dignitate honestatus chlamyde militari induebatur, & carpento vehebatur. Cassiodorus[e] vices, inquit, agentiū mos est, sic iudicum voluntatibus obedire, vt suas non habeāt dignitates, splendent mutuo lumine, nituntur uiribus alienis, & quædā imago in illis videtur esse veritatis, qui proprij non habēt iura fulgoris. Tu autē Vicarius diceris, & tua priuilegia non relinquis, quando propria est iurisdictio, quæ datur à Principe. Habes enim cum Præfectis aliquā portionem, partes apud te sub Prætoriana aduocatione confligunt, uice sacra sentētiam dicis, & quod maximæ fidei signum est, in inscriptionibus uita tibi committitur hominum, quod inter mortales constat esse pretiosum. Additur, quod nec salutari te sine chlamyde iura uoluerunt, scilicet, ut sub ueste militari semper uisus nunquam crendereris esse priuatus: sed hæc omnia ad præfecturæ gloriam iudicamus esse concessa, ut qui tantæ sedis Vicarium dicerent, umbratile nihil uiderent: Ad similitudinem summorum carpento ueheris; Intra quadragesimum sanctissimæ urbis iura custodis, Præneste ludos ædis, in uicem consulis in honore positus, dignitatemque senatoris acquiris, & illa tibi panduntur atria, quæ summatibus probantur esse collata: Hæc ille. Ammianus sæpè & ipse Vicarij Romæ meminit. Nam[f] Artemius, inquit curans Vicariam præfecturam pro Basso quoque agebat, qui recens promotus urbis Præfectus, fatali decesserat sorte. Et alibi,[g] Maximus regens quondam Romæ Vicariam præfecturam Vicarij Romæ Claudio iuniore imperante fuisse leguntur, si quidem in actis martyrum Museianus sub eo Romam Vicarius rexisse dicitur,[h] & sub Dioclet. Flauinianus.[i] Sub Cōstantio post Volusianum, e Artemium Vicariam urbis præfecturam administrauit,[k] cui Iuliano imperante Hymetius successit,[l] huic Probus sub Valentiniano:

c in formula Vicarij Vrbis.
d Cassiod. in for. Præf. urb.
e lib. 6. in form. Vicar. urb. Rom.
f lib. 17.
g initio li. 28.
h apud Suriū 24. Februar.
i apud Cęsarem Baro. an. 298. in anna.
k l. 2. C. T. de incest. nupt.
l 21. C. T. de appellat.

a l.77.C.T. de decurionib.
b l.11. C.de suscept. & arcar.li. 16.C.T.eod.li. 162.C.T. de decurionib.
c l.6. C.T.ad l. Iul. de adulter. collatio legum Romana.cũ Moysis legib. tit.5.

niano: [a] deindè Benignus, [b] mox sub Valentiniano Z.Orontius. [c] Sed præter ditionem,quam in vrbe habebat,ex XVII. Italiæ prouincijs,ipse X. imperabat,nempe quatuor consularibus,scilicet Campaniæ,Tusciæ,Vmbriæque,Piceno suburbicano, ac Siciliç,& duobus Correctoribus,Apuliæ,Calabriæque Brutiorum,& Lucaniæ;& quatuor Præsidibus, Samnij,Sardiniæ,Corsicæ,& Valeriæ:Reliquæ Vicario Italiæ parebant. Eius desiderantur insignia nescio qua ratione omissa.Officium habebat ut alij Vicarij Principem de schola agentium in rebus,Ducenarium,Cornicularium, numerarios duos, & reliquos, eademque insignia. Primiscrinij numerarij uocabantur, [d] ad quorum curam spectabat præter alia munera exigere millenos denarios, à Campanis,Lucanis,Brutijs, pro larido debito populo Romano pendendos,quod munus pariter ad Primiscrinium Præfecti vrbis spectabat. [e] Romæ quandoq; iudicabat cum Præfecto urbi, & quandoque per se cognoscebat. Credo fuisse in arbitrio litigantium, apud quem agere mallent,& locum præuentioni factum. Nunc Italiæ Magistratus,qui huic Vicario parebant,ordine recensebimus, cum de his pauca præmiserimus.

d in offic. præf. urb.
e ut l. ult. C.T. de suarijs.

DE ITALIAE MAGISTRATIBVS. Cap. XLIX.

OLIM Italia Aesi fluuio in Senonibus ad Mare superum: Macra uero ad inferum terminabatur: postmodum uictis Gallis Senonibus, usque ad Rubiconem processit. Demum Triumuiri Reipublicæ constituendæ nè ullus Procõsul intra Alpes cũ exercitu esset,totã Galliã Cisalpinã Italiã fecerunt,& usque ad Alpes protulerunt, [f] eam Augustus,a C.Mœcenate persuasus,in XI. regiones diuisam [g] ad Polam usque extendit,singulis. Prætorem præfecit,quibus uir consularis imperabat. Romæ uerò intra stadia 570. Præfectus urbi iudicabat. [h] Ceterum Hadrianus noua magistratuum forma inuenta, Italiam quatuor consularibus regendam commisit. Spartianus,Quatuor,inquit, consulares per omnem Italiam Iudices constituit. Iulius Capitolinus. [i] Ab Hadriano,ait,inter quatuor cõsulares, quibus Italia cõmittebatur Antoninus Pius electus est ad eam partem Italiç regendam, in qua plurimum possidebat. Et alibi, [k] Datis,inquit, Iuridicis Italiæ cõsuluit ad exemplum,quo Hadrianus Consulares uiros reddere iura præceperat,postmodum unus totius Italiæ corrector usque ad Constãtinum fuit. Tetricus enim ab Aureliano Italiæ corrector factus est, & à Diocletianò Numidius. [l] quẽ Iulianæ scribẽs,amicum suum nominat. [m] Sed & sub Constantino Rufius Volusianus, annis octo Italiam Corrector rexit. [n] Demum in decem & septem prouincias ab eo Principe diuisa Italia totidem Rectores accepit,quorum octo consulares,duo correctores,septem Præsides fuerunt. Consulares quatuòr Vicario Romæ parebant;videlicet. Campaniæ Tusciæ,& Vmbriæ,Piceni suburbicarij, & Siciliæ, quæ & ipsa pars Italiæ censebatur. [o] Correctores prius tres fuerunt, duo Apuliæ & Calabriæ,Brutiorum & Lucaniæ: Tertius Venetiarum, & Histriæ, quarum Cæcilianus Placidus [p] Corrector fuisse legitur. Is est qui sub Constantio, etiam vrbi præfuit: [q] sed hç prouinciç posteà consularem habuerunt, unde duo Correctores in Italia permanserunt: prçsides vero quatuor Samnij,Sardiniç,Corsicç, & Vmbriç: De his igitur sigillatim, & primo de consulari Campaniç tanquam digniore est dicendum.

f Dion.lib. 87.
g Strabo lib. 4. Dion.li. 49.Plin. lib.3.
h Dion.lib. 52.
i in Pio.
k in Marco.
l l.5.C.quib.nõ obycit.long.tẽp. præscribit.
m l l.4.C. de iu. & fact.ignor.
n in marmore Romæ apud Maffæa.
o l.nationẽ. lib. 3.de uer.sign.
p in marmore Neapoli.
q l.37.C.T.de decurionibus.

DE CONSVLARI CAMPANIAE. Cap. L.

CAMPANIA inter Lirim fluuium,nunc Garilianum dictum & Sarnum continetur, ubi est Capua eius metropolis, & Neapolis: Nunc terra laboris dicitur à cãpis laboriuis, vel quod ille ager ob fertilitatem sit elaborandus. De hoc ità Cicero. [r] Campani semper superbi bonitate agrorum & magnitudine fructuum,salubritate aeris,& pulchritudine regionis. Eam cunctis terris Dionysius Halicarnaseus [s] Plinius cũ Liuio Polybius,[t] Virgiliusq; prçferunt,quod uini,frumenti, oleique copia ceteris antecellat, vnde Felix est cognominata.Omniũ, inquit Iornandes, [u] non modo Italiç, sed pene toto orbe terrarum pulcherrima Campaniç plaga est, nihil mollius cœlo, bis floribus uernat,nihil uberius solo,ideo liberi Cererisque certamen dicitur Hæc ille. idem L.Florus & plura Strabo. Itaque assignata cuique oppido certa frumenti quantitate pro alimẽtis reliquum Romanis horreis inferebatur. Symmachus, [x] Puteolanis,ait municipibus D. Constantinus C L M. modiorum in alimoniam ciuitatis indulsit,quæ summa à D.Constante regente Rempublicã media parte mutilata est:post quem Constantius annonam Puteolani populi X X V. M. modiorum adiectione cumulauit,atque ita factum est,ut C.M. modiorum eiusdem populi victus acciperet:sed Iuliano moderante Rempublicam, cum Lupus consulari iure campaniæ Præsidens Terracinensium contemplaretur angustias V. M. & D C C. mod. Puteolanis municipibus derogans, Terracinensium usui deputauit. addit Symmachus, Terracinenses lauacris publicis Romæ ligna, & calcem reparandis mœnibus subministrasse; magnam quoque suum copiam forte duas decimas Cãpani quotannis Romanis debebant [y] pro quibus tandem mille nongentos quinquaginta solidos soluerunt: [z] Hanc pecuniam primo consularis Campaniæ postea P. P. exegit [a] Nec poterant ludum equorum curulium campani exercere, nisi prius duo millia modiorum fabæ pro singulis factionibus ad alendos equos currentes Romæ contulissent [b] sub Domitiano Memmius Ruffus Consularis Campaniç in pios sæuijt. [c] Constantino imperãte Põpeianus Consularis Campaniç fuit; [d] mox Lupus,vt ait Symmachus,deinde Bulephorus [e] huic Felix successit, [f] deinde Amphilocius, [g] & alij.

Notitia in Consulari Cãpaniæ hæc insignia ostendit: Imaginem mulieris pro tribunali sedentis, à cuius dextro humero cingulum suspensum ad sinistrum latus obliquè descendit, sinistra scutum dextra hastam tenet, in cuius summo præfixa est tabella, vbi scriptum est CAMPANIA. Ipsa in capite tutulum cum prominentibus pinnis gerit Nuda pedes, Albaque palla succincta. Viride pallium, a parte sinistra brachio retenta ad genua fluere permittit. Ad dextram abacus albo tapeto, vt in alijs, instratus, librum luteo tegmine tectum sustinet. In Codice Vrsini supra rubram pallã albo pallio induitur. Madrucianus pro muliere, virum eodem modo indutum, & pro tribunali sedentẽ ostendit. Ad dextram liber mandatorum luteo tectus, albo ac surrecto tapeto abaco instrato inhæret, Vnde apparet ius dicentes propè. se hũc librum semper habuisse. Tribunalis, seu ut tum appellabant Secretarij forma hæc visitur: Locus amplus sellam in melio continet, cui ius dicens insidet: supra purpureæ cortinæ anulis suspensæ, & a lateribus conuolutæ tribunalis faciem aperiunt, id ita diductum & complicatum, velum leuatum vocabatur: [h] Cũ vero de causis decidendis, vel reis torquendis, aut con-

r de lege Agraria contra Rullũ.
s lib.1.
t li.3.cap.15.
u de regn.c.tẽp. success.
x lib.1.epist.39
y l.3.cap. vlt. de suarijs.
z nouel. Valentinia. de suarijs. tit. 37.
a l.3. C.T. de suarijs.
b d.nouel.Valentinianus.
c l.vlt. C.T. de equis curuli.
d Martyrolo. 7. & 12.Maij.
e l.4. C. si contra ius uel utilit. publ.
f l. 1. C. vt amor. vsus sit interd.
g l. 10. C.T.de liber.causa.
h l.181.C.T.de decurionib.

condemnandis consultabant, illud obducebant. Clemens.[a] Aspicite inquit mundana iudicia, quorum potestati uidemus tradi homicidas, adulteros, ueneficos, sepulchrorum perfossores, latrones, de quibus cum quæsiuerunt, Præfecti iudicio interrogant reos, an illa ita se habeant, quibus affirmantibus nō continuo eos ad supplicium mittunt, sed per plures dies quæstiones exercēt, cum multo consilio & velo interiecto. Hoc idē in actis martyrum apparet.[b] Lysias, inquiunt, introgressus obduxit velum, postea exiens ex tabella recitauit sententiam. Et in alijs actis S. Euplij, cum esset, aiunt, extra uelum secretarij Euplius, Caluisianus cōsularis intra uelum interius ingrediens, sentētiam dictauit, & foras egressus afferens tabellam legit: Euplium Christianum edicta Principum contemnentem, deos blaspheman tem gladio animaduerti iubeo. idem ferme D. Basilius,[c] Qui rerum, ait in hoc mundo potiuntur, quando facinorosum hominem morti sunt adiudicaturi, cortinas obducunt, & expertissimos quosq; ad causæ transactionem aduocant: Hæc ille. Secures etiam cum fascibus, & vultus Principum Consularis præmittebat, curruque argentato vehebatur ut ait Cassiodorus.[d]

a Constit. lib. 2. cap. 56.
b apud Suri. 23. Augusti.
c epist. 79
d in 6. in formu la consularit.

Clarissimus est, officiumque habet huiusmodi. Principem de officio P. P. Italiæ, quem solum ex eius apparitoribus accipiebat, item cornicularium, Tabularios duos pro Numerario, Adiutorem, Commentariensem, ab actis, Subadiuuam, Exceptores, & reliquos cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam, sine annotatione clementiæ principalis. Cæteri omnes consulares ad similitudinem consularium Campaniæ officium habebant, inquit Notitia.

Officia consularium ac presidum Orietis in hoc ab Occidentalibus differebant, quod in illis unus erat Numerarius, in his pro uno Numerario duo erāt tabularij; Valentinianus enim & Valens, eos primis nominibus mutaris instituerunt.[e] qui inquiunt, Numerarij appellari consueuerant, consularium atque præsidum duntaxat tabularij post hāc nostram sanctionem vocabuntur. Mox Gratianus eos duos esse voluit, quorū alterum fisci, res alterū largitiones tractare iussit, His verbis.[f] In prouincijs duo numerarij qui & tabularij collocētur, quo ad vnum fiscalis arcæ ratiocinium, Ad alterum largitionales pertinere tituli iubeantur. Hæc ille. Idem Arcadius cōfirmauit duobus susceptoribus additis:[g] Duos inquit, tabularios seu numerarios, & susceptores totidem per vniuersas prouincias oportere cōstitui clementia nostra præcepit. Hæc iura in Occidente recepta, in Oriente nunquam obseruata fuisse videntur. Grauis verò pœna his tabularijs ac susceptoribus imminebat, si quis suæ arcæ rationes in alterius scrinium trāstulisset,[h] M. Antoninus tabularios & ipse in prouincijs instituerat, apud quos nomina natorū ingenuorum scriberentur, vt ait Capitolinus qui à prædictis sunt diuersi. Ab hoc consulari & cæteris consularibus, Correctoribus, & Præsidibus Italiæ ad P. P. appellabatur.[i] Cassiodorus[k] Comitem Neapolis, qui illam Vrbem regebat, Consulari obsecutum fuisse scribit. Alij Italiæ consulares sequuntur.

e in l. 2. C. de Numerar.
f in l. 4.
g in l. duos, C. suscептor.
h d. l. 4. & d. l. duos.
i l. 27. C. T. de appell.
k lib. 6. variar.

DE CONSVLARI ANNONARIÆ Tusciæ Vmbriæque. Cap. LI.

HETRVRIA seu Tuscia ab Oriente fluuio Tibri a Latio, ab Occidente Macro flumine a Liguribus separatur. Ad Septentrionem Appennino, ad Meridiem mari Thyrreno clauditur. Vmbria vero a Meridie Hetruscos, ab Occidente Picenos, ab Oriente Sabinos & Picentes; ac Mare Hadriaticum a Septentrione habet. Trecenta eius oppida fuisse Plinius memorat, quorum Metropolis fuit Spoletum. His duabus regionibus vnus præerat Tusciæ consularis.[l] Vnde non ab re hæ duæ prouinciæ a Scæuola connectuntur, ac proximo Piceno aggregantur.[m] Epistola, inquit, testator ab hæredibus petijt, vt regionem Vmbriæ Tusciæ in Piceno, cohæredi vxori suæ restituerent, cum omnibus, quæ ibi essent, & mancipijs rusticis, & vrbanis: quæ sitū est, cum Eros & Stichus serui in diem vitæ testatoris in Vmbria, in Piceno actum administrauerint: Sint autem Damæ, quem testator viuus manumiserat, filij naturales, vtrum eidem Romæ ex codicillis præstandi sint, & respōdit esse. Hic Vmbriæ Tuscia connexa, ob vicinitatem Piceno adiungitur, & vtraque ab eodē Rectore administrabatur, qui prius corrector fuit. Sub Constantino enim Iouius Iulianus Tusciam, & Vmbriam Corrector rexit;[n] Iuliano Apostata imperāte, solius Tusciæ Ausonius,[o] sub Iouiano Terentius,[p] sub Valentiniano Maximinus,[q] sed paulo post Tusciæ Consularis Olybrius fuit:[r] in quo statu pluribus annis permansit; Valentiniano enim secundo, & Theodosio imperantibus Claudius Tusciam Consularis rexit.[s] qua postea Vmbriæ iuncta, vtraque ab vno Consulari est administrata. Tuscia, adiacensque regio a copia tritici, vini, casei, & carnium, quas producit, & Romæ suppeditabat, annonaria est appellata: Spartianus[t] Aurelianus, inquit, Tetricum, quem triumphauerat, Correctorem totius Italiæ fecit, id est Campaniæ, Samnij, Lucaniæ, Brutiorum, Apuliæ, Calabriæ, Hetruriæ, atque Vmbriæ, Piceni, & Flaminiæ, omnisque annonariæ regionis. Ammianus quoque[u] Hetruriam annonariam appellat: Hoc tempore, inquit, vel paulo ante noua portenti species per annonariam apparuit Tusciam. Nec solum ad victum necessaria, sed & nongentas vehas calcis ad formas aquæductuum reparādas in vrbem mittebat:[x] Quod & Symmachus prodit.[y] Vmbriæ quoque magna fuit fertilitas. Aristoteles enim[z] scribit in Vmbria ter animalia parere, arbores bis anno fructus, eosque laudatissimos producere, & mulieres plerunque geminos parere.[a] De hac regione sensisse fertur Poeta, cum dixit,

Bis grauidæ pecudes, bis pomis vtilis arbor.

Auctor quoque est Plinius[b] Cæsarem Vopiscū cum apud Cēsores causam ageret, dixisse, Campos Rosiæ, qui sunt in Vmbria, Italiæ sumen esse, in quibus perticas pridiè relictas gramen operiret. Polybius,[c] hanc regionem & Galliam Cisalpinam in omnia frugum genera fœcundam esse scribit, vt sæpenumero modius frumenti Siculus nō amplius quatuor obolis venierit; hordei non amplius duobus, dolium vini tantumdem, mellis, & farris tantam fuisse copiam, vt hominum opinionem superaret: Infinitam vero pecudum multitudinem Italici generis homines aluisse, & ad priuatos vsus, & ad necessarium exercitibus apparatum abunde alimenta administrasse: Hospites viatoribus honorificè exceptis, & omnibus ad victum necessarijs abunde subministratis, non amplius quam siliquam, idest, tertiam oboli partem accepisse. Quare cum populo Rom. affatim annonam exhiberent, iure annonariæ hæ regiones sunt appellatæ. In indice vero XXII. consularium, vbi habetur annonarij Tusciæ, & Vmbriæ, lego annonariæ, consularis enim ipse annonarius non vocabatur, sed prouinciæ.

l l. 5. C. T. de denunc. & edit. rescript.
m in l. vxorem. 41. §. codicillis. ff. de leg. 3.
n ex marmore.
o l. 6. C. T. de numerar.
p l. 61. 65. C. T. de decurion. l. 4. C. T. de iurisd.
q l. 8. C. T. de accusat.
r l. 72. C. T. de decur.
s l. 5. C. T. de denunc. vel edit. rescript.
t in Tetrico tyranno.
u lib. 17.
x vt l. 3. C. T. de calc. coctor.
y epist. 39. lib. 1.
z lib. de admirabilib. auditionibus si is liber nō est infiritius.
a Idem & Stephanus.
b in 17. cap. 4.
c lib. 2.

DE CONSVLARI PICENI SVBurbicarij. Cap. LII.

PICENVM vulgo Marchia Anconitana dictũ pentapolis prouincia uocatur à Synodo V I. Constantinopoli habita sub Constantino Pogonato. hanc Piceni denominationem Festus: tradit Picena, inquit, regio, in qua est Asculum, dicta quod Sabini cum Asculum proficiscerentur, in uexillo eorum Picus consederit. Duplex Picenum fuisse Notitia significat, Annonarium, & suburbicarium, utrunque à suo consulari rectum. Valentinianus; [a] Per suburbicarias, inquit, regiones uir Clarissimus Anatolius pabula ad mutationes, mansionesque singulas animalibus cursui publico deputatis, pro longinquitate itineris ab unoquoque oppido certo ac denunciato tempore deuehi ordinabit. Anatolio Valentinus consularis Piceni successit, [b] aliàs Valentinianus, [c] mox Sophernius. [d] Ante hos sub Constantio Patruinus Piceni consularis fuerat, ut Ammianus [e] scribit. In porta Arimini Actæus V.C. Flaminiæ & Piceni Corrector, Augusto imperante fuisse legitur quod falsum fuisse supra redarguimus. Codex Vrsini habet suburbicanum, quam lectionem non improbo, quia dicitur suburbicanum sicut rusticanum: Cicero [f] Tusculanos, Atinates, Arpinates, aliosque vicinos, municipes Romæ Suburbanos uocat. Quod tẽpore belli punici cum Annibale Piceni sensissent, illos uicatim habitare Romani coegerunt, & militiæ loco tabellariorum, ac uiatorum officio fungi, uti Strabo [g] memorat, legemque à C. Flaminio Tribuno pleb. latam fuisse de eorum agro viritim diuidendo Cicero [h] refert. Quia ergo in formam suburbiorum redactum est Picenum, & mœnibus desolatum suburbicanum potuit appellari. Alij ita dictum uolunt quod ea pars Romæ propior esset, ac fere vrbis suburbijs coniungeretur; Nam Plinius [i] scribit Romam per directum efficere passuum triginta millia DCCLXV. Ad extrema uero tectorum cum castris prætorijs à milliario, quæ erat columna aurata in foro, ut auctor est Plutarchus, per uicos omniũ uiarum mensuram colligere paulo amplius LXX. millium passuum. Quod siquis altitudinem tectorũ addat, dignam profectò æstimationem concipiat, fateaturque nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Hæc Plinius. Postea cum Traianus, deinde Aurelianus vrbis pomerium protulissent, ut Vopiscus, Eutropius, & Zosimus referũt, constat usque ad Tiberis ostium suburbia peruenisse quod & Aristides Smyrnæus [k] affirmat: Descendit hæc, inquit, usque ad mare, ubi commune emporium, communisque omnium, quæ terra proueniũt, dispensatio. Quicquid nunc Italiæ restat, complectu rum uniuersa mihi uidetur, unaque futura vrbs perpetua in Ionium mare protensa. Hæc ille. Itaque tã longe se extendentibus suburbijs, non mirum, si Piceni pars suburbicaria dici potuit. His concinit Symmachus [l] tum P. V. Spoletum, inquit, suburbanitas nostra est, A suburbanis enim prouincijs ad P.V. appellabatur. Valens A. [m] Referant, ait, iudices de suburbanis prouincijs ad præfecturam sedis urbanę, de cæteris ad præfecturam Prætorianam. His in locis multa prædia Princeps possidebat; inter quæ & bona Faustinæ, unde constitutus erat Rationalis rei priuatæ per urbem Romam, & suburbicarias regiones, cum parte Faustinæ sub Comite rerum priuatarum. Picenum uero erat, quod inter Aesim & Aternum fluuium continebatur. Exceptis decurionibus & his maioribus, per Picenum olim nemo uti equo poterat. [n]

a in l.9. C.T. de anno. & tribut.
b l. 1. C. de exhib. reis. l. pẽ. C. T. quib. equo. uf. concess.
c l.17. C.T. de oper. publ. l. 5. C. T. de pact.
d l.71. C.T. de decurion.
e lib.15.
f pro Gn. Plācio.
g in fin. 5. Geographicor.
h in Catone.
i li.3. cap.5.
k in panegyrico vrbis.
l epifto. 80. li.2.
m in l. 13. C. T. accusat.
n l.1. & ul. C.T. quib. equor. usus conce.

DE CONSVLARIS SICILIAE. Cap. LIII.

INSVLAE Italię adiacẽtes eius pars esse censentur, sicut & alię prouinciæ, inquit Vlpianus. [o] Sed & prouinciam idem ait, Siciliam magis inter continentes accipere nos oportet, quæ modico freto ab Italia diuiditur. [p] Addunt Iurium Interpretes, [q] insulas modo non ultra centum millia passuum ab Italia & prouincijs distent earum partes censeri. Sicilia itaq; modico freto separata ab Italia eius pars erit. Item Corsica quæ & ipsa non plus centum millibus passuum ab ora Ligustica distat, illius pars censetur: Sic & Sardinia, quæ angusto freto quinque millium passuum à Corsica distinguitur, Italiæ attribuetur, quæ nunc Hispaniæ adscribitur. Sicilia ergo tanquam pars Italiæ Consularem habet Vicario Romæ parentem.

Hanc primam Romanorum prouinciam factam Cicero, Sex Ruffus, & alij uolunt: aliqui Sardiniam fuisse malunt, ut Pomponius. [r] Primumque in eam C. Flaminium Prætorem missum Solinus memorat. Verum tamen est partem Siciliæ primo prouinciam factam, totam uero post Sardiniam fuisse subactam: Tam sub Repub. quam Principibus diu Prætoria mansit. Inter alios Sext. Biduceus Quæstore M. Tullio Cicerone ibi Prætor ius dixit, mox C. Sacerdos deinde C. Verres eam per triennium tenuit, quod Arrheius, cui ea prouincia decreta erat, eo non uenisset. Verri Metellus successit: Deinde Proconsulem Sicilia obtinuit: Seuerus enim Imperator, ut auctor est Spartianus, Siciliam Proconsularem sorte meruit. Deinde à posterioribus Principibus commissa est Præsidibus, ait Sex. Ruffus: Et nunc, inquit, à Consularibus administratur. Eo enim tempore sub Valentiniano Donnus Siciliæ consularis erat. [s] vltimo uero Iustinianus illi prætorem dedit, [t] qui etiã impensarum, quæ in milites fiebant, curam habebat. eiusdem decreto defensores & partes ciuitatum Siciliæ confirmabantur. [u]

Vigente Repub. duo Quęstores unus Lilibetanus alter Syracusanus eius insulæ tributa exigebant. [x] sub posterioribus Principibus ad Comitem priuatarum Italiæ hoc onus est deuolutum. Vnus uero triũ prouinciarum scilicet Siciliæ, Corsicæ, & Sardiniæ Rationalis vectigalium rationes scribebat. [y] Ab hoc consulari ad P. P. Italiæ olim appellabatur. [z] postea ad Quæstorem palatij ab eo est prouocatũ. [a] Aratores Siciliæ, id est, qui ibi agros possidebant, decimam frumenti quod colligebant, Romanis pensitarunt: rursusque alteram decimam ternis H S. in singulos modios uendebant. [b] Hæc erat summa DCCC. millium modiorum, qui efficiunt plus sexagintasex millibus nostrorum saccorum tritici. Cũ Ternos itaque H S. in modios pro hac decima Respublica, ex vectigalibus vel ærario solueret, penderetque modius libras 20. efficiebat hæc summa circiter libras quatuor solidos XI. nostræ monetæ, in saccum; Verum quia hoc frumentum populo Romano, aut militibus non sufficiebat, æqualiter omnibus Siculis tertia decima imperabatur, datis in modium H S. quatuor, erat fermè summa librarum sex cum dimidia in nostrum saccum. Cicero [c] loquẽs de hoc frumento à Sicilia præstando, Emundi, inqt duo genera fuerunt, unum certarum decumarum: alterum quod præterea ciuitatibus æqualiter esset distributum. Illius decumani tantum, quantum ex primis decumis fuisset, tritici mod. DCCC. millia pretium autem constitutum decumano in modios singulos H S. ternos Imperato H S. IIII. ita in frumentum imperatum H S. duo de tricies in annos singulos Verri decernebatur, quod aratoribus solueret

o in l. insula. ff. de iudi.
p l. notionẽ. 99. ff. §. 1. ff. de uerb. signif.
q Paul. Castren. & alij in d. l. in fin. la. 9. Bar. de insu. la.
r in l. 2. §. capta. ff. de origin. iur.
s l.29. C.T. de curs. publ.
t ut indicat eius Nouell. 104. quæ non extat, sed id titul. argumentũ latinè conscriptũ indicat.
u Noue. 75. quæ de est.
x auctores Cic. in Verrem & Asconius.
y l. 1. c. de suscep. & arcar. l. 1. C. T. commun. de iudun.
z l.27 C.T. de appellat.
a d. Nouel. 104.
b Cic. in 5. actione in Verrem & Asconius in diuinatione. Cassiod. in 6. de Comite qui militib. præerat. Plinius in panegyrico.
c in 5. in Verrẽ actione.

ret. In alteras decumas ferme ad nonagies, sic per triennium ad hanc frumenti emptionem Siciliensē propè centiès & tricies erogatum est. Ex verbis Ciceronis tres decimæ uidentur à Siculis solutæ, prima sine pretio, altera empta tribus H S. in modium; tertia quatuor. Prætori uero Siciliæ concedebatur, ut frumentum in cellam, idest, in suum & familiæ uictum sumere posset, quod æstimabatur quaternis H S. in modios tritici, binis in hordei, & ex ærario hæc pecunia numerabatur: postea uero non decima ab aratoribus, sed quinquagesima, aut quadragesima, ut ab alijs prouincijs exigi cœpit. [a] Naues prę terea suo ęre instructas, nautas, & milites, Siculi prę stabant Ciceroni, [b] Nauem inquit, imperare ex fœdere debuisti, remisisti in triennium: Militem nullū unquam poposcisti per tot annos. & alibi. [c] Superiorum prætorum consuetudo cum hæc fuisset, ut naues ciuitatibus, certusque numerus nautarum, militumque imperaretur, maximæ & locupletissimæ ciuitati Mamertinæ, nihil horum imperauisti: & rursus. Sūptum omnem in classem frumento, stipendio ceterisque rebus suo quæque nauarcho ciuitas semper dare solebat. & paulò post. Erat hoc ut dico factitatum semper non solum in Sicilia, sed in omnibus prouincijs, etiam in sociorum & Latinorum stipendio, ac sumptu, tum cum illorum auxilijs uti solebamus; Hæc ille. Septendecim populos Siciliæ fuisse idem Cicero [d] scribit, cuius metropolis fuere Syracusæ, ubi Prætor, seu Præses per hyemem degebat, quod ea esset maxima pulcherrimaque omnium Græcarum urbium. Cicero, [e] Vrbem, inquit Syracusas maximam esse Græcarum urbium pulcherrimamque omnium sæpe audistis. Est Iudices ita, ut dicitur, easque quatuor maximis urbibus cō stitisse scribit. Hic erat Baphium Syracusanum Siciliæ appellatum, ubi uestes Principis purpura tingebantur: vere autem prætores insulam circum ibāt cuius, inquit Cicero, hic situs, atque hæc natura esse loci cœlique dicitur, ut nullus unquam dies, tam magna turbulentaque tempestate fuerit, quin aliquo tempore Solem eius diei homines uiderent: Deinde æstate summa, inquit, ceteri prætores obire prouinciam, & circumcursare consueuerunt, aut etiam in tanto prædonum metu, & periculo ipsi nauigare: Hæc ille. Siculis ius Latij C. Iulius Cæsar dedit. M. Antonius Consul ciuitatem. [f] Hi sunt quatuor Italiæ consulares, qui Vicario Romæ suberant; Nunc ad duos Correctores, qui eidem parebant ueniemus.

a l. modios. 9. C. de susceptorib. & arcarijs.
b in actione 6. in Verrem.
c in 7. actione.
d in 7. actione.
e in 6. actione.
f Cicero in 4. ad Atticum.

DE CORRECTORIBVS APVLIAE & Calabriæ, item Brutiorum & Lucaniæ. Cap. LIIII.

Silari flumine ultra Campaniam vsque ad Laum flumen tenuere Lucani, ut Plinius refert, nunc Basilicatam uocant, inde usque ad Leucopetram promontorium sequuntur Brutij à Brutia regione, inquit Iornandes, olim nominati, nunc Calabri dicuntur. Antiquitus hæc regio œnotria nuncupata, ubi Græci resederunt, quæ peninsulam efficies Tarentum usq; eius metropolim circumuoluitur: Inde ad Tarentū erat Calabria, mox usque ad Garganum montem Apulia, sed nunc tota à Lao flumine Tarentum usque est Calabria, cuius illa ciuitas erat metropolis; ubi purpura uestes Principis tingebantur. His quatuor regionibus duo dati sunt Correctores; alter Apuliæ & Calabriæ; alter Lucaniæ & Brutiorum. Constantino imperante Claudius Plotianus harum corrector extitit, [g] mox Mechilius Hilarianus, [h] deinde Octauianus, [i] sub Valentiniano Symmachus. [k] Correctoris Apuliæ & Calabriæ insignia in calce operis a Notitia ostenduntur, ut, inde uelut in simulachro aliorum correctorum insignia & officium conspiciantur. Sunt autem in summo auratæ columnæ, duo auersi, sed ita connexi Principes, ut in unum desinant: Ingeniosum inuentum ad miram duorum Imperatorum concordiam ostendendam: Nigra tenuisque linea utriusque caput & corpus diuidit, ut fermè ex inuisibili hac diuisione ipsorum unitas minime tolli posse uideatur. Prope est abacus albo tapeto instratus, qui librum rubro corio tectum sustinet infra imago est oppidi cum hac inscriptione PROVINCIA APVLIA ET CALABRIA. Vnus enim corrector utrique præerat regioni. In manuscriptis vultus tantum duorum Principum apparent. Liber auro tectus cœruleo surrectoque tapeto nititur, in cuius dorso hæ notæ leguntur, FL. VALE. CORR. IVSS. d.d. quas ita interpretor, Fœlix liber uendicandus à laterculo correctori iussu dominorum. Impressi notis carent. Meus codex tergum libri purpura tectum ostendit. Officium habebat ut consulariū, excepto Principe, qui ex eodem officio accipiebatur uidelicet ipsum Principem, Cornicularium, Tabularios duos pro Numerarijs, Commentariensem, Adiutorem, Ab actis, Subadiuuam, Exceptores, & ceteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam sine annotatione clementiæ principalis. Ceteri Correctores ad similitudinem Correctorum Apuliæ & Calabriæ officium habent. Ab his ad P. P. appellabatur. Constantius ad Taurum P.P. [l] De Sardinia, inquit, Sicilia, Campania, Calabria, Brutijs, & Piceno, Aemilia, & Venetia, ceterasque interpositas appellationes laudabilis sublimitas tua more solemni debebit audire, competenti appellatione terminādas. Præfectus enim urbi nostra responsione prædictis cognitionibus sibi temperandum esse cognouit. Symmachus uero [m] refert à Correctore Apuliæ, quem Moderatore appellat, ad Præfectum vrbi prouocari. Lucani Romanis sues pendebant: unde Lucanica. Brutij dabant boues, sicut [n] Strabo scribit. Dimidias quoque decimas suum & pecorum quæ alebant, & aliquot millia amphorarum uini tradidisse uidentur. [o] Cassiodorus, [p] Hinc, inquit, montuosa Lucania sues, pendet; hinc Brutij Boum, pecus indigena ubertate præstant. Fuit nimirum utrunque mirabile, ut prouinciæ tantæ ciuitati sufficerent, & ampla ciuitas earum beneficijs uictualium indigentiam non haberet. & subijcit. iustum his statutum fuisse pretium: Hæc ille. Inde Princeps plebi & prętorianis militibus carnes suillas elargiebatur, certo viro ad hoc munus destinato. Zosimus, [q] Maxentius, ait, administris Marcelliano & Marcello tribunis militum, & Luciano suillæ carnis præbitore, quam fiscus populo Romano largiebatur, & aulicis præterea militibus, quos prætorianos uocant, in regium ab his solium collocatus est. Vopiscus. [r] Statuerat, inquit, uinum gratuitum populo Romano dare, quemadmodum oleum & panis & porcina gratuita præberentur, sic etiam uinum daretur quod tamen nō fecit. Lucani ad euitandas difficultates, quæ oriebantur, 6400. solidorum nomine suum permittente principe soluerunt. (Nouell. Valentiniani. tit. 37. de suarijs) Vicarij Romæ Præsides sequuntur.

g l. 1. C.T. de relat. l. 1. C.T. de appellation.
h l. si quis decurio. 21. C. de falsis. l. uniuersos. 25. C. de decurionib. l. 1. C.T. ad l. Fauiam.
i l. 2. C.T. de episcop. eccle. & cleric.
k l. 25. C.T. de cursu publico.
l in l. 27. C.T. de appellat.
m epist. 37. li. 1.
n in quarto.
o l. 4. C.T. de suarijs.
p li. 11. ad Vitalianum Cancellarium Lucaniæ & Brutiorum.
q lib. 4.
r in Aureliano.

DE PRAESIDIBVS SAMNII ET Valeriæ. Cap. LV.

AMNITES ab Occidente, Truento, ab Oriente Aterno fluminibus, à Meridie Apennino, Campanisque clauduntur, à Septentrione mari Hadriatico, nūc Aprutios uocant. Hos quinquaginta annis, inquit Iornandes, Fabij, ac Papirij patres ac liberi ita domuerunt, atque urbes diruerunt, ut hodie Sānium in ipso Samnio requiratur, nec facile appareat materia XXIIII. triumphorum: Hæc ille. Iuxta hos

hos est Valeria regio, à via & ciuitate Valeria dicta, quæ vt tradit Strabo, à Tiburtinis initium capiens, ad Marsos, & Corfinium Pelignorum metropolim extenditur, & partem Latij continet. In ea Latij vrbes sunt, Valeria, Bonifacij Quarti, Pontificis Patria, nunc extincta, Arsçoli, & Alba, prope quam, est ciuitas Cuculũ. In Romæ vero conspectu sunt Tibur, Præneste, & Tusculum. Valeriæ metropolis erat Amiternum, hodie Aquila dicta: Harum Præsides Vicario Romæ parebant, sicut & sequentes.

DE PRÆSIDIBVS *Sardiniæ, & Corsicæ.* *Cap. LVI.*

SARDINIAM à Sardo Herculis filio, qui primus eam occupauit, vocatam ferunt. Prima populi Romani prouincia a M. Pomponio est facta anno Vrbis DXXI. & biennio post Corsica à C. Papirio, sed vtraque ab vno Prętore regebatur, primusque M. Valerius vtranque administrauit. sub posterioribus vero Augustis sunt diuisæ, & singulæ singulis Præsidibus commissæ: Nunc, inquit Sex. Ruffus a suis Pręsidibus reguntur; Cõstantino enim imperante Festus Sardiniæ præses fuit, [a] cum Felix esset Corsicæ [b] sub Constantio etiam Constantini successore Bibulenius Restitutus solam Sardiniam Præses rexit: [c] sub Valentiniano, & Valente Laodiceus: [d] sub Gratiano Matronianus: [e] & id vsque ad Notitiæ tempora permansit, Postremo recepta a Vandalis Africa, Iustinianus illius Præfecto Prætorio Sardiniam tribuit: Itaque non amplius Italiæ, sed postea Africæ prouincia est habita: [f] Nunc vero Hispaniæ, annectitur. Frumentum & ipsa Romæ pendebat, cui Hircius de bello Africo, item Liuius, Iulius Cæsar præ decumis octauas frumenti imperauit: [g] Prudentius.

Nec det vela fretis Romana, nec horrea rumpat,
Sardorum, congesta vehens granaria classis.

Symmachus, [h] Benignus, inquit, rei frumentariæ negociũ peruigili animo executus, nihil de Sardinia reportauit, nisi bonam cõscientiam, & malam valetudinem. Horreis autem tantum frugis inuexit, quantum illi prouinciæ anni fortuna contulerat. Corsica vero modico freto à Sardinia discreta, & aliquanto minor 390. milliaria circumit, prius Cirna, a Cirno Herculis filio dicta. Vinum producit, optimum, alumen, & ferrum. Et ipsa suum habebat Præsidem. [i] Ab his Rectoribus ad P. P. Italiæ appellabatur, [k] quod Constantius statuit, cum antea ad P. V. Prouocaretur.

Horum Præsidum insignia erant, duorum Principum velut vnius viri effigies, duos vultus, & pectora exprimens, nigra enim linea vtriusque caput, & totum corpus diuidit: Vnum esse ob communem consensum duorum Principum imperium, melius exprimi non poterat. Abacus purpureo tapeto tectus, erectum librum sustinet, infra oppidi effigiem habet, supra nomine suæ prouinciæ inscripto, vt apud Notitiam in Præside Dalmatiæ visitur. Officium habebant vt Correctores. Vnus Rationalis trium prouinciarum tributa exigebat, Siciliæ, Sardiniæ, & Corsicæ, vti apud iura legitur, [l] & Notitia interpretatur. Hi sunt Italiæ Magistratus, qui Romæ Vicario obtemperabant: Nunc de alijs, qui Vicario Italiæ suberant est differendnm, & si à Notitiæ sint omissi.

a l. 3. C. T. de pœnis.
b l. 2. C. T. de tempor. cursu.
c l. 2. C. de capiend. & distrah. pignorib. tribut. causa.
d l. antepe. C. de his qui accus. nõ pos. l. 12. C. T. de accusat.
e l. 1. C. ad l. Iul. repetundar. l. 1. C. T. eodem.
f l. 1. §. Deo itaque. C. de offic. P. P. Africæ.
g lib. 2. ad Symmachum.
h lib. 2. epi. 114.
i l. 2. C. T. de tempor. curs.
k l. 27. C. T. de appell.
l in l. 1. C. de suscep. & arcar. l. 1. C. T. commu. diuidun.

DE VICARIO ITALIAE. *Cap. LVII.*

PRAETER Vicarium Romæ, aliũ habebat P. P. Italiæ, cui quatuor parebant Consulares, vnus Venetiæ, Istriæque, alij Aemiliæ Liguriæ, & Flaminiæ, cum Piceno. Tres vero Præsides, Alpium Cottiarum, Rhetiæ primæ, & Rhetiæ secundæ. Vicario enim Romæ regiones ad Orientem uelut antiquæ Italiæ committebantur. Huic aliæ ad Occidentem, quæ ante Triumuiros Reipub. constituẽdæ extra Italiam censebantur, scilicet, Galliæ Cisalpinæ, & Liguriæ, à quibus omnibus ad hunc Vicarium prouocabatur. Reperitur Romæ quoddam epigramma, quo Cranio Eusebio Vicario Italiæ ob singularem eius uirtutem addita est Aemilia, quæ prius Vicarij Romæ fuerat. Constantino imperante Iulius Verus Italiæ Vicar. extitit, [m] cui Septimus Bassus successit: [n] huic sub Valẽtin. Fauetius: [o] mox Catafronius: [p] deinde Italicus. [q] Hic Vicarius in primo indice Notitiæ recensetur, nulla postea eius insignium, officij, aut magistratuum fit mentio, uel quod aliqua folia sint deperdita, uel quod tum à Barbaris hęc regio uexabatur: Aemiliam enim & adiacentes prouincias se deuastatas uidisse, & ciuitates semidirutas D. Ambrosius deplorat. Hanc cladem prius Alaricus, deinde Attila Hunnorum Reges intulerũt. Verum insignia & officium, ut alij Vicarij, habebat. Eius uero Magistratus ex iuribus collectos explicabimus, a consulari Venetię, & Istrię, auspicati.

m l. 4. C. T. de priuil. eor. qui in sacr. palat. milit.
n l. 1. C. si quis eam cuius tut.
o l. 3. C. de agricol. & censit.
p l. 3. C. T. de cursu publico.
q l. 10. C. T. de lustr. collat.

DE CONSVLARI VENETIAE, *& Istriæ.* *Cap. LVIII.*

VENETIA à flumine Athesi usque ad Timauum extenditur, uulgo Marchiam Triuisanam uocant, quę a Longobardis Marchionibus Treuisij sedem habentibus nomen habuit, quemadmodum alius in Piceno Anconę degens, Marchię Anconitanæ nomen dedit. Venetię metropolis erat Aquileia, prima post Romam Italię ciuitas, ubi prouincię thesaurus conseruabatur, & si imperãte Augusto, extra Venetiæ fines censebatur, ut lib. 5. auctor est Strabo. A Timauo autem usque ad Arsiam fluuium non longe a Pola est Istria, cuius caput est Iustinopolis. His duabus regionibus unus Consularis sub Vicario Italiæ, præerat. Imperante Constantio hæ prouinciæ Correctorem habuere Cæcilianum Placidum, ut ex marmore Neapoli constat, quod est sequens,

M. MAECIO MEMMIO BALBANO CAECILIANO PLACIDO C. V. PONTIFICI MAIORI AVGVRI XV. VIRO SACRIS FACIVNDIS CORRECTORI VENETIARVM, ET ISTRIAE, PRAEFECTO ANNONAE VRBIS SACRAE CVM IVRE GLADII, COMITI ORDINIS PRIMI, COMITI ORIENTIS, AEGYPTI, ET MESOPOTANIAE, IVDICI SACRARVM COGNITIONVM TERTIVM CONSVLI ORDINARIO PATRONO PRAESTANTISSIMO REGIO PALATINA POSVIT.

Postea hæ prouincię Consularem habuere, vt sub Valentiniano Florianum. [r]

In Venetia, & Istria erat Cissense baphium vbi sericum & lana principis tingebantur. [s]

r l. 1. C. T. de exact. quæ repetita est in l. 10. C. T. de execut. & exact.
s Notitiæ sub com. larg.

DE

DE CONSVLARIBVS AEMILIAE, Flaminiæ, & Piceni. Cap. LIX.

ALLIA togata, erat tota ea regio, quæ est intra Padum, Apenninum, Rubiconem, ac Treboiam, ut Plinius, Ptolomæusq; referűt, ita dicta, quòd ciuitate donati toga Romana eius incolæ uterentur. Totus hic tractus in duas regiones diuiditur, Flaminiam, & Aemiliam. Nam M. Aemilius Lepidus, & C. Flaminius Coss. deuictis Liguribus Apuanis, ne in ocio milites tenerent, alter Roma per Thusciam & umbriam Ariminum usq; uiam à se Flaminam dictã strauit: [a] Alter Placentia ad Ariminum, Aemiliam, Itaque Flaminia est appellata, quæ Ariminum, ducit cuius metropolis fuit Rauenna. Aemilia verò est, quæ inde Placentiam tendit. Nos tamen ita diuidemus, ut quod est ab Aesi ad Aternum fluuium, sit Picenum, seu Marchia Anconitana: ab Aesi ad Rubiconem Flaminia, quam Romandiolam appellant: Inde Placentiam usque, aut ad flumen Trebiam Aemilia. M. enim Aemilius Lepidus ibi Proconsul, totam eam prouinciam reformauit; inter alias ciuitates Regium dirutum instaurauit; quod etiam ostendit hæc antiqua in scriptio, M. LEP. CIN. REG. INST. quam Valerius Probus ita interpretatur, M. Lepidus ciuitatem Regij instaurauit, ibique forum causarum habuit; unde Regium Lepidi forum appellatur. Hæc regio ab ipso Aemilia est dicta, quę prius Aurelia vocabatur, sed hodie tota Longobardia Bononiam vsque censetur. Flaminiam uerò Carolus Magnus Ecclesiæ tradens, tanquam territorium ad Romam spectans Romandiolam appellauit. His duabus regionibus duo prͤfuere consulares, alter Aemilię; alter Piceni, & Flaminiæ. Aemilia post Diocletianum sem per Consularem habuit: Constantino enim imperante, eius Consularis Rufinus fuit: [b] deinde sub Constantio Dulcitius. [c] Reperitur tamen Aemilia cum Liguria quandoque consulari commissa. Constantinus enim Vlpio Flauiano utranque regendam tradidit. [d] Valentinianus secundus & Theodosius Romulo [e] pro arbitrio namque Principum uarij statuebantur magistratus.

a Strabo lib. 5.

b l. 1. C. T. de ne stig. & commiss.

c l. 2. C. de agri col. & censit.

d l. 2. C. T. de extraord. siue sord. muner.

e l. 4. C. T. de denunc. uel edit. rescri.

DE CONSVLARI LIGVRIAE. Cap. LXI.

VBIVM non est Ligures nunc eos esse, qui ab Apennino inter Macram, & Varum, & mare Tyrrhenum continentur, quorum caput est Genua, sed olim vlteriùs etiam per Apenninum ad eos Subalpinos, qui vulgò Pedemontani uocantur, & Vercellas protendebantur; Astamque Coloniam, Dertonam, Statellamque complexi usque ad montem Balistam in Regiensi agro, nunc mõtem Valestrum nominatum, ac montem Lætum, seu Sancti Peregrini perueniebant & Pisas usque extensi fuisse uidentur. [f] His ergò populis, ut numerosis, latamque regionem tenentibus, proprius datus est Consularis, qui sub Arcadio Arrianus fuisse legitur: [g] Quandoque tamen AEmiliã, & Liguriam unum consularem rexisse, supra diximus: [h] Liguriæ caput tum erat Mediolanum, ubi totius prouinciæ pecunia publica condebatur, cui Præfectus thesaurorum Mediolanensium Liguriæ uocatus sub Comite Largitionum residebat. Hi sunt quatuor Consulares, qui Vicario Italiæ parebant, nunc de eius Præsidibus est tractandum.

f Liuius lib. 10. de bello macedonico & Asiatico. seu decad. 4.

g l. 4. C. T. vnde vi.

h l. 2. C. T. de extraord. siue sord. muner.

DE PRAESIDIBVS ALPIVM Cotiarum Retiæ I. & II. Cap. LXI.

OTIAE alpes sunt, ubi nunc mons Cinesius dicitur, à Cotio Rege appellatæ, qui XII. ibi ciuitates condidit, uti Plinius [i] memorat. Is Marcellino teste, [k] Cæsari Augusto amicissimus fuit, sed eo, & filijs extinctis, hæc regio à Nerone in potestatem imperij Romani redacta, & Latij iure donata, [l] proprium Præsidem accepit. [m] Incipiunt hæ Alpes ut ait Marcellinus à Segouione oppido, quod nunc Susam uocant, ubi Cotij ipsius sepulchrum memorabile uisebatur, aliaque oppida usque ad Noualessam continebant. Alpes gallicum vocabulum, & pro altis mõtibus accipi Seruius scribit: Goropius lib. I. Gallicorum glaciem montium significari sua lingua affirmat. Retia uerò ut Stephanus, & Ptolomæus [n] referunt, etiam ipsa est in alpibus, quæ Galliam Cisalpinam, à Germanis diuidunt, ab Occasu mõtem Adulam fontesque Danubij habet, ab Oriẽte Lycum flumen, quod Danubium influit, Retiamque a Vindelicia separat: ad Septentrionem Danubio, ad Meridiem alpibus clauditur, & hæc Retia prima seu superior uocatur. Vltra Lycum vsque ad Oenum fluuium Orientem versus, & Vindeliciam, Retia secunda, seu inferior est dicta. Hodie hunc tractum Sueuiam nominant: Huius metropolis fuit Augusta Vindeliciorum, ubi pecunia Principis à Procuratore thesaurorum Augustæ Vindeliciensis Retiæ secundæ nuncupato seruabatur. Hæ duæ regiones à duobus Præsidibus administrabantur, & Italiæ Vicario parebant: Olim utraque regio ab uno Prætore regebatur. Tacitus, [o] Infesta Retia, cui Pactius Septimius Prætor erat incorruptæ erga Vitellium fidei. P. quoque Aelius Pertinax, qui postea imperauit, sub M. Antonino Prætor Retias gubernasse fertur; sed idẽ Tacitus eas quandoque à procuratoribus administratas fuisse scribit. [p] Cassiodorus [q] ipsas munimina Italiæ, & claustra prouincię uocat, quæ, inquit, non immeritò sic appellata esse iudicamus, quando contra feras, & agrestissimas gentes sunt uelut quædam plagarum obstacula, Retia Italiæ eas esse significat: Alij à Reto Duce deriuant: In his limiti Roma. Imperij erecto, Dux cum militaribus copijs præerat. Hi sunt magistratus prouinciarum, qui Vicario Italiæ eiusque Prͤfecto obtemperabant. Præter hos Comes rei militaris cum XVI. fermè præsidijs Italiam custodiebat. Nunc ad Illyrici prouincias est ueniendum.

i lib. 3. cap. 15.

k lib. 15.

l Tacit. lib. 5.

m Eutrop. lib. 7. cap. 6. Vopiscus in Aureliano.

n lib. 2.

o in 20.

p lib. 17.

q lib. 7. uariar. in formal. Ducatus Retiarum.

DE VICARIO ILLYRICI OCCIdentali. Cap. LXII.

ERTIVS in Occidente fuit Vicarius Illyricanæ diœceseos & si à Notitia omissus, quod ea regio tũ à Barbaris teneretur. Illyricum prius C. Iulio Cæsari cum Gallia Cisalpina est demandatum, [r] deinde sub posterioribus Principibus Italiæ annexum. Id olim Claudio iuniore imperãte Thracas, Mysos, Dalmatas, Pannonios, & Dacos, continebat, ut Pollio scribit, [s] postea quicquid est circa Danubium usque ad Pontum Euxinum Illyricum est dictum, inquit Zonaras. Duplex Arcadio & Honorio imperantibus est factum, ut in P. P. Orientalis Illyrici exposuimus, alterum Orientale, alterum Occidentale. quod Herodianus [t] dicit Italiam à Germania diuidere, ad Præfectumque Prætorio Italiæ pertinebat, cuius sex prouincias Notitia recenset.

r Tranquill. in c. Iulio cap. 22.

s in Claudio.

t in Alexandro.

Duas

Duas Pannonias primam, & secundam, Noricum Mediterraneum, & Ripense, Sauiam, & Dalmatas, ex quibus sola Pannonia secunda consularem habebat. Quare cum ad Elpidium Pannoniæ consularē Constantius scribit, [a] de secunda est intelligendum. Sauia Correctorem, reliquæ Præsides habuere. Huic Illyrico & Africæ P.P. Italiæ imperabat. Marcellinus, [b] Valentinianus, inquit, Mediolanum, valens Constantinopolim discessit, & Orientem quidē regebat potestate Præfecti Salustius, Italiam verò cū Africa & Illyrico Mamertinus. Hæc ille. Illyrici regiones, ita se habebant, vltra Oenum fluuium, à quo Retiam secundam terminari diximus, Oriētem versus erat Noricum, quod vsque ad Cecium mōtem perueniebat, à Meridie & Alpibus vsque ad Danubij ripas versus Septentrionem extendebatur, & ob id huius regionis pars Ripense Noricum vocabatur, hodie Bauaria dicitur. Aliud Noricum mediterraneum dicebatur, cuius Præses Constantino imperante, erat perfectissimus, vt apparet ex sequenti inscriptione apud Celeiam Stiriæ in pariete templi Franciscanorum. D. N. FL. CONSTANTINO CLEMENTISS. ATQVE VICTORI AUG. MARTINIANVS V. [c] P. PRAESES PROVINCIAE NORICI MEDITERRANEI.

a l.6.C.T. de veteran.

b lib.26.

NORICVM.

c vir perfectissimus.

Vltra montem Cecium ad Orientem vsque ad fluuium Aenonem inter Alpes Liburniæ, & Danubium est Pannonia prima seu superior, nunc Austria vocata, quæ a Præside regebatur.

PANNONIA I.

PANNONIA II.

Vltra Aenonem Draua, & Danubio, Pannonia inferior clauditur, vbi Ister Draua miscetur. Nūc Bossina & Seruia nominatur, cui Consularis præerat. Inter Sauum vero & Drauam Sauia est, nunc Croatia dicta, cui præerat Corrector. Aliqui existimant, vbi nunc est Seruia & Bossina, Sauiam fuisse, quod ego non affirmo. Præsidis Valeriæ, quæ nunc Stiria dicitur, ijsdem finibus clausæ, Notitia non meminit, cum tamen proprium infra illi Ducem assignet, fortè à Consulari Pannoniæ secundæ regebatur. Tres ergo diœceses P.P. Italiæ parebāt, Italia, Illyricum & Africa, cuius solius Vicarij insignia, cum suis Consularibus, correctoribusque, & Præsidibus, eorumq; imaginibus Notitia ostendit, Illyrici verò Consularem vnum, & Correctorem, quatuorque Præsides in Indice tantum recēset, sed nullum eius Vicarium nominat, aut Præsidum insignia, vel officia repræsentat, quæ tamen quemadmodum Vicarij Africæ, & aliorum olim cum suis magistratibus exercitata fuisse constat. Sub Valentiniano enim III. & Theodosio ea regione ab Hunnis deuastata, vt auctores sunt D. Prosper & alij, Rectores eo mitti desiere. Paulus Diaconus, [d] Per hæc tempora, inquit, scilicet Theodosij Iunioris, Hunnis Thracias, & Illyricum populatione vastantibus, exercitus qui Siciliæ morabatur, ad defensionem Orientalium prouinciarum reuertitur: & alibi, [e] sub Martiano, & Valentiniano Iuniore, Rex, ait, Hunnorum Attila, dum regnum intra Pannonias, Daciamque gereret, Macedoniam Mysiam, & Achaiam, vtrasque etiam Thracias, immanissima rabie deuastabat. Alij [f] volunt Valentinianum Placidiæ Theodosio socero Illyricum cessisse, vt Eudoxiam eius filiam vxorem haberet. Nullus ergo ibi tum Occidentis Vicarius, aut Præses. Sed nec vllus Comes aut Dux rei militaris fuit. Antea vero Vicario Illyrici sex prouinciæ paruerunt, quas, à Consulari Pannoniæ secundæ vt digniore incipiens, pro uiribus restituere conabor.

SAVIA.

d lib.14.

e lib.15.

f Iornandes.

DE CONSVLARI PANNONIAE *secundæ, & correctore Sauiæ, ac præside Pannoniæ primæ, & vtriusque Norici.* Cap. LXIII.

PANNONIA intra Sauum fluuium & Danubium clausa, à Tiberio Cæsare viuente Augusto biennio est subacta. Peoniam appellari Appianus scribit, quā Zonaras, & aliqui diuersam faciunt, & in Macedonia ad Axiū flumen constituūt. Ptolomæus, in duas Pannoniam diuidit, superiorem seu primam, vbi nunc est Austria, & inferiorem, seu secundam, Narbone fluuio à prima separatam, nunc Vngaria dicitur. Prius Proconsularis fuit, siquidem Seuerus A. vt scribit Spartianus, Pannonias proconsulari imperio rexit. Mox hæc diu Consularis fuit. Eius enim Constantio imperante, Africanus, [g] mox Elpidius Consularis fuit, [h] cui sub Iuliano Apostata Sext. Victor Historiographus successit, qui postea etiam vrbi præfuit, ut Marcellinus [i] scribit. Hunc Fortunatus sub Valētiniano in eodem magistratu sequutus est. [k]

PANNONIA 2.

g Marcel.lib.16.

h l.6.C. Th.de veteran.

i lib.21.

k l.27.C. Th.de cursu public.

Superior verò seu Pannonia prima præsidem habebat. Huius metropolis erat Sabaria, vbi prouinciæ thesaurus sub præposito thesaurorum Sabariensium seruabatur. Pannoniæ annis 50. ab Hunnis retentæ, anno salutis 429. sub Valentiniano secundo sunt receptæ, ac rursus amissæ. [l] Ostrogothi enim, qui Hunnis superatis circa Danubium resederant, cūm Illyricum vastare cœpissent, eas à Leone primo A. cum Mysia acceperunt, & illi Theodoricum [m] Theodomitis ex Asilona concubina filium obsidem dederunt.

PANNONIA I.

l auctor Marcellinus Comes.

m Blond.prima decad.lib.1.

Sauia citra Sauum, à quo nomen accepit, sita, vbi est Liburnia, Correctorem habuit, cuius sub Constātio Rectorem fuisse Africanum Marcellinus [n] scribit, sed correctorē intelligit. Huius metropolis erat Sciciana, vbi prouinciæ thesaurus reponebatur, cui præerat præpositus thesaurorum Scisciaṇorum Sauiæ nuncupatus. Hic etiam Procurator monetæ Scisciauæ sub Comite largitionum monetam percuti curabat. Sauiam & Pannoniam secundam limites Rom. imperij vnus Dux cum pluribus numeris tuebatur, & alius Pannoniam primam.

SAVIA.

n lib.15.

Noricum Cecio monte ad Orientem à Pannonia diuidebatur, ab Occidente Oeno fluuio à Vindelicia & vsque ad Danubium Septentrionem versus extendebatur. Duplex erat Noricum, Ripense ultra Narabonem, secundum Danubij ripam tendens, & illud quod est citra, Mediterraneum vocatum, vtrunque suum præsidem habebat. Prius à Procuratoribus, Galba imperante administrabatur. Tacitus. [o] Duæ, inquit, Mauritaniæ, Retiæ, Noricum, Thraciæ, & quæ aliæ procuratoribus cohibentur. Dalmatię pręses sequitur.

NORICVM.

o lib.7.

DE PERFECTISSIMO PRAESIDE *Dalmatiæ.* Cap. LXIIII.

DALMATIA à monte Sardonio versus septētrionem ad mare Hadriaticum, & Meridiem contra Apuliam protenditur: ab occasu habet Liburniam, ab Oriēte Macedoniam, à qua Drilone fluuio diuisa, antiquum nomen retinet. Quatuor habebat metropoles, Ladram, Salonam, quæ alio nomine Spalatum dicitur, vbi erat præpositus thesanrorum Salonitarum, Dalmatiæ, sub Comite largitionum, & Baphium Salonitarum Dalmatiæ uocatum, vbi sericum, & lanæ Principis purpura tingebantur: Hic

etiam

etiam arma fabricabantur. Aliæ metropoles fuere Antibarus, & Ragusa, latinum habentes idioma; reliquæ Sclauono sermone, & habitu utebantur, vt ait Guilielmus Tiri Archiepiscopus. [a] Dalmatia olim Proconsuli Macedoniæ paruisse aliquibus videtur. Vlpianus enim scribit se ab Herennio Modestino Proconsule de Dalmatia consultum, [b] sed illa dictio, proconsule, in Florentina lectione deest: Et certum est Præsidem imperasse, non clarissimum, vt alij, sed Perfectissimum; neque enim ex Senatoribus, sed ex inferioribus eligebatur, aut equitibus, quos dignitate perfectissimi anteibant, vt Constantinus ad Verrinum Præfectum vrbi significat. [c] Senatores, inquit, qui ueniam ætatis impetrant, apud P.V. officium de suis moribus, & honestate perdoceant: Perfectissimi apud Vicariam, Præfecturam: equites Romani apud Præfectum Vigilum, quæ uerba in Codice Iustiniani [d] sunt immutata. Itaque positi sunt perfectissimi supra equites, qui non primum, sed secundum post Clarissimos locum habebant, & in iure à Perfectissimis separatis tractatibus distinguuntur, [e] & post eos locantur.

a lib. belli sacri 3. cap. 17.
b in l. si quis vxori. 52. §. siquis asinum. ff. de furt.
c in l. 1. C. T. de his, qui veniam ætat. impetr.
d in l. 3. C. de his, qui veni. æta. impetra.
e tit. C. de perfectissimatus digni tate. & C. de equestri dignitate.

Insignia Magistratus perfectissimi sunt duo Principes in summo auratæ pilæ, in unum uterum desinentes, vt supra in Correctore Apuliæ, & Præside Cappadociæ exposui; Item abacus rubro tapeto instratus, qui librum viridi corio tectum regit; infra est forma oppidi cum hac inscriptione PROVINCIA DALMATIA; In manuscriptis dorso libri insunt hæ notæ. LFLG. P. PRVM. IVSSV DD. quas ita sum interpretatus. Liber fœlix legendus Præsidibus prouinciarum iussu dominorum. In Madruciano littera G. est minuscula.

Officium habet Principem ex eodem officio, Cornicularium, Tabularios duos, Commentariensem, adiutorem, Abactis, Subadiuuam, Exceptores, & ceteros cohortalinos, quibus ad aliam non licet transire militiam sine annotatione clementiæ Principalis. Ceteri Præsides, ad similitudinem Præsidis Dalmatiæ, officium habent. Hæc sunt, quæ de Vicario Illyrici & eius Magistratibus, scribere necessaria existimaui. Nunc ad Vicarium Africanæ dioeceseos, & eius iudices est veniendum, quod de nouis Africæ magistratibus differendi occasionem dabit.

DE VICARIO AFRICAE ET EIVS Consularibus, ac præsidibus. *Cap. LXV.*

RAETER Romæ, Italiæque, atque Illyrici Vicarium; Quartum Africæ P. P. Italiæ habuit, vt sub Diocletiano Aurelium Agricolaum, vt ex actis D. Marcelli martyris, constat, [f] sub Constantino Eubulidem, [g] Constantio Aconium Catulinum, [h] mox Anatolium; [i] deinde Petronium, [k] & Maximianum: [l] sub Iuliano Apostata Vitianum: [m] sub Valentiniano Dracontium, [n] & crescentem. [o] Gratiano Comenium. [p] Arcadio Dominatorem. [q] Quinque regebat prouincias, duas consulares Byzatium & Numidiam, Tres Præsidum, Tripolitanam, Mauritaniam Sitifensem, & Mauritaniam Cæsaream, quam in indice Notitia tanquam à Duce rectam prætermittit: sed insignia repræsentando, eam quintam prouinciam Vicarij ponit. Sext. verò Ruffus sex prouincias, inter quas & Tripolitanam consularem facit, & Africam propriè dictam, qui est tractus Carthaginensis, cui proconsul præerat, sextam prouinciam ponit. Vniuersam igitur Africam in sex prouincias ita diuidit. Proconsularem in qua, inquit, est Carthago. Numidiam, Byzatium, Tripolitanam consulares, ac duas Mauritanias, Cæsariensem, & Sitifensem Præsidales. Aliter Ptolomæus diuidit, sed nos Notitiam sequimur. Numidia ab Ampsaca ad Ortum tendens, usque ad Sissaram fluuium peruenit, cuius caput est Cirtha, Antonino Pio imperante, Legatum seu Præsidem habuit Tuscium Fuscianum, [r] sub Diocletiano Concordium Proconsulem, [s] Postea sub Constantino Valentinum consularem, [t] sub Arcadio Ianuarium. [u] In hac prouincia Rationalis summarum Numidiæ appellatus, sub Comite Largitionum residebat.

f apud Surium, 30. octobr.
g l. 2. C. de luctis aduocator.
h l. 24. 26. C. T. de decurionib.
i l. 28. C. T. eod. de decurionib.
k l. pen. C. de dilationib.
l l. 44. C. T. eod. tit.
m l. 7. C. de ædific. priuat.
n l. 10. 11. 13. & 16. C. T. de anno. & tribut. l. 6. C. eod. tit. l. 8. C. de iure fisci. l. 9. C. T. de susceptoribus.
o l. 17. C. T. de anno. & tribut.
p l. 84. C. T. de decurionib.
q l. 35. C. T. de hæret.
Africæ statuit.

Numidia.
r nam secundū. 7. C. de lega. præstan. contr. tab.
s l. 28. C. The. de adult. l. ita nobis 28. C. eo. tit.
t l. 7. C. Theo. de episto.
u l. 17. C. Th. de lustra. collat.

In mediterraneis inter Bragadam, & Tritonem fluuios, est Byzatij regio consularis omnium fertilissima. Plinius. [x] E medio, inquit, in Byzatio Africæ campo centeni quinquageni modij reddun tur. Misit ex eo loco D. Augusto Procurator eius ex uno grano, (vix credibile dictu) quadringenta paucis minus germina, extantque de ea re epistolę. Misit & Neroni similiter CCCLX. stipulas ex vno grano. Hæc ille.

Byzatium.
x lib. 18. c. 10.

In Byzatio est vrbs Adrametum, quam olim magnam & metropolim Iustinianus muro muniuit, & à se Iustinianam appellauit, [y] nunc Macomedia dicitur. Adrimetinam coloniam D. Cyprianus appellat, [z] de qua in actis Apostolorum, [a] Iuliano Apostata imperante, Aginarius Byzacenæ consularis fuit, [b] sub Valentiniano Honoratus. [c] Ad Byzacenos est Valentiniani rescriptum, [d] Byzancenos legit Stephanus.

y Procop. lib. 6. de ædific. Iustinia.
z epist. 45.
a cap. 25.
b l. 1. C. The. de colla. don. vel relat.
c l. 1. C. de off. com. rer. priuat.
d l. curialis. 25. C. de decur.

NVMIDIA.

A Mauritania, quæ vltima pars Africæ ad Oceanum vergit, & ab Hispanijs freto Herculeo, seu Gaditano diuiditur, ab ortu Ampsaco fluuio à Numidia secernitur. Eam C. Iulius Cæsar, Iuba Rege victo in prouinciam redegit, vbi Crispum Salustium Proconsulem reliquit, [e] Appianus, [f] Cæsar, inquit, Iubæ regnum Romanis sub tributo contulit, cui Crispus Salustius Proconsul præfuit. Ac Romanis usque ad annum humanę salutis CCCCXLI. paruit, quo Gensericus Vandalorum Rex, à Bonifacio magistro militum accitus, eam cum tota Africa occupauit: [g] & cum per triennium vario præliorum euentu pugnatum esset, tandem inter eum, & Valentinianum III. pax firmata est, & certis spacijs Africa inter vtrunque diuisa, vt auctor est D. Prosper, [h] sed quæ partes utrique obuenerint, non aperit. Verum ex eiusdem Valentiniani constitutione ad Albinum [i] P. P. apparet, Numidiam, & vtranque Mauritaniam, & Tripolitanam ipsum habuisse, & cum eos populos à Barbaris attritos inuenisset, octaua soluti tributi parte contentus, reliquum remisit, vt scilicet Numidæ, si mendosa non est constitutio, ex XXXIII. millibus aureorum & DC. pendi consuetis, IIII. millia tantum & CC. soluerent, & mille ducentos militares annonas, quæ antea erant IX. millia & DC. & CC. capita, idest equorum pabula, quæ prius MDC. fuerant, singulasque annonas solidis quatuor, per annum iussit ęstimari. Iustinianus tanti & ipse capitationem, sed solidis quinis singulas annonas adęrari seu compensari [k] mandat. Alia pręterea Numidæ tribuebant, vt salem, alumen, linum maceratum, siliquas, pro quibus duo millia solidorum pendebant, [l] herbam Rubiam, & alia, quæ ob corruptum Codicem legi nequeunt, & hæc pro numero hominum, & cuiusque facultate largitionibus inferri præcepit. Rubia à Græcis Erythrodanum dicta, ad tingendas lanas maximum vendentibus quæstum præstabat, vt Dioscorides scribit. Plinius, [m] in primis, inquit, Rubia tingendis lanis, & corijs necessaria. Cum verò diminuto in hac dioecesi imperio, nullus amplius ibi Vicarius iudicaret, sanxit Valentinianus, vt ab illius Præsidibus, qui sub Romanis Principibus remanserant, ad Præf. vrb. prouocaretur. [n] In hoc statu Africa vsque ad annum CCCLVII. mansit, quo occiso Valentiniano, Gensericus non modo Numidiam cum Mauritania recepit, sed Roma etiam

e Cæsar lib. 5. de bello ciuil.
f lib. 2. belli ciuilis.
g Marcellinus, Comes l. 1. in princ. C. de off. præf. præto. Africæ.
h in chronicis.
i Nouell. 1. The. de tributis fiscalib. tit. 22. & Nouel. Valentini. de prædijs pistorijs. tit. 38.
k in l. 1. & 2. C. de off. præf. præto. Afr. in Notitia.
l Nouell. Theodosij tit. 38. de prædijs pisto.
m lib. 19. c. 3.
n d. Nouell. 1.

V omnibus

omnibus ornamentis spoliata, Eudoxiam Valentiniani vxorem cum duabus filiabus abduxit. Occidentaleque occidit imperium. Verum Iustinianus post annos XCV. quàm à Vandalis occupata fuerat, Africam recepit.

MAVRITANIAE. Mauritaniam, C. Caligula, inquit Plinius, in duas diuisit, Mauritaniam Tingitanam, quæ alluitur Oceano, & antea Sitifensis à loco nominabatur, & Cæsariensem ita à se dictam. Ipsas interfluens Malua diuidit. Dion vero [a] id à Claudio factum scribit, & vtranque prouinciam à duobus, equitibus administrari iussam. Sub Galba à procuratoribus regebantur. Tacitus, [b] duæ, inquit, Mauritaniæ, & quę aliæ procuratoribus, cohibentur: Tingitana à Tingi ciuitate appellata, nunc regnum Fessæ & Marochi nuncupatur, vbi limite Rom. Imperij constituto Comes VIII. oppida custodiebat.

a lib. 58.

b lib. 17.

Mauri Sitifenses Valentiniano à Genserico ex pacto relicti, pro XL. millibus solidorum, quos annui tributi nomine pendere solebant, octauam & ipsi, idest, quinque millia soluerunt, præter annonas & capita, quæ ducibus, ac militibus præstabant. [c] Ad Mauros Sitifenses est Valentiniani epistola. [d]

c d. Nouell. 1. tit. 22.

d priuilegio. 27. C. d. decurionib.

Cæsariensis uerò Mauritania est regnum Tremiscenæ siue Telesin. Tempore Notitiæ Mauritaniæ Cęsariensis Pręses, idem & Dux militibus imperabat. Is Iustiniano imperante insignia à ceteris diuersa gerebat, nempe sceptrum argenteum, pileum loris, & calceos auro ornatos. Procopius. [e] Lex, inquit, Mauritanis erat, pręfectum nullum esse oportere, qui Romanis sit aduersus, quivè non insignia prius magistratus à Romanorum ferat Imperatore. Sunt autem insignia hęc, baculus argenteus, supraque auratus, pileus argenteus non totum obtegens caput, sed veluti coronâ loris argenteis circumpendentibus ornatus, vestis vilis admodum, & alba, varieque distincta. Arbyta (genus idest soleę) aurata. Hęc Procopius.

e lib. 1. de bel. Vandal.

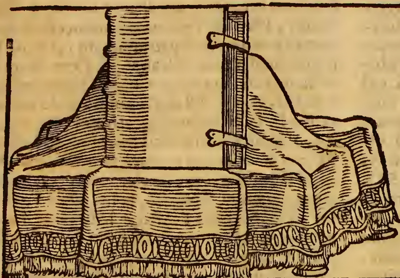
TRIPOLITANA. A Tritone vsque ad aras Phyleniorum, inter duas syrtes est Tripolitana, à tribus vrbibus nominata, quę sunt Leptis magna, eadem Neapolis vocatur, ortu Seueri Imperatoris nobilis, teste Procopio, quam desertam Iustinianus restaurauit. Taphra, & Abrotana, vt vult Solinus. Tripolitanam Notitia Pręsidialem facit. Hic erat Baphium Girbitanum, à loco appellatum, vbi sericum Principis, & lanæ purpura tingebantur. Proprius quoque Comes XIIII. limites Africæ cum totidem castrorum Præpositis tuebatur: cum in Numidia vtraque Mauritania, & Tripolitana Vicarius esse desijsset ab earum rectoribus ad P. V. appellari Valentinianus concessit. [f]

f Nouell. Valentinia. 1. tit. 22.

NOTITIA

NOTITIA.

VICARIVS AFRICÆ.

Byzacium

Numidia

Tripolitana

Mauritania Sitifensis

Mauritania Cæsariensis

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Vicarij Africæ.

Consulares.

BYZACII. NVMIDIAE.

Præsides.

TRIPOLITANAE.

MAVRITANIAE *Sitifensis.*

MAVRITANIAE *Cæsariensis.*

OFFICIVM *autem habet, idem vir spectabilis hoc modo.*

PRINCIPEM *de schola Agentum in rebus Ducenarium.*
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Ab actis.
Curam Epistolarum.
Adiutorem.
Subadiuuas.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

COMMENTARIVM.

NSIGNIA habet hic Vicarius, Librum & imagines Principum, vt alij Vicarij: In manuscriptis codex auro tectus notas habet, quæ in alijs Vicarijs tam Orientis quàm Occidentis repræsentantur: Principum quoque vultus auratæ pilæ præfixos præfert: Infra quinque mulierum effigies vasa aureis plena gestant, coronis capita, & colla monilibus circundatæ: Quinque prouincias huic Vicario subiectas simulant: His supra inscriptum est. BYZACIVM, NVMIDIA, TRIPOLITANA, MAVRITANIA SITIFENSIS, MAVRITANIA CAESARIENSIS. Tripolitanæ Honorio imperante Simplicius Præses fuit (l.59.c.Theo. de appella.) Cæterùm Theodosio iuniore & Valentiniano III. imperantibus, cùm Africam Aetius & Bonifacius Comites tenerent, contra hunc ab illo proditionis accusatum, aliquot missi Duces sunt profligati: Demum Bonifacius Africam se tueri posse diffisus, an. salutis CCCCXXXIX. Vandales uocauit, qui eam per annos 95. occuparunt, [a] donec Iustinianus per Belisarium illis profligatis Africam recepit, [b] cui, Vicario abolito, proprium Præfectum constituit. Hic Vicarius officium, vt alij Vicarij habuit, & duobus Præfectis annonæ & fundorum patrimonialium imperauit, qui nullam in prouincijs ditionem exercebant: Sed quia in Indice sub Præfecto Italiæ instar duorum præsidum ponuntur, de ipsis aliquid est dicendum.

a l.1.in princ.C. de offi.P.P.Afri. b d.l.1.in princ. Nicephor. li.14. c.16.& lib.17.c. 12.& Procopius.

DE PRAEFECTIS ANNONAE *Africæ, & patrimonialium fundorum.* *Cap. LXVI.*

Iulius Cæsar XX. myriades, id est, CC. millia medimnorum Atticorũ frumenti, & olei librarum myriades CCC. id est, ter decies trecentena millia ad alendum populum Romanum aduehi iussit, [c] duosque Prætores, & totidem ædiles instituit, qui eius rei curam haberent.[d] Sed & ex Alexandria Romam frumenta vehebantur, quæ cùm maris tempestate quandoque retardarentur, Commodus Imperator, inquit Lampridius, Classem Africanam instituit, quæ subsidio esset, si forte Alexandriæ frumenta cessarent, & hanc classem Commodianam Herculeam appellauit, vt ex Africa annonam in Vrbem transferret: cuius rei gratia, præter eum, qui Romæ erat, alius in Africa annonæ Præfectus creabatur, qui frumenti illic colligendi, & Romam transmittendi curam haberet. Huius minister vel adiutor fuit, quem Symmachus [e] Notarium appellat: Oro, inquit, perennitatis vestræ salubre præsidium, vt iudices Africanos, & notarium, cui æternitas uestra mandauit frumentarios commeatus, seueriora scripta stimulent: Idem curam habebat olei ex Africa Romam mittendi: Symmachus ad eundem: [f] Olei, inquit, species victum plebis tenuiter inuecta sollicitat: quare oramus, vt quamprimum iudices Africanos super hac specie Romanis horreis inferenda diuinus sermo stimulet.

c Plutarchus in C.Iulio Cæsare. d l.2. §. deinde Cornelius Sylla. ff.de orig.iur.

e episto.17. li.1. ad Theodosium.

f episto.34.li.1.

Alius sub eo Præfectus fundos patrimoniales Principis, quos plurimos habebat, in Africa curabat, olim, Africæ Procurator uocatus, ita enim Constantinus Proculum appellat. [g] qui res Africæ procurans, Præfectus patrimonialium est dictus; Gildonis enim amplum patrimonium, aliaque Principis latifundia administrabat, & Comitis titulo honestatus, officium instar Comitis rerum priuatarum habebat, vt in eo est declaratum: & de hoc in Indice sub P. P. Italiæ intelligi arbitror, Hic etiam prædia, quæ alendis militibus non erant addicta, uendebat, vel locabat, aut in emphyteusim dabat, [h] & precium Comiti rerum priuatarum repræsentabat. Tanti verò erant hi Præfecti, vt in Indice Præfecti Italiæ pars diœceseos Africæ habeantur Præsidibus æquati: In hac diœcesi residebat & Rationalis summarum Africæ, qui Comiti Largitionum parebat. Hæc Notitiæ nostræ tempore sic se habebant. Postea verò recepta à Vandalis Africa, eius proprius præfectus prætorio est creatus. Hic longe antea à Constantino aliquibus institutus fuisse videtur, cum ad Catulinum P.P. Africæ scribat: [i] sed suspecta est ea lectio: In Codice enim Thedosiano [k] habetur ad Catulinum P. V. Africæ, quas notas interpretor, prouinciæ Vicarium Africæ, quam ipse Eubulide Vicario illi dato, [l] diœcesim P P. Italiæ fecit: antea enim nullus Africæ P.P. fuisse apparet; sed ea a Barbaris cum Italia occupata, cum eius Præfectus esse desijsset, demum Iustinianus circiter annum salutis DXXXIII. Africæ receptæ proprium Præfectum constituit, qui abolitis Vicario, & Proconsule, Carthagini sedem habuit, [m] primoque Archelao ad eũ honorem prouecto, pristinos magistratus renouauit: duabus tantum ex Præsidalibus in Consulares mutatis, & una ex consulari Præsidali facta. Mauritania enim Tingitana, & Africa, vbi degebat Proconsul, Byzacium, & Tripolitana, Consulares dictæ, Numidia & Mauritania Cæsariensis præsidales; quibus Sardinia [n] & ipsa Præsidalis est addita, quæ prius iuris Italici fuerat. Horum singuli apparitores quinquaginta habuere: Pro codicillisque magistratus Laterculensibus solidos sex, scrinio P.P. XII. soluebant; [o] salarium quoque illis præstitutum in Notitia quadam seu breuibus iustinianus explicat; [p] sed ob mendas vix aliquis sensus inde percipi potest: Ego tamen eam constitutionem pro uirium tenuitate restituere conatus, alibi sum interpretatus, quam hic tanquàm Notitiæ minus necessariam omisi.

g in l.1.C.de col lat.fund.patrim. & emphyteut.

h l.1.4.& seqq. C. de fund. rei priuatæ.

i l.2.C.de colla. fundo.patrimo. k lib.11. tit.16. l.1.

l l.2.C.de lucris aduocat. l.26.C. T.de decurio.

m l.1. §.Deo itaque. C.de offic. P.P.Africæ.

n d.§.Deo itaque

o d.l.§.penul.

p d.l.1.in fi.

Officiũ eiusdẽ Præfecti erat uirorũ CCCXCVI. [q] sed forte legendum CCCLXXXVIII. Ipse laterculensibus pro expediendis codicillis magistratus XII. solidos seu aureos pendebat: [r] Illi verò libræ centum auri, id est, vltra decẽ millia & DCCC. nostri aurei sunt præstituti: Cancellario auri libræ septem quæ fermè 750. nostros aureos efficiunt. Nunc ad Præfecti Prætorio Galliarum Vicarios est veniendum, quibus ante summarium eorum magistratuum præfixi.

q d §.Deo itaque

r l.2.§.fi.C.cod.

Præfect.

Prȩfect. P. Galliarum puinciae XXIX. parent. Vicarij. III.

- *Vicarius Hispaniarum cuius prouinciae VII.*
  - *Consulares III.*
    - *Betica.*
    - *Lusitania.*
    - *Gallecia.*
  - *Praesidum IIII.*
    - *Tarraconensis.*
    - *Carthaginensis.*
    - *Tingitania.*
    - *Insulae Balleares.*
- *Vicarius XVII. prouinciarum, cuius sunt.*
  - *Consulares VI.*
    - *Viennensis.*
    - *Lugdunensis.*
    - *Germania prima.*
    - *Germania secunda.*
    - *Belgica prima.*
    - *Belgica secunda.*
  - *Praesidum XI.*
    - *Alpes maritimae.*
    - *Alpes Pannoniae & Graiae.*
    - *Maxima Sequanorum.*
    - *Aquitanica prima.*
    - *Aquitanica secunda.*
    - *Nouem populi.*
    - *Narbonensis prima.*
    - *Narbonensis secunda.*
    - *Lugdunensis secunda.*
    - *Lugdunensis tertia.*
    - *Lugdunensis Sinonia.*
- *Vicarius Britanniarũ V.*
  - *Consulares II.*
    - *Maxima Caesariensis.*
    - *Valentia.*
  - *Praesidum III.*
    - *Britannia prima.*
    - *Britannia secunda.*
    - *Flauia Caesariensis.*

DE VICARIO HISPANIARVM *& earum magistratibus.* *Cap. LXVII.*

RES Prȩfecti Galliarum erant dioeceses, Hispaniarum, Galliarum, & Britanniȩ, quibus singulis singuli prȩerant Vicarij, prȩmittitur autem qui Hispaniam regebat, vt puto, quia hęc prima coutinentis populi Roma. facta est prouincia, vt ait Sext. Ruffus. Nam antea duae solae insulae Sicilia, & Sardinia prouinciae factae fuerant. [a] Verum Q. Aelio, & M. Iunio Coss. quemadmodum [b] Liuius recitat, Hispania in duas prouincias est diuisa, citeriorem cis Iberum, & vlteriorem, & si quandoque ultra id flumen multae vrbes citerioris fuisse videntur. Citerior praetorem habuit, Liuius. [c] Praetorum sortes fuere Gn. Fuluij Hispania citerior, vlterior autem à Proconsule regebatur, Liuius, [d] L. Manlius, inquit, proconsul ex Hispania redierat, Caesar, [e] litteras, ait, ad Marcellum lepidum proconsulem in Hispaniam vlteriorem mittit. Augustus verò totam Hispaniam à se sub iugum missam, in tres prouincias diuisit, Beticam Lusitaniam, & Tarraconensem. Beticam populo Romano reliquit, in quam Praetor mittebatur, in alias legati. Strabo Betica, inquit, populo Romano attribuitur, ad quam Praetor mittitur, qui legatum habet, & Quȩstorem. Reliqua Hispania est Cȩsaris, qui duos mittit legatos, Praetorium, & Consularem, Prȩtorius legatum habet, qui Lusitanis, vicinis ius dicit. Haec ille. Sed Tiberius Caesar Beticam cum alijs prouincijs in se transtulit, [f] & illi Proconsulem Vibium Serenum praefecit, quem postmodum damnauit. Tacitus, [g] Vibius, inquit, Serenus proconsul vlterioris Hispaniȩ de vi publica damnatus in insulam Amorgum deportatur. Is magistratus vsque ad M. Antoninum continuauit, [h] postea Hispaniam Prȩsides rexerunt, & [i] Seuero imperante, à solo Męcio Probo prȩside est administrata. [k] Ceterum Constantinus septem prouincias, Hispaniȩ fecit; Lusitaniam, Beticam, Galleciam, Carthaginensem, Tarraconensem, Tingitanam, & Balearem. Sextus Ruffus in sex prouincias diuidit, Tarraconensem, Carthaginensem, Lusitaniam, Galleciam, Beticam, Transfretanam Insulam terrae Africae, seu Tingitaniam. Notitia addit insulas Baleares, à Sexto Ruffo omissas.

a l. 2. §. capta. ff. de orig. iur.
b lib. 55.
c lib. 5. deca. 5.
d lib. 9. deca. 4.
e lib. 4. ciuilis belli.
f Tacitus in 1.
g lib. 4.
h l. 4. §. 1. ff. de ficar. l. 2. ff. de his, qui sunt sui vel alien. iur.
i l. fin. C. si propter public. pensitat.
k l. relegatorum 7. §. interdicere. ff. de interdic. & relegat.

omiſſas. Itaque factæ ſunt ſeptem prouinciæ, quarũ Betica, Luſitania, & Gallecia erant conſulares, reliquæ præſidales, inter quas Ruffus etiam Galleciam ponit. Sulpitius verò Seuerus vult eam à Proconſule rectam fuiſſe, qui inquit, ſub Gratiano eſſe deſijt, vltimuſque fuit Voluentius, qui donis corruptus, Gnoſticis hæreticis fauit, poſtmodum ſolum Vicarium, & Præſides habuit. Hæc ille. Id ſub Gallieno euenisſe puto, quo imperante Franci Hiſpaniã ſunt ingreſſi [a] poſtea uero à Diocletiano Viator [b] Hiſpanijs Vicarius eſt datus. Conſtantinus titulo Comitis illi cõceſſo, modo Vicarium, modò Comitem vocat, Octauianum enim Comitem Hiſpaniarum anno ſalutis 318. creauit, [c] mox Tiberianum, quem Comitem, [d] eũdemque Vicarium Hiſpaniarum appellat. [e] Huic ab eodem, non Diocletiano, vt male ſcriptum eſt, ſuffectus eſt Seuerus. [f] Sub Valẽtiniano Valerianus, [g] mox Arthemius, [h] deinde Arcadio & Honorio imperantibus Petronius Vicarij Hiſpaniam rexerunt. [i] Demum irruentibus in eam prouinciam Barbaris, ijdem principes, circa annum humanæ ſalutis CCCXCIX. Macrobium præfectum Prętorio Hiſpaniarum, & Proclianum Vicarium quinque prouinciarum conſtituerunt. [k]

Erant hi loco Magiſtri militum, ibi ad hoſtiũ uim arcendam collocati.

Betica mari Ibero ad Meridiem cingitur, à Septentrione Aſſa fluuio à Luſitania ſeparatur, illi Betus fluuius interfluens nomen dedit. Nunc à Cocco, quod ibi plurimum naſcitur, Granata nominatur, Domitiano imperante Bebium Maſſam, [l] mox Cæcilium claſſicum vtrunque repetundarum damnatos, proconſules habuit. Deinde Calleſtrium Tironenem, [m] ſub Hadriano Ignatium Taurinum, [n] ſub Pio Aelium Marcianum Iureconſultum, [o] ſub Conſtantino vero Præſidem Egnatium Fauſtinum, [p] & ſub Conſtãtio Cęleſtinum. [q] Hæc poſtea conſularis eſt facta.

Luſitania Ana & Buria fluuijs, Oceanoque clauditur, nunc Portugaliam nominant, cuius caput eſt Vliſsipone, vulgo Lisbona dicta. Hæc quoque conſularis fuit. Vltra Buriam vſque ad Neriam promontorium, quod nunc eſt caput S. Mariæ finis terræ, tertia eſt prouincia Gallecia, nunc Gallicia vocata, cuius metropolis eſt Flauium Brigantinum, hodie Cõpoſtella nuncupatum. Quidam volũt hanc olim vocatam Brachariam Auguſtam. Hæ tres prouinciæ erant conſulares.

Tarraconenſis verò eſt vlterior, & quarta Hiſpania, cui quinta Carthaginenſis additur, quæ duos Præſides etiam Conſtantino imperãte habuere, ſub quo Iulianus præſes Tarraconenſem rexit. [r]

Sexta Hiſpaniæ prouincia à Ruffo Transfretana inſula recenſetur, à Notitia Tingitana dicta. Hæc eſt inſula Gadira, ſub qua Tingus Mauritaniæ pars continebatur.

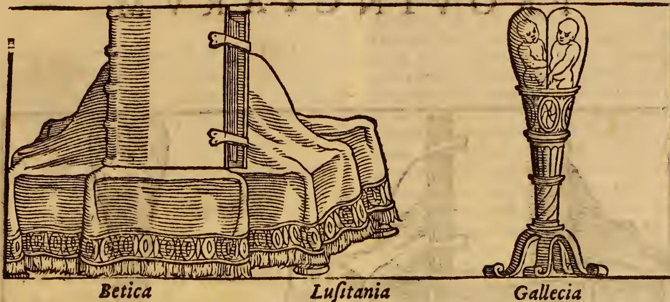
Septima Hiſpaniæ prouincia ſunt inſulæ Baleares nunc Maiorica & Minorica appellatæ, ad quas Præfectum miſſum fuiſſe [s] Liuius ſcribit. Hæ quatuor vltimæ prouinciæ pręſidales cum alijs tribus conſularibus Vicario Hiſpaniarum parebant. Sed cum Vandali & Alani Hiſpanias inuaſiſſent, Arcadio Honorioque imperantibus, proprius, vt dixi Hiſpaniarum Præfectus Macrobius, cũ Procliano Vicario eſt creatus, [t] cui cum quinque tantum prouinciæ eſſent relictę, quinque prouinciarum Vicarius dicebatur. [u] Oroſius & Marcellinus Comes, Barbari, inqunt, ad aratra conuerſi, diuiſis ſedibus, reſiduos Romanos, ut ſocios, & amicos fouent. Sed miſſus eo Conſtantius citeriorem Hiſpaniam recepit, vlteriorem inter ſe Barbari diuiſerunt. Vandalis, & Sueuis Gallecia, Alanis Luſitania, Turcilingis Betica ſub diuerſis Regibus euenit, quod fuit circiter an. ſalutis CCCCXIII. Mox Honorius conſenſit, ut Vandali, & Gothi in Hiſpania habitarent. Caſsitarides inſulas, quarum nulla hic ſit mentio, ab ijſdem occupatas fuiſſe puto. Eas P. Craſſus auiditate metallorum ſubegerat. [x] Viceſimas frumenti pop. Rom. Hiſpanos tributi nomine ſoluiſſe Liuius ſcribit, M. Marcellus tributum ex Celtiberia exegit C. talentorum. [y]

Marginal notes:

a Aurelius Victor & Eutropius.
b Martyrolo. 23. octobr.
c l. 1. C. vbi Senato. vel clariſſ. l. 4. C. Theo. de decurio.
d l. cum ſeruum. C. de ſer. fugit.
e l. 16. ſi à ſpõſo. C. de donat. ante nupt.
f l. 14. ſcripturæ. C. de fid. iuſt. ita emendanda hæc l. ex C. T. l. 2. eo. l. 27. data. C. de donat.
g l. 3. C. T. de offi. recto. prouin.
h l. 1. C. de diſcuſ.
l. 2. C. T. de tabu.
i l. vlt. C. quor. bonor.
k l. 3. C. de pagan.
BETICA.
l Plini. epiſt. 23. lib. 9. epiſto. vlt. lib. 4.
m Plini. epiſto. 16. lib. 7.
n l. 4. in princ. ff. de fiſcar.
o l. 2. ff. de his, qui ſunt ſui vel alien. iur.
p l. vl. C. ſi propr. publ. penſit. l. 2. C. Theo. de diſtrac. pignor.
q l. 3. C. Theo. de bon. proſcripto.
LVSITANIA.
GALLECIA.
TARRACONENSIS.
CARTHAGINENSIS.
r l. 1. C. Theo. de curſu temp.
TINGITANA.
BALEARES.
s de bello Philippico.
t l. 3. C. de pagan. l. 15. C. Th. eo.
u d. l. 3. & 15.
x ſtrabo lib. 3.
y ſtrabo lib. 3.

NOTITIA.

VICARIVS HISPANIÆ.

Betica *Lusitania* *Gallecia*

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Vicarij Hispaniarum.

Consulares.

BETICAE. LVSITANIAE. GALLECIAE.

Præsides.

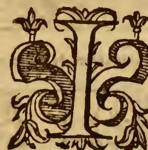

ARRACONENSIS.
Carthaginensis.
Tingitaniæ.
Insularum Balearium.

OFFICIVM *autem habet idem vir spectabilis hoc modo.*

PRINCIPEM *de schola Agentum in rebus ex Ducenarijs.*
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Ab actis.
Adiutorem.
Subadiuuas.
Exceptores.
Singulares, & reliquum officium.

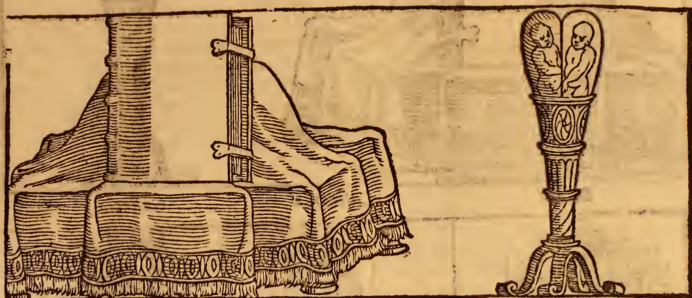
COMMENTARIVM.

NSIGNIA Vicarij Hispaniarum sunt duo Principes inuicem complexi: Abacus alba mappa instratus, qui librum viridi corio tectum sustinet, ut in alijs Vicarijs est dictum. Continebat hic codex ad huius Vicarij officium spectantia. Trium mulierum imagines infra visuntur, reticulo & coronis aureis caput ornatæ, quod quamlibet earum regnum contine re insinuat, vasaque aureis plena gestant. Referunt tres prouincias consulares Hispaniarum tributum Imperatori pendentium. Inscriptum est, BETICA, LVSITANIA, GALLECIA. Reliquarum quatuor præsidalium nulla apparet imago, fortè quod tum Imperatori non parerent. In manuscriptis codicilli magistratus libro mādatorum auro tecto inhærent, cui inscriptæ sunt notę, quę in alijs Vicariorum codicibus cernuntur. F.L. IN TALL. COM. ORD. PR. Mulieres supra tunicas pallijs indutę, capillos post terga spargunt, ut tum moris fortè fuit.

Officium habebat Principem de schola agentium in rebus ex Ducenarijs, Cornicularium, & reliquos, vt ceteri Vicarij.

NOTITIA VICARII SEPTEM PROVINCIARVM.

Viennenses *Lugdunensis* *Germania prima* *Germania secunda* *Belgica prima*

Belgica secunda *Alpiũ Maritimarũ* *Alpiũ Pœninarũ* *Maxima sequanorũ* *Aquitanica prima*

Aquitanica secũda *Nouẽ populorum* *Narbonensis prima* *Narbon. secunda* *Lugdunens. secũda*

Lugdunensis tertia

Lugdunensis Senonia

NOTITIA,

Sub dispositione viri spectabilis Vicarij Septem Prouinciarum.

Consulares.

IENNENSIS.
LVGDVNENSIS.
GERMANIÆ *primæ*.
GERMANIÆ *secundæ*.
BELGICÆ *primæ*.
BELGICÆ *secundæ*.

Præsides.

ALPIVM *Maritimarum*.
ALPIVM *Penninarum & Graiarum*.
MAXIMÆ *Sequanorum*.
AQVITANICÆ *primæ*.
AQVITANICÆ *secundæ*.
NOVEM *Populorum*.
NARBONENSIS *primæ*.
NARBONENSIS *secundæ*.
LVGDVNENSIS *secundæ*.
LVGDVNENSIS *tertiæ*.
LVGDVNENSIS *Senoniæ*.
OFFICIVM *autem habet idem vir spectabilis Vicarius hoc modo*.
PRINCIPEM *de schola Agentum in rebus ex Ducenarijs*.
Cornicularium.
Numerarios duos.
Commentariensem.
Ab actis.
Curam Epistolarum.
Adiutorem.
Subadiuuas.
Exceptores.
Singulares, & reliquum officium.

DE VICARIO GALLIARVM seu XVII. Prouinciarum, earumque Magistratibus. Cap. LXVIII.

COMMENTARIVM.

SECVNDVS Præfecti Galliarum Vicarius XVII. prouincias, in quot Gallia scindebatur, regebat. Gallia à Pyreneis montibus usque ad Rhenum fluuiũ extenditur, & nostris alpibus Oceanoque clauditur. Galliam Cæsar in tres partes diuisit. Aquitaniam, Lugdunensem, & Belgicam. Augustus in quatuor his addita Narbonensi, quæ diu Proconsulem habuit, ut auctor est Tacitus, [a] qui T. Iunium pro consulatu Galliam Narbonensem seuerè, integrè rexisse scribit, & Capitolinus de Maximo Augusto loquens, ita scribit. Inde Proconsulatum Bitiniæ egit, ac deinceps Græciæ, ac tertio Narbonæ: Constantinus verè Galliam in XVII. regiones partitus est. Hæc diuisio nostræ Notitiæ tempore obseruabatur, quæ tamèn tam hic quàm in indice semper VII. prouincias pro Gallijs nominat, vt tunc uocari videbantur, & si re essent XVII. Nam Lugdunensibus, Germanijs, Belgicis, Alpibus, Aquitanijs, tum Nouempopulana, & Narbonensibus, quibus Viennensis adscribebatur, pro unis positis, ad numerum VII. prouinciarum rediguntur. Quædam etiam ad Agricolaum PP. Galliarum FL. Constantini constitutio, qui Honorio imperante, ibi tyrannidem exercebat, Arelate, vbi ipse residebat, VII. Galliarum Præfectos quotannis conuenire iussit. Verùm Sextus Ruffus XVIII. prouincias fecit. Alpes maritimas, Aquitaniam, Ambianensem, Viennensem, Narbonensem, Nouem populanam, Aquitanias duas primam & secũdam, Alpes Graias, Maximam Sequanorum, Germanias duas primam & secũdam, Lugdunenses duas, & Belgicas duas, & his addidit Britanias duas primam & secundam. Notitia in XII. diuidit, scilicet Viennensem, Lugdunensem primã, Germaniam primam, & secundam, Belgicas duas: Alpes maritimas, Penninas, Maximam Sequanorum, Aquitanias duas, Nouem populos, Narbonensem primam & secundam, alias Lugdunenses duas, & quartã Senoniam. Ex his Viennensis, & Lugdunensis prima, duæque Germaniæ, & duæ Belgicæ sunt Consulares, aliæ præsidiales. Viennensis in Prouincia apud Allobroges inter fluuios Hisaram & Rdodanum sita est, cuius caput est vienna, nunc Delphinatus vocatur. Eius vrbes XIIII. Itinerarium recenset: Metropolim Viennensium, Gennauensium, Gratianopolitanorum, Albensium ciuitas seu viuario. Orcensium, Valentinorum, Auenicorum, Arelatensium, Carpentoracensis, Massiliensium, Ricartinorum, Vasionensium, Arausinorum, Cabellicorum. VIENNENSIS.

Vniuersa Lugdunensis à Lugduno metropoli est appellata: ad Occasum Ligeri fluuio, vel ut alij uolunt, Garumna diuiditur, ab Ortu Sequana à Germania superiore separatur: ad Meridiem Tisara fluuio à Narbonensi: ad Septentrionem Oceanum Britannicum habet. Hadriano imperante, huic Vitrasius Pollio præfuit, [b] qui M. Antoninum grammaticam docuit, & Cos. iterum vrbem Præfectus rexit. Cum uerò Constantinus plures Lugdunenses fecisset, prima Præsidem habuit, inter alios Antoninum Marcellinum: [c] Sed postea consularis est facta. Ab Ortu Iura monte, ab alijs partibus Gebeno & Arari fluuio cingitur, ubi Præfectus Araricæ classis degebat. Ciuitates V. habebat, inquit Itinerarium Lugdunum metropolim, ciuitatem Eduorum, Lingonum, Castrum Gaballionense, & Matisconense. LVGDVNENSIS

Germania antiquitus duplex fuit, Aemilius Macer, [d] si eadem inquit, prouincia postea diuisa sub duobus Præsidibus constituta est, uelut Germania Mysia, ex altera ortus, in altera adsidebit: Hæc ille. Domitiano imperante Antoninus superiorem Germaniam administrabat, Tranquillus, [e] bellum ciuile, inquit, motum à L. Antonio superioris Germaniæ Præside confecit absens felicitate mira. Demum consularis fuit. Altera Germania superior seu prima super Rhenum sita, vbi est Maguntia, à Meridie habet Burgundos, & montem Iuram, ab Ortu Rhenum; ab Occasu Lugdunenses Senones. Ciuitates quatuor continet, vt refert Itinerarium. Metropolim ciuitatem Maguntiacensium, quos Dux cum valido præsidio tuebatur. GERMANIA. GERMANIA I.

Argentoratensium, in quorum tractu comes rei militaris castrametabatur, Nemetum, id est, Spiram, Vangionensium; id est, VVormensium.

Inferior seu secunda Germania, vbi est Agrippina, inter Mosam & Rhenum, ad Germanicum Oceanum porrigitur. Duas tantùm eius urbes Itinerarium ponit. Metropolim Agrippinensem, id est, Coloniam, & Tungrorium ciuitatem. Inter Mosam verò & Sequanam est Belgica, & ipsa Consularis, quæ à flumine Frhudo diuiditur, & Belgica prima dicitur: Ciuitates quatuor continet, inquit Itinerarium: Metropolim Treuerorum ciuitatem, Mediomatricorum. GERMANIA II. BELGICA I.

a lib. 17.
b l. Spadonem 15. in fi. aliàs incipit si quis. ff. de excusa. tuto.
LVGDVNENSIS I. anno salu. 310.
c l. 1. C. T. fine censu vel reliq.
d in l. 3. ff. de offi. adsesso.
e in Domitiano, c. 6.

matricorum, idest Metis, Leucorum, idest Tullo, & Veredonensium.

BELGICA II. Belgica secunda siue inferior, ubi nunc est Flandriæ pars ad Oceanum pertinens, & transitus ad Britanniã & Remus XII. ciuitates continet, secundum Itinerarium. Metropolim ciuitatem Remorum. Suessianum, Catalaunorum, Veromannorum, Atrauatum Camaracensium, Turnacensium, Siluanectum, Bellouacorum, Ambiauensium, Morinum, idest Ponticũ Bononiensium. Hic Dux cum tribus præsidijs castrametabatur. Hæ sunt sex Galliarum prouinciæ Cõsulares, reliquæ uero Pręsidales sunt XI. inter quas est Lugdunensis secunda, tertia, & quarta, à quibus auspicabimur, ne contiguę & eiusdem nominis prouinciæ longius quærantur.

LVGDVNENSIS II. Secunda Lugdunensis Præsidalis vergit ad Oceanum Britannicum, vbi est Rotomagus metropolis in Hormandia, habet ciuitates VII. inquit Itinerarium, Rotomagum Metropolim, Boiocasium, Abricantũ, unde Abricanti milites, Ebroicorum, Salarum, idest Saiorum, Loxouiorum, Constantiam, unde Constantiaci milites.

LVGDVNENSIS III. Tertia Lugdunensis uersus Occidentem, ubi est Turonus in Britannia, inter Argenam & Ligerim fluuios, Præsidalis. IX. continebat ciuitates secundum Itinerarium: Metropolim ciuitatem Turonum, Cenomanorum, Redonum, Andiuacorum, Namnetum, Corisopitum, Cianctium, idest Venetum, Ossismorum, unde Ossismij milites, Diablintum.

LVGDVNENSIS IIII. Vltra Gemenum est Lugdunensis IIII. seu Senonia, inter Sequanã & Ligerim, ubi nũc est Lutetia & morabatur Præfectus clasis Andere tianorum, quæ statione habebat Parisijs. Huius prouinciæ caput erat Senis, & septẽ habebat ciuitates secundũ Itinerariũ: Metropolim Ciuitatẽ Senonũ, Carnorũ, Altisiodorũ, Tricassiũ, Aurelianorũ, Parisiorũ, Melduorũ.

ALPES MARITIMAE. Alpes Maritimæ, ubi est mons Adula, inter Genuenses & Prouinciam, & ipsæ Prędidem habebant.

ALPES LIGVSTICAE. Alpes uero Ligusticę dicuntur propè Niciam, & Villam francam. Harum apud Itinerarium VIII. sunt vrbes. Metropolis ciuitas Ebreduno, Diniensium, idest Dina, Rigomagensium, Sollimensium. Saniciensium, idest Sanicisio, Glannatenna. Cemelenensium, Vensiciensium, idest Ventio.

ALPES PENNINAE, & GRAIAE. Post has sunt Alpes Penninæ & Graiæ ultrà montes Cotios seu montem Cinisium, ubi sunt Allobroges, siue Sabaudi, & Tarantasia, ac pars Heluetiorũ. Itinerarium duas harum ciuitates ponit. Metropolim Centronium: idest Tarantasiam, & Valensium, idest Octodorum, quibus Præses ius dicebat.

MAXIMA SEQVANORVM. Sexta Præsidalis est Maxima Sequanorum, in qua est Vesontiensis. Hæc & Maxima Cæsariẽsis in Britãnia à Clemente Maximo tyranno sunt denominatæ quemadmodum Arcadia in Aegypto ab Arcadio & Valeria à filia Diocletiani. Fuit Maximus genere Hispanus, & Theodosij Magni commilito, qui copiarũ Comes in Britannia an. salut. 383. Augustus est appellatus, in Galliasque irrupens per Andragathium Gratianum A. interfecit, ac consors imperij cum Valentiniano, II. & Theodosio factus, per quinquennium imperauit. Sed cum rupto fœdere Hispanias, & Africam inuasisset, in Italiam quoque irruit, inde in Pannoniam traijciens à Theodosio profligatus, & occisus est. [a] Cum diu igitur in Britannia, & Gallijs, Maximus imperasset, duas utrobique prouincias à se Maximas appellauit. Maximæ Sequanorum Sext. Ruffus meminit, qui à C. Iulio Cæsare latius extẽduntur. Hi sunt Burgundi, quorum caput est Visontium vulgo Bisanzonum dictum. Habent a Meridie Ararim: ab ortu Heluetios, ab occasu Lugdunenses, à Septentrione Germaniam superiorem, & montem Iuram. IX. oppida secundum Itinerarium continet. Metropolim Visontiensem, ciuitatem Equestrium, idest Neuiduno, Eluntiorum, idest Auenticum, Noidenolex Auenticnm, Basiliensium, idest Basileam, Castrum Vindonise, Ebrodunense, Argentariense, Rauracinse, idest portum Abucinæ. Hic limite Romani Imperij posito Dux cum militibus excubabat.

[a] auctores D. Prosper, Paulus Diaconus, Sulpitius, Seuerus, & alij.

ARMORICVM. Aquitania & ipsa præsidalis, olim auctore Plinio, Aremorica nuncupabatur, ab Occidente cingitur Oceano, à septentrione & Oriente Ligeri fluuio, vbi à Lugdunensibus separatur; à Meridie Pyrenæo, & Gallia Narbonensi. Sed ipsa quoque in duas regiones diuiditur, in primam, & secundam Aquitaniam; Quæ inter Garumnam & Pyrenæos montes clauditur, Aquitania prima uocatur, in qua est Bituricum.

AQVITANIA I. VIII. ciuitates apud Itinerarium habet. Metropolim Bituricum alias Beturicum, Aruernorum, Rotenorũ, Abigensium, Cadorcorum, Lemauicum, Gabalum, Vellauorum. Imperante Anthemio in Aquitania prima, solum Aruernum, sub imperio Romano retinebatur. Sidonius, [b] De urbibus, inquit, Aquitaniæ I. solum oppidum Aruernum Romanis rel quum partibus bellum fecit. Eius Episcopus erat Sidonius Apollinaris, qui [c] deplorat Eti aricem Regem Gotorum plurimas occupasse ciuitates, quæ desolatis ecclesijs pastore carebant.

[b] epist. 5. lib. 7.

[c] in seq. epistol.

AQVITANIA 2. Inter Ligerim uerò & Gerumnam est secunda Aquitania, nunc Guasconia dicta, & ipsa Præsidalis, in qua est Burdegala, & VI. ciuitates continet, Burdegalensium, Agennensium, Ecolisnensium, Santonum, Pictauorum, Petrogoriorũ. Tota Aquitania ẽt antequã diuideretur à Præsidibus regebatur. [d] Hic Armoricano, & Neruicano limitibus Dux præerat.

[d] l. milites. 12. ff. de custo. reor.

Nouem populi sunt prope Aquitaniam, aut in Aquitania, vbi degunt Ausci, Marcellinus: [e] Nouẽ, ait populos Ausci commendant, & Olatæ. D. Hieronymus, [f] Aquitaniæ, inquit, Nouemque populorũ Lugdunensis, & Narbonensis prouinciæ præter paucas urbes populata sunt cuncta. Regio, est, ubi sunt Vibisci, Vasates, Meduli, Boij, Ausci, Conueni, Consuarani, Bigerriones, Terbelli, qui nouem sunt populi in tertia Aquitania.

[e] lib. 15. ad fin. vbi Galliæ prouincias describit.

[f] in 11. epistola ad Acheruchiam

NOVEM POPVLI.

AQVITANIA III. Itinerarium XII. eius vrbes recenset. Metropolim Ausciorum, Aquensium, Lastoracium, Conuenarum, Consantanorum, Boatũ quod est Bot, Beranensium, idest Benainas, Aturensium, Vasaticam, Turlaubicam, Tralugorram, Elloronensium, Ellosaticum. sed quędam ex his oppida postea sunt adiecta. IX. enim tantum populi erant.

NARBONENSIS I. Duę quoque Narbonenses fuere pręsidales: prior quæ à Varo flumine incipiens vsque ad Rhodanum ab ortu in occasũ, Meridiẽ uersus ab mare Gallicũ extenditur: Huic Itinerariũ VIII. ciuitates attribuit: Metrop. Narbonensium, Tolosatium, idest Tolosam Beterrensium, Agatensium, Nemausensium, Magalonensium, Lutuensium, idest Lutauam Castrum, Vcetiense. Narbonensis Gallia prius Braccata, [g] à Braccis dicta, in prouinciæ vero formam à Q. Fabio redacta, & deducta Narbonẽ colonia Narbonensis est uocata [h] cetera Gallia trãs alpes comata est appellata. [i]

[g] Plin. lib. 3. c. 4.

[h] Patercul. & Eutrop.

[i] Plin. li. 4. c. 17.

NARBONENSIS II. Secunda usque ad Pyrenæos montes, & Gemenũ montem extenditur, à quo ad Septentrionem cingitur, & Tolosam complectitur, mare Gallicum ad Meridiem habet. Hæc Alexandro imperante a Iuliano Proconsule administrabatur, [k] posteà præsidalis est facta. Hãc ultimam Galliarum prouinciã Roma. Imperiũ amisit, quã primã Q. Fabius prouinciã fecerat. Geruãdus à Valentiniano illi præfectus vsq; ad Anthemij Augusti tẽpora defendit donec tyrãnus effectus, & filio fusus in exiliũ actus est. Fuit is annus salutis 468. [l] Bilimir Visigotus ei suffectus dũ Anthemio opẽ laturus uenit, à Ricimero est occisus. Itinerariũ huic VII. ciuitates adscribit. Metrop. Aquẽsiũ, ciuitatẽ Abtẽsiũ, Retẽsiũ, i. Reias Foroiuliẽsiũ, Appẽcẽsiũ, Segesterorũ, Antipolitanã. Oẽs uero Galliarũ ciuitates ab Itinerario numerantur CXXVI. quibus forte plures eo tempore non reperiebantur.

[k] l. Gracchus. 4. C. ad l. Iul. de adult.

[l] Blon. lib. 2. decad. primæ.

Hæ prouinciæ numero XVII. Vicario Galliarum parebant; & si in Notitia mendosè scriptum est, VII. prouinciarum pro XVII. Hæc erant ante Notitiam, anno enim salutis CCCCVIII. Vãdali & Alani Rheno traiecto intrarũt Gallias, & sexennio post exacto Gothi sub Rege Ataulpho, quibus Honorius, Aquitaniam

Aquitaniam concessit: [a] Hos secuti sunt Burgundiones; demum Franci, quorum Dux Feramundus primus se Franciæ Regem appellauit, anno CCCCXX. Tãdem Clodoueus Syagrio Egidij filio P. P. occiso, imperij Romani milites, & magistratus, è Gallijs penitus expulit, quibus subactis quadringenties sextertium C. Iulius Cæsar imposuerat, inquit Eutropius: Tantum ab Augusto Pop. Rom. legatum fuisse Trãquillus scribit, Diõ interpretatur fuisse CCCC. millia aureorum. Sed hæc summa postmodum est aucta. Cum uerò tractaretur de imponendo superindicto Gallis, Florentius P. P. Iuliano imponendi oneris auctori restitit, factumq; est, inquit Marcellnus, [b] ut præter solita nemo Gallis exprimere conaretur.

a auctore D. Prospero.

b lib. 17.

Insignia Vicarij Galliarum erant, ut aliorum, aureæ Principum effigies: Abacus albo tapeto instratus, qui rubro corio tectum librum sustinet. Infrà sunt X V I I. mulierum effigies, reticula, coronasque in capite, & uasa aureis referta gestantes, quæ memoratas Prouincias referunt. Ex his Germania secunda, & Lugdunensis tertia sunt uelatæ, sola Aquitania secunda togam gerit. In manuscriptis liber auro tectus notis inscriptus est, quemadmodum in Vicario Hispaniarum, & alijs est dictum, codicillique magistratus libro adhærent. Mulieres omnes pallijs suprà tunicas, aut prasinis, aut coeruleis sunt indutæ. Hic Vicarius, & ipse spectabilis, officiumque habebat, quemadmodum, & alij Vicarij.

NOTITIA:
VICARII BRITANNIARVM, EORVMQVE INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub dispositione uiri spectabilis Vicarij BRITANNIARVM.

Consulares.

AXIMAE Caesariensis.

VALENTIAE.

Praesides.

BRITANNIAE primae.

BRITANNIAE secundae.

FLAVIAE Caesariensis.

OFFICIVM autem habet idem uir spectabilis Vicarius hoc modo.

PRINCIPEM de schola Agentum in rebus ex Ducenarijs.

Cornicularium.

Numerarios duos.

Commentariensem.

Ab actis.

Curam Epistolarum.

Adiutorem.

Subadiuuas.

Exceptores.

Singulares & reliquos Officiales.

DE VICARIO BRITANNIAE, & eius Magistratibus. Cap. LXIX.

COMMENTARIVM.

VPEREST Vicarius Britanniae insulae, quae à Notitia repraesentatur oblonga, & forma uelut triangulari, lateribus inaequalibus, ac tribus erecta promontorijs, Cantio Heleno, & Orcha, & ob id in tria regna secundum tres angulos olim fuit diuisa. Primus eam C. Iulius Caesar ingressus; posteris ostēdisse potius, quam tradidisse dicitur. Claudius Caesar proximam continenti partem imperio subiecit, quam consularium primus A. Plancius administrauit. [a] Tacitus [b] eandem sub Vitellio consularem habuisse scribit, loquens enim de Britannia, quies, inquit, prouinciae, quanquam remoto consulari mansit, & in Agricola, Breui deinde, Britannia consularem Petilium cerealem accepit; postea Praesides eam rexerunt ut sub Alexandro, Virius Lupus, [c] Hadrianus illius insulae partem, quae nunc Scotia dicitur, muro exclusit, auctor post Dionem & Eusebiū Spartianus, Murum, inquit, per octoginta millia passuum primus duxit, qui Romanos Barbarosque diuideret, neque enim Caledonia seu Scotia Romanis parebat. Hunc murum uetustate collapsum Seuerus restituit. Idem Spartianus, Britanniam, inquit, maximum eius imperij decus, muro per transuersā insulam deducto, ad finem Oceani muniuit: unde et Britannici nomen accepet: Haec ille. Hoc fuit uallū ex cespitibus extructum non muris: Beda, [d] Seuerus, ait, genere Afer Tripolitanus receptam partem insulae, a ceteris indomitis gentibus, non muro, ut quidam existimant, sed uallo distinguendam putauit Murus enim de lapidibus: Vallum uerò, quo ad repellendam uim hostium castra muniuntur; fit de cespitibus quibus circumcisis, è terra uelut murus extruitur altus super terrā, ita ut ante fiat fossa, de qua leuati sunt cespites, supra quam sudes de lignis fortissimis praefiguntur. Itaque Seuerus magnam fossā firmissimumque uallum, crebris insuper turribus cōmunitum; à mari ad mare duxit; Haec ille. Constantinus uero Magnus, quinque eius prouincias fecisse dicitur; Eam, quae postea Maxima Caesariensis est dicta, Valentiam, Britanniam primam, Britanniam secū dam quae antea fuerant, & Flauiam Caesariensem, à se qui Flauius Constantinus uocabatur, appellatā prima uero dicitur, uel quod prius subiecta, aut prima uenientibus ex Gallijs occurrat, Sext. Ruffus, In Britannia, inquit, est Maxima Caesariensis, Britannia prima, Britannia secunda: ea olim Caledonia, nunc Scotia dicitur, & à reliqua Britannia seu Anglia, arduis montibus; & duobus Euripis maris est diuisa. Alij [e] Britanniam minorem appellant quam Sext. Ruffus Britanniam II. uocat. sed uerius est Britanniā minorem Hiberniam esse, ut Ptolomęus in secundo operis magni nominat, Praeter I. & II. Britanniā Tertia pars uersus Hyberniam Vicalia uocatur, ubi est Helenum promontorium, ab Helena Constantini matre nuncupatum, ibi olim Brigantes populi fuere. Sabrina fluuio à reliquis Anglis ab Ortu diuiditur, & quasi peninsula Oceano circundatur: Hanc esse arbitror quam Notitia Valētiam appellat. Theodosius dum Britannias corrigeret in honore Valētis Principis ita hanc prouinciam nominasse uidetur Marcellinus lib. 28. recuperatam, inquit, prouinciam quae in ditiones concesserat hostium, Theodosius ita reddiderat statui pristino, ut rectorem haberet legitimum, ut Valentia deinde uocaretur arbitrio Principis.

Quarta pars Cornubia dicitur, & est uelut Chersonessus, brachium in mare extēdens, cornuque formam habet, quae in undas protensa latius excurrit. Hanc esse arbitror, quae Flauia Caesariensis à Notitia nuncupatur.

Quinta circa Humbrum fluuium Gallias spectat, ubi est Condiuum, quam Maximam Cęsariensem uocari puto. Hęc à Clemente Maximo, qui in Britānia Comes Augustus est appellatus, nomen habuit sicut & Maxima Sequanorum in Gallijs, ut supra est dictum. His quinq; prouincijs sub Vicario Britanniarum, totidem pręerant Rectores, duo Consulares, & tres Praesides. Consulares prouinciae erant, Maxima Caesariensis, & Valentia seu VVestphalia. Praesidales Britannia I. Britannia II. quae est pars Scotiae, & Flauia Cęsariēsis, quam puto esse Cornubiam. Sub Cōstantino Paratianus, fortè primus, Vicarius Britanniarum fuit. [f] sub Constantio Martinus, qui casu se ipse interfecit. [g] Imperante Valentiniano, Ciuilem Britanniae Vicarium, & Dulcitium scientia rei militaris insignem, Ducem fuisse Marcellinus scribit. [h] Officium habebat Principem de schola agentium in rebus ex Ducenarijs, Cornicularium, Numerarios duos, Commentariensem, Ab actis. Curam epistolarum, adiutorem, Subadiuuas, Exceptores, singulares & reliquos officiales. Insignia uerò praefert librum clausum, & uiridi corio tectum: Manuscripti aureū codicillis eius tegumentum ostendunt, notas dorso inscriptas habet, ut Comites & Duces, quibus in exēplari impresso alij carent Vicarij. Nullos Principum uultus, nec mulierum imagines, ut alij uicarij praefert, sed quinque oppidorū typis prouincias sibi cōmissas indicat, his inscriptum est, MAXIMA CAESARIENSIS. VALENTIA, BRITANNIA PRIMA, BRITANNIA SECVNDA, FLAVIA CAESARIENSIS. Insulam duo Comites, & unus Dux à Barbaris tuebantur. Hi sunt spectabiles ciuiles Magistratus in Roma. Occidentalis Imperij prouincias missi: Nunc reliquos spectabiles, qui in imperij limitibus excubabant, ordine referemus.

a Tacit. li. 13. & in Agricola.
b lib. 17.
c l. 2. §. prius. ff. de uulg.
d li. ecclesiastic. histor. gent. Anglo. 1. cap.
e Volateranus, ex Ptolomaeo, & Sex. Rufo.
f l. 2. C. T. de exactorib.
g Marcell. li. 14.
h lib. 17.

NOTITIA:

COMES AFRICAE AC EIVS INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis comitis Africæ Limitanei.

PRÆPOSITVS *Limitis Thamallensis.*

PRÆPOSITVS *Limitis Mõtensis in castris Leptitanis.*

PRÆPOSITVS *Limitis Bazensis.*

PRÆPOSITVS *Limitis Gemellensis.*

PRÆPOSITVS *Limitis Tubuniensis.*

PRÆPOSITVS *Limitis Zabensis.*

PRÆPOSITVS *Limitis Tubusubditani.*

PRÆPOSITVS *Limitis Thamallomensis.*

PRÆPOSITVS *Limitis Balaretani.*

PRÆPOSITVS *Limitis Columnatensis.*

PRAEPOSITVS *Limitis Tablatensis.*

PRAEPOSITVS *Limitis caput Cellensis.*

PRAEPOSITVS *Limitis secundanorum in Castris Tillibarensibus.*

PRAEPOSITVS *Limitis Taugensis.*

PRAEPOSITVS *Limitis Bidensis.*

PRAEPOSITVS *Limitis Badensis.*

OFFICIVM *autem habet idem uir spectabilis Comes hoc modo.*

PRINCIPEM *ex officio Magistri militum præ*

sentalium

sentalium uno anno a parte peditum, alio anno à parte equitum.
Cornicularium.
Adiutorem.
Commētariensem ex officio Magistri militum præsentalium alternis annis.
Numerarios duos, ex utrisque officijs Magistri militum præsentalium, singulos.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE COMITE AFRICAE. Cap. LXX.

COMMENTARIVM.

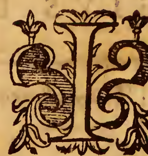

VEMADMODVM in Oriente, ita hic quoque Ducibus Comites prępōnūtur, qui octo fuere, Italiæ, Africę, Tingitanę, Tractus Argentoratensis, Britaniarū, Littoris Saxonici per Britanniam, Illyrici & Hispaniarū. Sed his duabus prouincijs à Barbaris occupatis, sex tantum Comites permansere. Aliorum nomina duntaxat, non insignia, nec officium à Notitia repræsentantur: nec illorum quicquam aliud, apparet, præter quorundam militum numeros, qui apud eos esse consueuerant. Vandali enim, & Alani, sub Honorio Hispanias, circa annum salutis 409. inuaserant. [a] de inde Theodosio iuniore, Valentinianoque III. imperantibus, Attila Illyricum occupauerat, ut Paulus Diaconus, [b] & D. Prosper tradunt. Itaque duabus his prouincijs Imperio Romano ablatis, sex tantum aliarum regionum relicti sunt Comites, inter quos primum Italiæ Comitem Notitia in indice nominat. postmodum in ipsis explicandis, omisso eius officio solo, insignia inter ultimos Comites ostendit. Primusque inter limitaneos Comes Africæ recensetur cum XVI. Præpositis, ita uocabātur, qui singulis munitionibus aut castris præerant, ut Diocletianus ad Pompeianum Francum P.P. significat. [c] Non putauimus, inquit, Viatorē Præpositum ab excubijs limitis reuocandum. Castri Præfectum Præpositum nominat, ut & Theodosius ad Salustium Quæstorem. [d] Valentinianus ad Seuerum Magistrum militum. [e] scribens, & Leo, A. ad Ioannem Magistrorum, [f] quod latius in Oriente est demonstratum.

a Possidonius in uita D. Augustin. b li. 7. cap. 40. c in l. quamuis. 19. C. de adulter. d in l. 1. C. de off. Quæstor. e l. 1. C. de diuer. offi. f in l. uiros. 8. C. eo. tit.

IN OCCIDENTE ERANT PRAEsidia CCLXIX. cum totidem Præpositis seu Præfectis hoc modo.

In Africa	*XVI.*
Tingitana	*VIII.*
Litore Saxonico per Britanniam	*IX.*
Italia	*XVI.*
Argentorato	*I.*
Mauritania	*VIII.*
Tripolitana	*XIIII.*
Pannonijs	*XXVI.*
Valeria	*XXXV.*
Pannonia I.	*XXVII.*
Retia	*XIX.*
Sequanico	*I.*
Armorica	*X.*
Belgica II.	*III.*
Britannia	*XXXVII.*
Maguntiarensis	*XI.*
Gallijs, & Belgica I.	*XXI.*
Hispanijs.	*VI.*

NSIGNIA gestabat Comes Africæ, librum, quemadmodū alij Comites, cum ijsdem notis libri dorso inscriptis, ac Magistratus codicillis. Prętereа XVI. munitiones, quæ exceptis quatuor rotundis, formam exagonam ostendunt. Portæ duabus turribus hic inde muniuntur: in manuscriptis alia forma repræsentantur. Spectabilis appellabatur hic comes.

Ita uero officium habebat, Principem ex officio Magistri militum præsentalium, uno anno à parte peditum, altero à parte equitum. In manuscriptis legitur, ex officijs Magistrorum, & rectius. Item Cornicularium, Adiutorem, qui loco Cornicularij plerisque Ducibus erat, Commentariensem ex officio Magistrorum militum præsentalium, ita legendum ex manuscriptis, alternis annis, idest uno ab eo qui est peditum, altero ab eo qui est equitum. Numerarios duos, ex utrisque officijs Magistri militum præsentalium singulos, idest unum illorum à singulo officio extrahebat. In manuscriptis pro Magistri legitur Magistrorum, Item Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, singulares & ceteros officiales, qui supra sunt declarati. Sexdecim præsidiorum Præpositis imperabat, qui quot numeris praeesient, sciri non potest: sed dando CC. pedites cuique limiti, fuissent 4800. ijsdem 50. equites tribuendo efficerent 800. A. Magistro uero peditum præsentali accipiebant auxilium unum, Legiones Palatinas tres, Comitatēses VII. Pseudocomitatensem unam. Item à Magistro equitum præsentali vexillationes Comitatenses 19. sed ipsum ut ceteros comites alias copias habuisse credendum est. Nunc XVI. eius Præpositos explicabimus, quorum primus erat. Pręsidia. 13. Pedites. 4800. Equites. 800.

1 PRAEPOSITVS limitis Thamallēsis à Thamalla oppido, forte legendum, Thamissensis, qui non lōge abest a sequenti limite. In itinerario legitur. Turre Tamalleni, ubi erat mansio. Infra alius limes Thamallomensis, simile nomen habet.

2 MONTENSIS in castri Leptitanis, erant in propria Africæ regione, ubi erat Carthago, & Leptis montana, seu parua: sed credo significari limitem, à monte, quem occupabat, Montensem appellatum, quem scheda Volseri Montem vocat. Præter hęc alia erant castra Leptitana, quæ sub Duce Tripolitanæ à Fortensibus defendebantur prope Leptim magnam in Tripolitana eundo ad aras Phileniorum, de quibus infra. Forte hæc sunt, quę in scheda posteriore Volseri castra alio non adiecto uocantur.

3 BAZENSIS limitis in Marmarica ubi est Baziū promontorium, & Bazenum oppidum.

4 GEMELLENSIS limitis Præpositus Gemellis degebat, quod oppidum nomē dedit limiti, ubi quoque mansio erat cursus publici. Itinerarium Lemelēse castellum appellat. Martyrolog. [g] In Africa, inquit, in castello Lemelēse S. Martyrum Primi, & Donati diaconorū, qui cum altare in ecclesia tutarentur a Donatistis occisi sunt, sed credo legēdum Gemellēse. Erat Gemelle urbs Africæ propriæ, inquit D. Augustinus. g S. Id. Februar.

5 TVBVNENSIS ab oppido Tubanis Africæ proprię, de quo etiam D. Augustinus.

6 ZABENSIS Herodotus in Melpomene ad finē, Zabeces in Africa inter Mexyes & Zigunces ponit. unde legendum esset Zabecensis.

7 TVBVSVBDITANI limitis, Tubusuptū, appellat Sitifensis Mauritaniæ oppidum Marcellinus, [h] loquens h lib. 29.

loquens de Theodosio, ad Tubusuptum, inquit, progressus oppidum. Ferrato contiguum mõti. In Mauritania Cæsariensi collocat Ptolomeus. Eius meminit & Plinius. inde limes nomen habuit.

8 THAMALLOMENSIS, à Thamallomo oppido in Africa propria. Itinerarium Themellamum appellat, quod est diuersum à Thamalla, de qua supra. vetus codex habet, Thamallonensis.

9 BALARETANI, ab oppido Balareto in Africa propria.

10 COLVMNATENSIS, à colũnato oppido. Hic limes & sequens, longius se extendentes, duos habebant Prępositos. Hunc scilicet, & alium sub Duce Mauritaniæ Cęsariensis, qui forte ad eundem locum castra iungebant.

11 TABLATENSIS, à Tablata oppido. Tablata legit itinerarium, ubi mãsio cursus publici fuit. Thasbalum D. Cyprianus, & Augustinus appellant. Africæ propriæ urbs fuit.

12 CAPVT CELLENSIS, alias Celamensis. Cęlama Ptolomęo est oppidum Africæ. Itinerarium Celasuicum nominat, & caput Cillanum Mauritaniæ Cesariensis oppidum, unde limes nomen habet.

13 SECVNDANORVM in castris Tillibarensibus à loco ita uocatis. Tillaburum oppidum Africæ proprię itinerarium ponit, unde castra nomẽ habent Sub Duce Tripolitanæ, alius præpositus limitẽ Tillibarẽsẽ tuebatur. Equites Secundani Italiciani supra inter numeros Africæ à notitia recẽsẽtur: Secundanos populos in Gallia Plinius locat. Italiciani equites in secundis oppido Pannoniæ II. infra sub eius Duce ponũtur, unde hi deriuati uidentur. Vetus codex legit, secundum sorũm.

14 TAVGENSIS, à Tauga urbe hic limes deducit.

15 BIDENSIS, Bidil municipiũ Itinerariũ in Mauritania Cæsariẽsi ponit, unde Bidilẽsis limes esset uocãdus: ꝙ esset lõgior hic limes aliũ sub Duce Mauritaniæ Præpositũ habuit Videsẽ uocatũ, pro Bidẽsẽ.

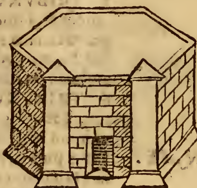
16 BADENSIS, à Bada Mauritaniæ Cæsariẽsis oppido de quo apud D. Cyprianũ,[a] caput Bada Procopius uocat. Multa ex ꝑfatis nominibus, uel noua sũt, uel postea mutata. Hic limites, nõ oppida nominant, ubi hi numeri degebãt, ꝙ secus ĩ aliis Comitibus & Ducib⁹ ẽ actũ, forte qa in castris hi statiua habebãt.

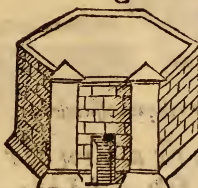
[a] in Concilio Carthaginensi.

NOTITIA.

COMES TINGITANIAE EIVS-QVAE INSIGNIA.

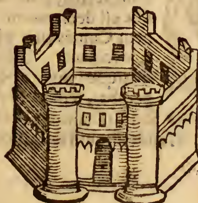

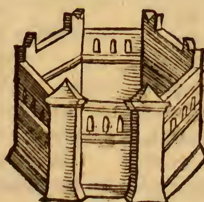

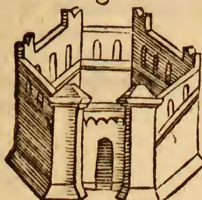

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis, Comitis Tingitanæ limitanei.

PRAEFECTVS *Alæ Herculeæ Tamuco.*

TRIBVNVS *cohortis secundæ Hispanorum Duga.*

TRIBVNVS *cohortis primæ Herculeæ Aulu-co.*

TRIBVNVS *cohortis primæ Ityreorum Castrobariensi.*

TRIBVNVS *cohortis Pacatianensis, Pacatiana.*

TRIBVNVS *cohortis tertiæ Hastatorum, alias Hastorum Tabernis.*

TRIBVNVS *cohortis Friglensis Friglis.*

OFFICIVM *autem habet idem vir spectabilis Comes hoc modo.*

PRINCIPEM *ex officio Magistri militum præsentalium vno anno à parte peditum, alio anno à parte equitum.*

Commentariensem ut supra.

Numerarios duos, singulos ex officio supradicto.

Cornicularium.

Adiutorem.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores.

Singulares, & reliquos officiales.

DE COMITE TINGITANAE. Cap. LXXI.

COMMENTARIVM.

INGITANA vltima est Africæ pars, vltra Numidiam, Oceanum versus, vt supra in eius Præside est declaratum: vbi Limitaneus Comes cum VIII. Præpositis excubabat. Idē officium, eademque insignia, quæ superior gerebat, scilicet librum, codicillos, & VIII. castra. Sed VII. tantum Præfecti, aut Tribuni recensentur, vnde aliquid desit, necesse est. Erāt autem locis præsidio ala equitum vna, cohortes VI. quæ efficiebant circiter 3000. peditum, & Equites. 100. Præter hos hic Comes duo auxilia Magistri peditum præsentalis regebat, scilicet Mauritonantes Seniores, & Mauritonātes Iuniores; item duas legiones ex XXXII. Comitatensibus, nempè Constantinianos, & Septimanos Iuniores; item Magistri equitum præsentalis vexillationes III. ex XXXII. Comitatensibus, videlicet equites Scutarios Seniores, sagittarios Seniores, & Corduenos, quemadmodū Notitia infrà explicat. Hic verò non recensentur, quia proprij huius Comitis milites non erant, sed velut commodati. Præfecti sunt sequentes.

Præsidia, 8. — Pedites 300. Equites 100.

1 PRAEFECTVS Alæ Herculeæ Tamuco preside bat, quod erat nomen vici. Thamudat appellat Itinerarium. Ala verò Herculea ab Herculeo Maximiano est dicta. Videntur autem qui alæ, id est maiori turmæ equorum præerant, Præfecti dicti. Qui verò cohorti Tribuni. Sed & legionis præfecti quandoque Tribuni vocabantur.[a]

2 TRIBVNVS cohortis secundę Hispanorum Dugæ degebat. Dugam in Africa Ptolomæus ponit.

3 TRIBVNVS cohortis primæ Herculeæ in Auluco morabatur, Mauritaniæ Tingitanæ oppido.

4 TRIBVNVS cohortis primæ Ityreorum in castro Bariensi excubabat. Barin oppidum Tingitanæ fuisse Stephanus scribit, vnde castrum Bariense. Ityreos in Syria Plinius, & Iosephus collocant, quibus & Strabo [b] ad stipulari videtur. Probus Scythas esse dicit, Seruius Parthos in illud carmen poetę.

Ityreos taxi curuantur in arcus.

Verius est regionem Iudeæ conterminam fuisse.[c] Hi milites ex illis populis constabant.

5 TRIBVNVS cohortis Pacatianensis, Pacatianę residebat, à quo loco nomē habuit, aut forte à Phrygia Pacatiana est dicta. Procopius [d] scribit Maurusios Pacatos vocari, quia cum Romanis fœdera inuiolata semper tenuerunt.

6 TRIBVNVS secundæ scilicet cohortis Hastatorum, Tabernis manebat. Hic erat mansio cursus publici apud Itinerarium. Hastati hi milites sunt dicti, qđ hastis pugnarent. In manuscriptis legitur Hastorum ex Hasta ciuitate, quod magis placet.

7 TRIBVNVS cohortis Fringlensis residebat Friglis, à quo loco nomen hęc cohors habuit. Frigilos Itinerarium in Mauritania Tingitana, inter Baccatā & Lixum ponit. Hę sunt copię Comitis Tingitanæ, qui non diu permansit, anno enim salutis 447. Bonifacius Africæ Comes apud Placidiam Valentiniani III. matrem proditionis insimulatus, Gensericum Vandalorum Regem ex Hispania in Mauritaniā Tingitanam uocauit, qui cum 80. millibus hominum totam eam prouinciam, mox Cæsariensem, ac deinde Numidiam, reliquasque Africę prouincias tenuit. Reliqua Africæ in eius regionis Ducib. infra exponētur. Nunc alios Comites percurremus.

a l. 2. in prin. ff. de his, qui not. infa. l. Titius 25. ff. de testa. milit.

b lib. 17.

c ex Iosepho Li ex. 13. Tacit. 11.

d lib. 6. de ædific. Iustin.

NOTITIA.

COMES LITORIS SAXONICI PER BRITANNIAM

eiusque insignia.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Comitis litoris Saxonici per Britanniam.

PRAEPOSITVS *numeri Fortensium Othonæ.*

PREPOSITVS *militũ Tangricanorum Dubris.*

PRAEPOSITVS *numeri Turnacensium Lemannis.*

PRAEPOSITVS *equitum Dalmatarum Branodunensis, Branoduno.*

PRAEPOSITVS *equitum Stablesiani Gariannonensis Gariannono.*

Tribunus cohortis primæ Vetasiorum Regulbio.

PRAEPOSITVS *Legionis 2. Aug. Rutupis.*

PRAEPOSITVS *numeri Abulcorum Anderidæ.*

PRAEPOSITVS *numeri Exploratorum portu Adurni.*

OFFICIVM *autem habet idem vir spectabilis Comes hoc modo.*

PRINCIPEM *ex officio Magistri Præsentalium à parte peditum.*

Numerarios duos ut supra ex officio supradicto.

Commentariensem ex officio supradicto.

Cornicularium.

Adiutorem.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores.

Singulares & reliquos Officiales.

DE COMITE LIMITIS Saxonici per Britanniam. Cap. LXXII.

COMMENTARIVM.

ICTI assumptis ex Hybernia Scotis, cum sæpe Britanniam uexassent, tãdem auxilio Romanorum destitutam inuenieñtes, subactam extremam insulæ partem inhabitarunt, nec vltra exinde, inquit, Paulus Diaconus, [a] valuerunt expelli. Idem Beda [b] tradit. Quare Britanni Anglos Saxones Germaniæ populos cum Rege Vertergeno, ad defendendam insulam vocauerunt, qui cum hostes abegissent, in Britannos arma conuerterunt, stipendia sibi promissa non solui caussati: Itaq; aliam insulæ partem & ipsi occuparũt, vnde limes contra eos a Comite creato erectus Saxonicus est dictus. Hinc apparet non ita primum ab Anglis Saxonibus totam insulam, vt multi credunt, occupatam, quam postea cum Scotis diuisam tenuerunt, Hi Aquilonari parte potiti, Scotiam: Illi, reliquam tenentes Anglicam appellarunt. Verum Saxones ab Anglis Beda diuidit. Polyd. Virgilius [c] Orientalem Britanniæ partem circiter annum salutis CCCCL. vbi est Londinum, eos occupasse autumat: quod si sequimur. Valentiniano III. & Martiano imperantibus, hanc Notitiam scriptam fuisse oportet, quo tempore Barbari insulæ parte capta, limiti Saxonico iam nomen dederant. Sed Beda aliud sentit, & Marcellinus [d] qui hunc Comitem maritimi tractus appellat. scribit Nectaridum Comitem & Bulchobaudem ducem Valentiniano I. imperante a Britannis occisos. Itaque longè ante Comes maritimi tractus fuisse videtur. Præter hũc Comitem, erat & alius Comes Britanniæ dictus, cuius nullæ propriæ apparent copiæ. Item Dux Britanniarum qui pluribus præsidijs, ac Tribunis, Præfectisque præerat.

a lib. 14. ad fin.
b de ecclesiast. histor. lib. 1. c. 22.
c lib. 4. Anglic. histor.
d lib. 27.

Hic Comes eadem, quæ & alij Comites, gestabat insignia, scilicet, librum purpureum, vel luteum, vt habent manuscripti, cum notis sæpe relatis aliorum Comitum inscriptum, & codicillos, insulamq; cum nouem oppidis, quæ infra referentur.

Præsidia. 9.

Officium habet hoc modo Principem ex officio Magistri præsentalium ex parte peditum, ex Officijs Magistrorum legunt manuscripti. Item Numerarios duos ex officio supradicto, Commentariensem ex officio supradicto, Cornicularium, Adiutorem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos Officiales. Sub eius dispositione erant V I I I. Præpositi, & Tribunus vnus, infrascripti.

1 PRAEPOSITVS Numeri Fortensium Othonæ degebat. Hæc legio inter Comitatenses Magistri peditum recensetur, ex qua Numerũ Præpositus Othonæ tenebat. Cohortem a Latinis Numerum vocari auctor est D. Chrysostomus, [e] Cohors, inquit, erat quæ vocatur Numerus; quod & Oecumenius [f] recitat, & Tripartit: [g] innuere videtur. Sed quandoque pro quibuscunque militum copijs numeri accipiuntur.

e homilia. 22. in act. apost.
f in cap. 10. act. apost.
g lib. 1. capit. 9. sentit l. vlt. C. de testam. milit.

2 PRAEPOSITVS militum Tungricanorum Dubris excubabat. Hic portus erat: nam Itinerarium ad portum Dubris hunc locum appellat. Tungri sunt Germaniæ secundæ apud Itinerarium populi, nunc Brabanti vocati, ex quibus constabant cohortes, prius Tungræ, postea Tungricanæ dictæ. Tacitus, [h] Duas, inquit, Tungrorum cohortes, quatuor equitum Turmas; Vniuersam Treuirorum alam cum Iulio Classico Præfecto misit, Idem [i] Tres Batauorum cohortes, ac Tungrorum duas cohortatus est. Tungricanorum & Marcellinus [k] meminit.

h de Fabio Valente Vitellij legato loquens, libro 18.
i in vita Agricolæ.
k lib. 26. & 27.

3 PRAEPOSITVS Numeri Turnacensium Lemanis manebat. Ad portum Lemanis, hunc locum vocat Itinerarium. lemauio legitur, in quibusdam schedis Augustæ inuentis, & a clariss. viro Marco Volsero in lucem emissis. Est Tornacum vrbs eiusdem Galliæ Belgicæ secundæ, nunc Tornay dictum, vnde hi milites sunt desumpti.

4 PRAEPOSITVS equitum Dalmatarum Branodunensis, Branoduno præsidebat; ita ipse a loco vbi degebat, vocabatur. Branogenium in Britannia oppidum Ptolomæus ponit, & Dunum sinum, quod forte huic loco nomen dedit.

5 PRAEPOSITVS equitum Stablesianorum Gariannonensis, in Gariannono residebat: De his equitibus supra in copijs Orientis dixi. Præcedentes puto auxilijs & equitibus præfectos fuisse: Sequens cohortis Tribunus inter equites legionarios postponitur.

TRIBVNVS cohortis primæ Vetasiorum Regulbio insidebat; forte legendum Vetarasiorum, a Vetarasia Galliæ Belgicæ urbe, aut Verusiorum, qui sunt Plinio Italiæ Alpini populi. [l] Sequentes sunt legiones, aut pars earum.

l lib. 3. cap. 20.

6 PRAEPOSITVS legionis secundæ Augustæ, Rutupis excubabat. Rutupiæ est oppidum Britanniæ, & Rutipe portus, vulgo Sandouisz dictus, de quo Ptolomæus, Marcellinus. [m] Lupicinus, inquit, Bononiam venit, quæsitisque nauigijs, & omni imposito milite ad Rutupias sitas ex aduerso defertur, Londinium versus. Idem lib. 27. Rutupias stationem Britanniæ tranquillam vocat. Hunc portum nominat etiam Tacitus, [n] & simul, inquit, classis secunda tempestate ac fama Rutupẽsem portum tenuit. Ad portum Rutupis vocat Itinerarium eius meminit Lucanus, [o] Rutupinaue littera feruent, Ausonius, [p] Iuuenalis [q] & alij. Locus est superioris Britanniæ: Nam Dion [r] recensens legiones Imperij, ait; Secundam Augustalem vocatam in superiore Britannia hyemasse, & partem secundæ Victricis in inferiore. Hæc legio secunda Britannica est vocata, & erat vna Comitatensium. Vetustus codex legit, Præfectus legionis, & rectius.

m lib. 20. paulo post principium.
n in uita Agricolæ.
o in 6.
p Parent. 8. 18. de urbib. 6.
q Satir 4.
r lib. 55.

7 PRAEPOSITVS numeri Abulcorum, Anderidæ. Anderido aliud oppidum eiusdem nominis in Celto gallica Ptolomæus nominat. Abulcorum Zosimus [s] meminit. Arcadius, inquit, Dux ordinis Abulcorum cecidit.

s in fin. lib. 2.

8 PRAEPOSITVS Numeri Exploratorum portu Adurni; Madurnum habet codex manuscriptus, ita etiam se legisse in membranis scripsit Ortellius. Exploratores hi sunt appellati, quod explorãdi res hostium officium haberent, ut Constantinus Porphyrogenneta tradit [t] Sub hoc Comite erat una legio forte 1000. peditum, & seni Numeri, forte 1200. & duo ordines equitum ferme 200. Summa est peditum ferme 2200. & equitum 200. præfecturã enim mille peditum hoc tempore fuisse Constantinus Porphyrogenneta scribit. [u]

t de thematibus.
Peditum 2200.
Equitum 200.
u de themati.

NOTITIA.

NOTITIA.

COMES BRITANNIÆ EIVSQVE INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Comitis Britanniæ.

PROVINCIA BRITANNIAE.

OFFICIVM *autem habet idem vir ſpectabilis Comes hoc modo.*

PRINCIPEM *ex officio Magiſtri militum præſentalium alternis annis.*

Commentarienſem vt ſupra.

Numerarios duos ſingulos ex vtroque officio ſupradicto.

Adiutorem.

Subadiuuam.

Exceptores.

Singulares, & reliquos Officiales.

DE COMITE BRITANNIAE. Cap. LXXXIII.

COMMENTARIVM.

Valentiniano primo imperante, duo ſcilicet Comes Britanniæ, & Dux, ille maritima tuebatur, hic mediterranea, Marcellinus,[a] Britãnias, inquit, indicabat Barbarica cõſpiratione ad ultimam uexatas inopiam. Nectaridumque Comitem maritimi tractus occiſum, & Bulchonaudem Ducem hoſtilibus, inſidijs circumuentum. & alibi ſcribit [b] Theodoſiũ, qui poſtea imperauit, ibidẽ Ducẽ fuiſſe; ſed tota fere inſula in Barbarorum poteſtatem redacta, ſine præſidijs, & copijs hic Comes cum ſola inſulæ imagine repræſentatur. Tranſrhenanis enim populis inſulam inuadentibus circa annum ſalutis 411. Britanni eiectis Romanis præſidibus & Comite, in

a lib. 27.

b lib. 28.

libertatem se vendicarunt, Zosimus. [a] Transrhenani, inquit, Barbari cuncta pro libito inuadentes, eò tum incolas insulæ Britanniæ, tum quasdam Celticas nationes redegerūt, vt ab imperio Romano deficerent, & Romanorum legibus non amplius obedientes, arbitratu suo viuerent. Itaq; Britanni sumptis armis, & pro salute sua periclitati, ciuitates suas a Barbaris imminētibus liberarunt, eiectis Romanis præsidibus, & propria quadam Republica ex arbitratu suo constituta. Hæc Britanniæ rebellio, quo tempore Constantinus regnum vsurpabat, accidit. Hæc ille. Non tamen omnes tum simul defecerunt, sed aliqui in fide Romani imperij remanserunt, vt ex Beda liquet. Demum cum prius Aquilonaris insulæ pars à Scotis, & magna Orientalis occupata esset, postmodum Australis ab Anglis & Saxonibus subacta, tota insula est amissa. Interea alius Comes limitis Saxonici in suis munitionibus se tuebatur, & Dux Britanniæ reliquam Roman. imperio parentem insulæ partem cum suis militum copijs retinebat. Comes Britanniæ in inferiori, & secunda Britannia olim degebat cum sexta legione, quam ab Augusto in Syria locatam, deinde in duas diuisam, & alteram in Britanniā missam fuisse Dion scribit, [b] Altera, inquit, Victrix appellata in inferiore Britannia excubabat. Hi sunt qui a Notitia Victores iuniores Britannicani inter LXV. auxilia palatina Magistri peditum in præsenti uocantur, & supra post Catalogum vexillationum sub hoc Comite militasse dicuntur. Merebant sub eodem Comite aliæ duæ legiones, prima Iunior, siue primani iuniores, qui nullibi in Catalogo militum Magistri peditum reperiuntur, nisi sint prima Flauia, aut prima Maxima à Maximo Clemente ibi Augusto creato appellata. Altera legio erat secunda Britannica, siue Secundani, una ex legionibus Comitatensibus XXXII. sub Magistro peditum. Aliam Pictis Britannos infestantibus legionem militum ab Honorio missam hostes repulisse Paulus Diaconus scribit, quæ ibi non mansit. Equitum quoque VI. Vexillationes hic Comes regebat, uidelicet equites Cataphractarios iuniores, qui non reperiuntur in albo Vexillationum Magistri æquitum in præsenti. Equites scutarios Aureliacos, qui erant una ex XXXII. Vexillationibus Comitatensibus eiusdem Magistri, sicut & sequentes, videlicet Honoriani seniores Stablesiani & Syri, qui in Catalogo Vexillationū Magistri equitum nō leguntur, & suprà sub hoc comite meruisse scribuntur. poterant esse equites 600. peditum 3000. Peditum 3000. Equites 600.

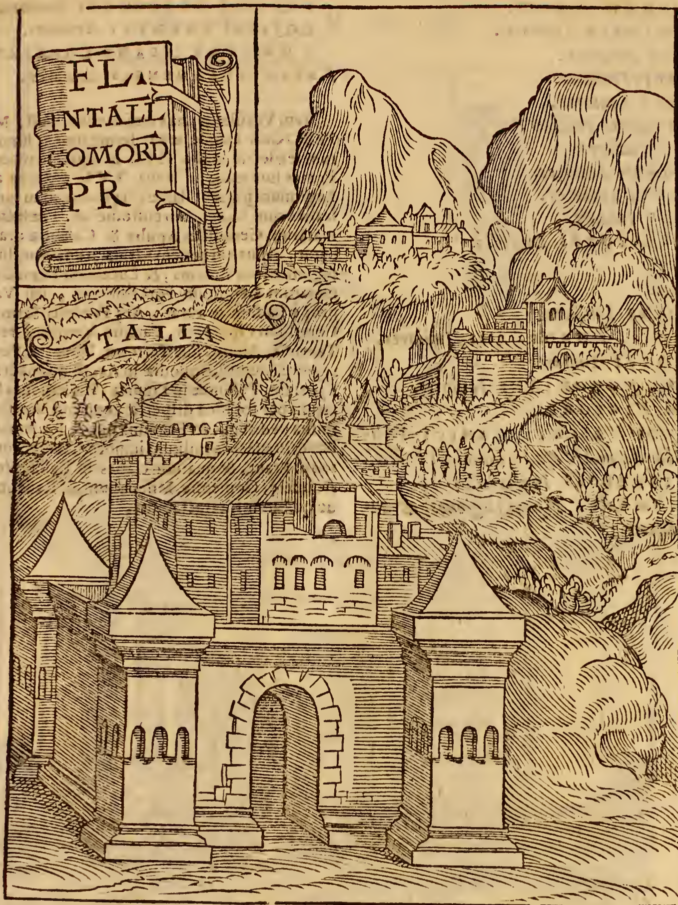
a lib.6.

b lib.55.

Eadem plane insignia habebat, quæ & alij Comites, scilicet librum cum codicillis magistratus inscriptum, & insulam vnius tantum vrbis effigiem tenentem. Præsidia enim, quæ amiserat, omittuntur: supra scriptum est BRITANNIA.

Hic Officium, ut Africæ & Tingitanæ Comes habebat. cornicularius tamen & regerendarius, qui apud alios Comites erant, incuria forte librarij, hic desunt. in Oriente nullus Comes aut Dux eum habebat.

NOTITIA.
COMES ITALIAE,

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Comitis Italiæ tractus Italiæ circa Alpes.

De Comite limitum Italiæ. Cap. LXXIIII.

COMMENTARIVM

HIC Comes in Notitiæ indice ceteris præmiſsis in inſignibus repręſentãdis poſt Comitẽ Britanniæ,& ferme omnes alios collocatur,quia,vt puto,nullæ ipſius militum copię, aut præfecturæ,officiumve oſtẽditur,quòd cũ vires imperij vniuerſæ cõtra hoſtes in Gallijs eſſent conuerſæ, Italia vndiq; mari & alpibus cincta, alios limites quàm ipſas alpes nõ habebat,quibus cũ militibus hic ſpectabilis [a] comes pręerat.Pro inſigni librũ erectũ in tergo notis inſcriptũ habebat, vt alij Comites.His Marucianus errore ſcriptoris caret. Sub libro depictæ ſunt alpes cũ tribus oppidis,inſcriptũq; eſt ITALIA, & infra ſubſcriptũ, SVB DISPOSITIONE VIRI SPECTABILIS COMITIS ITALIAE. TRACTVS ITALIAE CIRCA ALPES. Eius officium non ſcribitur, quod fortè ſuis limitibus ab incurſantibus Barbaris,Valentiniano III. imperante eſſet expulſus.Quot copias haberet, nõ exprimitur;ſed legiones XIIII. intra Italiam merebãt. Peditum auxilia XXII. erant ferme peditum 16200. Equitum Vexillationes VII. poterant conſtare 700. equitibus .Imperante Galba, Mennius Rufinus cum ala equitum Hadriæ præſidebat,ut Tacitus [b] recitat, Baſſus,inquit,Liburnicis nauibus Hadriã profectus a Præfecto alæ Mennio Rufino præſidiũ illic agitante uincitur. Ex prædictis XIIII. Legionibus , VIII. erant ex numero XII. Legionum palatinarum,nempe Iouiani Seniores,Herculiani Seniores,Diuitenſes Seniores,Tungricani Seniores,Pãnoniaci Seniores, Mœſiaci Seniores ex Mœſia, ſed in Catalogo Magiſtri peditũ uocantur Mœſiciani,corruptè, vt puto, Octauiani ex Legione VIII.Auguſta in Pannonia ab Auguſto olim cõſtituta,& Thebæi. Nona Legio erat Pontinẽſium vna ex XVIII. Pſeudo Comitatẽſibus. Reliquæ ſequẽtes quinq; erãt ex 32.Legionibus Comitatenſibus,videlicet Mattiaci iuniores, qui in Catal. Magiſtri peditũ vocantur Mattiarij iuniores,ſed mẽdoſe,quia infra ſunt Mattiaci ſeniores,Septimiani iuniores a Septima Gemina Pia fœlici, in Dalmatia ab Auguſto locata,Regij Germaniciani,Prima Iulia.Secunda Iulia,ab Auguſto ita vocatæ, à quo illa ĩ Germania inferiore,hęc in Numidia eſt collocata. Prima Iulia non legitur in Catal. Magiſtri peditum.

[a] l. vlt. C. de ſilentiar. l. 1. C. de caſtrenſian. l. 1. C. de priuileg. ſchola.

[b] lib. 19.

Quæ uerò sequuntur auxilia XXII. *erant ex* LXV. *auxilijs palatinis sub eodem Magistro in Italia militantia, scilicet.*

CORNVTI *Seniores.*
BRACCHATI *Seniores.*
PETVLANTES *Seniores.*
CELTAE *Seniores.*
HERVLI *Seniores.*
BATAVI *Seniores.*
MATTIACI *Seniores.*
IOVII *Seniores.*
VICTORES *Seniores.*
CORNVTI *Iuniores.*
LEONES *Iuniores.*
EXCVLCATORES *Seniores.*
GRATI.
SABINI.
FOELICES *Iuniores.*
ATECOTI, HONORIANI *Iuniores.*
BRISIGAVI *Iuniores.*
MAVRI HONORIANI *Iuniores.*
GALLI VICTORES.
PLACIDI VALENTINIANICI *Fœlices, à Placida matre Valentiniani* III. *dicti.*
GRATIANENSES *Iuniores.*
MARCOMANI. *Notitia legiones, & auxilia commiscet.*

Ex VII. *verò Vexillationibus Italiæ, sex erant ex palatinis, scilicet.*

Comites CORNVTI *Seniores.*
EQVITES PROMOTI *Seniores.*
EQVITES BRACCHATI *Seniores.*
EQVITES CORNVTI *Seniores.*
COMITES ALANI CONSTANTES
VALENTINIANENSES *Seniores.*

Item Vexillatio una comitatensis, idest, MAVRI FEROCES Itaque erant fermè omnes simul peditum sexdecim millia CC. & equites circiter 700. Præter hos erant in Italia XVI. præsidia aliquot Legionum prçter Classes; Prçfectus enim iuniorum Italicorum Rauennam custodiebat. Præfectus Sarmatarum Gentilium Apuliæ & Calabriæ oram tuebatur. Alius eorundem Sarmatarum Gentiliū aliam regionem per Brutios, & Lucaniam Præfectus Sarmatarum Gentilium Forofuluiensi, seu Valentiæ propè Padum præerat. Alij Præfecti Sarmatarum Gentilium Opitergio, Pataulo, Veronæ, Cremonæ, Taurinis, Aquis, siue Tertonæ, Nouariæ, Vercellis, regioni Samniti, Bononiæ in Aemilia, Quadratis seu Eporizio, Polentiæ in Liguria. Hæ legiones Sarmatarum per tot loca dispersæ, continebant fortè 12. millia peditum. In Flaminia quoq; Rauennam tuebatur Præfectus militum iuniorum Italicorum fortè 1000. Erant, & quatuor classes in Italia, Venetum Aquileię, Comensis, Misenatium, & Rauennatium, de quibus infra tractabitur.

Peditum. 16200.
Equitum. 700.

NOTITIA.

COMES ARGENTORATENSIS.

NOTITIA.

Sub diſpoſitione uiri ſpectabilis comitis Argentoratenſis tractus Argentoratenſis.

DE COMITE ARGENTORATENSIS. Cap. LXXV.

COMMENTARIUM.

ARGENTORATUM ciuitas eſt in Germania prima, inquit Itinerarium, ſecuudum Chenum, nunc Argentina dicta Marcellinus, Aurelius uictor, cum Paulo Diacono, Argentariam uocant. Habet Germania prima Magũtium metropolim, & Argentoratum, quibus præter Ducem prouinciæ, datus eſt huic comes, illi Dux, ut plures irruentibus in agrum Rom. hoſtibus cũ ſuis copijs occurrerent. Huic igitur urbi, & eius tractui proprius Comes cum manu militum præerat, Argẽtoratenſis nuncupatus. Nulli ſub eo Numeri recenſentur: ſed legionem VIII. Sebaſtam, ideſt Auguſtã Prolomęus hic collocat, quæ minimũ cõtinet 1000. pedites. Eius inſignia ſunt liber eodem modo dorſo inſcript⁹, & codicilli, ut in alijs Comitibus eſt dictũ. Munitionem magnificè extructã habet, ſupra ſcriptum eſt ARGENTORATENSIS. & infra, SUB DISPOSITIONE VIRI SPECTABILIS COMITIS ARGENTORATENSIS TRACTUS ARGENTORATENSIS: In quo erant Vagiones & Triueri ſecundum Rhenum ſiti. In indice hic Comes quartum locum tenet hic poſtremum. officij etiam illius aut militum nulla fit mentio, quod ea loca tum ab hoſtibus tenerentur. Gothi enim antea Gallias ingreſsi, rurſus ab Ataulpho Rege circiter annũ ſalutis 413. eas repetierunt; Ac biennio poſt Burgundiones partem Galliæ Rheno coniunctam tenuerunt, quæ ab illis nomen accepit; circiter annum uero 430. Aetius Comes Belgicæ partem Rheno proximam, quam Franci occupauerant, recepit: ſed illi rurſus irruẽtes poſt multa & varia prælia, tandem eam obtinuerũt.[a]

[a] auctores Caſſiodorus, D. Proſper, & Paulus Diaconus.

DE COMITE ILLYRICI. Cap. LXXVI.

DEFVNCTO Theodosio Magno, relictis Arcadio & Honorio adolescétibus, Barbari à Stilicone noua moliente acciti Illyricum inuasserunt, D. Hieronymus. [a] Viginti inquit, & eo amplius anni sunt, cum Scythiã Thraciam, Macedoniam, Dardaniã, Daciam, Thessaliam, Achaiam, Epirum, Dalmatiam, cunctasque Pannonias, Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vandali, Marcomani instant, rapiunt. Hæc D. Hieronymus. Alaricus enim circa annum 400. multa in Illyrico occupauit. Demum Valentiniano III. in Occidente, & Martiano in Oriente imperantibus, circa annum salutis 452. Attila Hunnorum Rex illyricum deuastauit, Daciaq;, Macedonia, Achaia, Mysia, ac Pannonijs occupatis, utrasque etiam Thracias fœde deformauit. [b] Itaque tempore huius notitię amissis Illyrico & Hispanijs, eorum Comites esse desijsse arbitror. Nam etsi in numerorum catalogo eorum pluribus præfuisse dicantur, in indice tamen aut insignibus Comitum repræsentandis, nulla illorum fit mentio, quod & in ciuilibus Illyrici magistratibus actum fuit. Iornandes verò auctor est, Valẽtinianum Placidię, vt Eudoxiam Theodosij filiam vxorem haberet, Illyricum socero cessisse. Ego tamen quantum licuit, eius Comitem restituere sum conatus.

a epistola. 3.

b vt Paulus Diaconus & alij scribunt.

Insignia & officium, vt alij Comites habuisse censendus est. Equitum, quos secum aliquot habuisse verisimile est, hic nulla habetur mentio. Peditum verò aliquot millia sub eo meruisse, inueniuntur. Nam ex auxilijs palatinis LXV. sub Comite Illyrici auxilia XV. sequentia, Notitia post Magistri equitum copias recenset. Et sunt.

Sagittarij Tungri, & Iouij Iuniores.
Sequani, & Rhetij.
Sagittarij Venatores, & Latini.
Honoriani Mauri.

Seniores.

Mattiaci.
Honoriani Gallicani.
Valentinianenses fœlices.
Honoriani victores Iuniores.
Tungri.
Seguntienses.
Valentinianenses Iuniores.
Caterianenses, hi non reperiuntur sub Magistro peditum forte legendum.
Gratianenses, aut.
Catarienses, vt in Codice Vrsini.

Ex legionibus Comitatensibus XXXII. sub eodem Comite sunt legiones V.

Tertiani, siue tertia, & Italica.
Tertia Herculea, Pacatianenses.
Mauri Cetrati, & Propugnatores Iuniores.

Ex Pseudo Comitatensibus XVIII. Legiones III.

Lancearij Lauriacenses.
Lancearij Comaginenses.
Secunda Iulia Alpina. De quibus supra in Magistris peditum est dictum. Poterant efficere circiter decem millia peditum, de quibus supra dictum fuit.

DE COMITE HISPANIARVM. Cap. LXXVII.

HONORIO & Theodosio iuniore imperantibus, circa annũ salutis CCCCXI. ut dixi. Vandali Hispanias occuparunt, ab Honoriacis militibus acciti, & pdita Pyrenęi custodia intromissi, eas, multis commissis prælijs, tandem obtinuerunt. [c] Hanc itaque ob causam, vt puto, Notitia in catalogo Comitum Hispanias prætermittit, nec aliqua earum Comitis insignia, aut officium ponit, quem tamen certũ est extitisse. Constantinus enim circiter annum CCCXVIII. ad Octauianum, [d] Seuerum, [e] & Tyberianum [f] Comites Hispaniarum scribit, in catalogo quoque copiarum Magistri equitum Præsentalis Notitia Comitis Hispaniarum & Tingitanæ omissis insignibus, & officijs numeros recenset, scilicet XI. auxilia, ex LXV. palatinorum Magistri peditum Præsentalis. Legionum Præfectos V. itẽ 8 V. cohortium. Tribunos, & præsidia VI. quæ infra post Duces ponentur. Efficere poterant circiter septem millia peditum. Numeri equitum non apparent. Auxilia vero erant sequentia.

c vt Cassiodorus, D. Prosper Paulus Diaconus, & Orosius memorant.

d l. 4. C. T. de decurionib.

e l. 14. C. de fid. instru. l. 27. C. de donatio.

f l. 6. C. de seru. fugitiuis.

g infra post Duces limitaneos.

*A*SCARII *Seniores.*
*A*SCARII *Iuniores.*
SAGITTARII.
NERVII.
EXCVLCATORES *Iuniores.*
TVBANTES.
FELICES *Seniores.*
INVICTI *Seniores.*
VICTORES *Iuniores.*
INVICTI *Iuniores Britones.*
BRISIGAVI *Seniores.*
SALII *Iuniores Gallicani.*
Legiones vero V. erant ex XXXII. Comitatensibus scilicet.
FORTENSES.
PROPVGNATORES *Seniores.*
SEPTIMANI *Seniores.*
VESONTES, &.
VNDECIMANI *Septimani Seniores.*

Hi sunt legio septima, Gemina, Pia, Fęlix ab Augusto in Dalmatia locata. [h] Hæc legio infra in Notitia in catalogo copiarum post Duces locatur in Hispania Gallecia.

h Dion lib. [illegible]

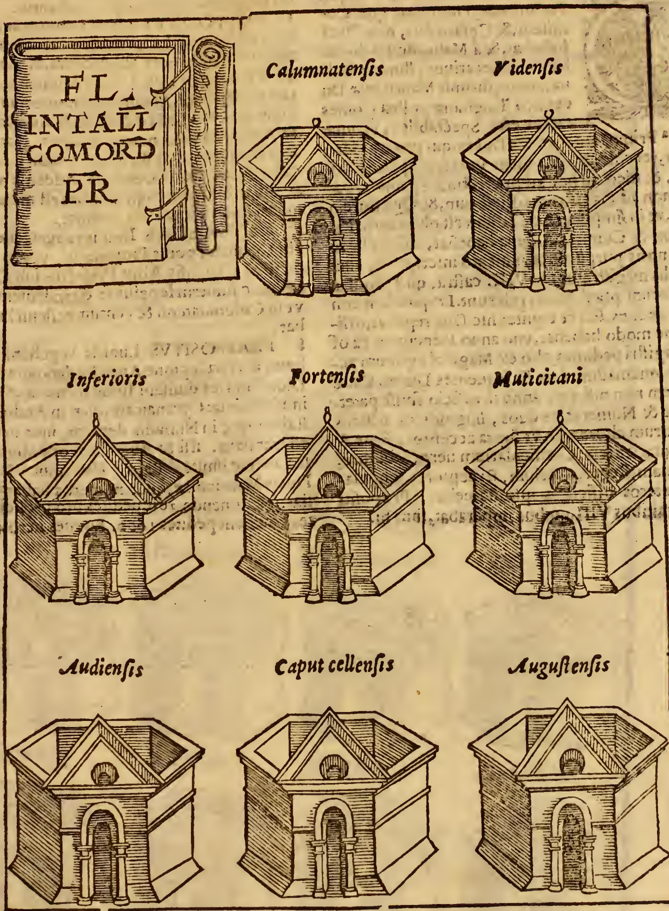
Vesontes à Visuntio oppido sunt nuncupati. Vndecimani, legio XI. postea Claudiana, Pia, Fęlix nuncupata ab Augusto in Mœsia constituta fuerat. Ex Mœsia in Dalmatiam a Claudio, inde in Italiam pro Othone trãsducta, & suis sedibus restituta. Demum in Hispanias venit.

Præter has in Gallecia erat præfectus legionis septimæ geminæ: legione TRIBVNVS cohortis secundæ Flauię Pacatianę Pætaonio præfectus. TRIBVNVS cohortis secundæ Gallicæ ad cohortem Gallicam, degens, ita castra uocabantur, TRIBVNVS cohortis Lucensis Luco præsidens, TRIBVNVS cohortis celtiberæ, Brigantiæ, nunc Iuliobrigę excubans. In prouincia Tarraconẽsi TRIBVNVS cohortis primæ Gallicę Veleię, manebat, quę loca cum tribunis recitantur infra post Ducum explicationem, de his ibi tractabitur.

Hæc de VIII. Comitibus Occidentis; nunc de XII. Ducibus sub Magistro peditum præsentali dicturi, à Duce Mauritaniæ exordium sumemus.

NOTITIA.

DVCIS ET PRÆSIDIS PROVINCIAE MAVRITANIAE INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis, & Præsidis prouinciæ Mauritaniæ Cæsariensis.

PRAEPOSITVS *limitis Columnatensis.*
PRAEPOSITVS *limitis Videnſis.*
PRÆPOSITVS *limitis inferioris.*
PRÆPOSITVS *limitis fortenſis.*
PRAEPOSITVS *limitis Muticitani.*
PRÆPOSITVS *limitis Audienſis.*
PRAEPOSITVS *limitis caput Cellenſis.*
PRAEPOSITVS *limitis Auguſtenſis.*
OFFICIVM *autem habet idem vir ſpectabilis Dux, & Præſes hoc modo.*
PRINCIPEM *ex officio magiſtri militum præſentalium alternis annis.*
Numerarios duos, ſingulos ex officijs ſupra ſingulis.
Commentarienſem ex officijs ſupra ſingulis alternis annis.
Cornicularium.

Adiutorem.

Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE ET PRAESIDE MAVritaniæ Cæsariensis. Cap. LXXVIII.

COMMENTARIUM.

VAE erant Mauritaniæ, inquit Ptolomæus, Tingitana, quæ Comitem, & Cęsariensis, quæ Ducē habebat, & à Malua fluuio diuidebatur. Itinerarium, flumen Malua, inquit, dirimit Mauritaniæ Duces. Sed Tingitanæ postea Comes factus est. Spectabiles, vtrique erant. [a] Primus autem inter Duces, qui præerat Mauritaniæ, recensetur, quia idem Præses, populis ius dicebat, & ideo ab hoc ad præfecturam prouocabatur, [b] non ad magistrum officiorum, & Quæstorem palatij, vt iu simplici Duce iussum est obseruari. [c] Eadem quæ & Comites insignia habebat, scilicet librū ijsdem notis purpureo tegumento inscriptum, cum codicillis magistratus, & VIII. castra, quæ totidem præsidiorum præfecturas referunt. Et quoniam non tantum pedites, sed & equites hic Dux regebat, officium hoc modo habebat, vno anno Principem ex officio Magistri peditum, alio ex Magistri equitum accipiebat, quemadmodum & sequentes Duces. Vnde Principem non nisi vno anno in officio fuisse patet. Habebat & Numerarios duos, singulos ex officijs Magistrorum alternatim vt supra acceptos, sicut & Commentariensem. Cornicularium uero, Adiutorē, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & ceteros officiales ipse statuebat. Præpositi itaque limitibus VIII. quibus imperabat, sunt hi.

a l. pen. C. de appella. l. viros. 8. C. de diu. offic.
b l. præcipimus, §. quod si, C. de appellat.
c l. pen. C. de appellatio.

1 PRAEPOSITVS Limitis Columnatensis, forte ab aliquibus columnis, vel à loco ita appellatus. Hic limes cum latius se extenderet, alium sub Comite Africæ Præpositum habuit, sicut & caput Cellensis, & Bidensis, de quibus infra.

2 PRAEPOSITVS Limitis Vidensis. Hic limes, in longum protensus, alium & ipse sub Comite Africæ præpositum habuit, vbi Bidensis pro Vidensis appellatur, forte ab aliquo eius nominis oppido ita vocatus. Vetustus Codex habet, indensis.

3 PRAEPOSITVS Limitis inferioris Oceanum versus.

4 PRAEPOSITVS Limitis Fortensis, quem milites Fortenses cognominati, tuebantur.

5 PRAEPOSITVS Limitis Muticitani, quod nomen non inuenio, Codex membraneus Ortellij, & alter uetustus habent Mauricitani, ut puto, rectius.

6 PRAEPOSITVS Limitis Audiensis, est in Mauritaniæ Cæsariensi. Audum promontorium, & Audus fluuius, nunc Bulassa dictus, vnde Audiense castellū, & Audiensis limes nomen habuere. Marcellinus, [d] Duces, inquit, suos incolumes reducit ad Audiense castellū, sed idem lib. eod. lib. Addense municipium appellat. Eiusdem etiam nominis est mons in Africa, qui ad hunc locum non pertinet.

d lib. 29.

7 PRAEPOSITVS Limitis caput Cellensis, fortè vbi Celaniam ponit Ptolomæus, vt pro Celaniensi dictū sit Cellensis. Alius Præfectus sub Comite Africæ hunc limitem longius se extendentem tuebatur, vt in Columnatensi & centumcellensi limitibus fiebat.

8 PRAEPOSITVS Limitis Augustensis, forte hic limes à tertia legione Augusta denominatus est, quā Dion [e] in tres diuisam fuisse memorat, Gallicā, quæ in Phœnicia: Cyrenaicam, quæ in Arabia; & Augustalem, quę in Numidia degebat, inde in Mauritaniā est translata. Est & Augustum oppidum in Africa, sed ab hoc limite distans. Hæc sunt VIII. præsidia Ducis Mauritaniæ, quot numeros haberet, non constat, sed ponendo 200. pedites pro pręsidio, & equites 50. essent pedites 1600. Equites uero 400.

e lib. 55.

Præsidia 8.
Pedit. 1600.
Equit. 400.

NOTITIA.

NOTITIA.

DVX PROVINCIÆ TRIPOLITANAE EIVSQVE INSIGNIA.

FL. INTALL COMORD PR

Talalatensis *Teuchitani*

Bizerentani *Tillibarensis* *Madensis* *Macomadensis*

Tintiberitani *Bubensis* *Mamucensis* *Balensis*

Varensis *Leptitani* *Madensis* *Sarcitani*

NOTITIA.

Sub dispositione uiri spectabilis Ducis Prouinciæ Tripolitanæ.

RÆPOSITVS *Limitis Talalatensis.*

PRAEPOSITVS *Limitis Teuchitani.*

PRAEPOSITVS *Limitis Bizerentani.*

PRAEPOSITVS *Limitis Tillibarensis.*

PRAEPOSITVS *Limitis Madensis.*

PRAEPOSITVS *Limitis Maccomadensis.*

PRAEPOSITVS *Limitis Tintiberitani.*

PRAEPOSITVS *Limitis Bubensis.*

PRAEPOSITVS *Limitis Mamucensis.*

PRAEPOSITVS *Limitis Balensis.*

PRAEPOSITVS *Limitis Varensis.*

MILITES *Fortenses in castris Leptitanis.*

MILITES *Munifices in castris Madensibus.*

PRAEPOSITVS *Limitis Sarcitani.*

OFFICIVM *autem habet idem vir spectabilis Dux hoc modo.*

PRIN-

PRINCIPEM *ex officijs Magistrorum militum præsentalium alternis annis.*
Numerarios vtrosque.
Commentariensem vtrunque.
Cornicularium.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE TRIPOLITANÆ Prouinciæ. Cap. LXXIX.

COMMENTARIVM.

TRIPOLITANA regio, vt supra dictum est, ab Africa minore Tritone fluuio diuisa, vsq; ad aras Phileniorum extenditur à tribusque vrbibus, Lepti magna seu Neapoli, Taphna, & Abrotana, Tripolis idest triplex ciuitas vocatur, cui cũ XIIII. præsidijs Dux præerat, & eadem insignia, quæ Dux Britanniæ, gestabat, nempè librum ijsdem notis tergo inscriptum, & XIIII. munitiones, totidem præsidia repræsentantes. Officium etiam fermè eodem modo, quo Duces alij habebat. Principem ex officijs Magistrorum militum præsentalium alternis annis. Numerarios vtrosq;, ex vtriusque Magistri officijs, nempè singulos ex singulis, & vtrunque Commentariensem. Lego vtrinque idest ex utroque Magistrorum militum officio alternis annis, vt apud alios Duces, neque enim vnquam duos Commentarienses inueni. Cornicularium vero, Adiutorem, Subadiuuã, Regerendarium, Exceptores, & singulares, ac reliquos officiales ipse constituebat. Præter hunc & precedentem Ducem & alium Belgicæ secundæ nullus in occidente nec Oriente Dux Cornicularium habuit, sed alius officialis eius vice fungebatur. Huius limitis Siluanus Dux & corrector fuisse inuenitur. (l. 6. C. Theo. de dome. & protector.) Vnde idem Ducis, & Præsidis officio functus esse uidetur. XIIII. eius limitum præpositi sunt sequentes.

1 PRAEPOSITVS Limitis Talalatensis, quod nomen à Tala fluuio, quem in Marmaria proxima regione Ptolomæus ponit, potest deriuari. Hic limes latius, se extendens, alium sub Comite Africæ præpositum habuit.

2 PRAEPOSITVS Limitis Teuchitani, vel Teuchirani à Teuchura oppido, quod etiam Arsinoe dicebatur, vulgò Trochera. A Ptolomæo in Cyrenaica ponitur.

3 PRAEPOSITVS Limitis Bizerentani, forte Bizacenani à Bizacena prouincia: Bizacia Procopio & Valentiniano dicta, [a] vel à Bezereo Africæ loco, vt apud Itinerarium.

[a] l. 1. C. de offic. com. rer. priuat.

4 PRAEPOSITVS Limitis Tillibarensis. Etiã sub Comite Africæ in castris Tillibarensibus Secundanorum alius præpositus residebat, latius enim hic limes se extendebat.

5 PRAEPOSITVS Limitis Madensis, vel Madiensis à Madia huius regionis oppido. Madiam Libyæ insulam fuisse Stephanus scribit. Milites Munifices extra oppidum in Madensibus castris, infra fuisse dicuntur.

6 PRAEPOSITVS Limitis Maccomadensis, à Maccomada Africæ oppido, nunc Macres nominato: ad Syrtim maiorem Itinerarium ponit, Maccodamam ad Syrtim minorem Ptolomæus in propria Africa, cuius D. Augustinus meminit, sed in castris Madensibus hic præpositus degebat.

7 PRAEPOSITVS Limitis Tintiberitani, quod nomen iubentum fuisse nouiter existimo.

8 PRAEPOSITVS Limitis Bubensis, fortè legendum Buttensis à Butta oppido, quod in hac regione Ptolomæus collocat; aut dicti sunt à Bubeijs Africæ interioris populis, à Corn. Balbo superatis.

9 PRAEPOSITVS Limitis Mamucensis, quod nomen non inuenio.

10 PRAEPOSITVS Limitis Balensis. Balim Libyę ciuitatem prope Cyrenem esse Stephanus scribit, à Baleo nominatam, cuius etiam ibi erat templum, de quo sæpe in sacris litteris.

11 PRAEPOSITVS Limitis Varensis, à Vari oppido vel Bari, cuius Stephanus meminit.

12 MILITES Fortenses in castris Leptitanis. Tripolitanam regionem Leptim magnam habuisse dixi, vbi militum castra à Fortensis legionis militibus custodiebantur: alijs castris Leptitanis in montibus, alius sub Comite Africæ præpositus præerat.

13 MILITES Munifices in castris Madensibus, prope Madam oppidum, non enim in ipso oppido manebant. Munifices autem vocabantur, qui nullo fulti priuilegio, omnia necessaria munera exequebãtur, nec tantum vigilias agebant, sed ligna, aquam, & alia huiusmodi in castra portabant. Vegetius, [b] Fascicularia tamen, inquit, id est, ligna, fœnum, aquam, stramen, & legitimi milites in castra portabant. Munifices enim ex eo appellantur, quod hæc omnia munera faciunt. Hæc ille. Alij verò ab his immunes principales milites candidati uocabantur. Idem Veget. [c] Candidati, ait, hi sunt milites principales, qui priuilegijs muniuntur, reliqui Munifices appellantur, qui propter munera militiam facere coguntur. Hactenus ille. Hi milites forte quòd nunquam immunes essent Munifices sunt uocati.

[b] lib. 2. c. 19.
[c] eod. lib. 2. c. 7. in fin.

14 Vltimus est PRAEPOSITVS Limitis Sarcitani. Erant hæc omnia XIIII. Limitanea præsidia sub hoc Duce. Quot uerò ea equites aut pedites tuerentur non apparet, statuendo tamen CC. milites in singulis præsidijs, essent peditum. 2800. — Præsidia 14. — Pedit. 2800.

Verum Imperante in Occidente Valentiniano, anno salut. CCCCXLI. [d] Vandali à Bonifacio ex Hispania in Africam acciti, eam plus centum annis tenuerunt. Tandè Valentinianus III. diu à Genserico uocatus an. salu. CCCCXLIIII. ut auctor est D. Prosper, pace mira barbaro Africæ partem reliquit. Sed eo extincto rupto fędere illi omnia occuparunt, donec Belisarius Barbaris attritis eandem recepit; cuius antiquis limitibus renouatis, Iustinianus quatuor Duces constituit. [e] Vnum in Tripolitana prouincia, & in Lepti magna, Lepti Magnensi uocata; alium in Bizacena. Tertium in Numidia in urbe Constantinatensi. Quartum in Cæsariensi Mauritania. [f] In traiectu quoque freti Gaditani prope Abilam, in loco, qui septa dicitur, Tribunum cum cohorte, ac dromones, idest leuia nauigia, fregatas uulgò dictas collocauit, qui exploraret, quid Barbari in Hispanijs, quidue in Galliis agitarent. Quintum præterea Ducem in Sardinia creauit. qui eam ab hostibus tueretur. [g] In his limitibus clausuras, seu burgos muniri præcepit. Duces uerò eos appellat, qui limites custodiunt, Comitatenses, qui longiùs à limitibus in castris degunt non multum tamen ab ipsis distant. [h] His eorumque officiis stipendiã pro annonis, & capitibus Calendis Septembris ex tributis Africanis persolui iussit: hac in ita ratione ut pro singulis annonis solidi quinque, & pro singulis capitibus 4. sol uerentur, etsi codex ubique mendis scateat. Singulis igitur Ducibus pro ipsis, & officii hominibus loco annonarum CXC. soluebantur solidi 950. Item pro capitationibus seu pabulis equorum 158. solid. 632. qui aliis iuncti efficiunt solidos eius temporis 1582. Ex his annonæ 107. erant Ducis, pro quibus percipiebat solidos DXXXV. & CVI. capitationes, seu solid. 440. quæ tota summa efficiebat solidos. 959. 8. annonæ seu solidi 40. & capitationes, quatuor seu solidi sexdecim dabantur assessori, si codex est integer, qui ad solidos quinquaginta sex ascendunt.

[d] Marcellinus, Comes, l. 1. in prin. C. de offi. præf. præt. Afric.
[e] l. 2. §. 1. & seq. C. de offic. P. P. Afric.
[f] d. l. 2. §. 1.
[g] d. l. 2. §. inbemus.
[h] d. l. 2. §. prolimitaneis.

Reliquum

Reliquum erat officii apparitorum. Singuli uerò Duces habebant Asseſſorem iuriſperitum, qui erat extra officium. In ſingulis officiis erant uiri XL. Hoc modo, Primicerius ſeu Princeps dictus, Numerarius unus, Ducenarii quatuor, qui antea Commentarienſi parebant. Centenarij ſex, qui ſub adiutore eſſe ſolebant. Biarchi VIII. pro Regerendariis. Circitores IX. ſeu exceptores, & reliqui homines XI. Singulares, qui efficiunt homines XL.

NOTITIA.

DVX PANNONIAE,

ET EIVS INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub diſpoſitione uiri ſpectabilis Ducis Prouinciæ Pannoniæ ſecundæ Riparienſis ſiue Sauiæ.

CVNEVS *equitum Scutariorum Cornaco.*
CVNEVS *equitum Dalmatarum Teutiborgio.*
CVNEVS *equitum Conſtantianorum Burgenæ.*
CVNEVS *equitum promotorum Cuccis.*
CVNEVS *equitum Conſtantium Acimінci.*
CVNEVS *equitum Italicianorum Secundis.*
EQVITES *Dalmatæ Nouis.*
EQVITES *Dalmatæ Albano.*
EQVITES *promoti Teutiburgio.*
EQVITES *Dalmatæ Cornaco.*
EQVITES *Sagittarij Cuccis.*
EQVITES *Dalmatæ Bononiæ.*

EQVITES

EQVITES *Dalmatæ Cusi.*
EQVITES *Sagittarij Aciminci.*
EQVITES *Dalmatæ Ricti.*
EQVITES *Dalmatæ Burgenæ.*
EQVITES *promoti Tauruno.*
AVXILIA *Herculia ad Herculem.*
AVXILIA *Nouensia Arsaciana siue Nouis.*
AVXILIA *Augustensia contra Bononiam in Barbarico in Castello Onagrino.*
AVXILIA *præsidentia in castris Herculis.*
AVXILIA *Ascarij Tauruno siue Marsonia.*
PRAEFECTVS *Legionis quintæ Iouiæ cohortis quintæ partis superioris Bononiæ.*
PRAEFECTVS *Legionis Sextæ Herculeæ cohortis quintæ partis superioris Aureo monte.*
PRAEFECTVS *Legionis quintæ Iouiæ Burgenis.*
PRAEFECTVS *Legionis sextæ Herculeæ Teutiborgio.*
PRAEFECTVS *Legionis, quintæ Iouiæ sextæ Herculeæ in castello Onagrino.*
PRAEFECTVS *milit: Calcariensium Sirmij.*
PRAEFECTVS *Classis primæ Flauiæ Augustæ Sirmij.*
PRAEFECTVS *Classis secundæ Flauiæ Graio.*
PRAEFECTVS *Classis Istricæ Mursæ.*
TRIBVNVS *cohortis tertiæ Alpinorum Dardanorum Ala Sirmiensis, Sirmij.*
PRAEFECTVS *Classis primę Pannoniæ seruitij Classis Aegetensium, siue secundæ Pannonię nunc Sisciæ.*
TRIBVNVS *cohortis tertiæ Alpinorum, Sisciæ.*
TRIBVNVS *cohortis primæ Iouiæ Leonatæ.*
TRIBVNVS *cohortis primæ Thracum ciuium Romanorum caput Basensis.*
OFFICIVM *autem habet idem uir spectabilis hoc modo.*
PRINCIPEM *de eodem officio.*
Numerarium.
Adiutorem.
Commentariensem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE PANNONIAE SEcundæ Riparensis siue Sauiæ. Cap. LXXXI.

COMMENTARIVM.

PANNONIA secunda seu inferior ultrà Aemonem fluuium, ab Oriente Draua & Danubio clauditur, ubi Drauæ Ister miscetur, nunc Bossina & Semia uocatur. Inter Sauum uero & Drauam flumina Sauia est, nunc Croatia, eademque olim Riparensis dicta; quia ad ripam Danubii & inter ipsa flumina est sita. Hadrianus Aelium verum, quem adoptauit, Pannoniis Ducem & Rectorem imposuit, ut in eo auctor est Spartianus. Huic Dux, cũ cuneis VI. & alis equitum XI. auxiliis V. Præfectis legionum V. alijs Classium IIII. Tribunis cohortium item IIII. præerat, præsidijs 26. quorum 18. tantum repræsentantur. Eadem insignia ferebat, quæ alij Duces, scilicet, librum vt supra inscriptum, & XVIII. munitiones, cum tamen XXVI. tueretur, quarum VIII. non apparent. Officium habebat, Principem ex eodem officio. Numerarium, Adiutorem, Commentariensem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos officiales, qui gradu carent Corniculario, quemadmodum & alij Duces paucis exceptis, carebant. Hi numeri ab illo regebantur.

1 Cuneus equitum Scutariorum Cornaco præsidebat, quod Ptolomæo est oppidum propè Teutiborgium, nunc quinque ecclesias vocant, cuius meminit & Itinerarium & sequentium. Hic etiam equites Dalmatæ sub hoc Duce degebant.

2 CVNEVS equitum Dalmatarum Teutoborgium incolebat, quod est ad ripam Danubij; olim hic erat saltus, Tacitus,[a] Ductum, inquit, agmen ad vltimos Bructerorum, quantumque Amisiam, & Luppiam amnes, inter vastatum haud procul Teutoburgiensi saltu, in quo reliquiæ Vari legionumque insepultæ dicebantur. Hæc ille. Eodem in loco alij sub hoc Duce, promoti nuncupati excubabant, & legio sexta Herculea. a in 1.

3 CVNEVS equitum Constantianorum Burgenæ manebat, à Constantio uel Constantia oppido sunt denominati. Burginatium in Germania ponit Itinerarium, ubi legio VI. Hic etiam erant equites Dalmatæ sub hoc Duce.

4 CVNEVS equitum promotorum, Cuccis statiua habebat: apud Itinerarium Cucci legitur. Hic alij equites sagittarij sub hoc Duce degebant.

5 CVNEVS equitum Constantium Aciminci morabatur: ita & Itinerarium. Acumincium uocat Ptolomæus, infra Cornacum, ad Danubij ripam, vbi legionem olim fuisse dicit. Acamincium est apud Marcellinum.[b] Hic & alij equites Sagittarij sub hoc Duce residebant, de quibus infra. b lib. 19.

6 CVNEVS equitum Italicianorum Secundis: vnde fortè Secundani milites, supra sub Comite Africæ.

1 EQVITES Dalmatæ Nouis statiua habebant, Nouæ sunt etiam non longè hinc in Mœsia prima & secunda sub eius Ducibus in Oriente.

2 EQVITES Dalmatæ Albano insidebant, qui est mons diuidens Pannoniam ab Illyrico.

3 EQVITES promoti manebant apud Teutoborgium vltra Danubium in eius ripa. Hunc locum etiã Cuneum equitum Dalmatarum, sub hoc Duce tuebatum. Fuisse suprà vidimus. Est secundum Danubium apud Ptolomæum.

4 EQVITES Dalmatæ Cornaco præerant, in ripa Saui non longè à Teutiborgio. Hic & Cuneus Scutariorum manebat sub hoc Duce.

5 EQVITES Sagittarij, Cuccis præsidebant, ubi alius Cuneus equitum Promotorum sub hoc Duce morabatur.

6 EQVITES Dalmatæ Bononiæ manebant, quam Ptolomæus in Pannonia inferiore collocat. Notitia Orientis in Dacia, vltra Danubium eam Marcellinus[c] ponit, loquens enim de Valente, permeato, inquit, Danubio delatus Bononiam, & Sirmium introijt. Hæc ille. Forte duo utriusque imperij duces, hic propè castrametabantur. Constantinus Bononiæ ad Italicum scripsit.[d] Hic etiam cohors VI. Legionis VII. Iouiæ sub eodem Duce residebat. c lib. 31. d l. 1. C. de priuileg. dom. Aug.

7 EQVITES Dalmatæ Cusi residebant.

8 EQVITES Sagittarij Aciminci manebant. In huius oppidi medio mansionem Itinerarium collocat. Hoc oppidum bis Notitia repræsentat. Quare id diuersum est à superiore Acimincio, ubi Cuneus equitum Constantium sub hoc Duce morabatur, nisi idem bis dicamus per errorem repetitum.

9 EQVITES Dalmatæ Ricti degebant, Ptolomæus legit

legit Rictij, qui est locus propè Acimincum, uulgo dicitur Orlaus.

10 EQVITES Dalmatæ Burgenæ præerant. Hic etiam erat, Legio V. Iouia, de qua infra, & Cuneus equitum Constantianorum sub hoc Duce.

11 EQVITES Promoti Taurono præsidebant, est propè Ritium, vbi Drinus in Sauum confluit. Ptolomæus Taururum appellat, Plinius Albam Græcam, vulgò Belgradum dicunt.

Hi sunt VI. Cunei & XI. turmæ equitum, quæ in XII. munitionibus excubabant. Nunc sequuntur quinque eiusdem Ducis Auxilia.

Item Auxilia.

1 AVXILIA Herculis, ad Herculem excubabant, vnde nomen habuerunt. Hæc & sequētia plura eiusdem nominis auxilia fuisse videntur. Erat & tertia legio, vel cohors cum Comite Illyrici, ad castrum Herculis. Equites Dalmatæ sub Duce Valeriæ, & ipsi ad Herculem residebant. Fortè limites ad illum locū coniungebantur, vel erant diuersa eiusdem nominis oppida. Iornandes castrum Herculis prope villam Vlpianam in Pannonia locat. Huc vsque sub hoc Duce in Notitia depictæ præsidiorum munitiones reperiuntur, quæ sunt XVIII. Sequentium nulla oppida repræsentantur.

2 AVXILIA Nouensia Arsaciana siue Nouis, quod in hoc oppido residerent Nouensia sunt dicta, quia verò ex oppido Arsacia sunt contracta, Arsaciana vocantur. Arsacia Ptolomæo, & Ammiano est vrbs Mediæ vnde Arsacidæ.

3 AVXILIA Augustensia habitabant contra Bononiam in Barbarico, in castello Onagrino. Hæc ab Augusto nomen habent, in agroque Barbarorum id est hostibili excubabant, quod Barbaricum uocabatur. Gratianus A. [a] Si aurum, inquit, ad Barbaricum fuerit translatum à mercatoribus supplicijs subiugātur. Lamprid. [b] Expeditio Barbarica est nunciata. Valens A. [c] Ad Barbaricum transferendi vini, olei, & liquaminis nullam quisquam habeat facultatem. Castellum verò Onagrinum situm erat è regione Bononiæ, ab asinis agrestibus quibus abundabat, vocatum. Ibidem degebat legio V. Iouia, & VI. Herculea, de qua infra.

a in l. 2. C. de cō merc. & mercat.
b in Alexandro.
c in l. 1. C. quæ res expor. non. deb.

4 AVXILIA Præsidentia in castris Herculis; à præsidio oppido unde extracta, nomen habent: sunt autem plura oppida Præsidia nuncupata, in Sardinia, Hispania, & alibi. Castra Herculis ciuitatem à Iuliano apostata in Germania occupatam. Marcellinus scribit. [d]

d lib. 18. post princip.

5 AVXILIA Ascarij præfecta Tauruno siue Marsonia, forte legendum Ascanij, qui sunt populi Ponti, propè Ascanium flumen, & Ascaniam paludem. Nome hoc erat auxiliariorum. Marsouiam pro Marsonia Ptolomęus in Pannonia inferiore locat. Idem Dux præter equites memoratos, & auxilia, etiam X. legionum Præfectos, & III. cohortium Tribunos regebat, qui sequuntur.

Item Præfecti.

1 PRAEFECTVS Legionis quintæ Iouiæ cohortis quintæ partis superioris Bononiæ; ita à Diocletiano, qui se Iouem nominabat, est uocata; vel à Iouia ciuitate Valeriæ, quæ & ipsa ab illo nomen habuit. Hic Præfectus legionis vocabatur, etsi non amplius quam vni cohorti idest quintæ imperaret. Prærat uerò superiori parti Bononiæ, vbi etiam equites Dalmatæ, statiua habuisse diximus.

2 PRAEFECTVS cohortis quintæ legionis sextæ Herculeæ, à Maximiano, qui Herculem se faciebat, denominatæ. Hæc superiorem partem Aurei montis tuebatur, quod erat oppidum Mœsiæ primæ, vbi vtriusque imperij Duces ad fines propè castra habuisse uidentur. Diuisa hæc legio Nouioduni, & Teutoburgi castrametabatur.

3 PRAEFECTVS Legionis quintæ Iouiæ Burgenis degebat, supra Burgenam: ibi etiam equites Dalmatæ, & Cuneus equitum Constantianorum morabantur. Huius legionis quinta cohors, in superiori parte Bononię excubabat: partem huius legionis hic præfectus regebat, aliam alius.

4 PRAEFECTVS Legionis sextæ Herculeæ, Teutoborgio præerat, vbi Cuneum equitum Dalmatarū fuisse vidimus, & equites Promotos sub hoc Duce. Huius legionis quinta cohors degebat in Aureo monte.

5 PRAEFECTVS Legionis, quintæ Iouiæ sextæ Herculeæ in castello Onagrino, vbi etiam erant auxilia Augustensia. Hic duæ legiones congeruntur, Iouia & Herculea, quos diuersos præfectos habuisset vidimus, vnde corruptum codicem esse puto, & pro Herculeæ substituendum cohortis. Aut duos legionum præfectos cum earum partibus, eidem loco præfuisse oportet, quod rarò legitur.

6 PRAEFECTVS Militum Calcariensium Sirmij statiua habebat. Calcaria Itinerario est locus inter Massimiliam, & Fossam Marconam: est etiam oppidum in Britannia.

Sirmium est ciuitas Probi Imp. natalibus nobilis, vulgò Simadi dicitur, est prope Tarsium inter Rimū & Cornacum apud Danubium. Pœonum ciuitatem esse Stephanus scribit, aliquot iura ibi scripta extant. [e] Sequentibus etiam IIII. Classibus hic Dux imperabat, quibus infrascripti præerant.

e l. 15. cum s. II. seqq. & l. 27. C. de iure dot l. 7. C. de iur. fisci.

7 PRAEFECTVS Classis primæ Flauiæ Augustæ Sirmij stationem habebat. Strabo [f] scribit, Augustū, Cæsarem in bello contra Dacos suscepto, duas in Sauo Classes instruxisse, alteram ad Segestam, ad Sirmium alteram. Posteriores vero Principes Classes quatuor in Danubio tenuerunt, quæ fuere Flauia Augusta forte a Flauio Vespasiano, aut Constantino cognominata, quæ apud Sirmium manebat, ubi etiam ala Iormiensis degebat. Aliæ tres in Danubio Classes cum suis Præfectis sequuntur.

f lib. 7.

8 PRAEFECTVS Classis secundæ Flauiæ ad Graium residebat. Graiam alij appellant.

9 PRAEFECTVS Classis Istricæ Mursæ applicabat, vrbs est secundum Danubium, ubi Constantius quandoque iura condidit, [g] ita etiam Itinerarium appellat, Coloniam Ptolomæus facit, aliàs Musia Colonia, nunc Mutrouiza dicitur. Est secundum ripam Drauæ Istrum influentis. Istrica uerò Classis uocatur, quia per Istrum nauigabat. Tribunum cohortis, & alam equitum classibus Notitia hic interserit, ego infra aptius locandos censui.

g l. 46. C. T. de decurionib.

10 PRAEFECTVS Classis primæ Pannoniæ seruitij Classis Aegetensium, siue secundæ Pannoniæ, nunc Sisciæ stationem habet. Supra sub Comite largitionum à Procuratore monetas Sisciæ percussas fuisse vidimus. Vrbs est non longè à Sauo, in quo hæc Classis nauigabat, in superiore Pannonia, ut tamen deseruiret Aegetensium Classi, siue secundæ Pannoniæ. Aegetenses credo accolas Saui fuisse, de quibus Itinerarium. Forte est, quā Ptolomæus mendosè Etetam, pro Aegeta uocat.

ALA SIRMIENSIS quæ Sirmij morabatur infra post sequentem Tribunum ponitur, sed ne Tribunis intermisceretur hic aptius locandam censuimus. Tribunis etiam IIII. sequentibus idem Dux præerat, qui sunt.

1 TRIBVNVS cohortis tertiæ Alpinorum Dardanorum: hi sunt populi Mœsiæ superiori contigui secundum Orosium & Volaterranum, nunc Seruiam & Rusciam appellant, ex quorum alpibus extracta est hæc cohors. Eidem Duci suberat ALA Sirmiensis Sirmij, à loco ubi residebat, appellata, hic ponitur, quę supra ante hunc Tribunum magis congruè uisa est locari. XII. Cohortis Alpinorum Antoninus A. meminit. [h]

h in l. 1. C. de re milit.

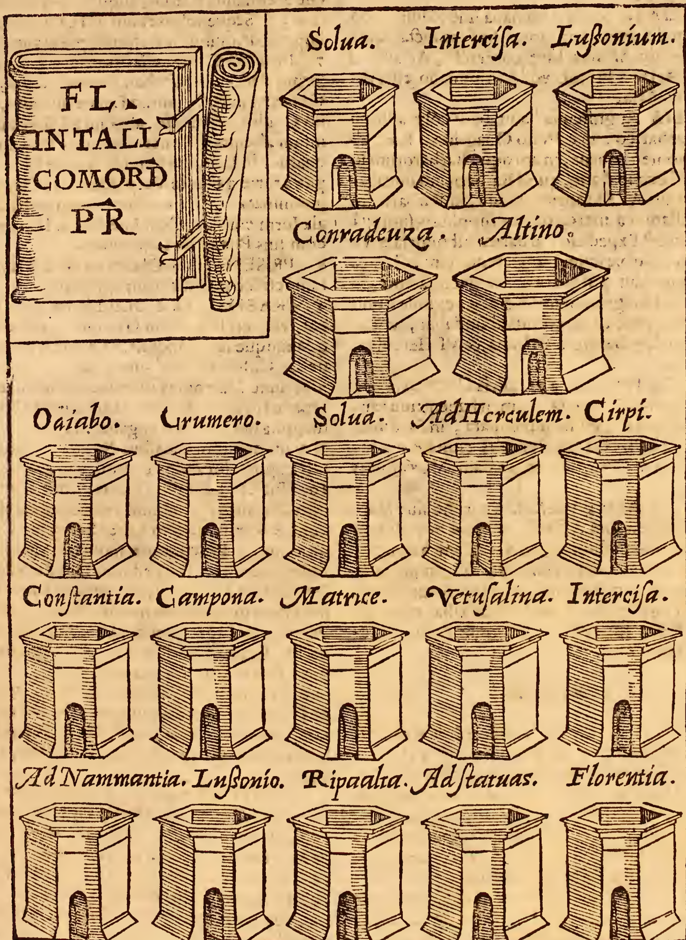
2 TRIBVNVS cohortis tertiæ Alpinorum degebat Sisciæ, quę est propè Albanum montem, & ideo cohors Alpina uocatur.

3 TRI-

3 TRIBVNVS cohortis primę Iouię Leonatę morabatur, quę Sauię urbs est Itinerario, ubi hęc cohors degebat.
4 TRIBVNVS cohortis primę Thracum ciuium Romanorum caput Basensis; fortè legendum Balsinensis, siquidem Balsina est oppidum Pannonię inferioris, Ptolomęo apud Tarsium, uulgo Bachia dictū. Vocabatur autem locus, ubi residebat hic Tribunus, caput Balsinensis, sicut caput Cellensis, fortè quòd ea loca in limitibus Sauiæ essent pręcipua. Hęc cohors erat ex colonia ciuium Romanorum, quemadmodum Apulenses in Dacia, quorum cohors Apuleia ciuium Romanorum sub Duce Armenię merebat. Plinius in Thracia quatuor nominat Colonias, Philippos, Fluuiopolim, ubi antea zeta fuit, Apros, & Parium, ex quarum aliqua hęc cohors Thracum forte est extracta. Huius Ducis erāt pręsidia XXVI. Equitum Cunei VI. Ala I. Turmę XI. Peditum Auxilia V. Legiones III. in VI. pręfecturas diuisę. Tribunatus IIII. Erant equites fermè 1800. Peditum 5000. & Classes 4. Nnnc ad Ducem Valerię ueniemus. Præsidia 26. Equites 1800. Peditum 5000. Classes 4.

NOTITIA.

DVX PROVINCIÆ VALERIAE, ET EIVS INSIGNIA.

NOTITIA.

NOTITIA.

Sub dispositione uiri spectabilis Ducis Prouinciæ Valeriæ Ripensis.

CVNEVS equitum Scutariorum Soluæ.
CVNEVS equitum Dalmatarum Intercisæ.
CVNEVS equitum Constantianorum Lussonio, nunc Intercisa.
CVNEVS equitum Stablesianorum Ripa alta nunc Conradeuza.
CVNEVS equitum Fortensium Altino.
EQVITES Dalmatæ Odiabo.
EQVITES Promoti Crumero.
EQVITES Mauri Solua.
EQVIT. Dalmatæ ad Herculem.
EQVITES Dalmatæ Cirpi.
EQVITES Dalmatæ Constantiæ.
EQVITES Dalmatæ Camponæ.
EQVITES Promoti Matricæ.
EQVIT. Dalmatæ Vetussalinæ.
EQVIT. Sagittarij Intercisæ.
EQVIT. Dalmatæ ad Nammantia.
EQVITES Dalmatæ Lussonio.
EQVITES Dalmatæ Ripa alta.
EQVITES Dalmatæ ad Statuas.
EQVITES Dalmatæ Florentiæ.
EQVITES Sagittarij Altino nunc in Borgo contra Florentiam.
EQVITES Flauianenses ad Militare.
AVXILIA Herculensia ad Herculem.
AVXILIA Vrsarensia pone Nauata nunc ad statuas.
AVXILIA Vigilum contra Acinco trans in Barbarico.
AVXILIA Fortensia Cirpi.
AVXILIA Insidiatorum Cardabianca.
PRAEFECTVS Legionis primæ adiutricis cohortis quintæ partis superioris Bregetione.
PRÆFECTVS Legionis secundæ adiutricis cohortis partis superioris Alisca.
PRÆFECTVS Legionis secundæ adiutricis partis inferioris Florentiæ.
PRÆFECTVS Legionis secundæ adiutricis tertiæ partis superioris Acinco.
PRÆFECTVS Legionis secundæ adiutricis in castello contra Tautantum.
PRÆFECTVS mil. secundæ adiutricis Cirpi.
PRÆFECTVS Legionis secundæ adiutricis Lussonio.
PRAEFECTVS Classis Histricæ Florentiæ.
TRIBVNVS cohortis Vincentiæ.
TRIBVNVS cohortis Quadriborgio.
TRIBVNVS cohortis Iouiæ.
TRIBVNVS cohortis ad Borgum Centenariũ.
TRIBVNVS cohortis Alescæ.
TRIBVNVS cohortis Marinanæ.
PRÆFECTVS Legionis Transacinco.
OFFICIVM autem habet idem vir spectabilis Dux hoc modo.
PRINCIPEM de eodem corpore.
Numerarium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE VALERIAE RIPENSIS. Cap. LXXXII.

COMMENTARIVM.

DVPLEX est Valeria, altera in Italia apud Abrutios, altera Pannoniæ, de qua Ruffus ita scribit, Marcomanni & Quadi de locis Valeriæ, quæ sunt inter Danubium, & Drauum, pulsi à Tiberio sunt, & limes ab Augusto inter Romanos, & Barbaros, per Vindeliciam, Noricum, Pannoniam, & Mœsiam est constitutus. Idem Iornandes. Hanc partem hodie Croatiam aliqui esse uolunt. Aeneas Syluius [a] Stiriã esse autumat. Valeriam à Valeria Diocletiani filia Galerio Cęsari nupta dictam fuisse Marcellinus [b] tradit. Huic limitaneus Dux præerat, vir spectabilis, qui sub Valentiniano primo fuit Marcellianus Maximini P. P. filius. [c] Eadem quæ & alij Duces gestabat insignia, cum typo XX. castrorum. XV. etiam alia tuebatur, quorum nulla extat imago.

a in Europam c. 1. in princ.
b lib. 19.
c Ammianus, li. 29.

Officium habebat, vt alij, nempè Principem de eodem corpore, Numerarium, & alios. Quinque equitum Cuneos regebat, XVII. alas aut turmas, quina auxilia, nouem Præfectos, & sex Tribunos, & erãt sequentes.

1 CVNEVS equitum Scutariorum Soluæ habitãtium, aliàs Solæ. Soluene oppidum in Norico collocat Plinius, [d] propè Claudiam fluuium; Itinerarium habet Salua mansio, ibi enim erant animalia cursus publici cum hospitio. Hic etiam erant Mauri equites, de quibus infra.

d lib. 5. c. 24.

2 CVNEVS equitum Dalmatarum Intercisæ statiua habebat. Huius, & sequentium meminit Itinerarium, quod Intercisam in Pannonia inferiore locat.

3 CVNEVS equitum Constantianorum, olim Lussonio, nunc intercisæ præest. Hic Cuneus equitum Lussonio Intercisam translatus fuit. Est autem Lussonium Ptolomæo in Pannonia inferiore. Hic etiam erant Dalmatæ proximè nominat equites, & alij.

4 CVNEVS equitum Stablesianorum, in Ripa alta degebat, nunc Conradeuzam est translatus. Equites etiam Dalmatæ sub hoc Duce Ripam altam tenuerunt, ut infra dicetur.

5 CVNEVS equitum Fortensium Altino insidebat; oppidum est in foro Iulij huius nominis. Sed hic aliud intelligit, quod erat in Valeria. Hoc fortè est Altinum vbi Valentinianus, & valens, defuncto Iouiano degentes, plura iura mense Octobri condiderunt. [e]

1 EQVITES Dalmatæ Odiabo loco Valeriæ præerant.

2 EQVITES Promoti Crumero præsidebant. Crumerum ad Sauum in Pannonia inferiori Itinerarium locat, vbi etiam legio prima adiutrix manebat, cuius iura meminerunt. [f]

e l. 1. C. vt armor. vsus insci. Princ. l. 1. & 2. C. T. quib. equor. vsus concess. l. 7. C. T. de pœnis.

3 EQVITES Mauri Soluæ, ubi etiam Cuneus equitum Scutariorum degebat, de quibus supra.

f 4. vlt. C. de castr. pecul. l. ult. C. de appar. pręf. prætor.

4 EQVITES Dalmatæ ad Herculem. Viginti noie

Herculis urbes, Stephanus recenset, quarum una erat, in Thessalia, aliam in Pannonia inferiore, supra posuit Notitia, vbi sub eius Duce degebant auxilia, ab eo loco Herculis appellata.

5 EQVITES Dalmatæ Cirpi statiua habebant. Cirpi castra in Pannonia locat Itinerarium, forte Carpi, quod oppidum apud Istrum Ammianus, & Ptolomæus ponunt; à Diocletiano subactum Eutropius scribit: eius etiam Capitolinus, [a] & Vopiscus, [b] meminerunt. Hic erant, & Auxilia Fortensia sub hoc Duce.

a in Balbino.
b in Aureliano.

6 EQVITES Dalmatæ Constantiæ manebant; à Constantio id oppidum est nominatum.

7 EQVITES Dalmatæ Camponæ statiua habebant, Camponiam vocat Itinerarium; Camponia, inquit, in medio à Quinquo leg. 2. Legionem secũdam adiutricem hunc locum tutatam, & Camponiam in medio itinere, à Quinquo discedentibus fuisse significat.

8 EQVITES Promoti Matricæ morabantur: ita & Itinerarium.

9 EQVITES Dalmatæ Vetussalinæ excubabant. Aliter Itinerarium Vetussalinus. In medio, inquit à Matrica, scilicet itinere. Disiungenda ergo est hæc dictio, & legendum Vetus Salinæ.

10 EQVITES Sagittarij Intercisæ residebant, de qua supra, ibi erat alius Cuneus equitum Dalmatarum sub hoc Duce.

11 EQVITES Dalmatæ ad Nammantia, scilicet castra habitabant.

12 EQVITES Dalmatæ Lussonio: hinc Cuneus equitum Constantianorum sub hoc Duce Intercisam est translatus, & forte eorum loco hi sunt substituti. Legionis secundæ adiutricis pars sub eodem Duce hic excubabat.

13 EQVITES Dalmatæ Ripam altam loco Cunei Stablesianorum tenuerunt, quos inde Conradeuzam transmissos fuisse supra sub hoc Duce vidimus. De Ripa alta, loco ad statuas, & Alisca, ita apud Itinerarium scriptum reperitur, ad statuas, in medio Alisca, ad latus Ripa alta. Deinde, ad muros & ad statuas, in medio ad Robona.

14 EQVITES Dalmatæ ad statuas degebant, locus ita vocabatur, quòd forte ibi aliquæ statuæ essent, de quibus supra.

15 EQVITES Dalmatæ Florentiæ morabantur. Diuersa est à Florentia Italiæ; vnde Valentinianus, ad Maximinum Tusciæ correctorem scribit. [c] Hic etiam pars legionis adiutricis sub hoc Duce excubabat. Hucusque Notitia huius Ducis munitiones alijs omissis depingit quòd forte charta omnibus describendis non sufficeret, vel quòd hæc ad insignia huius Ducis satis esse crediderit.

c l. 8. C. T. de accusat.

16 EQVITES Sagittarij Altino præsidebant; nunc sunt in Borgo contra Florentiam, id est, ex aduerso seu è regione Florentiæ, sed antea Altini esse consueuerant.

17 EQVITES Flauianenses ad Militare, ita locus uocabatur. Hæ sunt turmæ equitum: Auxilia sequuntur, quæ non singula, sed plura eiusdem nominis simul iuncta erant.

1 AVXILIA Herculensia ad Herculem, ubi etiam equites Dalmatæ sub hoc Duce excubabant, & alia Auxilia sub Duce Pannoniæ secundæ. In Itinerario legitur, ad Herculem castra. credo illa esse quæ castra Herculis sub Duce Pannoniæ secundæ appellantur.

2 AVXILIA Vrsarensia pone Nauata, nunc ad Statuas. Vrso est oppidum Hispaniæ Plinio, & Vrsentini populi Lusitaniæ, unde hæc auxilia desumpta erant, quæ antea degebant ad locum Nauata dictum, nunc ad Statuas sunt translata, de quibus supra sub hoc Duce. Vetustus codex legit, pone Vata.

3 AVXILIA Vigilum contra Acinco, vel è regione Acinci degebant trans, in Barbarico scilicet trans Istrum fluuium in solo Barbarorum & hostili. Est autem Acincum oppidum Illyrici ad Danubium, Marcellinus, [d] Valentinianus, inquit, Acincum propè castra commouit, nauigijsque ad repentinum casum coniunctis, & contabulato celeri studio ponte, per partem aliam transijt in Quados, & subditum eum ibi moratum per Autumnum. Hinc Acincenses milites, qui sub magistro equitum per Gallias merebant. Acinci erat fabrica Scutaria, ut in Magistro officiorum est visum. Sub hoc Duce erat, & cohors tertia legionis secundæ adiutricis in superiori Acinci parte. Vetus codex habet, Açincotras, infra reperitur, Transacinco.

d lib. 30.

4 AVXILIA Fortensia Cirpi manebant, vbi etiam equites Dalmatæ sub hoc Duce, & pars legionis secundę adiutricis, de qua infra. Itinerarium, Cirpi, inquit, mansio seu locus publici cursus.

5 AVXILIA Insidiatorum Cardabiancam incolebant. forte legendum Cannabiaco, qui est locus Pannoniæ primę, vbi etiam cohors excubabat. Insidiatores verò, quòd insidias clàm hostibus tenderent, sunt dicti. ἐνέδρους Cõstantinus Porphyrogenneta appellat, (in thematibus.) Hæc erant sub Duce Valerię auxilia.

Sequuntur Præfecti X. Legionum, aut earum cohortium.

1 PRAEFECTVS Legionis primę adiutricis, cohortis quintę partis superioris Bregetione. ita etiam Itinerariam, & Aurelius Victor. Bregetium vocat Ptolomæus, Bregetionem Ammianus; Paulus Diaconus Brigionem, Valentinianus, inquit, anno imperij sui. XI. dum apud Brigionem oppidum Quadorum legationi respondet, anno eius LV. subita effusione sanguinis, quę Gręcè ἀποπληξις vocatur, voce amissa, sensu integer expirauit. Id Ptolomęus in Pannonia superiore cum legione prima adiutrice collocat, quam interpres auxiliariam vertit, sed Notitię tempore tantum cohors quinta ipsius legionis hic manebat.

PRAEFECTI appellabantur, qui toti, aut parti legionis pręerant, qui cohortem regebant TRIBVNI. Hic verò Pręfectus vocatur tanquam legionis partem regeret, etsi verè non nisi quintæ legionis cohorti imperabat. Hanc legionem ab Othone Cęsare institutam fuisse Tacitus [e] memorat; forte adiutrix est dicta quod alteri, vt illi opem ferret, sit adiuncta, huius legionis meminit, & Theodosius, [f] in iure ciuili.

e lib. 17.
f in l. fin. C. de castr. pecul. & l. ult. C. de apparitor. P. P.

2 PRAEFECTVS Legionis secundę adiutricis cohortis partis superioris. In codice impresso deest nomen oppidi, sed ex manuscripto reponendum est, Aliscę. In cuius superiore parte vna cohors huius legionis excubabat, cuius etiam numerus deest, sicut & sequentis. Hic locus infra repetitur. Eius meminit & Itinerarium. Huius legionis tribunus fuit Hadrianus, qui postea imperauit, vt auctor est Spartianus, eiusque mentionem Antoninus Caracalla facit. [g]

g l. 1. C. de professor. & medic.

3 PRAEFECTVS Legionis secundæ adiutricis partis inferioris Florentię: hic pars legionis degebat, quam ex pręcedentibus, sequentibusque per uaria loca dispersam fuisse apparet. forte cohortis, hic locandę nomen, & numerus desideratur. Eodem in loco degebant, & equites Dalmatę sub hoc Duce.

4 PRAEFECTVS Legionis secundę adiutricis tertię partis superioris Acinco pręerat, & hic forte deest dictio, cohortis, quia hic erat Pręfectus tertiæ cohortis, secundę legionis adiutricis, sicut alius supra quintæ cohortis, primæ adiutricis, hic in superiori parte Acinci morabatur, vbi erant, & Auxilia vigilum, & equites Dalmatæ sub hoc Duce. Itinerarium quater Acinci meminit. Marcellinus [h] hoc opidum ad ripam Histri locat, Valentinianus, inquit, Acincum prope castra commouit, nauigijsque ad repentinum casum coniunctis, & contabulato celeri studio ponte, per partem aliam transijt in Quados: & subdit, eũdem apud Acincum autumno mortuum fuisse.

h lib. 30.

PRAE-

5 PRAEFECTVS Legionis secundæ adiutricis in Castello contra Tautantum. & hic arbitror vocem cohortis deesse, in sex enim præsidia hæc legio diuisa reperitur. Pro Tautanto, fortè legendum Taururum, quod est Ptolomæo secundum Sauum.

6 PRAEFECTVS militum secundæ adiutricis Cirpi excubabat. & hic aliquid desideratur, quia non exprimitur, quot hic essent milites, nec cuius cohortis. Hunc locum etiam auxilia Fortensia, & equites Dalmatæ sub hoc Duce tuebantur.

7 PRAEFECTVS Legionis secundæ adiutricis Lussonio præerat, vbi etiam equites Dalmatæ reside bant. Hic quoque cohortis nomen omissum fuisse censeo.

8 PRAEFECTVS Classis Histricæ Florentiæ nauigabat per Istrum, & Florentiæ degebat. In Notitia hic Tribuni commiscentur Præfectis; sed ad euitandam confusionem eos separatim expediam.

9 PRAEFECTVS Legionis trans Acinco, idest ultra Acincum castrametabatur, quod trans Istrum in Barbarico esse vidimus, hic & legionis nomen desideratur, & fortè cohortis. Hunc præfectum Notitia post Tribunos ab alijs Præfectis disiunctum locat, nos alijs Præfectis commodius adiungendum, censuimus. Hi legionum Præfectorum titulum ferebāt, etsi solam legionis cohortem regerent.

Sequuntur cohortium Tribuni.

1 TRIBVNVS cohortis Vincentiæ residebat. cohortis nomen desideratur. Vincentiæ aliquot iura condita fuere,[a] nescio an Vincentiæ Valeriæ vel Venetiæ in Italia.

a l. 12. C. de iuris, & fact. ignor.

2 TRIBVNVS cohortis Quadriborgio præerat: ita vocatur oppidum, quod quatuor burgis constabat. Quadriburgum in Germania inferiore Ammianus ponit,[b] neque hic cohortis nomen exprimitur.

b libro 18. post princip.

3 TRIBVNVS cohortis, Iouiæ statiua habebat, quæ erat ciuitas Valeriæ, à Diocletiano, qui se Iouē nuncupabat, appellata, quæ cohors hæc fuerit non scribitur.

4 TRIBVNVS cohortis ad Borgum Centenariū, fortè legendum Burgum centenarium. Est enim burgum, vicus, aut castrum.[c] Centenarius autem fortè vocatus est, à centum militibus ibi morātibus. Nam Centenarij vocabantur centum militibus præfecti, ait Vegetius,[d] Neque huius cohortis nomen apparet.

c l. 2. §. 1. C. de offic. P. P. Afric.

d lib. 2. c. 13. & Modestus in lib. de vocabul. rei militar.

5 TRIBVNVS cohortis Alescæ excubabat, vbi etiam Præfectus legionis secundę adiutricis sub eodem Duce morabatur. Huius quoque cohortis nomen desideratur.

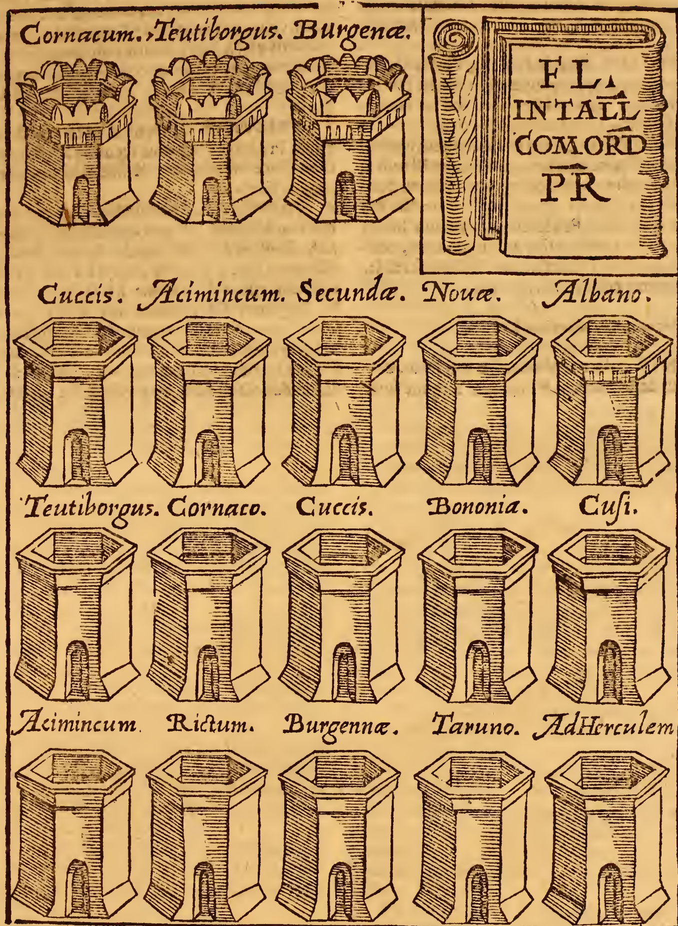
6 TRIBVNVS cohortis Marinanæ excubabat, locus erat Valeriæ, de quo Itinerarium; cohortis nomen deest, vt & superiorum. Hi sunt Præfecti prę-sidiorum Ducis Valeriæ, in qua erant præsidia 35. equitum cunei VI. Turmæ XVII. Auxilia peditum V. Legiones III. quarum una in VI. præfecturas scindebatur, & omnes erant VIII. præfecturæ, singulæ fortè millenos pedites continentes. Cohortes VI. Classis I. credo fuisse minimum equitum, 2000. peditum 6000. Sequitur Dux Pannoniæ primæ.

Præsidia 35.

Equites 2000.
Pedites 6000.
Classis. I.

NOTITIA.

DVX PANNONIAE PRIMAE ET EIVS INSIGNIA.

NOTITIA.

Sub dispositione uiri spectabilis Ducis Pannoniæ primæ & Norici Ripensis.

CVNEVS *equitum Dalmatarum Flexo.*

CVNEVS *equitum Stablesianorum Arrabonæ.*

EQVIT. *promoti Arrabonæ.*

EQVIT. *Sagittarij Quadriburgio.*

EQVITES *Dalmatæ ala Noua.*

EQVITES *Dalmatæ æquinoctiæ.*

EQVITES *Dalmatæ ad Herculem.*

EQVITES *Sagittarij Gerolatæ.*

EQVITES *promoti Flexo.*

EQVITES *Mauri Quadrato.*

TRIBVNVS *gentis Marcomannorum.*

PRÆFECTVS *Legionis decimæ Vindomanæ.*

PRAEFECTVS *Legionis quartæ decimæ Geminæ militum Liburnariorum cohortis partis superioris Carnunto.*

PRAEFECTVS *Legionis decimæ, & quartæ decimæ Geminatæ militum Liburnariorum Arrabonæ.*

PRAEFECTVS *Classis Histricæ Carnunto, siue Vindomanæ*

Vindomanæ à Carnunto translata.
TRIB. *Cohortis Arrianis.*
TRIBVNVS *Cohortis Caratensis.*
EQVITES *promoti ad Mauros.*
EQVITES *Sagittarij Lentiæ.*
EQVITES *Sagittarij Lacufelicis.*
EQVITES *Dalmatæ Ariape.*
EQVITES *Dalmatæ Augustianis.*
EQVITES *promoti Comagenis.*
PRÆFECTVS *secundæ Italicæ militum Liburnariorum Iouiaco.*
PRÆFECTVS *Legionis Italicæ partis inferioris Lentiæ.*
PRÆFECTVS *Legionis secundæ Lauriaco.*
PRÆFECTVS *Legionis primæ Noricorum militum Liburnariorum Cohortis quintæ partis ad Iuuense.*
PRÆFECTVS *Legionis Liburnariorum primorum Noricorum Fasianæ.*
PRÆFECTVS *Claßis Arlapensis & Maginensis.*
PRÆFECTVS *Claßis Lauriacensis.*
TRIBVNVS *Cohortis Boiodoro.*
TRIBVNVS *Cohortis Austuris.*
TRIBVNVS *Cohortis Cannabiaca.*
OFFICIVM *autem habet idem uir spectabilis Dux hoc modo.*
PRINCIPEM *de eodem corpore.*
Numerarium.
Commentariensem.
Adiutorem.
Subaudiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos Officiales.

DE DVCE PANNONIAE PRIMAE & Norici ripensis. Cap. LXXXIII.

COMMENTARIVM.

DVAS Pannonias Ptolomæus ponit, superiorem seu primam, & inferiorem siue secũdam, de qua supra dictum fuit. Prima terminatur ab Occasu monte Cetio; a Meridie parte Istriæ & Illyridis, a Septentrione Danubio, ab Ortu Pannonia inferiore, Nunc Austria dicitur. Noricum autem est secundum Danubium; ab Occasu Oenum fluuium, a Meridie Aemũ montem habet, ab Ortu Cetium, a Septentrione Danubium, vulgò Baueriam uocant. aliqui addunt Stiriam Carinthiamque. His regionibus præerat Dux, qui aliorum Ducum habebat insignia, scilicet librum purpureo tegumento notis inscriptum, cum codicillis magistratus, & typo castrorum decem; Idemque quod alij Duces officium tenebat, videlicet Principem officij de eodem corpore, Numerarium, & alios officiales. Præsidia habebat XXVII. quorum decẽ tantum repræsentantur. Equitum cuneos duos. Turmas XIIII. cohortes VI. Legiones IIII. classes IIII. efficere poterant equites 1500. peditum 7000. quos Hunnis opponere oportuit. Equites erant sequentes.

Præsidia 27. Classes 4. Equites 1500. Pedites 7000.

1 CVNEVS equitum Dalmatarum Flexo præsidebat; Ptolomæi Interpres scribit Phlexum, vbi ponit legionem Germanicam XIII. Itinerarium Flexum vocat. est secundum ripam Danubij citra.
2 CVNEVS equitum Stablesianorũ Arrabonæ manebat. Huius loci meminit & Itinerarium; ab Arrabone fluuio est dictus. Narabo est apud Ptolomæũ.
1 EQVITES Promoti in eodem Arrabonæ loco excubabant.
2 EQVITES Sagittarij Quadriburgio præerãt, vbi etiam Dux Valeriæ cohortem habebat.
3 EQVITES Dalmatæ Alam Nouam incolebãt, nomen Oppidi in Notitia & Itinerario: non autem intelligẽdum est, hos equites Alam nouam fuisse, quia huius nominis oppidum hic repræsentatur.
4 EQVITES Dalmatæ Aequinoctiæ præerant: in Itinerario legitur Aequinoctio, ala noua, inquit, dein de duobus attritis asteriscis in medio Vindebona, Legio X. Gen. Hactenus Itinerarium. Hanc legionem Notitia Arrabonæ locat.
5 EQVITES Dalmatæ ad Herculem: Herculeam vocat. Itinerarium. Hoc in loco & Dux Pannoniæ secundæ auxilia habebat, & Dux Valeriæ alios equites: Vterque enim ad sui limitis fines castra iuncta habebat, non longè ab hoc oppido, & ideò semper scriptũ est ad Herculem idest prope Herculem eos castrametatos fuisse.
6 EQVITES Sagittarij Gerolatæ degebant: Gerulatam uocat Itinerarium; vbi, inquit, legio XIIII. GG. id est Gemina, quam Notitia Carnunti locat.
7 EQVITES Promoti Flexo præerant, vbi idẽ Dux cuneum equitum habebat: In Itinerario legitur, Quadratis in medio Flexo.
8 EQVITES Mauri Quadrato præsidebant. Quadrata legit Itinerarium, ubi hi equites ex Mauritania contracti morabantur.
1 TRIBVNVS gentis Marcomannorum, quos nũc Morauios uocant, sub eodẽ Duce merebat: sed deest nomen loci vbi residebat; vnde aliquid desiderari oportet. Hic Tribunus etiam ab alijs est seiunctus. Sequuntur enim Præfecti legionum & classium, qui bus alij Tribuni & equites intermiscentur, prout in limitibus, ut puto, reperiebantur, dispositi.
PRAEFECTVS legionis decimæ Vindomanæ prçerat Vindomanam uetus codex: Vindomonam Itinerarium appellat. Aurelius Victor Vendobonam, & oppidi inscriptio uocat. Vulgo Viennam esse putant. Dion [a] auctor est legionem decimam Geminam esse cognominatam, quod ex duobus connexis, & confusis exercitibus conflata esset, & in superiore Pannonia, quam Poeoniam uocat locatam. Ptolomæus uero legionem decimam Germanicam nuncupat, apud quem forte legendum Geminam. [a] lib. 55.
2 PRAEFECTVS legionis quartædecimæ Geminæ militum Liburnariorum cohortis in parte superiori Carnunti statiua habebat; ita etiam appellat Itinerarium; Ptolomæus Carnus. Carnuti meminit Paterculus, Ammianus, Plinius, [b] Paulus Diaconus; Carnuntum, inquit, corruptè Carantanum uocant, vnde numus Carantanus. Ptolomæus legionẽ quartamdecimam Germanicam in Pannonia superiore statuit, & Dion qui [c] eam duplicem idest geminam nominat. Pars huius legionis, & aliquot sequentis X. cohortes ex liburnarijs militibus constabant, unam titulo Præfecti legionis XIIII. hic Præfectus regebat: Ipsa uerò quod esset ex Liburnia contracta, Liburnaria est nominata, aut a Liburna, ciuitate Italiæ vbi primum liburnas inuentas & a loco nominatas fuisse Zosimus [d] scribit; uel fortè quod in liburnis triremibus pugnare consueuissent. Cum enim Augustus liburnarum præcipue auxilio M. Antonium superasset, ad earum similitudinem plures triremes fabricauit. Liburnas D. Hieronymus [e] & Vegetius, [f] naues longas uocant: quarum forma, in libro de rebus bellicis huic Notitiæ adiecto, ostenditur; quam tamen ab antiquis diuersam esse puto.

[b] lib. 37. cap. 3.
[c] lib. 55.
[d] in quinto.
[e] in 11. Daniel.
[f] lib. 4. cap. 35.

3 PRAEFECTVS Liburnariorum militum legionis X. & XIIII. Geminatæ, seu Geminæ, manebat Arrabonæ, ubi etiam equites Promoti sub hoc Duce degebant. Superior Præfectus cohortem tantum Liburnariorum legionis XIIII. regebat. Hic reliquos eiusdem legionis Liburnarios, & alios legionis X. itẽ Liburnarios dictos qui circa Arrabonam castrametabantur. Hic ergo militibus ex duabus legionibus extractis velut uni cohorti imperabat: legiones enim hoc tempore in præfecturas, quæ ex mille aut 500. militibus constabant, diuisas fuisse Constantinus porphyrogenneta scribit (de thematibus.) Ego præfecturas mille peditum, Tribunatus 500. fuisse puto. Itinerarium Geminas oppidum ponit in Hispania, sed inde hanc legionem non deriuo.

4 PRAEFECTVS Classis Histricæ Carnunto siue Vindomanæ Carnunto translatæ præsidebat. Cum enim prius Carnunti stationem haberet, postea Vindomanæ resedit. Carnuntum Illyriorum erat oppidum. Marcellinus.[a] Exinde, inquit, cum Carnuntum Illyriorum oppidum Valentinianus introisset, desertum quidem nunc, & squalens, sed ductori exercitus per quam opportunum, è statione proxima reprimebat Barbaricos appetitus. Hæc ille. Ibi Diocletianus deposito imperio mansit. Zosimus,[b] Maximianus, ait, ad Diocletianum, id temporis Carnunti (oppidũ id Celticum est) degentem venit, eique persuadere nititur imperium resumat. Hactenus Zosimus. Ibi et tribus mensibus æstiuis Valentinianus moratus, pridie id. Augusti legem ad Laodicium Sardiniæ Præsidem[c] scripsit. Nunc ad alios Tribunos, & equites transeamus.

a lib. 30.

b lib. 2.

c l. 12. C.Th. de accusat.

2 TRIBVNVS cohortis Arrianis statiuã habebat, locus est Pannoniæ superioris ab Arrianis hæreticis deriuans, nomen cohortis non legitur.

3 TRIBVNVS cohortis, Caratensis: à loco vnde sumpta, nomen est sortita. Catarianenses leguntur sub Comite Illyrici Occidentalis. Locus vbi resideret hæc cohors desideratur.

9 EQVITES Promoti ad Muros scilicet morabantur, Norici oppidum est: ad Muros apud Itinerarium legitur.

10 EQVITES Sagittarij Lentiæ degebant. Lentudum appellat Ptolomæus. Loncium Itinerarium, uulgò Leniz: uetus codex legit, lantiæ. In parte inferiori huius loci erat legio Italica sub hoc Duce.

11 EQVITES Sagittarij Lacu felicis manebant. Lacofelice uocat Itinerarium: alio in loco Lacofelicis.

12 EQVITES. Dalmatæ excubabant Arlapæ, ita & Itinerarium. Hic etiam degebat Classis sub hoc Duce Arlapensis nuncupata.

13 EQVITES Dalmatæ Augustianis scilicet castris præsidebant. Itinerarium habet Augustis Norici, ubi hodie Aurifodinæ. Augustam Vindeliciorum intelligit in Retia, ubi etiam equites Stablesiani castra metabantur; Augustanis uidetur legendum pro Augustianis.

14 EQVITES Promoti statiua habebant Comagenis: Comagenum habet Itinerarium, Norici oppidũ ubi legio, inquit, decima Gemina. Hic Notitia ab equitibus ad præfectos legionum reuertitur.

5 PRAEFECTVS legionis secundę Italicæ militũ Liburnariorum Iouiaco prȩerat. In Itinerario Iouauicum cum asterisco uocatur. Inter huius legionis milites Liburnarij reperiebantur, & ideo appellat legionem Italicam Liburnariorum.

6 PRAEFECTVS legionis Italicę partis inferioris Lentię excubabat, ubi sub hoc Duce degebant, & equites Sagittarij. Hęc legio inter hunc, & pręcedẽtem Pręfectum uidetur fuisse diuisa, ut & alię in plures pręfecturas erant dispertitę.

7 PRAEFECTVS legionis secundę Lauriaci manebat, cuius Itinerarium meminit. Oppidum est ad ostia Anasi fluminis. Hęc legio nomen nõ habet, sed puto Italicam secundam fuisse, quę in tria pręsidia sub totidem pręfectis diuidebatur, & legio secunda Italica militum Liburnariorum nuncupabatur. Classis quoque Lauriacensis sub hoc Duce hoc in loco residebat: & Lauriacensis legio Pseudo Comitatensis. In Illyrico Lauriaci erat fabrica scutaria, in quo oppido Constantius quandoque iura condidit.[d]

d vel. 1. C. de bul. [illegible]

8 PRAEFECTVS legionis primę Noricorum militum Liburnariorum cohortis quintę partis superioris ad Iuuense statiua habuit. Hęc legio inter hũc & sequentem Pręfectum erat diuisa, iste titulo Pręfecti tantum cohorti quintę pręerat, & in parte superiori propè Iuuense excubabat, forte legendum Iouense, ubi erat Gynęcium in Dalmatia. Vetus codex legit, ad Iuuense.

9 PRAEFECTVS legionis Liburnariorum primorum Noricorum Fasianę manebat: uel Liburnis triremibus pręerant hi milites; uel ex his constabant, qui ex Liburnia & Noricis populis erant delecti: sunt pars legionis pręcedentis. Vnus codex pro Fasianę habet Fasienę.

10 PRAEFECTVS Classis Arlapensis & Maginensis: Arlapę etiam equites Dalmatę sub hoc Duce degebant, ubi & hęc Classis stationem habebat, alia Maginis. Stephanus Magiam Illyrici ciuitatem esse tradit, & fortè legendum Magiensis, aut Comaginẽsis, Comagena enim erat urbs Pannoniæ, ubi sub hoc Duce equites Promoti merebant.

11 PRAEFECTVS Classis Lauriacensis, quæ Lauriaci, de quo supra stationem habebat: sunt hęc loca secundum Danubium. Nunc ad Tribunos Notitia reuertitur.

4 TRIBVNVS cohortis Boiodoro pręerat: nomẽ huius cohortis desideratur. Bolodero in Itinerario, Boiodurum est Ptolomæo, urbs Vindelicię ad ostiũ Oeni fluuij, ubi Danubio miscetur.

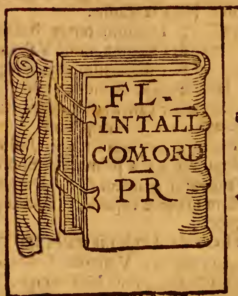
5 TRIBVNVS cohortis Austuris residebat, Mysię est oppidum: Asutas Stephanus uocat; & hic cohortis nomen reticetur.

6 TRIBVNVS cohortis Cannabiacę manebat, forte Cardabianca, ubi erant auxilia insidiatorum sub Duce Valerię. Neque huius cohortis nomen apparet; fortè pręcedenti legioni est adscribenda. Vnde multa desiderantur in Notitia. Sequitur Dux Retię.

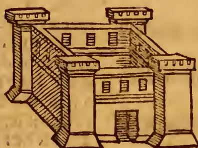
NOTITIA

NOTITIA.

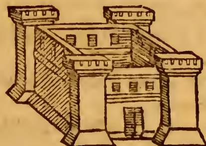
DVX RETIÆ PRIMÆ ET SECVNDAE EIVSQVE INSIGNIA.

Augustanis

Phebianis

Submuntorio

Vallatio

Ripa prima

Cambiduno

Guntia

Fœtibus

Teriolis

Quintanis

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis prouinciæ Retiæ primæ & secundæ.

EQVITES *Stablesiani Seniores Augustanis.*

EQVITES *Stablesiani Iuniores Ponteœni nũc Febianis.*

EQVITES *Stablesiani Iuniores Submontorio.*

TRAEFECTVS *Legionis tertiæ Italicæ partis superioris castra regina nunc Vallato.*

PRAEFECTVS *Legionis tertiæ Italicæ partis superioris deputatæ Ripæ primæ Submontorio.*

PRAEFECTVS *Legionis tertiæ Italicæ pro parte media prætendentis à Vimania Cassiliacum vsque Cambiduno.*

PRAEFECTVS *militum Vrsariensium Guntiæ.*

PRAEFECTVS *legionis tertiæ Italicæ transuectioni specierum deputatæ Fœtibus.*

PRAEFECTVS *legionis tertiæ Italicæ transuectioni specierum deputatæ Teriolis.*

PRAEFECTVS *Alæ primæ Flauiæ Retorum Quintanis.*

TRIBVNVS *cohortis Nouæ Batauorum Batauis.*

TRIB. *cohortis tertiæ Brittorum Abusina.*

PRAEFECTVS *Alæ secundæ Valeriæ singularis Vallato.*

TRIBVNVS *cohortis sextæ Valeriæ Rhetorum Venaxamodoro.*

TRIBVNVS *cohortis primæ Herculeæ Rhetorum Parroduno.*

TRIBVNVS *cohortis quintæ Valeriæ Frigum Pinianis.*

TRIBVNVS *cohortis tertiæ Herculeæ Pannoniorum Cælio.*

TRIBVNVS *Gentis per Retias deputatæ Teriolis.*

PRAEFECTVS *Numeri Barbaricariorum confluentibus siue Brecantiæ.*

PRAEFECTVS *Alæ secundæ Valeriæ Sequanorum Vimania.*

TRIBVNVS *cohortis Herculeæ Pannoniorum Arbore.*

OFFICIVM *autem habet idem uir spectabilis Dux hoc modo.*

PRINCIPEM *ex officijs Magistrorum militum præsentalium alternis annis.*

Numerarios duos ex vtrisque officijs præsentalibus singulos.

Commentariensem ex vtrisque officijs alternis annis.

Adiutorem.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores.

Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE RETIAE PRIMAE ET Secundæ. Cap. LXXXIIII.

COMMENTARIVM.

RETIAE sitæ in Alpibus Italiam à Germania diuidunt, quibus Dux præfuit, inter quos Fuluius Boius sub Valeriano,[a] & Bonosus vnus ex XXX. tyrannis Aureliano imperante [b] recensentur. Annonam, quæ e [ius] huius limitis militibus deportabatur, Reticam vocatam fuisse, quia ad Retios ferebatur, D. Augustinus tradit. [c] Hic Dux præsidia XIX. tuebatur quorum X. tantum delineatur, cum alis III. equitum, Turmis item III. præfecturis peditum VII. cohortibus VIII. Qui minimum efficiebant equites circiter 500. peditum circiter octo millia.

a Vopiscus in Aureliano.
b Spartianus in eo. De eo Cassiodorus in 7.
c de ciuit. Dei lib. 18. c. 18.
Præsidia 19.
Equites 500.
Peditum 8000.

Eadem insignia, quæ alij Duces, gerebat, librum eodem modo inscriptum cum X. castris, alia IX. non sunt descripta. Ita verò habet officium, Principem ex officio Magistrorum militum præsentalium alternis annis, vno anno ex officio Magistri equitū; alio ex officio Magistri peditum; Numerarios duos ex vtrisque officijs præsentalibus singulos, vnum ex vno, alterum ex alio. Commentariensem ex vtrisque officijs alternis annis, Adiutorem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & ceteros officiales; vt habent Comites Occidentis, & Duces Mauritaniæ, & Tripolitanæ. Eius milites ità erant dispositi.

1 EQVITES Stablesiani Seniores, qui degebant in castris Augustanis. De his supra in præcedenti Duce. Itinerarium habet, Augustis, Augustam Vindeliciorum intelligit, quæ est in Retia; Augustana verò appellat castra; sicut & Febiana infra.

2 EQVITES Stablesiani Iuniores olim Ponteoeni, nunc Febianis degunt. Hi in Oeni fluminis, quod Sallam uocant, Ponte habitabant, ubi nunc est Oenopos, uulgò Ispruch dictus, pòstea ad Febiana castra sunt translati. Ptolomæus Pheniana, nunc Laubianum appellant. Sunt inter Danubium, & Lycum fluuium. Oenus, ait Tacitus, Rhetos Noricosque interfluit.

3 EQVITES Stablesiani Iuniores Submontorio præsunt, itinerarium legit Sumuntorio. Nunc ad præfectos legionum Notitia transit.

1 PRAEFECTVS Legionis tertiæ Italicæ partis superioris olim castra Regina, nunc Vallato inhabitat, cuius meminit & Itinerarium, & pro Regina habet Regia. Hæc legio in quinque præfecturas erat diuisa, tres tuebantur castra, duæ ad transuehendas species erant destinatæ, vt subijcietur.

2 PRAEFECTVS Legionis tertiæ Italicæ partis superioris deputatę. Ripæ primæ Submuntorio pręerat. Hæc tuebatur primam ripam Danubij, apud Submuntorium in parte superiori, & erat pars præcedentis legionis.

3 PRAEFECTVS Legionis tertiæ Italicæ pro parte media prætendentis à Vimania Cassiliacum usq; Cambiduno insidebat, nunc Munchen uocant. Campodunum legūt Strabo, Itinerarium, & Ptolomæus. A Duno Mœsiæ secundæ oppido nomen est compositum, sicut Nouiodunum, Parrodunum infrà sub hoc Duce. Sunt hæc loca inter Lycum & Oenum flumina, non longè à Pęonijs Alpibus. Excubabat hæc legio in castris a media parte itineris a Vimania Cassiliacum usque.

4 PRAEFECTVS militum Vrsariensium Guntiæ degebat. De qua Itinerarium. Hęc erat pars legionis, non tota legio quæ hoc tempore in plures præfecturas diuidebatur, & ideo hic dicit Pręfectus militum. Vrsa uero Picenorum est ciuitas; & urbs in Hispania, unde hi milites sunt extracti.

5 PRAEFECTVS Legionis tertiæ Italicę transuectioni specierum deputatę Foetibus degebat. Hęc legio comitabatur annonarias species, idest frumentum, uinum, uestem, laridum, acetumque, & similia quę pro alendis militibus transuehebantur in castra, hæ enim species uocabantur. [d] Continebantur in his & sericum, purpura, gemmæ, & alia Principum ornamenta. Id onus publicum appellatur, [e] & Bastaga. [f] Qui uerò Bastagas transuehi curabant, Præpositi Bastagarum, sub Comite largitionum, dicebantur.

d l. 1. C. de nauicular. seu naucle. publi. spec. transpor.
e in l. vnic. C. ne quid oneri publico.
f in l. 3. C. de cohort. princib.

6 PRAEFECTVS Legionis tertiæ Italicæ & ipsius transuectioni specierum deputatę Teriolis manebat. legionem in præfecturas, quæ ex mille aut 500 militibus constabat, diuisam fuisse sępe diximus. Hic & Tribunus Gentis dispositę per Retias sub hoc Duce morabatur.

7 PRAEFECTVS Alę primę Flauiæ Retorum Quintanis scilicet castris pręerat. Quintana uia erat Festo & Vegetio [g] in castris ubi forum rerum uenalium, & in qua milites exercebantur ad palū. Hinc ludus Quintanę prodijt, quo hasta equites exercentur: [h] & hodie frequens est in Gallijs, & Italia. Inde fortè hic locus est denominatus. Quintianis legit Itinerarium. A Retijs, ubi excubabat hęc ala est denominata. Sequentes non habent depicta castra.

g lib. 2. c. 23.
h l. vlt. Græca. & l. 1. C. de aleatorib.

1 TRIBVNVS cohortis Nonę Batauorum Batauis pręsidebat. Constat Batauiam esse insulam, quam in Oceanum fluens Rhenus efficit, nunc Hollandia uocatur, unde erat hęc cohors delecta, quę loco ubi residebat nomen dedit. Batauos enim tanquam Batauorum stationem appellarunt; uel fortè ipsa ab hoc loco est denominata.

2 TRI-

2 TRIBVNVS cohortis tertiæ Brittorũ Abusina: Huius etiam Itinerarium meminit. Pro Brittorum lego Britonum, qui sunt populi Galliæ, aut insulæ Britanniæ seu Angliæ.

8 PRAEFECTVS Alæ secundæ Valeriæ singularis Vallato præerat, quod ex Valeria regione esset contracta. Valeria ala est dicta & singularis, forte quia erat insignis, vel quia sola, & nulli permixta, per se militabat. Hic etiam residebat pars legionis tertiæ Italicæ sub hoc Duce.

3 TRIBVNVS cohortis sextæ Valeriæ Retorum Venaxamodoro præsidebat.

4 TRIBVNVS cohortis primę Herculeę Retorum Parroduno præerat.

5 TRIBVNVS cohortis quintæ Valeriæ Frigum Pinianis degebat. Ex Frigibus Valeriam incolentibus erat hæc cohors contracta. Hos credo esse vnde Frisij descendunt.

6 TRIBVNVS cohortis tertiæ Herculeæ Pannoniorum Cœlio immorabatur. Celiam vocat Ptolomæus, vulgo Ciliam dicunt quæ est in Norico.

7 TRIBVNVS Gẽtis per Retias deputatæ Teriolis præsidebat. Hi erant gentiles seu pagani, & idolatræ, id.n. significat vox gentis, & [a] prout opus erat locis per Retios succurrebant: sed Teriolis Tribunus commorabatur. Præfectus legionis III. Italicæ ad transuehendas species deputatæ, & ipse hic degebat, vt supra vidimus.

a l. vlt. C. de offic. milit. iudic. l. vlt. C. de offi. Magist. milit. l. 8. C. de vect. & commiss. l. cum antecessoribus. fin. C. de temp. appel.

9 PRAEFECTVS numeri Barbaricariorum, Confluentibus, siue Brecantiæ excubabat. In Rheni ripa inter lacum Acronium & Basileam Bricantium Strabo, & Ptolomæus locant. Brigantiam vocat Marcellinus, [b] Rhenus, inquit, lacum inuadit rotundum & uastum, quem Brigãtiam accola Rheni appellat, perque quadringenta, & sexaginta stadia longum, parique penè spacio latè diffusum horrore syluarum squalentium inaccessum Barbaris, & natura locorum, & cœli inclementia refragante: Hæc ille Barbaricarij vero sunt [c] qui ex auro colo ratis filis hominum, aut brutorum, aliarumve rerũ imaginem, veritatem imitati exprimunt: ita hos appellauit Constantinus. [d] Alias sunt milites qui cassides, vel buculas eodem modo auro, uel argento exornãt. Valentinianus ad Taurum Comitem sacrarum largitionum. [e] Octonæ, inquit, singulis mensibus cassides, totidem buculæ, à Barbaricarijs argento tectæ deaurantur, & auro argentoq; condecorantur. Ab armis quæ hoc modo ornata gestabant hi milites Barbaricarij potuerunt vocari, vel forte quod ex Barbarico loco Romanis minimè subiecto essent collecti; cum vero instar legionis essent, eis imperans Præfectus est appellatus, qui etiam legionis partem regentis est titulus.

b lib. 15.

c Donatus in II. Aeneid.

d in l. 1. C. de excusat. artific.

e l. 1. C. T. de fabricensib.

10 PRAEFECTVS Alæ secundæ Valeriæ Sequanorum, Vimaniæ castra tuebatur. Hæc ala erat equitum Sequanorum, qui nunc sunt pars Burgundiæ, & ala ipsa Valeria vocabatur, forte quod diu in Valeria esset morata. De Vimania sub hoc Duce in Præfecto legionis tertiæ Italicæ est dictum.

8 TRIBVNVS cohortis Herculeę Pannoniorum, in Arbore oppido manebat. Vna ex Pannonum legione erat hæc cohors, à Maximiano Herculea vocata, ut sæpe dictum fuit. Arborem Felicem Ammianus & Itinerarium vocant Heluetiæ oppidũ ad Bricantium. Arborem Illyrici oppidum esse Stephanus scribit. Sequitur Dux Sequanici.

NOTITIA.

NOTITIA.

DVX PROVINCIÆ SEQVANICI.

NOTITIA.
Sub dispositione uiri spectabilis Ducis Prouinciæ Sequanici.

MILITES LATAVIENSES,
OLINONE.

FFICIVM autem habet idem vir spectabilis Dux hoc modo.

PRINCIPEM ex officijs Magistrorum militum præsentalium à parte peditum.

Numerarium vtrunque.

Commenntariensem vt supra.

Adiutorem.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores.

Singulares, & reliquos Officiales.

DE DVCE PROVINCIÆ Sequanici. Cap. LXXXV.

COMMENTARIVM.

EQVANI à Meridie Arari fluuio, à Septentrione Iurasso monte, ab Occasu Lugdunensi; ab Ortu Rheno clauduntur. Hic Dux limitaneis præerat militibus, qui LATAVIENSES, à Latauia Bithyniæ ciuitate apud Stephanum. Hi, ut puto, trecenti Olinoni degebant: Olinam fluuium Ptolomęus in alia parte Gallię statuit. Hic Olino est nomen vici prope Basileam cum nemusculo.

Insignia

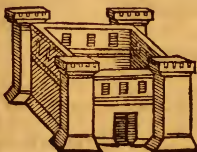
Insignia habet librum eodem modo inscriptum, vt alij Duces, & castrum magnificè extructum; supra scriptum est Olino. In manuscriptis Olinone.
Officium habebat, Principem ex officijs Magistrorum militum præsentalium à parte peditum. Si a Magistro peditum Principem accipiebat, legendum est ex officio Magistri militum: & cum pedites tantum haberet, verisimile est a Magistro equitum neminem accepisse; sed si legimus ex officijs Magistrorum, subaudiendum est, & alternis annis, & delenda essent uerba, à parte peditũ; anno enim vno ex officio Magistri peditum, altero ex officio Magistri equitum, Principem, Numerarios, & Commentariensem accipiebat, quemadmodum & Dux sequens, qui eodem modo peditibus tantum imperabat. Adiutorem uerò, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos officiales ipse constituebat. Dux Tractus Armoricani sequitur.

NOTITIA.

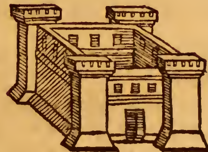
DVX TRACTVS ARMORICANI EIVSQVE INSIGNIA.

Grannona

Blabia

Venetijs

Osismijs

Mannatias

Aleto

Constantia

Rotomago

Abrincatis

Grannono

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Tractus Armoricani, & Neruicani.

RIBVNVS cohortis primæ nouæ Armonicæ Grannona in Littore Saxonico.

PREFECTVS militum Carronensium Blabia.

PRAEFECTVS militum Maurorum Venetorum Venetis.

PRAEFECTVS militum Maurorum Osismiacorum Osismiis.

PRAEFECTVS militum superuentorum Mannatias.

PRAEFECTVS militum Martensium Aleto.

PRAEFECTVS militum primæ Flauiæ Constantia.

PRAEFECTVS militum Vrsariensium Rotomago.

PRAEFECTVS militum Dalmatarum Abrincatis.

PRAEFECTVS militum Grannonensium Grannono.

Extenditur tamen tractus ARMORICANI, ET NERVICANI LIMITIS PER PROVINCIAS QVINQVE.

Per Aquitanicam primam & secundam, Senoniam, secundam Lugdunensem, & tertiam.

OFFICIVM autem habet idem vir spectabilis Dux hoc modo.

PRINCIPEM ex officijs Magistrorum militum Præsentalium alternis annis.

Numerarium à parte peditum vno anno.

Commentariensem de officijs alternis annis.

Adiutorem.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores.

Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE TRACTVS Armoricani, & Neruicani. Cap. LXXXVI.

COMMENTARIVM.

ARMORICVS tractus in Gallijs, nunc Normandia, ac Britannia dicitur. Cęsar Baro in Codice Vaticanæ Bibliothecæ de rebus Britannis se legisse scribit, Maximum tyrannum, cum Gallias inuasisset, ac vicinos Britanniæ Armoricos expulisset, vacuā prouinciam inter Britannos milites nouos colonos factos diuisisse. Vnde illa prouincia minor Britannia est dicta (a Baro in martyro. 21. Octobr.) ea est inter Sequanam & Ligerim. Hic est Maximus Clemens, qui Maximam Sequanorum, & Maximam Cæsariensem à se denominauit. Sed tempore huius Notitiæ iam Maximo extincto, hæc regio Britannia minor erat appellanda. Forte cum latius extenderetur, antiquo nomine Armorici est nuncupata. Apud Ptolomæum legitur etiam Aquitaniam olim Aremaricam vocatam, continet Lexouicos, & Turones ad mare Britannicum; extenditurque, inquit Notitia, in alias quinque prouincias, Aquitaniam primam & secundam, quæ ab Occasu clauduntur Oceano: à Septentrione, & Ortu Ligeri fluuio; à Meridie Pyrenæo, & Gallia Narbonensi. Eam Garumna interfluit. Quæ ab ea, & Ligeri clauditur, est prima Aquitania. Vltra Ligerim vero est Senonia, quæ & Lugdunensis quarta vocatur, cuius metropolitæ sunt Senones, inter eos sunt Parisij, apud Itinerarium. Hæc citra Sequanam fluuium, & ad secundam tertiamque Lugdunensem porrigitur. Secunda Lugdunensis est ad Oceanum Britannicum vltra Sequanam, vbi est Picardia, cuius caput est Rotomagum. Tertia versus Occidentem, vbi est Britannia, seu Britones & Normandi, inter Argenam & Ligerim fluuios extenditur, quorum metropolitæ sunt Turones. Neruij autem sunt populi inter Belgas Atrebatibus vicini, nunc Tornacenses vocant, quorum tractus Neruicanus appellatur.

Habet Dux harum regionum insignia, quæ alij Duces, scilicet decem oppida, cum earum præfectis. Officium vero hoc modo; Principem ex officijs Magistrorum militum præsentalium alternis annis, Numerarium a parte equitum uno anno intelligo, & alio à parte peditum: Commentariensem de officijs alternis, sequentes ex suo officio ipse eligit, scilicet Adiutorem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & ceteros officiales. Imperat præsidijs decem, scilicet Tribuno vnius cohortis, & IX. Præfectis legionum, quæ non erant integræ: poterant omnes esse ad 9000. peditum. Equitibus vero carebat. Tribunus, & Præfecti sequuntur. Præsidiaro. Peditum circiter 9000.

1 TRIBVNVS cohortis primæ Nouæ Armoricæ nuncupatæ, & ea in prouincia contractæ, Grannonæ in littore Saxonico degebat, quod est contra Britanniam, quia id littus Saxones occuparant, quemadmodum & Britannicum. Sub eodem Duce erant, & hi Præfecti.

1 PRAEFECTVS militum Carronensium Blabiæ excubabat: Hi ex Carronio Hispaniæ vrbe [a] erant contracti. Blauiam locum Aquitaniæ Ausonius [b] ponit in Garumnæ ripa, non longe ab eius ostio, vulgo Blau dicitur: Blauutum est Itinerario. Blauia in scheda posteriore Volseri.

[a] apud Plinium. [b] in epistolis. [c] lib. 3. cap. 19. [d] lib. 19.

2 PRAEFECTVS militum Maurorum Venetorum in Venetis statiua habebat, prope Aenum flumen ad Oceanum Aquitanicum. Sunt Veneti apud Cæsarem in Gallia Lugdunensi, de quibus ita Ptolomæus: Occidentalem autem littorale latus ab Osismijs tenent Veneti. Hi ergo milites genere Mauri, Veneti sunt appellati, quia in Venetis morabantur, sicut & sequentes Mauri Osismiaci sunt nuncupati, quia apud Osismios habitabant. Hos & Venetos in tertia Lugdunensi Itinerarium locat, quam regionem sub Neruicanis Notitia complecti videtur.

3 PRAEFECTVS militum Maurorum Osismiacorum degebat Osismijs. Id erat Galliæ oppidum ad mare Britannicum, ita vocat Strabo; Osisinos Cæsar. Osismios Plinius & Mela.

4 PRAEFECTVS militum Superuentorum Mannatias incolebat. Is erat globus militum hostibus cœpto iam prælio repente superueniens. Superuentum incursiones appellat Vegetius. [c] Horum meminit Marcellinus, [d] & Prætentorum.

5 PRAEFECTVS militum Martensium, Aleto in Neruicano littore manebat. alij Aletham scribunt.

6 PRAE-

6 PRAEFECTVS militum Flauiæ primæ ſcilicet legionis à Flauio Veſpaſiano, vel Conſtantino vocatę, Conſtantiæ excubabat. Cõſtantia itinerario vrbs erat Lugdunenſis ſecundæ apud Lixouios in littore e regione Britanniæ. Conſtantia caſtra in Normandia Ammianus vocat.

7 PRAEFECTVS militum Vrſarienſium, de quibus ſupra Rotomago inſidebat, quod eſt oppidũ celebre in Belgica, nunc Roan dictum. Aliud eſt in Normandia eodem nomine appellatum, non longè à Sequana fluuio prope Lexubios, de quo hic intelligit. Ritumagum vocat Itinerarium in Lugdunenſi inter Iuliobonam, & Luteriam. Multa in magos, oppidorũ nomina deſinunt, vt Nouio magus infra, quę cognationis peritum ſignificat.[a]

[a] Coropius lib. 1. Gallicanorum.

8 PRAEFECTVS militum Dalmatarum, Abrincatis præſidebat, fortè locus eſt Abrigiatus apud Ptolomæum dictus, in Nantibus. Abrincatui Plinio ſunt Lugdunenſis populi. Itinerarium in ſecunda Lugdunenſi ponit. Hinc Abrincateni pſeudo Comitatenſes milites.

9 PRAEFECTVS militum Grannonenſium, Grannono præerat. Milites ab hoc loco nomen habuerũt, de quo ſupra dictum fuit.

NOTITIA.

EXTENDITVR, inquit Notitia, TRACTVS ARMORICANI, ET NERVICANI LIMITIS PER PROVINCIAS QVINQVE ſupra memoratas, ſcilicet, Aquitanicam primam & ſecundam, Senoniam, ſecundam Lugdunenſem & tertiam.

COMMENTARIVM.

Horum præſidia Notitia non recenſet, quia totus hic tractus Britanniam reſpiciens à Tranſrhenanis, Barbaris vexatus, Romanorum iugo excuſſo, in libertatem ſe receperat. Zoſimus,[b] Tranſrhenani, inquit, Barbari cuncta pro libito inuadentes, eo tum incolas inſulę Britannię, tum quaſdam Celticas nationes redegerunt, vt ab imperio Romano deficerent, & Romanis legibus non amplius obedientes arbitratu ſuo viuerent. Itaque Britanni ſumptis armis, & pro ſalute ſua periclitati, ciuitates ſuas à Barbaris imminentibus liberarunt. Itidem totus ille tractus Armoricus, ceteræque Gallorum prouinciæ Britannos imitatæ, conſimili ſe modo liberarunt, eiectis Romanis præſidibus, & propria quadam Republica ex arbitratu ſuo conſtituta. Hæc ille. Id fuit circa annum, ſalutis CCCCXI. Vnde cum in hoc tractu non amplius eſſent Duces Romani, nec Prępoſiti, his omiſsis ſatis fuit quinque prouincias in Armorico tractu & Neruicano nominaſſe. Ioſephus Scaliger[c] monet pro Neruicano legendum Eburicano. In duabus, inquit, Belgicis erat unus Dux Saxonici littoris ad Sequanę oſtia. Ab illis ad Garumnam Dux erat tractus Eburicani & Armorici, per Eburicanos intellige Aulercos, nam in Notitia Imperij perperam legitur Neruicanos. Hæc ille: cui volſerus in prioris ſchedæ interpretatione c. 5. non aſſentitur: & forte rectè. Nam & ſi Neruij ab Armoricis diſtent, vtriſque tamen ali qui Duces præfuerunt, vt Diocletiano imperante, Charauſius, quemadmodum Eutropius libro 9. memorat.

[b] in 6.

[c] in Auſonium.

Hic etſi nullus indicetur Pręfectus, in fine tamen operis, fortè nè eorũ intercideret memoria, aliquot Galliarum Pręfectos, Notitia recenſet. In Aquitania prima Pręfectum Lętorum Gentilium Sueuorum Auernis collocat, vel Auerni, vulgo Auergne dicti. In Aquitania ſecunda ſtatuit Pręfectum Sarmatarum & Taifalorum Pictauis. In Senonia uerò Lugdunenſi ſeu quarta Pręfectum Lętorum Teutonicianorum, Carnunti locat, & Pręfectum Claſsis Andericianorum Pariſijs, Pręfectum Sarmatarum Gentilium in caſtris à Chora Pariſios uſque. In prima Lugdunẽſi Præfectum Claſsis Araricæ Caballaduni, vel Cabilumni, vt in Itinerario. Præfectum Sarmatarum Gentilium Lingonis, inter Eduos. Præfectum Sarmatarũ Gentilium Auguſtoduni. Præfectum Sarmatarum Gentilium per tractum Segolaunorum, Segouellanos appellat Plinius,[d] in Narbonenſi: & Præfectum Muſculariorum Maſsiliæ. Præfectum Lætorum Batauorum & Gentilium Sueuorum Baiocis, & Conſtantiæ Lugdunenſis ſecundæ, pręfectum Lætorum Gentilium Cenomannis Lugdunenſis tertiæ, præfectum Lætorum Francorum Rhedonis Lugdunenſis tertię. Hæ erant Legiones XI. in Gallijs eo tempore à Barbaris deuaſtatis. ſub totidem præfectis ibidem præerãt & Tribuni duo alter cohortis primæ Flauiæ Sapaudiæ Calaronæ degens; alter cohortis Nouem populanæ Lapurdi morans. Eodem in tractu excubabant, & XII. præſidia videlicet peditum circiter 6000. præter Claſſes 4. primam in Rodano, quam 24. nauium fuiſſe Tacitus[e] ſcribit, ſecundam in Sapaudia, tertiã in Ararica Caballoduno, quartam Pariſijs. Hæ cum ſupraſcriptis non ſunt connumerandæ, ſed infra poſt Duces ſeparatim ſtatuentur.

[d] lib. 3. c. 4.

Præſidia 12. Peditum 6000. Claſſes 4.

[e] lib. 20.

NOTITIA.

NOTITIA.

DVX BELGICAE SECVNDAE.

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Belgicæ secundæ.

EQVITES *Dalmatæ Marcis in littore Saxonico.*

PRAEFECTVS *Classis Sambricæ in loco Quartensi siue Hornensi.*

TRIBVNVS *militum Nerviorum Portu æpatiaci.*

OFFICIVM *autem habet idem vir spectabilis hoc modo.*

PRINCIPEM *ex eodem corpore.*

Cornicularium.

Numerarium.

Commentariensem.

Adiutorem.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores.

Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE BELGICAE SEcundæ. Cap. LXXXVII.

COMMENTARIVM.

BELGICAE regio inter Mosam & Sequanam flumina clauditur, quam Phrudis interfluit. A Mosa vsque ad eum fluuium est Belgica prima seu superior, nunc Brabantia dicta, cuius metropolis est Triueris: inde ad Sequanā est Belgica secunda nunc Flandria vocata, cuius metropolitę erant Remi, quibus sub Galba Valentinus Dux pręfuit.[a] Alius Dux Belgicę primę forte tūm à Barbaris detentę non nominatur. Hic Dux librum vt supra inscriptum cum tribus oppidis pro insignibus pręferebat, quorum vni inscriptum est LITVS SAXONICVM. Alij QVARTENSIS. Tertio. PORTVAE PATIACI. Officiumque hoc modo habebat, Principem ex eodem corpore, Cornicularium, Commentariensem, Adiutorem, Subadiuūam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos officiales. Loco Numerarij, qui hic desideratur, habebat Cornicularium, quo ferè omnes alij Duces carebant. Sequentes milites ei parebant.

a Tacitus in 10.

Præsidia 3.

1 EQVITES Dalmatæ Marcis statiua habebant. Hi litus Saxonicum & Marcis quod erat oppidum, è regione

regione Britannorum tuebantur. Erat hoc aliud littus Saxonicum ab illo diuerso, quod supra in comite littoris Saxonici in Britannia fuisse vidimus, hoc in Belgica è regione illius iacebat. Sequitur in impressa Notitia, SAMBRICAE in loco Quartensi, siue Hornensi, vbi Lacuna interiecta, quæ ex manuscriptis ita est implenda, & restituendum.

PRAEFECTVS Clasis Sambricæ in loco Quartensi siue Hornensi. Quartensis etiam in scriptum est munitioni. Pro Sambrica Samarobrigam Ptolomæus legit, quod est oppidum apud Phrudim fluuium. Cæsar in Commentarijs, Cicero ad Trebatium[a] & itinerarium Samarobrinã, Scheda Volserij Sammarobrinam appellant, vulgo, vt aliqui volunt dicitur Cambray, seu Cameracensis. Tertium oppidum Portuæ Patiaci, quid esset, non apparet. Tres legiones Tricesimã Vlpiam, & primam siue Traianam, & Octauam Augustam in Belgica fuisse Ptolomæus scribit: Sed hic Dux solam alam equitum Dalmatarũ in oppido litoris Saxonici Mercis vocato, & sub Tribuno Neruios pedites, atque vnam classem regebat, præter V. Præfectos, qui infra[b] recitantur: Esse poterant circiter centum equites, & 500. pedites. Primi ergo sub eo erant.

[a] lib. 7. epist. 11. & 12.

[b] post Duces limitãtes Clasis. Equites 100. Peditum 500.

EQVITES DALMATAE Marcis in Littore Saxonico, de quo supra.

PRAEFECTVS Clasis Sambricæ in loco Quartensi, siue Hornensi.

TRIBVNVS militum Neruiorum, qui sunt populi Galliæ Belgicæ, prope Atrebates, vbi nunc sunt Picardi, Portum Aepatiacum tuebatur. Forte locus est, quem Petrumuiaco Scheda Volserij appellat. Hic desunt V. Præfecti cum totidem præsidijs, qui infra post Ducem Moguntiacensem, cum alijs recensentur, videlicet, PRAEFECTVS Lætorum Neruiorum Fanomantis Belgicæ secundæ Scheda Volserij Fanomartem vocat non longe à littore contra Britanniam. PRAEFECTVS Lætorum Batauorum Nemetacensium Atrabatis. PRAEFECTVS Batauorum Contraginensium Nouiomago ad Rhenum in Scheda Volseri. Reginea vero castrum est prope Fannorum in præfata Scheda, inde hi milites possent deriuari. PRAEFECTVS Lætorum Gentilium Remos & Siluanectas. PRAEFECTVS Sarmatarum Gentilium, inter Remos & Ambianos; qui infra explicabuntur. Belgicam secundam primo Clodius Francorum Rex inuasit, mox eo ab Aetio repulso, Meroueus eius filius vniuersam eam regionem, & Galliam interiorem, permittente Valentiniano III. circiter annum salut. 448. tenuit. Sequente anno Attila Hunnorum Rex in Belgica prima pridie Paschatis Metis, & in Belgica secunda Atrabatum succendit, quod postea Vedastus Episcopus restituit. Germaniæ quoq; secundæ oppida Tuugros, Coloniamque metropolim, & alia deleuit. Vnde nulla eius Ducis, sicut nec Germaniæ primę apparent uestigia.

Belgicæ item primæ, cuius metropolitæ sunt Triueri, nullus in tota Notitia Dux apparet, quod illa prouincia ab hostibus esset detenta. Tantum post Ducũ ostensa insignia duæ Legiones, seu præfecturæ in ea fuisse dicuntur, scilicet PRAEFECTVRA Lætorum Lingonensium per diuersa dispersorum, & PRAEFECTVRA Lætorum Actorum Epuso, de quibus illo in loco agetur. Hi erant ferme 2000. peditum.

DE DVCE GERMANIAE primæ. Cap. LXXXVIII.

QVATVOR Germaniæ primę ciuitates Itinerariũ recitat, Maguntium, cuius tractui Comes præerat, Argentoratum, quod Dux tuebatur, Nemetum nunc Spiram, & Vangiones, nunc VVormensienses, quibus præfectus erat hic Dux quem in indice Notitiæ prænominatis annectit; Sed eius insignia, officium, militesque prætermitiit. Prius enim Franci eam regionem vastauerant: itaque cessante hoc Duce, vix Dux tractus Maguntiacensis, & Comes Argentoratensis in ea prouincia hostibus resistebant. Demum circa annum salutis 450. succenso ab Attila Hunnorum Rege Maguntio Germaniæ primæ metropoli, atque Argentorato, etiam eorum Comes & Dux esse desierunt. Quare huius quoq; prouinciæ Ducis cum insignibus, officia, & numeri omittuntur.

Germaniam superiorem, seu primam Ptolomæus a fontibus Rheni ad Vangiones, seu VVormatienses vsque extendit, inde ad Oceanum inferiorem Germaniam vltra Rhenum statuit.

Augustus in Germania superiore ad Danubium quatuor legiones locauerat XI. Augustam, XIIII. Geminam, Piam, Fidelem, XIIII. Geminam Martiam Victricem, & XVI. Claudius XI. Augustam in Britanniam a se subactam transtulit, quæ cum bello ciuili Vitellio adhæsisset, à Vespasiano per Illyricũ est dispersa, XIII. Gemina in Pannoniam traducta, primò & ipsa pro Vitellio pugnauit, deinde pro Vespasiano contra Vitellium, demum in sua castra remissa, postremò a Traiano in Daciam transmissa fuit. XIIII. Gemina Martia, & ipsa à Claudio in Britanniam ducta fœliciter pugnauit: Exinde a Nerone in Dalmatiam deducta, pro Othone in Italiam venit; quo occiso in Britanniam reuersa, demum in superiorem Germaniam redijt. XVI. cum pro Vitellio pugnasset, tandem in sua castra est remissa:[c] Harũ forte pars vsque ad Notitiæ tempora in Germania prima permansit; sed ea à Barbaris tota pene occupata, eius Dux cum militibus esse desijt. Quatuor Legiones sub Augusto[d] minimum XXIIII. millia peditum, & fere 3000. equitum continebant, sed postea exhaustæ Legiones fuerunt.[e] Germaniæ secundæ nullus Dux in vniuersa Notitia nominatur: vel quod vnus Dux vtranque Germaniã tueri olim consueuisset, vel quod tota ea prouincia a Barbaris detineretur. Tantum in fine post explicatos Duces Notitia PRAEFECTVRAM Lætorum Langentium prope Tungros in Germania secunda locat, de qua ibi tractabitur. Huius metropolis fuit Agrippinensis Colonia, & Tungri apud Itinerarium quos Attila deleuit.

[c] Dion. lib. 55.

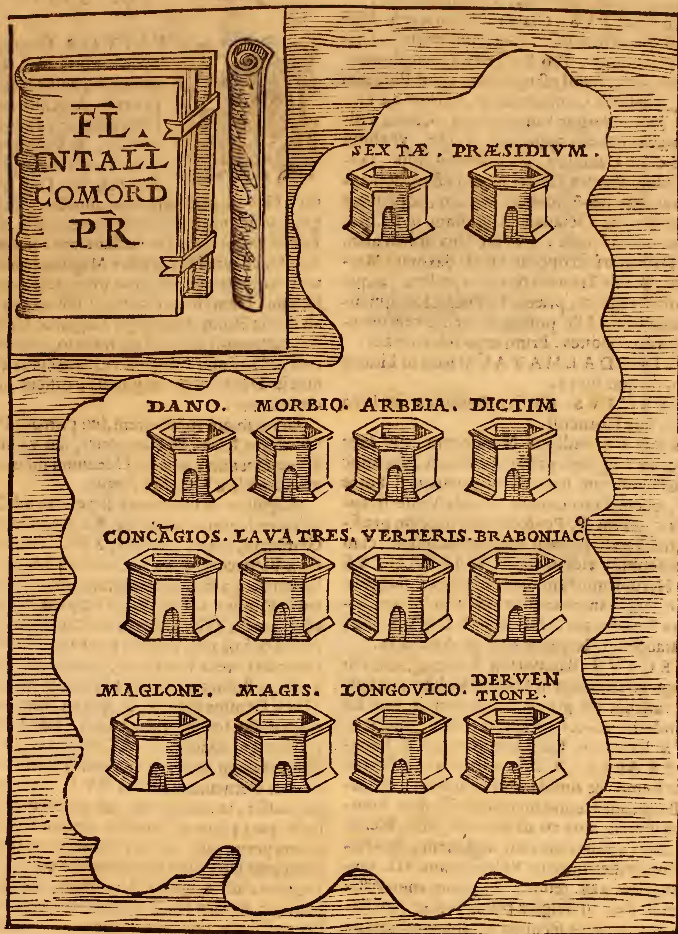
[d] Veget. lib. 2. c. 26.

[e] Veget. lib. 2. cap. 3.

Præsidium 1. Pedites. 500.

NOTITIA.

DVX BRITANNIARVM.

NOTITIA.

Sub diſpoſitione viri ſpectabilis Ducis Britanniarum.

PRAEFECTVS *Legionis ſextæ.*

PRAEFECTVS *equitum Dalmatarum Præſidio.*

PRAEFECTVS *equitum Criſpianorum Dano.*

PRAEFECTVS *equitum Catafractariorum Morbio.*

PRAEFECTVS *Numeri Barcariorum Tigriſienſium Arbeia.*

PRAEFECTVS *Numeri Neruiorum Dictenſium Dicti.*

PRAEFECTVS *Numeri vigilum Concãgios.*

PRAEFEC. *Numeri exploratorum Lauatres.*

PRÆFECTVS *Numeri Directorum veterum alias Veneris.*

PRAEFECTVS *Numeri Defenſorum Braboniaco.*

PRAEFECTVS *Numeri Solẽſium Maglouæ.*

PRAEFECTVS *Numeri Pacenſium Magis.*

PRAEFECTVS *Numeri Longouicariorum Longouico.*

PRAEFECTVS *Numeri Deruentionſis Deruentione.*

Item per lineam Valli.

TRIBVNES *cohortis quartæ Lergorum Segeduno.*

TRIBVNVS *cohortis Cornouiorũ põte Aelij.*

PRAEFECTVS *Alæ primæ Aſtorũ Cõderco.*

TRI-

TRIB. cohortis primæ Frixagorum Vindobala.
PRAEFECTVS Alæ Sauinianæ Hunno.
PRAEFECT. Alæ secundæ Astorum Cilurno.
TRIB. cohortis primæ Batauorum Procolitia.
TRIBVNVS cohortis primæ Tungrorum Borcouico.
TRIBVNVS cohortis quartæ Gallorum Vindolana.
TRIBVNVS cohortis primæ Astorum Aesica.
TRIBVN. cohortis secūdæ Dalmatarū Magnis.
TRIBVNVS cohortis primæ Aeliæ Dacorum Amboglanna.
PRAEFECTVS Alæ Petrianæ Petrianis.
PRAEFECT. Numeri Maurorum Aurelianorum Aballaba.
TRIBVNVS cohortis secundæ Lergorum Congauata.
TRIBVNVS cohortis primæ Hispanorum Axeloduno.
TRIBVNVS cohortis secundæ Thracum Gabrosenti.
TRIBVNVS cohortis primæ Aeliç Classicç Tunnocelo.
TRIBVNVS cohortis primç Morinorum Glannibanta.
TRIB. cohortis tertiç Neruiorum Alione.
CVNEVS Armaturarum Bremetenraco.
PRAEFECTVS Alç primç Herculeç Olenaco.
TRIB. cohortis sextç Neruiorum Virosido.
OFFICIVM autem habet idem uir spectabilis Dux hoc modo.
PRINCIPEM ex officijs Magistrorum militum presentalium alternis annis.
Commentariensem vtrunque.
Numerarios ex vtrisque officijs omni anno.
Adiutorem.
Subadiuuam.
Regerendarium.
Exceptores.
Singulares, & reliquos officiales.

DE DVCE BRITANNIARVM. Cap. LXXXIX.

COMMENTARIVM.

PRAETER duos Comites rei militaris, quos in Britānia fuisse diximus erat & Dux, qui pluribus, quàm illi, equitibus ac peditibus imperabat, pluresque munitiones, & latiorem regionem tenebat. Eadem, quæ alij Duces, insignia gerebat, videlicet librum purpureo tegumento inscriptum, cum XIIII. munitionibus.

Hoc modo habebat officium, Principē ex officijs Magistrorum militum præsentalium alternis annis, Commentariensem vtrunq;. Numerarium ex vtrisq; officijs omni anno. Adiutorem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos officiales. Item præfectos XIIII. per Britanniæ limites dispositos, qui sequuntur.

1 PRAEFECTVS Legionis sextç: locus deest, vbi hęc legio excubabat. Ptolomæus eā apud Eboracos collocat. Eboracum, inquit, legio sexta Victrix. Alij codices habent sexta Nicephori, quod grece est idē. Dion. [a] scribit sextā legionē postea in duas diuisam, quarum altera Victrix appellata, erat in inferiore Britānia: altera Ferrea in Iudęa, vnde hęc legio Victrix dimidia permansit. Ptolomęus alias duas legiones in Britannia ponit, Vicesimam Victricem, & II. Augustam, quarum Notitia non meminit, fortè alio translatę, aut in cohortes erant transfusæ.

a lib. 55.

2 PRAEFECTVS equitum Dalmatarum, prçerat prçsidio, oppido Britannię ita dicto. Alia erāt huius nominis in Hispania, Palæstina, & Corsica, à præsidijs, quæ ibi tenebantur ita appellata.

3 PRAEFECTVS equitum Crispianorum Dano præsidebat. Crispiana, est Pannoniæ oppidum apud Itinerarium, à quo hi potuerant denominari. Sed forte legendum, crepstinorum, qui in scheda volseri populi sunt è regione Donlaniæ in Belgica secundum Rhenum, ex quibus hi facile contrahi potuerant. Dano penes Vallum itinerarinm collocat, vulgo Danealster dictum.

4 PRAEFECTVS equitum Catafractariorum, Morbio imperabat.

5 PRAEFECTVS Numeri Barcariorū Tigrisiēsiū Arbeiæ residebat, fortè legēdū Barcaniorū, qui sunt populi Hircanis contermini Stephano & Q. Curtio: vel Bracariorū, q sunt gētes Hispanię, Tigrisusā verò oppidū apud Tigrim Plinius [b] cōmemorat, vñ fortè hi milites Tigrisiēses, vel Tigrisisiēses sūt vocati.

b lib. 6. c. 23.

6 PRAEFECTVS Numeri Neruiorum Dictensiū, Dicti statiua habebat. vndè Dictenses vocati. Neruios Belgicæ secundæ populos fuisse diximus, ex quibus hi milites sunt contracti.

7 PRAEFECTVS Numeri vigilū, incolebat Cōcāgios, quod vigilias obire consueuissent sunt denominati. Congos interiorem Vualliæ partem ad Occidentem incoluisse Tacitus refert, & Polydorus, [c] a quibus concangios oppidum deriuatur.

c lib. Angli, histor. 2.

8 PRAEFECTVS Numeri exploratorū incolebat laua tres, ita Itinerarium, ꝙ hostium consilia, & itinera explorarent hoc nomē habuere. Zosimus. [d] Mille quingentos, inquit, præmittēdos statuit, Lucilliano Duce, qui explorent an hostile aliquod agmen, vel palā, vel p insidias irrueret: & paulò post, Misso Lucilliano cum exploratoribus mille, quibus præerat, castellum obsedit: & infrà. Statuit mille quingentis, qui sub Lucilliano militabant, & explorabant itinera, significandū esse, hostes à tergo adorirentur. Hec ille. Hanc ob causam ceteros anteibant. Nam idem Zosimus subijcit, Surenas, Romani exercitus exploratores, qui ceteros anteibant, imprudenter aggressus, vnum de Tribunis tribus interemit: & infra, exploratores, inquit, exercitum præcedebant. De ijs idem Constantinus Porphyrogenneta, [e] tradit. Speculatores Marcellinus appellat.

d ins.

e de thematibus ad fin.
f lib. 14. & 16.

9 PRAEFECTVS Numeri Directorum Veterum, legendum Verteris, quemadmodum inscriptum est oppido, & habent manuscripti, & Itinerarium. Duro ctorum legionem in Mœsia inferiore ponit Ptolomæus, cuius partem esse puto huc translatam. Ab oppido sunt denominati, quod Durocortum vocat Cęsar, vnde sumpta est hæc legio.

10 PRAEFECTVS Numeri defensorum Brabonniaco præsidebat, Brouonacis, & Brocouonacis, Britanniæ oppida Itinerarium ponit.

11 PRAEFECTVS Numeri Solensium, à Sole Ciliciæ oppido. Maglouæ degebat.

12 PRAEFECTVS Numeri Pacensiū, à Pace Iulia vrbe Lusitaniæ dicti, nunc Badaior vocatur, vel à Foro Iulio Octauianorum Colonia Pacensi dicta, quā Plinius [g] in Gallia Narbonensi collocat. Hi Magis morabantur. Itinerarium Magium Vinium Britannię vrbem esse dicit.

g lib. 3. c. 4.

13 PRAEFECTVS Numeri Longouicariorum, Longouico præsidebat, rectius Lōgouicio, vt habēt emendati codices, vnde hi appellati sunt milites.

14 PRAEFECTVS Numeri Deruentiensis Deruētioni degebat. Inter Vallum, & Prętoriū, Deruētionē Itinerarium ponit. In manuscripto Vrsini legitur, Numeri Bonensiū, Peturiense Deuersione, sed legēdum Deruentio, quæ Itinerario, & Bedę, est ciuitas Britannię, ubi milites castrametabantur, & inde nomen

habuerunt: Forte hi numeri Bonenses a Bonio Britanniæ oppido apud Itinerarium, sunt appellati. Petuaria vero est vrbs Albionis Ptolomæo. Hos ergo numeros Bonenses in oppido Deuersione Peturiensi degisse significatur. Hæ sunt munitiones XIIII. quibus præerant Præfecti sub Duce Britanniæ. Omnes sunt legio I, numeri X. equitum ordines III. efficiebant circiter 52. millia peditum, Equites 300. prout computat Constantinus porphyrogenneta. [a]

a de thematib.

Item per lineam valli excubabant sequentes.

Subacta a Claudio Cæsare Britannia, plures Legati, procuratoresque in eam insulam ab Imperatoribus missi fuere, qui illam in officio continerent, vt Tacitus [b] late explicat; Cumque sæpe Britanni defecissent, Agricola penitus eos pacauit, postea imperante Hadriano cum rursus rebellassent, ipse eo profectus multa correxit, & neglecta Transmedana regione, quæ est Scotia, vallum per 8000. passuum primus duxit, qui Barbaros a Romanis diuideret: Eundem collapsum a Seuero Imperatore restitutum fuisse Spartianus memorat; Britanniã, inquit, quod maximum eius imperij decus est, muro per transuersam insulam ducto, vtrinque ad finem Oceani muniuit, vnde etiam Britannici nomen cœpit: Hactenus ille. Hic autem murus a Tinæ fluminis ostio ad alterum amnem, qui Esca appellatur, vsque ad Hibernicum Oceanum est perductus, vt ait Polydorus Virgil. [c] & ex Goldæ annalibus subdit; Id vallum primo non tam ex lapidibus, quam cespitibus factũ, & propterea parum aduersus incursus Barbarorum profuisse, quare hortatu legionis eo missæ postea lapidibus extructum, & turribus æquis spacijs interpositis munitum fuit: nam prius maceries potius fuit, quam murus. Quod factum est Scotis & Pictis Angliam inuadentibus; sed quia totam hanc historiã Beda [d] exacte recitat, eius verba hic apposui. Ob harum ergo infestationem gentium, Britones legatos Romã cum epistolis mittentes, lachrymosis precibus auxilia flagitabant, subiectionemque continuam, dummodo hostis imminens longius arceretur, promittebant. Quibus mox legio destinatur armata, quæ vbi in insulam aduecta, & congressa est cum hostibus, magnam eorum multitudinem sternens, ceteros sociorum finibus expulit, eosque interim a dirissima depressione liberatos, hortata est instruere inter duo maria trans insulam murum, qui arcendis hostibus posset esse præsidio: sicque domum cum triumpho magno reuersa est. At insulani, murum, quem iussi fuerant, non tã lapidibus, quam cespitibus construentes, vtpote nullum tanti operis artificem habẽtes, ad nihil utilem statuunt. Fecerunt autem eum inter duo freta, vel sinus (de quibus diximus) maris per millia passuum plurima, vt vbi aquarum munitio deerat, ibi præsidio valli fines suos ab hostiũ irruptione defenderent. Cuius operis ibidem facti, idest valli latissimi & altissimi vsque hodie certissima uestigia cernere licet. Incipit autem duorum ferme milliũ spacio a monasterio Aebercurnig ad Occidentem, in loco qui sermone Pictorum Peanuahel, lingua autem Anglorum Penueltum appellatur, & tendens cõtra Occidentem terminatur iuxta vrbem Alcluith. Verum priores inimici, vt Romanorum militem abijsse conspexerant, mox aduecti nauibus irrumpunt terminos, cæduntque omnia, & quasi maturam segetẽ obuia quæque metunt, calcant, transeunt. Vnde rursum mittuntur Romam legati, flebili uoce auxilium implorantes, ne penitus misera patria deleretur, ne nomen Romanæ prouinciæ, quod apud eos tamdiu claruerat, exterarum gentium improbitate obrutum vilesceret. Rursum mittitur legio, quæ inopinata tempore autumni aduenies magnas hostium strages dedit, eosque qui euadere poterant, omnes trans maria fugauit, qui prius anniuersarias prædas trans maria milite nullo obsistente cogere solebant. Tum Romani denunciauere Britonibus, non se vltra ob eorum defensionem tam laboriosis expeditionibus posse fatigare, ipsos potius monent arma corripere, & certandi cum hostibus studium subire, qui non ob aliã causam, quam si ipsi inertia soluerentur, eis possent esse fortiores: quinetiam quia & hoc socijs, quos derelinquere cogebantur, aliquid commodi allaturum putabant, murum a mari ad mare recto tramite inter vrbes quæ ibidem ob metum hostium facta fuerant, (vbi & Seuerus quondam vallum fecerat) firmo de lapide locarent. Quem videlicet murum hactenus famosum atque conspicuum, sumptu publico priuatoq; adiuncta secum Britannorum manu construebant, octo pedes latum, & duodecim altum, recta ab Oriente in Occasum linea, vt vsque hodie intuentibus clarum est. Quo mox condito, dant fortia segni populo monita, præbent instruendorum exemplaria armorum, sed & in litore Oceani ad Meridiem, quo naues eorum habebantur, quia & inde Barbarorum irruptio timebatur, turres per interualla ad prospectum maris collocant, & vale dicunt socijs tanquam vltra non reuersuri. Quibus ad sua remeantibus, cognita Scoti Pictique reditus denegatione, redeunt confestim ipsi, & solito confidentiores facti, omnem Aquilonarem, extremamque insulæ partem pro indigenis ad murum usque capessunt. Hæc Beda.

b lib. 14. & inuita Iulij Agricolę.

c lib. historiæ Anglicæ I I.

d lib. 1. ecclesiastic. histor. gent. Anglic.

Denique circiter annum salut. 455. Martiano imperante, cum amplius hostium impetum Britanni sustinere nequirent, Anglos & Saxones ad sui tutelam vocauerunt, qui Vitos secum adducentes, cum tribus longis nauibus uecti Orientalem insulæ partẽ tenuerunt, cumq; fęliciter contra Pictos Scotosq; pugnassent, in socios Britãnos [e] arma sumpserunt, & insulã tenuerunt. Itaque eiectis pręsidibus & militibus Romanis tota insula est amissa post quingentos annos, quam eam C. Cęsar adijt. Valli autem per cuius lineam infrascripti milites excubabant, etiam nũc vestigia extare memorantur. Itinerarium Vallum imperij limitẽ appellat, in cuius linea excubabant XXIII. tum cohortium Tribuni, tum legionum Pręfecti, cum equitum Cuneo, videlicet.

e Beda lib. 1. ecclesi. histor. gent. Anglic. cap. 15. & Zosimus.

1 TRIBVNVS cohortis quartę Lergorũ pręerat Segeduno: Pręter hoc aliud duplex est Segedunũ, alterum in Celtogallia, alterum in Germania. Goropius lib. 1. Gallicorum scribit, Dunum lingua imbrica collem significare. Lergones vero qui sint non constat. Infra nominatur cohors Lergorum; forte legendum, aut Lersorum, a Lerso oppido Hispanię Appiano [f] aut Lernorum a Lerna Laconicę urbe Ptolomęo. Est & secunda Lergorum cohors sub hoc Duce infra.

f in Ibericis.

2 TRIBVNVS cohortis Cornouiorum, pontem Aelij tuebatur: legendum Cornubiorum. Est enim Cornubia una ex quatuor partibus Britannię, quę Hispaniam versus extenditur, ac uelut peninsula mari circumdatur, instar cornu, primo anguste, postea latius se extendit, iccirco Cornubia est vocata, vulgo Cornouallia, a quo loco nomen milites acceperunt. Excubabant autem ad partem pontis Aelij, quem super Tinam, aut Escam amnes fuisse verisimile est, & ab Aelio Hadriano, qui multa in Britannia correxit est ędificatus. Pontem, Itinerarium inter Londinum, & Lindum, collocat, & vocat ad Põtem. Tribunis Pręfectos Notitia intermiscet, prout per valli longitudinem dispositi reperiebantur.

1 PRAEFECTVS Alę primę Astorum Conderco pręerat, ab Asta colonia ligurum ciuitate deriuãtur.

3 TRIBVNVS cohortis primę Frixagorum Vindobalę degebat. Vindoladiam vocat Itinerarium, Anglię oppidum: aliqui legunt Vindolana, vt infra.

2 PRAEFECTVS Alę Sauinianę Hunno pręsidebat. A Sauiensi regione in Pannonia inferiore forte hęc ala est denominata: aut legendum Sabinianę a Sabinis. Hunnum uero ab Hunnis insulam ingressis dici potuit.

3 PRAEFECTVS Alę secundę Astorum Cilurno insidebat.

4 TRIBVNVS cohortis primę Batauorum Procolitiam tuebatur.

5 TRI-

5 TRIBVNVS cohortis primę Tungrorum, præsidebat Borcouico, qui est quasi vicus Borci, vulgo Barunyck, Tungri in Belgica secunda erant.

6 TRIBVNVS cohortis quartæ Gallorum, Vindolanam custodiebat.

7 TRIBVNVS cohortis primæ Astorum Aesica, forte legendum Aesea, qui est fluuius tendens Hiberniam versus in Oceanum.

8 TRIBVNVS cohortis secundę Dalmatarum, Magnis excubabat: Locum esse arbitror, qui a Ptolomęo Magnus portus dicitur; Inter Muridonum, & Viroconiorum hunc locum Itinerarium locat. Multi vero ordines peditum Dalmatarum esse consueuerant, qui robur erant exercitus Romani, fere omnes ab Alarico Hunnorum Rege sunt occisi, vt vix centum euaserint. Zosimus [a] Visum est, inquit, Honorio quinque Dalmaticos militum ordines de suis excitos sedibus, ad vrbis custodiam arcessere. In his ordinibus erant hominum sex millia, qui tum audacia tum robore corporum exercitus Romani, quasi caput erant: & paulo post. Eorum Dux, Valens cun ctos in hostium manus sua culpa coniecit, vix centū fuga dilapsi sunt, quorū in numero & ipse Dux erat: Hæc ille. Alijs ergo extinctis hęc sola peditum cohors postea aucta permansit, cum tamen plurimi equites Dalmatę superfuerint.

a in 17.

9 TRIBVNVS cohortis primę Aelię Dacorum Amboglannę residebat. Ab Aelio Hadriano ex Dacis extracta fuit.

4 PRAEFECTVS Alę Petrianę, Petrianis morabatur: a loco ubi manebat hęc ala est denominata, nunc Penul vocatur.

5 PRAEFECTVS Numeri Maurorum Aurelianorum, Aballabę prgerat. Hi ab Aureliano Imperatore cognominantur.

10 TRIBVNVS cohortis secundę Lergorū, Congauatę statiua habebat: Erat & quarta cohors Lergorum sub hoc Duce supra.

11 TRIBVNVS cohortis primę Hispanorum, Axelodunno insidebat.

12 TRIBVNVS cohortis secundę Thracum Gabrosenti degebat, Gabrantanicum in hac insula Ptolomęus collocat.

13 TRIBVNVS cohortis primę Aelię Classicę Tunnocelo: Ab Aelio Hadriano forte hęc cohors restituta Aelia est nuncupata. Nero ex classe legionem conscripsit, classicam dictam. Tacitus [b] Inducta, inquit, legione Hispanica, remanente ea, quam è classe Nero conscripserat. Hęc tum erat Romę, quam idem Tacitus deinde classicam his uerbis nominat. Legio classica, nihil cūctata prętorianis adiungitur. Vel classica hęc cohors est dicta, quia classem Britannicam comitabatur, cuius meminit Iauolenus, [c] Seius ait, Saturninus Archigubernus ex classe Britannica filio Seio Oceano restitui iussit hęreditatē: Hęc ille. Reperitur & legio prima classicorum, de qua ita Tacitus. [d] Prima, inquit, Classicorum legio in Hispaniam missa, vt pace & ocio mitesceret, cuius pars forte hęc cohors fuit. Idem [e] Legioni, ait, Classicę diffidebat, & alibi, [f] acie ita instructa, vt pars Classicorum permixtis paganis in colles mari propinquos exurgeret, rursus Intercepti centum equites, ac mille classici. Classiarios milites vocat Lampridius, [g] qui vela comitabantur. cum illi, inquit, sępe pugnanti, ut Deo populus fauisset, irrisum se credens Populum Romanum a militibus classiarijs, qui vela ducebant, in amphiteatro interfici iussit. A Classica etiam Galliæ Narbonensis colonia hæc cohors posset deriuari.

b eodem libro.

c in l. Seius Saturninus. 46. ad S. C. Trebell.

d lib. 18.

e lib. 16.

f lib. 18.

g in commodo.

14 TRIBVNVS cohortis primæ Morinorum, qui Ptolomæo, Cæsari, & Straboni sunt populi Belgarum, Glannibantę excubabat.

15 TRIBVNVS cohortis tertiæ Neruiorū, Alionę manebat: Lancaster nunc dicitur.

CVNEVS Armaturarum Bremetenraco prgerat. Bremetonaci est in Itinerario. Bremenium oppidum Britāniæ nominat Ptolomæus, vnde hoc nomen deriuatur: Armaturarum equites sunt toti armis tecti etiam Armigeri uocati, de quibus supra.

6 PRAEFECTVS Alæ primæ Herculeę, Olenaco insidebat.

16 TRIBVNVS cohortis sextæ Neruiorum in Virosido oppido excubabat. Hæc sunt præsidia 37. cohortes 16. quę cum unis Numeris Maurorum continent ferme peditum 8000. Alæ vero quinque & Cuneus clibanariorum minimum sunt equites 600. Extra lineam Valli per Britanniam erat Legio 6. continens milites circiter 1000. Numeri 10. quos interpretor fuisse partes Legionum sub præfecturis, omnes poterant esse 6000. peditum. Tres equitum ordines ferme 300. Pedites omnes sunt ferme 14000. Equites 900. qui merebant sub Duce in Britannia, præter eos, qui in eadem insula regebatur a Comitibus, & erant circiter peditum 9000. & mille equites, qui simul iuncti efficiunt ferme 23000. peditum, & equitum 2900. qui uniuersam Britanniam tuebantur. Hic nulla classis Britannica nominatur, cuius Iureconf. [h] & Tacitus [i] meminerunt.

præsidia 37.

ped. 14000. equit. 900.

peditum 23000.

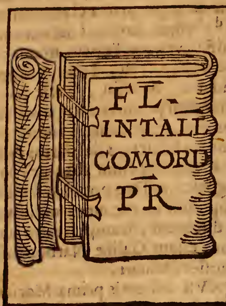
equitum. 1300.

h in d. l. Seius. 46. ad Trebell.

i in secundo.

NOTITIA.

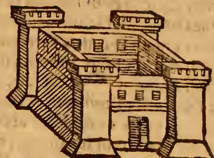
DVX MOGONTIACENSIS.

Salectio

Tabernæ

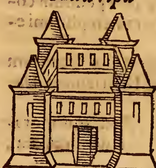
Vico Iulio

Nemetis

Alta ripa

Vuangionis

Mogontiaco

Bingio

Bodobrica

Confluentibus

Antonaco

NOTITIA.

Sub dispositione viri spectabilis Ducis Mogontiacensis.

PRAEFECTVS *militum Pacensium Saletione.*

PRAEFECTVS *militum Menapiorum Tabernis.*

PRAEFECTVS *militum Anderecianorum Vico Iulio.*

PRAEFECTVS *militum Vindicum Nemetes.*

PRAEFECTVS *militum Martensium alta Ripa.*

PRAEFECTVS *militum secundæ Flauiæ; Vangiones.*

PRAEFECTVS *militum Armigerorum Mogontiaco.*

PRAEFECTVS *militum Bingensium Bingi.*

PRAEFECTVS *militum Balistariorum Boa. brica.*

PRAEFECTVS *militum Defensorum Confluentibus.*

PRAEFECTVS *militũ Acincensiũ Antonaco.*

OFFICIVM *autem habet idem spectabilis Dux hoc modo.*

PRINCIPEM *ex officijs Magistrorum militum præsentalium alternis annis.*

Numerarium à parte peditum semper.

Commentariensem à parte peditum semper.

Adiutorem.

Subadiuuam.

Regerendarium.

Exceptores.

Singulares, & reliquos Officiales.

DE DVCE MOGONTIACENSI. Cap. XC.

COMMENTARIVM.

OGONTIACVM nūc Magūtia nuncupata, Itinerario metropolis est Germaniæ primæ secundum Rhenum, cui & eius tractui præerat Dux Mogontiacensis. Reliquæ Germaniæ primæ alius Dux præfuit, & alius Argentorato, quæ & ipsa eiusdē prouinciæ erat vrbs clarissima. Ob incursum Hunnorum tot in eadem prouincia copiarum Duces esse oportuit, vt hostium furori facilius occurrerēt, cum vnus tam multis in locis sufficere non posset. Marcellinus. [a] Sub Constantio principe Gerantium, quem in exilium egit, sub Valentiniano Florentium Magontiaci Ducē fuisse scribit. [b] Huius tractus postea Duces sunt nominati.

a lib. 14.
b lib. 29.

Insignia habet eadem, quæ & alij Duces, cum XI. oppidis, quot erant & Præfecti. Officium verò hoc modo Principem ex officijs Magistrorum militum præsentalium alternis annis. Numeratium à parte peditum semper, Adiutorem, Subadiuuam, Regerendarium, Exceptores, Singulares, & reliquos officiales.

præsidia 11.

Itinerarium in hoc tractu VII. alas, & III. legiones locat. Sed Notitia XI. legionum Præfectos, sine equitibus recensēt, & sunt sequentes.

1 PRAEFECTVS militum Pacensium Saletione residebat. Sallissonæ in Itinerario. Est propè Argentoratum; Salisonem Marcellinus vocat, de quo & sequentibus ita scribit. [c] Audiens Argentoratum, Britomagum, Tabernas; Salisonem, Nemetas, & Maguntiacum ciuitates Barbaros possidere, primum omnium Britomagum occupauit. Hæc vna est ex legionibus XXXII. Comitatensibus.

c lib. 16.

2 PRAEFECTVS militum Menapiorum Tabernis habitabat. Huius loci Itinerarium meminit, vulgo Tabem: in agro Argentoratensi Tabernas, & tres tabernas Marcellinus [d] nominat, quas dirutas à Iuliano Apostata restauratas fuisse scribit, Iulianus, inquit, ad reparandas tres tabernas munimentum ità cognominatum haud ita dudum obstinatione subuersum hostili, quo ædificato constabat ad intima Galliarum, vt consueuerant adire, Germanos arceri, & opus spe celerius consummauit. Hæc ille. Menapij sunt populi Galliæ Belgicæ, vulgò Geldrenses dicti. Hæc una est ex XXXII. legionibus Comitatensibus.

d lib. 16.

3 PRAEFECTVS militum Anderecianorum, Vico Iulio præsidebat. Andes Celtarum populi, à Cæsare Andegauenses appellantur, ex quibus & Retijs hos milites constare arbitror. Vico Iulium verò est Vicus Iulij oppidi in Belgis vulgò Iulach dicti, propè Maguntiam. Itinerarium legit Iuliaceum.

4 PRAEFECTVS militū Vindicum Nemetes incolebat. Nemetes non longè sunt à Maguntia ad Rhenum siti, vbi est Spira. Nemetacum corruptè est in Itinerario. Vindices à Caio Iulio Vindice Gallo dicti, qui Galbam Imperatorem creauit cū Gallijs prę-esset, [e] à Virginio verò Rufo profligatus se ipse interfecit. [f]

e Dion. in Nerone.
f Tranquill. in Nerone. & Galba. Plutarch. Plinius epist. 24. li. 8. Tacit. lib. 15. & 17.

5 PRAEFECTVS militum Martensium altam Ripam incolebat. Erat etiam Ripa alta in Valeria, vbi equites Dalmatæ excubabant. Martenses verò ex Martia oppido Belgicæ, videntur deducti. & sunt vna ex XVIII. Pseudo Comitatensibus Occidentis.

6 PRAEFECTVS militum secundæ Flauiæ Vangiones tuebatur: nunc Vormatium dictum, & ipsi sunt ad Rhenum propè Treuiros. Hi milites sunt pars legionis Flauiæ secundæ virtutis, quæ est una ex XXXII. Comitatensibus: hę omnes erant sub prę-fectis legionumque partes.

7 PRAEFECTVS militum Armigerorum, Mogontiaco præerat. Tacitus & Ammianus Magontiacum, Ptolomæus Mocontiacum, Magontiam Eutropius, & Itinerarium appellant, quo nomine nūc vocatur. Ea est sedes Archiepiscopi ad Rhenum, vbi ostia oeni fluminis. Armigeri, vna erat ex XII. legionibus palatinis.

8 PRAEFECTVS militum Bingensium, Bingio præsidebat, à quo milites nomen tulerunt. Itinerariū legit Vingio. Eius Tacitus, & Marcellinus [g] meminerunt, vulgo Bing dicitur. hanc Iulianus apostata acq̄siuit, Marcell. ciuitates, inquit, occupatę sunt septē, Castra Herculis, Quadriburgum, stricensiū, Nemesium, Bonna, Antennatum, Borgio.

g lib. 18.

9 PRAEFECTVS militum Balistariorum Bodobricam incolebat, Baudobrico legit Itinerarium, Germaniæ oppidum est ad Rhenum.

10 PRAEFECTVS militum defensorum confluētibus, vbi, inquit Ammianus, Mosella Rhenū influit, vnde confluentes nomen habuerunt. Huius loci meminit Itinerarium. Legionem primam seu Traianam ibi olim collocatam Ptolomæus scribit. Defensorum Armigerorum legio una ex XXXII. Comitatensibus.

11 PRAEFECTVS militum Acincensium, Antonaco pręerat. Antunaco in Itinerario. Antonaco apud Ammianum. [h] Antenocēse castellum nominat Fortunatus, [i] oppidum est ad Rhennm, vulgo Andernach dictum. Ab Acinco verò, quod oppidum Valeriæ Notitia supra ascribit, Acinenses hi milites sunt appellati. Sicut & Acincensis fabrica ibi sita.

h lib. 10. de nauigio suo.
i lib. 18.

Horum militum numerus non ponitur, sed legionibus in pręfecturas diuisis, singulę millenos, & quandoque quingenos, secundum Constantinū Porphyrogennetam capiebant, neque enim hoc tempore legiones, vt olim, erant sex & septem milliū, quas etiam suo seculo exhaustas fuisse Vegetius [k] conqueritur. Poterant omnes milites esse sex millia.

k lib. 2. cap. 3. Peditum 600.

Hęc sunt quę ad Comites, & Duces limitaneos Occidentis pertinent. Sequuntur alię peditum prępositurę, quas nulli Duci aut Comiti, sed soli Magistro militum in pręsenti, ut docet inscriptio, paruisse puto. De his igitur tractabimus, ab Italia auspicati quemadmodum in Notitia recensentur.

NOTITIA.

Item præpositurae Magistri militum præsentalium à parte peditum In Italia.

In prouincia Venetia inferiore.

PRAEFECTVS *Classis Venetum Aquileiæ.*

In prouincia Flaminia.

PRAEFECTVS *militum Iuniorum Italicorum Rauennæ.*

PRAEFECTVS *Classis Rauennatium cum curis eius de ciuitate Rauennæ.*

In prouincia Liguria.

PRAEFECTVS *Classis Comensis cū curis eiusdem ciuitatis Comi.*

In prouincia Campania.

PRAEFECTVS *Classis Misenatium Miseno.*

In Prouincia Gallia Riparensi.

PRAEFECTVS *Classis fluminis Rodani Viennæ, siue Arelati.*

PRAEFECTVS *Classis Barcariorum Ebruduni Sapaudiæ.*

PRAEFECTVS *militum Musculariorum Massiliæ Græcorum.*

TRIBVNVS *cohortis primæ Flauiæ Sapaudiæ Calaronæ.*

In Prouincia Nouempopulana.

TRIBVNVS *cohortis Nouempopulanæ Lapurdo.*

In Prouincia Lugdunensi prima.

PRÆFECTVS *Classis Araricæ Caballoduno.*

In Prouincia Lugdunensi Senonia.

PRÆFECTVS *Classis Anderetianorum Parisiis.*

In Prouincia Hispaniæ Gallecia.

PRÆFECTVS *Legionis septimæ geminæ Legione.*

TRIBVNVS *cohortis secundæ Flauiæ Pacatianæ Pætaonio.*

TRIBVNVS *cohortis secundæ Gallicæ ad cohortem Gallicam.*

TRIBVNVS *cohortis Lucensis Luco.*

TRIBVNVS *Cohortis Celtiberæ Brigantiæ, nunc Iuliobriga.*

In Prouincia Tarraconensi.

TRIBVNVS *cohortis primæ Gallicæ Veleia.*

PRÆFECTVS *Lætorum Teutonicianorum Carnunto Senoniæ Lugdunensis.*

PRAEFECTVS *Lætorum Batauorum & Gentilium Sueuorum Baiocas, & Constantiæ Lugdunensis secundæ.*

PRÆFECTVS *Lætorum Gentilium Sueuorum Cenomannos Lugdunensis tertiæ.*

PRÆFECTVS *Lætorum Francorum Redonas Lugdunensis tertiæ.*

PRAEFECTVS *Lætorum Lingonensium per diuersa dispersorum Belgicæ primæ.*

PRÆFECTVS *Lætorum Actorum Epuso Belgicæ primæ.*

PRAEFECTVS *Lætorum Neruiorum Fanomantis Belgicæ secundæ.*

PRAEFECTVS *Lætorum Batauorum Nemetacensium Atrabatis Belgicæ secundæ.*

PRÆFECTVS *Lætorum Batauorum Contraginensium Nouiomago Belgicæ secundæ.*

PRAEFECTVS *Lætorum gentilium Remos, & Siluanectas Belgicæ secundæ.*

PRAEFECTVS *Lætorum Lagensium prope Tungros Germaniæ secundæ.*

PRAEFECTVS *Lætorum Gentilium Sueuorum Aruernos Aquitaniæ primæ.*

Item in Prouincia Italia.

PRAEFECTVS *Sarmatarum gentilium Apuliæ & Calabriæ.*

PRAEFECTVS *Sarmatarum gentilium per Brutios, & Lucaniam.*

Item in Prouincia Italia Mediterranea.

PRÆFECTVS *Sarmatarum gentilium Foroiuliensi.*

PRÆFECTVS *Sarmatarũ gentiliũ Opitergio.*

PRÆFECTVS *Sarmatarũ gẽtilium Patauio.*

PRÆFECTVS *Sarmatarũ gentilium Veronæ.*

PRÆFECTVS *Sarmatarũ gentiliũ Cremonæ.*

PRÆFECTVS *Sarmatarũ gentiliũ Taurinis.*

PRAEFECTVS *Sarmatarum gentilium aquis siue Tertonæ.*

PRAEFECTVS *Sarmatarũ gẽtiliũ Nouariæ.*

PRAEFEC. *Sarmatarium gentiliũ Vercellis.*

PRAEFECTVS *Sarmatarum gentilium regionis Samnitis.*

PRAEFECTVS *Sarmatarum gentilium Bononiæ in Aemilia.*

PRAEFECTVS *Sarmatarum gentilium Quadratis & Eporizio.*

PRAEFECTVS *Sarmatarum gentilium in Liguria Pollentiæ.*

PRAEFECTVS *Sarmatarum, & Tuifalorum gentilium Pictauis in Gallia.*

PRAEFECTVS *Sarmatarum gentilium a Chora Parisios usque.*

PRAEFECTVS *Sarmatarum gentilium inter Remos, & Ambianos Prouinciæ Belgicæ secundæ.*

PRAEFECTVS *Sarmatarum gentilium per tractum Segolaunorum.*

PRAEFECTVS *Sarmatarũ gentiliũ Lingonas.*

PRAEFEC. *Sarmatarũ gentiliũ Augustodunũ.*

COMMENTARIVM.

POST Comitum & Ducum Limitaneorũ copias, Notitia quasdam Italiæ, Galliarum, & Hispaniæ præpositurás, hic summatim colligit; quibus nec Comites Italiæ, aut Hispaniarum, sed solus, vt videtur, Magister peditum imperabat, & ideo vltimo loco hic explicandæ sunt reseruatæ. Sunt autem Præfecturæ Classium VIII. militum XXXVI. Tribunatus VII. Præfecturæ, inquit, Constantinus Porphyrogenneta, [a] erant mille, & aliquando 500. milites, vnde cum tribunatibus forte efficiebant circiter millia peditum 30. His aliæ Lætorum & Sarmatarum præfecturæ subnectuntur. Videntur autem prima fronte confuse & sine ordine disponi, cũ primo Italiæ, deinde Galliarum, mox Hispaniarum rursus Galliarum, Belgicæque atque Italiæ, ac denuo Galliarum præfecturæ recitentur. Verum nihil temere, sed cuncta suo ordine narrantur. Italiæ enim vt digniores quatuor classiũ præfecturæ præcedũt, & vna militũ Italicorũ Rauennæ, vbi Imperator residebat, degentiũ. His subnectuntur q̃ in Gallijs, & Hispanijs merebãt,

[a] de thematib.

demum

demum Lætorum & 31. Sarmatarum legiones latè per præfatas prouincias dispositæ, nè separentur, vnico recensentur contextu. Prius igitur Lætorum, prout in Gallijs. Belgicaque prima & secunda & Germania prima dispositæ erant; deinde Sarmatarum prout per Italiam,& Gallias,Belgasque & ipsæ diuisæ reperiebantur,præfecturæ explicantur. Non ergo per saltus,sed hoc ordine cuncta traduntur. Læti ex Lætis Galliæ populis contracta in sua prouincia merebant. Zosimus,[a] Magnentius,inquit uix erat apud Lætos,quæ Gallica natio est: Hæc ille.Sarmatas notum est Polonos, & his proximas gentes esse: Hæ copiæ nullibi supra sunt nominatæ, ibi enim sub magistris legiones, auxiliaresque,atque equitum turmæ in Occidentis prouincijs extra præsidia militantes recitantur. Hic præsidiorum aut legionum præfecturæ sub solo Magistro peditum, non cum Comitibus, aut Ducibus merentes numerantur,quæ omnes erant numero XLIIII. & Tribunatus VII.Hoc modo. Præfecturæ Italiæ XX. Galliarum XXIII. & Tribuni cohortium II. Hispaniarum præfectura I. & Tribuni cohortium V. qui omnes sunt, Præfecti XLIIII. & Tribuni VII. Ac simul LI. præposituras constituebant. Ex XX.uerò Italiæ Præfectis, quatuor totidem Classibus præerant; itaque XVI. ibi præsidiorum Præfecti remanebant. Ex XXIII. quoque Galliæ Præfectis itidem quatuor totidem Classes regebant; vnde XIX.Præfecti præsidiarijs legionibus, seu earum partibus imperabant: Quare præter octo Classes quatuor Italiæ,& Galliarum quatuor,in Italia erant XVI. præsidiorum Præfecturæ; in Gallijs & Hispania XX. quæ iunctis tribunis VII. faciunt præsidia XLIII. & circiter XXX. millia peditum effecisse diximus. Ita uerò hæ copiæ erant dispositæ.

a lib.2.ad finem.

Classes 8. peditum 3000.

Præsidia 43.

In Prouincia Venetia inferiore

1 PRAEFECTVS Classis Venetum Aquileiæ stationem habebat. Venetiæ regio ab Athesi vsque ad Timauum extenditur, & hæc in superiorem & inferiorem diuiditur, à Natisone,uel[i], ut alij volunt, Tilia uento citrà superior uocatur, ultrà inferior Venetia,ubi classis cum Præfecto Aquileiæ morabatur, quam Augustus victo apud Actium promontorium M.Antonio instituit. Eius enim triremes captas, cum valido remige ad forum Iuliense misit,ut Tacitus[b] scribit.Præter has,centum & amplius nauium erat Classis in Danubio seu Limite Mysiaco & Scythico,[c] & alia in Britannia: Aquileia verò ciuitas, vbi Venetum classis morabatur, est in foro Iulij,olim post Romam prima in Italia,nunc diruta, de qua Plinius, Ptolomæus, Strabo, & alij. Aculeiam uocat Stephanus, colonia est in Vespasiani numo.

b lib.4.

c l.1.G.Theo.de lus.Danub.

In Prouincia Flaminia.

2 PRAEFECTVS Militum iuniorum Italicorum Rauennæ degebat. erant pars legionis Italicæ.

3 PRAEFECTVS Classis Rauennatium cum curis eius de ciuitate Rauennę. Augustus præter Venetam alias duas classes,alteram apud Misenum,alteram apud Rauennam instituit, ut ea maria tuerentur, præter rostratas naues, quæ Galliæ litus defendebant. Tranquillus,[d] classem, ait, Miseni & alteram Rauennæ ad tutelam superi & inferi maris collocauit: idem Tacitus latius ijs uerbis explicat.[e] Italiam, utroque mari duæ classes Misenum apud & Rauennam,proximumque Gallijs litus rostratæ naues præsidebant, quas Actiaca victoria captas Augustus in opidum Foroiuliense miserat valido cum remige.Hæc ille. Hanc illustrem Foroiulensium coloniam idem alibi appellat; [f] unde ortum scribit Iulium Agricolam, & Valerium Paulinum [g] Flaminiæ consularem,[h] sed in pios sæuum. Eam coloniam à C. Iulio Cæsare deductam tam eius nomen, quàm numi indicant.

d in August.c.49

e in 4.

f in uita Iulij Agricolæ.

g Tacit.lib.19.

h Martyrolog.28. April.19.Iulij.

Quod uerò Notitia subijcit, 'Cum curis de ciuitate Rauennę. intelligit ueredarios, quibus ad classem necessaria ex ciuitate Rauennę celeriter extrahebantur.curas enim cursum publicum uocat Constantinus. [i] Ad curas, inquit, agendas, & cursum illi exeant, quos ordo militię uocat. Idem A.ad Taurum P.P. [k] Agentes, ait,in rebus in curis agendis, & euectionibus publici cursus inspiciendis, nostrorum memores pręceptorum esse credimus. Hic igitur curæ pro cursu publico accipiuntur. Huius enim classis Pręfectus equis & rhedis cursus publici ciuitatis Rauennę ad expedienda classis necessaria utebatur. unde curiosi uocantur qui pręsunt cursui publico. [l] posset etiam curas appellare curatores, qui commeatum, & necessaria ad classem procurabant, uel ipsas classis necessitates prout accipiuntur in actis martyrum sub Diocletiano Imperatore [m] uincite inquiūt ferro manus ac pedes illius, nec dimittatis aliquem curam ei apponere, id est, ad uictum necessaria. De hac classe & altera in portu Misseno ita vegetius. [n] Apud Missenum, inquit, & Rauennam singulæ legiones Romani nominis cū classibus stabant, nè longè à tutela urbis abscederent, & cum ratio postulasset,sine mora, sine circuitu ad omnes mundi partes nauigio peruenirent. Nā Missenatium classis Galliam, Hispanias, Mauritaniam,Africam,Aegyptum,Sardiniam, atque Siciliam habebat in proximo. classis autem Rauennatium epirum, Macedoniam, Achaiam, Propontidem, Pontum. Orientem petere directa nauigatio ne consueuerat; quia in rebus bellicis celeritas plus solet prodesse quàm uirtus. idem alibi. [o] liburnis autem,quæ in campania stabant,Pręfectus classis Missentium pręerat. eæ uerò, quę in Ionio mari locatę erant, ad Pręfectum classis Rauennatium pertinebant,sub quibus erant deni Tribuni per cohortes singulas constituti. Hęc uegetius. Ex quibus uerbis liquet liburnas à classibus diuisas in Campania & Ionio mari nauigasse.

i in l.1.C.de offi. magi.officio.

k in l.2.C.de curiosis.

l toto ti.C.de curiosis,lib.12.

m apud cæsarem baronum an.293

n lib.4.cap.31.

o cap.3.

In Prouincia Liguria.

4 PRAEFECTVS Classis Comensis cum curis eiusdem ciuitatis Como pręsidet.Hęc classis per lacum larium uulgò Comi uocatum nauigabat. Nouum comum à Tranquillo nominatur: Colonia Romanorum est apud Strabonem: Curę ciuitatis Comi sunt, equi, & rhedę currentes in ea urbe dispositę, uel alia ad classem necessaria, ut supra de curis Rauennę est dictum.[p]Huius ergo classis Pręfectus pręest in Comi ciuitate, quę tum erat in liguria.

p in l.1.C.de curiosis.

In prouincia Campania.

5 PREFECTVS Classis Misenatium Miseno qui est mōs circa Neapolim,in cuius magnifico portu tunc classis statione habebat.Missenum oppidum uocat Ioseph.[q]

q lib.19.antiqui cap.1.

In prouincia Gallia Riparensi.

6 PRAEFECTVS Classis in flumine Rhodani Vienę siuè Arelati residebat, hoc dicit quia utrobique stationem habebat; Viena est in superiori parte Rhodani,non longe Lugduno:à Cretensibus,inquit Stephanus,ędificata, est a uirgine Vienna, quę ibi saltās obijt,appellata. Legitur in Neronis numo VIENNA LEG. VII.CLAVDIA. Viennensem Galliam vocat Ammianus, in qua Massilia est & Arelate urbs, uulgò Arles uocata, in ostio fluminis Rhodani, ubi mare ingreditur:[r] iure nominata.Colonia[s] Romanorum est Ptolomęo. Arelatena Sextanorum Plinio. Vetus est inscriptio COL. IVLIA PIA ARELATE. A ripis uero horum fluminū ubi classes stabant,Gallia Ripariensis est appellata, unde Ripenses milites.[t]

r in l.habebat.ff. de instit.l.p treinus §.2.ff de leg. 3.l.5.§.C.Th. de appell.

s in l.4. C. T. de ueteranis.

7 PRAEFECTVS classis Barcariorum forte legendum Braccariorum, à Bracca vrbe Lusitaniæ, residebat Ebrudum Sapaudiæ: Eborodunum Ptolomæus, Catarigum oppidum in Alpibus Grais appellat. Ebredunum Itinerarium. Hæc classis Eburodoni, vel vt hic scribitur Ebruduni stationem habebat, & per Rhodanum, & lacum Lemannum excurrebat, qui nunc Losanæ vocatur, & est in Sabaudia, ubi olim Allobroges. Si legimus Barcariorum, hanc classem ex barcis constitisse dicemus. Est autē barca genus minoris nauigij, quod onerarijs nauibus inseruit. Isidorus.[a] Barca est, inquit, quæ cuncta nauis commercia ad littus portat. Hæc merces in pelago propter nimias vndas suo suscipit gremio. Vbi autem appropinquauerit portui, reddit vicem barca naui, quam accepit in pelago. De hac ita Paulinus[b] his versibus. Vt mox salubri barca perfugio foret, Puppi superstes obrutæ. In actis S. Afræ rogauerunt descendentes de barca, vt se transferrent, vbi hæc Volserus annotauit.

a lib. 19. etymo. cap. 1.

b Cyter. Giral. de re nauti.

8 PRAEFECTVS militum Muscul ariorum degebat Massiliæ Græcorum, Muscularij dicti sunt a Musculo machina, qua tecti, fossas oppidorū complanabant, cuius sæpè Cæsar meminit. Hi pedites Massiliæ morabantur, quæ vrbs est citra ostiū Rhodani in ora maris. Massilia Græcorum Phocensium a Plinio appellatur, quia ab his condita fuit. D. Hieronymus,[c] Massiliam & ipse à Phocensibus conditam scribit, quos trilingues fuisse, ideſt Græcè, Latinè, & Gallicè locutos, M. Varro refert. Gymnasiū Græcarum litterarum nobile secundum Athenas ibi floruisse Strabo memorat. Nomen vrbi nauis gubernator, inquit Stephanus, dedit; qui eo appellens, piscatori iussit, vt funem nauis ligaret, μάσσαι enim Aeoles dicunt ligare, & ἁλιεὺς est piscator. Massaliam verò pro Massilia, Ptolomæus & Eustachius nominant.

c in epistol. ad Galatas.

1 TRIBVNVS cohortis primæ Flauiæ, Sapaudiæ Calarone statiua habebat.

In prouincia Nouempopularia.

2 TRIBVNVS cohortis Nouempopulanæ Lapurdo præsidebat. De Nouempopulis Pyrenæi radices incolentibus, supra dixi.

In prouincia Lugdunensi prima.

9 PRAEFECTVS classis Araricæ, Ararim Sone vulgo dicunt. Is supra Allobroges ad Occidentem fluens Rhodano, vbi est Lugdunum, coniungitur, Classis Caballoduni stationem habebat: Ptolomæus Caballinum ponit in Lugdunensi oppidum Cæsar[d] Cabilonum, & Cauillonum, vulgo Cublon. Itinerarium hic legionem XIIII. locat.

d in 7. belli ciuil.

In prouincia Lugdunensi Senonia.

10 PRAEFECTVS classis Anderetianorum Parisijs. Hæc prouincia est ultra Hemenum, montem inter Sequanam, & Ligerim. Classem uerò Parisijs stationem habētem, Andereciani milites tuebantur, de quibus supra dixi: ipsa per Sequanam fluuium Seine vulgo nuncupatum nauigabat.

In prouincia Hispaniæ Gallecia.

11 PRAEFECTVS Legionis septimę Geminę Legione: itinerarium habet ad Gallicias ad Legionē VII. Geminam Gallecia est vltra Duriam amnem, vsque ad Nerium Promontorium, quod caput finis terræ vulgo vocatur, vbi Septima Gemina legio cū suo Præfecto residebat. Ptolomæus Geminicam legionem septimam pro Gemina appellat: Vnde vrbs legio dicitur prope Augustam Asturicā, vulgo Leonem appellāt, quasi Legionē. Legisa est Itinerario.

3 TRIBVNVS cohortis secundæ Flauiæ Pacatianæ, à Pacatia vrbe Mauritaniæ appellata, Pætaonij morabatur. Ptolomæus & Itinerarium Petauonium vocant, vrbem in Hispania Tarraconensi.

4 TRIBVNVS cohortis II. Gallicæ, ad cohortem Gallicam, ita locus ab ipsa cohorte est dictus.

5 TRIBVNVS cohortis Lucēsis, Luco prçsidebat, prope Flauiū Brigantū. Lucus Augusti vrbs est opulenta, nunc Lucensis dicta, vnde hæc cohors denominatur. Est etiā Lucus Asturū Oceano propinquior.

6 TRIBVNVS cohortis Celtiberæ, ex Celtiberis conflatæ, statiua habebat Brigantiæ nunc Iulio brigæ Coloniam Ptolomæus & Plinius appellant. Celtiberi Hispaniæ populi, quasi ex Celtis, & Iberis commixti, nunc Biscaini vocantur.

In prouincia Tarraconensi.

7 TRIBVNVS cohortis primæ Gallicæ degebat Veleiæ, Veliam nominat Ptolomæus. Itinerariū Beleiam, Stephanus Belonem, olim Iulia, nunc Belia dicitur Caristorum oppidum, Helia Plinio: Situm est ad mare Balearicum prope Cordubam. Notitia præsidijs Hispaniarū expositis, ad Gallias reuertitur ne duas legiones disiungat, Lætorū scilicet & Sarmatarum, qui cum plurimi essent proprium catalogum meruerunt. Lætos verò prius recenset.

In prouincia Lugdunensi secunda, & tertia.

12 PRAEFECTVS Lætorum Teutonicianorum præerat Carnunto Senoniæ, seu IIII. Lugdunensis. Ex Lætis Galliæ populis Lætos milites extractos fuisse diximus. Teutoniciani vero sunt nuncupati, quia Teutonicis mixti erant, vt & sequentes Læti Bataui, & alij huiusmodi. Zosimus[e] scribit Valentinianum maximam iuuenum multitudinem, tum de Barbaris Retiæ accolis, tum de subiectarum imperio Romano gentium agricolis collegisse, & Numeris militaribus adscripsisse.

e lib. 4.

13 PRAEFECTVS Lætorum Batauorum, & Gentilium Sueuorum Baiocas, & Constantiæ Lugdunensis secundæ excubabat. Baiocensium ciuitas a Ptolomæo statuitur ad Sequanam: Baiocasses vocat Ausonius, Baiocas Sidonius,[f] vulgo Baicus, nec longe ab ea est Constantia, à Constantio cognominata in secunda Lugdunensi. Constantia castra in Gallijs ponunt Marcellinus & Itinerarium. Duobus his in locis ex diuersis gentibus collecti hi milites sub vno Præfecto statiua habebant. Gentiles vero dicebantur Barbari, qui non erāt imperio Romano subiecti, & Idolatræ.[g] Theodosius A.[h] Duces, inquit, militum, & præcipuè quibus gentes, quæ maxime cauendæ sunt, appropinquant, in ipsis limitibus commorari præcipimus. & Valentinianus.[i] Nulli, inquit, prouincialium cum Barbara sit uxorę coniugium, nec vlli Gentilium prouincialis fœmina copuletur.

f 4. epist. ad Libonium.

g ut in l. a lentis. 8. C. de ueditio. gal. & commiss.

h in l. fin. C. de offi. milit. iudic.

i in l. 1. C. T. de nupt. Gentil.

14 PRAEFECTVS Lætorum Gentilium Sueuorum Cenomannos Lugdunensis tertiæ incolebat. Cenomannos in Lugdunensi Gallia Plinius, & Ptolomæus ponunt, apud quos hi milites degebant. Vetus codex legit, Sueuorum & cenomannos, forte cenomannorum.

15 PRAEFECTVS Lætorum Francorū Redonas Lugdunensis III. tuebatur, à Cæsare & Ptolomæo inter Armoricos iuxta Ligerim fluuium Redonæ ponuntur. Franci erant, Germaniæ populi, qui Retiam incolebant, & demum Gallias occuparunt, ex quibus hi milites sunt lecti. Auctor est Tacitus[k] cohortem Lugduni præsidio fuisse, cuius nulla in Notitia mentio habetur. Andegauos, inquit, Acilius Auiola excita cohorte, quæ Lugduni præsidium agitabat, coercuit. & alibi[l] Italicam legionem cū ala Taurina in Lugdunensi fuisse scribit. & cohortes 18. Lugduni hyberna habuisse. Legio, ait, Italica, & ala Taurina abductæ cohortes XVIII. Lugduni solitis ibi hybernis relinqui placuit.

k in tertio.

l lib. 15.

In

In prouincia Belgica prima & secunda.

16 PRAEFECTVS Lætorum Lingonensium per diuersa dispersorum Belgicæ primæ Ligonei olim ligones nominabantur, populi Belgicæ primæ quẽadmodum scribit Ptolomæus, qui Longones appellat. Cæsar inter Celtas locat. Itinerarium in prima Lugdunensi.

17 PRAEFECTVS Lætorum Astorum Epuso Belgicæ primæ præerat. Hi ex Gallijs, & Astorum Hispaniæ oppido, quod nunc Haudix dicitur, erant collecti, & in loco Belgicæ primæ Epuso dicto, habitabant. Epusius vicus est Itinerario. Astæ Plutarcho.[a] est nomen regionis in Peloponnesso; vnde hi possent esse contracti.

a in Demetrio.

18 PRAEFECTVS Lætorum Neruiorum Fanomantis Belgicæ secundæ degebat. De his militibus supra est visum. Fanomartis est apud Itinerarium, schedam Volseri, & alios, ad Scaldim fluuium, ita vt hanc lectionem veriorem putem.

19 PRAEFECTVS Lætorum Batauorum Nemetacensium Atrabatis Belgicæ secundæ residebat. Batavi seu Hollandi erant cum Nemetanis ex Germania prima delectis militibus permixti. Vnde Batavi Nemetacenses vocabantur, Atrebatum verò regio, nunc Artoijs dicitur.

20 PRAEFECTVS Lętorum Batauorum Contraginensium, Nouiomago Belgicæ secũdæ præsidebat. Aginum Ptolomęo, Itinerario, & Ausonio est in Belgis oppidum. Contra Aginum habet Itinerarium, sed credo legendum contra Aginum; vnde milites Contraginenses sunt appellati. A Reginea etiã oppido Belgici in scheda Volseri possent deriuari. Nouiomagus verò est oppidum Belgicæ inter Suessam, & Ambianos Itinerario, quod hic legionem XVIII. locat. Scheda Volseri ad Rhenum ponit.

21 PRAEFECTVS Lætorum Gentilium Remos, & Siluanectas Belgicæ secundæ, seu Remos Belgas, iuxta fluuium Sequanam tuebatur.

22 PRAEFECTVS Lætorum Lagensium propè Tungros Germaniæ secundæ degebat. Lagæ sunt populi Mysiæ inferioris, ex quibus, & lætis hi milites sunt contracti, apud Tungros excubabant, qui sunt in Belgica Ptolomæo. Sed Itinerarium locat eos in Germania secũda, vt Notitia, quæ ab his ad reliquos lætos in Aquitania degentes digreditur.

23 PRAEFECTVS Lætorum Gentilium Sueuorũ Aruernos Aquitaniæ primæ tuebatur. Aruernos inter Aquitaniæ populos Plinius recenset. Cæsar, & alij inter Garumnam, & Pyreneos mõtes. Ptolomęus legit Auernos. Stephanus Aroernos, vulgo Auergne. Sueui maximam Germaniæ partem obtinent, auctore Tacito & Strabone, Suibos Ptolomæus vocat, & Sueuiam eorum regionem Eutropius. Tacitus,[b] Gens, inquit, magna in plures populos diuisa.

b de moribus Germanorum.

Explicatis Lætorum copijs, & præsidijs, Notitia Sarmatas Gentiles recenset, ab Italiæque tanquam dignioris præsidijs auspicatur, & primo à maritimis.

In prouincia Italia.

24 PRAEFECTVS Sarmatarum Gentilium Apuliæ & Calabriæ. Hic Præfectus certum non habens locum, per totam Apuliam, & Calabriam versabatur.

25 PRAEFECTVS aliorum Sarmatarum Gentilium & ipse per Brutios, & Lucaniam agebat, nullo certo loco ei destinato.

In prouincia Italia Mediterranea.

26 PRAEFECTVS Sarmatarum Gentilium præerat Foro fuluiensi. Forum fuluij est vicus ad Padũ, quem Plinius Valentinum nominat, hodie est Valentia, vbi hi milites degebant.

27 PRAEFECTVS Sarmatarum Gentilium præsidebat Opitergio, vulgus Oderzum vocat; est in Taruisinis seu Venetia, de quo Ptolomæus. Ab Attila dirutum postea est instauratum.

28 PRAEFECTVS Sarmatarum Gentilium Patauio præerat. Notissima est vrbs prope Venetias & omnium disciplinarum gymnasio nobilissima.

29 PRAEFECTVS Sarmatarũm Gentilium Veronæ statiua habebat: est vrbs opulentissima, quam Athesis interfluit, & Venętiam è Longobardia diuidit; ibi scutorum & armorum erat fabrica. Audio esse antiquam de ea inscriptionem, COLONIA AVGVSTA VERONA NOVA GALLIENIANA. eo à Gallieno deducta.

30 PRAEFECTVS Sarmatarum Gentilium Cremonę excubabat: est vrbs splendidissima ad Padum, & notissima, vbi scuta fabricata fuisse Notitia tradit. Cenomanum vrbem appellat Ptolomæus.

31 PRAEFECTVS Sarmatarum gentilium Taurinis pręsidebat: est Augusta Taurinorum Ptolomęo propè Padum, nunc Serenis. Sabaudiæ Ducis sedes. Taurasium Appianus,[c] appellat. Alam Taurinianam in Lugdunensi fuisse Tacitus[d] refert, quam ex Taurinis contractam puto.

c in Punicis.
d in 9.

32 PRAEFECTVS Sarmatarum gentilium Aquis, seu Tertonæ residebat. Ptolomæus Dertonam Taurinorum appellat. Legitur ibi, COLONIA IVLIA TERTONA. Hic Aquas Statyellas, non procul à Tanaro flumine intelligit, vulgo Aiqui dictas. Præfectus vtrique oppido præerat.

33 PRAEFECTVS Sarmatarum Gentilium Nouariæ morabatur, quæ est vrbs notissima in ditione Mediolani, nunc Serenis. Ducibus Farnesijs subiecta.

34 PRAEFECTVS Sarmatarum Gentilium Vercellis residebat, quę & ipsa Serenis. Sabaudiæ Duci paret, & est prope Nouariam. Opulentissimam olim Liguriæ ciuitatem fuisse D. Hieronym.[e] testatur.

e de muliere septies icta.

35 PRAEFECTVS Sarmatarum gentilium regionis Samnitis, vbi nunc sunt Abrutij.

36 PRAEFECTVS Sarmatarum gentilium Bononiæ; Aemiliæ vrbs est opulentissima, vbi vetustum disciplinarum omnium Gymnasium.

37 PRAEFECTVS Sarmatarum Gentilium præsidebat Quadratis & Eporizio, credo Eporediam intelligi, nunc Iuream dictam, quam à Romanis iussu carminum Sybillinorum conditam fuisse Plinius memorat; & ita appellatum, quod optimi essent equorum domitores, quos illi sua lingua Eporedios vocabant. Colonia Romanorum est apud Paterculum. Quadratis millibus passuum XVI. Taurino distat apud Itinerarium.

Itinerarium.

38 PRAEFECTVS Sarmatarum gentilium in Liguria Pollentiæ præerat, vbi Gn. Plancus à M. Antonio est occisus. XVI. millibus hodie XL. passuum Nouaria distabat, nunc est paruum castrum.

In Gallia.

39 PRAEFECTVS Sarmatarum & Taifalorum gentilium Pictauis in Gallia seu apud Pictauenses degebat, qui sunt Aquitaniæ secundæ populi prope Canentellum fluuium ad Oceanum, olim Pictones dicti Plinio, Straboni, & Ptolomæo, Pictaui sunt Marcellino, hodie Poictours. Sarmatæ verò seu Poloni Taifalis erant commixti, vt de alijs est dictum.

40 PRAEFECTVS Sarmatarum Gentilium à chora Parisios vsque choram paruum flumen in Belgis propè Rhenum Plinius[f] ponit. Hic ergo præfectus ab hoc flumine Parisios vsque per longa castra milites dispositos habebat.

f lib.4.c.15.

41 PRAEFECTVS Sarmatarum gentilium inter Remos & Ambianos prouinciæ Belgicæ secundę statiua habebat. Hi sunt in Belgis propè Morinos inter Tamudam & Phrudim flumina, hodie sunt Flandri & Piccardi.

42 PRAEFECTVS Sarmatarum gentilium per tractum Segolaunorum castrametabatur. Segouelanos

nos Plinius, [a] in Narbonensi Gallia statuit propè Allobroges.

a lib. 3. c. 4.

43 PRAEFECTVS Sarmatarum gentilium Lingonas tuebatur, de quibus supra.

44 PRAEFECTVS Sarmatarum gentilium Augustodunum custodiebat; est oppidum propè Lugdunum in Comenis situm montibus, hodie Austunt dictum. Itinerarium Augustudum vocat. Hoc præsidium erat in Lugdunensi.

Hi sunt Comites Duces, Tribuni, prefectique limitanei Occidétalis imperij supra in Ducibus pretermissi. Erant hec vltimo loco recitata presidia XLIII. Classes VIII. Numerus horum militũ circiter 3000. Vt verò omnium summam colligamus in toto Occidente, que in Notitia nominantur, erant præsidia CCLXIX. quæ custodiebantur, à peditum 109700. & equitum 8300. Classes quoque XVIII. per diuersa Occidentis loca nauigabant, que vix minus sexaginta millibus hominum capere poterant. Inter predicta. Sub Magistro verò peditum erant legiones LXII. Auxilia LXV. que circiter 68000. fuisse conijcio. Equitũ vexillationes XLI. quas octo millia equitum excessisse putò. Reliquum est vt ad Clarissimorum insignia vltimo loco represẽntata veniamus, que etsi supra in suis magistratibus sunt explicata, cum hic pro omnium exemplo ostendantur, pretermittenda non esse existimaui.

præsidia 43. Classis 8. Peditum 3000.

Totius Occidentis præsidia erant 269. In quibus peditum 109700. Equitum 8300. Classis 18.

NOTITIA.

CONSVLARIS CAMPANIAE.

NOTITIA.

Sub dispositione viri clarissimi Consularis Campaniæ.

Prouincia Campaniæ.

FFICIVM *autem habet ita.*

PRINCIPEM *de officio præfecti prætorio Italiæ.*

Cornicularium.

Tabularios duos pro Numerario.

Adiutorem.

Commentariensem.

Ab actis.

Subadiuuam.

Exceptores, & reliquos cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam sine annotatione clementiæ principalis ceteri omnes Consulares ad similitudinem Consularium Campaniæ Officium habent.

DE INSIGNIBVS CONSVLARIVM. Cap. XCI.

COMMENTARIVM.

XPLICITIS Spectabilibus, Notitia ad Clarissimos digreditur, inter quos primum locũ Consulares tenent, quorum insignia in Campaniæ consularis exemplari repræsentantur, aliorum enim symbola cõsularium eodem modo se habent. Hęc autem sunt amplum tribunal, in cuius medio mulier prouinciam referens, solio insidet, Virum habet Madrucianus codex, vt supra in Consulari Campaniæ explicui. Hic vero vt dignior, pro aliorum exemplari est positus, quod inter Consulares emineat; est enim Campania omnium Italiæ, & totius ferè Orbis fertilissima & opulentissima, vt supra est dictum. Romani Capuam, quod a se ad Annibalem Pœnum defecisset, iure curię priuarunt, præfectumq; eo loco duum virum ius dicturum mittebant, vt auctor est Festus, [a] sed postea principes illi decuriones cum magistratibus municipalibus restituerunt, Vlpianus [b] Labeo scribit, si mihi bibliothecā ita uendideris, si decuriones Campani mihi locum uendidissent, in quo eam ponerem, & per te stet, quominus id à Campanis impetrem, prescriptis verbis, & ex uendito agere potero.

a in uer. præfecturæ.
b in l. Labeo sci. bit, de cont. empt.

N O T I T I A.

CORRECTOR APVLIÆ ET CALABRIAE.

Prouincia Apulia & Calabria

NOTITIA.

Sub iurisdictione viri Clarissimi Correctoris Apuliæ & Calabriæ.

Prouincia Apuliæ & Calabriæ.

FFICIVM *autem habet ita.*

PRINCIPEM *ex eodem officio.*

Cornicularium.

Tabularios duos.

Commentariensem.

Adiutorem.

Ab actis.

Subadiuuam.

Exceptores, & ceteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam sine annotatione clementiæ principalis.

Ceteri correctores ad similitudinem Correctorum Apuliæ & Calabriæ officium habent.

DE INSIGNIBVS CORRECTORVM. Cap. XCII.

COMMENTARIVM.

POST consulares inter Clarissimo sequũtur Correctores, qui nullum tribunal, aut prouinciæ imaginem habent, sed oppidũ tantum eam referentis effigiem. Librum quoque mandatorũ, & vultus Principum præferunt, quẽadmodũ supra in correctore Apuliæ & Calabriæ exposui, cuius insigniũ formã ceteri omnes correctores retinent. Hic enim corrector, qui solus est in Occidente tanquam dignior pro aliorum Correctorum exemplari ponitur: cum Apulia & Calabria soli fertilitate, & populorum frequentia nobilior habeatur. Liber mandatorum notas inscriptas habet, quibus Consulares carent.

NOTITIA.

PRÆSES DALMATIÆ.

NOTITIA.

Sub iurisdictione viri Perfectissimi præsidis Dalmatiæ.

Prouincia Dalmatia.

FFICIVM autem habet hoc modo.
PRINCIPEM ex eodem officio.
Cornicularium.
Tabularios duos.
Commentariensem.
Adiutorem.
Ab actis.
Subadiuuam.
Exceptores, & ceteros cohortalinos, quibus non licet ad aliam transire militiam sine annotatione clementiæ principalis.
Ceteri Præsides ad similitudinem Præsidis Dalmatiæ officium habent.

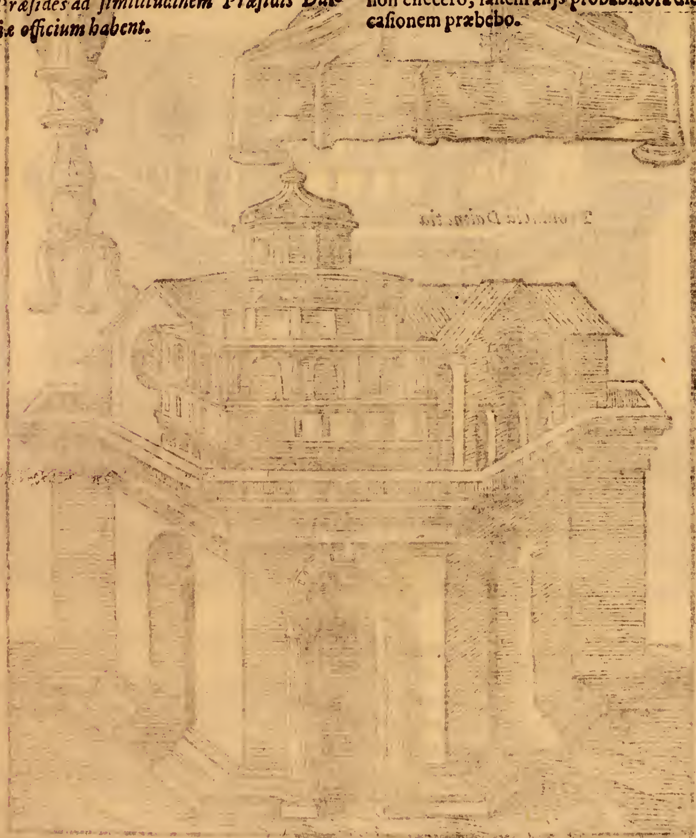
DE INSIGNIBVS PRAESIDVM. Cap. XCIII.

COMMENTARIVM.

RAESIDVM insignia se habent, ut Correctorum. Meum exemplar horum Codicem mandatorum viridi tectum sine notis ostendit. Manuscripti dorsum auratum cum illis habent, quas in Præside Dalmatiæ sum interpretatus; nec in alio à Correctoribus, quàm in notis Præsides differre videntur. Credo autem insignia Presidum à Dalmatię præside desumi, quia is est perfectissimus, & clarissimis inferior. Si ergo Correctorum insignia gerunt perfectissimi, magis alij præsides Clarissimi gestabunt.

His Notitiam imperij Romani pro ingenij mei tenuitate interpretari sum conatus, quòd opus cùm sit omnium obscurissimum, & ignotis antiquitatibus plenum, mihi forte erranti ignoscendum erit, nec votum ardua audendi damnandum. Nam si aliud non effecero, saltem alijs probabiliora dicendi occasionem præbebo.

Magister peditum in præsenti Occidentis imperabat.
- Legionibus palatinis XII.
- Auxiliis LXV.
- Legionibus Comitatẽsibus XXXI.
- Pseudocomitatensibus XVIII.

Quæ omnia simul possunt efficere numerum. $\overset{68}{\overline{M}}$ D. i. 68500.
His accedunt XXXVI. Præfecturæ & VII. Tribunatus, qui efficiunt. $\overset{39}{\overline{M}}$ D. i. 39500.
Et omnes simul iuncti constituerent peditum. $\overset{108}{\overline{M}}$ 108000.

Magister equitũ per Gallias habet.
- Legiones XXI.
- Auxilia XVII. seu.
- Peditum. $\overset{16}{\overline{M}}$ C. i. 16100.
- Equitum. $\overset{2}{\overline{M}}$ CCCC. i. 2400.

Comes Africæ limitan.
- Præsidia XVI. seu.
- Peditum. $\overset{4}{\overline{M}}$ i. 4000.
- Equites DCCC.

Comes Tingitaniæ, limitan.
- Præsidia VIII. seu.
- Peditum. $\overset{3}{\overline{M}}$ i. 3000.
- Equites. C.

Comes Litoris Saxonici.
- Præsidia IX. seu.
- Peditum. $\overset{2}{\overline{M}}$ CC. i. 2200.
- Equites. CC.

Comes Britanniæ.
- Peditum. $\overset{3}{\overline{M}}$ i. 3000.
- Equites DC. i. 600.
- Equitum vexillatio, & legio non est sub Magistris.

Comes limitum Italiæ.
- Pedit. / Equit. — supra relati.

Comes Argentoratensis.
- Præsidium I. seu.
- Pedites M. i. 1000.

Comes Illyrici.
- Pedites. $\overset{10}{\overline{M}}$ i. 10000. de quibus suprà.

Comes Hispaniarũ.
- Præsidia / Pedites — infrà ponentur.

Dux, & Præses Mauritaniæ.
- Præsidia VIII. seu.
- Peditum. $\overset{1}{\overline{M}}$ DI. i. 1600.
- Equites CCCC.

Dux Prouinciæ Tripolitanæ.
- Præsidia XIIII. seu.
- Peditum. $\overset{2}{\overline{M}}$ DCCC. i. 2800.

Dux Pannoniæ II.
- Præsidia XXVI. seu.
- Equit. MDCCC. i. 1800.
- Peditum. $\overset{5}{\overline{M}}$ i. 5000.
- Classes IIII.

Dux Valeriæ Ripensis.
- Præsidia XXXV. seu.
- Equitum MM. i. 2000.
- Peditum. $\overset{6}{\overline{M}}$ i. 6000.
- Classis I.

Dux Pannoniæ primæ, & Norici Ripensis.
- Præsidia XXVII.
- Classes IIII.
- Equitum. MD. i. 1500.
- Peditum. $\overset{7}{\overline{M}}$ i. 7000.

Dux Retiæ primæ, & secundæ.
- Præsidia XVIIII. seu.
- Equites D. i. 500.
- Peditum. $\overset{8}{\overline{M}}$ i. 8000.

Dux Prouinciæ Sequanici.
- Præsidium I. seu.
- Pedites CCC.

Dux Tractus Armoricani.
- Præsidia X. seu.
- Peditum. $\overset{9}{\overline{M}}$ i. 9000.

Dux Belgicæ Secundæ.
- Præsidia III. seu.
- Equites C.
- Pedites D.
- Classis I.

Dux Germaniæ primæ.
- Præsidium I. seu.
- Pedites D.

Dux Britanniarum.
- Præsidia XXXVII. seu.
- Peditum. $\overset{14}{\overline{M}}$ i. 14000.
- Equites DCCCC. i. 900.

Dux Mogontiacensis.
- Præsidia XI. seu.
- Peditum. $\overset{6}{\overline{M}}$ i. 6000.

Præpositura Magistri militum præsentalis à parte peditum in Italia.
- Classes VIII.
- Præsidia XLIII. quæ sunt infrascripta.

In Italia.
- Præsidia XVII. seu.
- Peditum, $\overset{8}{\overline{M}}$ i. 8000.

In Gallia Ripariensi.
- Præsidia II. seu.
- Pedites C.

In Prouincia Nouempopulana.
- Præsidium I. seu.
- Pedites CCCC.

In prouincia Lugdunẽsi.
- Præsidia XVII. seu.
- Peditum $\overset{9}{\overline{M}}$ i. 9000.

In Hispania.
- Præsidia VI. — Præfectura I. / Tribunatus. V.
- Peditum. $\overset{7}{\overline{M}}$ i. 7000.

De

De rebus bellicis præfatio.

POST Notitiam incerti auctoris libellus forte ad Valentinianum & Theodosium Principes dirigitur, in quo in primis augendi ærarij, & conferuandæ à furto monetæ ratio exponitur: illud in primis fore promittitur si ab immoderatis largitatibus Princeps abstinuerit, à qua etiam Tacitus cauendum monet. Postquam enim Othonem vt liberalem commendauit, hæc virtus, inquit, in Principe laudanda est, sed si modum non habeat, affert exitium. Milites, quoque vbi ad quinque vel plures annonas peruenerint, id est quintuplex stipendium obtinuerint, honesta missione dimitti suadet, vt Principis, ait, ærariū immoderatis sumptibus subleuatum, alijs impensis faciendis sufficiat. Ad prohibendam verò pecuniæ subtractionem, monetas in insulis procul à continenti vetat percuti; ita enim vēdendi auri opificibus adimetur occasio. Exemplumque cudendæ pecuniæ tribus numismatis expressum Principis vultum habentibus repræsentat. Horum vnum in aduersa parte hominem flagro asinum cædentem habet. Is est Imperator, qui se Barbaros verberibus ad deditionem, & seruiendum compulsurum significat. Aliud simili argumento virum thorace indutum ostendit: qui sinistra hominis nudi supplices manus tendentis mentum apprehendere, & dextra alapis cędere videtur. Alio Princeps solio insidens, dextra sceptrum gerit, læuamque velut oppressos subleuaturus porrigit. Hæc monetarum argumenta pro aliarum exemplo ponuntur. Monet denique, vt viri integri prouinciarum administrationi præficiantur, qui subiectos populos non diripiant, quemadmodum de hoc extat Theodosij & Valentiniani AA. rescriptum.[a] Quasdam deinde bellicas machinas, & tormenta ostēdit, quibus acies hostium facilius profligentur; inter quę est Balista quadrirotis, latè à Marcellino[b] descripta, de qua supra disserui.[c] Demonstrat & Currodrepani exemplar. His nouum addit pontem, ex inflatis vtribus consuendum, & ad flumina paludesque traijciendas commodum, quem iumenta quinquaginta quocunque facile ferrent. Scogefron appellat, sed legendum, ascogephyra id est pons vtrum. Postremò adijcit velocissimum Liburnarum genus, quas nauibus decem præualere affirmat Zosimus,[d] Liburnas, inquit, vocant ab oppido quodam in Italia sito nominatas, vbi primum ad eam formam factæ fuerunt. Videntur autem non minus ueloces esse, quàm quæ quinquaginta remis aguntur, sed multùm à triremibus superari, quæ longo iam tempore confici desierunt. Hæc ille. Hæ prælijs aptiores visæ, quòd bello Actiaco Victoriam Augusto dederint. Vegetius,[e] Augusto, inquit, dimicante, Actiaco bello, cū Liburnarum auxilio precipuè victus esset Antonius, experimento tanti certaminis patuit Liburnarum naues ceteris aptiores. Ergo similitudine, & nomine vsurpato earūdem instar classem Romani Principes texuerunt. Liburnia namque Dalmatiæ pars est Andecrinæ subiacens ciuitati, cuius exemplo nunc naues bellicæ fabricantur, & appellantur Liburnę. Earum verò magnitudinem infra[f] describit, minimę, inquit, Liburnę remorum habent singulos ordines, Maiores, binos; idoneę mensurę ternos: vel quaternos, interdum quinos sortiuntur remigum gradus. Nec hoc cuiquam enorme videatur, cum in Actiaco bello longe maiora referantur concurrisse nauigia, vt senorum etiam & vltra ordinum fuerint. Ex quibus patet has Liburnas bobus versatiles rotas agentibus impulsas ab illis remis actas longè diuersas fuisse. Post hęc balista fulminalis ostenditur. Deniq; bellico apparatu demonstrato, erigendi limitis formam tradit, in Notitia explicatam. Postremo cum contraria essent iura & confusa, ad ea expurganda, in decentemque consonantiam redigenda Principē excitat, quod Iustinianus postea prę sti it, & antè Theodosius in rescriptis Principum in codice Theodosiano ordine compositis egerat. Hęc omnia in scrinium memorię relata, & diu conseruata fuisse puto, vt cum opus fuisset, in promptu ad manum haberentur, nec facilè amitti possent. Quare huic libro Notitię sunt adiecta, cuius pars ex eodem scrinio prodibat. Sed alijs nunc tormentis bellicis inuentis, cum hęc minus vtilia videantur, in his interpretandis immorandum non esse censui.

a in l. 6. C. ad L. Iuliam repetundar.

b lib. 23. & Vegetio lib. 4. c. 24.

c in Balistarijs, sub Magistro militum per Orientem.

d lib. 5.

e lib. 4. c. 33.

f cap. 37.

FINIS.

DE MAGISTRATIBVS MVNICIPALIBVS,

Et corporibus artificum

LIBELLVS.

EODEM PRAESTANTISSIMO IVRECONSVLTO.

GVIDO PANCIROLO AVCTORE.

AD SERENISSIMVM PARMAE, & Placentiæ Principem

RAINVCIVM FARNESIVM.

VENETIIS,

Apud Franciſcum de Franciſcis Senenſem. 1593.

SERENISSIMO PARMÆ, ET PLACENTIAE PRINCIPI

RAINVCIO FARNESIO

Domino quàm maximè colendo.

IVITATES humano generi ſemper neceſſarias fuiſſe conſtat, Sereniſſime Princeps; cum enim ſoli ſine Imperio & Lege per ſyluas more ferarum homines vagarentur, à nullo cohibiti per omne ſcelus impunè in obuios craſſabantur, ipſi quoque multarum rerum indigi, plura incommoda, pluresque calamitates ſuſtinebant. Caimus, vt ſacræ narrant litteræ, [a] *primus eos ad communem vitæ ſocietatem hortatus, certo loco coactos mœnibus cinxit, iiſdemque vti Legibus & Præfecti iuſſibus parere ſuaſit. Hoc modo multi ex propinquitate noti, ac familiares facti, ſibi inuicem opem tulerunt, ac neceſſarijs ſubminiſtratis ab externorum etiam violentia ſe tutos fecerunt. Itaque vrbium cognita vtilitate, Reſpublicæ quaſi res populi ſunt appellatæ, quemadmodum Scipio apud Ciceronem in libro de Republica deſcribit, & D. Auguſtinus de Ciuitate Dei recitat.* [b] *Et ciues definiti ſunt, eſſe cœtus multitudinis iuris conſenſu, & vtilitate communionis ſociatus: Iuris autem conſenſus exigitur, quia ſine iuſtitia, quæ à iure pendet, non poteſt eſſe Reſpublica. Id aliarum regionum ſapientes conſpicati, proximos & ipſi ad eandem ſocietatem ſunt adhortati, inter quos duo celebrantur, Orpheus & Amphion, qui dulci teſtudinis ſono alter feras ad ſe traxiſſe, hoc eſt agreſtes homines demulſiſſe, & ad ciuilem cultum traduxiſſe, alter ſaxa mouiſſe, & Thebas ædificaſſe, ideſt duros, rudeſque mites mores docuiſſe fertur, quod Poeta* [c] *hoc carmine ſignificauit.*

a Geneſ.4.

b lib.19.cap.21.

c Horat. in poetica.

Sylueſtres homines ſacer interpreſque Deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidoſque Leones,
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda
Ducere quo vellet.

Ceterum, quia, vt ait Pomponius, [d] *fruſtra iura populis dicerentur, niſi eſſent in ciuitatibus, qui ea cuſtodirent, & in officio ciues continerent, magiſtratus creari oportuit, qui præcipuam huius rei curam haberent. Porro hi pro locorum, & populorum conſuetudine varij fuerunt. Alibi enim reges* [e] *alibi à populo, vel curia electi hoc munus obiuere. Romæ expulſis regibus, populus conſules, prætores, alioſque ius dicentes creauit, quod Athenis, aliiſque in vrbibus liberis obſeruabatur. Plurimæ vero ciuitates à Romanis ſubactæ, eorum exemplum ſecutæ, quædam Romæ facta ſunt ſimulachra, quemadmodum enim ibi Senatus vrbem regebat, ſic illæ ſuam curiam habuere, quæ magiſtratus, curatoreſque publica*

d l.2.§.poſt originem, de orig.iur.

e d.l.2.§.qd ad magiſtratus.

munera administraturos constituebat. Nam penes Decuriones, qui patres populi vocantur, totum Reipublicæ pondus manebat; Princeps vero Rom. vniuersum prouinciarum statum, non singularum negocia ciuitatum curabat, cui satis fuit iurisdictionem & imperium in populos exercuisse, ac tributa ab illis exegisse. Quæ autem ad ciuium politiam pertinent, eorum curialibus reliquit. Itaque creati ad hoc fuere Duumuiri, qui necessaria ciuibus procurarent, vt populo annona suppeteret, bona Reipub. rectè administrarentur, balnea curarentur, publicæ ædes sarcirentur, viæ, ac fora nitescerent, tributa æqualiter persoluerentur, sine tumultu spectacula fierent, denique cuncta ad bonum publicum pertinentia recte gererẽtur; ceterum nonnullis ciuitatibus, quæ a Romana Rep. defecerant, in pœnam hæc iura sunt adempta; Duæ ob Principis præsentiam ab hac cura subleuatæ; In regijs enim vrbibus, idest Romæ & Constantinopoli ipsarum præfectis hæc onera sunt demandata, qui inferiorum magistratuum aut curatorum opera Reipub. necessaria expediebant. Et cum ibi Senatus, patricijque Principis residerent, nullis opus erat Decurionibus. Illæ autem ciuitates, quæ Annibale Carthaginensi in Italiam veniente a Rep. Rom. defecerant, vt Capua, Puteoli, Attela, Fundi, Formiæ, & aliæ, curiæ honore multatæ magistratibus municipalibus caruerunt; Sed vel a populo Rom. vel prætore quosdam præfectos acceperunt per multa secula, [a] *Demum & ipsæ a Principibus in pristinum ius restitutæ suas curias, & ius dicentes habuerunt; Quorum iura & auctoritatem a nemine (quod sciam) explicatam breui opusculo complecti volui; vt quemadmodum vtriusque Rom. imperij dignitates superiore commentario sunt expositæ, ita hic ciuitatũ magistratus pro uirium mearum tenuitate elucidarentur, vt plenior notitia & integra, omnium res publicas gerentium cognitio haberetur. Hoc vero opus Serenissime Princeps, splendidissimo tuo nomini pro mea erga ipsum obseruantia consecrare volui, vt duarum Opulentissimarum Galliæ Cisalpinæ ciuitatum Parmæ & Placentiæ, quas non sine omnium admiratione tua Celsitudo ab adolescentia singulari auctoritate & gratia rexit, curias & earum magistratus, cum antiquis conferre possit, & si quid illis deerit, ex vetustis, quæ hic se offerunt, tuo prudentissimo consilio valeat supplere.*

a Festus in ver. Præfecturæ.

Celſ. V.

Addictiſs. cliens

Guidus Pancirolus.

INDEX CAPITVM EORVM, QVAE CONTINENTVR IN LIBELLO DE MAGISTRATIBVS *Municipalibus.*

DE MAGISTRATIBVS MVNICIPALIBVS.

DE DECVRIONIBVS. Cap. I.

ff. & Cod. de Decurionib.

IMPERII Romani, ac Palatij Principis Magistratibus officijsque explicitis, his Decuriones, & ciuitatum Iuridicos atq; Curatores addere volui, qui & si a Principe nõ crearentur, neque a Notitia dignitatum referantur; vt tamen non tantum Prouinciarum, sed & Vrbium administratio intelligeretur, eos proprio libro sum complexus. A Decurionibus vero, quibus totius ciuitatis onus & officia incumbebant, exordiemur. Hi suæ patriæ velut Romæ Senatores publica negocia tractabant, dictiq; sunt Decuriones, quod initio cum coloniæ in aliquem locum deducebantur, earum decima pars consilij publici causa describebatur. [a] Hanc ob causam ciuitatum patres vocantur; [b] & curiales à curia, in qua consulunt: [c] vel Possessores non ob id solum, quod inopes creari non poterant, [d] sed etiam quia Reipublicæ prædia possidebant, quo nomine in iure sæpe appellantur. Vlpianus, [e] Medicorum, inquit, constituendorum arbitrium non Præsidi commissum est, sed ordini & possessoribus cuiusq; ciuitatis. Ita quoque eos Valentinianus [f] interpretatur. Si conductor ait, non inueniatur, ad possessores antiquos, idest decuriones loca reuertantur. Cassiodorus [g] Honoratos possessores curiales Tridentinæ ciuitatis, & Forojulienses appellat. Quandoq; simpliciter honorati nuncupantur, de quibus forte intelligit Arcadius, [h] cum ait, Honorati, qui litem habere noscuntur, his horis, vel temporibus, quibus causarum merita panduntur, residendi non habeant facultatem: ita etiam appellat D. Ambrosius, [i] Honoratis ait, multa minabantur grauissima, nisi basilicam traderent. Hæc ille Græci βουλευτὰς nominant, velut consilium rebus publicis præstantes, & quia primi ciuitatum, & nobiliores curiales fiebant, ceteri plebeij dicebantur. Paulus. [k] Is, inquit, qui non sit Decurio, duumuiratu vel alijs honoribus fungi non potest, quia decurionum honoribus plebeij fungi prohibentur. Eorum cœtus ordo dicitur, [l] & curia. [m] Vnde Accursij, & aliorũ error deprehenditur. [n] qui curiam pro aula Principis interpretantur, existimantque spuriũ curiæ oblatum legitimum effici, si Imperatori tradatur aut etiam Præsidi, vt illis seruiat: sic & Theodosius A. [o] curiam, decuriones, & curiales ciuitatis pro ijsdem ponit. Hi in municipijs ad exemplum Senatus Romani erant instituti. Iustinianus, [p] Veteres, inquit, qui Rempubl. ordinarunt ad exemplum Regiæ vrbis in qualibet ciuitate nobiles congregandos, senatumque constituendum esse censuerunt, qui publica negocia tractaret, ac recte cuncta disponeret. Quæ res ita excreuit, ad eumq; splendorem peruenit, vt magna virorum multitudine refertæ decurionum familiæ inuenirentur: Hactenus Nouella. Quare Decuriones municipiorum Senatores vocantur. [q] & Cassiodorus, [r] eos minorem Senatum, ac neruos viresque ciuitatum esse dicit: [s] In pluribus enim Romanum Senatum imitatur, cuius exemplo decurionum filij patris originem sequuntur, [t] ipsorumq; nomina, quemadmodum, & Senatorum in tabula scribebantur, quæ album appellabatur: [u] Vnde sicut illi Romæ, ita hi patres ciuitatum nuncupabantur; [x] Primi, autem, qui dignitate præcellebant, deinde alij, prout prius in decurionum numerum erant relati, scribebantur. [y] & qui filios susceperãt, prole carentibus præferebantur. [z] Præterea quemadmodum Romę Senatus Princeps legebatur, qui vt [a] Plutarchus scribit, auctoritate, & rerum gestarum gloria præstabat: sic & qui vniuersa ciuitatis munera expleuisset, primus curiæ creabatur. Denique sicut Romæ prius duplex senatorum ordo fuit, Illustrium, qui dignitate præstabant, & Clarissimorum: [b] ita inter decuriones, qui honoribus functi fuerant, Summates dicti primi ordinis statuebantur. [c] Hi etiam principales, [d] & Græcè protostasiæ vocabantur, [e] quasi ceteris præstantes. Pro magnitudine vero ciuitatis, plures, aut pauciores erãt: aliquando septem; [f] quandoque X. vnde decemprimatus, [g] Græcè δεκάπρωτοι dicuntur. [h] Nonnunquam viginti fiebant Icosaproti nuncupati, unde honor icosaprotiæ. [i] Alexandriæ quinque tantum erãt Summates, quibus nullibi pauciores fuisse puto. [k] Sententiam uero suam prius quisq; decurio, prout honore præcedebat, rogatus dicebat. [l] Quemadmodum & in Senatu Romano obseruabatur. [m]

a l. pupillus. 239. §. decuriones. ff. de verb. sign.
b l. vnic. C. de ratiocin. oper. pub. & de patrib. ciuit.
c l. curiales. 21. & l. 39. l. fi. C. de decur.
d l. eos 12. in fi. ff. eod.
e in l. 1. ff. de decret. ab ord. faciend.
f in l. vt quisquis. 6. C. de om. agr. deser.
g 2. & 4. var.
h in l. 1. C. de offi. ciuil. iud.
i epist. 33. ad Marcellinã sororem.
k in l. honores 5. §. 2. eo. ti.
l l. 1. 3. & pen. ff. de decre. ab ord. faciend. l. generaliter. 3. §. spurios. eo. de decurio. l. j. in princ. ff. de magist. conu.
m l. nemo 14. l. 17. l. 27. l. 33. cũ multis alijs ll. C. de decur.
n in §. vlt. instit. de nupt. & in l. si quis 3. C. de natu. lib.
o in d. l. si quis 3.
p Nouell. 38. περὶ βουλευτῶν. latine versa.

q in l. omnes 33. C. de decu.
r lib. 9. var.
s idem & Maiorani Nouella de decurion.
t l. exẽplo 36. C. eo. l. senatoris. 5. & l. seq. ff. de senato.
u toto titu. ff. de albo scrib.
x l. unic. C. de ratioc. op. pub. & patrib. ciuit.
y l. 1. & 2. ff. de alb. scrib.
z l. in albo. 9. C. de decur.
a in Africano.
b l. vlt. ff. de senatorib.
c l. quinq; 57. C. de decur. l. si quis i archiatri. 10. C. de p fessor. & med.
d l. militarib. 42. C. de decu.
e l. nec protostasiæ. 8. C. de muneribus patrimo. & C. T. de protostasia.
f d. l. si quis in archiatri. 10. C. de prof. & medic. l. 52. C. T. de hæret.
g l. 1. ff. de muner. & hono. l. 54. C. T. de hęret.
h l. 3. §. decaprotos. l. fi. §. mixta. ff. d. tit. d. l. nec protostasię. 8. C. de mun. patrim. l. Septitia. 10. ff. de pollicit.
i d. l. fi. §. mixta. ff. de muneribus & honor.
K d. l. quinque 57. C. de decu.
l d. l. 1. ff. de albo scribendo.
m Aul. Gellius lib. 4. cap. 10.

QVI CREARI DECVRIONES possent. Cap. II.

DECVRIONES aut nascebantur, aut fiebant. Ex ipsis decurionibus geniti, patris conditionem sequi, & inuiti curiales esse cogebantur. [n] Quod de his intelligendum est, qui uel adoptabantur, [o] vel ex legitimo

n l. Spurij 6. in fi. ff. e. de decur.
o l. in filijs 35. l. seq. & l. decurio. 31. C. eo. l. 4. C. eo.

gitimo

gitimo matrimonio nascebantur; Spurij enim sicut nec in alijs, itá nec in hoc patris conditioni obligabantur.[a] Non tamen ad Rempub. administrandam ante XXV. annum accedere poterant, ut auctor est Vlpianus, [b] qui annum cœptum pro completo vult computari, & si quo ad alia publica munera obeũda vigesimusquintus annus completus esse debeat. Quod Vlpiani consilium [c] secutus Michael Hospitalius nomine, Franciæ Cancellarius, anno 1563. Rothomagi, probauit Carolum IX. Gallorum regem anno 14. ætatis suæ incipiente, puberem esse.

a l.1.ad fi.ff. ad municipalem l. nati.29.C.eo.l. ex libera.6.c.de suis,& legit. hæred.
b l.ad rempublicam.8.ff. de muneris. & hono.
c in d.l. ad rempublicam.8.

Ex decurionibus nati etiamsi religionis prætextu monasticam vitam elegissent, ad publica munera subeunda retrahebantur, [d] quod de his Bart. & alij intelligunt, qui se monachos fingunt.

d l.quidam.26. C. de decurionibus.

Fiebãt uerò decuriones, à curia senatoribus orbata in curiales allecti, quod munus ciuibus etiam inuitis probabilem excusationem non habentibus deferebatur. [e] Si verò extranei, quod raro fiebat, decuriones declarati consensissent, semel susceptum munus deserere non poterãt,[f] & eius loci ciuitatem consequebantur. i. ciues fiebant. Diocletianus A. [g] Ciues, inquit, origine, manumissione, & allectione, uel adoptione fiunt. Allectionem, ubi quis in curiam legitur, uocat: quod Vlpianus in ordinem allegi dixit. [h] Lex tamen Pompeia ex aliena Ciuitate decurionem legi prohibebat, quam desuetudine antiquatam Traianus restituit, ut [i] Plinius nepos est auctor. Aliqui verò decuriones creari prohibebantur, ut libertini, qui ad decurionatum aspirare non poterant, & minus serui. Diocletianus,[k] Si libertus, inquit, uel ius aureorum anulorum adeptus non est, uel natalibus suis non restitutus; præses prouinciæ, non tantùm curiæ participare non permittat, sed iuxta legis seueritatem congruenti pœna ulciscatur. Sed nec minor annis 25. nisi ex causa decurio creabatur, vel creatus suffragium non ferebat.[l] Nec maior annis 55. inuitus curialis eligebatur. [m] Nec infames, [n] neque inopes; [o] meritis enim & facultatibus dignissimi eligebantur. [p] Artifices verò, & qui negociabantur, modo facultatibus abundarent, etsi expertes literarum decuriones creari poterant. [q]

e l.2.§.ult.ff.eo.
f l.3.C.eo.ti.
g in l. ciues.7. C.de incolis,& ubi quis domicilium hab.vid.
h in l.generaliter.3.§.spurios. ff.eo.
i in ult.lib. epi. 10.& seq.
k in l.1.C.si seruus, aut libert. ad decurion. aspirauer.
l l.spurij.6.§.1. l. non tantũ. 11. ff.eo.d.l.ad rempublicam. 8. de muner. & hon.
m l.2.§.fi.& d. l. non tantum. 11.ff.eo.
n d.l. spurii. 6. §.qui iudicij.
o l.ad subeunda 45.& l. eos. 12. in fi.ff.e.
p d.l.ad subeunda 45.& l. eos. 12.in fi.ff.eo.
q d.l. eos. 12.l. expertes.6.C.e.

Census decurionum erat centum millium numum, quæ summa efficit circiter mille aureos illius temporis. Plinius. [r] Esse autẽ, inquit, tibi cẽtum millium censum satis indicat, quod apud nos decurio es: igitur ut te non decurione solum, verùm etiam equite Romano perfruantur, offero tibi ad implendas equitis facultates trecenta milla numum. Census enim equestris erat quadringentorum millium.

r in primo epistol.ad Romanũ
s l. oẽs. 50. l. si quis decurio.55 l.vniuersos. 15. C.eo.

Decuriones nec militiam, nec præfecturam, tabellionisue officium exercere, [s] non uectigalia, nec prędia etiam ciuitatis conducere, procuratorisue officio fungi poterant.[t] Quę & Romę Hadrianus senatoribus interdixerat.

t l.2. §. 1. ff.de administ. rer.ad ciuit.pert.l. curiales.21.l. si qs procurationem. 34. C. h. t. d. l. spurij.6.§.de cura.ff.eo.

Multi tamen ad hoc munus uocati se excusabant, ut milites, [u] aut veterani, nauicularij, [x] fabricenses, [y] & alij, qui à curiæ fortuna, etiam cum riales nati liberabantur, de quibus infrà suo loco dicetur.

u l.1.C. de his, qui sponte pub. mu.sub l. militares.16.C. de re milit.
x l.pen.§.fi.ff.de iure immun.
y l.fabricenses. 32.C. h.t.

QVANDO ET QVOMODO DECVRIONES ELIGERENTUR. Cap. III.

CALENDIS Martijs noui decuriones nominari cõsueuerant, [z] curia à duum uiris solemniter, idest, pro ciuitatis more, & per publicum nũcium conuocata.[a] Nec enim placet quod de tuba & campana Accursius tradit, quæ eo tempore nondum inuenta fuerat: et si hodie hunc morem usu plerisque in locis receptum obseruari non inficior. Duas quoq; saltem partes curiæ adesse oportebat,[b] & Præses prouinciæ nominationibus seu electionibus adhibebatur. [c] Tum Duumuiri, aut censores [d] pro more ciuitatis nominabant, quem decurionem creari uolebant, & ob id nominationes huiusmodi electiones vocantur: [e] Hoc acto, suffragijs nominatum comprobari oportebat, [f] qui receptus intelligebatur, si maior curialiũ pars in eum consensisset: [g] Demùm à Præside cõfirmabatur,[h] qui per nuncium publicum nominato electionem factam significabat, [i] ille verò, si nominari se non potuisse prætẽdebat, ad Præsidem appellabat, & nominator iniuste nominasse conuictus in litis sumptibus cõdemnabatur.[k] Nominati qui alios suffragijs superassent, aut plures liberos habuissent, ceteris in dicendis sententijs præferebantur. [l] Papinianus; eorum, inquit, potior causa habetur in sententijs ferendis; qui pluribus eodem tempore suffragijs, iure decurionis decorati sunt: sed & qui plures liberos habet in suo collegio primus sententiam rogatur, ceterosq; honoris ordine præcellit. Postremò in albo decurionum nominati scribebãtur.[m] Herennius,[n] sola, ait, albi proscriptione decurionem minimè factum respondi, qui secundum legem creatus non sit: ita enim legendum, non salarij perceptione.

z l.28.C.T.eo.
a l.2.C.eo.
b l.3.ff. de decret. ab ord. faciend.l. nominationũ.46.C.h.t.
c l.1.§. sed etsi præses.ff.quãd. appel.sit.
d Plini.epi.78. ad Traianũ. & epi.80.
e l.2.& d.l. nominationum.46 C.eo. l.4.l. hi q 7.l. ciues. 11.l. nominationes . 27.C. de appellationib.
f l.spurij. 6. §. fi.ff.eo.
g d.l. nominationum.45.C.eo.l. quod maior. 9. ff.ad municip.l. 3. & seq. ff. qđ cuiusq; uniuers. nom.
h l.si quos. 59. C.h.t.
i d.l.2.C.eo.
k d.l.2.
l d. l. spurij. 6. §.vlt.ff.eo.
m l.1. & 2.ff.de albo scribendo.
n l. Herennius. 10.ff.h.t.

Tenebatur creatus decurio pro introitu alijs curialibus honorariũ quoddã soluere. Plinius nepos ex Ponto & Bythinia, quibus ipse cũ Imperio præerat, ita ad Traianũ scribit, [o] Decuriones qui supra legitimum numerum, Cæsaris indulgentia adiecti fuerãt, singula millia denariorũ, & quãdoq; bina millia curiæ pro introitu intulisse: quæ summa ferè ccxx. nostros aureos efficit, posteà subijcit ab Anicio Maximo procos. eos, qui à censoribus legerẽtur aliud aliis nullos fuisse inferre: Consulit itaq; Traianũ, an in omnibus ciuitatibus, qui decuriones legũtur, certã quantitatẽ pro introitu dare debeant: ille loco rũ seruandã esse consuetudinẽ rescribit. Numi à nouis curialibus pro curiæ ingressu soluti, & inter decuriones diuisi, sportulæ appellabãtur.

o Epist.78.

a in d.l. Spurij. 6.§.fi.ff.co.

b in l.5.§.si mulier, quæ alias est lex.ff.de donat. inter vir. & vxor.

c in l. cum quidam. 23. ff. de annuis legat.

Vlpianus. [a] Minores,inquit, vigintiquinque annis decuriones facti, sportulas decurionum accipiunt, idest honorarium illud, quod inter curiales distribuitur,capiunt: sed interim suffragium inter ceteros ferre nō possunt. Idem [b] si mulier ait, acceptam a marito pecuniam in sportulas pro cognato suo ordini erogauerit, an donatio valeat, & ait valere. Aliquando etiam pecunia inter decuriones diuidenda,decurionibus legabatur. Marcianus. [c] Decurionibus,inquit,diuisiones dari voluit, die natalis sui. Diuisiones appellat pecuniam inter curiales diuidendam.

DE OFFICIO DECVRIONVM. Cap. IIII.

De administratione rerū ad ciuit.pertin.

d l. ne splendidissimæ, 11. C. de oper. publ.

e l.j.ff.de decr. ab ord. faciend.

f l. archiatri. 9. C. de profes. & medic. l.archiatros.8.C. de me tatis.

g l. 2. l. magistros.7. C. de pfes. & medic.l. 4. in fi.ff. de decret. ab ord. faciend.

h l.nec intra.5. & l. seq. C. de prof. & med.

i l. si duas. 6.§. 1. & seq. ff. de excus. tut.d.l.1. de decre. ab ordine faciend.

K l.11.C.T. de med. & profes.

OTIVS, ciuitatis cura sibi commissa, decuriones in primis prædia publica ciuitatis administrabant, quorum redituum tertiā partem in mœnia vrbis, & balnea instauranda impendebant: [d] reliquos in alendos professores, & alios vsus publicos erogabant. Medicos quoque,qui ægrotantes curarent,certo ipsis salario præstituto conducebant, neque in hoc Præses prouinciæ interueniebat,sed curiales ipsi,quos morum probitate,& artis peritia spectatos cognouissent, eligebant, quibus suam ipsi, & liberorum vitam committebāt: [e] Hi sunt qui archiatri, idest principes medicorum vocantur. [f] Grammaticos etiam & Rhetores, ac Sophistas,seu Philosophos,qui iuuentutē erudirent publico salario alebant, [g] quos etiam quandoque immunitate promissa inuitabant. [h] Quælibet enim ciuitas destinatam professoribus liberalium artium pecuniam habebat,quam Iustinianus Imperator, cum ei ad plurium templorum ædificia pecunia non sufficeret omnibus vrbibus ademit: vnde disciplinis homines destituti rudes permanserunt, vt in eo Zonaras scribit. Minores ciuitates non nisi quinque Medicos,& ternos docentes habebant. Maiores septem tantum,qui curarent:& quatuor qui vtranque doctrinam docerent. Maximæ vero decem Medicos, & Rhetores, aut Grammaticos quinque tenebant. [i] His centena sextertia Vespasianus constituit, vt in eo auctor est Tranquillus,quæ summa bis mille,& quingentos nostros aureos efficit. Ciuitates Rhetoribus annonas 24. Grammaticis 12. & quandoque plus soluebant. & fiscus, vbi ciuitates reditibus carebant,ē suo docentes conducebat. Valens & Gratianus ad Antoniū P.P. Galliarū [k] Oratoribus,inquiunt, 24. annonarum,ē fisco emolumenta donentur; Grammaticis Latino vel Græco 12. annonarum deductior paulo numerus ex more præstetur. Triberorū clarissimæ ciuitati vberius aliquid putauimus deferendum. Rhetori ut 30. item 20. Grammatico Latino & Græco 12. præbeantur annonæ. Erat autem annona impensa ad victū vnius hominis,quam Iustinianus cohortalibus, qui aliunde lucrabantur aureis quinq; taxat. [l] Constantius Eunomio, vt Augustoduni profiteretur,sexcenta millia numum præstituit; efficit ea summa sex millia aureorum, sed uereor ne legendum sit 60. millia, qui faciunt aureos DC. Hoc salariū medico aut professori decreto ordinis constituebatur. [m] Quicquid enim a curialibus fiebat, in scripta redigebatur, & ex tabella recitabatur, atque ob id decretū vocatum fuit. Zeno [n] loquēs de prædiorum curialium alienatione; Non ex tabella,inquit, decretum recitari decernimus. Alijs uero quām supradictis honorarium ex publico constitui nō poterat. [o] & si decernebatur,decretum tamquam ambitiosum, aut in gratiam alicuius factum rescindebatur, [p] aut irritum fiebat. Legum uero professores alibi, quam Romæ in Capitolio, aut Constantinopoli, & Beryti docere non poterant; [q] Cursus quoque publici, seu ueredanorum curā quandoque decuriones habuerunt, [r] sed præcipue frumenti causa annonæ comparandi, [s] aquæductuū, & circensium solicitudinem gerebant, spectacula, publicæ uiæ,munitiones,arcæ frumentariæ, calefactiones thermarum,annonæ diuisio, syndici creatio,legationes, patrimoniorum descriptio ad decuriones pertinebant. [t] Vniuersæ denique ciuitatis tranquillitati, ac commodis studebant. Vectigalia decemprimarij exigebant; [u] & quod deerat de suo sarcire compellebātur, ob quæ onera ipsis ruri habitare non licebat. [x] pecuniā quoq; ciuitati,aut ad certamina, opusue publicum relictam administrabant, [y] prædia Reipublicæ, aut opera publica per curatores locabant. [z] Ciuitatis tamen prædia sine decreto alienare non poterant, [a] nec ad Principem Legatum sine præsidis consensu mittere. [b] In eo præterea onerabantur, ut qui sine prole decederent, quartam bonorum partem curiæ relinquerent: [c] Quare plerique patrimonia effundebant,rebusq; suis abutendo, facultates dissipare malebant, quam aliquid ordini relinquere: coniugijs etiam aliqui abstinebant,ne liberos curiæ obnoxios relinquerent, paucissimique Reipubl.curam suscipiebant, [d] Propterea multis beneficijs ciues ad curiæ honorem sunt inuitati,de quibus infra dicetur.

l in l. 1. ad fin. C.de offic.P.P. Afric.

m toto ti. ff. de decr. ab or. fac.

n in l. fin. C.de præd. decu.sine decr. non alien.

o l. unic.C. de præb. salar.

p l.4.ff. de dec. ab ord.fac.

q in proœ. Digestorū, §. hæc autem tria.l.unica.C. de stud. liber. Vrb. Rom.

r l. publici.14. C.de curs. pub.

s l.2.§.2.et seq. l.5.ff.de admin. rei ad ciu. pert.

t l.1.ff. de muner.& hon.

u l.1.l.3. §. de. caprotos.l. fi.§. mixta.ff.de muner. & honor.l. nec protostasie. 8.C.de mun. patrimon.

x l.uni. C. si curial.relicta ciui. rur. habit. mal.

y l.1.& 2.§.penul.l.4.& ult.§. pen.ff. de adm. rer.ad ciu.pert.

z d.l.2. in prin. & §. antepen.

a l.1. C. de præd. dec. sine decr. non alie.

b l. si quis 14. C.eod.

c l. 1. & 2. C. quand. & quib. quarta pars.

d Nouel.38.

DE MODO TRACTANDI negotia inter Decuriones. Cap. V.

Ecuriones negocia publica eo fere ordine tractabant, quo Romæ Senatores, In primis enim sicut Senatus a Cos. aut Prætore vocabatur, ita & curia a Duumuiris: [e] Romæ per præconem cogebatur Senatus. Appianus, [f] Eos,inquit, alter Opimius nomine ut in trepidatione mos est, nōnullos cū armis in Capitolium

e l.1.C. de decrion.

f in 1. de bells ciuili.

liũ festinare iubet, Senatũq; per preconẽ cõuocari. Eadẽ solemnitas in decurionibus obseruabatur, quã intelligere arbitror Diocl.[a] scribentem, obseruare oportebit magistratus, vt decurionibus solẽniter in curiã cõuocatis nominationẽ ad certa munera faciãt; Hæc ille. Coacta verò curia, quisq; prout dignior erat, altiore loco sedebat: [b] Plinius iunior nõ deniq; inqt, dignitas custodiebatur. Duas autem partes ex tribus curiæ adesse oportebat [c] vt de reliqua re posset deliberari: Tum de eo quod agẽdum erat, unus ex Duumuiris proponebat, & ubi res difficilior occurrebat, nominatim curialiũ sententias, a digniori semper incipiẽs inquirebat. Vlpianus, [d] In sentẽtijs quoq; dicendis, inquit, idem ordo seruandus est, quem in albo scribendo diximus. [e] In eo autem digniores præmittebantur, inter quos erat qui plures liberos habuisset, [f] is enim in collegio primus sententiam rogabatur, cæterosque honoris ordine præcellebat, quod tamen Syracusis nõ obseruabatur Cicero. [g] Mos est, ait, Syracusanis, vt si qua de re ad Senatum referatur, dicat sententiam qui uelit, nominatim nemo rogatur, & tamen ut quisque honore & ætate antecedit, is primus solet sua sponte dicere, idque a cæteris ei conceditur, si quando taceat omnes, tunc sorte coguntur dicere. Hæc ille. Rogatis sententijs suffragia dabantur: [h] non calculis, ut quidam putant, sed viua voce, aut tabellis, sicut Romæ Senatores faciebant, uti cẽset Budæus, [i] Zeno. [k] Decernimus, inquit, non ex tabella decretum recitari, sed curialiũ, uel maioris partis curiæ relatione currente, sine vlla malignitate referentium. Sententiã soli summates dicebant, sicut soli illustres inter Romæ senatores, [l] quibus dictis cæteri decuriones discessionem faciebant, & quisque ad eam partem se conferebat, quam sequebatur, & quod maiori parti placuisset, in tabulas referebat: [m] & hoc decretum ordinis uocabatur. Cicero [n] atque adeo, ait, cum iam non solum discessio facta esset, sed etiã præscriptũ atq; in tabulas relatũ. Hæc ille. Id autẽ obseruatũ fuit, donec lege Tabellaria introductũ est, ne amplius discessio fieret, sed scripto tacite uota ferrẽtur, quod malo exemplo introductum Plinius [o] queritur. cum uerò saltẽ duas ex tribus partes conuenire oportere dixerimus, quod præsentium pars maior statuisset, id obseruabatur. [p]

a in l.2.C.eo.

b Plini. lib.5.episto.2.

c l. nominationum 46.C.eo.l. nulli 3. & l.seq. ff. quod cuiusq; vniuer. nomine.

d in l.1. in fi. ff. de albo scriben.

e l.2.§. restitutus ff. de decur.

f vt supra dixi.

g in 6. actio. in Verrem.

h l. spurij 6. in fin. ff. eo.

i l. in posterioribus annotationibus in Pandæctas.

k in l. fin. C. de præd. decur. sine decret. non alie.

l l. fi. in fin. ff. de senato.

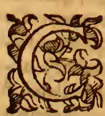
m toto tit. de albo scriben.

n in 6. actio. in Verrem.

o lib.3. epist. ad Mesiũ Maxim. & li.4. ad eund.

p ut suprà dictum est.

DE PRIVILEGIIS DECVRIONUM. Cap. VI.

CVM totius ciuitatis curam decuriones subirent, ac multis oneribus premerentur, æquum fuit aliquibus eos priuilegijs frui; quorũ præcipuum erat, ne ipsi aut eorũ filij a Præsidibus prouinciarum, plebeorũ tormentis subijcerentur, ueluti eculeo, vngulis & fidiculis. [q] Publicam tamen pecuniam interuertentes, aut aliàs grauiter delinquẽtes plumbatarum ictibus uerberabãtur, id est plumbeis pilis in tergo feriebantur, [r] quas plumbatas Vegetius [s] uocat: ob alia uero delicta his non affligebantur, Gratianus [t] omnis inquit, ordo curialis à tormentis his, quæ debita reis sunt, & ab ictibus plumbatarum habeantur immunes. Hæc illæ. Falsum etiam instrumentum fabricãtes quæstioni subijciebantur. [u] Alio prætereà priuilegio decuriones gaudebant, ut ad inopiã redacti ex publico alerẽtur; quod potissimum fiebat, si propter munificentiam in Rempublicam peractã pauperes facti fuissent: [x] cũ quis magistratum inibat, uel togam uirilem accipiebat, uel nuptias celebrabat, decuriones inuitare consueuerat, & singulos uel binos denarios cuique dare. [y] Aliqui etiam omnibus ciuitatis muneribus functi, cum ad summum ordinis gradum peruenissent, primi ordinis comitum dignitate honestabantur: [z] Præterea spurius a patre curiæ oblatus, legitimus efficiebatur, uel si spuria decurioni in matrimonio fuisset collocata. [a] Proprijs etiam insignibus a cæteris distinguebãtur, ut ex marmore, quod est Veronæ in ædibus D. Georgij vallis Pollicellæ depræhenditur. P. FALERIVS TROPHIMVS ORNAMENTIS DECVRIONALIBVS RESTITVTOR R. VER. I. Reipublicæ Veronensis. & in Transyluania ad ripam Marusij Fluminis MINERVAE AVG. VLP. DOMIT. ORNATVS ORNAMEN. DECVR. Sed quænã hæc fuerint, non constat. limbo aut aliquo prætextæ genere ij a ceteris fortẽ secernebantur. certè uestium ornatu a plebe ijs distinctos fuisse hæsitandum non est, quemadmodum Romæ senatores ab alijs lato clauo discernebantur. Bigis in vrbe usi fuisse uidentur, cum in quodam marmore Vrbini apud D. Franciscum legatur BIGA DECVRIONVM, quo priuilegio omnes honorati potiebantur: [b] Verùm de hoc nihil certi statui potest, constat ob lætitiam publicam ueluti nunciatam uictoriam, uel natalem Principis, eos coronatos incessisse. Tertullianus [c] coronãt, inquit, & publicos ordines laureis publicæ causæ. Magistratus uerò insuper aureis, ut Athenis & Romæ. Hæc ille. sine speciali Principis iussu decuriones nec Romam, aut Constantinopolim vel in aliam prouinciam litis causa uocari poterãt. [d] nec eorum prædia sine decreto alienari. [e] Erãt & penes aliquos populos collegia quædam synedria appellata, in quibus causæ decidebantur, nec extra illa determinari poterant Scæuola. [f] Municipij, inquit, lege ita cautum erat, si quis extra synedrium iudicauerit, ordine seu synedrio moueatur, & luat adhæc drachmas mille. Huiusmodi collegium in singulis ciuitatibus habebant Iudæi ut Theodosius significat. [g] Iudæorum aũt primates, qui in utriusq; Palestinæ synedrijs dominãtur, uel in alijs prouincijs degunt, periculo suo anniuersarium canonem de synagogis omnibus, Palatinis compellentibus

q l. Diuo 11. l. decuriones 16 C. de quæstion. l.2.§. in filijs 8. l. fi. ff. hoc tit.

r l. quilibet. 40. C. eo.

s lib. de re mili 1. cap. 17.

t in l. 80. C. T. de decurio.

u l. si quis decurio. 21. C. de falsis, quę uidetur pars l. vniuerso 15. C. eo.

x l. decurionib 8. ff. eo.

y Plin. ad Traia. episto. 82.

z l. Alexãdrinis 56. C. eo.

a l. si quis 3. C. de natural. libr. §. fi. inst. de nup.

b tit. cod. de honorator. uehic.

c l. de corona milit.

d l. 1. & vlti. C. de præd. decur. sine decr. non ali.

e Nouelli. 131.

f in l. fin. ff. de decret. ab ord. facien.

g in l. Iudeorũ 17. C. de iudęis.

pellentibus exigant ad eam formam, quam patriarchæ quondam coronarij auri nomine postulabant. Hactenus Theodosius. Vnde hi videtur decuriones fuisse, qui simul sine duumuiris iudicabant, & res publicas decernebant. Neque enim sub tractatu ordinis decurionum, de synedrijs actum esset, nisi decuriones fuissent. Hi autem apud Hebræos a Deo per Moysem 70. instituti esse videtur,[a] qui de lege, ac summis rebus statuerent, quibus additi sunt alij duo, & facti sunt 72. & in utraque Palestina, eos decurionum locum tenuisse puto, in aliorum populorum ciuitatibus erat simplex collegium.

a numeri. 11.

QVO MODO DESINANT esse decuriones. *Cap. VII.*

DESINEBANT autem esse decuriones pena, nimirum si deportabantur, uel relegabantur. Vlpianus.[b] Qui ad tempus, inquit, relegatus est, si decurio sit, desinet esse decurio. contra noua superueniens dignitas a nexu curiæ liberabat, ueluti si patritius uel ordinarius consul, non autem honorarius factus fuisset.[c] Honorarius autem dicitur, qui nudam consulis dignitatem non administrationem consequitur. Iustinianus.[d] Nouimus, ait, olim quandam præfecturæ speciem fuisse, quam honorariam uocant: & a codicillis a Principe obtẽtis prouenit, ita autẽ appellabant, quia nihil aliud quàm nudum honorem tribuebat: hæc ergo a curiali fortuna decuriones non liberabat, nisi re vera eam dignitatem administrarent. Hęc ille. Hæ honorariæ dignitates primũ a C. Cæsare inuentæ, posteà ab Augusto & alijs Principibus sunt ampliatæ. Magistri etiã militum, seu exercitus, Imperatores, Præfecti prætorio, patroni fisci, & Principes agentium in rebus facti, a curiæ nexu eximebantur. Item proximi scriniorum id est qui primum post magistros in quatuor scrinijs locum tenebant;[e] quod a Iustiniano est introductum.

b in l. 2. in principff. eo.
c l. ult. C. eo.
d Nouell. 70. περὶ βουλευτῶν.
e vt in d. Nouell. 70.

DE DVVMVIRIS, ET ALEXANdria iuridico. *Cap. VIII.*

SINGVLAE ciuitates suos magistratus aliquam iurisdictionem exercentes habebant, & ex hoc potissimum urbes a castris & vicis iuridicis carentibus discernebantur: prætereà basilicam & forum habebãt, quibus castra carebant, ita enim Modestinus[f] a minoribus ciuitatibus metropoles distinguit. Pausanias[g] addit theatrum gymnasium seu stadium, & balneũ. Procopius[h] porticum seu basilicam. Erant autem hi magistratus, alicubi unus, alibi duo Duumuiri dicti: quandoque quinque uiri uocati, varijsque nominibus appellabantur. Athenis ἄρχοντες[i] qui mortuo Codro Rege 9. sunt creati D. August. de ciuitate Dei. lib. 18. capit. 20. Neapoli Demarchi id est populi principes, in Latio dictatores, aut ædiles uocabãtur.[k] Spartianus: In Hetruria, inquit, præturam egit, per Latina oppida dictator, & ædilis, & duumuir fuit. apud Neapolim Demarchus, in patria sua quinquenalis. Hæc ille. Erant & quatuor uiri, sed ut[l] plurimum duumuiri creabãtur. Summus decurionum & ciuitatis hic erat Magistratus, nisi alia alicuius loci fuisset consuetudo. Vlpianus,[m] Scribantur ait, decuriones eo ordine, quo quisque eorum maximo honore in municipio functus est, ut puta, qui duumuiratum gesserunt, si hic honor pręcellat: Hæc ille. Nec alij quàm decuriones duũuiri creari poterãt. Paulus.[n] Is, inquit, qui non sit decurio duũuiratu, uel alijs honoribus fungi non potest: quia decurionum honoribus plebeij fungi prohibentur. Vlpianus.[o] si filiusfamilias, ait, duumuir, rem pupilli saluam fore caueri non curauit, de peculio pater tenetur, nec quicquam refert uoluntate patris decurio factus sit. Nec ex omnibus decurionibus, sed ex potioribus tantum eligebantur. Paulus,[p] Honores, inquit, & munera, non ordinationi, sed potioribus quibuscunque iniungẽda sunt. Ordinationem uocat inferiores, sicut in ordinem redigi dicuntur, qui deprimuntur. Cum igitur ex decurionibus duumuiri eligerentur, Alexandrini sub Regibus viuere soliti Decurionibus carebant, nec duumuiros creabant: sed ius dicentem a Cæsare accipiebant, qui Iuridicus Alexandriæ uocabatur,[q] & erat pro aliarum ciuitatum duumuiris; nam sæpè comparantur: & ideò vtrisque, certis casibus, tutores dandi facultas pariter tribuitur.[r] In hoc tamen differebant, quod de omnibus causis ciuilibus etiam maximis Iuridicus cognoscebat, Duumuiri minimas tantum iudicabant. Strabo[s] enim scribit, qui Alexandriam mittitur, pręfectus Augustalis Regis ordinem gerit, sub eo est δικαιοδότης id est Iuridicus, qui maximã in iudicijs potestatem habet. Nam uelut is, qui a Cæsare creabatur de omnibus ciuilibus cognoscebat quod Duumuiris non tribuebatur, qui ab ordine fiebant: hactenus Strabo. Seuerus uero Imperator Alexandrinis decuriones constituit. Spartianus.[t] Deinde, inquit, Alexandrinis ius bulentarum id est curialium dedit, qui sine publico consilio, ità ut sub Regibus anteà uiuebant uno iudice contenti, quem Cæsar dedisset: Iuridicum intelligit, quem unum ad differẽtiam Duumuirorum uocat. Curia itaque Alexandrinis concessa, quinq; summates haberet cępit. qui cunctis ciuitatis honoribus functi, cęteros dignitate pręcellebãt.[u] Quædam quoq; ciuitates in Italia, quæ uenien te in Italiam Annibale a Romanis defecerant, iure curiæ priuatæ, duumuiros creare non poterant: sed aliquæ à populo Rom. quotannis

C. de magistratibus munic. ff. de magistratib. conueniendis.
f in l. si duas. 6. §. decet autem. ff. de excus. tut.
g lib. 10.
h lib. 2. de ędif. Iustin.
i l. pars literarum. 48. ff. de iudic.
k in Hadriano.
l l. unic. C. de solut. & liber. debit. ciuitatis.
m in l. 1. ff. de albo scriben.
n in l. honores. 7. §. is qui. ff. de decret.
o l. 3. in fi. ff. de peculio. & in l. 1. §. ul. ff. de magistrat. conueniend.
p in d. l. honores. 7. ff. eo.
q tit. C. de offi. Iuridici Alex.
r l. sancimus in curationib. 30. C. de episcopali audient. §. nos autem. Instit. de Atil. tuto.
s libr. 17. Geograph.
t in Seuero.
u l. quinq; summates. 57. C. h. t. & l. 56. C. e.

Præfectos

Præfectos suffragijs creatos accipiebant, quæ erant X. Capua, Cumæ, Casilinum, Vulturinū, Liternum, Puteoli, Axetræ, Suessala, Attela, Calena. Aliæ a Prætore vrbano, vt Fundi, Formiæ, Cære, & alia relata à Festo. [a] Sed vt ad Duumuiros reuertamur, hi sunt qui in Iure magistratus municipales vocantur. [b] In quo grauiter errauit Accursius, magistratus municipales castrorum, aut villarum, vt appellat, præfectos esse existimans; [c] ita magistratuū municipalium tractatū interpretatus, sed hallucinatur. nullus enim olim in pagis magistratus reperiebatur: cum solę ciuitates forum haberent, vt ex Pausania, & alijs supra retuli. & Constantinus in ciuitatibus tantum duumuiralitatem fuisse scribit. [d] Hi etiam simpliciter magistratus appellātur, [e] vt Theophilus tradit, [f] ita etiam D. Lucas [g] magistratus Philippensium nominat, quandoque ἄρχοντες [h] dicuntur. Solum Arpinum pro duumuiris habuit ædilem. Cicero [i] ædilem filium meum fieri volui: Is enim magistratus in nostro municipio, nec alius vllus creari solet. Lanuuium dictatores habebat. [k] Spartianus, [l] per Latina oppida, dictator, ædilis, & duumuir fuit. Capua, & Constantinopolis prætorem, quem populi prætorem Iustinianus appellat. Pro vsu enim locorum, diuersa nomina, & officia nanciscebantur: omnes tamen communi vocabulo magistratus appellabantur; quod nomen ijs etiam qui imperium habent tribuebatur. [m]

Eadem forma in eligendis duumuiris, quæ in creandis decurionibus obseruabatur; hoc excepto, quod duumuiri tribus ante, aut pluribus mensibus, quàm magistratum inirent, nominabantur: vt si forte iustam recusandi honoris causam habuissent, alij eorum loco cōgruo tempore substitui possent. [n] Calendis vero Martijs magistratum nominabant, inquit Constantius, [o] vt splendidiorum honorum, munerumq; principia, primo tempore curentur. Tenebanturque electi fide iubere se rempub. recte, & ex bona fide administraturos, [p] & inuiti magistratum subire cogebantur. [q] Vnde Arcadius Charesius, [r] iudicandi, inquit, munus personale est, ad quod vel nolens compellitur. Et si ad magistratum vocatus fugisset, amissione bonorum plectebatur, præterea biennio officio fungi compellebatur. [s]

Duumuiri a numero duorū dicti, exemplo duorum Rom. Coss. creabantur, quos olim intra propriæ ciuitatis territorium, lictores, non cū fascibus, vt Coss. sed virgis aut bacillis præibant. Cicero, [t] Nam primum ait, cum ceteris in colonijs duumuiri appellentur, hi se prætores appellari volebant. & infra, anteibant lictores non cum bacillis: sed vt hic, prætoribus anteeunt cum fascibus duobus: Hæc Cicero. D. quoque Lucas, [u] magistratus Philippensium prætores nuncupatos lictores cum fascibus habuisse scribit. Postea omnes fascibus uti cœperūt. Theodosius, [x] Duumuirum, inquit,

a in verb. præfecturæ.
b l. fi. C. de iud. l. in honorarijs, 35. in fi. ff. de oblig. & action. l. magistratus. 25. & l. seq. ff. ad municip.
c in rubr. C. de magist. munic.
d l. 1. C. de natu. lib.
e l. 1. & 2. C. de magistr. munic. l. si duas. 6. alias incipit, Athletę. §. remittūtur. l. spadonem. 15. §. si ciuitatis. ff. de excus. tut.
f in §. sed hoc iure. & §. fi. Inst. de Atiliano tut.
g 16. Act. Apostolor.
h d. l. pars literarum. 48. ff. de iudic.
i 13. epist.
K Cic. pro Milone.
l in Hadriano.
m l. eū qui. 13. ff. de iur. om. iu.
n l. 1. C. de magist. mun. l. 28. C. T. de decur.
o d. l. 28. C. T. decur.
p l. fi. ff. ad mu.
q l. si ad magistratū. 18. C. h. t.
r in l. fin. §. iudicandi. ff. de mu ner. & hon.
s d. l. si ad magistratum. 18. C. e.
t in Rullum.
u 16. Act. Ap.
x l. duumuirū. 13. C. e.

impune nō licet extollere potestatem fascium extra metas territorij propriæ ciuitatis. Duumuirum autem dicit in singulari, non Duumuiros, quia & si duo erant, vnum tamē magistratum administrabant, seu vnius iudicis vicem sustinebant: [y] aut quia sicut Coss. singuli alternis diebus 12. fascibus vtebātur, ita duumuiri alternatim duos fasces præmittebant. Prætexta quoque, idest, limbo purpureo circundata toga induebantur. Liuius, [z] Purpura, ait, viri vtimur prætextati in magistratibus, in sacerdotijs, liberi nostri prætextis purpura togis vtuntur. Magistratus in colonijs municipijsque togæ prætextæ habendæ ius est: nec id vt viui secum habebant id insigne, sed etiam, vt cum eo crementur mortui. Hæc ille. Creati Duumuiri olim populo munus gladiatorum edebāt, idest aliquot paria gladiatorum ad certamen committebant, vt ex infrascripto Apuleij loco, & marmoribus constat. Plinius ad Traianum [a] scribens auctor est, cum inibant magistratus solitos fuisse singulos, aut binos decurionibus denarios elargiri, qui ineunt, inquit, magistratum, solent totam bulen, atque etiam ex plebe non exiguum numerum vocare, binosque denarios vel singulos dare. Hæc ille. Olim Duumuiri ob dignitatis splendorem cum uili abiectaque muliere matrimoniū contrahere non poterant; [b] quod hodie est abrogatum, [c] vsque ad certam vero summam iudicabant, [d] nec ea, quæ magis imperij sunt, quam iurisdictionis, exercere poterāt, [e] veluti in integrum restituere, aut bona rei seruandæ causa iubere possideri, aut dotis seruandæ causa, vel legatorum seruandorum [f] conuenire tamen inter litigantes poterat, vt de re maiori apud magistratus municipales agi posset. [g] constat etiam [h] eos conficiendarum actorum potestatem habuisse: acta autem nihil aliud sunt, quam quę apud Iudicem, vel causalitium, vel probandi scribuntur, [i] quæ olim astantibus tribus curialibus fiebant, [k] quod Iustinianus suo Codici inseri noluit, [l] Pignora etiam capi ob rei iudicatæ executionē Duumuiri iubebant. [m] Hoc autem iudicandi munere quandoq; quinquennio fungebantur, qui quinquennales in marmoribus vocātur, in quibus sæpissime legitur, II. VIR. I. D. id est, Duumuir iuri dicēdo, vt Tergesti, L. VARIO PAPIRIO PAPIRIANO VII. IR. I. D. Q. Q. PRAEF. ET TERGESTE FLAM. HADR. PONT. AVGVR. COLLEGIVM FABRVM PATRONO MERENTI. L. Papirius Duumuir quinquennalis, idest, integro quinquennio iudicasse, & Flamen seu sacerdos Hadriani fuisse significatur. Idem Corinthi obseruatum fuisse Apuleius [n] tradit. Thyalis, inquit, oriundus patria Corintho gradatim per mensis honoribus quinquēnali magistratu fuerat destinatus, & vt splendori capescendorum responderet fascium, munus gladiatorum triduanis

y l. magistratus 25. ff. ad mun.
z lib. 4. deca. 4.
a epist. 82.
b l. 1. C. de natur. lib.
c in auth. quib. mod. natu. effi. sui, seu Nouell. 89. in fin.
d l. 4. §. si forte. ff. de dam. infec. l. 28. ad mun.
e l. ea quæ. 26. ff. ad munic.
f d. l. 26.
g l. inter 28. ff. d. t.
h in l. 2. C. de magistr. mun. l. curent. ff. de testib. l. iubemus. c. de defen. ciu. l. 1. c. de off. iur. Alex.
i glo. in l. acta. 45. ff. de re iud.
K l. 151. C. Th. de decur.
l l. 2. C. de magistr. mun.
m l. queadmodum 29. §. pen. ff. ad l. Aquil.

duanis spectaculis pollicitus; latius munificentiam suam protendebat. Hęc ille. alibi legitur P. R. AE. I. D. id est, Præfectus iuri dicendo. In quibusdam uerò municipijs IIII. viri iu dicabant, ad quos quandoque Alexãder Imp. rescripsit.[a] Et in uetusto saxo Bergomi legitur: C. CORNELIO C. F. VOT. MVNICIANO PRAEF. COH. PRIM. DAMASC. TRIB. MIL. LEG. III. AVG. PRAEF. FAB. CVRATORI REIP. OTESIMORVM IIII. VIR. I. D. PONTIFICI FLAMINI IN DIVI CLAVDII BERGOMI PATRONO PLEBS VRBANA.

Seruos etiam Duumuiri modicè tamen castigabant; liberos uerò puniẽdi nullum ius habebant ut aliqui uolunt sed Accursius[b] aliud censuit, virgis enim delinquentes cędere, & in vincula duci iubere poterant nam D. Lucas[c] a magistratibus Philippensium D. Paulũ & Silam virgis cæsos, & in vincula ductos scribit, & mane dimissos. Itaque carceribus manci pandi, & innocentes dimittendi facultatem habebant. Vlpianus,[d] si fugitiuum, inquit meum quis quasi suum a Duumuiro, uel ab alijs, qui potestatem habent de carcere uel custodia dimittendi acceperit, an is furti teneatur,[e] & placet, si fideiussores dederit, in eos domino actionem dandam. In actis quoque martyrum legitur magistratus municipales christianos in vincula coniecisse,[f] Lysias, inquiunt, sedens pro tribunali, dixit. Adducatur examini meo christiani; qui huius vrbis magistratibus traditi sunt ab officio. Eulalius Commentariensis dixit, iuxta præceptum tuum domine, quos huius urbis magistratus comprehendere potuit, christianos offert tres pueros fratres, & duas fœminas: hactenus acta. Præterea tutores Duũuiri dare poterant, si pupilli facultates quingẽtos solidos non excedebant.[g] ditioribus uerò pupillis tutoribus a Præsidibus datis, satisdationes suo periculo exigebant.[h] si enim minus idonei fideiussores fuissent, de suo damnũ pupillis resarciebant.[i] In quibusdam etiam ciuitatibus uindicta manumittebant, ut manumissos ciues Romanos facerent: Nam alio modo manumissi latini liberti fiebant.[k] pro ciuitate præterea Duumuiri contrahebant. Paulus.[l] In duumuiros, inquit, & rempublicam etiam post annum actio datur ex cõtractu magistratuum municipalium. Iidem pecuniam ciuitati relictam exigebant,[m] quod si neglexissent, de suo resarcire tenebantur. Cum itaque omnibus ciuitatis negocijs impliciti reperirentur, si alicui minori tutores, aut curatores dati fuissent excusabantur.[n] Dum uerò magistratu fungebantur, nec contrà alios agere, nec ipsi ab alijs conueniri poterant, ut Græcè Hadrianus rescripsit,[o] qui non de solis Atheniensiũ magistratibus loquitur, ut Alciatus[p] credidit, nec de prætoribus, aut præsidibus, ut alij opinantur, sed de omnibus magistratibus municipalibus, qui a Græcis ἄρχοντες nocabantur. Duumuiri & si alicubi quinquennales fiebant plurimum tamen uno tantum anno magistratum exercebant, sicut & alij qui munera publica obibant, ut susceptores.[q] Quod etiam significat præfatum Hadriani rescriptum,[r] ἄρχοντες, inquit, quo anno cum imperio sunt, neque propriam, neque eorum quorum tutelam uel curam gerunt, causam in iudicio, uel agendo, uel defendendo, sustinento. Duumuiris infimos ciuitatum iudices comparare possumus, etiamsi non eandem plerisque in locis auctoritatem habeant.

a in l. unic. C. de solu. & lib. debi. ciuit.
b l. magistratibus 12. ff. de iurisd. omn. iud. l. si priuatus. 17. §. 1. ff. qui & a quib. man. l. itẽ apud labeonem 15. §. adijcitur, & l. sed si unius 17. §. 2. ff. de iniur. Nouella 15. cap. 6. l. 17. ff. ad l. Aquil.
c in d. l. magistratib. & alijs supra citatis.
d in d. cap. 16. actu. aposto.
e in l. si quis uxore 52. §. si fugitiuũ ff. de fur.
f apud curium 23. Augu.
g §. pen. insti. de Attil. tut. l. 3. ff. de tuto. & cura. da. ab his, l. sancimus in curationibus 30. C. de epis. audien.
h §. ult. de satis dat. tutor.
i ff. & C. de magistr. cõuenien.
k l. ult. C. de manumis. uind.
l in l. in honorarijs 35. in fi. ff. de obligat. & actionib.
m l. ul. §. 2. ff. ad municipal. l. fin. C. ut in posses. lega. ur.
n l. si duas. 6. alias incipit. a hle tæ. §. remittuntur. ff. de excus. tuto.
o in l. pars literarum. 48. ff. de iudic.
p in quarto dis punct. li. c. 6.
q l. nemini. 4. C. de suscep. præpos. & arca.
r in d. l. 48. ff. de iudic.

DE DEFENSORIBVS CIVITATVM. Cap. IX.

PRIMVS post Duumuiros in urbe erat defensor ciuitatis, a Iustiniano[s] & Theophilo[t] Græcè ἔκδικος appellatus. Hermogenianus[u] syndicum interpretatur. Defensio ciuitatis, inquit, id est ut syndicus fiat, munus est personale. Ita etiam nominat Arcadius,[x] defensores, ait quos Græci syndicos appellant pro repub. agebant & conueniebantur. Oecumenius[y] in Asia agoræos dictos fuisse scribit. Hi quãdam antiquorum Tribunorum plebis imaginem referebant, quemadmodum & Duumuiri, cõsulum. Ex decurionibus enim creari non poterant. Valentinianus.[z] Defensores, inquit, ciuitatum non ex decurionum seu cohortalium corpore, sed alijs idoneis personis huic officio deputentur. Ob idque defensor plebis quandoque nominatur.[a] Nam in primis plebem ipsam, ac totam etiam ciuitatem ab iniurijs, & oneribus defendere tenebatur, prout eius nomen indicabat,[b] Sed uidendum est qui eligerentur defensores, a quibus, quam auctoritatem haberent, demum quanto tempore in hoc officio permanerent. Ex nobilioribus & ditioribus urbis ciuibus a decurionibus unus post alium defensores eligebantur ita ut singuli in orbem sua uice officio fungerentur. Quod et si olim obseruatum fuit, cum postea infimi creari cœpissent, renouauit Iustinianus,[c] ut rursus grauiores ciues crearentur.

Ad eligendos defensores ciuitatis Antistes clerici, curiales, alijque nobiliores conueniebãt, & eorum iudicio orthodoxus nominatus defensor à Præfecto prætorio cõprobabatur. Theodosius A.[d] Defensores, ait, ita præcipimus ordinari, ut sacris orthodoxæ religionis imbuti mysterijs, reuerendissimorum Episcoporum, nec non clericorum & honoratorum, ac possessorum & curialium decreto constituantur: de quorum ordinatione referendum est ad illustrissimam prętorianam potestatem, ut litteris eiusdem magnificæ sedis eorum solidetur auctoritas. Honoratos autem nominat uiros,

C. de defensoribus ciuitatum.
s in Nouell. 15. d. sed hoc iure. §. Instit. de Atil. tut
t in l. 1. §. a. ff. de mun. & honor.
u in l. fin. §. defensores. ff. d. t.
x in 10. act. apostol.
y in l. 2. C. de defensor. ciuit.
z in l. unic. C. de offic. iurid. Alexan.
a l. 4. C. eod. ti. & in Auth. eod. in princ.
b d. l. 2. & §. ul. Auth. eo.
c Nouella 15.
d in l. defensores ita præcipimus. 8. C. e. & §. inferi. Auth. e.

uiros, qui honorem aliquem consecuti fuerāt. Possessores, ditiores ciues. Electus defensor ciuitatis primum iurabat se omnia secundum iura acturum: [a] deinde a Præfecto prætorio confirmabatur, cui pro codicillis confirmationis, ciuitas, si ex maioribus erat, quatuor solidos soluebat: si ex minoribus tres, Ipse uerò nihil pendebat: quia nullam mercedem officii accipiebat, nisi aliquid ei ciuitas donare consueuisset. [b]

a §. iusiurandū. Auct. eod.
b §. quia uerò. in auth. eod.

Pecuniarias causas in primis inter rusticos iudicabat. Valētinianus; [c] vtili ratione, inquit, prospectum est ut innocens & quieta rusticicitas peculiaris patrocinii, id est, defensoris locorum beneficio perfruatur, & apud eum in pecuniarijs causis litigandi habeat facultatem sed & pauperum aliarumque vilium personarum in ciuitate lites dirimebat, vt D. Io. Chrysostomus, [d] & Oecumenius testantur, εἶδος, inquit, δικαστῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ εὐτελῶν· οἱ ἀγοραῖοι οἵτινες ἐδίκαζον τοῖς πένησι, καὶ ἀγοραίοις ἀνθρώποις, διὸ καὶ ἀγοραῖοι ἐκαλοῦντο, ὥσπερ εἰσὶν ἔκδικοι κατὰ πόλεις τινάς, οἱ δὲ ἀνθύπατοι τὰς τῶν πλουσίων, ἢ τῶν ἐγκλημάτων δίκας ὑπήκουον, hoc est, Agoræi sunt genus uilium iudicum in Asia qui pauperes, & uiles iudicabant, quemadmodum sunt defensores in quibusdam ciuitatibus: Proconsules autem diuitum, & criminales causas audiunt. Hæc illi. Aliorum etiam ciuium causas, olim usque ad quinquaginta aureos cognoscebant: [e] Nec pro hac summa licebat adire Præsidem prouinciæ, sed prius apud defensorem agendum erat, & ab eo ad Præsidem appellandum. [f] Leuiora etiam crimina audire, & punire, sed grauius delinquentem tātum in carcerem detrudere poterat, & eum accusatoris nomine plectendum ad Præsidē prouinciæ mittere. [g] Iustinianus ad Menam P.P. [h] Neminem volumus, inquit, in custodiam conijci absque iussu illustrium vel clarissimorum magistratuum prouinciarum aut defensorum ciuitatum. Apud eundem testamenta, & instrumenta, donationesque insinuabantur, & iudiciorum acta fiebant, quæ ad eius iurisdictionē spectabant. [i] Hæc ab exceptore scribebantur, qui ex officio Præsidis prouinciæ in urbē mittebatur: peractoque iudicio acta in publicum tabularium deferebantur, archiuum uocatum, cuius Præfectus eorum curam habebat, ne carie exesa, uel alio modo corrupta perirent. [k] Duo uerò apparitores, defensoris iussa exequebantur. [l] Prætereà sedandi ciuium tumultus, & defendendæ plebis illi cura incumbebat. [m] Cassiodorus [n] ait ad eundem spectare curam, ne res carius quàm æquum sit uendantur. Tributorum denique exactoribus aduersus eos, qui negligentius soluebant, opitulabatur, & uelut Præsidis prouinciæ in urbe uices gerebat. [o] Mancipia quoque reipub. atque adeo aliorum perquirere, & reuocare tenebatur. [p] Olim defensores integro quinquennio magistratu fungebantur. [q] sed postea statutū est, ut solo biennio in eo officio permanerent, quo finito; alij honestiores ciues singuli ordine suo biennio, hoc munus subibant. [r] Hodie antiquorum magistratuum forma sublata, hi non sunt in usu, illis tamen quarundam urbium syndicos, aut minores iudices, qui vsque ad certam summam cognoscunt, comparare possumus.

c in l. 3. C. eod.
d in 20. c. act. apost.
e l. 1. C. eod.
f §. & iudicare, in aūth. eod.
g l. defensores. 7. C. eod. §. aud. auth. eod.
h in l. neminem 22. C. de episc. audien. quę est pars l. ult. C. de custo. reor.
i l. penul. 5. e. §. nulla. in auth. e.
K §. præcepta, in auth. eod.
l §. & agi. uersi. ex prouinciali. d. auth.
m §. deinde. d. auth.
n lib. 3. uariar.
o d. §. deinde.
p l. mancipia. 5. C. de seruis fug.
l. 1. C. eo.
q l. in defensori
bus. 4. C. eod.
r §. quæ agitur in d. auth.

DE SVSCEPTORIBVS VINDICE & breuibus quadrimestribus. Cap. X.

PRAECIPVA decurionum cura in exigendis tributis uersabatur: & ideò ciuem eligebant qui tributa exigeret, susceptorē vocatum, quòd debita publica susciperet. Is creabatur in curia ciuitatis, eo fere modo, quo & Decuriones: unus enim aut plures suo periculo eum nominabant, in quem si curiales cōsensissent, acta a tabulario curiæ scribebantur, eaque cum nomine susceptoris, & nominantis, qui pro illo tenebatur, ad Præsidem prouinciæ mittebantur. Gratianus A. [s] Exactores, inquit, vel susceptores in celeberrimo cœtu curiæ, cō sensu & iudicio omnium subactorum testificatione firmentur: prouinciarumque rectoribus eorum nomina qui ad publicum munus officij editi atque obligati fuerint, innotescant: & animaduertant quicunque nominauerint, ad discrimen suum vniuersa quæ illi gesserint redūdare: Hæc ille. Illo igitur soluendo non existēte, curiales qui eum probauerant, pro illo tenebantur. [t] Susceptor autem aut ex Decurionibus, aut ex plebe eligebatur. Papinianus; [u] Exigendi, ait, tributi munus, inter sordida munera non habetur: & ideò decurionibus quoque mandatur, quasi dicat, id non est necesse, tamē & ipsi solent creari. Primū autem susceptoris officium est, vt præsente defensore ciuitatis, cuiusque iugera & debitum describat. [x] Deinde a quocunque frumenti quinquagesimam, hordei quadragesimam, uini & laridi uicesimam exigat; [y] quæ in fisci horreis condebantur: [z] ac præpositis horreorum seruanda committebantur. id munus erat personale; Arcadius, [a] Qui annonam, inquit, suscipit, uel exigit, uel erogat, & exactores pecuniæ pro capitibus, personalis muneris solicitudinem sustinent. Exigebat enim & quod pro capitibus a singulis soluebatur, & alia quæ pro prædijs soluebantur. [b] Quotannis etiam a Principe imperata pecunia hoc modo ab eo capiebatur. In primis. Tabularij ciuitatum qui ciuium, & possidentium nomina in pyctatio descripta tenebant, inspiciebant, quis, & quantum soluere teneretur, & contra negligentes apparitores decurionum debitum exacturi mittebantur, [c] qui exacta susceptori dabāt: sed etsi uariè tributa pro diuersitate prouinciarum pēdebantur, omnes tamen in tribus pensionibus hoc à principe indictum præstabant, nempè Cal. Ianuarij. Maij. & sub principium mensis Septembris, quo incipiebat

s in l. exactores. C. de suscepto r. præp. & arcar.
t l. prouidendū. 23. C. de decurionib. l. 54. C. T. eod.
u in l. libertus. 17. §. exigendi. ff. ad municip.
x susceptores. 10. C. de susceptorib. præp. & arc.
y l. modios 9. C. d. t.
z l. frumenta. 6. C. eo.
a in l. fin. §. qui annonam. ff. de muner. & hono.
b l. cum possess. 5. in fi. ff. de censibus.
c l. 1. C. de exactoribut. l. missi opinatores. 7. C. eo.

cipiebat indictio, vt cauetur constitutione Grȩca Codici inserta,[a] Tripertito, ait, omnia fiscalia inferantur, ea etiam quæ Armeniaca uocant, uidelicet Kalendis Ianuarijs, & Kalendis Maijs, & ad finem indictionis in tres æquas partes diuisa. Hæc ille. Susceptor accepto tributo chirographum soluenti faciebat, in quo summa datæ pecuniæ, causa solutionis, nomen soluentis, consul, mensis, & dies præstiti tributi continebatur. Honorius A.[b] Sed & aurum, inquit, quod ex huiusmodi contributione redigitur, ita debet susceptori aurario consignari, ut securitatibus nomen inferentis, dies, consul, mensis, causa, & summa comprehendantur. Hæc illæ. Securitas uocatur apocha, & ipsa solutio plerunque collatio appellatur.[c] Prædia uero tributa pendere negligentium tanquã iure pignoris principi obligata uendebantur. Papinianus,[d] Pro pecunia tributi, ait, quod sua die non est redditum, quo minus prædium iure pignoris distrahatur, oblata moratoria cautio non admittitur. & licet debitor caueat se soluturum, non ob id retardatur prædij uenditio. Facta tributorum, aut debitarum functionum solutione pecunia arcario committebatur,[e] qui eo modo, quo susceptor eligebatur. D. Paulus[f] Eristum Corinthi arcarium fuisse scribit: Sed in Græco exemplari œconomus, a Iureconsul. administrator uocatur, quales erant curatores, de quibus infrà dicetur. Exacta uerò pecunia non diu apud arcarium manebat, sed statim ad Præfectum thesaurorum, qui unus in singulis prouincijs residebat, transmittebatur:[g] Indè ad comitem largitionum dirigebatur, Gratianus,[h] Diu, inquit, minimè penes ipsos susceptores maneat facta collatio: sed statim quodcunque a prouincialibus fuerit exsolutum, sacris thesauris inferatur. Itẽ Gratianus[i] omnem ait, summam auri uel argenti, & reliquarum specierum, quæ sacris largitionibus ex more penduntur, statim ut exactio fuerit celebrata, ad thesauros vniuscuiusque prouinciȩ, uel ad proximos referri sub obsignatione tabularij, cæterorumque quos solicitos esse debere præcedentia iussa decreuerunt, & thesaurorum prȩpositis cõsignari prȩcipimus: vt exindè ad sacrum comitatum integer omnium titulorum numerus dirigatur: Hæc ille. Nec uerò semper aurum in pecunia numerata ad thesauros transmittebatur; sed plerumque in massam conflatum,[k] cuius singula libra LXXII. aureis respondebat. Valentinianus.[l] Quotienscũque, inquit, certa summa solidorũ pro tituli qualitate debetur aut auri massa trãsmittitur, in septuaginta duos solidos libra feratur accepta. Vestes verò, quas singulas, prouinciales pro singulis XXX. quandoque pro XX. iugis terræ militibus persoluebant,[m] susceptor non exigebat, sed proconsul.[n] In annũ tantum creabantur susceptores, nisi consuetudo, aut hominum penuria in biennium hoc officium continuare fecisset.[o] Nec adhoc munus reuerti poterant, nisi prius rationem antè gestorum reddidissent.[p] Noui vero susceptores, non solum anni quo creabantur, sed & reliqua prȩcedentis debita tributa exigere tenebãtur.[q] Demũ hoc colligendorũ tributorũ onere Anastasius Imperator decuriones liberauit: In qualibet enim ciuitate exigendis tributis quosdã præposuit quos Vindices vocabãt;[r] quod officium vsque ad Iustinianum perseuerauit.[s] Susceptor aliquam Quæstoris Romani imaginẽ habebat, hodie paucis in locis ciuitatum decuriones tributorum exactores creant; sed ubiq; a Principe quæstores constituuntur, vulgò camerlenghi, aut alio homine appellati.

a l.fin.C. de annon.& trib.
b in l. 1. C. de apoch. public.
c l.diu. 7. C. de suscept.& arca.
d in d.l. cũ possesor. 5. §.fin. de censibus.
e l.vlt.C. de suscept. præpos.& arcar.
f in fi. ad Romanos.
g l.1.C. de canone largit.tit.
h in d.l. dici. 7. C. de suscept.
i in d.l.1.C. de can.larg.tit.
k l.12.& 13.C. T.eod.
l in l.quotiescũque.5. C. de suscept.
m l.2.C. de milit.ueste.
n l.humilioribus 14.C. de suscep.
o l.neminem.4. C.d.t.
p d.l.neminẽ.4.
q l.susceptores.3 C.eo.
r Euagr.li.sacr. instit.3. cap 41. Niceph.libr.16. cap.44.
s Edicto. 8. §. παντῶν τῶν.

DE CVRATORE REIPVB.
Cap. XI.

HABEBANT ciuitates fundos, ȩdes, aut pecuniã, quã in tuto, aut apud negociatores collocabant,[t] quibus aliquem administratorẽ præfici oportebat: & ideò ob hanc causam a decurionibus creabatur reipub. curator, aut procurator uocatus, qui non fisci, aut Principis pecuniam, vt susceptor, sed ipsius ciuitatis res administrabat, quod & ipsum munus publicum erat. Hic alio nomine logista dicebatur, Gordianus A.[u] Curator, inquit, reipublicæ (qui Græco vocabulo logista nuncupatur) multandi ius non habet. Hoc autem nomen sortitus est, auctore Suida,[x] quia rerum ciuitatis arbiter erat, & æstimator, seu censor: vel potius quia cum res ciuitatis administret, supputãdi rationẽ tenere debebat. Plinius epi. 15. lib. 7. actorẽ publicũ appellat: agrũ, inquit, ex meis actori publico publicè mancipaui, eundẽ uectigali imposito recepi. Is quemadmodũ & alij ex decurionibus eligebatur, cuius præcipua cura erat, prȩdiorum ciuitatis reditus colligere. Arcadius Iurisc.[y] Sed & curatores, ait, qui ad colligendos ciuitatum publicos reditus eligi solent, personali munere subiguntur: publicorum enim prædiorum cura inter personalia munera connumeratur.[z] Idem prædia ciuitatis locabat, quod in quinquennium fieri consueuerat.[a] Res quoque reipub. a priuatis occupatas vendicare tenebatur[b] & ædes publicas & balnea quȩ restauratione indigebant redemptoribus sarciẽda locabat[c] aut ipse refici iubebat.[d] Damnum enim sua culpa reipublicæ illatum, de suo resarcire tenebatur. Idem iustum pretium rebus uenalibus statuebat, ut Cassiodorus memorat.[e] curabat & commeatum exercitui suppeditari quem copias appellari Duarenus autumat.[f] Prospiciebat etiam ne urbs ædificijs deformaretur, collapsa enim ciuium ȩdificia restitui iubebat. Paulus[g] ad curatoris, inquit, reipublicæ officium spectat, ut dirutæ domus à dominis extruãtur: Domum[h] sumptu publico extructam, si dominus ad tempus

t l. 1. §. 1. ff. quod cuiusque vniuers. nom.
u in l. 3. C. de mod.multar.
x in verb. λογιστα.
y C.epi.18.li.7.
z in l.fin. §. qui annonam. ff. de mun.& honori.
a l.1.§.2. ff.eo.
b l.3.§. 1.ff. de admin.rer. ad ciuit.pertin.
c l.ultu. §. 2.ff. eo.tt.
d l.vlt.§.hi quoque. ff. de mun. & honorib.
e l.2. §. ad fruменti. ff. de administ. rer. ad ciuit.pert.
f lib.3. uaria. in formula curatoris ciuitatis.
g lib.1. disput. c. 26. & in l.ob negotium. 20. ff. de compensat.
h in l.ad curatoris. 46. ff. de damna. infect.

pus pecuniam impensam cum usuris restituere noluerit, iure eam respublica distrahit. Hæc ille. Prohibebat prætereà ne publica loca occuparentur, aut deuastarentur, ipse uerò nemini concedere poterat,[a] nisi lex municipalis id illi permisisset.[b] In omnibus denique locis, ita totam ciuitatem referebat, vt in publico ædificaturus, si hoc procuratori denunciasset, ipsi reipublicæ denunciasse censeretur.[c] Nam quod ei interdicitur, reipublicæ interdictum esse uidetur. Sed ob hæc procuranda plerisque in locis proprius magistratus creabatur, ædilis a Papiniano uocatus.[d] Reipublicæ quoque creditoribus debitum soluebat. Vlpianus,[e] Grani, ait, æstimationem per iniuriam post emptionē ablati, quæ rationibus publicis refertur, curator reipublicæ domino restitui iubeat. Ex quibus uerbis aliquam iurisdictionem habuisse videtur. pecuniam denique publicam ipse collocabat, aut exigebat, non etiam fœnerabatur: quia id præfecti Kalendarij munus erat.[f] is & alij curatores quotannis administrationis suæ rationem reddere tenebantur, & factas impensas ostendere, actis publicis insinuare,[g] & eo modo tutus a molestia reddendæ rationis fiebat. Plures quandoque curatores creabantur, cum Papirius Iustus[h] scribat, curatorem reipublicæ collegæ nomine teneri, si eum malè agentem prohibere potuit, & non fecit. In expediendis publicis difficultatibus reipub. curator, assessores & Iureconsul. vocabat, quorum consilio utebatur, ne aliquid fortè cōtrà ius, uel temerè faceret: & ut aliorum etiam opinionem audiret: & istud est consilium curatoris reipub. cuius Papinianus meminit,[i] In consilium, inquit, curatoris reipublicæ uir eiusdē ciuitatis adsidere non prohibetur. Sed fortè intelligit de cōsilio ciuium adhoc electorum, cū seruus reip. erat manumittendus. Curatoris Reip. in vetustis marmoribus frequens est mētio, legitur enim Brixiæ, P. CLODIO P. F. FAB. SVRAE. Q. FLAMINI. DIVI TRAIANI. PONTIFIC. II. VIR. QVINQ. TRIB. LEG. II. ADIVTRIC. PIAE FIDELIS CVRATOR. REIP. BERGOM. DATVS AB IMP. TRAIANO CVRATOR REIPVB. COMENS. DATVS AB IMP. ADRIANO COLLEGIA FABROR. ET CENT. Perusii quoq; C. VRBIO. C. F. L. N. TROGALLO PROCVLEIANO PATRONO ET CVRATORI R. P. VERONENSIVM.

Alexandrum Imperatorem XIIII. Romæ vrbis curatores fecisse Lampridius scribit. Fecit, inquit, Romæ curatores vrbis XIIII. Sed ex coss. viros, quos audire negocia urbana cū Præfecto vrbis iussit, ita vt omnes, aut magna pars adesset cum acta fierent. Curatoris reipublicæ munera hodie in plura sunt diuisa, ideo nullus facile ei conferri potest. Apud nos iudex viarum, & thesaurarius, & syndicus, eius officio funguntur.

a l. prohibere. 3. §. planè. ff. quod ui aut clā.
b d. §. planè.
c l. aut qui aliter. 5. §. item ait. ff. quod ui aut clam.
d lib. quem de ædificio Græcè composuit, l 1. ff. de uia publi. l. qui insulam. 30. §. 10. ff. locati. l. vl. §. Irenarchę. ff. de muneribus & honorib.
e l. 2. §. grani. ff. de administ. rer. ad ciui. pertinēt.
f l. fin. §. 2. ff. de mun. & honor. l. ul. §. 7. ff. de administ. rer. ad ciuit. pert.
g in d. l. ult. §. 8. de admin. rer. ad ciuit. pert.
h l. ult. ff. de offic. assessor.
i l. de his. C. de episc. aud.

DE CVRATORIBVS ANNONÆ. Cap. XII.

VM victus causa velut ciuitati per quam necessaria; in primis esset procurāda, a decurionibus olim annonę curator creabatur qui eius sollicitudinem haberet, pecuniamque publicam adhunc usum emendumque frumentum reponebat, quod æquo pretio inter egētes diuidebatur. Papirius Iustus,[k] Pecuniam, inquit, ad annonam destinatam, distractis rebus curator exigere debet. Nec modo frumenti, sed & olei emendi curam habebat Hos Græci σιτῶνας καὶ ἐλαιεμπόρους vel vt in Pandectis Florentinis legitur ἐλαιῶνας appellant. Papirius[l] Sitonas uocat, quos inquit indemnes esse oportet, qui nō segniter officio functi sunt. De his Alexāder intelligit.[m] cum ait, ex frumenti uel olei publica pecunia nō fit compensatio cum his quæ Respub. debet. Latinè frumētatores dici possunt. Hoc munus Modestinus[n] sitoniam & eleoniam id est frumenti oleique emendi curam appellat. Ita & Vlpianus[o] cum scribit, sextum decimum ætatis annum agentem ad munus sitoniæ uocari non oportere. Inter munera quoque personalia sitoniam Arcadius Iurisconsul.[p] recenset. Hi curatores officium apparitorū habebant, cui præerat centurio vehendi, condendique frumenti curam habens, & si cullei ad vsum frumenti defuissent, eos etiam inuitis ciuibus auferebat. Scæuola[q] culleos, inquit, cum Seius in horreo haberet, missus ex officio annonæ centurio, culleos ad annonam sustulit, ac postea instantia creditoris recuperati sunt. Hæc ille. Vnde annonæ pręfectos aliquam ditionem & officium habuisse constat, quod de Præfecto annonæ Romæ intelligo, qui etsi anteà magistratus nō esset,[r] postea tamen aucta eius auctoritate, in negotiatores annonæ & tritici, hordei uel similium ius dixit.[s] Quod & ad aliarum ciuitatum curatores est trahendum. Empto frumento decuriones quosdam ędiles dictos eligebant, qui illud inter plebem diuiderent. Papinianus,[t] condemnatus, inquit, quod arctiorem annonā ædilitatis tempore præbuit, frumentariæ pecuniæ debitor nō videtur. Hæc ille. Istud munus personale erat, in quo nulla propriæ pecuniæ impensa facta, personæ tantum laborem curatores sustinebant. Arcadius,[u] qui, inquit, annonam suscipit, uel exigit, uel erogat, & exactores pecuniæ pro capitibus, personalis muneris solicitudinem sustinent. Sed & Hermogenianus[x] annonæ diuisionem inter personalia munera recenset. Distracto frumento, pecunia statim ciuitati restituebatur. Vlpianus[y] ad frumenti, inquit, comparationem pecunia data re-

k in l. ult. §. item rescripserunt. 5. ff. de admin. rei ad ciuit. pertin.
l in d. l. vlt. §. item rescripserū 6. l. final. §. cur quoque. ff. de mun. & hon.
m in l. 3 C. de compensatio.
n in l. si duas. §. est autem. Imperatoris. ff. de excus. tuto.
o in l. 2. ff. de uacat. & excusat mun. et est rubrica & l. ult. gręc. C. ut nemin. liceat in emptio specier. se excu. & de munere sitoniæ.
p in d. l. fi. §. cura quoq; de muner. & honor.
q in l. ult. §. Titius. ff. de pign. actio.
r l. 2. §. hęc omnia. ff. de ori. iur.
s l. ult. ff. quod cum eo qui in aliena pot.
t in l. ideo 17. de compensat.
u in d. l. fi. §. qui annonā, de mune. & honor.
x in l. 1. §. C. de mun. & hon.
y l. 2. §. ad frumenti. ff. de admin. rer. ad ciuita. pertin.

stitui

stitui ciuitati nō compensari in erogata debet. Nec frumentum vilius, quàm tempus annonæ exigebat, vendi poterat. Paulus. [a] Decuriones ait, pretio viliori frumentum, quàm annona tē poralis exigit, patriæ suæ præstare non sunt co gendi, & si carius, quàm temporis conditio po stulat, curator vendidisset, multabatur. [b] si aliqua fortè magna inopia opprimebatur ciuitas, alias vrbes iusto pretio illi frumentum confer re Princeps cogebat. [c] Minor annis 25. adhoc munus non est eligendus. Vlpianus, [d] Sextum decimum, ait, ætatis annum agētem ad munus sitoniæ vocari nō oportet; Sed si nihil propriè in patria seruatur, de minoribus quoque annis vigintiquinque ad munera siue honores crean dis iusta ętas seruanda est. Sentit his verbis nul la ratione agentem an. XVI. ad id munus vocandum, sed vbi non est contrarium ius, vel cō suetudo, nec minorem annis XXV. annonæ esse præficiendum. Diu a decurionibus hic cura tor est electus, posteà placuit, vnum ex officio apparitorū Præsidis, iudicio episcopi, & prima tum ciuitatis adhoc munus creari. [e] Hoc officium in pluribus ciuitatibus minus frequentatur, nisi vbi magnæ penuriæ tempus ingruit.

a in l. decuriones 5. de admin. rer. ad ciuit. pertin. l. vlti. ff. de l. Iulia. de annona 8. non debere. l municip.
b l. 2. ff. de anno
c l. 1. & 2. C. vt nemi. lice. in coempt. specier.
d l. 2. de vaca. & excus. mun.
e l. vlt. C. ut nemini. lice. in emptic. specier. se excus. quæ grę- est cōstitutio.

DE EPISCOPIS. Cap. XIII.

NON minima in vrbe cura erat, vt panis, aliæque res ad victum quotidianum necessariæ non adulterarentur, & iusto pondere aut mensura venirent, & ideò huic muneri ab ordine Decurionum ciuis præficiebatur, quem episcopum id est inspectorem appellabant. Arcadius [f] Episcopi, inquit, qui præsunt pani, & cęteris venalibus rebus, quę ciuitatum populis ad quotidianū victum vsui sunt, personalibus muneribus fungūtur. Alij erant episcopi quos solebāt Athenieſes ad subditas ciuitates mittere, ut auctor est Suidas, qui quid apud quēq; populū ageretur, obseruarent, ac diligēter inspicerent: apud quos summum rerum arbitrium erat. Cic. [g] Ego negotio præsum, non turbulento, vult enim Pompeius esse, quem tota hæc Campania, & maritima ora habeat ἐπί σκοπὸν, ad quem delectus, & negotij summa referatur: Hæc ille. Hinc nostri antistites & ipsi episcopi tanquàm omnium speculatores sunt vocati. Romæ venialium rerum cura ad ędiles pertinebat, quorum munus erat etiam alia inspicere & curare, id est ne res mobiles, siuè soli, vitiosæ distraherentur. [h] Nos hodiè hunc præfectum, Iudicem victualium nominamus.

f l. fi. §. item episcopi ff. de mun. & honor.
g ad atticum. li br. 1.
h l. 1. in prin. ff. de ædilit. edict.

DE CVRATORE CALENDARII, & diuersorum negociorum. Cap. XIIII.

PRAETER prædia habebāt & pecuniam publicam singulæ ciuitates, quam fœnori locabant. Gaius, [i] Collegijs, inquit, permissū est, ad exemplum Reip. habere res communes, arcam communem, & actorem. Eam autem pecuniam cum opus erat, in vsus publicos conuertebant, & sæpe, ne ociosa esset, fœnori dabant, cui negociationi proprius ciuis præficiebatur, Calendarij curator dictus. Arcadius Iureconſ. [k] Kalendarij, ait, curatio, & quæstura, in aliqua ciuitate inter honores non habetur: sed personale munus est. Quoniam huic negocio præfecti iniunctum munus recusare non possunt. Calendarij autem nomine hic aliud non intelligitur, quàm pecuniæ publicæ sub fœnore locandi officium. Veteres enim Calendarij exercitationem pro nominibus faciendis accipiebant. Africanus, [l] Cum quis, inquit Calendarium præstari alicui voluerit, vtrumne nomina duntaxat debitorum præstari voluisse intelligendus est, an vero etiam pecuniam si qua ab his exacta, eidem tamen Calendario destinata fuerit, & magis puto: quemadmodum si exactæ pecuniæ, & rursus collocatæ essent, permutatio nominum nō perimeret, vel minueret fideicōmissum: ita ipsæ quoque pecuniæ, si adhuc Calendario, id est nominibus faciendis, destinatæ essent; eidem fideicommisso cedere debeant. Calendarium ergo pro nominibus faciendis, hoc est debitoribus comparandis accipitur. [m] Vnde seruus dicitur debitor domini ex ratione Calendarij, [n] id est, causa pecuniæ fœnori datæ, cuius rei frequens in iure est mentio; ubi Calendario præponi dicitur, qui huic negociationi præficitur. Idem Africanus, [o] Eius, ait, qui in prouincia Stichū seruum Calendario præposuerat, Romæ testamentum recitatum est, & Scæuola [p] Calendarium exerceri dicit ab eo, qui hanc artem profitetur, alij librum rationum interpretantur. [q] Dictum est autem Calendarium: quia debitores singulis Calendis pro receta pecunia usuras soluebant. Hinc in rationum, & chirographorum exemplis, mutuo accepta pecunia, ferè semper Calendis restitui promittitur [r]. Hæ et menstruæ usuræ uocabantur, [s] Calendarij curator non ab ordine decurionum, sed à Preside prouinciæ, facta eius morum, & facultatum inquisitione creabatur: & ob id nullam cautionem, ut alij, præstat. Papirius, [t] A curatore, inquit, Calendarij cautionem exigi non oportet, cum ex inquisitione à Præside eligatur. Plinius quoque Bithyniæ Præfect. se id ex officio suo facturum Traiano indicat, [u] pecuniæ, inquit, publicæ ministerio nostro exactę sunt, & exiguntur, quas uereor, ne ociosæ iaceant: nam & prædiorum comparandorum, aut nulla,

i l. 1. ff. quod cuiusque uniuers. nom. l. Gaius. 11. ff. de usuris.
K l. ult. §. 1. de mun. & honor.
l in l. qui filiū. 64. de legat. 3.
m ut id. l. ul. §. 2
n l. fi. ff. de peculio.
o in l. eius qui in prouincia. 41. ff. si certum petat.
p l. uxorem. 41. §. legauerat. de legat. 3.
q ut Alciatus li. 3. disp. c. 1.
r l. lecta. 40. fi cert. pet. & ex multis ll. sub ti. de uerb. obliga. constat.
s d. l. lecta. 40.
t in l. ult. §. item rescripserunt. 7. de adm. rer. ad ciu. pert.
u epistol. 14.

la, aut rarissima occasio est, nec inueniŭtur, qui velint debere Reip. præsertim duodenis assibus, quanti a priuatis mutuantur, rescribit Traianus Plinio vt sub minoribus vsuris pecuniā collocet. [a] Sed hodie cum iure diuino improbatum sit fœnus, ac pro infamia id quæstus genus vulgò habeatur, hoc munus omnino in ciuitatibus cessat.

a episto. 15.

Alij præter hos curatores extra ordinē prout vsus exigebat, a duumuiris creabantur, uelu ti si alicuius debitoris bonorum possessionem reipub. iussu præsidis obtinuisset, eorum curator fiebat. Paulus, [b] Sempronij, inquit, qui ex pollicitatione debitor patriæ suæ extiterat, bona respublica iussu Præsidis possedit, quorum bonorum magistratus reipublicæ tres curatores constituerunt qui apud Græcos ἐπιμελειταὶ vocantur: Hæc ille. Si quando opus extruendum, vel reficiendum erat in ciuitate, eius Curator creabatur, quod & hodiè fieri consueuit. Vlpianus, [c] Cura, ait, extruendi vel reficiendi operis in ciuitate munus publicum est. & idem si aliud publicè agendum contigisset, obseruabatur. Hi omnes operum curatores uocabātur. Arcadius Iurisconf. [d] Curatores, inquit, ad extruenda vel reficienda ędificia publica, siue palatia, siue naualia, vel mansiones destinantur, si tamen pecuniam publicam in operis fabricā erogent, & qui faciēdis vel reficiēdis nauibus vbi vsus exigit, præponuntur, muneribus personalibus adstringuntur. Hæc ille. Mansiones autem erant hospitia publica in quibus veredi manebant, vt alibi est declaratum. Hi quoq; curatores non a decurionibus, sed a Præside prouinciæ creabantur. Vlpianus [e] de proconsule loquens, Aedes, inquit, sacras, & opera publica circumire inspiciēdi gratia, an sarta, tectaque sint, uel an aliqua refectione indigeant, & si qua cœpta sint, ut consummentur, prout vires eius reipublicæ permittunt, curare debet: Curatoresque operum diligentes, solemniter præponere. Hi curatores etiam hodie, cum opus est, fiunt. Erant & qui balnea publica calefieri curabant, quibus ex publico adhunc usum pecunia dabatur. Arcadius, [f] Inter personalia, inquit, munera in quibusdam ciuitatibus numeratur & calefactio publica balnei, si ex reditibus alicuius ciuitatis curatori pecunia submi nistretur. Hęc ille. Tertia pars redituum ciuitatis, quæ in fundis consistebant, ad mœnium, & thermarum restaurationem destinata earū curatori committebatur. Arcadius. [g] Ne splendidissimæ, inquit, vrbes vel oppida vetustate labantur, de reditibus fundorum iuris Reip. tertiam partem reparationi publicorum mœnium & thermarum restitutioni deputamus, Hactenus Arcadius. Curator ergo ædificia balneorum hac pecunia resarciebat, ligna ad ignē accendendum, & oleum ad lumen pręben dum parabat. Ante Alexandrum Imperatorem post auroram tantum, inquit Lampridius, balnea aperiebantur, & ante solis occasum claudebantur, ipse oleum eorum luminibus assignauit, vt nocte etiam paterent, & Syluas ad accendendum in illis ignem deputauit. Hoc curatore opus non erat, quum thermas publicas Respub. locabat; conductor enim ipse hanc operā præstabat. Labeo. [h] Quidam, inquit, in municipio balneum præstandum annuis uiginti nūmis cōduxerat, & ad refectionem fornacis fistularū, similiumque rerum centum numi ut præstarentur ei conuenerat, conductor centum numos petebat, ita ei deberi dico, si in earum rerum refectionem eam pecuniam impendi satisdaret. Hęc Labeo. valde autem necessarius olim erat thermarum usus, quia cum antiquitus caligarum vsus intra ciuitates non esset, [i] & ob id nudis pedibus incedentes ex puluere aut luto sordes contraherent, quotidie balnea frequentabant. Seneca [k] enim scribit ueteres quotidie brachia & crura nundinis se totos lauisse; & ideo in quocūque oppido publicum balneum reperiebatur, quod vrbis insigne fuisse Procopius tradit. [l] & ubi eorum erat penuria, a testatoribus populo exhibenda legabātur, ut Tiburtibus relicta fuisse Scæuola scribit. [m] codicillis inquit, ita legauit, Tiburtibus municipibus meis, amantissimisque Sciatis balneum Iulianum iunctum domui meæ, ita ut publico sumptu hæredum meorum & diligentia decem mensibus totius anni præbeatur gratis: Quæsitum est, an sumptibus refectionibus necessarios hæredes præstare debeant. Respondi, uideri testatorem super calefactionis & prębitionis onus, de his quoq; sensisse, qui ad cottidianam tutelam pertineant, quibus balneæ aut instruantur, aut denique solitas cessationum uices parari purgarique ut habiles ad lauandum fierent, sint solitæ. Ex quibus verbis apparet quanta impensa & labores in balnea fierent, & quàm frequens eorum usus esset: Vnde & hodie nonnulla castra & uillæ balnea uel balneola appellantur, in quibus publicè populus lauari consueuerat. Comitibus ac magistris militum a curijs ciuitatum lauacra gratuito præbebantur, quod cum etiam rei militaris comites & tribuni poscerent, id illis ab Arcadio & Honorio est negatum, ne tot sumptibus ciuitates onerarentur. [n] Pistrinis quoque publicis curatores dari solebant. [o] Et alij ad compellendos pecuniæ publicæ debitores ut soluerent, alij vt uias sternerent aut aquæductus curarent [p] aut alia opera publica facerent, [q] uel reficerent, quibus ædiles aut Reip. curatores sufficere non poterant.

b l. Lucius. 46. §. Sempronij. de admin. tutor.

c in l. 4. in prin. de mun. & hon.

d in l. vlti. §. hi quoq; de mun. & hon. & l. cum quidā. 17. §. eos ff. de usur.

e l. si in aliam. 7. de offi. proconf. & legat.

f d. l. ult. §. cura quoq; de munc. & hon.

g in l. ne splendissimę 11. C. de oper. publ.

h in l. insulam. 58. §. vlt. locati.

i l. 13. & 4. C. Theo. de habit. quo intra vrb. vti. oport.

K in episto. 56.

l in lib. 3 de ædific. Iustinia.

m in l. patronus 35. §. vlt. de leg. 30.

n l. 1. C. ne rei milita. comitib. vel tribun. lauacra præstentur.

o d. l. vlt. §. legati.

p d. l. 1. & d. l. vlti. §. cura.

q d. l. ulti. §. hi quoque.

Erat & quibusdam in locis quæstor, nam etsi reipublicæ curator eius publicam pecuniam administrabat, quibusdam tamen in locis proprius minister creabatur, qui illi ad vsum publicum conseruandę præficiebatur, & eius qui olim Romę fiebat exēplo quęstor dicebatur, quod & ipsum munus publicum fuit. Romani quæstoris officiū erat pecuniā publicam inquirere, & exactam conseruare. [r] Id aliquę ciuita-

r l. 2. §. deinde cum ærarium de orig. iur.

tes quæ pecunia abundabant, imitatæ ſuum & ipſæ quæſtorem inſtituerunt: Quod inter munera perſonalia Arcadius [a] recenſet. Calendarij quoque, ait curatio, & quæſtura in aliqua ciuitate inter honores non habentur; ſed perſonale munus eſt; itaque non in omnibus ciuitatibus, ſed aliquibus hoc officium exercebatur. Huius loco ſucceſſit, qui hodie Theſaurarius dicitur.

a in d.l.vl.§.2.

DE ZIGOSTATE. Cap. XV.

CVM de probitate auri atq; etiam argenti, & pondere plerunque contenderetur, in ſingulis ciuitatibus Libri pens vir huius artis peritus & fidelis, quem Græci Zygoſtaten appellabant, erat conſtitutus, qui de monetis ortas controuerſias dirimebat. Iulianus ad Mamertinum. [b] Quoties, inquit, de qualitate ſolidorum orta fuerit dubitatio, placet, quem ſermo Græcus appellat, Zygoſtaten per ſingulas ciuitates cõſtitutum, qui pro ſua fide atque induſtria neque fallat, neque fallatur, contentionem dirimere. Hæc ille, qui modum quoque in appendendo auro conſtitutum tradit. [c] Aurum ait, æqua lance, & paribus libramentis ſuſcipiatur, ſcilicet vt duobus digitis ſummitas lini retineatur. Tres reliqui liberi ad ſuſceptorem emineant, nec pondera deprimant, nullo examinis libramento ſeruato, nec æquis aut paribus ſuſpenſo ſtateræ manentes.

b in l. 1. C. de ponderate.

c in l. 1. C. The. de ponderatio.

DE PROCVRATORIBVS METALLORUM. Cap. XVI.

Cod. de metalla hoc eſt procuratoribus metallorios.

A Aemilio Lepido, & C. Pompilio Lenate coſs. metalla in Macedonia primum inſtituta fuiſſe Caſſiodorus ſcribit, quod & in alijs proximis regionibus & Aſia poſteà eſt actum; ad quæ effodienda delinquentes damnabantur, quibus alij præficiebantur metallorum procuratores dicti. Hi ex decurionum numero in prouincijs, vbi metalla fodiebãtur, creabantur: [d] quorum munus erat proſpicere, ut effoſſores debitum vectigal fiſco ſoluerent, cui octo ſcrupulos auri pendebant in balluca id eſt in auro rudi prout eximebatur, non purgato, Græci χρυσάμμους appellant. [e] alibi octo ſcrupulos ſoluebant. [f] In Macedonia, Dacia, Myſia, Dardania, Ponto, & Aſia præcipue metalla effodiebantur. [g] Proconneſſus quoque Propontidis inſula, quam Neuron Plin. appellat: & Gypſus in mari Rubro Cytis a Plinio dicta æris feraces erant; [h] in quas adhunc vſum ſontes deportabantur. Procuratoribus verò comes metallorum præerat, ita Valentinianus Creſconium appellat, [i] quem in illyrico fuiſſe in Notitia Romani Imperij demonſtrauimus. Sed omnibus comes ſacrarum Largitionum imperabat, ad quem hi prouentus deferebantur, [k] quemadmodum in eo diſſeruimus.

d l.4.C. de metall.

e l.1. C. de metalla.

f d.l.1.

g l.4.& 5. C.eo.

h C.de hor.lib. 18.§. 28.eſt autem de miſsis in metalla 22.

i l.2.C.eo.

k ut ex toto ... C.de metall. ... ſtat.

DE SYNDICO. Cap. XVII.

CVM pluribus ex cauſis ciuitates conueniri, & eas cõtra alios agere oporteret, vnus eligebatur, qui uel inuitus hoc munus ſubiret, Latinè actor, Græcè ſyndicus dictus. Gaius. [l] Collegijs, inquit, permiſſum eſt ad exemplum reipublicæ, habere res communes, arcam communem, & actorem ſiue ſyndicum: per quem tanquam in republica, quod communiter agi, fierique oporteat, agatur, fiat. Quæ verba licet alia quoque negocia, quã mouendarum, excipiendarumque actionum ſyndico committere videantur, ob id tamen præcipuè creabatur, cum reipublicæ curator, vt ſupra dictum eſt, alia quotidiana negocia expediret, generaliter autem admouendas, defendendaſque reipublicæ cauſas conſtituebatur. Arcadius Iuriſc. [m] Defenſores ait, quos Græci ſyndicos appellant, & qui ad certam cauſam agendam uel defendendam eliguntur, laborem perſonalis muneris adgrediuntur. Ijs adſtipulatur Hermogenianus, [n] quum ait, perſonalia ſunt munera, defenſio ciuitatis, id eſt, vt ſyndicus fiat. Eodem autem munere fungebatur, quo in priuatorum cauſis procurator. [o] Dicitur enim ſyndicus, quod ſimul plurium cauſam agat. Ab vniuerſoque ordine decurionum eligebatur: Vlpianus, [p] Nulli, inquit, permittetur nomine ciuitatis, uel curiæ experiri: niſi ei cui lex permittit; aut lege ceſſante ordo dedit, cum duæ partes, aut amplius quàm duæ.

l l.1.quod c... que uniuerſ... min.

m in l.ult.§... fenſores.de... ne.& hono...

n in l.1.ff...

o l.1.in fin... item eorum... vlt. quod c... que uniuerſ... min.

p l.nulli.3... cuiuſque.u...

Quandoque tamen Decuriones ſolebant duumuiris committere, vt ipſi ad particularẽ cauſam actorem eligerent: & is ab vniuerſo ordine electus eſſe cenſebatur: Paulus. [q] Si decuriones, ait, decreuerunt, actionem per eum mouendam, quem duumuiri elegerint: is videtur ab ordine electus, & ideò experiri poteſt, parui enim refert, ipſe ordo elegerit, an is cui ordo negotium dedit. Sed ſi ita decreuerint, vt quæcunque incidiſſet controuerſia, eius petendæ negocium Titius haberet: ipſo iure id decretum nullius momenti eſſe. quia non poſſit videri de ea re, quę adhuc in controuerſia non ſit, decreto datam perſecutionem. & ſubijcit. Sed hæc omnia hodie per ſyndicos ſolent ſecundum locorum conſuetudinem explicari. Sentit creatum ſemel ſyndicum omnium cauſarum quas Reſp. habuerit, mouendarum auctoritatem habere, uti etiam Accurſius & alij exiſtimant.

q in d.l.... §.10.

DE

DE IRENARCHIS ET LIMENARCHIS. Cap. XVIII.

Cod. de Irenarchis.

OLEBANT & ueteres in certis vrbis, aut territorij locis milites collocare, qui ortos tumultus sedarent, latrocinia prohiberent, & factiosos, criminaque patrata præsidi indicarent, & à statione in qua degebãt stationarij dicebãtur.[a] Id primus Romæ & in Italia Augustus inuenit. Trãquillus de eo loquens crassatores inquit, dispositis per loca opportuna stationibus inhibuit (c.32.) Vlpian.[b] Quies quoque inquit, popularium & disciplina spectaculorum ad Præfecti vrbi curam pertinere videtur, & sanè debet etiam dispositos milites stationarios habere ad tuendam popularium quietem, & ad referendũ sibi quid vbi agatur: Hos frequentiores in Italia Tiberius locauit. Tranquillus,[c] in primis, inquit, tuẽdæ pacis a grassatoribus, ac latrociniis, seditionũque licentia, curam habuit; stationes militum per Italiam solito frequentiores disposuit. Idẽ in prouincijs actitatum fuisse tum ex alijs tum ex Tertulliani apologetico constat; Latronibus ait, inuestigandis per uniuersas prouincias militaris statio sortitur. Idem asserit Constantinus[d] his verbis curiosi, & stationarij, vel quicunque funguntur hoc munere, crimina iudicibus nuncianda meminerint: & sibi necessitatẽ probationis incumbere, nec citra periculũ sui, si insontibus eos calumnias nexuisse constiterit, cesset ergo praua consuetudo, per quam carceri aliquos immittebant. Hęc ille. Tantum enim denunciandi, non etiam custodiæ reos tradendi facultatem habebant. Fugitiuos tamen deprehensos in carcerem detrudere poterant, quod & Paulus[e] comprobat. Limenarchæ, ait, & stationarij fugitiuos deprehensos recte in custodiam retinent. Horum præfecti. Irenarchæ sunt appellati, qui a decurionibus eligebantur, & a Præside probabantur, Latine quasi pacis auctores dicti. Honorius A.[f] Irenarchæ, inquit, qui ad prouinciarum tutelam quietis ac pacis per singula territoria faciunt stare concordiam, a decurionibus iudicio præsidum prouinciarum idonei nominentur.

a l.8. si quis. C. de accusat.

b in l.1. §. quies 12. ff. de offic. præf. vrb.

c in Tiberio. c. 36.

d in l. 1. C. de curiosis.

e l.4. ff. de seru. fugitiui.

f in l. vni. C. de Irenarchis.

Quandoque curiosi vocantur: quorum præcipuum officium erat delinquentes capere, & captos de socijs, & receptatoribus diligenter interrogare, & interrogationes responsaque cum indicijs & probationibus ad Præsidẽ mittere, vel ipsi perducere; Sed eorum litteris sine legitimis probationibus non credebatur. Marcianus,[g] Hadrianus, ait; Iulio secundo ita scripsit; & alias rescriptum est, non esse utique epistolis eorum credendum, qui quasi damnatos ad Præsidem remiserint. idẽ de Irenarchis præceptum est; quia non omnes ex fide bona elogia scribere compertum est: Sed & caput mandatorum extat, quo Diuus Pius cum prouinciæ Asiæ præerat, sub edicto proposuit, vt Irenarchę cum apprehenderint latrones, interrogẽt eos de socijs, & receptatoribus, & interrogationes litteris inclusas, atque obsignatas ad cognitionem magistratus mittãt. Igitur qui cum elogio mittuntur, ex integro audiendi sunt, & si per litteras missi fuerint, uel etiã per Irenarchas perducti. Et ideo cum quis ἀνάκρισιν, id est quæstionem seu inquisitionem faceret, iuberi oportet uenire Irenarchen, & quod scripserit exequi, & si diligenter ac fideliter hoc fecerit collaudandum eum, si parum prudenter non exquisitis argumentis, simpliciter denotare, Irenarchen minus retulisse: Sed si quid malignè interrogasse, aut non dicta retulisse, pro dictis eum compererit, ut uindicet, in exemplum, nequid & aliud postea tale facere moliatur. Hactenus ille. Cum ergo hi grassatores prohiberent, non abs re dictum est[h] Irenarchas disciplinę publicę, & corrigendis moribus pręfici: quorum munus est personale. Hi etiam vectigalia ex mercibus aliundè aduectis exigebant: Cõstantinus,[i] prouinciales inquit, pro rebus, quas ad vsum proprium uel adsiscũ inferunt, aut exercendi ruris gratia reuehunt, nullum vectigal a stationarijs exigãtur. Ea verò quę extra prędictas causas, uel negociationis causa portantur, solitæ præstationi uel pensitationi subiugamus, capitali pœna proposita stationarijs, & vrbanis militibus, & cæteris personis, quorum auaritia id tẽtari firmatur. Hęc ille. Quare his ex publico annonę pro ipsis alẽdis, & capita seu pabula pro equis secundum locorum consuetudinem præstabantur. (l. super. 9. C. de iur. fisci.) Verum postea Irenarchę tanquam pacis turbatores, & moribus corrupti ab Honorio & Theodosio aboliti fuerũt.[k] Sed eorum verbis in contrariam sententiam detortis, a Iustiniano[l] restituti sunt. His hodie successerunt pręfecti satellitum, qui per ciuitatum territoria ad perquirendos reos obequitant, & qui in ciuitatibus commissa crimina denunciant.

g l. Diuus 6. ff. de custo. reor.

h in l. vlt. §. Irenarchæ 7. de mun. & hono.

i in l. vniuersi. 5. C. de vectig. & commiss.

K l. 1. C. Theo. de Irenarch.

l qui mandauit compilatoribus vt suam sententiam in l. vni. C. de Irenarch. ponerent, abrogata d. l. unic. C. T. eod.

Quemadmodum uerò in plerisque ciuitatibus & earum finibus, qua iter frequẽtius erat, stationarij milites constituebãtur, ita & in portubus, ad quos frequentius naues commeabãt, custodes locabantur, qui eius loci curam haberent, & ab hostium, aut piratarum incursionibus naues tuerentur, fugientes latrones caperent: oleum, vinum, aut liquamina, uel ferrum ad Barbaros Imperij hostes perferri non paterentur,[m] ac tumultus prohiberent. His Limenarcha pręponebatur, quasi portus pręfectus, quem Greci λιμένα uocant, & muneribus personalibus astringi Arcadius scribit.[n] Hi seruos fugientes retinebant. Paulus,[o] Limenarchę, inquit, & stationarij, fugitiuos deprehensos recte in custodia retinent. Idem ab ordine decurionum quemadmodum Irenarchæ, nec

m l. 1. & 2. C. quæ res export. non deb.

n d. l. vlt. §. hi quoque. de muner. & hon.

o l. 4. ff. de ser. fugit.

nisi liberi creabantur. Diocletianus, [a] Non idcirco minus, ait, quod te limenarcha creato, nemo contradixit reipublicæ nomine, moueri tibi status quęstio potest. Dubium auté ibi erat, quia limenarcha creatus a republica, illum honorem, qui liberorum hominum proprius est, cõsecutus fuerat: liber esse uidebatur. Sed quoniam hominis fortè statum ignorans respublica eum limenarcham creauerat, nõ ob id eum vel ingenuũ iudicasse, vel seruum manumisisse censetur. Malè autem Accursius [b] limenarcham pro eo, qui imperij limitibus pręerat, interpretatur: Hi enim Comites aut Duces cum imperio a Cęsare creabantur. [c] limenarchę vero a decurionibus portus custodes eligebãtur. Rarum præterea est, ut idem vocabulum ex Græco & Latino cõponatur, inquit Budæus. [d] vnde quasi limitis archus non rectè diceretur. Deinde a limite, non limenarcha, sed limitarcha vocaretur. Portus autem in iure nominati, olim insignes, & frequentati erant Capua, uel Cassiopa, in Campania, Dyrrachium in Epiro, & Brundusium in Calabria, quo vltrò citroq; nauigabatur. [e] Item Aquileia, quæ nunc est mediterannea, vnde in Cyrenensem oram trãsmittebatur: [f] & in Syria Berytum, unde Brundusium nauigabatur. [g] Alexandriæ quoq; portus celebratur [h] vbi erat orbis emporium, & portus Romę, seu Hostiæ. [i]

a l.non idcirco. 38.C.de libera. caus.
b in d.l.4.& l. non idcirco.38.
c l.2.§.pro limitaneis. C.de offic.P.P. Africæ.
d in d.§.hi quoque.
e l.1.§.igitur. de exercitoria.
f l.pen.§.vlt.locati.
g l.qui Romæ. 122.§.Callimachus. de uerb. obligat.
h l.1.C.de frumento Alexan.
i l.1.C.de can. frumen.vrb.Romæ.

DE AEDILIBVS. Cap. XIX.

PRIMVM Romę ædiles curules creati sunt, vt plebiscita in Cereris ædem deferri curarent. [k] Sed Theophilus [l] eos ædium sacrarum curam habuisse scribit: & inde ædiles appellatos: postmodum rebus venalibus præpositi, tam mobilibus, quam soli, cũ vitio venditis ius dicebant. [m] Ob id edictum ædilitium nuncupatum proponebãt, quo iusto pretio annonam vendi iubebant. [n] Mensuras quoque vt æquę essent, prospiciebant & quas iniquas deprehẽdissent frangebãt. Vlpianus. [o] Si quis inquit, mensuras conduxerit, easque magistratus frangi iusserit: si ęquę sunt, ita demum eum teneri, si culpa eius id fecit ędilis: Hęc ille. Mox alij ędiles Romę sternẽdis reparandisque vijs a censoribus sunt pręfecti, qui cum alijs negotijs occupati, huic muneri sufficere non possent, ex S C. Quatuor viri viarum curandarum sunt creati. [p] Rursus cum neque hi sufficerent: duabus tribusuè vijs singuli curatores sunt pręfecti: qui earum curatores vocabantur: sed cum is magistratus incertus esset, & ad tempus prout res exigebat constitutus, eum ordinarium Cæsar Augustus fecit. Hęc Romę, cuius exemplo etiam in municipijs ędiles ędibus vijsq; restaurãdis sunt prępositi: q etsi edicendi ius non habuere, res tamen venales curabant, & in vendendis vtensilibus delinquentes flagellis cædebant. [q] Quorum officiũ latè Papinianus in astynomici libro singulari Græcè scripto explicat: [r] sed ita Latinè versus est. Aediles curam gerãt per vrbem viarum, vt complanentur; neuè flumina damnum dẽt ædibus, & vt pontes sint quocunque loco opus fuerit. curent etiam, vt priuati muri, vel alij, vel ædium, qui in viam publicam ferũtur si ruinosi sint, ædium domini eos vt oportet, demoliãtur, ac reparent: Quòd si non demoliantur, neque reparent, eos multent, donec vitium emendauerint. Prouideant quoque ne quis uias publicas effodiat, aut aggeribus obstruat, neuè quid in via exędificet: Quòd si contra factum fuerit, seruus a quocunque qui eum deprehenderit, cædatur: liber verò ædilibus indicetur, qui in eum lege animaduertent, & factũ opus destruent. Præterea vt antè suas quisque ædes, vias publicas reficiat, & aquæductus qui sub dio sunt, purget, ne quid euntem currũ impediat. Et qui conductas ædes inhabitant, si earũ dominus non reparet, ipsi reparent, & impensam in pẽsionem imputabunt. Procurent etiã, ne quid ante officinas ponatur, nisi fullo vestimenta ad auram recreet, vel faber rotas exponat; ita tamen & hi collocẽt, ne euntem currũ impediant. Neque etiam quenquam in via rixari, aut stercora eijcere, vel morticina, pellesue proijcere permittant. Hæc ille. Ex quibus apparet ædiles ius multandi & viarum, quæ in vrbe erãt, curam habuisse. Sed & ea quæ in via reposita inueniebant, perdere, & cõcidere poterãt. Paulus. [s] Lectos, inquit, emptos ædilis, cum in via publica positi essent, concidit. si traditi essent emptori, aut per eum stetisset, quo minus traderentur, emptoris periculum esse placet. Hæc ille. Cum verò maximam curam viarum extra vrbem sternendarum, veteres haberent, tanta eas magnificẽtia sternebant, vt tria in fabricis Roman. se admirari Dionysius diceret, vias nempe, aquęductus & cloacas; Lapides.n. siliceos quadratos, ad sternẽdas vias ab Appio cæsos fuisse Procopius [t] scribit, qui tãta firmitate connexi erant, ut non compositi, sed natura sic editi uiderentur.

Publicorum etiam balneorum in quibusdã municipijs curam habuisse ædiles uidetur, quæ ipsi quandoque municipibus, vt gratuitò lauarentur præstabãt. Alfenus. [u] Aedilis, inquit, in municipio balneas conduxerat, ut eo anno municipes gratis lauarentur. post tres menses incendio facto, respõdit posse agi cum balneatore: Hæc ille. Id officium inter personalia Arcadius [x] recenset, quæ illos subire dicit, qui ad reficiendas uias eligi solẽt, cum nihil de proprio patrimonio in hoc munus conferãt. Hęc munera plerisque in ciuitatibus erant curatoris reipublicæ, qui ædilis alijs in locis creabatur. In quibusdam vterq; magistratus cõstituebatur, cum vnus omnibus his curis superesse non posset.

K l.2.§.item cũ essent. ubi Zasius. de ori. iur.
l in §.proponebant. Institu.de iur.nat.gent.& ciuil.
m l.1.in princ. de ædil.edit.
n l.ideo.17.ff. de compensat.
o l.item quæritur.13.§.si quis mensuras.locat.
p d.l.2.§.deinde cum esset necessarium de orig.iur.
q l.eos.11.ff.de decurionib.
r & in l.1.de via publica.
s l.lectos.12.de peric.& com. rei uend.
t li.1.belli Gothici.
u in l.qui insulam.30.§.1.locati.
x l.vlt.§.Irenarchæ.de mun.& honorib.

ſet. Arpinates ſolum creabant ædilem, qui omnium magiſtratuum munere fungebatur. Cicero [a] ædilem filium meum fieri volui. is enim magiſtratus in noſtro municipio, nec alius vllus creari ſolet. Aufidenates, Gabij, & Aretin. ædilem & ipſi habebant, Iuuenalis [b] & Perſ. [c] Spartianus. [d] per Latina oppida dictator, ædilis, & duũuir fuit. Aediles Græci ἀγαρονομ̃ς vocant, a quo munere immunes fuiſſe philoſophos, Rhetores, Grãmaticos, & Medicos, Modeſtinus ſcripſit [e] qui a Latino interprete malè vertitur: immunes enim dicuntur, eſſe ab ἀγαρονόμιων id eſt ædilitijs curis, pro quibus alia verba ineptè ſcripta reperiuntur. Hunc magiſtratum eſſe opinor, quem D. Paulus in fine epiſtolæ ad Rom. œconomum appellat: ſalutat, inquit, vos eraſtus œconomus ciuitatis ſcilicet Corinthi. D. Hieronymus vertit Arcarius, D. Ambroſius diſpenſator: erat, ait, quaſi curator, qui dictante iuſtitia, gubernabat ciuitatem, maximè in pretijs moderandis.

a epiſt. 13.
b Satyr. 10.
c Prima.
d In Hadriario.
e L. ſi duas. 6. aliàs incipit. l. Sed & reprobari. §. eſt autem imperatoris, de excuſat. tutor.

DE ARCHEOTIS ET AEDIVM cuſtodibus. Cap. XX.

ABVLARIVM locus erat, in quo ſcripturas publicas reponebant, Græcè ἀρχεῖον dictum, vt ait Suidas. Id eſt antiquarium in quo vetuſtæ memoriæ res conſeruabantur. aliqui chartophylacium ſeu grammatophilacium, uel archium vocant. [f] Qui vero huic loco, & ſcripturis præficiebatur, archeota ab ipſo archiuo nuncupabatur. [g] Latini antiquarium appellant. Leo A. [h] antiquarios, inquit, qui habentur in ſcrinio memoriæ nunquam minus eſſe, quàm quatuor volumus. Hi codices ciuitatis conſeruabant, & vetuſtate corruptos deſcribebant. Valentinianus [i] Antiquarios, ait, ad bibliothecę codices componendos, & pro vetuſtate reparandos quatuor Græcos, & tres Latinos ſcribendi peritos legi iubemus. Diuus Gregorius. [k] Antiquarios, ait, librarios reperij. His ſucceſſere qui magiſtri archiui, alibi cancellarij ciuitatum appellantur. Aedes vbi magiſtratus iudicabant, & ipſæ archia dicebantur, vt Suidas & Budæus tradunt, quas proprij curabant miniſtri. [l] Latinè prætoria vocantur. [m]

f L. moris 9. de pœnis, §. 1. nouell. 14. ſeu aur. de defenſ. ciu. §. pen. nouell. 50. ſeu aut. de his, qui ingrede ad appell.
g L. vltim. §. hi quoq; de mun. & honor.
h L. hac parte. 10 C. de prox. ſacr. ſcrin.
i l. 2. C. The. de ſtud. libera. vrb. Rom.
K In 1. dialog. cap. 4.
l d. l. vlt. §. hi quoque.
m l. omnes, §. 1. C. de epiſ. & cleric. l. lecta. ff. ſi cer. pet.

DE TABVLARIIS LOGOGRAPHIS & cenſualibus. Cap. XXI.

Cod. de tabularijs, ſcribis logographis, & cenſualibus.

RANT & plures ſcriptores in ciuitate, quorum aliqui tabularij, quidam ſcribę, nonnulli logographi, alij cenſuales vocabantur: ſed omnes generali vocabulo ſcribæ, & tabularij. illorum uero qui propriè Tabularij dicebantur munus erat, eorum qui tributa ſoluiſſent, nomina in codicem referre. Conſtantinus. [n] Ducenarij, inquit, & centenarij, ſiue ſexagenarij, non prius debent aliquem ex debitoribus conuenire: quàm a tabulario ciuitatis nominatim breues accipiant debitorum. Breues pro ſcriptura debitorum nomina continente accipiuntur. Arcadius A. [o] Tabularios, ait, oportet fideliter prouidere nomina debitorum. Conſtantinus quoque prohibet, [p] nè ciuitatum tabularij, tributa, quæ a potentioribus ſoluenda ſunt, inferioribus iniungant. Hi & eorum filij, huic oneri erant obnoxij. [q]

Scribæ vero dicebantur, qui magiſtratuum, ſeu duumuirorum, aut defenſorum ciuitatum acta notabant: quod & ipſum munus erat perſonale. Arcadius Iuriſconſ. [r] Scribæ, inquit, magiſtratuum perſonali muneri ſeruiunt. In eodem ſenſu ſcribas accepiſſe Conſtantius A. videtur [s] dum ait, Nulli omninò ex tabularijs, vel ſcribis, vel logographis, eorumque filijs, in quocunque officio militent, ſed ex omnibus officijs, nec non etiam ſi intra noſtrum palatium militant, necdum impleto quinquennio reperti & retracti, protinus officijs municipalibus reddantur: Hæc ille. Eorum officium ſcribatus vocabatur. [t] Logiſtas verò reipublicæ curatores vocatos fuiſſe ſuprà diximus; a quibus logographi differunt: Hi enim rationes tributorum ſcribebant, [u] illi negocia Reipub. Quanquam logographos Suidas pro his accipiat, qui iudiciorum acta conſcribunt.

Cenſuales vero erant qui ſub magiſtro cenſus publica monumenta ſcribebant, apud quē teſtamenta aperiebantur, & publicabantur: [x] ſed in primis patrimonium cuiuſque deſcribebant. [y] Arcadius. [z] Pari modo, inquit, qui acceptandis, ſiue ſuſcipiendis cenſualibus profeſſionibus deſtinantur, ad perſonalis muneris ſolicitudinem animum intendunt. Cæterum decuriones ipſi inuiti cenſuales non creabantur: ſed ſponte hoc onus ſuſceptum, poſtea relinquere non poterant. [a] Hi generali vocabulo tabularij vocati, olim ſerui erant; [b] vnde ſerui publici vocantur, [c] & ſerui ciuitatis. [d] Itaque errant Accurſius, & alij, qui ſeruos publicos pro hodiernis tabellionibus interpretantur, quorum auctoritas olim nulla fuit. Nec extraneis, vt vulgò creditur, ſtipulari poterant, id enim tantum ſeruis publicis id eſt reipublicæ licebat, tanquàm ciuium mancipijs, non alijs perſonis liberis. Sed poſteà cautum eſt, vt prædicti tabularij liberi tantum ordinarentur. [e]

n l. 1. C. de exact. tributor.
o l. miſsi opinatores. 7. C. eo. ti.
p in l. 1. C. de cenſib.
q l. 1. C. de tabular. l. vltim. §. hi quoque. ff. de mun. & hon.
r in d. l. ult. §. maſtigophori. de mun. & hon.
ſ d. l. 1. C. de tabular. fac. l. pen. C. de defenſorib. ciuit.
t l. 4. C. de appellat. l. 1. §. 2. de mun. & hon.
u l. 1. & vlt. C. de tabular.
x l. teſtamenta. 18. l. conſulta. 23. C. de teſtam.
y d. l. 1. §. 2. de mun. & honor.
z in d. l. vlt. §. pari modo. ff. e.
a d. l. 1. C. de tabular.
b l. vltim. C. de ſeru. reip. manum.
c l. non aliter, 18. de adoptionib. l. mutus. 43. §. ſi procurator. de procuratoribus. l. 2. rem pupilli ſalu. fore. §. cum autē Inſtit. de adoptionib.
d l. fin. quod cuiuſque vniuerſ. nomine.
e l. generali. 3. C. de tabular.

DE GYMNASIARCHIS. *Cap. XXII.*

SOLEBANT Græci in stadijs seu amplis spacijs porticibus circundatis in palęstra, aut alio modo exerceri. In interioribus verò cubiculis vngebantur, & lauabātur, & in ex hædris propè sitis philosophi disputabant, cum enim nondum esset copia librorum, ipsi disputando se exercebant, vt ait Suidas.[a] His locis præfecti Gymnasiarchi vocabantur, qui prædictas exercitationes ordinabant, & eorum curam gerebant. ab eo munere Philosophos, Rhetores, Grammaticos, Medicosque immunes esse Modestinus scribit.[b] Cicero.[c] Demoliendum, inquit, curauit Demetrius Gymnasiarchus, quod is ei loco præerat. Quia uero in his gymnasiis, & Philosophi versabantur, & rei litterariæ gymnasium, diatriba est appellatum, de quo Ant. August.[d]

a in uerb. γυμνασία.

b in l. si duas. 6. aliàs l. sedet reprobari. §. cō similiter. de excusat. tut.

c in Verrem, loquens de signis.

d in d. l. si duas. 6. §. philosophos.

DE XENOPAROCHIS ET CAmelarijs. *Cap. XXIII.*

LEGATIS in vrbem uenientibus, sal, ligna, cætera quoque ad vsum, & victum necessaria ex publico subministrabātur, cui muneri præfectus Xenoparochus vocabatur, vt Acron, Budæus, & alij tradiderunt, quod & ipsum munus personale censebatur.[e] Onus uero hospitem in domibus recipiendi, munus non personæ, sed patrimonij est.[f]

Erant & Camelarij, qui camelorum curam habebant: Nam si exercitus impedimenta ob expeditiones publicas comportanda erant, camelis utebantur, quibus & Camelarijs, ex publico cibaria præstabantur. Sed camelorum curam habentes, plurimi in albo descripti erant, qui ordine singuli sua uice citabantur, vt hoc personale munus subirent: Nec nisi corporis infirmitate excusari poterāt. Arcadius,[g] Camelasia, inquit, similiter personale munus est, nam ratione habita & alimentorum, & camelorū, certa pecunia camelarijs dari debet, vt solo corporis ministerio, obligentur. vnde constat camelorum curam, quæ καμηλασία[h] seu camelasia appellatur, inter personalia munera connumerari. Qui hæc curabat, camelarius dicebatur.[i]

Erat aliud huic simile personale onus, Tyrones uel equos ad exercitium perducendi, vel res alio modo quam per camelos peruehendi, ut annonam, uel pecuniam fiscalem, aut uestem militarem persequēdi. Arcadius,[k] Tyronum, inquit, siue equorum productio, & si qua alia animalia necessario producenda, uel res peruehendæ siue persequendæ sunt, uel pecuniæ fiscales, siue annona, uel uestis, personæ munus est: cursus vehicularis sollicitudo, item angariarum præbitio personale munus est: Hæc ille. Vbi enim arma, aut aliæ res ad exercitum erant transmittendæ, magister officiorum præfectum prætorio monebat, ut singulas ciuitates, naues, equos, aut plaustra, prout usus exigebat ex publico exhibere iuberet,[l] quod oneris genus angaria uocabatur, & pro locorum proximitate res transmittebantur.[m] Conferebant autem prouinciales buccellatum panem, uinum, acetum, laridum, carnem ueruecinam, & paleas, quas ultra viginti milliaria uehere non cogebatur.[n] Idem erat in uestibus militibus exhibendis,[o] quibus singulis unus præficiebatur, qui eas exciperet. Arcadius quoque[p] uehicularis cursus sollicitudinem munus personale esse scribit. intelligendum est, cum quis uehicula publica ad currendum destinata curabat: ut pabula equis præberentur, & mansiones restaurarentur: quæ omnia sunt munera personalia, ob utilitatem publicam excogitata.

e d. l. ulti. §. hi quoq;. de mun. & hon.

f l. & qui origi nem. 3. §. munus. dict. tt.

g d. l. ult. §. carmelasia. ff. d. t.

h d. l. i. §. 2. de mun. & honor.

i d. l. 1. §. 2. & l. vlt. §. carmelasia.

K in d. l. ult. §. 1.

l l. ult. C. de fabricensib.

m l. pro locis. 6. l. mediterraneæ. 9. C. de annon. & tribut. l. sicut. 4. C. de erogat. milit. annon.

n l. 1. 2. & seqq. imo tot. ti. C. de erogat. mil. ann.

o l. 1. C. de mil. veste.

p in d. l. ult. §. 1. de mun. & honor.

DE NYCTOSTRATEGIS. *Cap. XXIIII.*

ARCENDIS incendijs, quæ plurimum nocte oriri solent, olim cum familia publica Triumuiri præerāt nocturni vocati. Paulus,[q] apud vetustiores, inquit, incendijs arcendis præerant, qui ab eo quòd excubias agebant, nocturni dicti sunt, hos Græci νυκτοστρατηγους appellant, quod & ipsum munus personale fuit, in municipijs frequentatum. Arcadius,[r] Sed & Nyctostrategi, & pistrinorum curatores personale munus ineunt. Legendum enim est nyctostrategi, ut Florentiæ, non nycostrategi. Romę verò præfectus vigilum fuit, nam pluribus vno die ortis incendijs, Augustus septem cohortibus opportunis locis constitutis his septem tribunos, & omnibus præfectum vigilum præfecit.[s] Postea Constantinopoli antiquo uocabulo abolito, Prætorem populi Iustinianus instituit,[t] de quo supra latius dixi.

q l. 1. ff. de off. præf. vig.

r in d. l. ulti. §. legati. de mun. & hono.

s l. 2. & 3. de offic. præf. uigil.

t l. Nouella 13.

DE AGONOTHETIS ET MASTIgophoris. *Cap. XXV.*

SACRIS certaminibus Agonothetæ præerant:[u] qui aliquando βραβευταὶ, Latinis, & Vlpiano designatores vocantur; hos comitabantur lictores, a Græcis μαστιγόφοροι, nominati, qui ad submouendam turbam flagra gerebant, & inde nomen habuerunt, quasi flagriferi

u l. septicia. 10. de pollicitat.

a d.l. ult. §. mastigophori. de mun. & honor.

feri dicti, qui & ipsi inuiti hoc munus subire compellebantur. Arcadius, [a] Mastigophori quoque, inquit, qui agonothetas in certaminibus comitantur, & scribæ magistratus, personali muneri seruiunt: ità legitur Florentiæ. Alij codices habent sacris certaminibus, quæ in Græcia erant quatuor Nemæa, Pythia, Istmia, & Olympica, de quibus alibi dixi. Sed ego hic malo de certaminibus, quæ in diuersis ciuitatibus fiebant, intelligere: & licet Suidas Agonothetas propriè uelit esse, qui scenicis ludis præsunt, de alijs tamen certaminibus, quæ in circo fiebant, aut pugillatu, Arcadius sentit. Currentium equorum spectaculis ijdem præficiebantur, de quibus alibi legitur. [b]

b in l. 1. eo. tit.

DE LEGATIS. Cap. XXVI.

Cod. de legatis.

AB ordine Decurionum Legati plerumque ad Principem etiam inuiti mittebantur hi, qui trium superstitum filiorum nu mero excusati non fuissent, [c] vel qui biennio post aliam susceptam legationem non uacauissent. [d] ob leues causas olim legati ad Principem mittebantur; Nam Bysantij quotannis ad salutandum Traianum cum viatico seu legatiuo duodecim millium numum destinabant, quod Princeps prohibuit. Plinius, [e] requirenti, inquit, mihi Bysantiorum Reipub. impendia indicatum est legatum ad te salutandum omnibus annis cum psephismate mitti, eique dari numum duodena millia. erant eius temporis C X X. aurei, ex nostris plus C L X X X. Hæ legationes vt superfluæ sunt arctatæ, & statutum, vt non nisi ex necessaria causa mitteretur ad Principem, & causam comprobaret Præses, qui suis litteris legatum comitabatur, ut Honorij & Theodosij rescripto cauetur, [f] quod etsi de Alexandrinis loquitur, Iuris tamen Interpretes ad alias ciuitates extendunt. Idem est si prouincia ad Imperatorem Legatum destinare uelit. Nam Præfectis Prætorio, cui illa subest, causam examinare debet, an sit mittendus, [g] ciuitas verò in primis legatum eligere, & decretum de eo mittendo scribere, cui decuriones subscribunt, [h] & hoc græcè psephisma uocatur. [i] Nemo verò proprio ære legationem suscipere cogitur, sed a Repub. viaticum vel legatiuum constituitur, [k] Arcadius, [l] Legati, inquit, qui ad sacrarium Principis mittuntur, quia viaticum, quod legatiuum dicitur, solent accipere, personale munus ineunt. Huius legatiui & Vlpianus meminit. [m] Legationes quomodo ordinarētur, Honorius ad Monaxium P. P. scribens his verbis explicat. [n] Quoties legatio destinatur, vniuersos curiales præcipimus, qui intra vrbem consistunt, si nô ægritudine vel alia excusabili necessitate impediuntur, in locum curiæ conuenire, & decreta sua propria subscriptione firmata uiro spectabili Præfecto Augustali insinuare, ut eius relatione tuis virtutibus intimata, & sub examine tuo perpensa venire necnè legati debeant, ordinetur, nulli penitus legatione libera committenda. Creabantur & ad census accipiendos legati, quod & ipsum munus personale erat, Hermogenianus, [o] Ad census, inquit, accipiendos legati creari, videbantur, quum ad debita Reipub. vectigalia accipienda mittebantur. In eligendis Legatis hic etiam ordo seruabatur, vt prius his, qui ætate, dignitate, & loco præcedebant, hoc munus demandaretur, & ordine sequentes per vices vocarentur, nisi fortè rei magnitudo primores eligi desideraret, tunc enim ab hoc ordine receditur. [p] Quo tempore quis fungitur legatione, neque alienis, neque proprijs negotijs interponere se debet. [q] Numerus quoque legatorum est præfinitus, ne plures quàm tres mittantur. [r] Proprium uero & personale munus est legationis, quod per alium quàm filiũ perfici non potest. [s] Priuilegium habent Legati, ne conueniantur in causis ciuilibus tempore, quo legatione funguntur, nè a ministerio & officio sibi iniuncto auocentur, [t] si tamen in legatione deliquerint, uel ipsi vel eorum serui, Romæ puniuntur. [u] Debitores Reipub. aut infames legati fieri non possunt. [x] Veredis cursus publici legati etiam ciuitatum vehebantur, siquidem Valentinianus, eos qui ex causis minus necessarijs venerint, cum iniuria animalibus proprijs ad prouinciam reuerti iussit. [y] Gratianus cum vniuersa diœcesis vnum vel duos legatos ad Principem mittēdos elegerit, vnius rhedæ cursus publici illis euectionem concedit. Prouinciarum vero Legatis singulas angarias permittit. [z] id est singulos equos. Cum vniuersa diœcesis de legato ad comitatum Imperatoris mittendo conueniebat, nullum requirebatur decretum, nec alicuius iudicis negociorum examinatio, sed quod maiori parti primatum ciuitatum placuisset, obtinebat. [a] Si vero prouincia Legatum destinare volebat, cuiusque prouinciæ curiarum primates in metropolim conueniebant, in cuius loco publico de occurrentibus negotijs tractabant, & quod maior pars probasset, fiebat, [b] modò P. P. assensus interuenisset, [c] Cũ ad Principis comitatum Legati peruenissent, prius in Præfecti prætorio auditorio eorum petitiones, nulla tamen facta determinatione examinabantur, deinde in Principis consistorio ab epistolaribus recitabantur, qui ex sententia Principis responsum scribebant. [d]

Soliũ uerò, in quo Legatos Princeps audiebat, Corippus Africanus [e] ita describit.

Atria prælargis extant altissima tectis.
Sole met. llorum splendentia, mira paratu.

Bb 4 *Et facie*

c l. 1. C. de legatio lib. 19.
d l. 3. C. eod.
e episto. 3. ad Traian.
f l. ult. C. eod.
g l. pen. C. eo.
h d. l. ult.
i episto. 3. & Cicero pro Flacco.
k l. 2. in fin. l. filio. ff. eo.
l in l. ult. §. legati. ff. de mun. & honor.
m in l. 2. ff. de legati.
n in l. quoties 15. C. Theo. eo.
o in l. 1. de legati.
p l. 3. §. preses. ff. de mun. & ho no. l. 4. §. pen. ff. eod.
q l. Paulus in fin. ff. eo.
r l. 4. in fi. ff. eo.
s d. l. 4. §. legati.
t l. si quis in legatione l. non alias §. 1. & 2. cum l. seq. ff. de iud. l. non distin gnemus §. item si quis. ff. de arbitr. l. cum qui §. 1. ff. de consti. pecun. l. 3. & 5. ff. eod.
u d. l. non aliàs.
x l. 4. in prin. & §. 1. ff. eo.
y l. 6. C. Th. de legat.
z l. 9. C. The. de legat.
a d. l. siue 9. C. Theo. eod.
b l. si quod 12. & seq. C. Theo. eod.
c l. 14. C. Theo. eod.
d l. quotiescunque. 10. C. The. eod.
e lib. 3. in laudem Iustini minoris.

Et facie plus mira loci, cultuque superba.
Nobilitat medios sedes Augusta penates,
Quattuor eximijs circumuallata columnis.
Quas super ex liquido præfulgens cymbius auro,
Immodico similans conuexi climata cœli,
Immortale caput, soliumque sedentis obũbrat
Ornatum gemmis, auroq; ostroque superbum.
Quattuor in sese nexos curuauerat arcus
Per læuam dextramque tenens victoria partem,
Altius erectis pendebat in aere pennis,
Laurigeram gestans dextra fulgente coronam.
Mira pauimentis, stratisq; tapetibus ampla
Planicies, longoque sedilia compta tenore.
Vt lætus Princeps solio consedit in alto,
Membraque purpurea præcelsus sede locauit.
Legatos Auarum iussos intrare Magister
Ante fores primus diuinæ nunciat aulæ.
Orantes sese vestigia sacra videre.
Clementis domini, quos voce & mente benignus.
Imperat admitti.
Verum vt contracto patuerunt intima velo
Ostia, & aurati micuerunt atria tecti.
Cæsareumque caput diademate fulgere sacro
Ter gazis suspexit Auar, ter poplite flexo
Pronus adorauit, terræque affixus inhæsit.
Hunc Auares alij simili terrore secuti
In facies cecidere suas, stratosque tapetos.
Frõte terunt, longisq; implent spaciosa capillis
Atria, & Augustam membris immanibus aulam.
Vt clemens Princeps legatos surgere iussit,
Offici stratos iussu monituque iubentis,
Erexere viros. Quod poscitis ore sereno,
Clementer regnator, ait, memorate, docete,
Et vestri regis, quæ sit legatio, ferte.

DE

DE CORPORIBVS ARTIFICVM.

PRAETER magiſtratus, & alios diuerſa officia obeuntes, erant & corpora artificum, quæ perſonalium onerum immunitate gaudebāt, & hos numero XXXII. Taruntenus Paternus recenſet. [a] Conſtantinus vero ad Maximum XXXV. nominat, [b] ſunt autem ſequentes.

a in l. vlti. C. de iur. immu.
b in l. 2. C. Theodoſ. de excuſa. artif. l. 1. C. eo.

1 ARCHITECTI. Hi ſunt, qui ædificiorum membra diſponūt, & eorum formam deſcribunt. Conſtantius ad Leontium P.P. [c] Architectos, inquit, qui diuiſiones partium omnium, inciſioneſque ſeruant, menſuriſque & inſtitutis operam fabricationi ſtringunt, immunitatibus gaudeant, & ſuſcipiant docendos, qui docere ſufficiunt. Hi prius liberalibus litteris imbuebantur, quàm hanc artem diſcerent. Conſtantinus ad Felicem Proconſ. Africæ, [d] Architectis, inquit, quàm plurimis opus eſt, ſedquia non ſunt, ſublimitas tua in prouincijs Africanis ad hoc ſtudium eos impellat, qui ad annos fermè duodeuiginti nati, liberales litteras deguſtauerint, quibus vt hoc gratum ſit, tam ipſos quàm eorum parentes ab his, quæ perſonis iniungi ſolent, volumus eſſe immunes, ipſiſque qui diſcent, ſalarium competens ſtatui. De Architectura libros x. ad Auguſtum M. Vitruuius ſcripſit, in quorū initio ſic ſcribit, Architectura eſt ſciētia pluribus diſciplinis, & varijs eruditionibus ornata, cuius iudicio probantur omnia, quæ a cæteris artibus perficiuntur opera. & ſubdit Architectum, litteratum eſſe oportere, peritum graphidos, eruditum geometriæ, optices, arithmeticæ, philoſophiæ, & muſicæ, hiſtorias plures, & reſponſa iuriſconſultorum noſſe, & aſtrologiam, cœlique rationes cognitas habere. Quare non mirum, ſi cæteris architecti ut digniores præponuntur.

c in l. 3. C. Theodoſ. eod.
d in l. 1. C. Theodoſ. eod. & in l. vlt. C. eo.

2 MEDICI. Hi quarto loco in codice Theodoſiano locantur. Accurſius legit, mulomedici, pro medicis omnium brutorum, neque enim de medicis hominum loquitur, qui non ſunt artifices. In codice Theodoſiano ſeparatim medici locantur, & poſt alios mulo medici. In baſilicis ſcriptum eſt, medici, & equorum medici. Medicos hic Cuiacius chirurgos eſſe putat. Hos Paternus veterinarios vocat. [e]

e in d. l. vlt.

3 PICTORES. Iſti cenſum capitis etiam ſerui non pendebant, [f] hoſpites recipere non cogebantur. [g] pergulas & officinas in locis publicis ſine penſione tenebant, in ciuitate, quam elegerant morabantur, alijſque priuilegijs gaudebant. [h]

f d. l. vlt. C. Theod.
g l. archiatros. C. de metatis, d. l. ult. C. T. eo.
h d. l. vlt.

4 STATVARII. Qui hominum marmoreas effigies formabant, vt omnibus eſt notum.

5 MARMORARII. Qui non ſtatuas, vt præcedentes, ſed alia marmora ſecant, expoliunt, & exculpunt.

6 LECTICARII ſeu ARCARII. Ita Accurſius & Alciatus. Lecticarij ſunt, qui faciunt lecticas, ita hos Pōponius, [i] & Martianus [k] appellant. Alij legūt Lectarij, qui lectos faciūt, ſeu Laccari, qui puteos fodiunt. Sed hi inter ſe longe diſtant, cum tamen eos pro affinibus illa dictio, ſeu, ponere videatur. In codice Theodoſiano, [l] omiſſis lectarijs, legitur, laquearij, qui laquearia fabricant, & ita fortè reponendum, Tectorij ſeu Laquearij.

i in l. ſi ex toto, 8. §. 2. de leg. 1.
k in l. legatis. 1. de leg. 3.
l in d. l. 2.

7 CLAVICARII. Qui claues efficiunt. In codice Theodoſiano omittuntur.

8 QVADRATARII. ita etiam legitur in codice Theodoſiano, non Quadrigarij: illi ſunt, qui marmora ad amuſſim quadrant, quos Græci λιθοξόοι? [λιθοξύκτας] appellant: & ex vitis quatuor coronatorum Accurſius & Alciatus Quadratarios vocari arguunt.

9 STRVCTORES. id eſt, ædificatores ſeu Fabri murarij: vnde canales ſtructiles à Vitruuio lib. 8. cap. 7. & Palladio lib. 9. cap. 11. appellantur, qui calce ligatis lateribus fabricant. A Paterno [m] bucularum ſtructores vocantur.

m in d. l. vlt. de iur. immu.

10 SCVLPTORES ligni, qui in ligno imagines hominum & brutorum effingunt. In codice Theodoſiano hi ſimpliciter ſculptores nominantur.

11 MVSARII. In codice Theodoſiano legitur Muſiuarij. ſunt, qui emblemata ſeu opus vermiculatum ex teſſellis marmoris varij coloris in homines, & varias animalium formas effingunt, vulgò muſaicum vocant. Spartianus in Peſcēnio Nigro. Nunc, inquit, in Cōmodianis hortis in porticu curua pictum de muſiuo inter Commodi amiciſſimos videmus ſacra Iſidis ferentem.

12 DEAVRATORES. Qui vaſa, arma, aliaque inaurant, ita & in codice Theodoſiano nominantur.

13 ALBINI. quos Græci κονιάτας appellant. In codice Theodoſiano Albarij dicūtur, & fortè rectius. Sunt qui incruſtant & dealbant parietes, tectores ab Vlpiano dicti: [n] ita

n in l. ſi ſeruus ſeruum 27. §. vl. ad l. aquil.

etiam

etiam vocat Tertullianus de idololatria, scit, inquit, albarius tector & tecta sarcire, & tectoria inducere, & cisternam liare κονιάτας, inquit Suidas, οἱ τοὺς τοίχους παραχρίοντες idest, muros dealbantes.

14 ARGENTARII. sunt, qui vasa argentea fabricant. Vascularij aut fabri argentarij à Iureconsultis vocati.[a]

15 BARBARICARII. ex auro coloratis filis, inquit, Donatus in 11. Virg. exprimunt hominum formas, & animalium, aliarūque specierum, ijdem cassides & buculas auro argentoque inducunt, vt supra diximus.

16 DIATRETARII. Diatritarij apud Cod. Theo. & minus recte. sunt qui vasa aurea argēteaq; cælāt, id est signa & imagines imprimunt. Vlpianus[b] si calicem, inquit, diatretum faciendū dedisti, si faber imperitia fregit, dāni iniuria tenebitur. Posset & de his intelligi, qui pocula ad signa infigēda excauāt & perforāt.

17 AERARII FVSORES. Qui æs fundunt, & æreas imagines conflant. Sed in Cod. Theodosi. tribus interpositis artificibus, ærarij à fusoribus separantur, illi enim sunt, qui ex ære plura fabricant, vt lebetes, cacabos, ahena, & alia. Fusores vero qui fundunt. Paternus ærarios hos simpliciter nominat.[c]

18 SIGNARII. in Cod. Theod. non reperiuntur, sed horum loco sunt ferrarij. Signarij parua signa & sigilla faciebant, Scæuola[d] iubeo, inquit, signum Dei ex libris centum in sacra æde & patria statui cum subscriptione nominis mei, id est statuam & idolum. Vlpianus,[e] sigilla, ait, & statuę affixæ instrumento domus non continentur.

19 FABRI. Horum loco apud Cod. Theodos. sunt Tignarij, qui tigna & tecta fabricāt. sed alio non adiecto fabri a Paterno appellantur,[f] proprie enim fabri sunt lignarij secundum Vallam. licet Suidas græcum nomen τέμκονας ipsis cum lapidarijs commune esse velit.

20 BRACARII. Pro his in cod. Theo. legitur Blatticarij, qui sericum purpura tingunt,[g] blattam enim purpura attinctum vocat Martianus.[h] sed Bracarij sunt, qui bracas faciunt, quibus, Arcadio imperante, intra vrbem vti non licebat.[i]

21 AQVAE LIBRATORES. Hi sunt, inquit Constantinus,[k] qui aquarum ductus inuentos, & modos docili libratione ostendunt, ac deriuandæ aquæ & diuidendæ rationem tenent. Paternus aquilices vocat,[l] quasi aquam elicientes.

22 FIGVLI. qui Græcè dicuntur κεραμεῖς. ex creta amphoras, lateres, dolia, tegulas, imbrices, patinas, aliaque vasa formant, vnde apud Paulum[m] Figulinæ sunt loca, in quibus ars figuli exercetur. Figulinas Iabolenus vocat.[n] Cum vero hæc ars valde esset necessaria, Numa Pōpilius rex septimum collegium figulorum instituit.[o]

a in l. penult. in princ. de aur. & arg. lega. l. vlti. de act. & oblig.

b in d. l. 27. si seruus seruum, §. si calicem. ad l. aquil.

c in d. l. vlt. de iur. immu.

d in l. Titia, §. vlti. de aur. & arg. lega.

e in l. quæsitū, §. Papinianus de fund. instruc.

f in d. l. vlti. de iur. immu.

g l. lotas. C. de murilegul.

h in l. ult. §. species de publica.

i l. 2. C. Theo. de habitu, quo uti oport. intra vrb.

K in l. vlt. C. de excusat. artifio.

l in d. l. ulti. de iur. immu.

m in l. ueluti, de serui. rustic. prędio.

n in l. fundi. 25. §. 1. de fund. instru.

o Plin. lib. 35. cap. 12.

23 AVRIFICES. qui anulos vasaque aurea faciunt.[p] Hi & cæteri artifices a Plauto in Aulularia recensentur.

24 VITRIARII. vasa vitrea conflātes.

25 PLVMARII. ex plumis auium vestimenta conficiunt, secundum alios acu pingūt. Nonius clauatam vestem, aut ex clauis contextam a Plauto dici putat in epidico scena 4. vestes, inquit, quo tannis nomina inueniūt noua, Tunicam rallam, tunicam spissam, linteolūm cæsicium, cumatile, aut plumatile. D. Hieronymus in chronicis scribit anno salutis 345. Macedonium artis plumariæ in locum Pauli ab Arrianis episcopis subrogatum. Posset & de his intelligi, qui culcitras plumis infarciunt. In codice Theodo. horum loco scriptum est, Plumbarij, qui plumbeas pilas, & alia ex plūbo faciunt. Corippus Africanus in carmine in laudem Iustini minoris, de eius inauguratione loquens, ait.

Auratum scandens solium, sedemque paternam.

Constructam plumis, pulchrisque tapetibus altam.

Aspexit lætos populos.

26 SPECVLARII. qui specula faciunt, non qui specularibus fenestras muniunt, quia speculariarij vocarentur. Specularios etiam appellat Paternus.[q]

27 EBORARII. Eburarij in Codice Theodos. qui ex ebore sellas, lectos, & alia faciunt.

28 PELLIONES. qui pelles & coria conficiunt, & tentoria; quæ pellibus tegebātur.[r] Hinc fortè emendandus locus Paterni;[s] vbi legitur Polliones pro pellionibus, & si a polliendo polliones possent appellari.

29 FVLLONES. qui lauant, curant, poliuntque vestimenta. Iustinianus[t] si fulloni, inquit, pollienda curandave dederit vestimenta, nulla mercede constituta, mandati competit actio. Hinc Fullonica ars fullonis.[u] præcipuè vero pannos lauando maculas emundabant. Vnde iocus Fausti Syllæ filij in sororem apud Macrob. lib. 2. saturnalio. cum enim duos eodem tempore illa mœchos haberet, Fuluium fullonis filium, & Pompeium cognomine maculam, mirari se dicebat sororem suam habere maculam, cum fullonem haberet. Polliebant vero interpollando & renouando vestimenta, quæ interpolla vocabantur.[x] Plures olim in ciuitatibus erant fullones. Hodie pauci hanc artem exercent.

30 CARPENTARII. Carpentum genus est vehiculi a Carmente euandri matre dictum, vt Ouidius in Fastis opinatur hoc carmine.

Nam prius ausonias matres carpenta uehebant.

Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.

Auctor est Tranquillus in Caligula cap. 15. Caligulam Agrippinæ matri carpentū, quod in pompa deceretur, decreuisse. Id duabus rotis ve-

p l. scribit de aur. & arg. lega.

q in d. l. vlti. de iur. immu.

r l. 3. ff. de sup. pell. lega.

s in d. l. ulti. de iur. immu.

t in §. item si fullo, institu. de obligat. quæ ex deli. nasc. §. 1. in stit. mand.

u l. 3. in prin. ff. de aqua plu. arcen. l. si cuius. §. vlt. de vsufr.

x l. Labeo. ff. de contr. empt. l. præcipiunt de ædili. edict.

a in d.l. 1. C. de excus. artifi.
b in d.l. ulti. de iur. immu.

tis vehebatur, quemadmodum in eius numismatis cernitur. Messalinæ quoque vxori Claudij concessum fuisse Dion. scribit, vt carpento vehi posset. Carpenta fabricantes a Constantino [a] & Paterno [b] carpetarij sunt appellati Vegetius lib. 2. cap. 11. Habet, inquit, legio fabros tignarios, instructores, carpentarios, ferrarios, pictores, reliquosque artifices ad hibernorum ædificia fabricanda. Græci videantur interpretari, qui clitellas camelorum faciunt.

31 SCVLPTORES: qui animalia in marmore aliasque effigies formant.

32 DEALBATORES a Paterno in codice Theodo. omittuntur. Ab Albinis vel Albarijs differre possunt, quòd illi parietes, isti vasa figulina vel quid aliud dealbant.

33 CVSORES linarij, qui lina cudunt. In Cod. Theo. pro cusores, perperam scriptum est casores.

34 TIGNARII, qui tigna dolant, & tectis imponunt. Paulus [c] Fabros, inquit, tignarios dicimus non eos duntaxat, qui tigna dolarent, sed omnes qui ædificarent. Tigni vero appellatione in lege 12. tabular. omnis materia continetur, ex qua ædificia constant. Sed hic de ijs, qui trabes procerasue dolant, & ædificijs imponunt, intelligi arbitror, cum alij propria habeant vocabula. Hos aliqui putant esse, qui a Constantino [d] & Valentiniano [e] fabri centonarij appellantur, quorum corpori Constantinus iubet dendrophoros inseri; [f] Hos esse puto quos Paternus syluam infindere scribit, [g] & cæsas arbores ad centonarios dolaturos deferre. Proprium templum, in quod conueniebant, quemadmodum & alii corporati habebant, propriumque patronum cooptabat, qui eorum causas tueretur, & quæ ad suos artifices spectabant, procuraret. Tabula ænea de ijs Regii inuenta est, quam hic inserendam esse censui. Aliæque de centonariis plures alibi extant inscriptiones, sed hanc cæteris antecellere existimo.

c in l. ferri. 235. in fin. de uerb. signific.
d in l. 1. C. Theo. de centonarijs, & dendroph.
e in l. 2. C. Th. eod.
f in l. 1. C. The. de centonar.
g in l. vlt. de iur. immu.

IN-

INSCRIPTIO.

IMP. CÆS. M. AVRELIO.

ANTONINO AVG. PIO.

FELICE VIM PETRONIO SEPTIMI ANO COS[a]

X KAL. APRIL. IN TEMPLO COLLEGI FABRVM ET CENTONARIORVM REGIENSIVM. QVOD REFERENTIB. P. SÆNIO MARCELLINO ET C. AVFIDIO DIALOGO QVÆSTORIB. V F[b] IV SILIVM IVLIANVM VIRVM ET VITA ET MODESTIA ET INGENITA VERECVNDIA ORNATVM ET LIBERALEM O-PORTERE COLLEGI NOSTRI PATRONVM COOPTARI. VT SIT CÆTERIS EXEMPLO IVDICI NOSTRI TESTIMONIVM.

Q F P D E R I C[c]

SALVBRI CONSILIO TAM HONESTA RELATIONE A QVAESTORIB. ET MAGISTRIS COLLEGI NOSTRI FACTAM ET SINGVLI ET VNIVERSI SENTIMVS ET IDEO EXCVSANDAM POTIVS HONESTO VIRO IVLIANO HVIVS TARDÆ COGITATIONIS NOSTRÆ NECESSITAT. PETENDVMQVE AB EO LIBENTER SVSCIPIAT COLLEGI N[d] PATRONAL HONOREM TABVLAMQVE AEREAM CVM INSCRIPTIONE HVIVS DECRE N[e] DOMO EIVS PONI CENSVERVNT.

a Circa an. Domini. 191.

b Verba fecerunt.

c Quid fieri placeret de ea re ita censuerunt.

d Collegij nostri Patronalem.

e Nostri.

RACTEARII, idest πεταλουργοὶ auri laminas ad inaurandum attenuabant. D.Hieronymus ad Fabiolã, auri laminæ, idest, bracteæ mira tenuitate tunduntur. Hi à Paterno & Cod.Theod.pretermittuntur. Alij quidam à Paterno [f] à personalibus muneribus immunes nominantur, quorum aliqui sunt artifices, aliqui non: inter eos sunt gubernatores nauium. Vnde apud Iabolenum [g] Archigubernus pro eo, qui totam classem regit, ponitur. Ex artificibus Naupegi, nauium ædificatores, ballistarii, scandularii, qui scandulas tecta tegentes fabricant. Gladiatores pro his, qui gladios faciunt. Tubarii tubarum artifices, cornuarii, arcuarii, item qui calcem coquunt, & syluam infindunt, carbonem cædunt ac torrent, idest ligna ad parandum carbonem sternunt, & postea in carbones torrent, quemadmodum alibi Vlpianus declarat. Lanii, venatores, victimarii, præco, buccinator. Alii præterea à Paterno nominãtur, quos pro artificibus non habeo, & eos recenset, qui militiæ inseruiebant. eius enim lex ex lib. 1. militarium est decerpta.

f in d.l. vlt. de iur. immu.

g In l. Seius Saturninus ad Trebellia.

36 INTESTINARII in Cod. Theo. adduntur, qui intestina fabricant. Est autem intestinum opus ex ligno ad ornatum ædium Varro lib. 3. de re rustica, cum villas haberes opere tectorio & intestino, ac pauimentis nobilibus Lithostrotis spectandam, parum putares esse, nisi tuis quoque litteris exornati parietes essent.

TESSELLARI, qui tessellas, idest parua quadra pauimentis insigunt. Scribit Tranquillus in C.Cæsare cap. 45. ipsum in expeditionibus tessellata & sectilia pauimenta circuntulisse. Pauimentorum quoque tessellatorum atque sectilium Vitruuius meminit. Hi sunt in iure nominati artifices, quorum, prout distinctæ erant artes, ita propria separataque erant collegia corpora nuncupata; quæ cum maximam plebis partem, & fermè totam continerent, & ciuitatibus essent necessaria, prætermittenda non esse duxi.

Hæc erant municipiorum sub imperio Romano munera, ex quibus scire licet, quanta industria ciuitates regerentur. Ego hoc breuiariũ magistratuum officiorumq; municipaliũ Notitię dignitatum vtriusq; imperij addendũ putaui, vt quemadmodum ibi prouinciarum, & palatii gradus, ita hic ciuitatum munera cognoscerentur.

FINIS.

AVCTORES IN COMMENTARIO NOTITIAE CITATI.

A.

CRON.
Aelianus.
Aelius.
Aelius Lampridius.
Aelius Spartianus.
Aelius Donatus Grammaticus.
Aenas syluius.
Agathius.
Aetius.
Aimonius.
Albertus Magnus.
Ammianus Marcellinus.
D. Ambrosius Episcopus Mediolanens.
Ambrosius de Vignate.
Andreas Tiraquellus.
Andreas Alciatus.
Angelus Clauasius.
Angelus Politianus.
Antonius Augustinus.
Appianus Alexandrinus.
Apolonius.
Apuleius.
Aristides Smyrnaeus.
Aristophanes.
Aristoteles Stagyrita.
Asconius Padianus.
Atheneus.
Aulus Gellius.
Aulus Persius.
D. Aurelius Augustinus Hipponensis Episcopus.
Ausonius.

B

B Alsamon.
Bartholomeus de Cassaneo.
D. Basilius.
Beda.
Bernardinus Rutilius.
Benedictus de Plumbino.
Bernardus Iustinianus.
Boccacius de claris foeminis.
Blondus.
Budaeus.

C

C Aius Plinius secundus.
Callistus.
Cassianus.
Claudianus.
Candaules.
Casfianus de institutis renunciantium.
Cassiodorus.
Cattellianus Cotta.
Cedrenus.
Celius Calcagninus.
Cesar.
Cesaris commentarij.
Cesaris Baronij annales.
Chrysippus.
Claudius Galenus.
Clemens in lib. constitutionum.
Clemens Alexandrinus.
Codex Theodosianus.
Coelius Rhodiginus.
Collatio legum Romanarum cum legibus Moysis.
Collumella.
Constantinus Imp. de thematibus.
Constantinus Porphyrogenneta.
Corippus Africanus.
Cornelius Tacitus.
D. Cyprianus.

D

D Amasus.
Demosthenes orator Graecus.
Diodorus Siculus.
Diomedes Grammaticus.
Dion Casfius cognomento coccius.
Dionysius Halicarnasseus.
Dionysius Areopagita.
Dioscorides.
Dorothaeus Graecus.

E

E Piphanius.
Euagrius.
Eucherius.
Euerardus.
Eusebius Caesariensis.
Eusebij historia ecclesiastica.
Eutropius presbyter.

F

F Estus.
Flacus Verius.
Flauius Vegetius Renatus.
Flauius Vopiscus.
Franciscus Duarenus.
Franciscus Maturantius.
Franciscus Curtius Papiensis.
Franciscus de Ripa.
Franciscus Porcellinus.
Franciscus Petrarcha.
Fortunatus in lib. de nauigio suo.
Froisardus Gallus.

Gaffurius

G

Gaffurtus Genuensis.
Gaguinus Gallus.
Georgius Merula.
Geruasius Tibelensis.
Godfridus Anglus historiographus.
D. Gregorius Nazianzenus.
D. Gregorius Pont. Max.
Gregorius Turo.
Gulielmus Budæus.
Gulielmus Durandus.
Gulielmus Montanus Landensis.
Gulielmus Gallus Tyrius episcop.

H

Hector Boetius.
Hegesippus de excidio vrbis Hierosolym.
Herodianus.
Herodotus.
Heredotius.
Hermenopulus.
Hesychius.
Hieracleus philosoph. Græcus.
D. Hieronymus.
Hippocrates.
Hippolytus de Marsilijs.
Hircius.
Homerus.
Horatius.

I

D. Ioannes Chrysostomus.
Ioannes Goripius.
Ioannes Villanus.
Ioannes Tritemius Abbas.
Iornandes Alanus.
Iosephus.
Iosephus scaliger.
Isidorus.
Itinerarium Antonini.
Iulius Capitolinus.hic est allegatus in Notitia.
Iulius Cæsar.
Iulius Firmicus.
Iulius Frontinus.
Iustinus.
Iuuenalis.
Iuuentius Cælius.

L

Lactantius Firmianus.
Laertius.
Lancilotus Politus.
Laurentius Valla.
Laurus a Palatijs.
Laonichus Chalcondylla.
Lazarus Bayfius.
Lazius.
Leo Imp. de bellico apparatu.
Leonardus Aretinus.
Lucius.
Lucius Fenestella.
L. Florus.
D. Lucas Euangelista.
Ludouicus Pontanus.
Ludouicus Comezius.

M

Macrobius Aurelius Theodosius.
M. Accius Plautus.
Marcellinus comes.
M. Terentius Varro.
M. Nizolius Brixellensis.
M. Tatius alpinus.
M. Valerius Martialis.
M. Varro.
Marcocus Teniolensis.
Marculfus monachus de formulis priuatorum publicorumque negociorum.
M. Aurelius Cassiodorus.
Marc. Fabius Quintilianus.
Marc. Tul. Cicero.
Marius Salomonius
Martinus Laudensis.
Matthæus Palmerius.
Maternus.
Martyrologium.
Metaphrastes.
Michael Psellus.
Mimus Publianus.
Musatus.

N

Nazarius in Panegyrico Constantini.
Nicolaus Bellonus.
Nicolaus Boemus.
Nicephorus.
Niceta.
Nonius Marcellus Tiburticensis.

O

Odofredus Beneuentanus.
Oecumenius.
Olimpiodorus Philopphus.
Ortelius.
Otto Morena Laudensis.

P

Palladius.
Paterculus.
Paulinus Nolanus episcopus.
Paulus Orosius.
Paulus Diaconus.
Paulus in libris sententiarum.
Pausanias.
Persius.
Petrus Ancharanus.

Phaue-

Phauorinus Arelatensis.
Philelphus.
Phocylides Milesius.
Philo.
Philon Hebraus.
Philon biblius.
Philostratus Gracus.
Pierius.
Pindarus.
Platina.
Plato philosophus Atheniensis.
Plinius.
Plinius iunior, hic credo est allegatus.
Plutarchus cheronaus ex Baotia.
Polybius.
Polidorus Vergilius.
Pollux.
Pomponius Letus.
Pomponius Mela.
Priscus magister epistolarum Theodosii secundi.
Procopius.
D. Prosper.
Prudentius.
Ptolemaus.
Publicus Ouidius Naso.
Publius Terentius Afer.
Publius Virgilius Maro.
Publius Victor.

Q

Quintus Curtius.
Quintus Horatius Flaccus.

R

Raphael Volaterranus.
Rodulphus agricola.
Ruffinus Aquileiensis.

S

Sabellius.
Sabinus Floridus.
Saluianus de prouidentia.
Sagadinus.
Seneca.
Seruius Maurus Honoratus.
Sebastianus Derrerus.
Sext. Aurelius Victor.
Sextus Pompeius Festus.
Sextus Ruffus.
Sidonius Apollinaris.
Sigibertus Historicus.
Socinus.
Socrates.
Solinus.
Solon legislator Atheniensis.
Sophotatus Curopalata.
Sozomenus.
Spartianus.
Statius Papinianus.
Statius in Thebaide.
Stephanus de vrbibus.
Stephanus de Phedericis.
Strabo Amasaus philosophus.
Suetonius Tranquillus.
Suidas.
Sulpitius Seuerus.
Surius.
Symmachus.
Synesius.

T

Tertullianus.
Theodoretus.
Theophilus.
D. Thomas de Aquino.
Titus Liuius.
Titus Lucretius.
Trebellius Pollio.
Tripertita historia.
Trogus.

V

Valerius Maximus.
Valerius Probus.
Vdalricus Zasius.
Vegetius.
Velleius.
Vibius sequester.
Viglius Zuichemus.
Vincentius Bellonacensis.
Vitruuius.
Vuohgangus Lazius.
Volumen synodorum.
Vopiscus.
Vrbicus Frontinus de limitibus.

X

Xenophon.

Z

Zonaras.
Zosimus.

FINIS.

